VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Hlavní redaktor: Aug. Kratochvíl; odborní redaktoři: dr. František Kameníček, dr. Jan Macků, dr. Jos. Podpěra a dr. Frant. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

BRNĚNSKÝ KRAJ.

SLAVKOVSKÝ OKRES.

Rediguje Aug. Kratochvíl.

Díl I. místopisu.

Čís. 57.

V BRNĚ 1921.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Akciové moravské knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

SLAVKOVSKÝ OKRES.

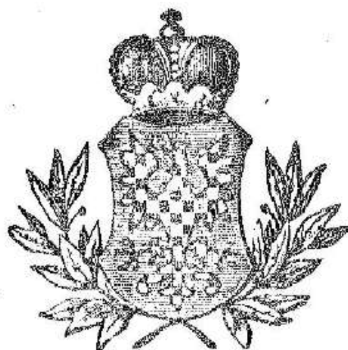
Napsal

Alois Ličman, farář v Popovicích.

Věnováno spisovatelem
památce našeho národního buditele
FRANTIŠKA SUŠILA,
rodáka novorousinovského.

Cena K 40·—.

Za vydání odpovídá Augustin Kratochvíl.

V BRNĚ 1921.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem Akciové moravské knihtiskárny.

Předmluva.

Jako rodák slavkovský milerád uvolil jsem se popsati svůj rodný okres ve Vlastivědě Moravské. Pokud možno, používal jsem původních pramenů, což zvláště platí o stati historické a poddanských poměrech.

Zkráceniny hlavních pramenů, jež v díle tomto udávám, znamenají:

Z. d. B. = zemské desky brněnské. Z. d. O. = zemské desky olomoucké. C. D. M. = Codex diplomaticus Moraviae. Kn. půh. B. = Knihy půhonné brněnské. Kn. půh. O. = Knihy půhonné olomoucké. Rekt. odd. = Rektifikační oddělení. Dom. fase = Dominikální fase. Urb fase = urbární fase. Kn. grunt. Sl. Kniha gruntovní slavkovská. Kn. hor. = Kniha horenská. Kn. svat. sml. = Kniha svatebních smluv.

Při hledání pramenů v zem. archivu a u zem. desk v Brně, jakož i v archivu Vrbny-Kounice v Jaroměřicích ochotně mi vyšli vstříc tamější pp. úředníci. Výpisy z kníže arcib. archivu v Kroměříži obstaral mi p. Frant. Peřinka, býv. berní oficiál v Kroměříži.

Zprávy z městského archivu slavkovského již přede mnou čerpali: zasloužilý starosta slav. Jan Koláček, jenž zpráv těch použil pro pamětní knihu obecní; býv. ředitel hl. školy a katecheta slav. Frant. Poimon, jenž zanechal v rukopise opisy většiny privilejí slav. a historickou část Slavkova po rok 1509; Matěj Voděra. r. 1876 starosta slav., jenž opsal všechny privileje z městského archivu slav., a konečně J. Lužný, býv. úředník v cukrovaru slav., jenž podal o městském archivu slav zprávu v Časopise vlast. musej. spolku olom r. 1892 a napsal dle pramenů z městského archivu slav. stručné dějiny Slavkova ve spisku, vydaném r. 1893 o Národopisné výstavě ve Slavkově. Laskavostí † p. starosty slav. Emericha Valníčka byly mi všechny privileje a knihy z městského archivu zapůjčeny, takže jsem

mohl i zde pojednání pro Vlastivědu dle původních pramenů zpracovati Přístup do obec. archivu novorousinovského ochotně mi povolil býv. p. starosta Dr. Bohumil Vepřovský.

Pamětní knihy farní zapůjčili mi páni faráři. 2 pamětní knihy školy slav. p. ředitel školy Petr Tichavský. Býv. p. kaplan slavkovský Frant. Krchňák podal zprávy ze starých matrik farních

Všeho toho vděčně vzpomínám a děkuji zároveň pp. okresnímu školdozorci Ant. Kotrlému za zprávu o školství a rozeslání dotazníků Vlastivědy správám škol v okrese, Dr. Antonínu Fleischerovi za zprávu o hmyzu, Emanuelu Vítkovi, odbornému učiteli ve Slavkově, za zprávu o květeně a zvířeně a Aloisovi Procházkovi, řídícímu učiteli v Kobeřicích, za zprávu z oboru archeologie. Týž nakreslil mapku archeol. nálezů na Slavkovsku a mapku soudního okresu slav., zapůjčil štočky k své práci a 2 štočky náhrobních kamenů, jakož i více fotografií krojů a osad. Některé fotografie kostelů a půdorysy osad opatřili pp. faráři a učitelé na okrese a p. Frant. Novák, ústřední ředitel velkostatku slavkovského.

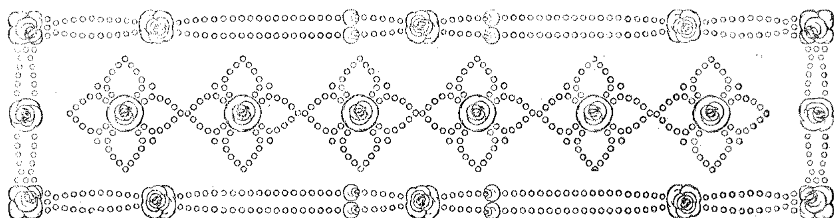
Děkuji také p. redaktoru Vlastivědy, že mi zapůjčil četné tištěné prameny ze své knihovny a sestavil rejstřík jmenný a věcný, jehož jsem pro chorobu oční již napsati nemohl.

V Popovicích, dne 28. října 1920.

Alois Ličman.

FRANTIŠEK SUŠIL.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha.

Slavkovský okres, část vyškovského hejtmanství, prostírá se mezi 34^0 25′ a 34^0 39′ 15″ v. délky a 49^0 3′ 40″ a 49^0 17′ 40″ s. šířky. Hraničí na severu s brněnským a vyškovským okresem, na východě s vyškovským a bučovským, na jihu s klobuckým a ždánským, na západě s brněnským a židlochovským. Nejsevernější osadou jsou Olšany, nejjiž. Lovčičky, nejzáp. Prace a nejvých. Rašovice.

Krásný pohled na značnou část okresu slavkovského je s vrchu Urbanského (362 m), od „mohyly míru" na Prateckém kopci, s vinohradův u Šumic, též z obce Jezer a s „Nových Hor" na Sivicku.

Nejromantičtější kraj okresu je na hranicích okresu brněnského „pod Hádkem" u Hostěnic.

Velikost okresu 265·20 km^2.

Povaha půdy.[1])

Nejstarší geologický útvar na okrese je devonský vápenec. Rozkládá se v obvodu obcí Hostěnic a Sivic; láme se ku pálení vápna a tluče na štěrk. Zkamenělin se tu dosud nenašlo.

---

[1]) Užito dílu I. Vlastivědy mor. (Přírodní poměry Moravy.)

Útvar kamenouhelný je v sev. okraji okresu.

Pohraničná místa jeho jsou Pozořice a Habrovany. Útvar ten je neproduktivní (bezuhelný), jenž se také kulmem zve. Obsahuje jednak slepence[1]), jednak droby[2]) a břidlice hlinité[3]). Větráním kulmu povstávají všude „hlíny výšinné". Hledati uhlí v těchto vrstvách, byť tu i tam jakési břidlice bituminosní neb uhlovité obsahovaly (jako u Habrovan), jest bezúčelno.

Zkamenělin málo se vyskytuje; více ještě rostlinných nežli živočišných; z rostlinných nejčetnější jsou kapradí a plavuně.

Jižní díl okresu zabírají hlavně starší třetihory neboli eocén Ždánského lesa. Skládá se ze drobivých, světlých, slídou bohatých, obyčejně jemnozrnných pískovců, v nichž světlé, písčité slíny jsou uloženy. Menilitové vrstvy, vykazující až 75% kyseliny křemičité, vystupují v něm nejvíce od Heršpic a Hrušek přes Otnice do okresu židlochovského. U Hrušek jsou pod vrstvami menilitovými modrošedé, hlinité slíny s manganitými septariemi. Poblíž mlýna u Kobeřic jsou v měkkých pískovcích zelenavé vápenité jíly, v nichž nalezeny krásné krystaly sádrovce (poněkud menší nežli v okolí Milonic a Čerčína na Bučovsku), foraminifery, mechovky, korály, mlžové, plžové, skořepatci, ramenonožci, rybí kamínky sluchové a hlavně Orbitoides allata i Nummulites Boucheri.

Spolu s vyskytáním se dolomitu a sádrovce dá se nejlépe vysvětliti vyskytání se hořké soli v okolí Šaratic, kdež vyvěrají hořké a sirnaté prameny.[4])

Okolí Slavkova k Rousinovu patří k mladším třetihorám čili neogénu a sice druhého středomořského stupně, který

---

[1]) Jsou hlavně na spodině kulmu, pořídku (Habrovany) na povrchu. Spodní slepence skládají se z černých, vrchní ze zelených úlomků fyllitových.

[2]) Mají barvu šedou, někdy namodralou („droby Olšanské"). Vedle křemene obsahují zrníčka živce, slídy a j., ve spodních vrstvách proužky vápence. Drobů Olšanských používá se na štěrk, dláždění, stavby ano i ku pracím kamenickým.

[3]) Jsou na Slavkovsku velmi měkké i nelze jich užíti k potřebám pokrývačským.

[4]) V hořké vodě „Šaratici" obsaženo v 1000 částech: soli kuchyňské 0·35, soli Glauberovy 17·9, soli hořké 15·9 částí, tak že se voda ta vyrovná hořkým vodám Pešt-Budínským, „Hunyady" zvaným. Hořkou sůl znamenati lze v okolí Šaratic též v pitné vodě i zelenině. Při pokusném vrtání na uhlí ve Slavkově přišlo se r. 1909 v hloubce 300 m. na silný sirnatý pramen značné teploty.

ještě více nežli stupeň první má zkamenělin společných s nynější zvířenou středomořskou.

Nejhlouběji, pokud známo, leží zvláště železitopísčité vápence,[1]) nad nimi šedivý jíl (šedivice, něm. Tegel) a nad tímto se rozkládá v Kozích horách, Staré hoře, Urbanu a jeho svazích ke Slavíkovicům a Kroužku vápenec porosní, slinitý, obsahující hlavně ve vyšších vrstvách řasy z rodu Lithothamnium, někde i slíny, t. zv. vápenec lithothamniový, litavskému rovnomocný. Vápenec tento místy přijetím křemence ve vápenité pískovce přecházející jest u Holubic, na Star. Vinohradech, jižně Blažovic, na vrcholku Prackého kopce a jeho severním svahu. V jemnozrnných vápenitých pískovcích našlo se mnoho lastur ustřic (Ostrea), hřebenatky i zkamenělé zuby žraločí.

Neogenní útvar má též krajina severně od Milešovic.

Čtvrtihory. Mohutné starší naplaveniny (štěrky diluvialní) jsou v údolí potoka Litavy od Slavkova k Rešovu a v údolí Rakovce (Rakůvky) od Holubic k Hruškám. Nejvýznačnějším členem vrstev diluvialních jsou žluté cihlářské hlíny tak zv. žlutnice (zvláště silné vrstvy u Heršpic). Mezi Křenovicemi a Hruškami nalezeno v nich hojně zbytků nosorožčích a mamutích (tyto též u Pozořic, Sivic a Koválovic).

Mladší naplaveniny (alluvium) jsou všeobecné. Jsou to usazeniny nejnovější, posud se tvořící.

Horstvo a vodstvo.[2])

Okres slavkovský náleží ke 2 horským soustavám: vysočině Drahanské, jež jest nejvýchodnější částí vysočiny Českomoravské a k Horám Hříběcím (něm. Marsgebirge).[3])

Vysočina Drahanská zabíhá do okresu planinou Račickou, kterou na západě protéká potok Říčka, na východě Rakovec, na jihu Rakovec (Rakůvka) s Litavou, a jež takto se pohybuje: Jižně od myslivny Říčky zvédá se ve hřbet nad 500 m. Červený vrch △ 536 m), jenž k Olšanům směřuje, drobné halouzky na západ a východ vysílá a Olšanským se nazývá.

---

[1]) Patří rozhraní mezi 1. a 2. stupněm středomořským.

Fr. Čouka pojednává v Čas. mor. mus. zems. roč. XV. str. 74—77 o I. mediterranním stupni u Vyškova a Slavkova.

[2]) Užito dílu I. Vlastivědy mor.

[3]) Odtud nesprávně česky: „Maršovy hory.“

Kromě hřbetu Olšanského pne se ještě několik míst v planině nad 500 m, ale málo rozlehlých (tak „Kalečník“ △ 534 m s. od Šumic.)

Planina Račická jak ve výšce nad 400 (Velká Baba 419 m z. od Jezer) tak pod 400 m (Pozořice 322 m) nemá patrnějšího rozvětvení, toliko nedlouhé výběžky jako u Pozořic „hřbet Pozorský“ činí skrovnou výjimku. Do údolí potoka Litavy klesá planina tato pod 200 m.

Hory Hříběcí zasahují do okresu:

1. částí hor Litenčicko-Orlovských, jejichž rameno Letoňské spěje podél potoka Litavy ku Slavkovu (Urban △ 362) a klesá tu pod 300 (Slavkov 210).

2. Ždánským lesem a sice jeho větví Rašovskou a Koberskou s haluzí Heršpickou. — Větev Rašovská („U zlatého jelena“ 362, „Vrčava“ 342) spadá u Rašovic pod 300 m a rozděluje se ve 2 hřbety, z nichž jeden spěje ke Křižanovicům a zde přechází v rovinu Litavy. — Větev Koberská (Bílý vlk △ 379) klesá západně od Nížkovic pod 300 a přechází v nížinu Litavy (Vážany L. 215, Hrušky a Šaratice 200). — Z větve Koberské vybíhá od myslivny „U bílého vlka“ skoro na sever haluz Heršpická, jež klesá u Heršpic pod 300 m a spěje ke Křižanovicům a Hodějicům do roviny Litavy.

Okresem protékají tři větší potoky: Litava, Rakovec a Říčka.

Litava vzniká v horách Střileckých (okres zdounecký), teče údolím dosti rozlehlým a úrodným na západ až ke Slavkovu, pod nímž se obrací na jihozápad a vytéká u Rešova do okresu židlochovského.

Rakovec (Rakůvka) vyvěrá na vysočině Drahanské pod vrchem Malinou (574 m), teče na jih k Rousinovu, odtud se obrací na jihozápad ke Slavíkovicům a poblíž Holubic spěje k jihu na Křenovice k Hruškám, kde se spojuje s Litavou.

Říčka pramení v lesích u Račic (okres vyškovský) a Bukovinky (okr. brněnský), probíhá severní část okresu a vtéká do okresu brněnského, kdež pod Ochozí přibírá menší potok Hostěnický a u Ponětovic (Puntovic) jiné menší potoky ze Slavkovska, spojené v potok Roketnici. Ostatní menší potoky na okrese plynou do Litavy a Rakovce.

Bývalé rybníky až na tři[1]) jsou všechny spuštěny a v pole a louky proměněny, jen hráze z nich někde zůstaly.

Dle urbáře panství slavkovského, založeného r. 1597 byly rybníky: u Slavkova 1, u Heršpic 3, u Kobeřic 4, u Milešovic 7, u Nížkovic 3, u Rašovic 5, u Vážan L. 1.[2])

Dle zápisů v zemských deskách: u Habrovan 2 rybníky (r. 1376), rybníky malé (1482); u Kobeřic rybníky (1373), 4 rybníky (1599); u Koválovic jeden pode vsí (1437); u Rašovic 1 (1398); u Vážan L. 1 (1533); u Velešovic 1 (1371). Rybníky byly u zaniklých osad Bohušic (1416) a Kunoviček (hlavně rybník Rožmitál 1412) a rybník Třtinák u zaniklé osady Otniček (1569).

Dle dominikálních fassí z r. 1750 byl tehdy u Blažovic rybník na 6, u Holubic na 80, u Milešovic na 50, u Vážan K. na 15 a u Vážan L. na 300 kop kaprů. Pustý rybník byl u Hostěnic, Šumic a Vítovic, u Sivic vzdělán na zahradu, u Vážan K. na pastvinu, u Koválovic a Pozořic pusté rybníky vzdělány na louku.

Nyní jsou rybníky v obvodu obcí Blažovic, Habrovan, St. Rousinova, Slavkova (v Ligařích z r. 1911) a Vítovic. Celková výměra 1·7226 ha.

Rovina Svratecká, ze všech poboček Dyjských nejznačnější, má v okrese slavkovském paprsek Litavský. Tento vyniká z roviny Svratecké u Blučiny (okres židlochovský 196), vede k Bučovicům (226) v délce 30 km a má nestejnou šířku. Až po Hrušky je nížinatý a odtud stoupá až k Bučovicům skoro o 20 m (Slavkovský cukrovar 206, Křižanovský most 210).

Z výstřelků je značnější Šlapanský (okres brněnský) a Rousinovský. Výstřelek Rousinovský běží od Hrušek vedle Rousinova do okresu vyškovského k Nemojanům (Slavíkovice 227), je úzký, bezlesý a má hojně zalidněné sousedství.

Podnebí.

Na podnebí Slavkova a nejbližšího okolí mají vliv teplé větry vanoucí s roviny Svratecké údolím Litavy.

Značně studenější je podnebí v severních vysoko položených osadách planiny Račické. V Hostěnicích na př. dozrávají ovocné stromy asi o 4 neděle později.

---

[1]) U Blažovic, ve Vítovicích a v Habrovanech.

[2]) Pode vsí Němčany byl už tehdy pustý rybníček.

Meteorologická pozorování v cukrovaru slavkovském v l. 1901—1915 týkající se hlavně teploty[1]) a srážek vodních.

Průměr teploty 15letý byl 9·46° C; nejvyšší roční průměr 11·5° C r. 1908, nejnižší 7·9° C r. 1909. Nejvyšší teplota byla v červenci (ve 2 hod. ve stínu často nad 30° C, dne 27./7. 1911 34° C), také červen a srpen vykazoval v poledne i přes 30° C.

Nejnižší teplota byla 22./1. 1907 —21° C, nejnižsí průměr lednový r. 1914 —5·36° C, kdežto r. 1902 +2·4° a r. 1916 +2·55° C.

15letý průměr vodních srážek činil 573·3 mm; maximum r. 1910 815·3 mm, minimum r. 1907 413·5 mm. Nejvíce srážek připadá průměrně na červen, pak na červenec, září a květen, nejméně na únor a leden a též říjen. Tepelní poměry v severní části okresu (dle pozorování lesního úřadu v l. 1902—1906): průměrná teplota roční 7·1° C; nejvyšší r. 1906 8·3° C, nejnižší r. 1902 6° C.

Průměr vodních srážek 603·6 mm, maximum r. 1903 853 mm, minimum r. 1905 517 mm.

Celkem možno říci, že má Slavkov a jeho nejbližší okolí dosti teplé a jasné, poměrně však suché podnebí. Jinak je tomu v lesnatém území Ždánského lesa a planiny Račické, kde zvláště mnohem častěji pršivá.[2]) Mračna od západu přicházející rozptylují se často nad Prateckým vrchem ve 2 proudy, jež táhnou na zmíněná zalesněná území a rovinu pomíjejí.

Větry pronikající sem ze severovýchodu jsou většinou suché.

Květena.[3])

Slavkovsko je pro botanika krajem bohatým a značně zajímavým. Na nevelikém území okresu roste přes 1000 druhů samorostlých rostlin cévnatých, nepočítaje v to druhy zplanělé a zavlečené.

Se stanoviska floristického možno rozděliti okres na 2 části: Drahanskou vysočinu a kraj od této na jih se prostírající. —

---

[1]) Teploměr jest umístněn na budově cukrovaru; vykazuje tedy: zvláště v zimním období, teplotu o něco vyšší než by vykazoval na volném prostranství.

[2]) V sev. části okresu pršelo r. 1902 113 dní, r. 1903 a 1905 115, r. 1904 97 a r. 1906 112 dní.

[3]) Podává Emanuel Vítek, odborný učitel ve Slavkově.

Tato jižní část, zvláště pak bezlesé pásmo mezi Ždánským lesem a Drahanskou vysočinou, má veliké množství druhů teplomilných, jmenovitě zástupců květeny stepní, kteří tu nacházejí podmínky velice příznivé: malé množství srážek vodních, velký počet slunných dnů, výslunné svahy s podkladem bohatým na vápenec (slíny, vápenité a slínité pískovce, lithothamniový vápenec a p.) Nejkrásněji je vyvinuta tato květena sice již za hranicemi okresu (na Větrnících u Dražovic a na Šévách u Mouřinova), ale i Slavkovsko má četná zajímavá stanoviska, z nichž jmenuji stráně u Kroužku a Star. Rousinova, Člupy u Křižanovic, Urban a Oboru u Slavkova, Starou horu u Hostěrádek a travnaté svahy u Milešovic a Kobeřic. Rostliny pro tyto výslunné stráně charakteristické jsou: ostřice nízká (Carex humilis), vousatka (Andropogon ischaemum), kavýl vláskovitý a tenkolistý (Stipa capillata, Tirsa), oves luční (Avenastrum pratense, vedle typu i vzácnější odrůdy hirtifolia Podp. a glaucescens Casp.), četné odrůdy kostřavy žlábkovité (Festuca sulcata), kostřava valeská a nepravá (Fest. vallesiaca, pseudovina), česnek žlutý (Allium flavum), snědek tenkolistý (Ornithogalum tenuifolium), modřenec tenkokvětý (Muscari tenuiflorum), kosatec nízký, dvojbarevný (Iris pumila, variegata), vstavač přilbonosný (Orchis militaris), pryšec vrbolistý (Euphorbia salicifolia, jen na Staré hoře, ale zde hojně) a Gerardův (E. Gerardina, — u Lovčiček) lněnka prostřední, nízká a větevnatá (Thesium intermedium, humile, ramosum), zvonek sibiřský a boloňský (Campanula sibirica, bononiensis), škarda tuhá (Crepis rigida), hadí mord rakouský a Jacquinův, (Scorzonera austriaca, Jacquiniana), hvězdnice chlumní a zlatovlásek (Aster amellus, linosyris), oman srstnatý, mečolistý, vrbolistý, oko Kristovo (Inula hirta, ensifolia salicina, oculus Christi), řebříček tenkolistý a uherský (Achillea setacea, pannonica), pelyněk pontický (Artemisia pontica), sinokvět měkký (Jurinea mollis), bělotrn (Echinops sphaerocephalus), hlaváč vonný (Scabiosa suaveolens), mařinka sivá a psí (Asperula glauca, cynanchica), hadinec červený (Echium rubrum), divizna rakouská, brunátná (Verbascum austriacum, phoeniceum), rozrazil klasnatý, časný (Veronica spicata, praecox), světlík žlutý (Euphrasia lutea), záraza smldníková, větší, bledokvětá, doušková (Orobanche cervaria, major, pallidiflora, epithymum), mateřídouška Marschallova, huňatá, ranná a úzkolistá (Thymus Marschallianus, lanuginosus praecox Op., angustifolius Pezs.), hojník chlumní (Sideritis montana), sápa hliznatá (Phlomis tuberosa), jablečník obecný, cizí a míšenec obou; oddálený (Marrubium vulgare, peregrinum, remotum — u Ho-

stěrádek), koulenka obecná (Globularia Willkommii), pryskyřník ilyrský (Ranunculus illyricus), hlaváček jarní (Adonis vernalis), koniklec luční, velkokvětý (Pulsatilla pratensis, grandis), žluťucha kopečná (Thalictrum collinum), trýzel tvrdý, šedivý, vonný (Erysimum, durum, canescens, odoratum), tařice chlumní (Alyssum montanum), violka obojetná, kopečná, (Viola ambigua, collina), šater stejnovrcholný (Gypsophila fastigiata), vítod velekvětý (Polygala major), len úzkolistý, žlutý (Linum tenuifolium, flavum), kakost krvavý a pyrenejský (Geranium sanguineum, pyrenaicum), třezalka ozdobná (Hypericum elegans), bezobalka obecná (Trinia vulgaris), sesel fenyklový (Seseli hippomarathrum), smldník elsaský, jelení (Peucedanum alsaticum, cervaria), mochna Wiemannova (Potentilla Wiemanniana), růže nízká, bedrníkolistá (Rosa gallica, pimpinellaefolia), višeň nízká, mahalebka (Prunus chamaecerasus, mahaleb), čilimník položený, rakouský, dvoukvětý (Cytisus procumbens, austriacus, ratisbonnensis), tolice nejmenší (Medicago minima), úročník mnoholistý (Anthyllis polyphylla), bílojetel pětilistý (Dorycnium pentaphyllum), vlnice obecná (Oxytropis pilosa), kozinec rakouský (Astragalus austriacus), vikev tenkolistá (Vicia tenuifolia).

Také křoviny, háje a lesy jižní části mají mnoho zvláštností. Skoro celé území Ždánského lesa na Slavkovsku je kryto původními lesy listnatými, které jen místy vysázenými lesy jehličnatými jsou nahrazeny. Převládají habr, bříza a dub, hojně vtroušeny jsou osyky, jívy, lipy, ojediněle javor, jasan, jilm, břek. Buky, tvořící ve východní části Ždánského lesa krásné lesy, vyskytují se zde jen vzácně a ojediněle. Na vlhkých místech nižších poloh sázeny jsou místy olše. — V podrostu vedle druhů u nás běžných zastoupeny jsou i četné teplomilné, tak z dřevin dřín (Cornus mas), brslen bradavičnatý (Evonymus verrucosa), tušalaj (Viburnum lantana), kozí list (Lonicera caprifolium), z bylin: aron blamatý (Arum maculatum), ostřice Micheliova, plstnatá a chlupatá (Carex Michelii, tomentosa, pilosa), vstavač nachový (Orchis purpurea), střevíčník (Cypripedium calceolus), pryšec červenoplodý a hranatý (Euphorbia polychroma, angulata), ochmet (Loranthus europaeus), škarda ukousnutá (Crepis praemorsa), locika dubolistá (Lactuca quercina), hořec křížatý a brvitý (Gentiana cruciata, ciliata), brčál menší (Vinca minor), pupkovec pomněnkovitý (Omphalodes scorpioides), kamejka lékařská a modronachová (Lithospermum officinale, purpureo-coeruleum), voskovka menší (Cerinthe minor), plicník měkký (Pulmonaria mollissima), mochyně (Physalis alkekengi), medovník (Melittis melissophyllum), čistec

přímý, německý (Stachys recta, germanica), zemědým Schleicherův (Fumaria Schleicheri), sasanka lesní (Anemone silvestris), plamének přímý (Clematis recta), hulevník nejtužší (Sisymbrium strictissimum), třemdava (Dictamnus albus), vrbovka Lamyova (Epilobium Lamyi), hvězdnatec zubatý (Hacquetia epipactis), kručinka chlupatá (Genista pilosa), hrachor širolistý (Lathyrus latifolius).

Z ostatních význačných druhů hájů, křovin a lesů jmenuji ještě sněženku (Galanthus nivalis — ve velikém množství v Němčanském hájku), vemeník zelenokvětý (Platanthera chlorantha), korálici (Coralliorrhiza innata), okrotici mečolistou, červenou, bělavou (Cephalanthera ensifolia, rubra, alba), kruštík modrofialový (Epipactis violacea), bezkolenec pobřežní (Molinia litoralis), mrvku lesní (Brachypodium silvaticum), sveřep drsný (Bromus asper), zvonek hadincovitý (Campanula cervicaria), pomněnku řídkokvětou (Myosotis sparsiflora), jetel bledožlutý (Trifolium ochroleucum).

Mezi p l e v e l í p o l n í a r o s t l i n a m i r o s t o u c í m i u c e s ', n a m e z í c h a pod. je rovněž nápadno množství druhů teplomilných, na př.: zblochanec rozkladitý (Atropis distans), lipnice tvrdá (Sclerochloa dura), četné odrůdy pýru prostředního (Triticum intermedium, trichophorum, campestre, glaucum repens a j.), sveřep odstálý (Bromus patulus), česnek okrouhlý a ořešec (Allium rotundum, scorodoprasum), pryšec prutnatý, plocholistý, srpovitý (Euphorbia virgata, platyphylla, falcata), slanobýl (Salsola kali), bytel položený (Kochia prostrata), vrabečnice rolní (Thymelaea passerina), radyk prutnatý (Chondrilla juncea), rmen rakouský (Anthemis austriaca), svízel trojrohý (Galium tricorne), mařinka rolní (Asperula arvensis), durman (Datura stramonium), zvěšinec huňatý (Linaria spuria), čistec roční (Stachys annua), yva (Ajuga chamaepitys), hlaváček plamenný (Adonis flammeus), černucha rolní (Nigella arvensis), trýzel rozkladitý a jestřábníkovitý (Erysimum repaudum, hieraciifolium), vraní nožka (Coronopus Ruellii), hořinka východní (Couringia orientalis), křez zední, úzkolistý (Diplotaxis muralis, tenuifolia), rukevník zobánkatý (Euclidium syriacum), ředkevník tupohranný (Erucastrum obtusangulum), povázka ozimá (Rapistrum perenne), rýt barvířský (Reseda luteola), knotovka noční (Melandryum noctiflorum), silenka ušnice (Silene otites), prorostlík okrouhlolistý (Bupleurum rotundifolium), Venušin hřeben (Scaudix pecten Veneris), kozinec cizrnovitý, dánský a vičencovitý (Astragalus cicer, danicus, onobrychis), vikev panonská (Vicia pannonica).

L o u k y nacházejí se hlavně na půdách nízko položených

s podkladem většinou jílovitým a vysoko stojící spodní vodou, Jsou proto namnoze kyselé, málo úrodné, místy ostřicemi (vedle druhů ve střední a již. Moravě běžných též některé vzácnější; jmenuji z nich aspoň Carex diandra, paniculata, Davalliana, hordeistichos), suchopýry, mechem a přesličkami porostlé. Slatinný ráz luk prozrazují místy i jiné rostliny, na př. jetel jahodnatý (Trifolium fragiferum), komonice zubatá (Melilotus dentatus), štírovník úzkolistý (Lotus tenuifolius), ledenec luštinatý (Tetragonolobus siliquosus), šťovík úzkolistý (Rumex stenophyllus).

Na slané půdě u pramenů Šaratice roste na malém prostoru mnoho vzácnějších rostlin, tak rožec odchylný (Cerastium anomalum), myší ocásek (Myosurus minimus), locika vrbolistá (Lactuca saligna) a některé slanomilné: skrytěnka bodlinatá a šášinovitá (Crypsis aculeata, schoenoides), smetanka maloúborná (Taraxacum leptocephalum), hadí mord malokvětý (Scorzonera parviflora), hvězdnice bažinná (Aster tripolium), jitrocel slatinný (Plantago maritima), kuřinka solná a obroubená (Spergularia salina, marginata).

Z rostlin na močálovitých místech a u vod rostoucích jmenuji: skřípinu jednoplevou a Tabernemontanovu (Scirpus uniglumis, Tabernemontani), rukev rakouskou (Roripa austriaca), šťovík největší (Rumex maximus — u Hostěrádek), odemku vodní (Catabrosa aquatica — u Velešovic).

Mnohem chudobnější je květena části severní. Na svazích k jihu obrácených, krytých namnoze usazeninami neogénovými a diluviálními, místy i na drolině drobové a slepencové, setkáváme se ještě s některými teplomilnými, tak u Vítovic, Pozořic a Šumic, kde se daří i vinná réva.

Výše však tyto druhy teplomilné již nepronikají a květena nabývá rázu podhorského. Vedle poměrů výškových a podnebních účinkují zde zajisté i podmínky geologické. Usazeniny kulmové, vyznačující se nedostatkem vápence, nejsou vegetaci teplomilné příznivy. Skoro celá tato část je kryta lesy, jichž původní ráz je mnohem více umělými kulturami porušen než v lese Ždánském. Lesy listnaté střídají a promíchávají se s lesy jehličnatými. Na jihu převládá les borový, smrkový a habrový, v němž však jsou hojně zastoupeny i jiné stromy listnaté, výše přibývá jedlí a buků, místy pak sázeny jsou modříny. — Mlází habrové a dubové prozrazuje na mnohých místech, že lesy listnaté bývaly rozšířenější. Podrost těchto lesů nápadně se liší od

podrostu lesa Ždánského. — Mnohé význačné druhy zdejší, jako vřes, borůvka, janovec, bez červený, některé ostružiníky, trojzubec vystoupavý a j. nerostou v lesích jižní části Slavkovska.

K zajímavějším rostlinám těchto lesů a lesních luk patří: vratička obecná (Botrychium lunaria), osladič doubravní (Polypodium dryopteris), hasivka orličí (Pteris aquilina), plavuň obecná (Lycopodium clavatum), některé ostřice (Carex pilulifera, elongata, brizoides, canescens, remota, echinata), kostřava přitvrdlá (Festuca duriuscula), strdivka jednokvětá (Melica uniflora), třtina rákosovitá (Calamagrostis arundinacea), bledule jarní (Leucojum vernum), vstavač skvrnitý (Orchis maculata), vrba ušatá (Salix aurita), škarda čertkusolistá (Crepis succisaefolia), čertkus (Succisa pratensis), plicník úzkolistý (Pulmonaria angustifolia), prvosenka vyšší (Primula elatior), úpolín (Trollius europaeus), pryskyřník kašubský (Ranunculus cassubicus), hvozdík pyšný (Dianthus superbus), kuklík potoční (Geum rivale), mochna skalní a bílá (Potentilla rupestris, alba), růže horská (Rosa alpina), kerblík lesklý (Cerefolium nitidum) a některé vzácné ostružiníky.

Z celkového počtu původních rostlin na Slavkovsku pozorovaných (údaje vztahují se jen k rostlinám cévnatým) — náleží dle zeměpisného rozšíření 42 kosmopolitům, 164 je rozšíření circumpolárního, 246 evropsko-asijského, 169 evropsko-sibiřského, 234 evropského, 98 meridionálního, 61 orientálního.[1])

Z četných rostlin zavlečených uvádíme jen druhy v našich zemích méně hojně se vyskytující. Při tratích železničních šíří se milička menší (Eragrostis minor), šalvěj rakouská (Salvia austriaca), len rakouský (Linum austriacum), na rumištích a u cest řepeň obecná a trnitá (Xanthium strumarium, spinosum), cizím semenem na polích silenka rozsochatá (Silene dichotoma) a lnička zubatá (Camelina dentata), starček jarní (Senecio vernalis), nejnověji pak na polích u Slavkova též Rapistrum rugosum All., druh na Moravě dosud neuváděný.

Včelaři rozsévají některé medonosné, z nichž častěji možno pozorovati zplanělé: svazenku vratičolistou (Phacelia tanacetifolia), bělotrn (Echinops sphaerocephalus), včelník turecký (Dracocephalum moldavicum). Též mnohé rostliny zahradní vyskytují se zplaněle. — V zámeckém parku ve Slavkově zdomácněly naopak některé v kraji se nevyskytující druhy v křovinách a na

[1]) Příslušnost dle zeměpisného rozšíření stanovena hlavně dle díla: Dr. J. Podpěra: Vývoj a zeměpisné rozšíření květeny zemí českých (1907).

zahradních trávnících, na př. tulipán lesní (Tulipa silvestris), snědek zelenokvětý (Ornithogalum chloranthum), křivatec nejmenší (Gagea minime), brambořík (Cyclamen europaeum), vedle druhů rostlin v kraji rozšířených. — Z rostlin cizích vyskytuje se tu zplaněle v množství krásný mléčivec velkolistý (Mulgedium macrophyllum D. C.)

* * *

Pokud se týká rostlin stélkatých, není náš kraj dosud prozkoumán. Pro mykology uchovávají naše lesy zajisté ještě mnohá příjemná překvapení. Zmiňuji se namátkou aspoň o krásné muchomůrce císařce[1]) (Amanita caesarea), která v knihách za velice vzácnou je prohlašována, houbařům z povolání v našem kraji však dobře je známa — říkají jí „králůvka", na Drahanské vysočině „šefránica", — s velikou zálibou je sbírána a na trh slavkovský přinášena. Nejznámější stanoviska její jsou: u Vrčavy (za Rašovicemi), za Bílým Vlkem, dále „Sivicko" a j. —

Zvířena.[2])

Podnebí i krajinná rozmanitost Slavkovska poskytuje příznivé podmínky zvířeně, která bohužel dosud jen nedostatečně je prozkoumána.

Veliké lesy jsou vhodným útulkem lesní i polní zvěři, jíž je místy dosud hojnost. Les Ždánský hostí i menší stáda jelenů. Ze šelem kromě hojných všude lasiček dosti často vyskytuje se hranostaj, méně hojně tchoř, kuna skalní a vzácně jen kuna lesní; liška a jezevec nejsou dosud vzácností. Z drobných škůdců polních vedle obtížného hraboše polního (u Litavy též hraboš vodní) vyskytují se křeček, sysel, vzácně též myš polní, v lesích známa je zvláště škodami ve školkách myš lesní, dosti často nalezen bývá též plch lískový (lesy u Kobeřic a Nížkovic, Němčanský háj, Olšany). Z netopýrů pozorováni kromě obecného a ušatého též netopýr lesní, hvízdavý a vrápenec podkovní.

Ptactvo, vyjímaje brodivé a vodní, nachází dostatek dobrých hnízdišť a je poměrně četně zastoupeno. Ptáci v dutinách hnízdící (sovy, datlové, krutihlavi, brhlíci, sýkorky a j.) nalézají úkryt

---

[1]) Na tuto houbu a její stanoviska u nás byl jsem upozorněn odb. učitelem J. Severou ze Slavkova.

[2]) Podává Em. Vítek, odb. učitel ve Slavkově.

ve vykotlaných stromech zámeckého parku a starých alejí v bezprostředním okolí Slavkova.

Z dravců nejčastěji se pozoruje krahujec, ostříž, poštolka a káně myšilov, vzácněji jestřáb, v zimě častým hostem je káně rousná a občas zalétnou do okolí i druhy vzácnější: dřemlík, sokol, orel říční a j., několikráte byl také zastřelen orel skalní (poslední v prosinci 1911 za Kobeřicemi). Ze sov, v nejbližším okolí Slavkova, nejhojnější je puštík, sýček a sova pálená, častá je též sova ušatá a v zimě objevuje se někdy pustovka. Ze šplhavců kromě našich datlů a kukačky velice obyčejným ptákem je u Slavkova krutihlav. Pěvců je dostatek. Kromě hojného drozda zpěvného a kosa objevuje se v lesích sem tam brávník, v zimě kvíčaly, z drobných šídlozobců slavík (každoročně též několik párů v parku slavkovském), červenka, rehek domácí (čermáček, kominíček) i zahradní, černohlávek, pěnice podkřovní a popelavá, sedmihlásek, budníček větší a lesní (sýkavka), bramborníček hnědý, střízlík, králíček obecný (zlatohlávek), konipas bílý (lidově plíska) i žlutý; ze sýkorek kromě všude obecné koňadry jsou rozšířeny: modřinka, uhelníček, mlynařík, parukářka; brhlík je v lesích i parku ptákem obecným, šoupálek obecný hnízdí v parku slavkovském i v lesích; ze skřivanů kromě hojného polního a chocholouše vyskytuje se též linduška lesní; mimo vrabce domácího viděti porůznu též úpolníka; pěnkava všude je hojná, z ostatních pěnkavovitých hnízdívá zde stehlík, zvonek, zvonohlík zahradní, dlask, vzácně jiřice (konopka) a v jehličnatých lesích křivka; v zimě přiletují: čížek, hýl, vzácněji jikavec a čečetka; hojným ptákem je strnad obecný, občas též strnad propáska (v kraji petrželňáček), věrný průvodce silnic. Topolové aleje jsou pravým eldoradem ťuhýků, z nichž ťuhýk obecný (v kraji hrubý strakoš) je neobyčejně hojný, dosti častým je též ťuhýk menší, o tahu pak často delší dobu v množství poletuje ťuhýk šedý; na zimu přilétají brkoslavi. Z hrubozobců kromě vran a havranů velice častými jsou straky, sojky i žluvy; kavky objevují se hlavně při přelétání, špačkové někdy v hejnech v době zrání obilí a třešní, v zimě několikráte přiletěli také ořešníci, ve větším množství v r. 1910. Z křikavců hnízdí rorýs, dudek, lelek kozodoj, mandelík, ledňáček, z holubů jsou hojni hrdlička divoká a řivnáč, méně častý je doupňák, z kurů kromě koroptví a křepelek hojni jsou bažanti. Také krásný bažant královský, na panství slavkovském zavedený, značně se rozmnožil.

Z brodivých hnízdí v lese Ždánském sluky lesní, na vlhkých lukách místy hojně čejky, kromě toho též sluky otavní (bekasiny),

a chřástal. — Při tahu bývají viděni i jiní brodiví a vodní ptáci (čáp, volavka popelavá, bukáč veliký a malý, kulík obecný, slípky, lysky, rackové, různé kachny a husy.

Z ještěrů ještěrka obecná a slepýš, z hadů kromě užovky obecné častá je užovka hladká a na Drahanské vysočině ještě zmije, z obojživelníků vedle běžných druhů žab, čolka velkého a tečkovaného žije též mlok zemní.

Z ryb dle sdělení Alb. Kučery, inspektora rybářství n. o., zjištěny byly v potocích na Slavkovsku tyto: Pulec obecný, piskoř, mřenka, sykavec, karas, hřízek (lidově hrouzek — nejhojněji), jelec, (hojně), střevle, hořavka, bělice, za hranicemi okresu ve vodách naším okresem protékajících a snad tedy i u nás: Sumeček zakrslý, parma, plotice, cejn malý, tloušt a bolen; z rybníku pistovického do Rakovce často se dostanou kapr a štika, v Říčce jsou též pstruzi.

Raků ubývá, ale v menších potocích jsou dosud hojni.

Rybářství nevěnuje se dostatečná péče, větších rybníků v okrese není.

Že také nižší zvířena je dosti bohatě zastoupena, vyplývá již z rozmanitosti kraje. Hubení škodlivého hmyzu nedbá se dosud tak, jak by bylo třeba; chrousti, bělásci, píďalky, bourec prsténčivý, bekyně velkohlavá, květopasi, zavíječi, obaleči, červec ovocný, stále přibývající mšice krvavá a jiní škůdci poškozují značně sady, v lesích pak vedle četných druhů brouků a housenek rozšířeny jsou mnohé druhy žlabatek, takže zvláště mladé doubky bývají spoustou nesbíraných hálek značně seslabovány a znetvořovány; na smrcích je častou korovnice smrková a někteří obaleči.

Entomolog měl by v kraji vděčnou práci. V lesích je ještě dosti různého hmyzu blánokřídlého, vos, sršňů, drvodělek, pilořitek, mravenců a j. Pro pozorovatele přírody nechybějí ani důmyslné stavby různých zajímavých včel pískorypek, čalounic, vos, kutilek zednic, vosy hrnčířské, hojné jsou i nálevky mravkolvů, trubky chrostíků, různé pasti lesních pavouků atd.

Čím zvířena hmyzu, jmenovitě brouků, zvláště se vyznačuje, o tom píše známý odborník Dr. Ant. Fleischer toto:

Co se týká fauny hmyzu okolí slavkovského, dlužno připomenouti, že jest tato ještě částí a snad jedním z posledních výběžků tak zvané fauny panonické t. j. uherské. Podle toku Dunaje, Moravy a Dyje rozšířila se fauna z rovin uherských na jižní Moravě až po Brno, a na východ od Brna k Slavkovu, na západ ku Znojmu, takže mnoho druhů

hmyzu v oblasti této se vyskytujícího již severně od Brna a všude jinde na Moravě buď vůbec nežije aneb jen na ojedinělých místech, kamž hmyz ten asi náhodou zavlečen byl. Nejlépe to vidíme u větších brouků; tak velkého střevlíka Carabus (subgenus Pachystus) hungaricus F., který původně v Uhrách jest domovem, často nalézáme na polích v obilí v okolí Hustopeče, Klobouk i u Slavkova; jeho menší rasa v. viennensis Kr. vyskytuje se tu se základní formou.

Stejně jako předešlý žije zde a není vzácný střevlík Carabus (Tachycarabus) scabriusculus Oliv.

Z dalších pro panonickou faunu význačných brouků nalézáme zde na zraněných větvích ovocných stromů v zahradách hlavně na hruškách esaříka Rhopalopus clavipes F. a nádherného červeně zbarveného tesaříka Purpuricenus Koehleri L., dále jest zde místy četný hlavně na tyčích topolových a vrbových, z nichž utvořen jest plot kolem zahrad venkovských tesařík Rhopalopus macropus L. a někdy ojediněle velmi vzácný Rh. spinicornis Abeille a méně vzácný skvostně zbarvený Clytanthus (subg. Caloclytus) speciosus Schmidt.

Za stejných podmínek žije od Holásek u Brna počínaje místy četně krásný tesaříček Exocentrus Stierlini Gangelb; na těchže tyčích zajímavý kůrovec Cryphalus Rybinskii Reitt., který však jakož i předešlý druh nepatří již k čistě panonické fauně.

Z čistě jen na Moravě se vyskytujících ras střevlíků dlužno jmenovati předně střevlíka Carabus violaceus v. pseudoviolaceus Kr., kterého původně objevil Dr. Fleischer v okolí Hustopeče, a který rozšířen jest na východ až po Slavkov, na západ až za Znojmo; vyskytuje se tu na polích a hlavně jej možno nalézti o žních pod snopy obilí, základní forma četná v lesnatých krajinách, se tu nevyskytuje; rovněž sahá až po Slavkov oblasť rasy střevlíka měděnného Carabus cancellatus v. excisus Dej., který hlavně rozšířen jest v Dolních Rakousích.

Ze škůdců obilních přistěhoval se až ke Slavkovu z Uher a Dolních Rakous chroustovitý brouk Anisoplia austriaca Herbst (různodrápník rakouský), který ožírá klasy pšenice a místy mnoho škody způsobí. R. 1916 v červenci nasbíral vrch. geometr Krčmář v okolí Zbejšova v krátké době přes 100 exemplářů; z Uher zavlečen sem známý škůdce cukrovky nosatec Bothyroderes punctiventris F.

Jinak jest tamější fauna hmyzu stejná jako v rovinách všude jinde na Moravě i v Čechách. Vzhledem pak k tomu, že jest tam ještě čá-

stečně promíchána s faunou uherskou, jest možné, že by se tam mnohé d uhy, třeba ne úplně nové, tak alespoň pro poznání geografického rozšíření důležité, nalézti mohly. Bohužel, dosud žádný odborník v okolí tom systematicky hmyzu nesbíral.

Shora uvedené údaje týkají se vlastně nálezů v nejširším okolí Brna směrem východním, hlavně za Tuřany, z nichž s určitostí se dá souditi, že při stejné poloze a nepatrné vzdálenosti ještě stejné druhy žijí.

---

2. Osazování krajiny.

Slavkovsko za pravěku.[1])

Nynější Slavkovsko poskytovalo pravěkému lidstvu tytéž příznivé podmínky životní, které zapříčiňují i dnešní jeho husté osídlení a zalidnění. Mírné podnebí, přehojné nevysoké hřbety a pahrbky prostoupené křivolakou spletí údolíček a žlebů bohatých vodou a vbíhajících ve hlavní údolí Litavské a Rakovecké, dále dva veliké komplexy rozsáhlých hvozdů (na jihu nynější Ždánský Les, od severu lesnatý pruh vysočiny Drahanské), dostatek travnatých svahů i bezlesých kopečků, mocné vrstvy hlinité na mírných sklonech a rovinkách, to vše zaručovalo tu pohodlný život jak kočovnému lovci a pastevci, tak usedlému zemědělci. Také kolonisačnímu a obchodnímu proudu ležel kraj na ráně, neboť hlavn pravěká tepna obchodní spojující evropský jih se severem (Černé moře—Dunaj—Morava—Odra—Baltické moře) měla tu přirozenou křižovatku buď z údolí Stupavského od Kyjova do Litavského a v úval Dyjsko-svratecký, nebo do téhož úvalu údolím Rakoveckým od Vyškova a Hané. Tak možno vysvětliti převeliký počet nalezišť a památek z různých dob a kultur pravěkých na Slavkovsku objevených. Počet tento pak ještě se zvětšuje každoročně i účelným pátráním i nálezy nahodilými. Proto věnována okresu pozornost již po léta mnohými archeology, jejichž četnými pracemi výzkumnými, přednáškami a výstavkami archeologickými (Blažovice 1905, Křenovice 1908[15])) způsobeno, že dnes již i u náhodných nálezcův z venkovských vrstev vzrostlo porozumění pro staré památky, které bývají šetřeny a odevzdávány do rukou povolaných.

Většina zdejších nálezů splynula velkými soukromými sbírkami I. L. Červinky, Al. Procházky, Em. Synka, Fl. Koudelky

---

[1]) Napsal Alois Procházka, řídící učitel v Kobeřicích.

a Jos. Hladíka do zemského musea Františkova, zbytek pak a nálezy novější chovají Kniesovo museum ve Sloupě, národopisného spolku ve Vyškově, jakož i soukromé sbírky Al. Procházky v Kobeřicích, Tomáše Ondráčka, hostinského ve Velaticích, prof. Frant. Černého v Brně, soudce Mir. Chleboráda v Bučovicích. Jednotlivé předměty jsou i v několika kabinetech školních. Ve Vážanech K. a v nejbližším okolí svědomitě na záchraně místních nálezů pracoval tamní kaplan P. Karel Zimola od r. 1913 († 22. února 1919.)

* * *

V následujícím jest sestaven přehled nálezů dle kulturních období. Nemožno v rámci této stati objasňovati způsob života a charakteristiku jednotlivých period kulturních. O tom nutno vyhledati poučení nejlépe v Červinkově „Morava za pravěku" (Vlastivědy mor. č. 3. Díl I.) nebo v obšírnějším a novějším díle téhož autora „Moravské starožitnosti". Zde jen stručně vytčen obsah nálezů a dle uvedeného poukazu na literaturu (viz seznam!) možno seznati okolnosti nálezů podrobněji.

I. Starší doba kamenná (paleolith).

Z tohoto období není ze Slavkovska známa dosud ani jediná památka po člověku. Toliko zbytky diluviální zvířeny bývají objevovány ve hliníčích a štěrkovištích téměř u každé osady. Bohatým nalezištěm zbytků mamutích (kly, stoličky i jiné části kosterné) i nosorožčích jsou štěrkové nánosy při silnici mezi Křenovicemi a Hruškami. V Šaraticích nalezena r. 1902 celá spodní čelist nosorožčí s 8 stoličkami[18]) (v Kniesově museu ve Sloupě.)

II. Mladší doba kamenná (neolith).

1. Kultura keramiky lineární.

Habrovany. V trati „Blatice" rozsáhlá osada na polích při silnici. Nalezeny tu dva celé mlaty, střepy s volutami, kamenné sekyrky, hladidla a nožíky.[7])[21]) (Z. m.) Také na „zadním Komorsku" vyorána sekyrka a dláto. Z příbuzného sedliště při potoku pode dvorem pochází několik sekyrek a hladidlo. (A. P.)

Holubice. Na panském poli „Nivě" u silnice ke Slavkovu jsou rozlehlé vrstvy kulturní s nálezy různého data. Mezi nimi jsou také dvě nádoby zdobené volutami, střepy s ornamentem meandrovým[23]),

MĚSTSKÁ LIDOVÁ KNIHOVNA

hroty koštěné, koštěná jehla, hliněné přesleny a hojné kamenné nástroje hlazené i štípané. (Z. m.)

Křenovice. Ve štěrkovně Aug. Kučery při silnici do Hrušek stržena 1908 sídelná jáma a v ní byly střepy zdobené volutou.

Pozořice. Na „Poustce“známo od r. 1904 sedliště s četnými střepy typické výzdoby. Hojně nalézají se tu kamenné sekyrky, hladidla, dláta a žernovové desky.[21][23] (Z. m.) R. 1912 za drenování našli tu dělníci velkou „putnu“ se 4 uchy po jedné straně a v ní kulovitou nádobku s rytými volutami.

Sivice. Rolník J. Kubínek objevil na svém dvoře sídelnou jámu a v ní nádobu s volutou a dolíčky.[21] Četné kamenné sekyrky, přeražené mlaty (jeden z pestrého mramoru) a hliněné přesleny nalezeny na „Dílech“.[7] V zem. museu jest odtud veliký mlat $2^1/_2$kg těžký.[2] Zmíněný rolník nasbíral za posledních let také v trati „Štegla“ několik kamenných sekyr, delší pazourkový nožík a vyhlazený mlat koláčového tvaru. (A. P.)

2. Keramika tečkovaně píchaná

zjištěna toliko u Holubic za cihelnami několika střepy.[23]

3. Kultura s keramikou pomalovanou

a) Ráz starší:

Holubice. Ve starých cihelnách Floriánově a Černého získal J. Knies v letech 1882—1890: velkou nádobu s uchem vodorovně na břichu nasazeným, střepy s pupíky a jiné s červeným nátěrem, provrtaný kel kančí, trup hliněné sošky ženské, koštěné hroty, hladidlo a dýku koštěnou.[9] (K. m. ve Sloupě.)

Kobeřice. Veliké sedliště v „Nových polích“ dává po řadu let množství pazourkových a obsidiánových nožíků, vrtáků a škrabadel, kamenné sekyrky, přeražené mlaty, koštěná šidla a hroty, zlomky hliněných sošek rytých a malovaných, pěkně malované části nádobové, hliněné závaží s rytým meandrem a p. [7][16] (Z. m., A. P.)

Vítovice. Za osadou k lesu vybíhá ostroh „Hradištko“ o příkrých bocích, při jehož úpatí jsou stopy po sedlišti rozrušeném za posledních let stavbou a výrobou cihel. Dříve bývaly tu často odkryty sídelné jámy a v nich nalezeno: r. 1893 kamenné škrabadlo kopytovité (17 cm. dl.), několik kamenných sekyr, r. 1901 obrovské parohy jelení i s lebkou[7]) Z. m.), r. 1912 hliněná lžíce s držadlem trubkovitým, r. 1913 čtyři kam. sekyrky. (A, P.)

b) Přechodní ráz jordáns-mühlský:

Křenovice. V cihelně Misákově vykopána r. 1902 vysoká miska s pupíky obsahující přepálené kosti lidské. R. 1905 stržena sídelná jáma se třepy, z nichž sestavena velká „putna". R. 1906 pak rovněž z jámy příbytkové vybrána krásná nádoba zdobená pásem rytých meandrů, pupíky a úšky, pak hrneček se šrafovanými trojúhelníky, půle z podobného hrnečku, jiný hrneček bez ozdob ale dvojuchý, celá miska na duté nožce, 2 žernovové desky a delší nůž rohovcový.[11]) (Z. m.)

Vážany K. Na temeně „Horky" jsou slabé kulturní vrstvy, z nichž obděláváním polí dostaly se na povrch písčité střepy s pupíky a rohatými uchy, pazourkové nožíky, kam. sekyrky a mlatový vývrt. V zemském museu jest odtud kamenný mlat[2]) a jiný nedovrtaný.[7]) R. 1912 prokopána popelová jáma a v ní nalezeno jemně vyhlazené koštěné šidélko a provrtaný zub vlčí. Na povrchu nasbíráno několik sekyrek drobná misečka hliněná a 2 hrubé přesleny kulovité. (A. P.) V letech 1913/14 kopali tu P. K. Zimola a rolníci Kříž a Šimáček. Tento objevil v příbytkové jámě vysokou podlouhlou misku s uchem u okraje, čtverhranné hliněné závaží, zlomky kamenných sekyrek, pazourkové nožíky a 2 kamenná hladidla. (A. P.) Za stavby silnice k Habrovanům 1904 naraženo opodál vsi na popelnou jámu, v níž byla celá lžíce hliněná s plochým držadlem.[23]) (Z. m.)

4. Naleziště osamocených nástrojů kamenných.

Blažovice. Z domácnosti u Škrlů buližníková sekyrka[2]), z „předního broďáka" vylovena půle mlatu, na „starých vinohradech" vyorán kulovitý mlat[23]) a krásně hlazená sekyrka[7]) (Z. m.), jiná na „Ospalovsku" (T. O.), u „velké hráze" vyorána větší pazourková šipka[23]), na „Strélasu" nožík a šipka z pazourku.[7]) (Z. m.)

Habrovany. Pod „vinohrady" u domu F. Režného nalezeny r. 1913 dvě sekyrky, jiná 1912 za zámkem a 1915 „na padělkách", z domácnosti Pernikářovy široké kopytovité škrabadlo. (A. P.)

Heršpice. S „Újezdů" sekyrka[26]), s polí od „Jalového dvora" dvě sekyrky a škrabadlo.[24]) (Z. m.) Mlat odtud ve škole měšť. ve Slavkově.

Holubice. Od Maštalířů sekyrka[2]), z trati „Familie" miniaturní sekyrka zelená.[23]) Na „Nivě" nalezena veliká palice se žlábkem.[14]) (Z. m.)

Hrušky. Na cestě ke dvorci „Hédy" nalezen přeražený mlat.[7]) (Z. m.)

Jezera. Trať „M o r d o v n a“ jest nalezištěm úzkých dlat, sekyrek (jedna 65 dkg těžká), přeražených mlatů, pazourk. nožíků. Ze dvou celých mlatů odtud jest jeden pěkně hlazený a façetovaný.[21][23][2]) (Z. m.) Zvláštní pozorností o zdejší nálezy zasloužili se obchodník V i n c. O n d r á č e k a rolník F e r d. B a j e r.

Kroužek. R. 1916 nalezen tu žulový mlat (A. P.)

Křenovice. S „Ú z k ý c h“ břidlicová sekyrka[2]), z neznámého místa plochá sekyrka dvakrát navrtaná[23]), od cihelny Horáčkovy hadcová palice v provrtu přeražená[22]), po sekyrce od cihelny Andrysíkovy, s polí na Zbejšov[21]) (Z. m.), z domácnosti u Dušů, ze zahrady Jetelovy (A. P.); r. 1907 vyorána na „p ř í č n é m p a d ě l k u“ velká palice se žlábkem.[14]) (Z. m.)

Křižanovice. Mlat. (Mittheil. Anthropolog. Gesellschaft 1892, str. 35.)

Nížkovice. Z domácnosti hajného Klíče mlat.[7]) (Z. m.) Jiný ve škole.

Olšany. S polí nad Habrovany tři celé mlaty (jeden 3 kg), zlomky mlatové, několik sekyr,[7]) dlátko a kopytovitý nástroj. (Z. m., A. P.)

Prace. Ve sbírce Národopis. spolku ve Vyškově dva velké mlaty, v zem. museu buližníková sekyrka.[7])

N. Rousinov. Mlat.[23]) (Z. m.).

Slavíkovice. Ze trati „L o u t n a“ dvě sekyrky.[2]) (Z. m.)

Vážany K. V domácnosti Kat. Valtrové užíváno kdysi na léčení větší sekyry se zářezy na obvodu mimo ostří. (A. P.)

Vážany L. Z domácnosti u Ševčíků buližníková sekyrka[7]) (Z. m.), r. 1910 od „d o l n í c h g r b á l ů“ velká palice se žlábkem. (A. P.)

Velešovice. V zem. museu mlat.[24])

5. Kultura severská (nordická).

Holubice. Na „N i v ě“ vyskytlo se několik střepin z hrubších i jemnějších nádob žlábkovaně zdobených.[23]) (Z. m.)

Hrušky. Na návrší „V i n o h r a d y“ našel v dubnu 1913 rolník Fr. Holoubek hrob, z něhož zachovány obě nádoby: veliký hrnec se 4 dvojitými pupíky na okraji i džbán se širokým uchem a pazourkový nůž 11 cm. dlouhý. (A. P.)

St. Rousinov. V kruhovce přišlo se před lety mezi jinými hroby také na několik, v nichž u skrčených koster byly mimo nádoby i kamenné sekyrky a mlaty. Z takových rozrušených hrobů má několik sekyr a mlatů spolumajitel cihelny řed. J. A. Růžička. R. 1906 skopán

opět hrob kostrový, z něhož zachráněno: veliká džbánovitá nádoba s uchem, pěkně vyhlazený mlat a tvrdá sekyra.[24]) (Z. m.) Druhý hrob (z r. 1911) měl silně skrčenou kostru hlavou k jihozápadu, jíž u prsou ležel mlat a u nohou 3 nádoby; z těch uchován hrubý hrnec látkového tvaru a veliký džbán břichatý s uchem. (A. P.)

III. Doba bronzová.

1. Pokolení skrčených koster s keramikou zvoncovitých pohárů.

Blažovice. V letech 1913 a 1914 vykopal řídící učitel Nakládal Petr v nové cihelně Valtrově 10 hrobů; v některých byly skrčené kostry velmi dobře zachovány, v jiných špatně, v několika nebylo po kostře ani památky. Nádoby 2—5 byly v každém hrobě; jeden ze džbánků byl pokryt víčkem hliněným a skrýval hliněnou lžíci. Ve dvou hrobech nalezeny známé kamenné ploténky v rozích provrtané. (Z. m.)

Hodějice. Z hrobu v cihelně před lety nalezeného chová zemské museum kamennou ploténku s dírkami v rozích, drtidlo, pazourkové škrabadlo a úlomky zvoncovitých pohárů.[24])

Holubice. Ve starých cihelnách Černého a Floriánově vyskytují se občas příbytkové jámy i hroby. Kopali tu insp. Fl. Koudelka, strážmistr Šrempl z Rousinova, hlavně však od r. 1900 učitelé E. Synek a A. Procházka. Z jam známe: lasturový závěs do trojúhelníka vybroušený a provrtaný (ve sbírce Koudelkově), parohové kladivo se čtverhranným otvorem (sb. Šremplova), kostěné hroty, pazourkové nožíky a pilky, závěsek z rozštípeného kančího klu, kostěnou ozdobu hodinkového tvaru, $1/2$ parohového kladiva, kost. dlátko, bronzovou jehličku, mlatový vývrt, mohutné rohy tuří a j. ze sbírky Synkovy a Procházkovy.[9]) (Z. m.) Hrobů se skrčenými kostrami vykopáno tu od r. 1900 pět a zachráněno z nich 5 mis, 7 hrnků a 1 šálek.[23]) (Z. m.) Sedliště z cihelen zasahovalo až na „Nivu“, kde z četných nálezů spadají do této kultury: zlomek zvoncovitého poháru, fíkovitý knoflík kostěný, provrtaná lastura, bronzová jehla, bronzové dlátko dvojostré, bronzové šidélko a j.[23]) (Z. m.)

Kobeřice. V „Nových polích“ na obecním pozemku u „Fagrunta“ objeveno v letech 1890tých několik skrčených koster, od nichž uchován větší hrnek, 2 hrnečky a hrubá miska.[7]) (Z. m.) Několik let před tímto nálezem vykopal Fr. Oslík v „Chaloupkách“ ve své zahrádce kostrový hrob, kde byl hrneček a koflík, na rukou kostry pak

jednoduché obroučky bronzové. Věci tyto ztraceny pak na národopisné výstavce ve Slavkově.[7])

St. Rousinov. V kruhovce mezi hroby neolitickými vyskytlo se i 7 hrobů se skrčenými kostrami a z nich zachováno 8 mis (jedna na 4 nožkách), 8 hrnků (jeden napodobený zvoncovitému poháru), 2 džbánky (ve škole novorousinovské), 1 šálek a 2 zvoncovité poháry krásně ornamentované.[7]) [22]) [10]) (Z, m.)

Slavkov. Cihelny panská a městská „na povětrníkách" odkrývají pohřebiště, které poskytlo dosud 24 hrobů se skrčky (mezi nimi 2 žárové). Z hrobů jež zkoumali J. L. Červinka a Al. Procházka, zachráněno: 4 pazourkové šipky, paz. nožík, kamenná plotěnka, kost. šídlo, bronzová dýka a 59 nádob, z nichž 13 mis, 2 baňky, 16 hrnků, 2 šálky, 4 hrnce látky, 11 džbánků a 11 zvoncovitých pohárů.[22]) [10]) [20]) [16]) (Několik nádob ve sbírce české university pražské, 3 ve sbírce uč. A. Gottvalda v Prostějově[5]), ostatek v zem. m.) Jedna z koster měla trepanovanou lebku nad levým spánkem (v anthropolog. kabinetě prof. Matiegky na české universitě v Praze).

2. Pokolení mladších skrčků s keramikou únětickou.

Blažovice. „Na díle" Benešově r. 1904 byl rozorán kostrový hrob, z něhož vybráno 5 nádobek: 3 misky a 2 typické hrnečky únětické.[21]) (Z. m.) Těmto miskám docela podobná byla nalezena za kopání řízkové jámy v zahradě Jos. Mazálka.[23]) (Z. m.) U „desátkového mlatu" téhož roku vybráno z příbytkové jámy kostěné šidélko, zlomek šipkového hrotu kostěného a hliněný přeslen.[21]) (Z. m.) Osamoceně bylo nalezeno na polích u „velké hráze" kuželovité závaží hliněné[1]), dvojkuželový přeslen a zlomek silného bronzového nákrčníku vrubovaného.[23]) (Z. m.)

Habrovany. R. 1904 vyvláčeli volaři na Kostelkově „Padělku nad habřím" (ke Komořanům) 4 bronzové kruhy nákrční.[23]) (Z. m.)

Heršpice. Na poli Veverkově u povětrňáka vyorána r. 1908 kostra, u které nalezena rozbitá nádoba a dva prsténky stočené spirálovitě z drátku bronzového.[16]) U „Jalového dvora" nalezena na panském poli bronzová sekyrka s lalůčky,[16]) (Z. m.)

Hodějice. V trati „u louky" vyoral rolník Vrána r. 1891 3 bronzové obojky.[27]) (Z. m.)

Holubice. V břehu cesty u stodoly za čís. 33. vybral E. Synek r. 1901 obsah popelové jámy: 3 velké kotouče střepinové, dvojkuželový přeslen hliněný, kostěný hrot střely se 3 zářezy na upevnění a ka-

menný klínek.[9]) (Z. m.) R. 1906 nalezeno na kterémsi panském poli krásné kopí bronzové.[23]) (Z. m.)

Kobeřice. Na kopci „Dřínovci" objevil a prokopal pisatel této stati r. 1901 a násl. četné příbytkové jámy, ze kterých získal kromě četných vzorků keramických také 9 nádob celých (hrnce a hrnečky, mísa, rendlíky, šálek, baňka), několik pazourkových nožíků a škrabadel, pazourkovou pilku a dvě šipky pečlivě vyštípané, z kosti 7 šidel, 3 hladidla a 2 hroty, z parohu přeslen, dále desky žernovové, drtidla; z bronzu slitinu se zlomky břitvy (lunuly) a 6tihrannou tyčinku. z okrasných předmětů hliněný kotouček a váleček serpentinový. Z kamenných nástrojů nalezena tu jediná sekyrka. Hroby náležející k této osadě objeveny 4 ve svahu jižním. Byly 3 dospělých, 1 dětský a kromě skrčenych koster nebylo v nich ničeho.[7]) (Z. m.) Temeno Dřínovce bylo lidu, jenž sedliště zmíněné tu zůstavil, asi jen útulkem po dobu nebezpečí. Jindy stála snad jejich osada pod kopcem od severní strany v dnešní trati „na předních u Dřínové". Zde vybrány r. 1910 z rozorané příbytkové jámy pěkné šidélko kostěné a typický hrneček, před lety nalezen tu přeražený mlat.[17]) (A. P.)

Kroužek. R. 1898 objeven tu za nezjištěných okolností hrob, z něhož 4 předměty (obr. 1.), totiž porouchaný šálek, 3 kousky bronzového náramku drátěného, bronzový nákrční kruh a bronzovou jehlici se zajímavě utvořenou hlavicí opatruje gymnasium vyškovské.[7])

Křenovice. V cihelně Horáčkově vykopán r. 1904 hrob se skrčkem, u kterého byla krásná nádoba leštěná a zdobená a v ní hrneček jemně vyhlazený, pak kostěný hrot a hrubý nožík pazourkový.[23]) [10]) (Z. m.)

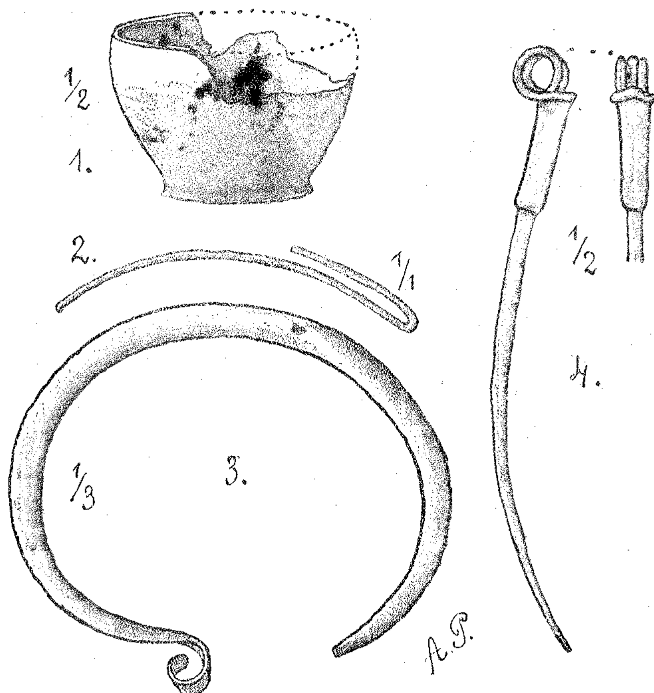
Němčany. Fl. Koudelka prohlédl v „Pratlosové zmole" kulturní jámy, v nichž našel kromě několika střepin zlomek drátěného náramku bronzového a lidskou kostru, jejíž lebka na spánku, čelist a loketní kost byly zeleně patinou zbarveny.[25]) (Z. m.)

Otnice. R. 1905 rozoral domkař J. Ambrož na svém poli „v pivovarkách" hroby mužský a dětský, z nichž vyňato 5 nádobek: 3 uchaté hrnečky a 2 misky. (Z. m.) Kosterné zbytky zaslány do anthropologického kabinetu při české universitě pražské.[23])

Prace. V letech asi 1892—1893 byl na Hemalově poli na kopci (nad lomy) vyorán a rozvlečen sklad plochých sekyr měděných, z nichž od různých nálezcův zachránil A. Procházka 4 exempláře. Pátá sekyra odtud dostala se za národopisné výstavky do musea Vyškovského Národopisného spolku; ostatní 4 v zem. museu.[7])

Sivice. Na zahradě J. Kubínka vykopána bronzová jehlice s kulovitou hlavicí a s krčkem naduřelým.[7]) (Z. m.)

Slavkov. Na „Horákově nivě" r. 1890 vyoráno z jámy 60 cm hluboké a $^{1}/_{2}$ m široké 80 bronzových kruhů nákrčních.[1]) (Z. m.)

Obr. 1. Z hrobu se skrčkem z Kroužku.

Vážany K. V trati „na hójezdkách za mlatama" objevil P. Karel Zimola v listopadu r. 1914 dva hroby. V prvním byla kostra skrčená, dospělá s hrnečkem a koštěným šidlem. (Obr. 2.) V druhém (asi 4 m^2) byly části koster dětských a 7 koster dospělých, z nichž jen 3 v poloze skrčené, ostatní jakoby byly do hrobu jen naházeny. Na skráních a dolních čelistech byly zelené skvrny, ale od bronzu nenalezeno ničeho. Hrobní milodary: 4 misky, šálek, baňatý hrnek, 6 hrnečků s pupíkem proti úšku, 2 celá šidla, jiného polovice, pazourkový nožík a hladidlo. (A. P.)

3. Kultury popelnicových polí.

a) Ráz lužický.

Heršpice. Na „Újezdě" rozoral rolník Fr. Knésl žárový hrob, z něhož odevzdal do místní školy části brejlovité ozdoby bronzové (spi-

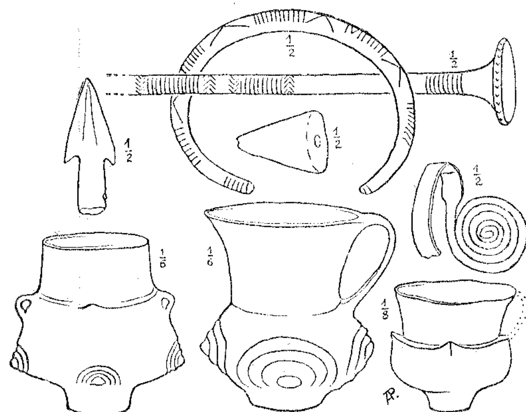

Obr. 2. Hrob se skrčkem z Vážan K. (Vykopal 1914 K. Zimola.)

rály, trubičky).[16]) Z této trati pochází také krátké kopí bronzové a bronzová šipka.)[20]) (Z. m.)

Kobeřice. (Obr. 3.) Na Formánkově „Čtvrti za dědinou" (u boží muky) dala r. 1901 rozoraná příbytková jáma pohár na duté

nožce, úlomek bronzové litiny a 4 hliněné kužílky provrtané.[7] Celá tato trať až k trati „Němčány“ zdá se býti rozlehlým sedlištěm i pohřebištěm této kultury. R. 1910 byl vymlet lijákem na cestě k polím „pod Němčany“ žárový hrob obsahující spodek veliké popelnice a v ní mezi přepálenými kostmi zlomek bronzové jehlice a 4 bronzové šipky.[17] (Z. m.) R. 1911 objeven tu na poli J. Oborného nový hrob, z něhož získáno: popelnička na válcovité nožce duté s rytými podkovami kolem prsovitých vypuklin, džbánek podobně zdobený, dvě dlouhé (po 53 cm) jehlice bronzové zdobené na krčku čárkováním a plochou hlavicí, náramek v podobě C čárkovaný a ½ podobného náramku. Z jiného hrobu vyplaven podobný náramek a část prstenu s terčovými závity.[17] (A. P.) Roku 1890 vyoráno na „Křesťanůvkách“ krásné kopí bronzové a r. 1896 nalezena ve zmole pod sv. Františkem ve Fagruntě velká sekyra bronzová s dutinou.[2] (Ž. m.)

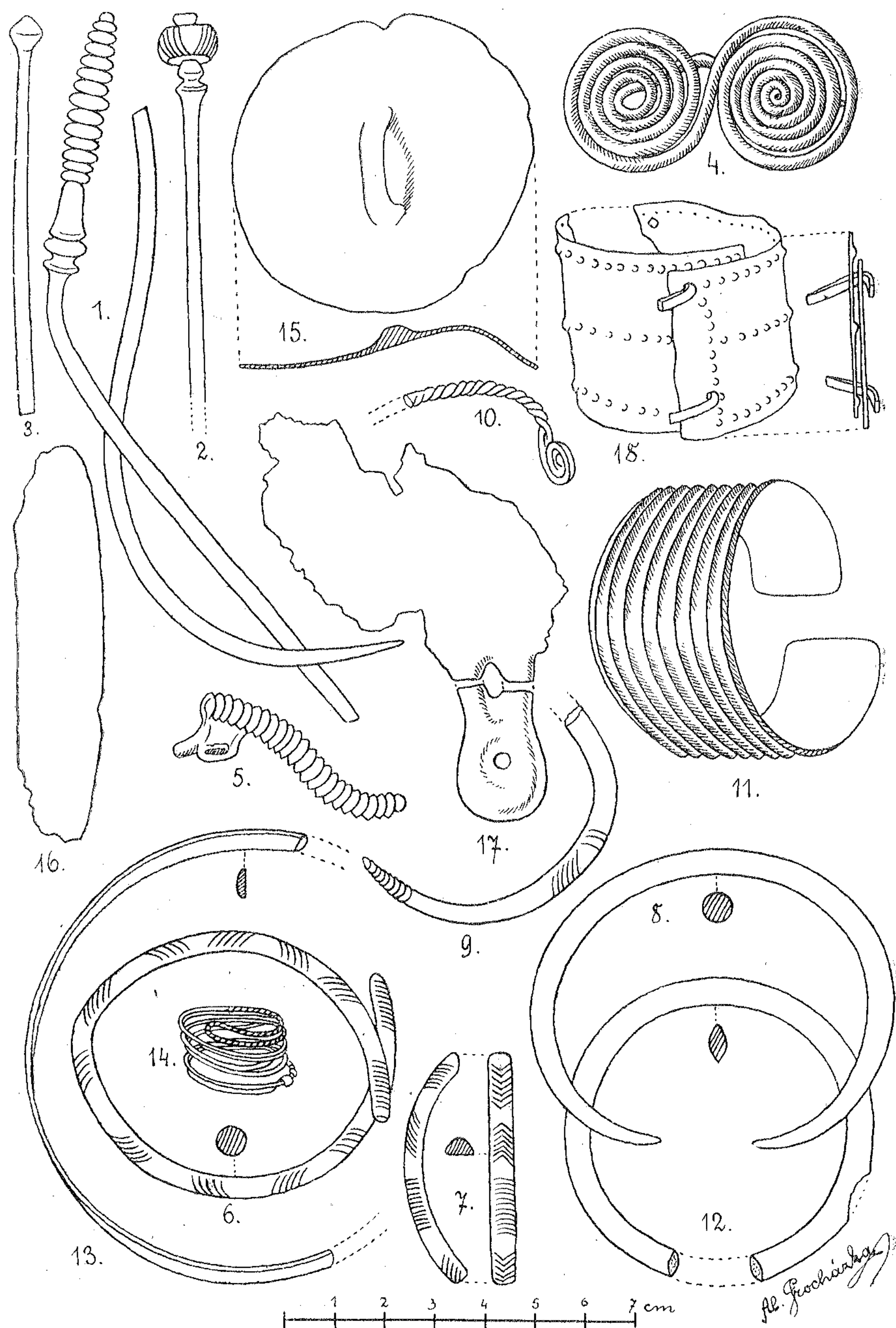
Obr. 3. Ze žárových hrobů na „Čtvrtích“ u Kobeřic. (Dle A. Procházky.)

Křenovice. Roku 1908 nalezen na „zadní Fitrale“ Kuchtově bronzový náramek podoby C zdobený čárkováním.[16] (Z. m.)

Křižanovice. Na „Padělku“ Jana Kohouta byla r. 1903 vyorána typická popelnice,[21] (Z. m,) Na polích těch střepy tohoto rázu ukazují na větší naleziště. Také na náhorní rovince u kostela byla nalezena nádoba uložená nyní v místní škole. Pisatel těchto řádků prokopal zde sídelnou jámu, na jejíž dně ležely 3 celé desky žernovové.

Němčany. V trati „Podhájčí“ vyoral Petr Lebeda r. 1907 drobnou sekyrku bronzovou s dutinou.[16] (Z. m.)

St. Rousinov. Při cestě do Čechyně nalezena r. 1896 větší bronzová sekyrka s dutinou.[7] (J. A. Růžička.) Asi před 10 lety učiněn tu hromadný nález bronzů, z něhož zachováno 30 kusů (obr. 4.): 3 jehlice, dvě brejlovité spony a ze dvou zlomky, spirálový prstének, 12 ná-

Obr. 4. Hromadný nález bronzů ze Starého Rousinova. (Dle A. Procházky.)

ramků (9 obrouček, 3 plechové žebérkové), puklice, nůž, zbytek břitvy (lunuly) a 3 kusy plechového kování s hřeby.[12]) (Z. m., T. Ondráček.)

Vážany L.: R. 1911 rozrušen oráním na poli Jana Kučery v trati „Hrubý kuse" žárový hrob částečně kameny obložený. Byla v něm veliká nádoba, několik osudí a miska s uchem, která z nich jediná zachována. (A. P.)

b) Ráz slezský a podolský.

Blažovice. Na „Štrélasu" nalezena bronzová jehlice zdobená.[25]) (Z. m.)

Habrovany. Pod hájovnou Blatickou nalezena část bronzového nože a střepiny rázu slezského.) (A. P.) P. K. Zimola našel dne 15. března 1916 na panském poli za zámkem vyorané a úplně zachovalé a úhledně zdobené osudíčko tuhou leštěné. (A. P.)

Holubice. Ze starožitností na „Nivě" objevených patří do okruhu těchto kultur: zlomek hliněného ptáčka s chocholkou, zlomek bronzové dýky, dvojkřídlá šipka bronzová, bronzová jehlice čárkovaná, číška jako svrchní část pokličky, 2 mísy, 2 drobounké misečky, zlomek pískovcového kadlubu na srp a hromadný nález hliněných kruhů žárových.[23]) (Z. m.) Ve Floriánově cihelně vykopal cihlář r. 1914 P. Zimolovi v sídelné jámě šálek s úškem, černě leštěný a žlábkovaný. (A. P.)

Na pastvince za Kruhem vybrány z popelného ložiska části drátěného náramku bronzového se spirálovou ploškou.[9]) (Z. m.)

Kobeřice. Na panském poli při lese „Kolíbském" vyorávají se četné střepiny z nádob. Nalezen tu přeražený mlat.[16]) (A. P.) R. 1901 odplaven na cestě z „Fagrunta" do „Hor" hrob o 3 nádobách; zachována jenom červená miska s kanelovaným okrajem a bezuchý hrnec.[7]) (Z. m.)

St. Rousinov. Z žárového hrobu objeveného r. 1908 v kruhovce a obloženého kamenným věncem nezachována z četných rozmačkaných nádob podolského rázu ani jediná. Z dalšího hrobu v r. 1914 zachovalo se jen dlouhé bronzové kopí, které bylo zastrčeno za velkou rozmačkanou popelnicí.

Vážany K. P. Zimola vykopal v únoru 1915 na poli Rezově (u dráhy poblíž stráž. domku) žárový hrob o 6 nádobách: 3 hladké misky s jamkou ve dnu, leštěnou misku zdobenou kolem vypnulin rytými krokvemi a dolíčky, okřínovou popelničku a úhledný hrneček leštěný a čárkovaný. Mimo to byl tu zlomek pískovcového kadlubu. — V téže trati na poli Kašpara Homoly sídelná jáma poskytla téhož roku

vedle střepů tuhovaných a ornamentovaných žlábky, kolečky a dolíčky, vyhlazené koštěné rydlo, úlomek bronzové jehlice a několik pazourkových nožíků. (A. P.)

c) Mohyly.

Kobeřice. Ve zdejších lesích jsou mohylové skupiny v „Bezedníku“ na „Kolíbském“ a v „Křestánově“. Skupina bezednická měla 5 mohyl, z nichž 4 prokopány r. 1901. Obsahovaly žárové pohřby a nádoby. Bronz byl tu zastoupen nepatrným knoflíčkem a kroužkem. Z nádob zachována toliko obrovská popelnice černě leštěná, opatřená pupíky a držadly, pak 4 misky.[7]) (Z. m.)

Šaratice. Jihovýchodně od osady vyčnívá z rovinky asi 5 m vysoký „Kopeček“ (v objemu 90 m) obehnaný příkopem a valem. R. 1885 kopal tu Dr. Wankel a nalezl tu na vypálené hlíně nakupené kameny a mezi nimi rozbité nádoby naplněné popelem, V popelu byly bronzové knoflíčky a kousky roztaveného bronzu. Tuhované střepy, některé krášlené pásovými trojhrany, patřily misám, hrnečkům a džbánkům. Střed mohyly obsahoval navršenou kupu balvanů. (Vlast. museum v Olomouci. — Časopis vl. mus. spolku olom. 1885 s. 149, 1889 s. 130, 1891 s. 1.)

IV. Doba železná.

1. Kultura gallská.

Pro studium gallské kultury na Moravě poskytlo Slavkovsko nejčetnější a nejdůležitější materiál. Spadá sem téměř polovina všech nálezů této kulturní oblasti z Moravy.

Holubice. Nad středem osady na jihozápadní straně na návrší (trať „Glósky“) objeveno r. 1903 E. Synkem pohřebiště. Známo odtud dosud 5 hrobů (obr. 5. a 6.) s nataženými kostrami. Zachováno od nich: 4 nádoby, dva železné meče, dlouhé ($^1/_2$ m) kopí železné, 5 žel. spon, zbytek pásu ze žel. a bronzových kroužků, čtyři nánožní kruhy bronzové a zlomky z jiných dvou, 3 bronzové náramky a 3 bronzové kroužky z mečového řemení.[10]) [16]) [8]) (Z. m.)

Kobeřice. R. 1902 přišlo se za stavby Kernerova domku v „Kedletech“ na nataženou kostru, které byl odebrán s pravé paže hladký a uzavřený kruh bronzový.[7]) Pod „Mlýnským“ nalezena r. 1908 železná sekyra s dutinou.[16]) (Z. m.)

Nížkovice. Rokem 1907 počínaje bylo stavbou silnice v trati „Záhumenice“ otevřeno 7 kostrových hrobů (obr. 7. a 8.), které

daly: 3 nádoby, ze železa 3 meče, veliké kopí listového tvaru ($^1/_2$ m dl.), oštěp, kování s kopí, sekáč, 4 hřeby, 7 spon, 9 součástek z řemení (4 kroužky a 2 kuličky z bronzu, 3 kroužky železné), z bronzu nákrční kruh, 4 náramky, 4 nánožníky, sponu, kruh z lignitu vyřezaný,

Obr. 5. Mužský hrob gallský z Holubic.

otisky látek na železe a kousek zachovalé tkaniny, kterou byly provlečeny duté nánožníky z hrobu IV.[16] [17]). (Z. m.)

Slavkov. V městské cihelně objeveno postupně od r. 1899 pohřebiště o 10 hrobech. Jejich inventář sestává z 9 nádob, z 9 předmětů bronzových (4 nánožníky, 4 náramky, spona), ze 2 kruhů lignitových a z asi 20 předmětů železných (5 mečů, 2 kopí, 3 oštěpy, 5 kroužků z řemení, hřeby, části pochvy plechové, středová pukle štítová, okrajové kování štítové, zbytky řetězového pásu, spona.)[20] [16]) (Z. m. — Věci z hrobu IV. v kabinetě dívčí měšť. školy ve Slavkově.)

Slavíkovice. Od kostry vyorané r. 1887 na poli „Šmoles" uložen v zemském museu hrbolkový náramek bronzový.

St. Rousinov. Účetní Kment zachránil r. 1914 z kostrového hrobu v kruhovce inventář sestávající z bronzového nákrčníku, 3 ná-

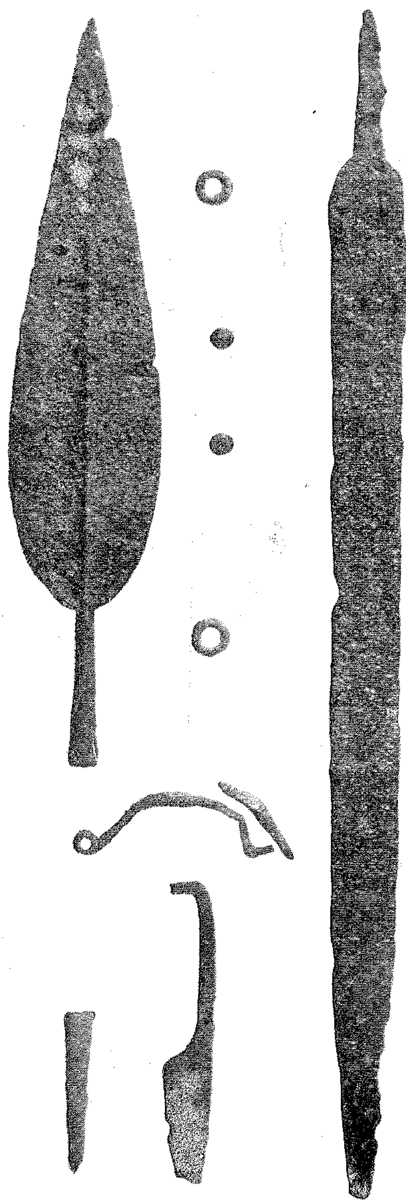

Obr. 6. Ženský hrob gallský z Holubic.

ramků, dvou nánožníků, 3 bronzových spon a z několika železných předmětů neznámého účelu.

2. Ráz stradonický.

Holubice. Na „Nivce" zjištěno sedliště, z jehož jam pocházejí střepy nádobové shodné úplně s keramikou stradonickou, plochý přeslen střepinový, kost do hrotu přisekaná, skleněná perla vroubkovaná, $^1/_2$ jan-

Obr. 7. Zbroj z gallského hrobu z Nížkovic.

tarového válečku, hliněný kotouček, dvě kamenné sekyrky a okrouhlá deska žernovová s otvorem.[7])

Také na sousedním poli (u Andrysíkovy hospody) vydobyty z popelišť 2 střepinové přesleny, část misky vlnovkou zdobené a 2 střepy malované bíle a rudě.[16]) (Z. m.)

3. Kultura římskoprovinciální.

Blažovice. „Na dílech" prokopával v posledních letech minulého století Tomáš Ondráček sídelné jámy a zachránil z nich četné korály kamenné, hliněné a kostěné, dvě celá jehlancovitá závaží hliněná a ze 3 jiných zlomky, pazourkové nožíky, pilky a srdcovitou šipku, kamenné brousky s ryhami od jehlic, střepy s vlnovkou, 2 nádoby (jedna přepažena jako slánka), 3 zlomky bronzových spon a sponu bez jehlice, špici bronzového nože, vědérkovitý závěsek bronzový, bronzovou surovinu, 2 kostěné hřebeny a železný nůž. Porůznu nalezeny tu též stříbrné denáry tři císaře Hadriána a 2 Antoninovy. Za stavby dráhy objevena měděná mince císaře Konstantina.[18]) [7]) [10]) (T. O.)

Roku 1903 „na dílech" (k Jiříkovicím) nalezen zlomek bronzové jehlice a r. 1900 krásná a neporušená spona bronzová ve „hrubých dvojích". R. 1903 na zahradě J. Putny (č. 31.) vy-

brána sídelná jáma, v níž byly 2 drobounké misečky hliněné a množství střepů typicky ornamentovaných.[19]) (Z. m.)

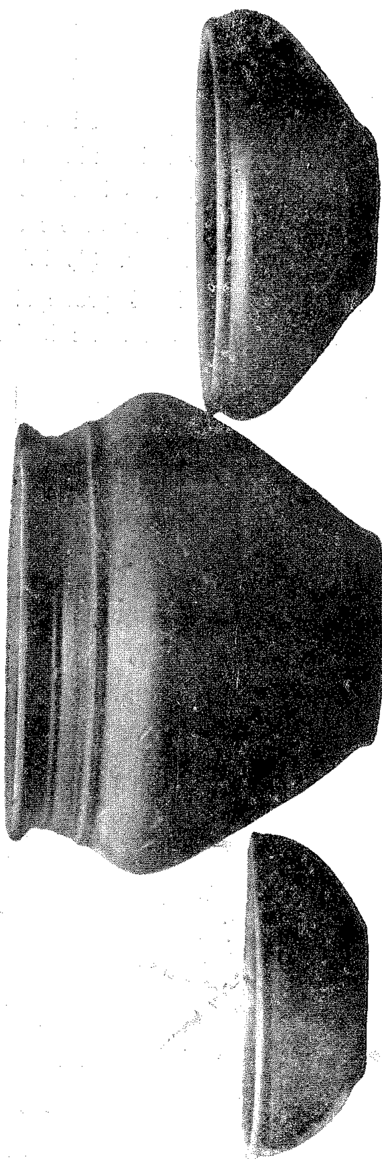
Hrušky. U křížku při pěšině ke mlýnu Vážanskému jsou popelovité vrstvy s četnými střepy s vlnovkou.

Kobeřice. Na „P ř e d n í c h“ (u Vážanského žlíbka) jsou stopy po osadě; nalezl se tu přeslen, zlomek misky z „t e r r a s i g i l l a t a“ zdobené vypouklými figurkami, stříbrný denár neurčený, zlaťák císaře Nerona a massivní náramek bronzový.[16]) [17]) (A. P.)

Křižanovice. Stříbrný denár (obr. 9) císaře Gordiána III.[16])

St. Rousinov. Z kostrového hrobu v kruhovce (1904) pochází krásná dvojuchá amfora (obr. 10.) na kruhu pracovaná a po vrchu okrajovaná.[23]) [10]) (Z. m.)

Sivice. Z „p ř e d n í c h d í l ů“ stříbrný denár císaře Trajána a Hadriána.[16]) (Z. m.)

Obr. 8. Gallské nádoby z hrobů u Nížkovic.

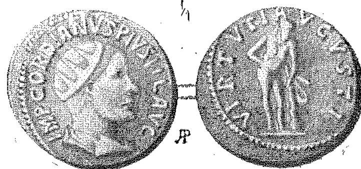
4. Ráz hradištní.

a) H r o b y k o s t r o v é p l o c h é a s e d l i š t ě.

Blažovice. „N a s t a r ý c h B l a ž o v i c í c h“ (hliník u nádraží) při skopávání slíny objevují se průřezy obytných jam někdy velmi rozsáhlých. V jejich popelovité hlíně našly se střepy z hrnců, pokliček a z mohutných zásobnic; bývají zdobeny vlnovkou a na dnech plastickými značkami. Také vybrány odtud 2 železné oštěpy, železná sekyra s la-

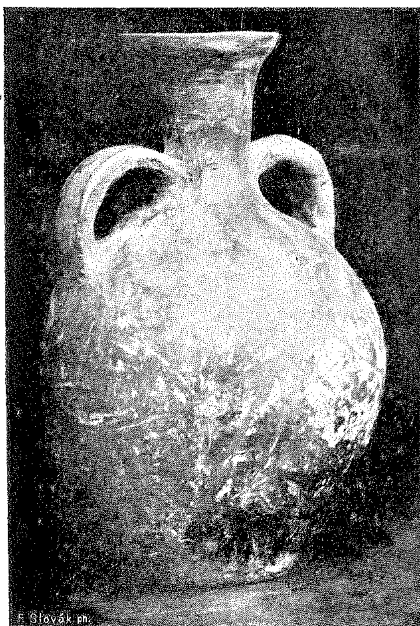
loky a klíč; zajímavý je také odtud bronzový palcát.[7] (Z. m.) Opodal „na dílech“ nalezeno r. 1897 bronzové obuší postříbřené s oběma konci esovitě zatočenými.[2] (T. O.)

Hrušky. Nad Litavou na kopečku (u kapličky na šaratické silnici) v pivovarském pískovišti vyskytlo se od r. 1910 několik hrobů s nataženými kostrami, od nichž uchovány dvě nádoby pracované na kruhu a zdobené vlnovkou. (A. P.)

Obr. 9. Stříbrný denár římský z Křižanovic.

Heršpice. R. 1894 prokopal řed. Josef Hladík na „Újezdě“ mnoho kostrových hrobů bez milodarů.

Obr. 10. Římská amfora z hrobu ve Starém Rousinově.

Kroužek. Z kostrového hrobu r. 1888 v trati „Waidlocker“ objeveného esovité bronzové obuší a hrnec ve F. M.[25]

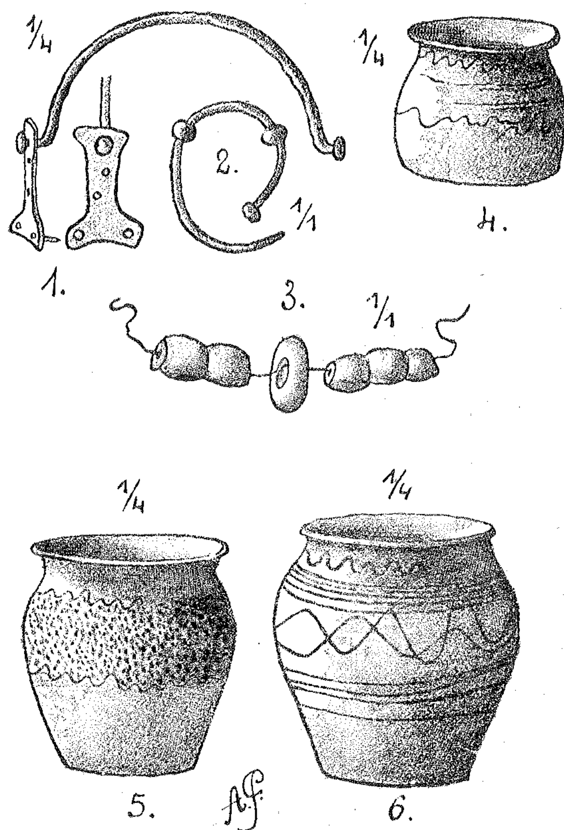
Křenovice. V zahradě při radnici nalezena bronzová záušička.[16] (A. P.)

St. Rousinov. (Obr. 11.) I tato kultura je tu v kruhovce zastoupena několika kostrovými hroby, ve kterých nalezeny železné součásti dvou dřevěných vědérek (s otiskem tkaniny), železné hroty, ostruhy, kopí, nůž se stopami po dřevěné pochvě, 5 nádobek vlnovkami zdobených a skleněné perly modré a žluté.[7] (Škola v N. Rousinově.)

Slavkov. Na „Rybníku“ nalezena veliká železná sekyra „franciska“. (A. P.)

Vážany L. Když r. 1908 rovnáno při novostavbě farské nádvoří, bylo tu rozrušeno v nepatrné hloubce mnoho koster lidských a od nich sebráno 11 velkých záušnic bronzových a prstének. Kostra a 4 lebky odtud oceněny anthropologicky prof. Dr. J. Matiegkou.[16] (Z. m.)

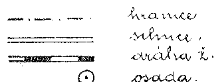
Vítovice. P. K. Zimola obdržel r. 1917 železnou válečnou sekyru nalezenou u kostry odkryté napříč přes cestu od hájovny k vesnici poblíž „Hradištka". Je shodná se sekyrami z hrobů u Kněžpole a Hor. Dunajovic a z mohyl Jarohňovických. (A. P.)

Obr. 11. Z hrobů rázu hradištního ve Starém Rousinově.

b) Žárové hroby pod mohylami.

Kobeřice. V lese „Kolíbském" jest skupina 15 mohylek, ze kterých 4 prokopal r. 1911 prof. Fr. Černý. Našel tu toliko střepy, ze kterých slepil hrnec zdobený vlnovkou. (Fr. Černý.)

Obr. 12. Mapka archaeolog. nálezů na Slavkovsku.

Literatura.

1. Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci:

1. 1892. *Fl. Koudelka:* Nález bronzových kruhů u Hlubočan. (Str. 104.)
2. 1901. *Al. Procházka:* Některé nálezy předmětů starožitných na Vyškovsku. (Str. 83.—87., tab. I.)
3. — — Římská mince ze Sivic. (Str. 94.)
4. 1902. *I. L. Červinka:* Kostrový hrob u Slavkova. (Str. 1.—11., tab. I.)
5. 1909. *A. Gottwald:* Nové nálezy předhistorické z okolí Prostějova a odjinud. (Str. 71.)

2. „Pravěk“.

6. 1903. *Al. Procházka:* Praehistorie na hospodářské výstavě ve Vyškově. (Str. 44.)
7. — — Zprávy o nálezech na Vyškovsku. (Str. 64—66, 106—110, 122—129, 145—153, s 11 obr. a 4 tab.)
8. — *Em. Synek:* Gallský hrob v Holubicích. (Str. 158—160, s 2 obr.)
9. 1904. *Al. Procházka:* Zprávy o nálezech na Vyškovsku. (Str. 12—16. s 2 obř. a 1 tab.)
10. — *Em. Synek:* Nové hroby od Slavkova. (Str. 144—147, s 2 obr. a 1 tab.)
11. 1907. *Al. Procházka:* Neolithické nálezy z Křenovic. (Str. 12—14, s obr. a tab.)
12. — — Hromadný nález bronzů z N. Rousínova. (Str. 50—51, s tab.)
13. — — Drobné nálezy z Vyškovska. (Str. 85, s 2 obr.).
14. 1908. — Kamenné nástroje se žlábky z nálezů moravských. (Str. 120—129, s 12 obr.)
15. — — III. archaeologická výstavka v Křenovicích. (Str. 204.)
16. 1909. — Z praehistorie Vyškovska a okolí. (Str. 186—221, s 23 obr. a tab. I.—IX.)
17. 1612. *Archaeol. komisse:* Zpráva o nálezech Al. Procházky. (Str. 94.—96.)

3. Časopis moravského musea zemského.

18. 1903. *Al. Procházka:* Nové nálezy praehistorické v okolí Brněnském. (Str. 151—157, s obr.)
19. 1904. — Zprávy archaeologické. (Str. 81—85, s 3 obr.)
20. 1905. *I. L. Červinka:* Nálezy v cihelně u Slavkova. (Str. 30—43, se 6 obr.)
21. — *Al. Procházka:* Archaeologická kořist za r. 1904. (Str. 102—107, s 2 obr.)

22. 1905. *Al. Procházka*: Nové nálezy archaeologické. (Str. 197—200, s 2 obr.)
23. 1907. — Nové archaeologické objevy v okolí Brněnském. (Str. 14—39, se 7 obr. a 4 tab.)
24. **4. I. L. Červinka: Moravské starožitnosti.**

5. Mittheilungen d. Anthropol.-Gesellschaft-Wien.

25. 1891. sfr. 65 a 84, 1892. str. 34,
26. 1901. *Fl. Koudelka* (str. 52,)

6. Mittheilungen d. Central-Commission-Wien.

27. 1891. str. 64 a 134.

Osady.

Za historické doby vznikly na místě starých sídlišť osady. Bývalo jich tu více než nyní do XV. stol., kdy nejvíce jich zaniklo. Zaniklé osady uvádějí se u obcí, v jejichž obvodu názvy tratí dle nich pojmenované ukazují, kde asi stávaly.

Jsou to: Blažovičky u Blažovic, Bohušice u Rašovic, Kunovice (Kunovičky, Kunůvky [lid říká „Konůvky"]) a tvrze „Kepkov" a „Dvorce" u Heršpic, Mezilesice a s nimi sousedící Němčany (oboje v obvodu obce Kobeřic), Nezetice u Holubic, Otničky (v obvodu obce Lovčiček) hraničily s Otnicemi.[1])

Mimo to Kroužek byl už r. 1502 ves pustá a teprve r. 1690 nově osazen.

V XVIII. stol. založeny 2 osady na panství pozorském na mýtině lesní: r. 1710 Jezera a r. 1713 Olšany.

Z býv. lenního dvoru v Hostěrádkách povstala r. 1787 osada Rešov a z býv. dvoru v Šaraticích r. 1785 Kavriánov.

V písemných pamětech připomínají se již r. 1131 Blažovice, Koválovice, Křižanovice, Lovčičky, Milešovice, Rašovice, Velešovice a zaniklá osada Korolupy; r. 1209 Šaratice; r. 1222[2]) Křenovice; r. 1237 Slavkov, Zbejšov a zaniklá osada Mezilesice; r. 1255 Otnice; r. 1270 Hostěrádky; r. 1297 Pozořice.

---

[1]) V památné nadační listině biskupa olomouckého Jindřicha Zdíka z r. 1131 uvádí se zaniklá osada Korolupy („Kororupeh"), kterou G. Friedrich v Codex dipl. et epist. regni Boh. I. č. 115 str. 123 klade do okolí Pozořic.

[2]) Dle Cerroniho.

Jména některých osad změnila se časem: Blažovice sluly Blažejovice, Čechyně — Čechy, Hodějice — Hodětice, Křenovice — Chřenovice, Kruh (v 15. a 16. stol. slul též Krúžek), Otnice — Otmice, Rousinov Starý — Rousinovec, Šaratice — Žeratice.

Německá jména osad jsou dílem překlad, dílem zkomoleniny názvu českého: Hrušky — Birnbaum, Kroužek — Ringelsdorf, Čechyně — Tschechen, Hostěrádky — Rešov — Hostieradek — Reschau, Vážany K. — Wažan K. (druhdy Baumgarten), Velešovice — Welspitz, Zbejšov — Zbeschau.

Německý název Slavkova „Austerlitz" pochází z latinského „Nova sedes", z čehož se pak zkomoleně pravilo Nausedlitz a konečně Austerlitz.[1])

V okrese je katastrem a politicky samostatných obcí: 36. „Kruh" tvoří polit. obec s Holubicemi, „Rešov" s Hostěrádkami, předměstí „Špitálka" se Slavkovem.

Město: Slavkov; městečka: Nový Rousinov, Pozořice a Šaratice.

Hrady, zámky, tvrze a panství.

Hrad byl ve Slavkově; r. 1481 a 1482 připomíná se hrad v Habrovanech, ale r. 1512 opět jen tvrz. — Nynější zámek ve Slavkově má svou podobu z 2. polovice 18. století, v Habrovanech z r. 1825,[2]) v Pozořicích postaven zámek za pánů z Lichtenštejna.

Tvrze byly, pokud z listin známo: v Heršpicích (tvrz řečená „Dvorce"), v Holubicích (teprve v 2. pol. 16. stol.), v Kobeřicích (od r. 1580 dvě tvrze „stará" a „nová"), v Koválovicích, Lovčičkách, Milešovicích, Otnicích, Pozořicích, Rašovicích, Vážanech K.; též u zaniklé osady Kunovic (Kunůvek) byla tvrz (hradisko) „Kepkov".

Do r. 1848 mívala v okrese celkově nebo částečně své statky tato panství:

1. Svěřenské (fideikomisní) panství slavkovské: Slavkov, Heršpice, Holubice-Kruh[3]), Hrušky (díl), Křenovice, Kroužek, Němčany, Nový Rousinov, Rašovice.

---

[1]) V. Brandl, kniha pro každého Moravana, 2. vyd. str. 265.

[2]) Ve Slavkově postaven zámek již od hraběte Petra od sv. Jiří a z Pézinku (1496—1508), v Habrovanech od Jana Dubčanského ze Zdenína (1512—1543).

[3]) Vyjma lenní statek v Kruhu.

2. Svěřenské panství pozorské: Pozořice, Hostěnice, Jezera, Koválovice, Olšany, Slavíkovice, Šumice, Vítovice.

3. Svěřenské panství ždánské: Kobeřice, Lovčičky, Milešovice, Nížkovice, Otnice.

4. Alodní panství zábrdovské: Šaratice, Zbejšov.

5. Alodní statek blažovský (spojený s alod. panstvím sokolnickým): Blažovice, Sivice.

6. Alodní statek habrovanský: Habrovany.

7. Alodní statek Vážany K. (náležel k alod. panství královopolskému): Vážany K.

8. Alodní statek Vážany L.: Vážany L.

9. Panství chrlické arcib. olomouckého (od r. 1864 biskupství brněn.): Hostěrádky-Rešov (tento vznikl ze zdejšího lenního dvoru).

10. Lenní statek arcib. olomouckého: Křižanovice a část Kruhu.[1])

11. Panství podolské kapituly brněnské: Prace, Starý Rousinov, Velešovice.

12. Statek novohvězdlický kláštera augustiniánského na St. Brně: Čechyně.

13. Statek Komendy řádu maltézského v Brně: Hrušky (díl).

---

3. Obyvatelstvo.

Původně byl celý okres český, jak dosvědčují jména nejstarších o-ad.

Na panství slavkovské přivedl německé osadníky řád Německých rytířů, jenž s počátku XIII. stol. stal se jeho majitelem.

V Čechyni usadil Němce klášter augustiniánský v Brně; díl Hrušek, náležející Komendě řádu maltézského v Brně, též poněmčen, jak poukazují názvy tratí a německá pečeť.

Pustá ves Kroužek nově osazena r. 1690 většinou německými osadníky. Nyní opět je česká. — Rešov založený r. 1787

---

[1]) Od r. 1699 lenní statek v Kruhu a od r. 1720 Křižanovice držel majitel panství slavkovského.

měl původně německou pečeť. Působením vrchnosti opanovala němčina začátkem XVIII. století ve Slavkově a N. Rousinově nejprve život veřejný, správu městskou, znenáhla však i život soukromý alespoň na venek. Německy se tu úřadovalo do let 70tých minulého století.

Nyní je v okrese německou osadou pouze Čechyně. Ještě do r. 1898 zasedala ve zdejším obecním výboře většina Čechů a rokovalo se česky a německy. Doma i na ulici mluvívali do nedávna většinou česky a také je zde mnoho rodinných jmen českých.

Poddanské poměry

na panství slavkovském koncem XVI. a počátkem XVII. století uvádějí se u jednotlivých osad, jež k němu tehdy náležely.

Poddanské poměry v XVIII. stol. poznačeny (dle dominikální a urbární fase) u sídla panství, pokud je v okrese, jinak u obce, jež je v abecedním pořadí první.

Četné obce obdržely od vrchnosti právo odúmrti.[1])

Rychtáři byla robota promíjena, místy i kostelníkům, alespoň z části.

Dědičná rychta bývala ve Slavkově do r. 1502, v Čechyni do r. 1649.

Město Slavkov osvobozeno za jisté dávky od roboty již r. 1497,[2]) N. Rousinov r. 1598. Čechyňským zaměněna r. 1602 tažní robota[3]) v plat peněžitý, nově upraveno jim výkupné z roboty r. 1738 a 1794. Ve vsích Jezerách a Olšanech robotovali staří chalupníci jen 9 dní ročně[4]). V Praci (dle zápisů ze stol. XVIII.) mohli se poddaní vykoupiti z tažní roboty každoročně o vánocích.

Dle patentu z r. 1783 učiněny r. 1784 smlouvy s poddanými: roboty a jiné povinnosti dílem penězi, dílem prací splácely obce Blažovice, Sivice a Vážany K.

Z bývalých kontribučenských fondů povstaly r. 1864 kontribučenské záložny. Obce na Slavkovsku náležejí ku 12

---

[1]) Pokud známo: Blažovice, Heršpice, Hodějice, Kobeřice, Křenovice, Křižanovice, Milešovice, Nížkovice, Nový Rousinov, Rašovice, Sivice, Slavkov, Šumice, Vážany K.

[2]) Na čas i předměstí Špitálka a Rašovice.

[3]) Kromě ku stavbám klášterním.

[4]) Za ostatní platili. Později v Jezerách vůbec nerobotovali a platili výkupné.

kontribučenským záložnám, z nichž šest má sídlo v okrese (Slavkov, Blažovice, Habrovany, Křižácký dvůr — Hrušky, Pozořice a Vážany L). R. 1883 měly kontribučenské záložny v okrese slavk. jmění celkem 259.641 zl. 70 kr., podílníků 1930 ve 34 polit. obcích.[1])

Život lidu.[2])

Pracovný lid při svých lopotách zachoval si vždy mysl veselou a zbožnou. Svou denní pobožnost rád vykonával před nějakým svatým obrazem. Za zimních dlouhých večerů bavíval se na přástkách při vrkotu kolovratů vypravováním pohádek a kronik nebo předčítáním životů svatých, „bible“ a „Života Krista Pána“. S těžce nemocnými mívali soustrast, navštěvovali je a donášeli rozličné dárky.

Umírajícímu drželi hromničku. U hrobu starší osoba se odprošovala všech přítomných jménem umrlého. Po pohřbu sešli se „na trachtu“.

Také o úvodech strojívali trachtu.

O hodech, slavnostech církevních a o svatbách kladeny k jídlu pokrmy na slavnostní mísy a talíře a nápoje (pivo a víno) nalévány do zvláštních džbánů. Mísy a džbány byly hliněné i cínové. Hliněné pomalovány rostlinami, zvířaty ano i obrazy svatých.

Masa se najedli, jen když se zabíjelo. Příbuzným posílali výslužku. Na oblíbenost pokrmů moučných poukazuje množství babůvek, plechův a forem, jež dodnes lze nalézti.

Rozličné zvyky a obyčeje. Okázale slavíval se sv. Mikuláš na dědinách i v městě. Odrostlejší chlapci (i děvčata) přestrojeni za Mikuláše chodívali dům od domu provázení andělem a čertem. Na Štědrý den troubili pastýři po osadě a prozpěvovali vánoční písně.[3]) Vánoční stromek stavěli na stůl u nezastřeného okna a také o Štědrém dnu zkoumali budoucnost. Na sv. Štěpána dítky koledují, v oktávě sv. tří králů dosud chodívají

---

[1]) R. 1914 měla kontrib. záložna slavk. vlastního majetku 453.613 K 21 h, podílníků 4348 (pro velikou rozdrobenost půdy).

[2]) Viz spisek „Upomínka na národopisnou výstavku ve Slavkově“ 1893 str. 45—48.

[3]) V Otnicích dělali pastýře trubači; kráčeli silnicí a za nimi „pasačky“ (děvčata a ženy s lucernami). Pastýři přehráli jednu sloku vánočních koled, druhou zpívaly pasačky a tak stále se střídali.

chudobní hoši „po 3 králích“. Zpívají známou píseň: „My tři králi, my k vám jdeme“. V úterý ostatkové chodívaly „maškary“, na Smrtnou neděli děvčata „se smrtí“.[1]) Na Zelený čtvrtek honívali školáci Jidáše; na Velký pátek časně z rána mladí i dospělí modlívají se v zahradě a jdou se umývat na potok; na Bílou sobotu, když se při Gloria zvoní na věži, třesou stromy, aby bylo hojně ovoce.[2]) V pondělí velikonoční mají mrskút chlapci, v úterý děvčata. Posledního dubna večer zastrkovali za okna bezové májky proti čarodějnicím.

Hojné a významné byly obřady o svatbách, provázené jadrnými promluvami. Svatebčany vracející se z kostela ženy dosud „zalikují“. (Obr. 13.) Obžínky slavili hlavně „na panském“.

„Klekánicí“ strašívali děti, že je chytne, budou-li se po klekání toulati. „Můra“ chodí prý na lidi v noci. Vyprávěli o lesních ženách „divoženkách“ (podvrhovaly šestinedělkám za jejich dítky jiné s velikou hlavou), o trpaslících „trpajzlích“, o Meluzině, o „hastrmanu“ (v zeleném kabátě s koňskými kopyty i s koňskou hlavou), o skrytém pokladě (v Koberské trati „na Zámčisku“ otvíral prý se na Velký pátek), o bludičkách, skřítkovi, strašidlech a čarodějnicích.

Dětské hry; „pucka“, „o blešky“, kuličky, „na barvy“, „na kokše“, „na cíle“, paléstr. Z vrbového proutí robí si děti píšťaly a féfary, z brků „střílačky“ a „vrzačky“, z bezu „pukače“; rády stavějí na vodě „hráze“.

Kroj a nářečí.

Kroj. Kterak se nosívali ve Slavkově v 16. a 17. stol., viděti z poznamenaných částí oděvu ve svatebních smlouvách a v grunt. knihách Slavkova i ulice Špitálské.

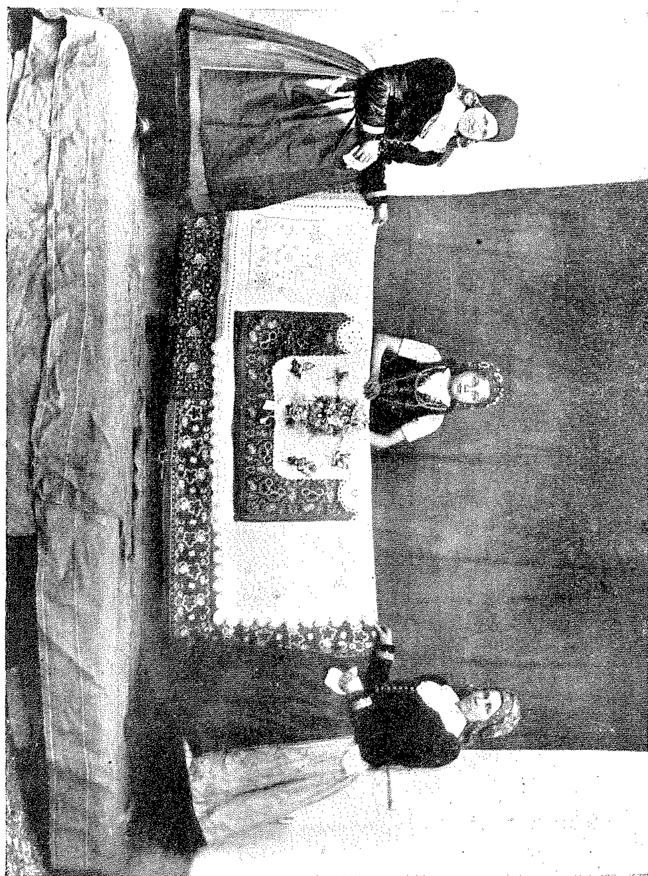
Oblek mužský: Čepice soukenná, aksamitová a kunami podšitá, kolárek, župice, kabát kanafasový s tykytovými rukávy, šamlatový, kozlový, tabínový hřebíčkové barvy, hedbávný (knoflíky též stříbrné, křišťálové), kaftánek černý soukenný, dalman

---

[1]) Smrček ověšený vejci a „klebetami“ (řetízky ze slámy a kousky barevné látky) anebo hrábě za pannu přistrojené (Otnice).

[2]) Na Bílou sobotu u kostela opalují na svěceném ohni (říkají, že se pálí Jidáš) po kousku dřeva olšového nebo lipového (bez suků), dělají pak z něho křížky a I. neděli po velikonocích spolu s proutkem svěcených „kočiček“ zastrkují do polí.

dlouhý soukenný, kalhoty (galioty) kozlové, šamlatové, kožené, kanafasové, plášť černý soukenný, kožich (krátký i dlouhý) černý harasový, králíky podšitý, černý liškami (kunami) podšitý, šamlatem podšitý.

Obr. 13. Zalikování v okolí Pozořic.

Oblek ženský: kolárek, šorcík (šorec), fërtuch, forhánka (zástěra), sukně kanafasová, modrá soukenná, ze sukna vlašského nebo míšeňského, firdrátová, tamínová, šamlatová, červená, tupltykytová, mentlík kanafasový, grobgrynový, verštátkový, harasový, šamlatový, králíky podšitý, tabínový, muchýrový, kožich králíkový, šamlatový; bohaté měšťanky mívaly pás stříbrný i pozlacený s přeskou stříbrnou, s pozlaceným řetízkem, s řetízkem a jablkem;

prsteny pozlacené i zlaté s rubínky, s kamínkem zeleným i červeným, pár spinadel pozlacených; křišťál v zlatě vsazený.

Šaty odívací sluly „chodící“, „truhelné“,[1]) pěkné šaty ženské „ozdoba ženská“.

Ze svatebních smluv[2]) lze usuzovati na zámožnost snoubenců.

Měšťané ještě v letech 50tých minulého století nosili dlouhé modré kabáty se šosy, na krku černý hedvábný šátek, na hlavě tvrdý černý klobouk a na nohách vysoké lesklé boty. Svobodní i ženatí měli též pláště s dlouhými límci. Ženy nosily hedvábné krinoliny (s obroučky u spodu), krátký kabátek hedvábný se šosky a přes něj sametovou černou mantilu, na hlavě nízký sametový klobouk s pérem v předu.

Z bývalého kroje pozdějšího (obr. 14, 15, 16, 17), jimžto se odívaly na venkově ještě v minulém století, zachoval se pranepatrný zbytek při zábavách a slavnostech.

Kroj mužský. Hlavu s vlasem prostředně přistřiženým pokrýval široký klobouk plstěný, též vysoký tvrdý černý klobouk (Habrovany) nebo čepice „helma“ s růžicí uprostřed (v okolí Slavkova), v zimě beranice, vydrovka, aksamitka od zadu vyseknutá anebo pod tvrdý klobouk podkládali „drštku“. Stárci nosívali nízké klobouky se širokou střechou a kyticí i pentlemi ozdobené. Punčochy obyčejně modré, střevíce s přezkami anebo vysoké lesklé boty, koženky žluté (někde černé) po kolena s koženými třapečky u spodu, na jihu okresu též čižmy, poloboty a vybílené dlouhé plátěné kalhoty. Na krku bílý límec podložen šátkem černým. Kordula (vesta) ke krku upjatá červená nebo modrá s jednou řadou mosazných knoflíků (v Křižanovicích i ze-

---

[1]) Mimo to byly šaty „ložní, peřinné, perné, lože šatů“ : (duchna, peřiny, polštáře, podušky); šaty „vinuté“ (plachty lněné, kmentové, povlaky [cichy] na šaty ložní).

[2]) Zajímavá jest jejich stylisace. Snoubenci navzájem se přijímají do svého statku (spravedlnosti, nápadu) buď beze vší výjimky anebo vymiňují sobě nebo jiným některé věci movité a nemovité. Ženich přijímá nevěstu za mocnou hospodyni, dědičku a nápadnici, nevěsta zase jej za mocného hospodáře, dědice a nápadníka. Později v l. 1581 a 1584 užíváno výrazů, že sobě navzájem stateček svůj podženují (proženují) a podávají. V 2. knize svatebních smluv sluje ženich poctivý mládenec, vdovec poctivý muž; nevěsta svobodná: poctivá, šlechetná panna (děvečka), nevěsta vdova: poctivá (ctná) a šlechetná paní (matrona).

lená a hnědá, v Habrovanech manšestrová černé barvy). Kabát modrý se šosky i černý manšestrový. Mužští nosili v zimě žluté (i bílé) kožichy buď krátké s červeně a zeleně obšívanými švy nebo dlouhé „dubňáky“ anebo bělounkou halenu.

Obr. 14. Kroj ve Vážanech K. a ve Vítovicích kolem r. 1840.

Při větších slavnostech a vážných okamžicích (o svatbě a pohřbu) zavěšovali na ramena široký modravý plášť s dlouhým límcem i několika kratšími.

Na všední den byl oděv jednoduchý z konopného plátna a barchetu nebo obnošený šat sváteční.

Kroj ženský. Na hlavě v létě „kukle“ nebo šátky „na rožky“ uvázané,[1]) v zimě vlňáky; stařenky mívaly bílé šaty (plény)

[1]) Jinak uvazovaly šátek svobodné, jinak vdané. Aby na hlavě dobře držel, dávaly do vlasů v týlu hlavy smotek tužšího papíru „drndu“.

s vyšívaným cípem a okraji. Punčochy obyčejné červené, střevíce červené kožené nebo černé manšestrové s velikými omašlenými přezkami. Sukně dlouhé široké (na jihu okresu též krátké) s „legnami“ nebo „faldované;[1]) zástěra (fěrtoch“) v neděli z látky květované nebo jednobarevné hedvábné, na všední den modrá, hladká.

Obr. 15. Kroj ve Vážanech a ve Vitovicích kolem r. 1840.

Ozdobnou kordulku podkládala děvčata oplecím obyčejně s bíle vyšívaným obojkem kolem krku a vyšívanými baňatými rukávy. Na severu okresu nosily kolem krku škrobené široké „krejzle“, bílé i barevně vyšívané. Planták[2]) modrý neb černý s nadutými

[1]) Děvčata nosila vespod více bílých, naškrobených, hladkých sukní.

[2]) V Křižanovicích v létě „trnčák“ („márynka“), z lehké barevné i bílé látky s bílými knoflíčky, u krku značně vystřižený s baňatými rukávy u pěstí upjatými.

náramky a s upjatými u pěstí rukávy byl rozšířen po celém takřka okrese a podkládán vyšívanými půlkami. V zimě nosily ženy kožíšky. Cestou do kostela držely v rukou bohatě vyšívaný šátek a modlitební knihu. Ženy z Habrovan, když šly přes pole, braly velký šátek zelený.

Obr. 16. Lidový kroj ve Zbejšově.

Ve všední dny byl šat jednoduchý z domácího obarveného plátna; nyní z kartounu a jiných lacinějších látek.

Venkovanky libovaly si ve vyšívání pouze bílém (jen ve vesnicích, jež se stýkaly s osadami hanáckými a slováckými, vyšívaly barevně)[1]. Vzory přerozmanité: srdéčka, větévky listnaté, lístky, karafiáty, tulipány, chrpy a růžice spojovány v pěkný celek. Vyšívání bylo většinou prolamované, dírky vyplněny pěknými stehy krajkovými, tvořícími krásné síťky. Vyšívaly zástěry, půlky,

[1]) Pěkná ukázka výšivek byla na národopisné výstavce ve Slavkově r. 1893. Viz spisek „Upominka na národopisnou výstavku ve Slavkově str. 55—56.

oplecí, rukávce, obojky, límce, šaty, kapesní šátky, úvodnice, prostěradla na skříň a na lože.

Nářečí. Školní rada Frant. Bartoš ve své dialektologii mor.[1]) rozdělil nářečí hanácké na dvanáctero podřečí. V okresu slavkovském rozeznává troje podřečí hanácké:

Obr. 17. Lidový kroj v Blažovicích.

I. Drahanské, za jehož hranice udává tu osady Habrovany a Olšany. Dle mluvy starších lidí náležejí však jen Habrovany k tomuto podřečí, kdežto Olšany k rousinovskému: *é* se mění v *y*: dyšč, kryv, myno, nyst, pyct, kvyst; *i* v *e*: vojáce, voče, chlapce hovázale pse a *šle* si hrát, vozel, na meze, v noce; *í* v *é*: cétit, lézat, psék, rohlék, vozék, gen.: flašě, hosě, kozě, nůšě,

[1]) Díl II. str. 100—103, 145—179.

věžè; *y* v *e*: bote, me, ve, rébé, běl; *ý* v *é*: hébé se, dobréch ledi; *u* v *o*: kopec (= kupec), kop cokro, bodo, medo, holob, roka.

II. Slavkovské, k němuž náležejí osady farnosti slavkovské, křižanovické a otnické, pak Nížkovice a Kobeřice: *é*, *e* se mění v *í*, *ý*: chlíb, mlíko, klíšče, večír, dobrýho, kvýst, lízt, šíl (Otnice); *ě* v *i*: hřije, vokřije, smije se, sednite, zavřite, rožnime; *í* v *é*: našé, s našém; *i* v *í*: tří, štyří, chlapcí, vojácí; *ý* v *é*: pastéř, stréc, dobré člověk; porůznu *i*, *y* v *e*: malena, slemák, dybe (Němčany), kobela; *o* v *e*: teho, keho; *o* v *ó*: hójit, zvónit, stójim; *ou* v *ó*: kót, lóka, vedó, za našó stodoló; nepřehlasované *a*: duša, dobrýho muža, naša, višňa, střílat, večeřat; nepřehl. *u*: čuch, kožuch; přídech *v* a *h*: vokno, voves, Hanyša, hulica, hózké; *t* se mění v *k*: klusté, klóct, klačit; podstatná na *la* skloňují se dle vzorů měkkých: do jehle, nemá sile, ve stodoli atd.; 3. osoba množ. č. *ijó*. umijó, chodijó, vijó, jijó; *ajó*: povidajó, volajó; komparativy: bohaťéši, horčéši; přechodníky: stoja, leža, choďa, seďa, lehňa; samohlásky se dlouží v koncovkách příčestí činného: volál, seďél, chodil, zakrýl, dúl; v řadových číslovkách: šisté, sídmé.

III. Rousinovské (zabírá ostatní osady) *a* se vyslovuje místy jako *ó*: Marióna, svótek, šótek; *e*, *ě* se mění v *i*: zlodija (gen.), v komoři, vedli, sednite, šel (šil) šate; *é* v *ý*, *í*: dýšč, krýv, chlíb, lík, nýst, výzt; *i*, *í* v *e*, *é*: vozél, meslél, voče, vozék; *y* v *e*, *é*: bél, rébe, deš (když), péske, hode; *ý* v *é*: hébé, bék, sér; *u* v *o* a naopak: kopec (= kupec), kupec (= kopec), já na vujno z vujne dumka, (v Sivicích) gruš, klubók; bodo, gen. množ. končí se zpravidla na *é*: flašé, kozé, kůžé, stodolé.

Vlivem školy ve všech osadách nářečí stále více mizí a mluva se přizpůsobuje jazyku spisovnému.

Německou osadou na Slavkovsku je Čechyně. Tvoří s Komořany (okres vyškovský) „menší ostrůvek švábský" v hejtmanství vyškovském, jenž českými obcemi Dražovicemi, Podbřežicemi a Tučapy jest oddělen od „většího ostrůvku švábského", zabírajícího 6 osad: Kučerov, Lesonice, Rostenice, Zvonovice, Hlubočany a Terešov.

Kroj „švábský" v Čechyni úplně vyhynul. Co se mluvy týče, praví prof. Kirchmayr,[1]) že zdejší Němci se nazývají „Šváby", ale jejich řeč zní více bavorsky. Za příklady uvádí: „Er hoat

---

[1]) V čas. „Moravia" 1880: „Besuch einer deutschen Sprachinsel in Mähren.

feimf Rouß, uans hoat er verkouft, a Buan (Bein), dös Biar kun i gor nit schmöck'n, dös war krod a Kloanigkeit." [1]) Některými z těchto příkladů dokládá školní rada Frant. Slavík mluvu Němců v okrese brněnském,[2]) jež řadí k větvi Němců rakouských.[3])

Uspořádání statku.

Domy stavívali z kotovic (vepřovic), též ze dřeva anebo je upěchovali ze „splušťků" a okna do nich vykroužlili. Střecha byla došková. Zvenku omazovali stavení hlínou a plevami a bíle oličovali; podrovnávka při zemi byla modrá, též červená, žlutá i kropenatá a nad ní někde i květovaný pás téže barvy. Také mezi okny a nad nimi i ve dveřích od ulice byly ozdoby květové.

Bývalé „žundry" (žudry, žebračky) před vchodem do stavení pořídku se uchovaly. (Obr. 18, 19, 20.)

V síni stála skříň s kuchyňským náčiním a veliký dlouhý stůl se skříženými nohami.

Kuchyně byla malá komůrka s malým okénkem, s čelesnem do peci od kamen a do peci chlebové, pak s ohniskem pod otevřeným komínem bez kotlu a sporáku. V koutě stály lopaty na sázení chleba nebo koláčů, vidle na posazování nebo vysazování hrnců, pometlo a pod ohniskem dříví. V síni nebo v komoře byl též ruční mlýn „žorňák".

Ve světnici byla z hlíny upěchovaná podlaha, strop trámový bez ozdob. Na hlavním trámě umístněny bible, kalendáře a jiné knihy.

U dveří veliká kamna s troubou, za nimi prostranná pec a kolem kamen ze 2 stran lavice (lavky). Též pod okny byla „lavka" a na okně několik hrnků voniček. U dveří podle hlině-

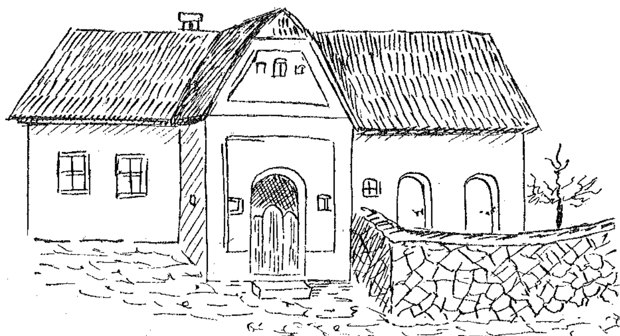

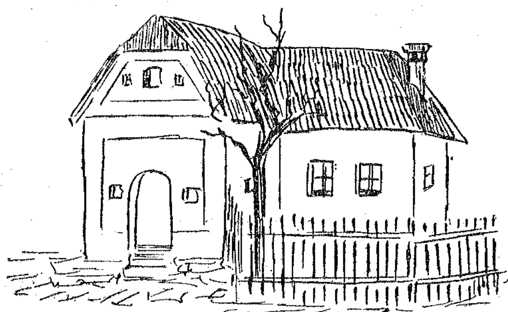
[1]) V Kroužku (české osadě) tázal se ho Němec, jménem Stalzer: „Wie seids denn krod do hea kemma. do ischs schon nichts mea, do müssts nach Kutscherau gian, dort seins no wiad' Alten."

[2]) Vlastivěda mor. „Brněnský okres" str. 27.

[3]) Býv. naducitel čechyňský Alois Kunovský v odpovědi na dotazník Vlastivědy praví, že Čechyňští a Komořanští v rozmluvě s cizími lidmi užívají spisovné řeči německé, mezi sebou však mluvívali málo srozumitelným nářečím. Pro zajímavost uvádí některé výrazy: Andl (babička), Aindl (děd), Pála (teta), Khuva (chůva), Kindal (dítě), Foit (košile), Jankerl (živůtek), Heivr (hrnec), Beih (včela), Fadal (vepř), Kozen (koza), Husen (husa) atd.

ného žehnáčka (kropenky) visely hodiny švarcvaldské. Proti dveřím v koutě stál stůl dubový s trnoži, u něho několik židlí („legátek"), s vyřezaným lenochem. Na zdi nad stolem zavěšeny obrazy svatých a vedle nich na římse (polici) malované talíře a

Obr. 18.

mísy a pod nimi na kolících malované džbánečky. Taktéž visel na stěně kříž.

Ve světnici byl ještě prádelník (kostn, kostyn), přikrytý bílou plachtou a na něm všeliké sošky svatých, báně, sklenice, svícny a j.; pak postel s peřinami do stropu vystlanými, někde i „nebesová" postel.

Na straně, kde okres slavkovský hraničil se Slováckem, jevila se záliba v malování a vykládání slamou, jmenovitě lištev a skříní. Malůvky byly tulipánové.

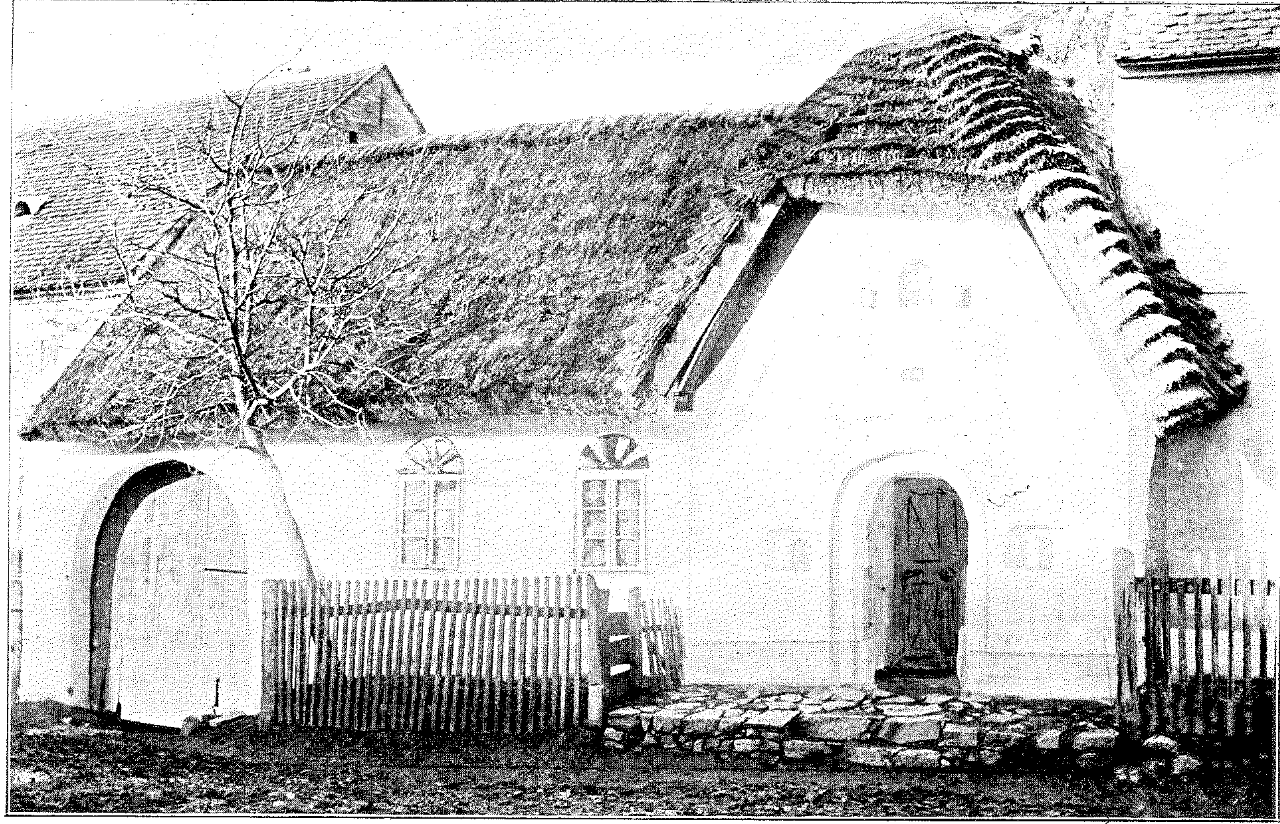
Právní listiny, peníze nebo klenoty uschovávali obyčejně v malých skřínkách, stojících v koutě za stolem na lávce.

Obr. 19. Stará chalupa ve Starém Rousinově.

Ze síně se šlo do světnice a komory, pak do dvora na dlážděné náspí pod střechou. Místy vcházelo se ze síně padacími dveřmi do sklepa pod komorou; anebo byl sklep na dvoře.

Na dvoře byly ještě stáje, chlévy, kůlna, někdy i stodola (obyčejně však na konci humna [zahrady]). Staré stodoly byly dřevěné s doškovou střechou. Zásoby domácí potravy byly na komorách vrchních, kdež se šatstvo po trámech rozvěšovalo nebo

Obr. 20. Stará chalupa v Šumicích.

do truhel ukládalo; zde byly i hromady obilí, do nichž hospodyně vejce uschovávala. Zelí, zemáky a ruční náčiní hospodářské bylo v komoře dolní.

Obecní záležitosti.

O bývalém správním řízení města Slavkova a městečka Nov. Rousinova viz při jejich dějinách.

Správní řízení dědin bylo totéž jako v ostatních krajinách moravských. — Před zrušením poddanství spravoval obec rychtář, purkmistr a konšelé (starší, přísežní).

V obci Hruškách, jež náležela dvěma vrchnostem, měl každý díl svou správu. Na důkaz vlastní správy měly obce (ano i jejich díly) svou pečeť. (Obr. 21, 22, 23.)

V poddanském přiznání r. 1749 jsou otištěny skoro všechny pečeti, z nichžto se do dneška mnohé ztratily.

Nejstarší pečeť z XV. století má Nový Rousinov; ze XVI. stol. menší pečeť z r. 1565 (na listině z r. 1593) Slavkov; ze XVII. stol.: Slavkov (3), Heršpice, Hodějice, Hostěrádky, Hrušky, Milešovice, Nížkovice, Rašovice, St. Rousinov, Špitálka, Vážany L., Velešovice, Vítovice; z XVIII. stol.: Jezera, Olšany, Pozořice, Šaratice.

Obecní archivy. Důležitý a bohatý archiv (četné privileje, knihy gruntovní, horenské, svatebních smluv a j.) má město Slavkov s předměstím Špitálkou, nyní v uschování v zemském archivu v Brně, kdež jsou též uloženy tři privileje vsi Křenovic a dvě vsi Milešovic. Archivní památky (privileje a j.) dochovaly se též v městečku N. Rousinově; 2 privileje u vsí Čechyně a Sivic a jedna u vsi Vážan K. Heršpice mají gruntovní knihu se zápisy z l. 1537—1622 a pamětní knihu slož. r. 1697, Hodějice svatební smlouvy z l. 1595—1622 a 1662-1676.

---

4. Živnosti.

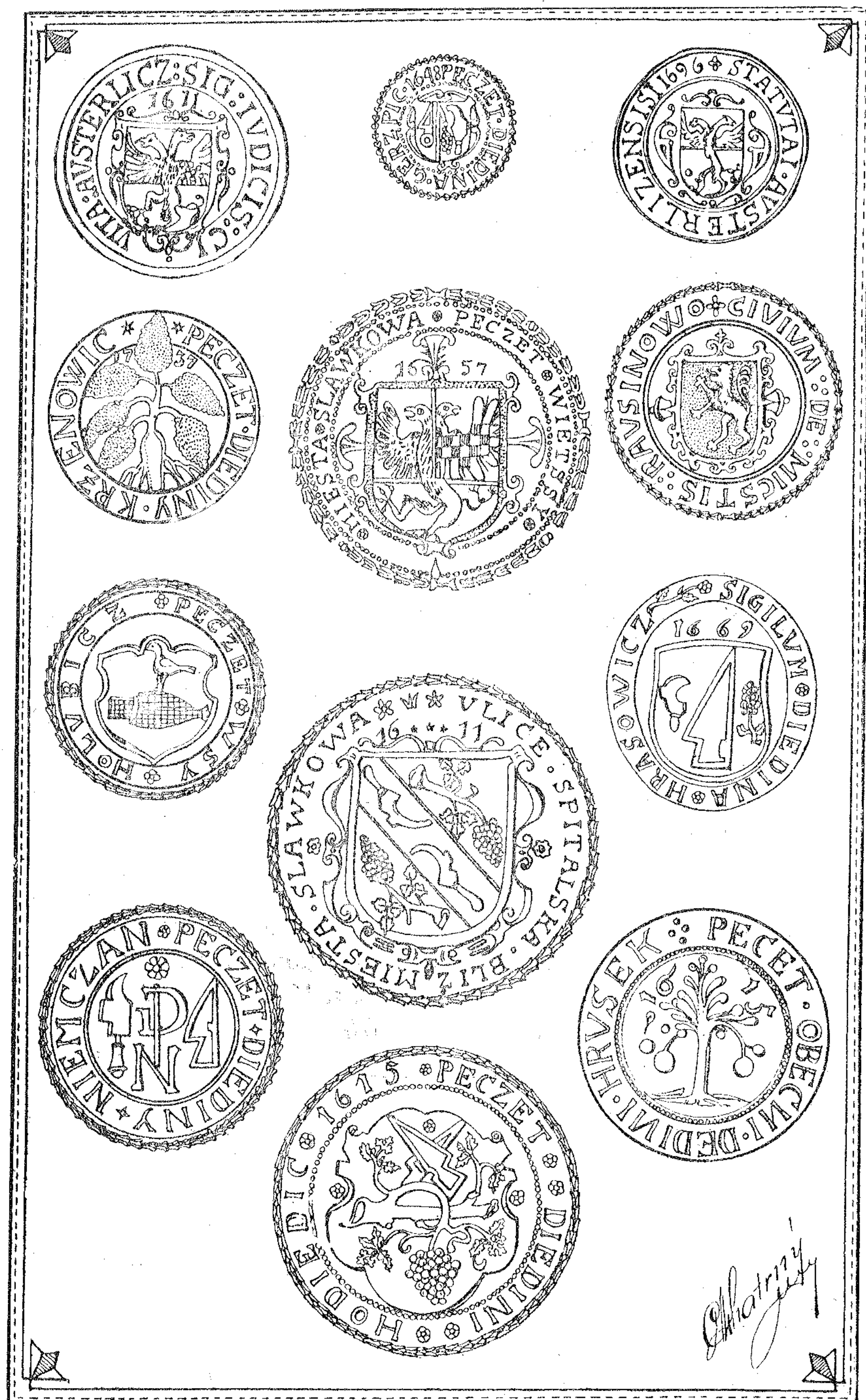
Hospodářství.[1])

Slavkovsko náleží k předním zemědělským okresům Moravy a jest převážně okresem zemědělců malých.

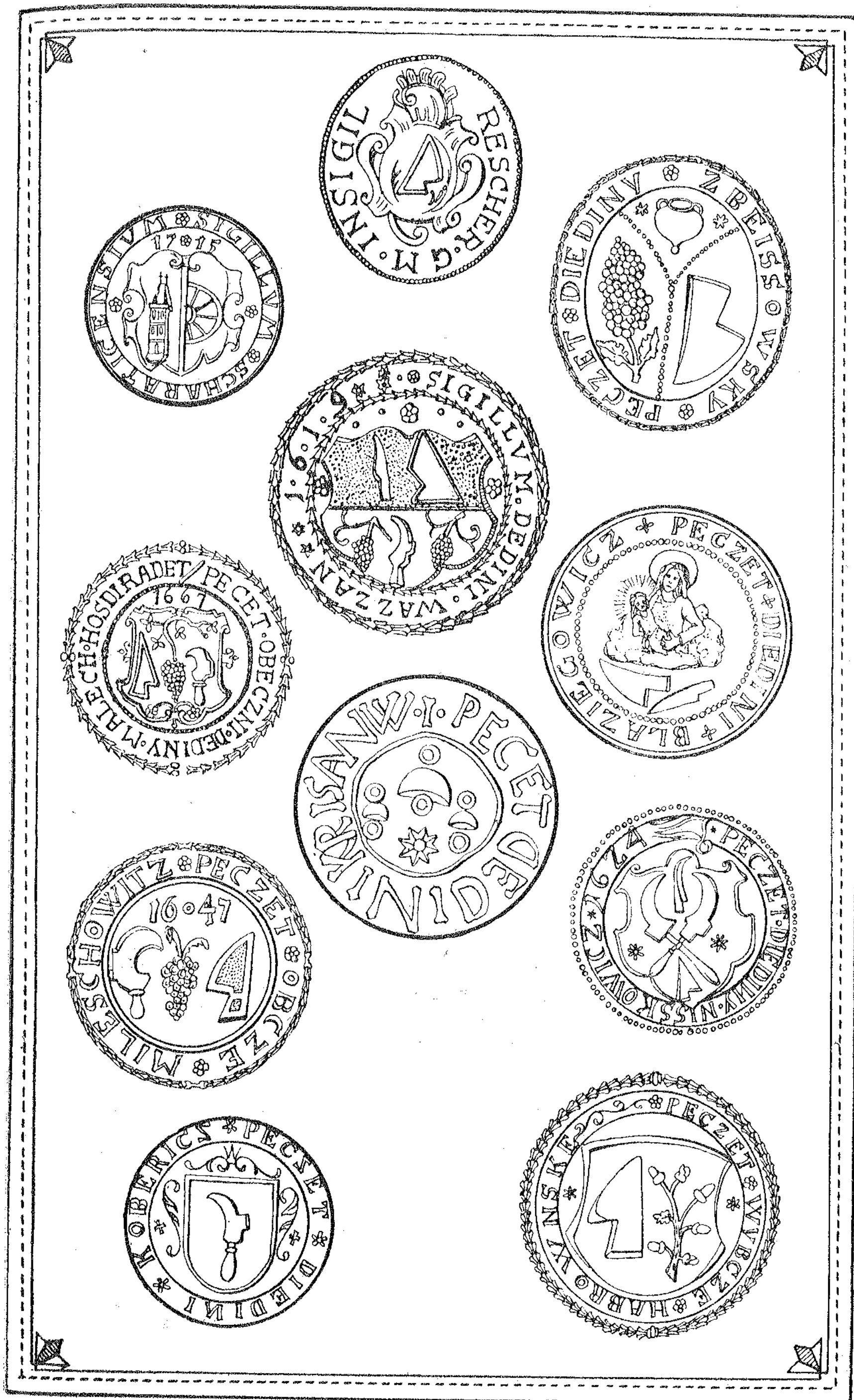
[1]) Dle zprávy Frant. Žváčka, ředitele zemské hospodářské školy ve Slavkově a statist. výkazů.

Obr. 21. Obecní pečeti I.

Slavkov (rychtářská).	Heršpice.	Slavkov.
Křenovice.	Slavkov.	N. Rousinov.
Holubice.	Špitálka.	Rašovice.
Němčany.	Hodějice.	Hrušky (díl slavkovský).

Obr. 22. Obecní pečeti II.

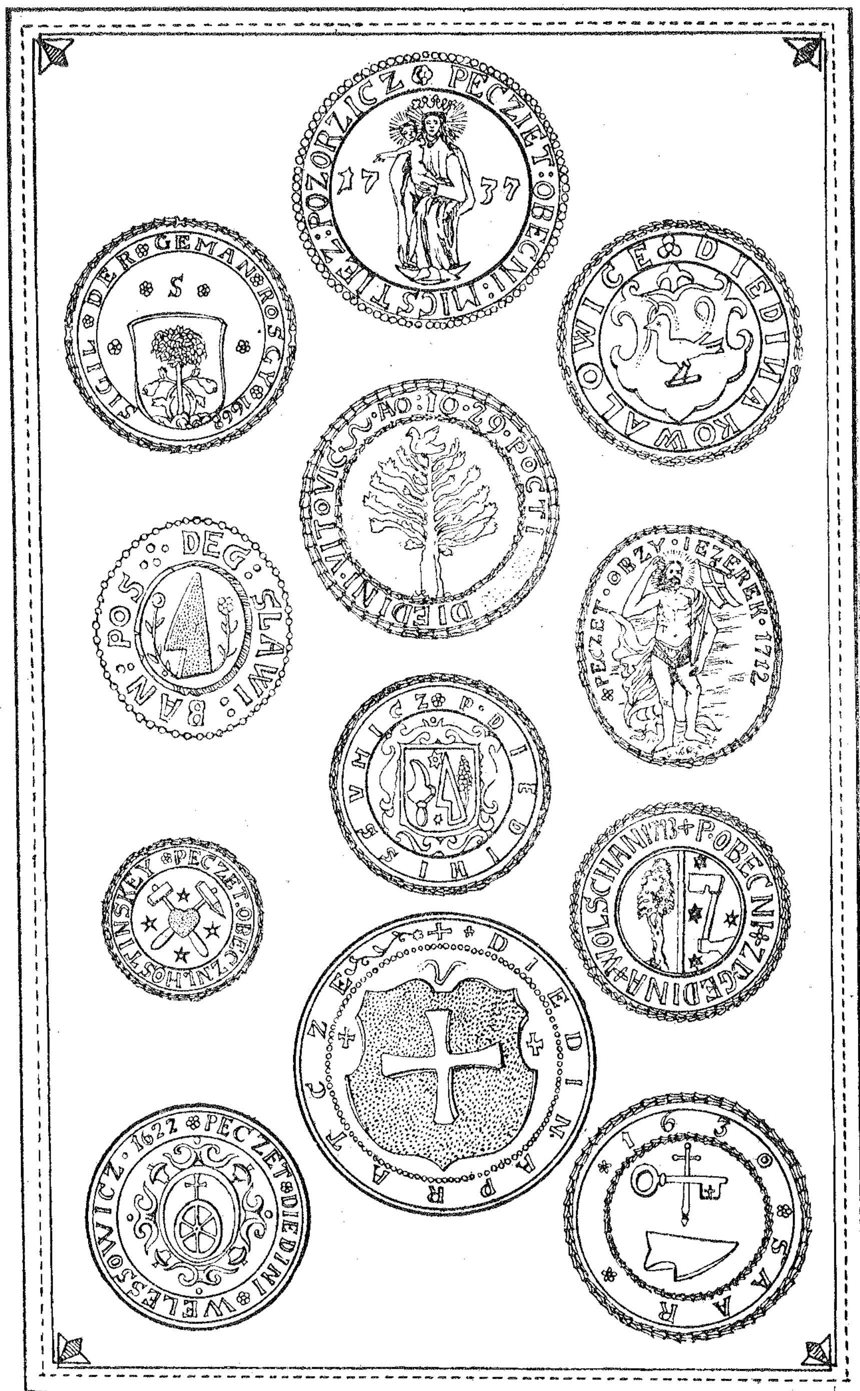

Šaratice.
Hostěrádky.
Milešovice.
Kobeřice.

Rešov.
Vážany L.
Křižanovice.

Zbejšov.
Blažovice.
Nížkovice.
Habrovany.

Obr. 23. Obecní pečeti III.

Hrušky (díl křižácký).	Pozořice.	Kovàlovice.
Slavíkovice.	Vítovice.	Jezera.
Hostěnice.	Šumice.	Olšany.
Velešovice.	Prace.	Starý Rousinov.

Venkovský majetek pozemkový vzdělává 11.728 zemědělců, z nichž 8951 (76·32%) jest majiteli pod 1 ha a 2.777 (23·68%) přes 1 ha půdy.

Dle vlastnictví připadá:

	na velkostatky:	na majetek selský:
polí	2.304 ha 84 a	14.498 ha 87 a
luk	123 „ 74 „	653 „ 15 „
zahrad	37 „ 9 „	349 „ 64 „
vinic	8 „ 20 „	88 „ 88 „
pastvin	82 „ 40 „	468 „ 62 „
lesů	6.927 „ 58 „	239 „ 29 „
rybníků a močálů	— „ — „	6 „ 55 „
stavební plochy	17 „ 10 „	162 „ 74 „
půdy neplodné	6 „ 76 „	39 „ 37 „
jiné daně prosté půdy: cesty, silnice a j.	23 „ 3 „	497 „ 42 „

Z uvedeného pozemkového majetku zaplacena r. 1913 celkem 109.930 K 11 h pozemkové daně (44.294 K 98 h z pozemků panských a 65.635 K 13 h z půdy selské).

Úrodnost půdy v posledních letech zvyšována skoro zásadně všude četně prováděnými melioracemi půdními — trubkováním čili drenagií půdní, jakož i hojným a účelným používáním strojených hnojiv.

R. 1913 bylo v okrese vzděláno: ozimní pšenice 1.499 ha, sklidilo se 37.475 hl (= 28.481 q). slámy 64.457 q; jarní pšenice 33 ha, sklidilo se 836 hl (= 627 q), slámy 1.419 q; ozimního žita 2.525 ha, sklidilo se 63.125 hl (= 45.450 q). slámy 75.750 q; jarního žita 18 ha, sklidilo se 425 hl (= 306 q), slámy 540 q; ječmene 4.678 ha, sklidilo se 141.758 hl (= 93.560 q), slámy 107.594 q; ovsa 1.011 ha, sklidilo se 41.759 hl (= 19.209 q), slámy 37.407 q; kukuřice 364 ha, sklidilo se 7.078 hl (= 5.096 q), slámy 1.092 q; zemáků 1.643 ha, sklidilo se 377.890 hl (= 264.523 q); cukrovky[1]) 2.264 ha, sklidilo se 710.896 q; řepy pícní 182 ha, sklidilo se 66.430 q; zelí 8 ha, sklidilo se 960 q; mrkve 10 ha, sklidilo se 750 q; hrachu 10 ha, sklidilo se 170 q; čočky 23 ha,

[1]) Rolníci — akcionáři z Rousinovska dodávají cukrovku do akc. rolnického cukrovaru v Němčicích na Hané, ostatní rolníci do cukrovaru slavkovského, vyškovského, šlapanského a sokolnického.

sklidilo se 299 q; prosa 2 ha, sklidilo se 20 q, slámy 32 q; bobu a fasole 42 ha, sklidilo se 672 q; máku 29 ha, sklidilo se 232 q; zelenin na poli 8 ha; vikve a směsky na píci 160 ha, sklidilo se 4.800 q; jetele na semeno 229 ha, sklidilo se 572 q.

Úhorem leželo 450 ha.

Průměrná cena plodin: 1 q pšenice 17·25 K, žita 17·12 K, ječmene 14·64 K, ovsa 14·79 K, kukuřice 18·42 K.

Specielní kulturou revně či rhebarbory[1]) zabývá se několik pěstitelů města Slavkova hlavně zásluhou † lékárníka zdejšího Ant. Přikryla.

Lukám věnována jest poměrně malá plocha, any přirozené poměry této kultuře na Slavkovsku nejsou zrovna nejpříznivějšími; místy účinkem spodní vody jsou louky méně trávoplodné. Novější dobou racionelní použití umělých hnojiv úspěšně zvyšuje produkci luk.

Zelinářství málo se pěstuje, tak že okres jest odkázán na dovoz zeleniny z Brněnska a Bzenecka. Po živnostensku, pokud zjištěno, zabývá se zelinařstvím několik pěstitelů a zahradníků ve Slavkově, N. Rousinově a Lovčičkách.

Ovocných stromů bylo r. 1913 53.283 jádrovitých (sklizeno 7.992 q) a 125.811 peckovitých (sklizeno 12.581 q). Nejvíce je rozvětveno ovocnictví v Šumicích, Koválovicích, Jezerách a Rašovicích; také okresní silniční výbor již delší dobu všude kolem silnic nově sází a doplňuje ovocné stromy osvědčených druhů zvláště třešňových.

Vinice, kdysi na Slavkovsku velmi rozšířené, jsou ještě v Šumicích a v několika přilehlých obcích. R. 1913 vzděláno vinic 60 ha; sklizeno celkem 84 hl bílého a 36 hl. červeného vína. — Červené šumické víno bylo daleko široko hledaným. Mimo víno pěstuji ještě Šumičtí velmi mnoho rybízu a srstek, jež prodávaji ponejvíce do Brna k přímému konsumu méně do okolí k výrobě lahodného rybízového vína.

Pastviny neslouží mnoho k výživě dobytka, spíše možno je považovati za málo produktivní plochu výběhovou pro dobytek. Pokud jsou majetkem venkovským, patří ponejvíce obcím.

---

[1]) Do r. 1865 pěstovala se ve značném množství v zahradách i na poli. Bylť její roztrouhaný a sušený kořen za barvivo na žluto hledán a draze kupován.

Lesy v sev. části okresu jsou černé, jehličnaté a v jižní části převládají lesy listnaté.

Rybářství nyní je v úpadku. Malé rybníky ve Slavkově, Habrovanech, Vítovicích, Blažovicích a St. Rousinově, v nichž se provádí chov kaprův a raků, jsou jedinými toho druhu kulturami.

Za to v posledním sčítacím desítiletí velice se povznesl chov dobytka jednak intensivnějším pěstěním pícnin, jednak výdatnými podporami českého odboru zemědělské rady. Obé přispělo nejen k rozmnožení dřívějšího stavu dobytka, nýbrž i ke zvýšení jeho užitkovosti a zdokonalení jeho tělesných tvarů.

Uvádíme stav dobytka z r. 1910, v závorce z r. 1900: Koně 1724 (1586), hovězí dobytek 8948 (7804), kozy 4323 (3337), vepřový dobytek 10.399 (6988).

Z drůbeže: slepice 55.422 (41.916), husy 4334 (4101), kachny 983 (644), jiná drůbež 4088 (4009).

Z koní je zastoupen v okrese převážně prostředně těžký kůň hospodářský, po řídku z osobní záliby chován kůň až příliš lehký, místy pak i těžký kůň chladnokrevný. Okres slavkovský, zařazený v teplokrevný obvod koní, se zálibou počíná odchovávati koně po hřebcích oldenburských (pušťácká hřebčí stanice v Hruškách).

Nemalého zlepšení dostalo se za posledního sčítacího desítiletí chovu skotu. Zásada chovu červenostrakatého dobytka moravského: bernsko-hanáckého a kravařského vžila se všeobecně. Ku zvelebení jeho účinně přispěla zemědělská rada subvencemi na zakupování plemenných býků, okresní dobytkářské družstvo a hospodářský spolek mravní zvelebovací a vychovávací akcí přednáškovou, kursovní a zápisem ušlechtilého dobytka plemenného v knihy plemenné. Krásný obraz výsledku ušlechťovací akce dobytkářské po prvé poskytla dne 7. července 1914 I. obvodová výstava plemenného dobytka v zámeckém stromořadí ve Slavkově.

Ovcí málo se chová. Kozy, dříve méně ušlechtilých pestrobarevných plemen, zlepšeny jsou v okrese zaváděním čistokrevných, místy originelních kozlů saanských.

Drůbežnictví povznesl zemský drůbežnický ústav slavkovský zaváděným plemen užitkové drůbeže hospodářské. Za přispění zemědělské rady zřízeno na Slavkovsku v letech 1910—

1914 69 stanic, na něž dodáno úplně bezplatně po 60ti líhňových vejcích.

Včelařství. Na podzim r. 1912 bylo zazimováno 2.061 úlů a z jara r. 1913 vyzimováno 1.343. Rojů vyzískáno r. 1913 562, oddělků 18. Medu se vybralo v úlech se stavbou pohyblivou 2.079 kg, částečně pohyblivou 280 kg; vosku v úlech se stavbou nepohyblivou 8 kg, pohyblivou 180 kg, částečně pohyblivou 28 kg.

Školy, družstva a spolky hospodářské.

O hospodářské vzdělání postaráno na okrese zřízením zimní hospodářské školy ve Slavkově, o vzdělání pak dívčího dorostu selského občasným pořádáním hospodyňských kursů při této škole za výdatné podpory českého odboru zemědělské rady. Od zřízení hospodářské školy pořádáno průměrně ročně jen učitelstvem ústavu 24 odborných přednášek pro lid a jeden kurs hospodářský. K sebevzdělání v oboru zemědělském přispívá knihovna okresního hospodářského spolku a zemské hospodářské školy ve Sl. Z odborných časopisů, pokud možno zjistiti, odebírány a čteny v okrese: „Mor. hospodář“ a „Chov zvířat“ oba z Brna, „Kodym“ z Olomouce, „Zemědělská politika“, „Zemědělský archiv“ a chrudimský „Hospodářský list“.

Ze zemědělských organisací vyniká na Slavkovsku „Okresní hospodářský spolek“, v němž sdruženo 396 členů.

R. 1909 založil „hospodářské družstvo nákupní a prodejní ve Sl.“, jež stále utěšeněji vzkvétá.

Ve Slavkově jest ještě sídlo „Zems. drůbežnického spolku“, „Okresní družstvo pro chov hovězího a vepřového dobytka“, „Okresní řepařská jednota“, „Spolek pro chov koně chladnokrevného“ a „Spolek absolventů hospodářské školy ve Sl.“

Mimo to jsou v okrese 3 spolky včelařské a 1 králíkářský, 9 hospodářských besídek a několik místních pojišťoven hovězího dobytka (ve Slavkově a Holubicích odbor zems. pojišťovny).

Podniky na zřízení rolnických společenských mlékáren vždy ztroskotaly. Příčinou toho je přímý prodej mléka konsumentům, jakož i vyšší jeho zpeněžení prostřednictvím překupníků „mlékařů“, dodávajících mléko do Brna. Také v četných selských hospodářstvích hojně se používá odstředivek a uspokojivě zpeněžuje máslo buď na trzích v okrese, případně i brněnských.

Okres slavkovský jsa v bezprostřední blízkosti Brna mívá časem citelný nedostatek dělného lidu, jenž pokud možná nahrazován jest moderními stroji hospodářskými a dělnictvem jinozemským.

Řemesla, průmysl a obchod.

Na bývalé cechy, v nichž byla řemesla sloučena, dosti památek se uchovalo. Tak cechovní pořádek 14 cechů ve Slavkově (z nichž tkalcovský, kovářský, kolářský a ševcovský měly společné artikule s novorousinovskými) a jednoho cechu (bednářského) v N. Rousinově, dále otisky některých pečetí cechovních[1]) a pěkné postavníky ve far. kostelích slavkovském, novorousinovském a pozorském.

Po zániku cechů založeno ve Slavkově na základě nového živnostenského řádu r. 1886 společenstvo živností řemeslných a společenstvo živností svobodných a koncesovaných a rok na to v N. Rousinově.

V Pozořicích je živnostenské řádové společenstvo.

Odborová okresní společenstva se sídlem ve Slavkově mají: hostinští od r. 1907; kováři a podkováři od r. 1908; řezníci od r. 1912; obuvníci od r. 1914 a od téhož roku cukráři, voskáři, perníkáři, výrobci čokolády a kandity (cukru kandisového) pro hejtmanství vyškovské a kyjovské.

Okresní nemocenská pokladna založena ve S. roku 1889.[2])

Obchodní gremium je v N. Rousinově (z r. 1910) a v Pozořicích.[3])

Ze živností řemeslných bylo r. 1913: obuvníků 109, krejčích a švadlen 104, stolařů 65, řezníků 57, kovářů a podkovářů 50, pekařů 49, kolářů 21, pokrývačů 19, zámečníků 16, bed-

---

[1]) Ve spisku „Upomínka na národopisnou výstavku ve Slavkově r. 1893“ zmiňuje se J. Lužný na str. 40. o uchovaných pečetech cechu postřihačského (1629), tesařského (1699 a 1779), ševcovského (1806) a kožišnického, o truhlici téhož cechu z r. 1758, o štítku cechu tkalcovského z r. 1803 a měděné konvi. Nyní se již nic z toho nezachovalo.

[2]) R. 1913 měla členů mužských 1200, ženských 200. Nemocenské podpory (v 590 případech) vyplaceno t. r. 8583·58 K, za léky 1406·67 K, lékařské útraty 2261·92 K, za ošetřování v nemocnicích 1628·26 K, na pohřební útraty 376 K, příspěvek jednotě pokladen 67·07 K. Reservní fond koncem r. 1913: 23.134·33 K.

[3]) Jedná se o jeho založení ve Slavkově.

nářů 13, malířů 11, holičů 10; 9 kameníků, sedlářů a tesařů; klempířů 7, cukrářů 6; 5 hodinářů, kamnářů a uzenářů; 4 perleťáři, sklenáři a soustružníci; 3 knihaři, kominíci, kožišníci, natěrači a provazníci; 2 cihláři, kartáčníci, pernikáři, pohodní, sochaři; 1 barvíř, dýmkař, kloboučník, mydlář, nožíř, papučář, puškář, řezbář, tkadlec, voskář a modistka.

Větší průmysl vyznačují: 1 cukrovar s rafinerií, 2 pivovary se sladovnou, 1 sladovna, 2 lihovary, 24 cihelen, několik mlýnů, 3 parní pily, 4 strojní stolařství, 3 strojní zámečnictví, 1 vatárna; kamenný lom u Olšan, 1 továrna na stuhové zboží, gumové šňůry a lemovky. — Elektricky jsou osvětleny: Slavkov a Holubice—Kruh.

Ze živností svobodných a koncesovaných bylo r. 1913: hostinských 96, mlynářů 19, kramářů 17, hudebních kapel 16, podnikatelů staveb 11, zednických mistrů 9, drenáží (odvodňování) 9, krupařů 8; 4 hokynáři a vetešníci; 3 povozníci, 2 fotografové, 2 nakupovači hader, 2 pohřební ústavy; výroba tvarůžků (4) a květin (1). Obchodů: Smíšeným zbožím 130, střižným zbožím 36; máslem, mlékem a vejci 31; drůbeží 23, potravinami 20, cukrovím 15, uhlím 12, zeleninou a ovocem 12, dřívím a uhlím 11, krátkým zbožím 11, oděvem 10; po 9 obchodech: dobytkem, nádobím a vejci; obchody: vápnem 8, zbytky 8, klobouky 7, ovocem 6, senem 6, galanterním zbožím 5, kožemi 4, obuví 4, papírem 4, moukou 3; po 2 obchodech: plátnem, prádlem, sklem, zlatým a stříbrným zbožím; po 1 obchodě: bavlněným zbožím, hadrami, hnojivem, hračkami, květinami, obilím, peřím, školními potřebami. Prodeje: kořalky, piva v uzavřených láhvích 55, tabáku 19, koňských uzenin 9, kolkův a známek 2, časopisů 1, nábojů 1, pečiva 1, střelného prachu 1.

Potravních spolků bylo 11.

Zaniklé podniky z dřívějších dob jsou poznamenány u každé obce.

Trhy mají: Slavkov, Nov. Rousinov, Pozořice a Šaratice.

---

5. Spolky a dobročinné ústavy.

Spolky poznamenány u jednotlivých obcí. Jsou české vyjma Čechyni a židovské obce ve Slavkově a N. Rousinově.

Učitelská jednota „Komenský“ je pro soudní okres slavkovský a bučovský.

Hasiči mají 29 českých sborů s 806 členy (tvoří IX. župu „Palacký“) a 2 německé sbory (v Čechyni a N. Rousinově.)

Sirotčí spolek pro soudní okres slavkovský zřízen r. 1912. Koncem r. 1913 měl 45 členů zakládajících a 410 přispívajících; jmění spolkové 4230 K 74 h. Je členem české zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v markrabství mor.[1])

O chudé se starají farní a obecní ústavy chudinské. Na předměstí slavkovském „Špitálce“ je vrchnostenský chudobinec („špitál“) pro 8 osob, městský zřízen ve Slavkově r. 1911.

Záložny kromě kontribučenských jsou: spořitelna a okresní záložna ve Slavkově, občanská v Hodějicích, N. Rousinově a Pozořicích, rolnická ve Zbejšově; raiffeisenek českých 17: Habrovany (1899 Habrovany a Olšany)[2]), Holubice-Kruh (1903), Hostěrádky-Rešov (1904), Kobeřice (1903), Kovalovice (1898 Kov., Pozořice a Šumice), Křenovice (1904), Němčany (1903), Nížkovice (1908), Otnice (1900, Otn., Lovčičky a Milešovice), Pozořice (1907 Poz., Hoštěnice, Jezera a Sivice), Rousinov Nový (1910 R. N., Kroužek a Tučapy [okres vyškovský]), Rousinov Starý (1907), Slavíkovice (1911), Šaratice-Kavriánov (1904), Vážany K. (1902 Váž. K. a Vítovice), Vážany L. (1906), Velešovice (1909). — Německou raiffeisenku má Čechyně společně s Komořany (okres vyškovský).

---

6. Zdravotnictví.

Zdravotní obvody: 1. Slavkov město (křesť. obec). — 2. Obvod slavkovský: Slavkov (žid. obec), Němčany, Hodějice, Heršpice, Nížkovice, Křižanovice, Rašovice. — 3. Obvod Křenovice-Hrušky (lékař sídlí v Hruškách): Křenovice, Hrušky, Vážany L., Zbejšov, Šaratice-Kavriánov, Otnice, Lovčičky, Milešovice, Kobeřice. — 4. Obvod novorousinovský: N. Rousinov (křesť. i žid. obec), St. Rousinov, Čechyně, Kroužek, Slavíkovice, Velešovice a z okresu bučovského Dražovice. — 5.

---

[1]) Viz časopis „Ochrana dítěte“ roč. III. str. 10.

[2]) V závorce udán rok založení a pro které osady zřízena.

Obvod habrovanský (lékař sídlí v N. Rousinově): Habrovany, Olšany, Vážany K., Vítovice a z okresu vyškovského Tučapy, Komořany a Podbřežice. — 6. Obvod pozorský zabírá celou farnost pozorskou.

Hostěrádky-Rešov patří pod zdravotní obvod měnínsko-újezdský a Blažovice a Prace pod sokolnický.

Lékárny jsou ve Slavkově a v N. Rousinově; zvěrolékař ve Slavkově. Porodních bab je v okrese 59.

V Kobeřicích připomíná se lázeň již r. 1409; ve Slavkově v XVI. stol. 3 lázně: městská, novokřtěnecká a židovská. V N. Rousinově v XVII. stol. lázeň obecní a židovská. Nyní jsou vanové koupelny ve Slavkově (v domě dr. Eremiáše) a na samotě „Luteršték" u Němčan.

Léčebné prameny: Jižně Šaratic vyvěrají hořké a sirnaté prameny, z nichžto se čerpá hořká voda Šaratica. Za světové války zřízena infekční nemocnice pro Slavkov a okolí.

---

7. Spojovací prostředky.

1. Silnice:

Státní, erární silnice vedoucí u Holubic jedním směrem k Olomouci („Olomoucká"),[1]) druhým na Slavkov a Hodonín do Holiče na Slovensku[2]) přetíná okres délkou 24 km.

Okresní silnice v délce 146·556 km jsou tyto:

Slavkov—Bučovice I.—II. díl (5·814 km); Slavkov—Šaratice—Těšany I.—IV. (11·711 km); Křenovice—Kobelnice I.—II. (5·55 km); N. Rousinov—Habrovany (5·12 km); N. Rousinov—Vážany K—Habrovany (4·013 km); Zbejšovská (3·258 km); Sokolnice—Dambořice (3·974 km); Pozořice—Velešovice I.—III. (9·398 km); Slavkov—Vážany L. (2·342 km); Slavkov—Slavíkovice I.—II. (7·38 km); Slavíkovská k nádraží (0·212 km); Blažovice—Jiříkovice (2·53 km); Blažovská k nádraží (0·752 km); Slavkovská okružní I.—III. (1·018 km); Slavkovská k nádraží (2·514 km); Slavkovská k mlýnu (0·375 km); Křenovská k nádraží (0·219 km); Křenovice—Holubice (4·585 km); Nížkovice—Otnice I.—III. (9·864 km); Milešovská průjezdem obce (0·87 km); Šaratice—Hostěrádky—Újezd (3·202 km); N. Rousinov—Kroužek (1·888 km); Starý Rousinov—Slavkov (1.21 km); Holubská (2·095 km); Holubská k nádraží (0·634

---

[1]) Stavba její dokončena na sklonku panování císaře Karla VI.

[2]) S polovice vystavěna za císaře Josefa II., dokončena teprve r. 1863, nákladem téměř 200.000 zl. stř. Do r. 1918 nazývala se „Uherská".

km); Pozořice—Jezera—Hoštěnice—Ochoz I.—III. (7·36 km); Hostěnská odbočka k lomům (0·21 km); N. Rousinov—Čechyně (2·509 km); Čechyňská k mlýnu (0·406 km); Křižanovice—Rašovice (4·07 km); Křižanovice k nádraží (0·289 km); Slavkov—Hodějice (1·4 km); Hodějská odbočka ke Křižanovicům (0·6 km); ke škole (0·12 km); Sivická (0·49 km); Sivická odb. (0·1 km); Hrušky—Vážany L (2·561 km); Slavkov—Němčany (3·01 km); Němčany—Kroužek (4·122 km); Habrovany—Olšany (2·545 km); Vážany K—Vítovice (1·69 km); Heršpická (2·69 km); Heršpická odb. (0·252 km); Koválovice—Šumice (1·589 km); Slavíkovice kolem nádraží (0·396 km); Slavíkovice—Velešovice (1·4 km); Rašovice—Jalový dvůr (2·157 km); Hrušky—Milešovice průjezdem Hrušek (0·54 km); Prace—Puntovice (1·006 km); Lovčická (2·817 km); Lovčická odbočka (0·223 km) Pozořice—Holubice (3·394 km); průjezdem Křenovic (Svárov) (0·307 km); Kavriánovská s odbočkou (0·525 km); odbočka v Habrovanech (0·51 km); průjezdem Nížkovic (1·074 km); Šumice—Pozořice (1·748 km); odbočky: v Rašovicích (0·16 km); v Hostěrádkách (0·171 km); v Blažovicích (0·255 km); v Křenovicích (0·24 km); v Praci k pomníku (1·4 km); v Křižanovicích (0·142 km); ve Velešovicích (0·46 km); průjezdem Slavkova (stodoly) (0·7 km); odbočka v Kobeřicích (0·4 km).

Silniční okresní výbor má sídlo ve Slavkově. Delší čas byli předsedy: Jan Koláček (1865—1892); Josef Peza (—1909); od r. 1910 Josef Střelec.

Okresem probíhají v délce 37 km dvě státní dráhy se spojkou Holubice—Blažovice:[1])

1. býv. severní dráha císaře Ferdinanda: Brno—Přerov se stanicemi Křenovice, Holubice a Rousinov—Slavíkovice a se zastávkami v Hostěrádkách a ve Zbejšově;

2. transversálka (býv. dráha c. k. priv. státní společnosti) Brno—Vlárský průsmyk se stanicemi v Blažovicích, Křenovicích, Slavkově a Křižanovicích.

Pošty mají; Habrovany, Křenovice, Nový Rousinov, Otnice, Pozořice, Slavkov, Šaratice; poštovny: Nížkovice, Olšany, Velešovice;

Telegrafní stanice: Habrovany, Křenovice, Nový Rousinov, Pozořice, Slavkov.

Telefonické spojení: Habrovany, Křenovice, Nový Rousinov, Pozořice, Slavkov.

---

[1]) Chybí ještě dlouho již vymáhané připojení obou tratí na nádraží křenovském.

8. Náboženské poměry.

Převážná většina obyvatelstva v okrese je náboženství římsko-katolického. R. 1910 bylo z 33.604 obyvatelů: 32.559 katolíků, 695 evandělíků, 342 židů a 8 jiného vyznání.

Za převratů náboženských v 16. a s počátku 17. stol. katolické fary většinou zanikly. Udržely se ve St. Rousinově, Šaraticích a Vážanech K. — Katolická fara křižanovická byla od r. 1597 spravována (do obsazení) z Dražovic, za protireformace ze Slavkova.

Z náboženských sekt byli nejčetnější luteráni, s nimiž splynuly zbytky podobojích[1]. Ve Slavkově náležel jim farní kostel a měli tu své kazatele (faráře) české i německé. Luteráni, pokud z písemných pamětí známo, osadili též fary v Kobeřicích, Křenovicích, Lovčičkách, pak do počátku 17. stol. v Otnicích a Pozořicích. Na čas rozmohli se i ve Vážanech L., když patron zdejší fary, brněnský klášter Herburg, byl zachvácen úpadkem mravním; teprve za Jesuitů, jimž připadl zrušený klášter Herburg, dosazen sem katol. kněz.

Čeští bratří zvaní „Boleslavští" vyskytují se již 1510 ve Slavkově. Měli tu sbor a kostelík Špitálský; r. 1568 postavila jim vrchnost nový dům bratrský. Sbor jejich byl též v Heršpicích a v N. Rousinově. kdež se uvádějí pode jménem „Pikharti" nebo „Bratří Valdenští.

Novokřtěnci přišli do Slavkova r. 1528 a setrvali tu do r. 1622. Sluli „bratří křtění Němci, bratří Houfníci, bratří Huteršti, Toufaři". K nim náleželi bratří „Pilgramští" a „Kornelští". — Společný dům měli též v Němčanech v l. 1560—1600, v Heršpicích do r. 1622; v Rašovicích připomíná se r. 1597 usedlost novokřtěnecká.

Jan Dubčanský ze Zdenína (1512—1543) založil v Habrovanech sektu bratří „Luleckých (Lileckých)" neb „Habrovanských", jež po jeho smrti zanikla.[2])

Ve Slavkově obnovena katol. duchovní správa r. 1623 a připadly k ní tehdy trvale Křenovice, na čas Vážany L., Letonice,

---

[1]) V brněnských půhonech XXXI., 442 podotýká se o manželce Gedeona Gedeona z Olešničky Sentencii Jankovské z Vlašimě († 1596), že jí bylo posluhováno tělem a krví Páně od služebníka (učitele) církevního.

[2]) Viz Habrovany.

Křižanovice, Kobeřice a Nížkovice. — Kardinál František z Dietrichštejna za přispění jesuitů přičiňoval se o rozšíření katolictví na panství slavkovském.

R. 1691 náležely v okrese k děkanství brněnskému: Fara Pozořice a Prace[1]) jako filiálka Šlapanic; k bučovskému: Slavkov s fil. Křenovicemi a Křižanovice s filiálkami Nížkovicemi a Kobeřicemi; k vyškovskému: St. Rousinov s fil. N. Rousinovem a Velešovicemi, a Vážany K. s fil. Habrovany; k židlochovskému: Šaratice s fil. Vážany L. a Otnice[2]) s fil. Lovčičkami.

Po zřízení biskupství brněnského r. 1777 fary v okrese slavk. zůstaly ještě při arcibiskupství olomouckém a připadly k brněnskému teprve po novém rozdělení od 1. ledna 1784.

Slavkovské děkanství zřízeno r. 1787[3]), nově ohraničeno r. 1863.[4])

Nyní přísluší fary v okrese k 5 děkanstvím:

1. Slavkovskému: Slavkov (farář, kaplan, kooperator, beneficiát a spolu katecheta), Kobeřice, Křenovice, N. Rousinov (far., koop. a katech.), Nížkovice, Pozořice (far. a 2 koop. [z těchto jeden osobní]), St. Rousinov (far. a koop.), Vážany K. (far. a koop.); 2. Bučovskému: Křižanovice (far. a koop.); 3. Klobuckému: Otnice (far. a koop.); 4. Modřickému: Prace; 5. Židlochovskému: Šaratice (far. a koop.), Vážany L. Farním býval fil. kostel v Lovčičkách a Velešovicích.

Farnost starorousinovská je česko-německá, ostatní české. — Farnost křenovskou spravuje kněz král. kanonie strahovské v Praze, — ve Slavkově je klášter školských sester „de Nôtre Dame“.

Patronát kostelů a far patří: ve Slavkově a N. Rousinově JUDr. Eugenovi hr. z Kounic; v Otnicích a Pozořicích Janovi knížeti z Lichtenštejna; v Křižanovicích knížeti-arcibiskupovi olomouckému; v Praci a St. Rousinově kapitule brněnské; v Kře-

---

[1]) R. 1757 přiděleny nově zřízenému děkanství modřickému.

[2]) R. 1787 přiděleny nově zřízenému děkanství klobuckému.

[3]) Zabíralo: Slavkov s komend. (nyní farou) Křenovicemi, Dražovice s fil. Podbřežicemi, Komořany, Nížkovice s fil. (nyní farou) Kobeřícemi, Letonice, Pozořice, Rousinov Nový a Starý (s fil. Velešovicemi), Šaratice s fil. (nyní farou) Vážany L., Tvarožnu, Vážany K s fil. Habrovany.

[4]) Z děkanství vyškovského připojeny k němu: Drnovice, Luleč s fil. (nyní farou) Rostenicemi a Račice. — Šaratice s Vážany L. přiděleny opět k děkanství židlochovskému.

novicích opatovi král. kanonie strahovské v Praze; v Nížkovicích matici náboženské; v Šaraticích býv. panství zábrdovskému; ve Vážanech K. Dr. Filipovi rytíři z Gomperzu; v Kobeřicích obci; ve Vážanech L. patronát kostela matici studijní a patronát fary obci.

Evandělíci reformovaní mají svůj sbor v Heršpicích: patří k němu Heršpice, Hodějice, Nížkovice, Rašovice, Slavkov a diaspora v hejtmanství vyškovském. Jen evandělíci z farnosti šaratické jsou podřízeni superintendentovi v Kloboucích. Modlitebnu mají v blízkém Rychmanově.

Židé mají synagogu (modlitebnu) ve Slavkově a N. Rousinově. Pod rabinát novorousinovský náležejí židé z celého hejtmanství vyškovského.

---

9. Školství.

Školy bývaly u farních kostelů. Nejstarší zpráva z r. 1409 je o rektoru školy slavkovské.

Z uchovaných svatebních smluv a gruntovních knih 16. a 17. století viděti, že rodičové dbali školní výchovy svých dítek.

Ve Slavkově vyučovali tehdy na městské škole rektoři luteránští. Bratří čeští měli školy při svých sborech.

Za války 30leté škol ubylo, ale již v 2. polovici 17. stol. byly školy u všech farních kostelů, jakož i v N. Rousinově, když tam zřízena ještě nebyla duchovní správa.

Ve školním roce 1915/16 měly na slavkovském okrese české školy veřejné:[1])

a) Měšťanské: Slavkov chlapeckou 3 tř. (se 2 stálými pobočkami) 195 ž. a dívčí 3 tř. 117 ž.; N. Rousinov chlapeckou 3 tř. 199 ž. a dívčí 3 tř. 64 ž.

b) Obecné: Slavkov (křesť. obec) chlapeckou 5 tř. 220 ž. a dívčí 5 tř. 184 ž., Blažovice 2 tř.[2]) 143 ž.; Habrovany 3 tř. 170 ž., Heršpice 2 tř.[2]) 200 ž.; Hodějice 3 tř. 211 ž.; Holubice 2 tř.[2]) 171 ž.; Hostěnice 2 tř. 124 ž.; Hostěrádky-Rešov 2 tř. se zimní pobočkou 143 ž.; Hrušky 3 tř. 182 ž.; Kobeřice 3 tř.[2])

---

[1]) Sdělil Ant. Kotrlý, okresní školdozorce.

[2]) S 1 pobočkou.

190 ž.; Koválovice 3 tř. 140 ž.; Křenovice 3 tř. s 3 poboč. 266 ž.; Křižanovice 2 tř. 138 ž.; Kroužek 2 tř. 66 ž.; Lovčičky 3 tř. 219 ž.; Milešovice 3 tř. 164 ž.; Němčany 3 tř. 169 ž.; Nížkovice 3 tř. 200 ž.; N. Rousinov (křesť. obec) 4 tř.[1]) 215 ž.; Olšany 2 tř. 106 ž.; Otnice 3 tř. 252 ž.; Pozořice 5 tř. 322 ž.; Prace 3 tř. 141 ž.; Rašovice 3 tř. 215 ž.; Sivice 3 tř.[1]) 173 ž.; Slavíkovice 2 tř. 93 ž.; St. Rousinov 1 tř.[1]) 84 ž.; Šaratice 3 tř. 179 ž.; Šumice 3 tř. 179 ž.; Vážany K. 2 tř.[1]) 165 ž.; Vážany L. 2 tř.[1]) 152 ž.; Velešovice 3 tř.[1]) 201 ž.; Zbejšov 2 tř. 124 ž.

Které obce jsou přiškoleny, stojí u těchto psáno.

V klášteře školských sester ve Slavkově je česká škola dívčí měšťanská 3 tř. a obecná 3 tř. soukromá s právem veřejnosti.

Německé školy obecné mají: Čechyně 2 tř., židovská obec ve Slavkově 1 tř. a v N. Rousinově 1 tř.

České školy pokračovací:

a) průmyslová chlapecká 2 tř. ve Slavkově a 2 tř. v N. Rousinově;[2])

b) průmyslová dívčí 2 tř. v N. Rousinově;

c) truhlářská 3 tř. s dílnou v N. Rousinově;

d) řemeslnická pro učně v Pozořicích.

Česká zimní hospodářská škola 2 tř. s drůbežárnou ve Slavkově.

Mimo to v klášteře školských sester ve Slavkově je česká školka mateřská pro hochy a děvčata, soukromá škola industriální a hospodyňská škola.

---

10. Statistický přehled.

Soudní okres slavkovský zabírá 36 osad katastrem a politicky samostatných, 1 jen katastrálně a 3[3]) jen politicky samostatné, 2 katastrálně a politicky nesamostatné.

R. 1900 počítalo se domů 5649, r. 1910 již 6451 (+ 802 = 14·19%); obyvatelů r. 1900 30.379 (14.374 mužských, 16.005

[1]) S 1 pobočkou. [2]) S přípravkou pro učně.

[3]) Kavriánov; pak židovská obec ve Slavkově a N. Rousinově, jež r. 1919 spojeny s obcí křesť.

ženských); dle jazyka[1]) 29.341 Čechů, 981 Němců, 5 jiné nár.; dle vyznání 29.301 katol., 580 evan., 497 židů, 1 jiného vyzn.); r. 1910 33.604 obyvatelů (+ 3225 = 10·61%; 16.071 mužských a 17.533 ženských): Čechů 32.788 (= 97·572%), Němců 808 (= 2·404%), jiné nár. 8 (= 0·024%); katolíků 32.559 (= 96·89%), evandělíků 695 (= 2·068%), židů 342 (= 1·017%), jiného vyzn. 8 (= 0·025%).

Největší rozlohu kromě Slavkova (se Špitálkou 18.52 km²) mají obce v lesnaté krajině: Hostěnice 19·9579 km², Olšany 18·71 km², Heršpice 18·02 km², Kobeřice 16·7573 km², Jezera 11·8489 km²; nejmenší rozlohu má nyní N. Rousinov 0·95 km², Vítovice 1·7469 km².

Domů r. 1910 měl nejvíce Slavkov (křesť. obec) 625, pak Křenovice 298, Hodějice 229, Kobeřice 218, Otnice 215, Pozořice 213, Velešovice 206. Městečko N. Rousinov s křesť. obcí pouze 146, v žid. obci 127; městečko Šaratice 146 domů. Nejméně domů (pod 100) z polit. samostatných obcí měly Kavriánov 72, Vítovice 74, Kroužek 80, Čechyně 97.

Obyvatelů t. r. měl nejvíce Slavkov (křesť. obec) 3474; přes 1000: Křenovice 1441, Hodějice 1187, Pozořice 1173, Otnice 1140, N. Rousinov (křesť. obec) 1025, Velešovice 1024, Habrovany a Kobeřice 1015; nejméně Kavriánov 295, Vítovice 337, Kroužek 375.

Všechny obce mimo Čechyni se 87·2% něm. obyv. jsou české. Německé menšiny jsou v židovských obcích novorousinovské 22·87% a slavkovské 15·25%, obecní zastupitelstvo v obou německé.

Ze všech obcí mají jen Heršpice většinu evandělickou 56·08% ostatní katolickou. Menšina evanď. v Šaraticích čítala r. 1910: 8·65%, v Kavriánově 3·38%, ve Slavkově (žid. obec.) 2·77%, ve Slavkově (křesť. obec) 1·46%, v Rašovicích 1·34%.

Židovská menšina v žid. obcích novorousinovské 17·46% a slavkovské 16·48%, v křesť. obcích novorousinovské 1·95% a slavkovské 2·27%.

Dle pohlaví bylo r. 1910 o 1462 více ženských nežli mužských; těchto 47.825%, oněch 52·175%. Více mužských měly osady: Heršpice, Hodějice, Olšany, Otnice a Šumice.

---

[1]) V lexikonu obcí pro království a země na říšské radě zastoupené X, Morava dle sčítání lidu ze dne 31/12 1900 udává se 29.361 Čechů, 981 Němců a 5 jiné národnosti (= 30.347); chybí tedy na celkový počet obyv. 30.379 ještě 32.

R. 1913 činila pozemková daň 182.322·90 K,[1]) domovní třídní 23.141·20 K (v tom 2038·58 K ideální daně), činžovní 15.003·59 K (v tom 1405·95 K ideální daně), 5% daň z výnosu budov, osvobozených od domovní daně činžovní, 338·98 K, všeobecná výdělková daň kontingentovaná 48.681·78 K, nekontingentovaná 3960·30 K, z výdělku živností podomních a kočovních 26 K, výdělková daň z podniků veřejnému účtování podrobených 24.303·87 K, daň z důchodů, kterou sráží státní pokladna, 176·60 K, a kterou sráží jiná pokladna 4068·83 K, daň z důchodů dle přiznání 1602·81 K, osobní daň z příjmu, která se platí přímo úřadu, 30.157·20 K, a která se dává službodárcem, 5670·46 K[2]), daň z vyššího služného 3618·67 K; celková daň v okrese 346.217·36 K.

Exekuční poplatky 5743·81 K; úroky z prodlení 1126·23 K.[3])

Přirážka zemská z reální daně 61% (134.485·29 K), z ostatních daní 67% (55.069·39 K); přirážka silniční z obou daní 70% (211.862·80 K); obchodní komora (6% ze živností od 8 K) dostane 3566·43 K.

Pozemkových parcel jest 93.277; poplatníků pozemkové daně 12.719; dani podléhající pozemky měří 25.695 ha 36 a 71 m²; čistý katastrální výnos; 803.184·52 K.

U slavkovského okresního soudu vykazují rozličné rejstříky r. 1913 tato data:

C: 260 (spory mimo bagatelky); Cb: 547 (bagatelky); M: 1353 (upomínací žádosti a žaloby); K: 24 (výpovědi); Hc: 205 (rekvisice civilní); E: 1805 (exekuce);[4]) A: 373 (pozůstalosti); L: 58 (opatrovnické záležitosti);[5]) P: 144 (poručenské záležitosti);[6]) G: 1006 (legalisace); knihovních věcí: 4203; Nc: 555 (všeobecný civilní rejstřík). Správní věci: 461; předvolání ke

---

[1]) Z toho velkostatky: slavkovský 15.992·77 K, blažovský 2636·61 K, habrovanský 835·87 K, chrlický 10·02 K, Křižácký dvůr Hrušky 1261·19 K, novohvězdlický 880·49 K, Podolí (kapitula brněnská) 2866·04 K, pozorský 13.117·08 H, královopolský 130·72 K, Vážany L. 952·90 K, zábrdovský —, ždánský 5611·29 K. Státní dráha: (Brno—Přerov) 857·36 K, (Brno—Vlárský průsmyk) 658·42 K.

[2]) Z toho 3144·35 K erárem.

[3]) 394·01 K pro stát, 265·37 pro zemi, 461·85 K pro obce.

[4]) Z toho nucených dražeb nemovitostí 104.

[5]) Koncem r. 1913 pendentních (v běhu) 594.

[6]) Koncem r. 1913 pendentních (v běhu) 1282.

smírům dle § 433 c. ř. s.: 850; komisí bylo: 107. Z: 195 (oznámení o zločinech nebo přečinech); U: 998 (rejstřík o přestupcích);[1] Hs: 347 (rekvisice [soudní pomoc] v trestních věcech); Ns: 264 (všeobecný rejstřík v trestních věcech); komisí trestních 4.

Na sněm (český volební okres) volil po 1 poslanci: ve všeobecné třídě voličské okres slavkovský s okresy: vyškovským, bučovským a zdouneckým; v obcích venkovských sám; — ve třídě městské Slavkov (křesť. i žid. obec) s Vyškovem, Bučovicemi, Ivanovicemi, Koryčany a Ždánicemi; — (německý vol. okres) ve všeob. kurii okres slavkovský s Brnem a soudními okresy brněnským (Brno-okolí), ivančickým, pohořelským, hustopečským, hodonským, klobuckým, židlochovským, kyjovským, ždánským, bučovským, blanským a tišnovským; — ve venk. obcích s okresy: brněnským (Brno-okolí), ivančickým, tišnovským, boskovským, blanským, kunštátským, vyškovským, bučovským, kyjovským, ždánským, židlochovským, klobuckým, hustopečským, jevickým, kojetínským, kroměřížským (Kroměříž-okolí), zdouneckým; — ve městské kurii: Slavkov[2]), Hranice, Drahotuše, Lipník[2]), Podštát, Plumlov, Přerov[2]), Kojetín, Tovačov, Prostějov[2]), Něm. Brodek, Vyškov, Ivanovice, Bučovice, Přívoz.

Na říšskou radu (čes. vol. okr.) volil po 1 poslanci ve všeob. třídě: okres slavkovský s vyškovským a bučovským; — ve třídě městské: Slavkov,[2]) Bučovice, Královo Pole, Husovice, Židenice, Líšeň, Ivančice[2]), Dolní Kounice[2]), Rosice; — (něm. vol. okres) ve všeob. kurii: okres slavkovský s okresy mor. krumlovským, kustopečským, židlochovským, brněnským (Brno-okolí), pohořelským, vyškovským, náměšťským, hrotovským, ivančickým, klobuckým, bučovským, kyjovským a ždánským; — v městské kurii: Slavkov,[2]) Šternberk, Zdounky, Plumlov, Bučovice, Prostějov,[2]) Ždánice, Olomouc-Nová ulice, Kojetín, Tovačov, Kroměříž, Hulín, Vyškov, Ivanovice, Kyjov,[2]) Koryčany.

Mladíci se odváděli k 8. pěšímu pluku, 25. praporu mysliveckému, 6. pluku dragounskému, 14. pluku zeměbraneckému.

□□□□□□

[1]) Rozsudků vyneseno v přestupcích 579; 57 přestupků týkalo se osob mladistvých (do 18 let).

[2]) Křesť. i žid. obec.

II. Jednotlivé obce.

Slavkov,[1])

něm. Austerlitz[2]), 21·8 km. skoro východně Brna, 210 m nad mořem. (Obr. 24.) Leží na 49° 9′ 20″ severní šířky a 34° 32′ 34″ východní délky v údolí na pravém břehu Litavy. Rozlohy má i se „Špitálkou“ 18·52 km² a vede jím státní silnice na Hodonín na Slovensko pak okresní silnice k Bučovicům a Křenovicům. Severně města je panský dvůr, lesík „Obora“ a kopec „Urban“ (s kaplí sv. Urbana) 362 m nad mořem, j. vých. mlýn a pivovar, jižně kaple sv. Donata, cukrovar a nádraží.

V okolí S. bývaly četné rybníky: slavkovský, vážanský, holubský, němčanský, heršpický, kunůvský a rožmitálský, jež dávno jsou spuštěny a v louky a pole vzdělány. Nejpozději vysušen rybník vážanský.[3])

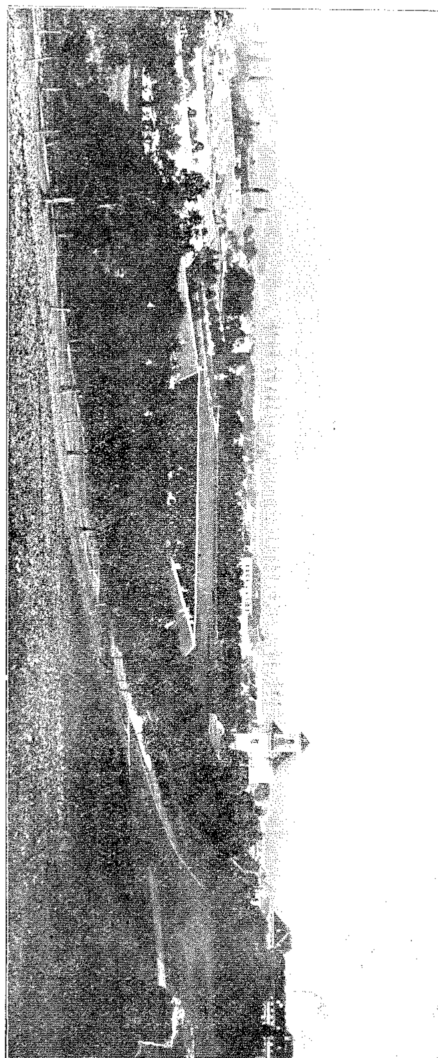
---

[1]) Od osobního jména Slávek.

[2]) Když řád německých rytířů obdržel Slavkov, nazváno město latinsky „Nova Sedes“, z čehož se pak zkomoleně pravilo „Nausedlitz“ a konečně „Austerlitz“. (V. Brandl, kniha pro každého Moravana II. vyd. str. 265. — Frant. Palacký (r. 1864) a Vinc. Prasek (r. 1880) v dopise Janu Koláčkovi) býv. starostovi slavkovskému, měli za to, že tu byly osady dvě: „Slavkov“ a „Novosedlice“. Přidržujeme se názoru Brandlova. Není vůbec u samého Sl. zaniklá osada, předměstí pak „Špitálka“ má svůj název od špitálu na něm založeném a nikdy se jinak nejmenovalo. V písemných pamětech 14. a 15. století jmenuje se město v latinských zápisech „Slavkov“ nebo „Nausedlitz“, v německých „Nausedlitz“. Tak v zem. deskách Brn. (IV. 5.) r. 1361 čteme: „Pyrpaum . . . wlgariter Hrusky . . . prope Slawkow (= Birnbaum obecně Hrušky u Slavkova) a v diplomatáři Mor. (C. D. M. XII. str. 457) r. 1399; Pyrbaum prope Nausedlicz; podobně Nezeticz (zaniklá osada u Holubic) circa Nawsedlicz a r. 1391 (C. D. M. XII. 1, 49) Krzizanowicz prope Nausedlicz. — V něm listině z r. 1416, jížto král Václav IV. udělil Slavkovu městskou pečeť a znak, slove „Nawssedlicz“ a v lat. listině z r. 1422, jížto král Zikmund uděluje v městě fojtství Markovi, synu Janovu z Hodatic, čteme „Slawkow.“

[3]) R. 1827 v rozloze téměř 189 jiter: r. 1831 přenechána z něho 13¹/₈ jitra k vysušení tamějšímu mlynáři Jak. Křivánkovi.

Na starobylost Slavkova poukazují nalezené zde praehistorické památky (str. 22 a 30).

Obr. 24. Pohled na Slavkov od severu.

V zemské knihovně mor. v Brně chovají se v tak zv. Mollově sbírce[1]) nákresy 45 římských kamenů, po většině náhrob-

[1]) „Atlas Austriacus". Svazek 13.: Plan deren Antiquen zu und um Austerlitz in Brinercreis. 1755.

ních, pocházejících prý z dob, kdy Římané, rozšiřujíce své panství na sever za Dunaj, v dnešní Moravě měli své kolonie. Mezi nimi se uvádí ze Slavkovska 7 kamenů s latinskými a 2 s řeckými nápisy.[1]) Historikové tyto domnělé římské kameny považují za padělek.[2]) Do dneška ani jeden z nich nebyl zjištěn.

Nalezené na Slavkovsku mince císařů římských (Nerona, Hadriána, Antonína, Gordiána, Konstantina) poukazují na jakési stopy cest, jimiž se římští obchodníci z Podunají ubírali naší vlastí k pobřeží baltickému.

Dle pověsti Uhři, když Moravu drželi a také prý u Slavkova stráže měli, nazývali jej „Bílým městem."

R. 1907 nalezena na poli u Slavkova hliněná nádoba s moravskými brakteáty, z nichžto se 5 kusů zachovalo.[3]) Je to čtvrtý nález v okolí Brna. — E. Fiala ve svém díle „České

---

[1]) Udáno též místo nalezených kamenů:

1. Nad zámeckým průjezdem zazděný kámen s nápisem: KAL · OELIONIN · DI · IR · || ET · BOL · ET · INO · COS · || PANNON · || P · AELIVS · P · E · INO · || COS · PRO · SE · || ET · SVIS · || V· S· L· M·
2. Pod průjezdem v klenutí: OD · · · · I · · · · || IVNONIBVS LVCIAE · || ET · RVTILIAE · || C· D·
3. V zámecké kapli (pod jakousi postavou ve výklenku): DIIS · M · || QVARTIVS · IVNIVS · QVAR · || F · POL · || HESPERINVS · || COH · VI · VIGILVM · || C· C·
4. V býv. farním kostele slavk.: TI · CAES · DIVI · AVGVS · FIL · || AVG · MIL · MIS · T · IVL · || FEST · MIL · AN · XXV · || CVR · DEL · || C ·
5. U silnice do Ždánic: AΘANAIΛI · TTOΛIAΔI · ΘΘ · || XAPICY · HPION · || YΠER · THC · YOY · ΠATPΩNOC · || CΩYHPIAC·
6. V pivovaře Slavk. nad sklepními dveřmi: VALERIA · TROPHINA · || FIL · DVLC · || ET · || PIENTISSIMO · VIXIT · L · || ANNIS · XXIX · MENS · VII · || DIES · XVI · || HORIS VII · || L· C·
7. Ve vsi Zbejšově (Spešchow): Θ · CN · OGVLINUS · || Θ · CVLNIA || V L · STILICON ·
8. Pod Bučovskou branou ve Slavkově: ΠΘYΘEC · ΓIKNOIR || XARI · ΘNAΛ · RIKYΘ ·
9. V jednom vinohradě u Slavkova: C · || LVCIN · CON · VER · || D · || LEG · V · CEN · || M· L·

[2]) Dr. B. Dudík (Dějiny Moravy, I. 50) nazývá je památkami velice podezřelými a pravdě nepodobnými. — J. Matzura (Museum Francisceum, Annales MDCCCXCVI, 265—269) praví o nich: „Es sind wohl lauter Fälschungen!" — Viz též V. Houdek: „O domnělých římských kamenech na Moravě" v Čas. mor. mus. zem. XV. str. 139—151.

[3]) „Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1909, S. 221—224. Emil Rzehak: „Ein Bracteatenfund bei Austerlitz."

Denáry" klade tyto brakteáty do doby krále Václava II. (1278—1305).

Starší vyobrazení města zachovalo se na obraze v kapli sv. Urbana. (Obr. 25.)

Středem města jest prostranné náměstí (obr. 26.), od r. 1898 „náměstí Palackého" obecně „město" nebo „rynk" zvané, na němž jsou téměř všechny čelnější budovy a úřady: kostel, k němuž připojena fara; býv. škola, v níž umístněny úřady berní, poštovní, telegrafní, telefonní a četnické stanoviště; budova slavkovské spořitelny, panský dům (v něm notářství a kancelář silnič. výboru), radnice, okresní soud, evidence katastru a na kopci zámek.

Z náměstí Palackého jde se na vých. straně do náměstí Komenského (je zde obecná a měšť. škola), do ulice Zákostelní (dříve „V chaloupkách") a Panské (obr. 27.), na záp. straně do ul. Brněnské a Fügnerovy, na jižní do Zábranské.

Panskou ulicí přichází se na ul. Bučovskou a odbočuje se do ul. Široké (dříve Hrnčířské), Pastýřské a Rousinovské, v nížto je klášter, obec. chudobinec a zimní hospodářská škola; Brněnskou ulicí přichází se na Špitálku a odbočuje se do Úzké a Široké židovské ulice, do ulice Zahradní a u samé Špitálky do ul. Hrbáčkovy a Mezníkovy.

Ze Zábranské ulice odbočuje se do ul. Hradební s Rozehnalovou, do ul. Růžové a Nové; z Rousinovské ulice do ul. Sušilovy, Purkyňovy a Čelakovského a z Bučovské ulice do ul. Vratislavovy s Brandlovou, Zhořelovy a Chelčického.

Směrem ke dvoru za kostelem je ulice Jílkova. (Viz půdorys Slavkova obr. 28.)

Slavkov skládal se do r. 1919 ze dvou samostatných politických obcí: křesťanské, k nížto náleží od r. 1850 i předměstí „Špitálka", a židovské. Katastrální obcí jest jak město, tak předměstí Špitálka pro sebe.[1])

Za dřívějších dob bylo město obehnáno hradbami, jejichžto zbytky se tří stran podnes viděti[2]), a příkopem. Do města vedly

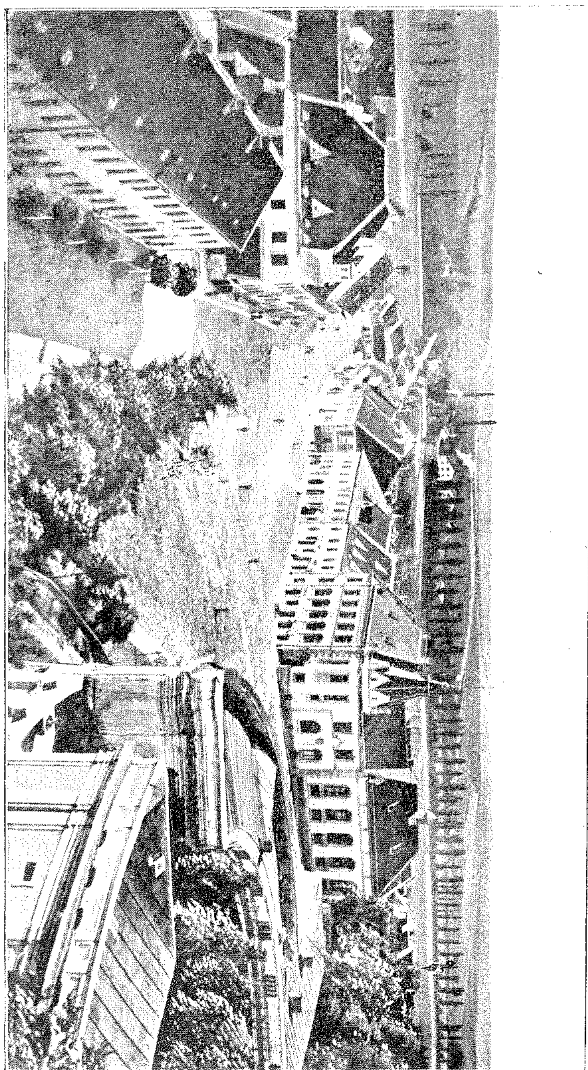
[1]) V katastru spojené obce židovské je pouze stavební plocha.

[2]) Hradby na sev. straně zanikly v XVIII. stol. při stavbě zámku se zahradou a při stavbě far. kostela, kdy vydobyto z nich 211³/₄ krychl. sáhů kamene, z něhož se ke stavbě kostela upotřebilo 175 krychl. sáhů, ostatek rozebrali měšťané po 48 kr. za krychlový sáh.

Obr. 25. Starobylý obraz Slavkova v kapli sv. Urbana.

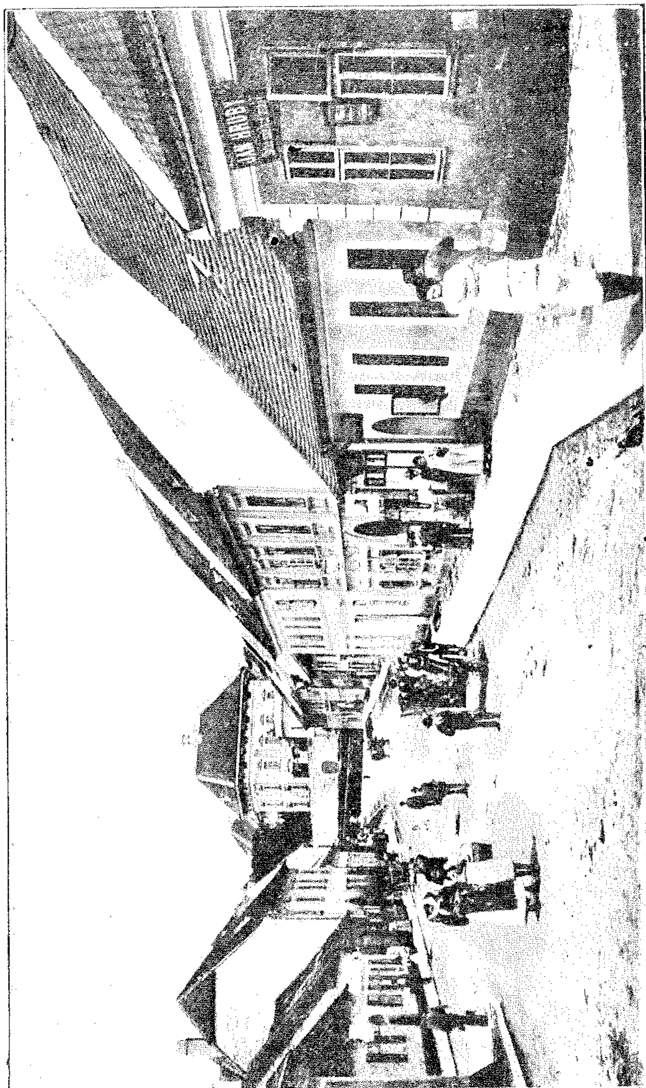
čtyři brány: od východu Bučovská, od západu Brněnská neb Špitálská, od severu Zámecká neb Rousinovská a od jihu Rybničná (Rybnická, Lázná, Vodní).[1])

Obr. 26. Náměstí Palackého.

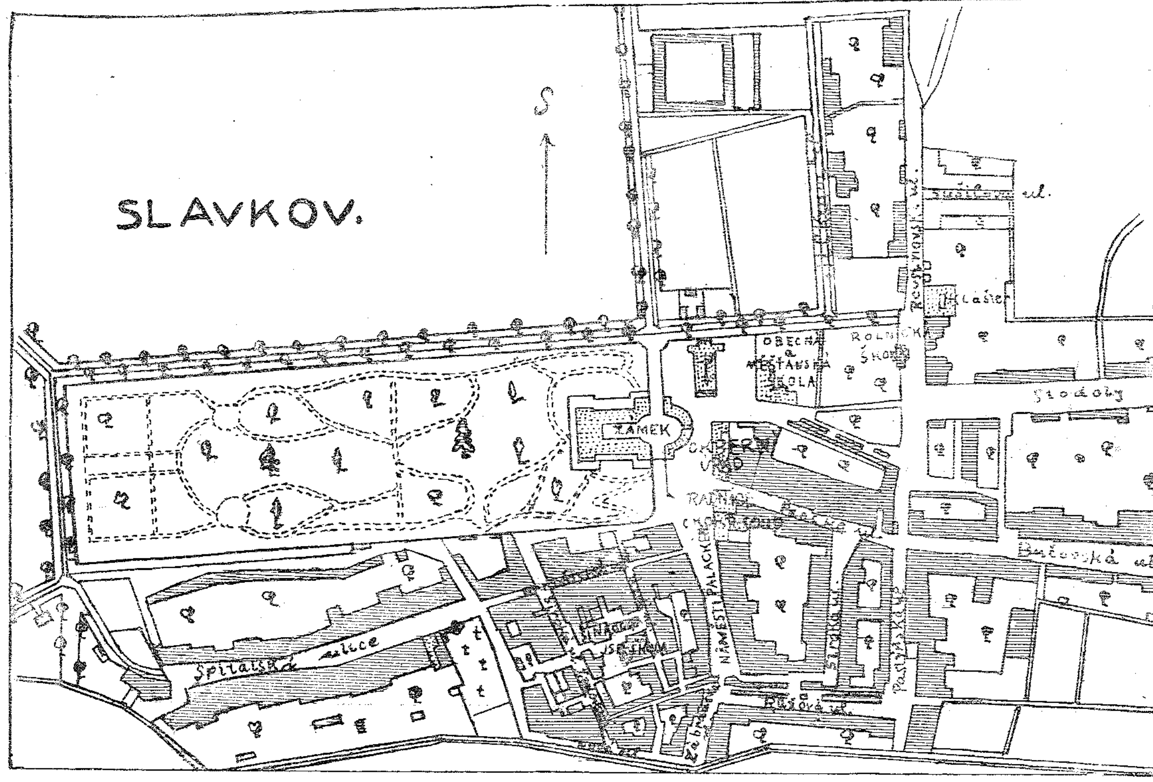
[1]) Později slula Hodinová (od hodin na ní umístěných). (Obr. 29.) Snad se na ni vztahuje i název brána „Dolní". Byla zbořena teprve r. 1903 pro značné trhliny, Rousinovská již v XVIII. stol., Brněnská r. 1840, Bučovská r. 1861.

Předměstí byla čtyři: „Špitálka,“ „ulice Nová“ (směrem ke kopci Urbanu), „Bučovská“ a „Lázeňská“ („V lázně“) řečená též „Žabská“ („Žabobřeská“).

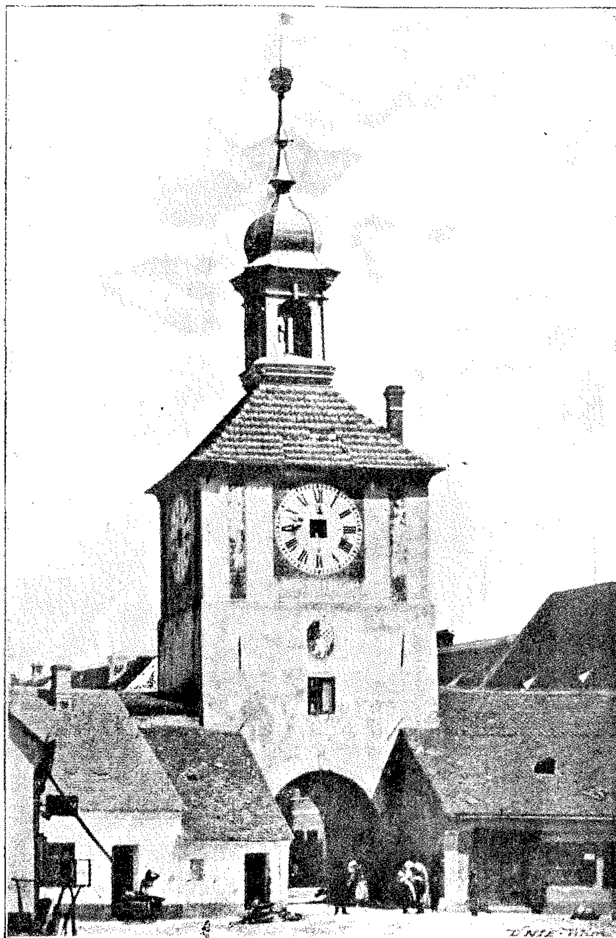
Obr. 27. Panská ulice.

Počátkem XVII. století byl S. rozsáhlým městem. Některých názvů ulic tehdy obvyklých dosud se užívá („V městě“, ul. Bučovská, Židovská, Špitálská). Ve starých knihách městských ze

Obr. 28. Půdorys Slavkova.

XVI. a XVII. stol. vyskytují se však při kupech a prodejech domů také názvy ulic a míst nyní neužívané; u některých nelze ani polohy určiti. Tak prodávány domy v ulici Nové (směrem k Ur-

Obr. 29. Býv. Hodinová brána.

banu), Stanovské (sousedila se Špitálskou)[1]), Na druhém rynku (snad ulice Panská), ulice Žabská neb Žabobřeská, na Stěžníku,

[1]) V III. kn. grunt. Sl. fol. 523 r. 1597 praví se, že sousedé obce Špitálské Stanovští dobytek svůj honí do stáda špitálského. Je to nynější ulice „Zahradní“ a část ulice „Fügnerovy“.

na Hutkách, v Hliníku, na Příkopě (část předměstí ulice Bučovské), u Rybníka.

V městě i na předměstích (o Špitálce v. t.) zakupovali se ve stol. XVI. a ve stol. XVII. zvláště před dobou bělohorskou šlechticové.[1]) Tak Alexander Kolenec z Gogolína měl zde dům s vinohrady a poli, jejž prodal r. 1541 Valovi Starému, rychtáři, za 800 zl., a Mikuláš z Královy Hory prodal dům r. 1567 Janovi z Lesa za 430 zl. Téhož roku koupil dům Oldřich Přepyský z Rychmburku se svou sestrou pí. Annou z Rychmburku za 700 zl.;[2]) r. 1570 Mikuláš Kokorský z Kokor pro sebe a manželku svou Justinu Jankovskou z Vlašimě od Julia Liebra ze Stralenberku dům za 1000 zl.;[3]) r. 1572 Jiřík Vodický z Jemník dům, tři čtvrti role a vinohrad za 330 zl.;[4]) r. 1573 pí. Eliška Přepyská z Rychmburku, vdova po Bohuslavovi Drahanovském z Penčína, dům za 500 zl.;[5]) r. 1574 Jan Pavlát z Olšan dům a čtvrt role za 215 zl.; r. 1575 pí. Kunka Rájecká z Mírova od Jaroslava Liebra ze Stralenberku dům za 725 zl.;[6]) r. 1585 pí. Kateřina Rájecká z Mírova dům v městě a jiný na předměstí, s pěti čtvrtmi rolí, 2 podsedky, lukami a 6 vinohrady od Vaňka

[1]) Kn. grunt. m. Sl. I. 44; II. 28, 92, 93, 104, 131, 146, 147, 201—203, 260, 280, 298—299, 356, 370, 376; III. 74, 291, 337, 351, 427, 428, 492, 503, 506, 511, 528; IV. 10—12, 207, 211, 283, I. hor. 210, 235, 242, 243, 313; Kn. půh. B. orig. XXXI. 503.

[2]) Na domě po pí. Anně Přepyské zůstalém měli spravedlnost: Jiřík Přepyský, Jan Krčma z Koněpas a na Želeticích (v l. 1595—1604) a sirotci Václava Mouřinovského z Mezilesic. R. 1601 měl tu ještě Jan Mouřinovský z Mezilesic a na Bošovicích spravedlnost 120 zl., kterou prodal Jiříkovi Morkovskému za 42 zl. hotových.

[3]) Ovdovělá manželka Mikulášova poručila dům společně svému bratrovi Petrovi Jankovskému z Vlašimě a sestře Sentencii, jež později sama jej držela, a přijala naň na spolek r. 1596 manžela svého Gedeona Gedeona z Olešničky a na Holubicích. Od něho koupila jej rok na to pí. Eva Kreyštanka z Kreyštanu.

[4]) Již r. 1566 koupil dům ve Stanovksé ulici se čtvrtí role a s vinohradem za 220 zl. a téhož ještě roku prodal jej za 80 zl. Matějí, faráři vážanskému. R. 1584 týž dům „podle fary ležíčí“ koupil J. M. p. Fridrich Březnický z Náchoda a na Dunajovicích, poručník sirotka a statku slavkovského, za 66 zl.

[5]) R. 1607 koupila jej pí. Anna Rodovská (jinak Harasovská) z Hustiřan a od ní r. 1609 Dr. Markus Eugenius Bonacina. R. 1620 prodán byl „sousedům německým“ z města Slavkova pro kněze německého.

[6]) Po ní zdědil jej bratr její Markvart Rájecký z Mírova a na Osovém a prodal jej r. 1589 za 400 zl.

z Bubna, úředníka na Slavkově, za 1400 zl.;[1]) r. 1586 pí. Johanka Morkovská ze Zástřizl, vdova po Bernardovi Petřvaldském z Petřvaldu a na Račicích, od Matěje Mutle, t. č. rychtáře slavkovského, dům za 1000 zl.; r. 1591 pí. Anna Kralická z Kralic dům na Bučovské ulici za 50 zl.; r. 1592 Jiřík Zub z Myslečovic, úředník na Slavkově, od Bohuslava Bořity z Budče, na Lešné a Kobylnicích, na místě Bratří starších, kteří „Boleslavští" slovou, dům v městě Slavkově s loukou na Křenovsku a věnoval jej krátce před smrtí r. 1596 manželce své Kateřině Vesecké z Vesic a dítku svému;[2]) r. 1593 Zdeněk starší Bořita z Budče dům v městě s vinohradem k ruce manželky své pí. Voršily Felndorferové z Korotína od Jindřicha Vodického z Jemník i na místě bratří jeho nedílných Jana a Alexandra[3]) za 630 zl.; r. 1595 přikoupil k tomuto domu četné vinohrady, by jich po jeho smrti užívala, a r. 1596 koupil dům na Nové ulici za 60 zl.;[4]) r. 1597 připomíná se Petr Doudlebský z Doudleb na domě ve S.; r. 1598 Foltan Němčanský koupil dům v městě Slavkově po pí. Anně Kralické z Kralic i s podsedky na předměstí Bučovském, s pěti čtvrtmi rolí a vším příslušenstvím od manžela jejího J. M. p. Jana staršího Sedlnického z Choltic a na svobodném dvoře při městě Ostravě a Bohuslava Bořity z Budče a na Lešné, k tomu od pí. Judity Kralické z Kralic zmocněných, za 1700 zl.;[5]) r. 1613

---

[1]) Téhož roku koupila 2 menší domy a věnovala je tak, aby je sobě doplatila, matce své pí. Anně Kralické z Kralic a na Mouřinově.

[2]) Od ní koupil dům s loukou na Křenovsku r. 1596 Jan Němčický z Němčic za 600 zl. hotových a daroval hned při zápise manželce své pí. Hedvice Rodovské z Hustiřan. R. 1604 pí. Hedvika Němčická z Hustiřan a na Řepišti prodala vše Petrovi Katharynovi z Katharu a na svobodném mlýně zbejšovském za 1000 zl. hotových, ten pak r. 1609 J. M. p. Oldřichovi z Kounic a na Slavkově za 650 zl. hotových. Od manželky Oldřichovy pí. Ludmily z Roupova koupil všechno r. 1613 Jiří Bernard Pogorel z Gegelné za 910 zl. hotových a daroval r. 1616 manželce své pí. Bohunce Pogorelovně z Kočeborovic (Kočemborovic). V rozepři vzniklé o tento dům r. 1629 mezi ní a Jetřichem Rudolfem Pogorelem z Gegelné přisouzen od komise J. M. C. nařízené Jetřichovi.

[3]) Otec jejich byl Jiřík, matka Kateřina; sestra jejich Anna provdala se za Daniele Šponara z Blimsdorfu.

[4]) Po smrti Zdeňkově k ruce dcery jeho Bohunky prodal vše r. 1598 Bohuslav Bořita z Budče, na Lešné a Kobylnicích p. Janovi Roháčkovi (psán též: Roháč z Tejna, z Vltavy Tejna) za 650 zl.

[5]) R. 1615 koupil statek ten (kromě 3 gruntů na předměstí již odprodaných a jednoho kusu pole vymíněného) Urban Domanský z Domanina s manželkou Alenou a držel jej do r. 1616.

pí. Judita, manželka Jakuba Pistovského z Greifensteina, úředníka na Slavkově, dům s poli, lukami a vinohrady za 1600 zl.;[1]) téhož roku Petr Magnus Avino dům od pí. Markety Rotovny za 225 zl.; r. 1614 pí. Anna Rodovská z Hustiřan dům na předměstí Bučovském s půllánem rolí za 400 zl.; r. 1617 Oktavián Septala z Mailandu, hofmistr J. M. Páně, dům od Br. Eliáše Severina za 1200 zl.[2])

Před válkou 30letou bylo ve S. bez předměstí Špitálky 348 domů[3]) a při nich 2805 m. polí a 1080 m. vinic ($=55^{32}/_{64}$ lánu). Odchodem Novokřtěnců r. 1622 a po nich Českých bratří pustly v něm domy, nejvíce pak válkou samou (zvláště vpádem Švédů na Moravu). Ještě r. 1656 bylo pustých 190 křesťanských a 31 židovských domů, neobdělaných polí $1165^4/_8$ m. a vinic $786^4/_8$ m. Od r. 1657 do r. 1673 nově sice osazeno 13 křesť. a 8 žid. domů a nově obděláno 396 m. polí, ale zároveň nově opustěno 16 křesť. domů se 54 m. polí a 4 domy židovské.

Značně utrpěla válkou také Špitálka (v. t.)

Celé panství slavkovské náleželo mezi nejvíce pusté a poškozené. Mělo po válce 30leté přes polovici pustých domů a pozemků.[4])

R. 1742 vpádem Prusů na Moravu město S. i celé panství opět značně bylo poškozeno.[5]) Nedivno tedy, že r. 1753 bylo

---

[1]) R. 1614 koupil jej Gabriel Litenský (Litenčický) z Kelče, úředník panství slavk., a od něho r. 1629 Oktavián Septala (Settala) z Mailandu na místě své dcery pí. Oktavie, provdané za Mikuláše Galigardu ze Šenfeldu, za 1600 zl. Držela jej do r. 1640.

[2]) Měl také četné vinohrady.

[3]) Z usedlostí těchto byl jeden $^7/_4$lán (obecní), jeden $1^1/_2$lán, jeden $^5/_4$l., 5 lánů, 7 tříčtvrtlánů, 22 půllánů (1 svobodný), 33 čtvrtlánů (4 svobodné), 1 dům se 6 m. polí a bez polí 212 domů křesťanských a 65 židovských. — Dvořišť bylo 30 s 288 m. polí. (Dle lánského rejstříku.)

[4]) Dle zápisu vrchnostenského ze dne 24./2. 1647 spůsobili jen Švédové r. 1645 škod a útrat na zdejším panství za 33.786 zl. 8 kr. $1^1/_2$den. nepočítajíc v to škody na staveních a pak škody † hospodářů, jež se nedaly zjistiti. Ve městě S. i na jeho předměstích všechny domy byly takořka pokaženy. Mimo to již v l. 1642 a 1643 na slav. panství bylo mnoho vyrabováno. Vsi Heršpice, Hodějice, Holubice, Hrušky, Křenovice, Němčany a Rašovice byly hned r. 1643 zkaženy. V Hruškách jen jeden poddaný, v Holubicích jen tři zůstali tehdy na živu.

[5]) Poddaní na panství slav. spolu se statkem mor. pruským měli škod a útrat (od 19./2. do 10./4. 1742) na 109.682 zl. 8 kr. 1 den., vrchnost na

ve S. mimo „Špitálku“ jen 178 domů křesť.[1]) a 32 žid.[2]) osazeno a ještě 105 domů pustých;[3]) polí orných 3402 4/8 m., ladem ležících 95 7/8 m., pastvin 174 1/8 m., zahrad 79 5/8 m., luk po 43 1/2 vozu sena a 21 3/4 v. otavy, vinic 241 1/8 m.

R. 1792: 215 domů křesť. v městě s 1456 obyv.; r. 1900: 420 d. a 2790 obyv. v městě, 71 d. a 355 obyv. na Špitálce (celkem 3145 obyv., z nichž 3018 katol., 27 evanď., 100 židů; 3017 Čechů, 101 Němec, 1 jiné národnosti); r. 1910: 550 domů a 3130 obyv. v městě, 75 d. a 344 obyv. na Špitálce (celkem 3474 obyv., z nichž 3339 katol., 51 evanď., 79 židů a 5 jiné víry.)

Dějiny. Jakožto osada zeměpanská darován byl S. nepochybně od markr. Vladislava I. Jindřicha (1197—1222) řádu německých rytířů,[4]) jenž zde komendu zřídil a S. Němci osadil.

Mezi statky řádovými připomíná se po prvé pode jménem „Novozedeliz“ v listině z r. 1237, kterou král Václav I. potvrzuje řádu statky jeho.

Z komturů zdejších vyskytují se jako svědci na listinách

32.058 zl. 20 kr., 3 den. (v tom zahrnut obnos 20.000 zl. za odcizené v zámku movité věci, zvláště četné vzácné umělecké obrazy.) Požárem spůsobeným od vojska pruského zničena ves Křižanovice až na 5 domů a 9 stodol a dne 9./4. celé předměstí Bučovská ulice i s městskými stodolami, celá ves Němčany a 14 domů v Křenovicích.

[1]) V městě 111 (7 3/4 l., 21 1/2 l., 39 1/4 l., 44 domkařů), na předměstích kromě Špitálky 67 (14 1/4 l., 53 domkářů). Podruhů bylo 50. Rektif. odd. č. 74.

[2]) Podruhů 17.

[3]) V městě 32, na předměstích kromě Špitálky 73 (z těch bylo 7 tou farských, 51 na „Nové ulici.“)

[4]) Řád německých rytířů založen r. 1190 jako již trvající podobné řády svatojanský (johanité) a templářský k osvobození sv. země od Turků, k ochraně poutníkův a k ošetřování nemocných. Odznakem řádu byl bílý plášť s černým křižem. Hlavní sídlo měl v Akkonu do r. 1291, později v Benátkách, od r. 1309 v Marienburku v Prusích, jichžto mezitím dobyl; odtud název jeho „Křižovníci prušti.“ Představený řádu nazýval se spočátku „mistr“, ale již čtvrtý představený Heřman ze Salzy (1210—1239) přijal titul „velmistr“ (magister generalis, Hochmeister). Po velmistru nejčelnějším hodnostářem řádovým byl „německý mistr“ (Deutschmeister); jemu podřízeny byly všecky v Němcích založené balie (Ballei) čili zemské svazy řádových domů (komend). Balie česká, k nížto náležela komenda slavkovská, byla podřízena přímo velmistrovi. V čele jejím byl „zemský komtur“ (commendator provincialis, Landkomthur), jemuž podřízeni byli komturové (commendatores, Komthuren), představení jednotlivých komend. Od r. 1525 je hodnost velmistra a německého mistra v jedné osobě spojena.

r. 1243 Oldřich („in Nuzedliz, de Nuzedeliz, de Naw Zedlize"), r. 1285 Jarloch („Gerlach de Nouo Sedlicz").[1]) Z pozdějších komturů jsou známi: Kolem r. 1370 Jan (Ješek) z Kunštátu a z Otaslavic; r. 1381 Oldřich z Grafenberku, r. 1383 Oldřich z Grimberka, po něm Mikeš (Niklas) z Falknova a po tom téhož ještě roku Mikeš z Vildenberka (skládal účty „zemskému komturovi" za dobu od neděle 12. po sv. Duchu do 28. října 1383); r. 1387 Schoff; r. 1390 Přibík z Litic; Pavel Handnin († 1408); v l. 1408—1411 Konrád z Čachovic.

Biskup olomoucký Bruno rozhodl ve prospěch zdejší komendy spor její s jeptiškami tišnovskými o desátek a j. Tyto se odvolaly k papeži Innocenci IV., jenž nařídil r. 1248 olomouckému arcijáhnovi Bartoloměji a kanovníkovi Markvartovi, by znova vše vyšetřili a konečný nález vydali.

Král Václav II. v odměnu za prokázané jemu služby od komtura zemského Děpolta vyjmul roku 1288 poddané zdejší komendy z právomoci úřadů župních, dovolil jí při S. šibenici postaviti, všechny přestupky svých poddaných trestati, osvobodil trhy ve S. od tržného zvaného „lovecké", z domu v Brně koupeného nebo darovaného nemusila komenda žádného platu odváděti, a kdyby někdo vedl stížnost proti členům řádu, měl ji král sám rozsouditi nebo ten, koho by ustanovil.

Podobné obdarování a svobody udělil též listinou z r. 1294.

Z komend na Moravě byla slavkovská největší majíc plný počet bratří (12). Náležely k ní dvory ve S., Heršpicích a Němčanech.[2])

Z neznámé příčiny zmocnil se komendy slavkovské r. 1397 markrabě Jošt. Velmistr Konrad z Jungingenu byv zpraven o tom

---

[1]) R. 1294 připomíná se bratr Ondřej „de Nowosedlicz"; byl-li komturem, se nepraví.

[2]) Dle účetní knihy balie české z let 1382—1392, uložené v archivu v Královci v Prusích. R. 1874 učinil z ní výpisy Dr. Beda Dudík.

V komendě slavkovské bylo r. 1382: 782 ovec, $3^1/_2$ kopy vepřového dobytka, 10 bahnic, 42 kusů hovězího dobytka, 3 telata, 32 koní tažných, 22 hříbat, 76 kop sýru malého a kopa velkého, 14 hrnců másla přepouštěného, 20 mtů (met = 30 měr) vymláceného žita, 7 mtů mouky, 5 mtů sladu, 40 měr hrachu, 12 svídnic (svídnice = 8 věder) vína, za něž by se mohlo dostati 60 kop grošů, 7 sudů vína k pití, 70 kamenů (kámen = 20 liber) vlny, obilí, co se toho roku urodilo, a 35 hřiven stříbra na hotovosti.

zemským komturem Albrechtem z Dubé prosil markraběte o navrácení její, dlouho však bezvýsledně. V účetní knize balie české ještě roku 1405 je poznamenáno, kterak tehdejší zemský komtur Oldřich z Ústí (1402—1410) byl požádán, aby zajel v té příčině k markraběti. Ten slíbil navrátiti řádu komendu zdejší, jakmile na Moravu přijede. A opět r. 1407 navštívil zemský komtur markraběte stran komendy slavkovské jeda od volby velmistra, za nějž zvolen byl Oldřich z Jungingenu (1407—1410). Tehdy asi obdržel řád komendu zpět, ale již ř. 1411 komtur slavkovský Konrád z Čachovic odstoupil ji[1]) k naléhání krále Václava měšťanu brněnskému Václavovi Hasovi a více jí nenabyl.

Druhdy kvetoucí balie česká byla té doby v úpadku. Komendy její byly v rukách královýcb, spravované jeho hejtmany pro královskou pokladnu. Ve S. byl jím r. 1411 Jan Hazmuk z Proseče. Jenom fary své řád ještě udržel a velmistr svěřil je ochraně faráře Václava v Něm. Brodě, jenž pak „správcem balie české" se nazýval.

R. 1414 bratr krále Václava Zikmund, král římský, zastavil kromě far všechny statky řádové v Uhrách, Čechách a na Moravě, mezi nimi Slavkov (Osterlitz) Jindřichovi z Plumlova a to, jak tvrdil, za peníze, jež řád králi českému dlužil.

Velmistr Michal Küchmeister ze Šternberka (1414—1422) zvěděv o tom žádal krále Václava, by vydána byla řádu balie česká, a prosil též pražského arcibiskupa Konráda z Vechty o přímluvu. R. 1416 psal králi, že řád již úplně svůj dluh jemu zaplatil, jak zvěděti může od těch, kteří zaplacení to na sebe přijali. Opis tohoto psaní zaslal také arcibiskupovi pražskému s prosbou o přímluvu. Zároveň sdělil mu, že by mohl jmenovati muže, jenž od řádu peníze pro krále přijal.[2])

Zatím vyjednávání o vydání balie české protáhlo se až do smrti krále Václava r. 1419. Za nastalých válek husitských do-

---

[1]) Odstoupení stalo se následkem nešťastné pro celý řád bitvy u Tannenberka r. 1410. Velmistr Jindřich z Plavna (1410—1413) jen za těžkých podmínek mohl uzavříti mír v Toruni se zvítězivším králem polským Vladislavem Jagelovcem. V krátké lhůtě měl zaplatiti jemu 100.000 kop grošů i žádal o půjčku krále Václava, kterouž si měl zajistiti na balii české.

[2]) Byl to měšťan vratislavský Mikuláš Bunslau, jenž dal sice kvitanci na to, že peníze pro krále přijal, ale slibu svému, že od krále potvrzení přinese, do té doby nedostal.

znal řád velikých pohrom a z bývalé balie české jen nepatrnou část držel a to ještě v nedostatku.

Bratr Václavův král Zikmund zapsal r. 1421 na městě Slavkově Alšovi ze Šternberka a z Holic 750 kop gr.[1]) jménem výplaty, kterou sobě a svým erbům vyhradil, a r. 1423 témuž Alšovi a jeho dědicům, že za služby proti královým nepřátelům utrpěl škody 2940 kop gr., zastavil jménem výplaty město a hrad S. se vším příslušenstvím. Zástavu mohli též jiným přenechati vyjma zjevné nepřátele královy. Pro sebe i své nástupce vyminil, aby hrad i město S. (ovšem beze škody Alšovy a dědiců) byly jim otevřeny k jich potřebě, aby sobě z nich i do nich proti nepřátelům mohli pomoci.

T. r. byl Slavkov dobyt a spustošen od Husitů pod vedením Haška Ostrovského z Valdštejna.[2])

R. 1435 Aleš ze Šternberka prodal S. právem zástavním Petrovi z Konice a jeho dědicům. Petr z Konice zasedal na panském soudě. Byl rozsudím (ubrmanem) r. 1440 v rozepři mezi stavy českými a moravskými a r. 1444 mezi Zdenkem a Jindřichem z Valdštejna.

V půhonných knihách vyskytuje se v l. 1436—1437 jako žalovaný, r. 1447 jako zástupce v půhoně.

Statek slavkovský držel po něm syn jeho Adam z Konice. Byl mezi pány, kteří koupili r. 1449 od Pankráce od sv. Mikuláše a z Brance hrad Světlov a Sehradice, aby z nich zemi škody se nedály, a hned je prodali za 4200 zl. uh. panošům Burianovi z Vlčnova a Zichovi z Lipiny (k věrným rukám Jindřicha Mírka z Chlumu a z Dražejovic a Mikuláše Bystřice z Ojnic a Milonic).

Sestra jeho Kateřina z Konice provdala se za Jana

---

[1]) 400 kop za zadržený dluh a 350 zl. za poražené škody a za to, že J. Mti. před tím na hradě pražském a na klášteře opatovském lidi choval.

[2]) Poukazuje na to r. 1448 půhon Jeronýma Pivína na Mikuláše Reichšmída ze 30 hř. gr., „jakož Mendlíková dobré paměti vzala dvě krávě kostela Dražovského a těch od toho času, jakož p. Hašek Slavkova dobyl, požívala a kostelu nic od toho nedávala ... a k tomu také registr kostelní, kterýž jí k věrné ruce byl dán zachovati, zase kostelu nevrátila, v němž LX krav kostelních psáno bylo a skrze to kostelu tomu jsú se ztratily; za to Nikolaj slíbil mi kostelu tomu dosti učiniti a na její duši toho nenechávati i uvázav se po smrti její v nápad její nechce toho učiniti."

z Valdštejna (obr. 30.) a Rokštejna, jejž r. 1453 přijala na zástavu hradu a města Slavkova.[1])

Žofie z Valdštejna byla jejich dcerou.

V půhonných knihách uvádí se Jan z Valdštejna přísedícím panského soudu, poručníkem v půhoně a rovněž jako manželka jeho žalobcem a žalovaným. Zemřel r. 1467 a pochován ve far. kostele slavkovském.[2])

Manželka jeho pojala pak za chotě Buriana z Čisté Studně. Po jejich smrti měl v zástavě Slavkov bratr Burianův Jan Doupovec z Čisté Studně a prodal r. 1483[3]) hrad a město S. i se všemi vsemi k tomu hradu příslušejícími svému ujci rytíři Janu Zelenému z Šanova[4]) a manželce jeho Žofii z Valdštejna za 4000 zl. uh. Dluhy po bratru svém snad zůstalé přijal na sebe, a kdyby Václav z Ludanic[5]) chtěl je viniti o zboží slavkovské, uvolil se jich zastati. Jan Zelený znovu postavil špitál a kostelík na předměstí k Brnu (Špitálce). † 1487. Manželka jeho provdala se roku 1492 za Petra hraběte od sv. Jiří a z Pézinku.

Obr. 30. Znak pánů z Valdštejna.

Král Vladislav dal r. 1490 (ve dsky vloženo r. 1496) výplatu na hradě a městě S. se vším příslušenstvím bratřím Zikmundovi, Michalovi, Janovi a Šebastiánovi z Weitmühle, synům purkrabího karlštejnského a mincmistra z Hor

[1]) Dle německého dopisu zemského komtura balie české Viléma ze Schönburku k velmistrovi řádu Ludvíkovi z Erlichshausenu byl tu vedle nich zástavním pánem kolem r. 1460 Jan Černohorský. V dopise sděluje o něm, že má zapsáno ve 3000 kopách českých (bývalý řádový statek) zámek a město řečené Nawsterlicz (Slavkov). — Jiné zprávy o tom není.

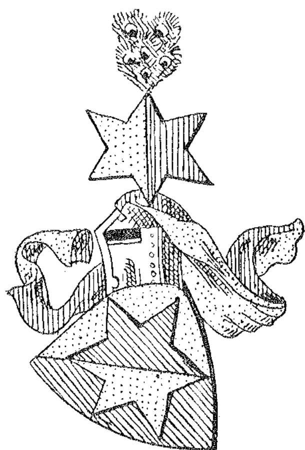
[2]) O náhrobku jeho zmiňuje se bučovská děkanská matrika z r. 1672.

[3]) Opis prodeje toho je v městském archivu slavk., originál v archivu hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích. Oba archivy uloženy v zemském archivu moravském.

[4]) Psal se též: z Jarohňovic, ze Ždánic a Dambořic, z Bojanovic, Uhřic.

[5]) V půh. knihách připomíná se jako zeť Kateřiny z Konice.

Kutných Beneše z W., a prohlédaje ke mnoha věrným a platným službám, jemu od otce jejich učiněným, svolil, když statek S. vyplatí, by ho s otcem svým Benešem dědičně užívali a ve dsky sobě zapsali. Stalo se tak a Beneš postoupil tu r. 1496 všechno právo svoje i svých synů Petrovi hraběti od sv. Jiří a z Pézinku (obr. 31.), jenž rok na to zapsal ve dsky hrad a město S. se dvorem a kostelním podacím, vsi Hodětice, Chřenovice se dvorem a kostelním podacím, Němčany, Eršpice, Nížkovice s kostelním podacím, ves pustou Mezilesice, tvrziště řečené Dvorce se dvorem i vším příslušenstvím manželce své Žofii z Valdštejna a byl od ní na vše přijat na spolek.[1])

Obr. 31. Znak pánů od sv. Jiří a z Pézinku.

R. 1497 koupili společně Rašovice se dvorem poplužným a desátky vinnými, vsi pusté Kunůvky a Bohušice, hradisko pusté Kepkov a 2 usedlosti v Mouřinově. Špitálu slavk. věnovali t. r. $7^1/_2$ lánu pole a louku pod Křenovicemi a obyvatelům slavk. obnovili právo i svobody jejich privilejem, jenž nás seznamuje s tehdejšími soudními, správními a poddanskými poměry města.

Hrabě Petr psal se již r. 1502 „vévoda sedmihradský". Kounicové na Slavkově (1509–x.).[2])

---

[1]) Jeho první manželka Kunka z Cimburka († 1491) spolčila se s ním r. 1480 na panství Jičín a Rožnov a téhož roku Jan z Rizmburka postoupil oběma právo své na statku Krasně a Val. Meziříčí. Hrabě Petr vložil v desky r. 1498 panství Jičín (hrad a městečko Jičín, městečka Hustopeče a Starý Jičín s příslušenstvím) Janovi z Kunovic a r. 1505 panství Rožnov (městečka Rožnov a Krasno s přísl.) a panství vsatské (městečka Vsetín a Tržno s přísl.) šesti bratřím, pánům z Kunštátu. Val. Meziříčí bylo jim asi jako manský statek prodáno buď biskupem nebo hr. Petrem. (Z. d. O. orig. XII. 14, 15; XVI. 4, 33.)

[2]) Kounicové, staročeský rod, jehož jedna větev nazývala se Šiškové z Kounic. Tito byli předky Kouniců slavkovských. Ve znaku měli 2 stříbrná k sobě se klonící lekna s kořeny na červeném štítě. na přílbě jedno nebo dvě orlí křídla s týmiž lekny. (I. Příloha.)

Prvním z nich se vyskytuje Oldřich z K. Dal r. 1509 29./8. Nížkovským a Heršpickým právo odúmrti. Tohoto asi roku učinil s hr. Petrem smlouvu o Slavkov, dle nížto měl mu zaň splatiti 24.000 zl.[1]) R. 1516 odpustil městu S. plat „hlásky“.

Synové jeho Jan, Václav, Petr a Oldřich měli spory o Slavkov v l. 1519—1520 s manželkou hr. Petra Žofií z Valdštejna i s rukojmími. Hraběnka Žofie žalovala je r. 1519 ze 40.000 zl. uh., že drží zámek S. s městem a vším příslušenstvím, k čemuž ona má právo, a toho jí postoupiti nechtí. Jan z K. na místě bratří svých pohnal pak rukojmě z 15.000 zl., že jsouce rukojmími za správu zámku a města S., toho jim spraviti a zastoupiti nedbají. A rukojmi zastoupení bratry Jiříkem a Ondřejem ze Sloupna žalovali hr. Žofii ze 40.000 zl., že té cedule, ze kteréž dávala odpověď králi na poselství jeho královské Milosti k ní učiněné, ku potřebě jejich položiti nechce.

Půhony tyto kromě dvou (proti Vítovi z Běšic a Martinovi z Drahanovic, jemuž uprošen „rok nemocný“,) odloženy z hodných příčin.

Mezi hr. Žofií a rukojmími slavk. stala se též smlouva skrze Archléba z Boskovic a Jana z Pernštejna, aby jí postoupili Slavkov s příslušenstvím, ona pak podle té smlouvy položí jim na čas přišlý 15.000 zl.; nepoloží-li v čas těch peněz, tedy vloží rukojmím Slavkov do desk zemských. Rukojmi vyhradili si také převésti všechno své právo ve smlouvě jim zapsané, na koho by se jim vidělo. Když pak hr. Žofie v čas přišlý těch peněz nepoložila,[2]) převedli v září r. 1520 prostřednictvím Jana z Pernštejna právo své na Jana z Kounic a bratry jeho, jakož i dobrou vůlí dosta-

---

[1]) Z obnosu toho žalovali jej r. 1512 u panského soudu rukojmi slavk. Václav Pavlovský z Vitbachu, Martin Koberský z Drahanovic a Hynek z Kunčic, že jim smlouvy s hr. Petrem učiněné ku potřebě jejich položiti nechce. Páni však nalezli, že tu smlouvu položil i jest tomu dosti učinil. Když pak t. r. rukojmi novou žalobu naň snesli, že jim nechce vrátiti listu správního, kterýž má od nich a jiných rukojmí na Slavkov, rozhodli, že sice s ním smlouvu ve Vyškově o Slavkov učinili, ale jí nedokonali, protož tomu p. Oldřich odpovídati nemá.

[2]) Příčinu toho podává půhon Zdeňka Žampacha z r. 1522 na krále Ludvíka, že týž dle zápisu nepoložil hr. Žofii v čas jmenovitý 15.000 zl. na výplatu hradu Slavkova s příslušenstvím, pročež ani jí nebylo možno obnos ten v pravý čas zaplatiti. — Zdeněk Ž. ještě r. 1531 z téže příčiny žaloval krále Ferdinanda a teprve r. 1535 jej z půhonu propustil.

tečně opatřili, aby tito k žádným zmatkům nepřišli. Vymínili též, jestli by kdo z rukojmí chtěl Janovi nebo bratřím jeho jaké zmatky činiti nebo hraběnka Žofie nebo kdo jiný jejím pravením anebo pro ni, tedy rukojmi slavkovští je v tom zastoupiti mají, kolikrát by toho potřebí bylo, aby Jan z K. a bratří jeho k žádným škodám skrze to nepřišli, poněvadž tito pro jejich dobro od soudův a půhonův odstoupili.

Z půhonův r. 1522 se dovídáme, že hr. Žofie Slavkov s příslušenstvím poručila Zdeňkovi Žampachovi z Potenštejna, jenž se také ve Slavkov uvázal. Proto Jan z K. na místě bratří svých pohnal rukojmě slavk. z 28.000 zl. uh. odvolávaje se na smlouvu z r. 1520, že nedbají toho, aby dle smlouvy té se svými bratry v držení S. všel. Na panském soudě bylo mu dáno za právo. Tak Zdeněk Žampach pozbyl Slavkova, ale spor bratří z Kounic s rukojmími nebyl tím ukončen.

R. 1526 Václav z K. na místě bratří svých žaloval rukojmě ze 2000 kop gr., že se jim podle smlouvy s nimi učiněné dosti nestalo; neboť 3½ roku nebyli v držení S. aniž důchodů k němu náležejících užívali a toho jim napraviti nedbají.

A téhož roku pohnal je ze 30.000 zl. uh., že jemu a bratřím jeho zámku S. s přísl. ve dsky zemské vložiti nechtějí. Půhony s vůlí obojí strany odkládány do r. 1531, kdy rukojmi slavkovští na základě listu správního vložili ve dsky bratřím Janovi, Václavovi, Petrovi a Oldřichovi z K. k dědičnému užívání zboží své vlastní hrad a město Slavkov s kostelním podacím a dvorem, vsi Němčany, Hodětice, Geršpice s tvrzí pustou „Dvorce", Nížkovice s kostelním podacím, Rašovice s tvrzí pustou, hrad pustý kunůvský, vsi pusté Kunůvky s tvrzí a kostelním podacím a Bohušice, žleby Trojanov a Rožmitál se vším příslušenstvím.

R. 1532 na žádost Jana a Oldřicha z K. Kounicové slavkovští povýšeni do stavu panského.[1])

O statek slavkovský se bratří rozdělili. Petr z K., později colmistr zemský, držel vsi Křenovice a Nížkovice, jimžto dal právo odúmrti;[2]) Oldřich z K. statek hodětský s rašov-

[1]) „I s erby od nich řádně pošlými na ten způsob, aby místa svá drželi pode všemi rody panskými nynějšími starými i v nově přijatými a nad ty rody, aby se netřeli až do třetího kolena."

[2]) R. 1544 koupil díl Hrušek, r. 1549 městečko Dambořice se vsí pustou Neskňovicemi.

ským, podíl na Němčanech a vinohradech slavkovských; ostatní zboží slavk. drželi bratří Jan a Václav.

Václav zapsal r. 1535 manželce své Marketě z Vodník na všem, což tu měl, 2500 zl. uh. Jemu a bratru jeho Janovi vložili ve dsky r. 1543 synové Oldřichovi Václav mladší a Simeon své dědičné zboží Hodětice s loukou pode vsí, mlýnem a vinohrady, s rybníkem němčanským a ročním platem 500 kop. gr. ze vsi Němčan, jenž na díl otce jejich po pí. Marketě z Miličína přišel, jakož i čtvrtý díl desátku z hor vinohradních slavkovských; pak dle smlouvy trhové, jižto s otcem jejich učinili, ves Rašovice s tvrzí pustou, hrad pustý kunůvský, vsi pusté Kunůvky a Bohušice, též Trojanov a Rožmitál se vším příslušenstvím.

Od smrti Václava z K. r. 1553 vládl Slavkovem Jan z K. sám. Týž koupil r. 1550 ves pustou Kroužek, r. 1561 dal Slavkovským nadání na hory vinohradné, r. 1563 upravil soudní, správní a poddanské poměry ulice Špitálské. Za manželku pojal Barboru kmetičnu (osobu poddanskou, za svobodnou prohlášenou). Tak se stalo, že synové jeho Jan a Jiří nezdědili po něm panství slavk., třebas je dal r. 1564 prohlásiti papežským legátem za právné a dědictví schopné.[1])

V panství slavk. uvázali se po jeho smrti r. 1566 Oldřich a Kryštof, synové Petra z K. — Oldřich dal téhož ještě roku vsaditi do vězení bratrance své Jana a Jiřího i s matkou jejich Barborou, že jemu a lidem jeho pohrůžky škodné činili, i že se nemohl na nich doptati listů jemu potřebných a zvláště rodu jeho se týkajících. Propustil je z vězení se závazkem, že již nebudou se vydávati, čím nejsou, aniž pečeti a titulu pánů z K. používati. Rukojmi zaručili se za ně 2000 kopami gr. čes.

Oldřich koupil r. 1565 panství ždánské.

Společně s bratrem Kryštofem potvrdil r. 1567 městu Slavkovu dřívější nadání a privileje a nové přidal. Kryštof zemřel r. 1569, rok na to Oldřich. Ve své dvojí závěti z tohoto roku (ve dsky vložené r. 1576) odkázal svému ujci rytíři Janovi Geraltovskému 1000 zl., svému synu Oldřichovi ustanovil za poručnici manželku svou Anežku z Boskovic (do jejího provdání), za poručníky Jana st. z Žerotína a na Náměšti, Bedřicha Břez-

---

[1]) Své manželce Barboře odkázal dům v Brně a 2 domy se zahradou ve Slavkově, svým 4 dcerám po 500 zl. na panství slavkovském.

nického z Náchoda a na Dunajovicích,[1]) Jana Kbelského z Kbelska a na Kobylnicích. Měli mu dáti co nejlepší vzdělání[2]) a nepostupovati statku do 20. roku. Do té doby směli si odtud bráti společně 500 zl. ročně.

Oldřich z K. převzal statky otcovské r. 1589; téhož roku obnovil městu S. jeho privileje. Za manželku pojal r. 1590 Apolonii z Valdštejna, jížto r. 1594 zajistil na Dambořicích 15.000 zl. věna a nadvěno 1000 zl. a na obojí byl od ní přijat na spolek.

R. 1596 žádal stavu panského, aby jej mezi sebe do lavic za starožitného pána přijali a jemu místo mezi starožitnými pány vedle věku jeho dopřáli, poněvadž už to, což za pořádek jest, (dočkav se třetího kolena ve stavu svém panském) vytrpěl. Přijali jej a vykázali mu místo podle zvyklosti.[3])

Městu S. změnil v plat peněžitý: r. 1593 desátek vinný a obilný a r. 1606 vyšenkování 4 drilinků panského vína. Za postoupené mýto udělil mu r. 1600 jisté výsady a r. 1606 dal obdarování na zdejší obecní pivovar zrušiv pivovary sousedské.

Byl radou a komořím krále Matyáše i komořím bratra jeho arciknížete Maxmiliána.

Značně rozmnožil své statky koupí městečka Nového Rousinova s mýtem r. 1593, městečka Dražůvek s mýtem r. 1598, panství lomnického r. 1601, dále vsí Kobeřic r. 1600, Milešovic 1605 a Mouřinova r. 1612, jakož i panství uhersko-brodského r. 1614.[4])

R. 1608 hostil ve S. stavy moravské, kteří sem přijeli z Brna a žádali odtud dne 9. března císaře Rudolfa II., aby na místě Ladislava Berky jmenoval jiného náměstkem zemsk. hejtmana a potvrdil oba míry jimi zaručené (vídeňský a žitvatorocký) z r. 1606. Zároveň se usnesli vypraviti do pole 1000 jezdcův na obranu země i svých osob, vybírati potřebnou daň a svolati sjezd všech stavů do Ivančic.

Z prvního manželství přežili ho Bedřich a Karel, z druhého, jež uzavřel r. 1598 s Ludmilou z Roupova, Maxmilián, Lev Vilém a 3 dcery (Anna Helena, Eusebia Benigna a Sidonia

---

[1]) Stal se pak otčímem Oldřichovým.

[2]) Učinili tak. Vyšší studie konal v Padově.

[3]) Ze všech tehdejších panských rodů trvá podnes jen rod pánů z Kounic a pánů z Žerotína.

[4]) T. r. prodej právně proveden. Ale již od r. 1611 v listinách uh.-brodských Oldřich jakožto „pán náš milostivý“ se objevuje.

Polyxena). Zemřel r. 1617 zůstaviv čtvero panství: slavkovské, ždánské, uhersko-brodské a lomnické.

Ovdovělé manželce jeho Ludmile a své maceše splatil nejstarší syn Bedřich její věno a nadvěno i vše, co jí na oněch panstvích náleželo. Spolu s bratrem Karlem i na místě dvou mladších bratří úvolil se jí poskytovati ročně do provdání na výživu její i 3 sester svých 1500 zl., a když by sestry k letům přišly, každé z nich dle poručení otcova dáti věna 4000 zl. a výbavu náležitou nebo místo ní 2000 zl.

Podle nového rozdělení otcovských statků ze dne 13. listop. 1617 (první bylo ze dne 7. dubna 1617) vyměřen dle cedulí dílčích každému ze 4 bratří díl 199.748 zl. 17 gr. 2 den.

Nejstarší z bratří Bedřich převzal panství slavkovské podle povinnosti bratrské a práva země pro svého nejmladšího bratra Lva Viléma, tehdy tříletého. Z ostatních tří panství zvolil si Maxmilián uhersko-brodské a Karel ždánské, tak že Bedřichovi připadl statek lomnický, k němuž připojeny od panství slavkovského 4 vesnice (Milešovice, Kobeřice, Nížkovice a Mouřinov). Ježto panství nestejně dávala, ještě se i penězi vyrovnali, by každému rovný díl připadl. O stříbro po otci zůstalé bylo jim též spravedlivě se rozděliti a v půl létě po převzetí statků splatiti rovným dílem vypůjčených sobě 10.032 zl. 15 gr., jakož i co otec jejich dlužil peněz sirotčích na statku lomnickém.

Bedřich byl zprvu číšníkem císaře Matyáše, po jeho smrti členem direktoria, radou a komořím krále Bedřicha Falckého a komisařem při prodeji zabavených duchovních statků. Odhadcem při prodeji tom byl bratr jeho Karel, později též do direktoria povolaný. Pro vydatné účastenství na odboji proti císaři Ferdinandovi II. oba odsouzeni ku ztrátě cti, hrdel a statků.[1])

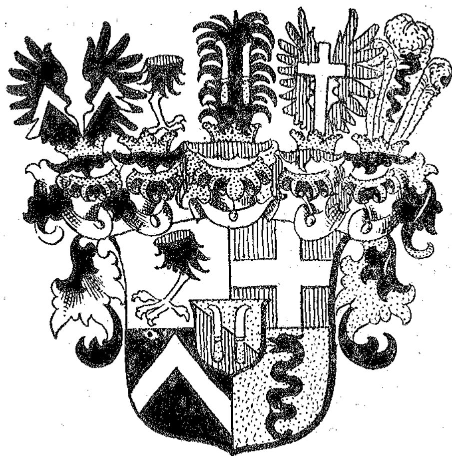
Panství lomnické prodáno r. 1623 Sigfridovi Kryštofovi Breunerovi; panství ždánské i se 4 dědinami, připojenými od Slavkova k panství lomnickému, obdržel od císaře r. 1622 Maxmilián z Lichtenštejna. Maxmilián z Kounic, jemuž kardinál Dietrichštejn dal vysvědčení, že se vzpoury nezúčastnil, podržel panství uher.-brodské; Lvu Vilémovi zachováno panství slavkovské.

---

[1]) Trest smrti milostí císařskou jim prominut, načež uvězněni byli na Špilberku. 1624 prominut oběma zbytek trestu, ano císař udělil jim později i roční důchod. Půhonné knihy brněnské (orig. XXXVI. fol. 505, 559, 606) zmiňují se o nich ještě r. 1628.

Od r. 1622 byl opatrovníkem Lva Viléma a statku slavk. kardinál František kníže z Dietrichštejna. Panství slavk. rozmnoženo r. 1629 koupí Holubic a Kruhu (vyjma lenní statek) a r. 1631 zakoupením statku Mor. Prus.

Po svém bratru Maxmiliánovi zdědil Lev Vilém r. 1632 polovici panství uhersko-brodského.[1]) Byv prohlášen r. 1633 za zletilého ujal se panství po svém otci a v l. 1635—36 podnikl cestu po Italii a Španělsku.[2]) R. 1639 pojal za manželku Eusebii, dceru Jindřicha svob. pána ze Sezimova Ústí; rok na to koupil za 8000 zl. žerotínský dům v Brně od Václava hraběte z Vrbna a Bruntálu.

Obr. 32. Znak pánů z Dietrichštejna.

Císař Ferdinand III. povýšil jej r. 1642 do stavu hraběcího a dovolil mu znak pánů ze Sezimova Ústí (modrou růži ve zlatém štítě) spojiti se svým znakem.

Po smrti manželky své Eusebie († 1643) oženil se r. 1646 s Eleonorou hraběnkou z Dietrichštejna (obr. 32.) a téhož roku propůjčena mu hodnost c. k. komořího a číšníka.

R. 1652[3]) koupil statek Velký Ořechov a jmenován nejvyšším sudím zemským.

Lev Vilém je zakladatelem moravské větve hrabat (později knížat) z Kounic, bratrovec jeho Rudolf, syn Bedřichův, zakladatelem české větve hrabat z Kounic.

Zemřel r. 1655[4]) zůstaviv jediného syna Dominika On-

---

[1]) Druhou polovici, jež připadla mužským potomkům bratra jeho Bedřicha, přikoupil si dle trhové smlouvy ze dne 5. září 1634 za 75.833 zl. 20 kr.

[2]) Deník jeho o této cestě i s korrespondencemi uchoval se v rukopise a uložen v zems. archivu v Brně.

[3]) Do desk zems. vloženo 1653.

[4]) Závěť jeho vložena do desk zems. r. 1661. — Pochován před hl. oltářem v kryptě kostela Dominikánského (nyní „Redemptoristů") v Brně, jejž dal svým nákladem nově postaviti. Stavba dokončena teprve r. 1679.

dřeje (nar. r. 1654). Poručenství nad ním vykonávala matka jeho Eleonora, provdavši se r. 1663 za Bedřicha hraběte z Oppersdorfu. Město Slavkov, zadluživši se válkou 30letou, postoupilo jí obecní pivovar r. 1660[1], začež udělila mu některé výsady.

Dominik Ondřej převzal správu statků r. 1674 a po roce oženil se s Marií Eleonorou hraběnkou ze Šternberku.

R. 1676 znovu postavil a nadal slavkovský špitál. — Rozmnožil panství slavkovské[2] a uhersko-brodské; také v Uhrách získal statky.[3] Po své matce († 1687) zdědil statek křižanovský. R. 1700 koupil lenní statek Biskupice a r. 1702 statek strážnický. Byl c. k. komořím a soudcem zemským, c. k. tajným radou (1685), rytířem řádu zlatého rouna (1687), říšským dvorním místokancléřem (1696), r. 1697 plnomocníkem při uzavření míru Ryswického, r. 1698 stal se ministrem ve státní a konferenční radě. Vynikl též jako vyslanec v Mnichově, Haagu a Bruselu.[4])

Pro své zásluhy povýšen od císaře Leopolda I. r. 1683 do stavu říšských hrabat a r. 1702 ze dne 20. května dovoleno mu zříditi svěřenství čili fideikomis z panství Slavkova, Uh.-Brodu, Mor. Prus a Velkého Ořechova, z obou brněnských domů a 600 hřiven stříbra pro prvorozené mužské potomky, což přídavkem k závěti své r. 1704 učinil. Taktéž ustanovil, kdyby jeho mužští potomci vymřeli, aby svěřenství to dědili mužští potomci jeho příbuzného z české větve Jana Viléma z Kounic, jestliže on své statky Nové Zámky, Českou Lípu, Housku a svůj dům v Praze v jedno svěřenství sloučí, a v případě, že by jeho mužští potomci vymřeli, mužské potomky Dominika Ondřeje dědici svého svěřenství ustanoví. Teprve, kdyby nebylo mužských potomků, měla svěřenství připadnouti potomkům ženským.

Jan Vilém z Kounic s povolením císaře Josefa I. ze dne 18. dubna 1709 skutečně svěřenství ze zmíněných statků zřídil zá-

---

[1]) Ve dsky vloženo 1662.

[2]) Koupí Letonic (1684) a Lysovic (1685). — R. 1699 koupil lenní statek v Kruhu.

[3]) Raro, Suran a Puszta-Megyer, kterou s povolením císařským přezval „Neu-Kaunitz."

[4]) Jeho korrespondence s markrabětem Ludvíkem z Badenu, s císařem Leopoldem, s rozlič. ministry, vyslanci a j. z let 1697—1704 jsou v zemském archivu brněnském.

větí z r. 1711, jež se po jeho smrti r. 1721 vložila do desk zemských.

Nejstarší syn Dominika Ondřeje František Karel věnoval se stavu duchovnímu, pročež zřekl se dědictví ve prospěch mladšího bratra svého Maxmiliána Oldřicha[1]), jenž po smrti otcově r. 1705 nastoupil.

Maxmilián Oldřich uzavřel sňatek r. 1700 s Marií Arnoštkou, jedinou dcerou a dědičkou Ferdinanda Maxmiliána, posledního hraběte z Východních Fris a Rietberku. Věno jeho manželky připadlo po dlouhých procesích na rod Kouniců. Odtud moravská větev Kouniců psala se „z Rietberku." Ve vých. Frisích náležela jí panství Esens, Stettesdorf a Wittmund.

Maxmilián Oldřich zastával úřad vyslanecký v Německu a v Římě, byl c. k. říšským dvorním radou a komořím, r. 1717 jmenován c. k. tajným radou, od r. 1720 zemským hejtmanem na Moravě,[2]) r. 1744 rytířem řádu zlatého rouna. Prodal panství křižanovské (1710), strážnické (1716) a statky „Neukaunitz a Suran" v Uhrách (1730). Koupil r. 1710 lenní statek Křižanovice, r. 1736 (intab 1737) panství Luka u Jihlavy, r. 1740 Nezdenice. Z panství Luk u Jihlavy zřídil r. 1738 (intab. 1742) s povolením císaře Karla VI. svěřenství sekundogenituru.

Po Maxmiliánovi Oldřichovi († 1746) ujal se dědictví syn jeho Václav Anton. Studoval práva ve Vídni, v Lipsku a Leidenu; procestoval od r. 1732 západní země evropské, pobyv delší dobu v Paříži a Versaillích, kdež si oblíbil pařížský mrav. R. 1736 pojal za manželku Marii Arnoštku hraběnku ze Starhemberku. Byl rytířem řádu zlatého rouna, c. k. tajný rada, konferenční ministr a komoří. Jako vyslanec působil v l. 1741—43 v Italii, pak v Londýně a v l. 1750 - 52 při dvoře francouzském. R. 1748 zastupoval Rakousko na kongressu cášském. R. 1753 jmenován nejvyšším státním a dvorským kancléřem, jemuž vedle věcí zahraničních přidělena též správa rakouského Nizozemí i Lombardie. Tak se stal prvním řídícím ministrem celé říše. Jeho zásluhou uzavřelo Rakousko spolek s Francií i Ruskem. Za císa-

[1]) Za to se mu dostalo 100.000 zl. a mimo to ročních 6000 zl. R. 1710 stal se biskupem v Lublani († r. 1717).

[2]) Za jeho úřadování provedena mnohá užitečná zařízení, jako: Pokusy učiniti řeku Moravu splavnou; založení stavovské akademie v Olomouci; stavba erární silnice na Brno a Olomouc; upravení daní a j.

řovny Marie Terezie měl rozhodující vliv v politice zahraniční i vnitřní. Za své zásluhy povýšen od ní r. 1764 ve stav knížat říšských s posloupností na prvorozence.[1])

Za císaře Josefa II. zúčastnil se při reformách ve věcech náboženských; ve věcech zahraničních ponechána mu daleko větší moc nežli ve vnitřní správě říše.

Panství své rozmnožil r. 1647 koupí lenního statku Prakšic.

Nově postavil zámek Sl. s překrásnou zahradou a farní kostel. Zemřel 27./6. 1795 a pochován v rodinné kryptě ve Sl.

Nástupcem stal se syn jeho Arnošt Kryštof, c. k. komoří, rytíř řádu zlatého rouna. Byl v l. 1765—1770 vyslancem v Neapoli (mezitím r. 1769 při volbě papeže Klementa XIV.), v l. 1770—72 zems. hejtmanem moravským, pak nejvyšším dvorským maršálkem. Za manželku měl Marii Leopoldinu kněžnu z Öttingen—Spielberku. Z dítek přežila jej toliko dcera Marie Eleonora provdaná Metternichová, pročež po jeho smrti († 1797) připadlo svěřenství slavkovské jeho mladšímu bratrovi Dominiku Ondřeji.

Dominik Ondřej, kníže z Kounic—Rietberku, hrabě z Questenberku[2]), nejvyšší štolba, c. k. komoří, v l. 1774—79 byl vyslancem při španělském dvoře.

Po jeho smrti r. 1812 stal se pánem všech statků rodinných[3]) syn jeho Alois Václav, poslední mužský potomek moravské větve Kouniců.

Byl c. k. tajným radou, c. k. komořím, zastával na více místech úřad vyslanecký (v Kodani, Drážďanech, Neapoli, Madridě). Roku 1815 prodal Nezdenice, r. 1823 hrabství rietberské. Pro špatné hospodářství dán mu za opatrovníka zeť jeho Ludvík hr. Károlyi. Od té doby žil v Paříži, kdež zemřel 17./11. 1848.

---

[1]) Pro případ, že by tento zemřel bez mužských potomků, tedy s posloupností na jeho nejbližšího příbuzného moravské větve.

[2]) Jeho teta Marie Antonie provdala se r. 1738 za Jana Adama hraběte z Questenberka, jenž jako poslední potomek tohoto rodu zemřel r. 1752. Ve své závěti ustanovil universálním dědicem hrabství questenberského i panství jaroměřického Dominika Ondřeje, za jehož nezletilosti byla poručnicí těchto statků jeho teta Marie Antonie. Odevzdala mu je r. 1762 a téhož roku dovoleno mu od císařovny Marie Teresie spojiti s jeho jménem a znakem jméno a znak hrabat z Questenberku. S povolením císařovny Marie Teresie prodal r. 1769 panství Luka u Jihlavy a přenesl svěřenství sekundo-genituru na Jaroměřice u Mor. Budějovic.

[3]) Rietberg, Slavkov, Uh. Brod, Velký Ořechov, Mor. Prusy a Jaroměřice.

Svěřenský statek jaroměřický připadl jeho dceři Karolině Leopoldině, provdané za Antonína Gundakara hraběle ze Starhemberka. O ostatní svěřenské statky přihlásil se hrabě Michal Karel z české větve Kouniců (II. Příloha.) i byly mu přiznány. Po jeho smrti († 1852) ohlásil se za dědice svěřenství moravského jeho nejstarší syn Albrecht hrabě z Kounic a bylo mu to také soudně přiřknuto a nápadnictví Karoliny hrab. Starhemberkové, dcery † kníže Aloisa Václava, zamítnuto.

Albrecht, říšský hrabě z Kounic, byl čestný rytíř maltézského řádu, c. k. komoří, dědičný člen panské sněmovny. Z manželství svého s Alžbětou hraběnkou Thun-Hohensteinovou měl 2 syny, kteří dříve zemřeli, a 2 dcery. I přišlo po jeho smrti († 1897) svěřenství moravské na jeho nejmladšího bratra Václava.

Václav hr. z Kounic (obr. 33.), JUDr., říšský a zemský poslanec, po převzetí panství vzdal se poslanecké činnosti.[1]) První manželka jeho Josefa Čermákova, býv. člen českého divadla, zemřela r. 1895. — R. 1908 oženil se s Josefou Horovou, dcerou statkáře ze Žinkovic u Přeštic. V den sňatku 12. května věnoval se svou chotí k oslavě 60letého panování císaře Frant. Jos. svůj palác v Brně č. 617 na Žerotínově náměstí, v Kounicově a Herltově ulici v ceně asi 700.000 K na zřízení koleje pro posluchače českých vysokých škol v Brně. (Obr. 34.) Rok na to jmenován čestným doktorem technických věd české techniky v Brně. R. 1910 vyznamenán od J. Veličenstva komanderským křížem řádu Leopoldova. — Zemřel 14. října 1913.

Po něm stal se majitelem panství slavkovského jeho starší bratr Dr. Eugen hr. z Kounic.[2])

---

[1]) Jeho poslaneckou činnost vyličuje K. Adámek v Čas. mor. musea zems. XVI., 1—19, „Památce dra. Václava hr. Kaunice“.

[2]) Prameny: Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch—historische Classe. XII. Band. 1862 „Geschichte der Ballei des deutschen Ordens in Böhmen aus urkundlichen Quellen von Joh. Voigt. S. 86.—146; Maxim. Millauer „Der deutsche Ritterorden in Böhmen u. Mähren; Prag 1832, Urkundl. Beilage XXXIV. S. 187—190. Codex diplom. Mor. III. str. 24, 28, 95; IV. 297, 299; V. 2—3, 5, 288; XI. 195. Archiv český I. 83; VII. 579—581; IX. 273; X. 258; XVI. 116. Kn. půh. (tisk) III. 100, 106, 107, 143, 144, 204, 407, 425, 578; IV. 2, 38, 39, 47, 75, 118, 121, 139, 154, 163, 170, 171, 323, 330 496; V. 160, 189, 291, 298, 333, 341, 344, 359, 377, 401, 402, 501; VI. 74. Kn. půh. B. (orig.) X. 18; XII. 18, 29, 30, 33, 48, 168—171, 178, 249—250; XIII. 193—194, 268, 269; XXV. 294; XXXIX. 12; XL. 385; XLI. 18, 29,

II. příloha ku str. 102.

Rodokmen če

Bedři
m. Eusebia

Rud
m. Alžběta

Ja
n. 16
m. Marie Ann
ze Š
†

Ja
n. 16
m. Terezie M
n. 17

Michal Kare
m. Marie Kristina
n. 17

Vincenc Kar
m. Pavlína hr. z

Michal Kar
m. Eleonora hr.
n. 18

Albrecht n. 1829, † 1897 m. Alžběta hr. Thun-Hohensteinová n. 1831, † 1902	Kristina n. 1830, † ? Rudolf n. 1831, † 1889	Jindřich n. 1832, † 1912 Ferdinand n 1833, † 1885	n. 18 A n. 18

Marie n. 1855, † 1918 m. Egon princ Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst † 1896	Leopold n. 1859, † 1860	Vilém n. 1861, † 1888

větve Kouniců.

ı. 1591
ˈezimova Ústí

1689
z Friedlandu

lém
† 1721
. Vratislavovna
berka
)9

dolf
† 1771
hr. z Ogilvy
† 1775

1745, † 1810
Salm-Reifferscheid
† 1820

1774, † 1829
ıoy n. 1780, † 1857

ı. 1803, † 1852
ačická z Paběnic
1898

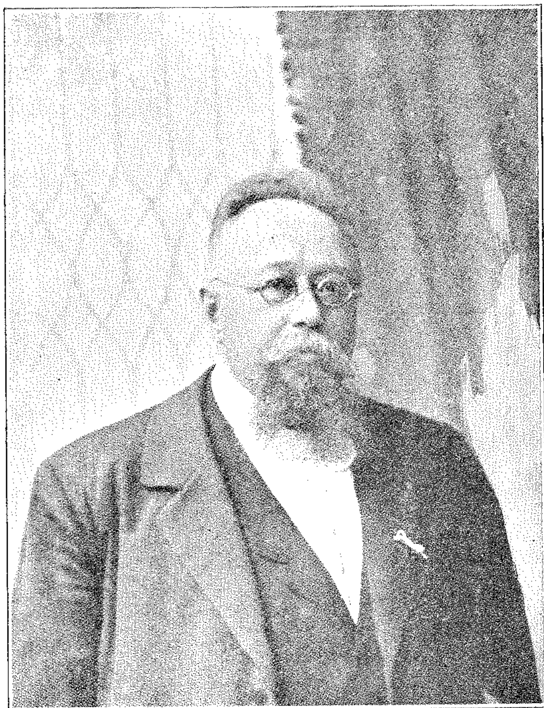
	Emanuel	Eugen	Václav
† 1909	n. 1839, † 1859	n. 1841, † 1919	n. 1848, † 1913
ta		m. Anna Fenzel	1. m. Josefa Čermáková
1903			n. 1849, † 1895
			2. m. Josefa Horová

Eleonora
n. 1862
ı. Géza hr.
Andrássy

Privileje.

Četné privileje od vrchnosti potvrzují, že dbala rozkvětu města.

Nejznamenitější je privilej, jižto r. 1497 21./9. dal městu Petr hrabě od sv. Jiří a z Pézinku s manželkou svou Žofií hraběnkou z Valdštejna. Podotýká se v ní, kterak Slavkovští měli

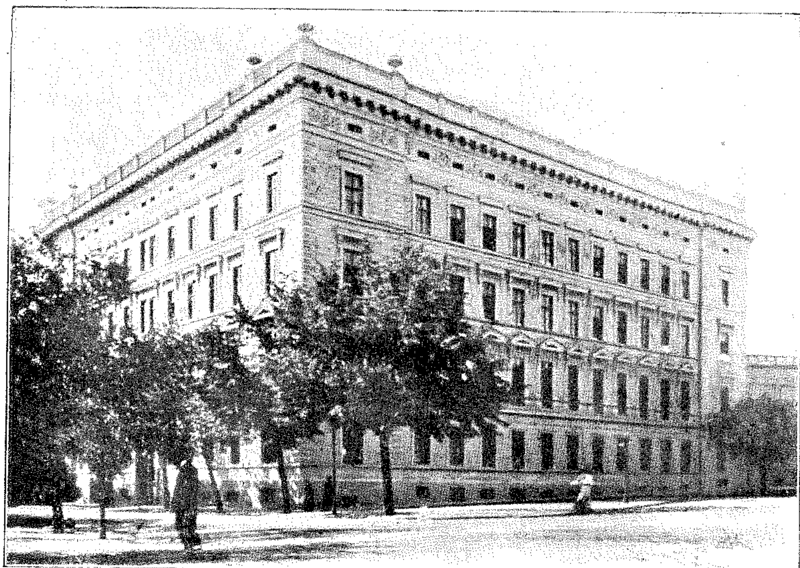

Obr. 33. Václav hr. z Kounic.

31, 197, 202—203. Z. d. B. (orig.) XIII. 2, 3, 10; XX. 8, 25; XXII. 39, 76; XXVI. 35, 36; XXVII. 71, 72; XXVIII. 14; XXIX. 18; XXX. 16; XXXI. 12; XXXIV. 26; XXXV. 30; XXXVII. 16. Z. d. O. (orig.) XXXIII. 37; XXXVII. 19. Güter Quatern, Brünner Kreis N. 1, fol. 103, 104, 121; N. 2, fol. 39, 109, 120—127. 138—143; N. 3, fol. 384—429; N. 4, fol. 33; —, Hradischer Kreis N. 1, fol. 71—72; N. 4, fol. 295—299; —, Iglauer Kreis N. 3, fol. 148—153, 174—179; —, Znaimer Kreis N. 7, fol. 353—359.

Archiv vrchnostenský hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích a hrabat (knížat) Kouniců ve Slavkově (nyní obojí v zems. archivu mor. v Brně.)

od pánů svých „listy a privilegia jim na jich vysazení práv a svobod dané,“ které však pohynuly za časů dávných a válečných, když město S. bylo od nepřátel zkaženo. I prosili purkmistr, rada i všecka obec, aby jim práva, svobody a milosti jejich listem svým obnovil. Privilejí touto dává ustanovení o soudnictví ve S., o volbě městské rady a fojta, uděluje obyvatelům S. právo odúmrti[1]), dává svobodu, všelijaké kupectví a ob-

Obr. 34. Kounicův palác v Brně, darovaný na zřízení koleje pro posluchače čes. vys. škol.

[1]) ... „každý obyvatel města S. buďto bohatý nebo chudý, buďto mužského nebo ženského pohlaví bude a budou míti plnou moc i plné právo veškeren statek svůj i všecko své zboží movité i nemovité dáti nebo poručiti za zdravého života nebo na smrtelné posteli, komuž se jim líbiti a zdáti bude vedle způsobu a řádu práva brněnského, tak právě, jakož město Brno za právo má a práv svých užívá. A pakliby kdožkoli z dopuštění božího bez poručenství umřel buď mužského nebo ženského pohlaví, tedy veškeren statek toho umrlého movitý i nemovitý na nejbližšího přítele (= příbuzného), který by živ byl, přijíti a spadnouti má beze vší překážky. A jestliže by se přihodilo, že by toho umrlého žádného přítele podle městského práva mužského ani ženského pohlaví nezůstalo, tehdy ta odúmrt na dvé má býti rozdělena a dána jedna polovice na kostel a druhá polovice na opravu města. — Item; jestliže by se kdy událo a přihodilo od poutníkův anebo od hostí

chody vésti ve S., vína, piva i všelijaká pití hostinská šenkovati k jejich užitkům.[1]) Dále stanoví, kdo by ve S. ve svých gruntech ohradných domy stavěti chtěl,[2]) má dáti z toho plat obci[3]), kdo na panských gruntech, vrchnosti a propouští obyvatele města S. i okolo města ode všech robot orných, povozných, žencových i jiných všelijakých kromě robot k velikému rybníku a sice voziti k opravování tarasu jeho. — Za všechna tato obdarování, práva, svobody a milosti podvolili se za sebe a své potomky k těmto platům v groších dobrých stříbrných, jež fojt měl vybírati a vrchnosti odváděti:

1. Úroky neboli činže roční[4]) platiti z lánův, ½lánů, ze čtvrtí a z domův, jak od starodávna vysazeno.

2. Kdož by dům měl, „hlásky" 7 gr. ročně.[5])

3. Z domův od starodávna vysazených zemních peněz (grunt. činže) o sv. Václavě 3 kopy gr.

4. Ze svobodných rolí: z lánu ročního úroku neboli činže 1½ kopy a 6 gr;[6]) z ½lánu polovici toho.

5. Z robotních lánů: za všecky roboty a kury (slepice) z lánu 43 gr. ročně[7]) z ½lánu polovici.

buďto peníze nebo klenoty anebo jakéžkoli zboží dáti kterému obyvateli svrchupsaného města k věrné ruce schovati anebo položiti a ten, kdož by schovati dal k věrné ruce, že by zhynul bez poručenství, a toho se vpravdě uptati mohlo s jistým svědomím, tehdy to, což jest u věrně ruky, má ležeti den a rok a v tom času má se dáti provolati v městech hlavních, byl-li by který přítel toho, který schovati dal. Pakli by se v tom roce a dni po provolání žádný přítel neohlásil a na ten statek netáhl, tehdy ten statek má na tré býti rozdělen a obrácen jeden díl na kostel v Slavkově, druhý chudým lidem a třetí díl na opravu města."

[1]) „Časem svým dadouc šenkovní peníze, jakož toho list, kterýž od nás na hory vinohradné S. mají, dále ukazuje .... A těch všech šenkův i kupectví všech a všelijakých, kterýmiž se koli jmény jmenují, se(be) i našich budoucích na věčné časy odříkáme, ... kromě toho, což my vína do roku vyšenkovati máme tu summu drilinkův podle listu na hory vinohradné S. od nás udělaného, to sobě také a budoucím našim potomkům pánům S pozůstavujeme k našemu panství." (Zmíněný list na hory vinohradné je ztracen).

[2]) V privileji z r. 1567 praví se o tom: „tak že by z jednoho domu dva nebo tři vystavěny byly."

[3]) Plat ten pustila obec r. 1567 vrchnosti.

[4]) Polovici o sv. Jiří a polovici o sv. Václavě.

[5]) Polovici o sv. Janě a polovici na vánoce.

[6]) Polovici o sv. Jiří a polovici o sv. Václavě.

[7]) Polovici o sv. Janě a polovici na vánoce.

6. Z domův; každý obyvatel města S. i okolo města za všechy roboty a kury 17 gr. ročně.[1])

7. Kdož by koli z měšťanů a obyvatelů města S. piva jakážkoli vařil počna od sv. Václava do sv. Jiří zupného 24 gr. a tolikéž počna od sv. Jiří do sv. Václava.

Týž hrabě Petr s manželkou Žofií daroval Slavkovským ku pastvišti roli „Framperk"[2]) za to, co jim rybníkem slav. pastviska jejich byla zatopena. Když pak roli tu na vinohrady vzdělávali a z nich desátek dávali vrchnosti, Oldřich z Kounic o d p u s t i l S. r. 1516 v úterý po sv. Urbaně (27. května) p l a t h l á s k y a dříve již za škodu spůsobenou gruntům slav. od rybníka vážanského dal jim za pastviště „louky své i také louky, které slovou regary."[3]) Obec pak přenechala mu louku jednu v gruntě hodickém (hodějském).

R. 1540 1./1. dostalo se Slavkovu od bratří Jana a Václava z K. nadání na horu, která se počíná od hranic křenovských, a nad rybníkem u města leží, v nížto vinohrady z rolí svých dělali. Z každé čtvrti tohoto vinohradu bylo jim platiti toliko 8 gr. bílých ročně při sv. Martině.[4])

N a d á n í n a h o r y v i n o h r a d n é s l a v k o v s k é dal na žádost města r. 1561 v pátek po hodu slavném Vzkříšení Krista Pána (5./4.) Jan z K., „aby d l e p r á v h o r n í c h zřízených to aby řídili a spravovali, tak jakž pořádek při horách vinohradních se zachovává." Ustanovil desátek z vína bílého, červeného i presovního, jakž u hor vinohradních dávati obyčej jest, a platu zemního 2 hrozny ze čtvrti a z půlčtvrti (achtele) 1 hrozen. Každý obyvatel S., jenž by tu vinice měl, byl povinen 3 dny v roce řezati neb kopati v panském vinohradě aneb na jakémžkoli díle dělati, začež dostal denně 4 „pečence chleba," piva, což potřebí, a 1 groš bílý. Vyhradil si také dáti starším S. vyšenkovati 4 drilinky[5]) vína buď svého nebo desátkového neb i koupeného[6]),

---

[1]) Polovici o sv. Janě a polovici na vánoce.

[2]) Leží nad nynější oborou. Jméno „Framperk" (Frauenberg) pochází asi odtud, že pozemek ten náležel dříve jeptiškám tišnovským. R. 1248 měly spor s řádem německých rytířů ve S. o zdejší desátek a j.

[3]) Trať podél dráhy mezi S. a Hodějicemi. Lid říká „ligary."

[4]) Podobné nadání na tuto horu učinil ještě r. 1563 v úterý po sv. Valentinu (16./2.) Jan z K. sám na žádost obyvatelů z města i z předměstí a zvláště z ulice Špitálské.

[5]) Drilink = 20 věder. [6]) Kdyby totiž vín slavkovských míti nemohl.

v kteréž době mohl měšťanům jejich šenky zastaviti. Cizích vín nesměli šenkovati pod pokutou tohoto vína, leč by se z hor S. vína nedostávalo a to uznáno bylo staršími města. Tehdy nemusili z těch vín kupovaných peněz šenkovních nebo jiných poplatků dávati. Pod pokutou zakázal šenkovati piva stará hostinská nebo domácí, jakož i skládati bez vůle a vědomí horného S. vína přespolní v městě a na předměstí, jež zase se musila vyvézti. Jestliže by který hospodář a obyvatel S. spolčil se s podruhem v šencích i jiných všelijakých obchodech, měl býti trestán dle svého provinění. Všechny tyto pokuty věnoval na opravu města.

R. 1567 25./7. Oldřich z K. i na místě bratra svého mladšího Kryštofa z K. potvrdil městu dřívější nadání a privileje[1]) a nové přidal. Osvobodil je ode všech platův a robot z pole, darovaného městu strýcem jeho Janem z K., dále od platu z radnice, z domu kněžského, 2 chalup pastýřských a z $1\frac{1}{2}$ čtvrti obec. vinohradu. „Štokového" od masařů (řezníků) místo 3 zl. mělo se jen tolik dávati, což ho spravedlivě od starodávna vychází. Postoupil městu užitek z míst v den výročního trhu o sv. Jakubě, též desátky obilné a vinné, od starodávna k obci nebo k faře náležející, by toho k obecnímu dobrému nebo k faře opatrovati mohlo. Kdož by se ve S. usaditi chtěl, měl nejprve list zachovací od rodu a vejhost (list propouštěcí) ukázati a položiti 16 gr. připovědného. Ustanovil, „kdyby jinému pánu člověčenství slibovati měli, aby ten pán týmž měšťanům a vší obci nadání a privilegií jejich pořádně listem povinen byl potvrditi." Zakázal též skládati vína přespolní v městě nebo na předměstí.[2])

Syn jeho Oldřich z K. změnil r. 1593 28./9. na žádost obce desátek vinný a obilný (totiž desáté vědro vína a desátou

---

[1]) Podobně učinil r. 1589 21./12. syn jeho Oldřich z K., r. 1617 v pondělí po neděli Jubilate (17./4.) Bedřich z K. i na místě bratří svých mladších Karla, Maxmiliána a Lva Viléma a r. 1750 23./6. Václav Antonín hrabě z Kounic-Rietberku. (Obec musila mu dříve všech 22 privilejí opsati a české do němčiny přeložiti).

[2]) „Kromě toho, jestli že by se jaká příhoda stala buď polámáním vozu neb kola, že by to formané opravovati dáti museli, to budou moci učiniti a ta vína složiti však tak, jakž by ten vůz opraven byl, aby hned zase to víno na vůz naloženo a z města neb z předměstí pryč vezeno bylo. — Pakli by toho vína tak mnoho, jakž nabral na vůz, ten forman uvézti nemohl, bude moci s opovědí a vůlí horného slavkovského to víno sobě u někoho složiti a ochraniti a potom, jakž by nejdříve mohl, pro ně přijeti a je tak vcele pryč vézti."

kopu obilí) z vinohradů v horách S.[1]) (z části obilím v osetých) v peněžitý plat 185 zl. ročně při sv. Martině. Horný S. měl jej vybírati od držitelů vinohradů[2]) před sklizní obilí nebo vína podle register jemu od úřadu S. daných a úřadu S. odvozovati. Hornému za jeho práci (poněvadž i desátkem nebyl povinen), pak Bratřím „do sboru" měl úřad S. z každé čtvrti jejich vinohradů z těch 185 zl. sraziti 12 gr. bílých a rovněž i majiteli panství nynějšímu i budoucímu, „jestliže by jaké vinohrady na týchž horách, mimo ty, které nyní má, více míti chtěl a je od kohokoliv koupil nebo dostal". Zároveň zavázal sebe a své nástupce v pustých vinohradech dobytka svého nepásti ani tam nehoniti. Kdo by všetečně obilí, víno nebo jaké ovoce a cožkoliv nezapraviv platu ani se hornému neodpověděv domů sklidil a odvezl neb odnesl, měl od starších S. kázní městskou trestán býti.

R. 1600 postoupilo město Oldřichovi z K. mýto S., začež obdrželo právo vařiti pivo z obecního pivovaru „na vejstav". Zavázal se též opravovati svým nákladem cestu od ulice špitálské počínaje, až kam náleží, a nenutiti měšťanů k nálevu piva ze svého pivovaru „v městě a okrsku zdí městských."

Sirotci obojího pohlaví z města (nikoli z předměstí) nemusili se více o novém roce ani jindy představovati vrchnosti, která je buď ku své službě brala nebo do služby pronajímala, nýbrž mohli si je sousedé sami vespolek svobodně rok od roku pronajímati. Vyhradil si toliko udíleti jim povolení ku sňatku nebo propustiti na jiné panství. Měšťané zavázali se ještě k ročnímu platu 20 zl.

Privilejí z r. 1606 24./6. osvobodil obyvatele města S. i z předměstí kromě ulice Špitálské od vyšenkování 4 drilinků panského vína[3]) za náhradu 110 zl. ročně. Za to obyvatelé S., kteří tu vinohrady měli, upustili od platu za práci ve vinohradě panském, jenž jim dle privileje z r. 1561 příslušel. Zároveň obnovil obdarování na dům a pivovar obecní při něm a na žádost

---

[1]) „Zejména těchto: V Remperku, V Kolíbkách, Ve Staré hoře, V dolních i horních Pracech, V Drábské hoře, V Zlaté hoře, V Šustařích neb Losligen, Nad panskými čtvrtmi, Ve Vlčí hoře, Na příhoně, V Šimařích, V písku a v roli, V Rauských, Ve Frumpercích."

[2]) Tito měli se sami usnésti, kolik budou na ten plat ze čtvrti neb achtelu dávati.

[3]) 2 drilinky dávaly se na šenk o vánočních, 2 o svatodušních svátcích.

obce[1]) zrušil všecky pivovary sousedské za ročních 120 zl. (počítaje v to i dřívější plat z obec. pivovaru vrchnosti dávaný) a k tomu za 6 zl. 12 gr. ročně zupného, jež dostával z pivovarů sousedských.

R. 1614 ve středu po sv. Filipu a Jakubu dovolil měšťanům postaviti si v obecním dvoře, v němž pro svou potřebu koně i jiný dobytek chovali, mlýn koni nebo voly hnaný za plat dosavadní. Vida pak, že nemají odkud čistou vodu vésti do města pro svou potřebu, svolil, aby ji vedli po troubách od mlýna, kterýž jest nad jeho pivovarem za městem, do mlýna a pivovaru obecního, avšak beze škody mlýna a pivovaru panského. Také povolil městu vodu v zámku vybývající, jež z kašny zámecké do domu Bratrského blíž zámku ležícího tekla, na rynk i do pivovaru městského po troubách vésti, anebo kamž by třeba bylo, však částku vody té, která dotčeným Bratřím k vlastní potřebě byla, jim nezastavujíc.

Válkou 30letou město u vrchnosti velmi se zadlužilo.[2]) Nemohouc pak dluhu 10.052 zl. 23 kr. splatiti, přenechalo r. 1660 hraběnce Eleonoře z K. obecní pivovar za kupní cenu 12.000 zl. Při tom se mu některých výhod a výsad od ní dostalo. Tak z jatek, dokud by osazeny nebyly, nemusili žádného platu dávati. Měšťanům povolila prodávati sůl na radnici, páliti bezplatně na 2 kotlech kořalku buď „dle pořádky“ anebo jak mezi sebou ujednají a ji volně prodávati. Nemusili více víti obilí a měřiti je na sýpce ve S., ani stříhati ovec, poněvadž prokázali, že k tomu ode dávna povinováni nebyli; lovu ryb bylo jim pouze v rybníce slavkovském a vážanském se účastniti. Pole a louky k pivo-

[1]) „Poněvadž se na tom všickni jakž úřad, všecka obec, též i všickni cechové jednosvorně a jednomyslně snesli, že od těch svobod, podle kterýchž někdejší sousedé piva pšeničná a bílá v pivovařích svých na výstav vařiti a je také do města vystavovati neb tu šenkovati svobodně dáti mohli, dobrovolně upustili.“

[2]) Hned s počátku války 30leté klesal blahobyt města. Usedlí dlužili vrchnosti od sv. Jiří 1624 do sv. Jiří 1627 na stálých platech 1999 zl. 15 gr. 3 d. a prosili za prominutí. (K tomu z domův a vinic pustých ubylo vrchnosti příjmu za ten čas 723 zl. 20 gr. 4 d.) Tehdejší opatrovník sirotka a statku S. kardinál František z Dietrichštejna posečkal jim s platem do zrostu sirotka Lva Viléma z K., kterýž sám měl o žádosti jejich rozhodnouti. Pokud jim vyhověl, neznámo. R. 1638 odvedli na ten dluh do počtu sv. Václavského 220 zl. 8 gr. 4 d.

varu patřící zůstaly městu. Vymínila si však v obec. pivovaře hostinec zříditi, v němž by se jen pivo čepovalo.

Syn její Dominik Ondřej prominul obci r. 1677 4./6. nedoplatky z vinného šenku a na vždy plat z $^5/_4$lánu, jenž kdysi k obec. pivovaru náležel, a r. 1681 4./10. všechny dřívější nedoplatky vyjma domovní verunky (splátky), jež na majitelích gruntů měly se k dobru obce zvyupomínati. Za to připsány byly vrchnosti za vlastní a vyplacené 2 domy v městě,[1]) z nichž dlužila obci 440 zl. 20 kr., a též masné krámy před několika léty od obce postoupené, když byly požárem zničeny.

Aby pusté domy ve S. spíše osadil, osvobodil r. 1691 1./11. všechny, kteří by se jich ujali, od platů císařských a zemských na 3 léta, od platů panských na 10 let a ku potřebě města po 2 léta měli jen 12 kr. měsíčně platiti. Dříví na stavbu dal jim z panských lesů za obstojnou cenu na splátky ve 3 letech. Každý nově usedlý, kdykoliv chtěl, mohl se odtud s rodinou svou jinam odebrati, osadil-li dříve dům hodným hospodářem. Městu odpustil všechny dřívější nedoplatky, aby snad někdo k vůli tomu nebál se tu usaditi, a mimo to přenechal k obecnímu dobrému na 3 léta (1692—1694) roční plat 128 zl. 20 kr. (= 110 zl. mor.) z vinného šenku.[2])

R. 1699 privileji vinného šenku rozšířil potud, že obec na radnici po celý rok, měšťané pak ve svých domech o frejuncích směli nejen roční ale i 3leté víno šenkovati a potvrdil, že před několika lety postoupil městu pustý rybník němčanský za louku v oboře a u Křenovic.

Maxmilián Oldřich prominul městu r. 1706 1./5. všechen dlužící plat z vinného šenku a do budoucna úplně od něho osvobodil. Obchod solní, provozovaný dosud k užitku vrchnosti, připadl nadále městu. Obec směla po celý rok na radnici nebo v obecním sklepě, měšťané pak o frejuncích ve svých domech víno mladé i jakkoli staré prodávati a to nejméně za dvojnásobnou cenu piva panského; naproti tomu měla vrchnost na zámku (nikoli v městě) prodávati staré víno 2kráte tak draho, jak obec a měšťané mladé víno prodávati budou. Obec uvolila se platiti císařskou kontribuci ze 4 svobodných rolí Septalských a Šulcových,

---

[1]) „Nový dvůr“ a „dům pod masnými krámy.“

[2]) Za léta 1695—1697 opět jej ponechal městu na vystavění pustých domů.

připadších vrchnosti, a nečiniti nároků na obecní pastvisko nad studánkou mezi Framperky a Rouskou horou ležící, jehož vrchnost od r. 1692 užívala.

Popis panství, poměry poddanské.

Dle urbáře panství slavk., založeného r. 1597[1]), byl při zdejším zámku dvůr[2]), k němuž hojně rolí náleželo i „se čtvrtí roli Foltanovskou v Judengruntech." Robotovali při něm poddaní ze vsí Hodějic a Němčan.

Zahrady byly tři[3]) — Z panského vinohradu „Homole" těžilo se průměrně ročně 5 beček vína.

Desátek z vinohradů slavkovských (20 beček ročně) změněn již r. 1593 v plat peněžitý. Mýto rousinovské dávalo 1200 zl., slavkovské 300 zl. ročně.[4]) Z pivovaru slavkovského vytěžilo se průměrně ročně 6000 zl.[5])

Do rybníku slavk. pod městem dávalo se plodu kaprového „na 2 tepla" 550 kop, štičího 30 kop, bělic 60 džberů, do rybníku vážanského plodu kaprového 400 kop, štičího 20 kop, bělic až 50 džberů.

Mlýn nad rybníkem slavk. byl o 4 kolech moučných a 1 stupním, pod rybníkem dolním vážanským o 3 kolech moučných a 1 stupním.

Pod rybníkem slavk. byla z cihel nově vystavena valcha o 3 stoupách s průměrným užitkem roč. 50 zl., při ní šlejfirna s užitkem (od r. 1604) 7 zl., pak rám soukenický, nově postavený, s užitkem 3 zl. ročně.

---

[1]) Nový zdělán r. 1617.

[2]) Vysévalo se při něm: pšenice 6 mtů, rži 1 met 10 měr, ječmene 24 m, ovsa 5 mtů, pohanky 3 m., prosa 2 čtvrti. Těžilo se průměrně ročně: pšenice 620, rži 200, ječmene 40, ovsa 234, pohanky 20, prosa 10 kop; mimo to konopí 40 kop a hrachu 12 vozů. — Dobytka se chovalo: Dojných krav 42, býci 3, jalového dobytka 30 kusů, sviní $1^1/_2$ kopy, ovcí 1200, hus až 3 kopy, káčat 20, slepic 3 kopy, koní dělných 6.

[3]) „Květinová" (v nově při zámku vystavená), „Štěpnice" a „pro zelí a věci kuchyňské." z níž mohlo se ještě prodati za 80 zl.

[4]) Pronajato židu mejtnému v téže sumě, však na ten způsob, kdož by koliv mýto dobrovolně projel nebo prohnal, což by z toho pokuty dotčený žid vzal, polovici vrchnosti měl odvésti.

[5]) Dle urbáře z r. 1617 vařilo se v něm na 32 sudy a várek piva udělalo se nejméně 52 — výnos průměrně ročně i za pivo řídké 4209 zl. 15 gr.

Platů z města Slavkova: z domů, z pivovaru, z hutek, masných krámův[1]) a z rolí (kromě ulice Židovské v. t.) dáno při sv. Jiří 118 zl. 15 gr. 2 d. a při sv. Václavě 129 zl. 11 gr. 3 d.; platu robotního při sv. Janě a o vánocích po 59 zl. 18 gr. 2 d.; z předměstí, jež slove „Nová ulice," při sv. Jiří 4 zl. $5^1/_2$ gr. a při sv. Václavě 6 zl. $8^1/_2$ gr, z $^1/_2$ podsedku v témže čase 3 gr., robotního o sv. Janě a o vánocích po 19 zl. 26 gr. $4^1/_2$ den.; z předměstí, jež slove „Bučovská ulice" i z „Příkopů:" z domův a polí při sv. Jiří 21 zl. 16 gr. $5^1/_2$ d. a při sv. Václavě 24 zl. 17 gr. $1^1/_2$ d., od ližníkův při sv. Jiří 2 zl., platu robotního z domův a polí při sv. Janě a o vánocích po 21 zl. 6 gr. 4 d., pak robotního v naturaliích ročně 4 libry pepře a 1 slepici; z předměstí „V lázně" při sv. Jiří a sv. Václavě po 7 zl. 2 gr. O platech z předměstí „ulice Špitálské" v. t.

Mistři bednářští byli povinni dle listu jim na cech daného každoročně na zámek udělati 2 drilinky anebo 4 bečky desítivěderní. Od r. 1606 měšťané slavk. osvobozeni od vyšenkování 4 drilinků (= 8 beček) vína za roční plat 110 zl. mor.[2])

K panství slavk. náležely tehdy kromě Slavkova (s předměstími) Heršpice, Hodědice (Hodějice), Hrušky (část), Křenovice, Němčany, Nový Rousinov, Rašovice a ves pustá Kroužek. Jaké měli tehdy poddaní platy a roboty, zmíněno u každé osady.

R. 1750 patřily k panství mimo jmenované již osady ještě Holubice—Kruh, Lysovice, Letonice a Kroužek osazen.

Křižanovice přijaty v léno od biskupa olomouckého.

Moravské Prusy (viz okres vyškovský) byly samostatným statkem a patřily k němu: Mor. Prusy, Boškůvky, Mor. Malkovice, Orlovice a Vážany (na Vyškovsku).

Panské dvory byly r. 1750 čtyři a měly:

	polí	zahrad	pastvin	z luk sena	a otavy
slavkovský	727 m	14 m	$54^1/_2$ m	665 vozů	224 v.,
křenovský	482 „	— „	24 „	21 „	1 „
holubský	594 „	1 „	$14^1/_2$ „	18 „	2 „

[1]) Z masných krámů dávali křesť. řezníci při sv. Jiří a Václavě 15 gr. až 1 zl., loje přepuštěného při sv. Martině 10 kamenů. Mimo to musili dodávati na zámek libru hovězího a skopového po 5 den., telecího a vepřového po 1 gr.

[2]) V urbáři z r. 1617 udávají se roční běžné důchody při dvoře slavk. na 11.273 zl. 16 gr. a všech platů stálých (při městě Sl. i s předměstími) 1305 zl. 27 gr. $6^1/_2$ d.

	polí	zahrad	pastvin	sena a	otavy
letonský	708 m	7 m	21 m	124 vozů	41 v.,
pak ovčírna v Kroužku	255 „	— „	3 „	9 „	2 „

U všech dvorův i ovčírny třetina pole ležela úhorem.

U letonského dvoru užívala vrchnost pastviska „Šmoles“ pod 5 m. společně s obci letonskou.

Lesů bylo 4389 m.[1]) Rybníky: holubský na 80 a vážanský[2]) u Slavkova na 300 kop kaprů. Pivovar slavkovský: na 2112 sudů ročně. Vína se vyšenkovalo ročně 19 sudů.[3])

Poddanské platy a dávky:[4])

Obce	Činže pozemková				Viničného (místo desátků) při sv. Martině		Přediva (liber)	Kuřat	Vajec	Z jatek loje (liber)
	o sv. Jiří		o sv. Václavě							
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.				
Heršpice	26	29	25	22	13	26	129	79	82	10
Hodějice	71	$22^{2}/_{4}$	67	$39^{2}/_{4}$	14	15	292	142	2085	10
Holubice, Kruh	24	32	22	43	11	12	168	81	780	10
Hrušky (díl slavkovský)	9	$38^{3}/_{4}$	8	$23^{2}/_{4}$	—	—	84	32	241	10
Kroužek	9	5	8	35	—	—	162	—	—	—
Křenovice	42	21	41	10	11	$33^{2}/_{4}$	237	110	1605	10
Křižanovice	18	$50^{2}/_{4}$	17	$34^{2}/_{4}$	18	40	—[5])	—	—	10
Lysovice	33	$7^{2}/_{4}$	31	$52^{2}/_{4}$	—	—	258	44	368	—
Letonice	—	—	—	—	46	36	240	42	633	10
Němčany	34	$43^{2}/_{4}$	33	$31^{2}/_{4}$	11	40	225	97	960	10
Rašovice	38	18	25	$10^{2}/_{4}$	—	—	183	120	1200	10
Rousinov Nový[6])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
Slavkov[6])	54	47	54	47	161	$13^{2}/_{4}$[7])	—	—	—	80
Špitálka	21	$27^{3}/_{4}$	23	$13^{3}/_{4}$	29	$4^{2}/_{4}$	—	39	—	—

[1]) „Bažantnice“ u Slavkova 44 m., „Obora“ u Rašovic 4283 m, chrastina „Čihadlo“ u Letonic 62 m. — Místo „Bažantnice“ je nyní pole (za mlýnem při Litavě).

[2]) Jesuitům brněnským platila vrchnost (dle smlouvy při prodeji rybníka) ročně 81 zl. 40 kr., z každého lovení dávala po 2 kopách štik a kaprů, obci vážanské 3 džbery bělic.

[3]) V zámku slavkovském 5, na Špitálce o pouti 5, v ostatních osadách o poutní slavnosti 9.

[4]) Dom. fase č. 232. — [5]) Místo přediva 27 zl. 25 kr. — [6]) Mimo obec židovskou (v. t.) — [7]) Kromě toho činže z vinohradů 33 zl. 45 kr.

Z mýta slavk. a rousinovského platilo se 480 zl.; ze slavki jatek 10 zl. 12$^1/_2$ kr., ze sanytrovny 40 zl., z valchy 45 zl. a od kožišníků 136 zl. 40 kr.; z koželužny ve Slavkově 275 zl. a v N. Rousinově 90 zl.; z pusté olejárny v Křížanovicích 3 zl.; z mlýna ve Slavkově 430 zl.,[1]) v Holubicích 205 zl.,[1]) v Křenovicích 198 zl. 30 kr.[1]) a v Křížanovicích 350 zl.;[1]) z hospody v Holubicích 161 zl. a v Hruškách 150 zl.; z panských domkův u hospody v Holubicích 26 zl; z chmelnice v Letonicích 3 zl. 15 kr.; z kopanin v Křenovicích 21 zl. 46 kr. a „lučního" 9 zl. 45 kr.; z pole „Zástřeškova" v Hodějicích 1 zl. Rousinovští platili o sv. Jiří a o sv. Václavě po 225 zl. 27$^3/_4$ kr.

Obilního desátku právem vrchnostenským dávaly: Křenovice 1$^2/_8$ m. pšenice, 3 m. ječmene, 4 m. žita a 1$^6/_8$ m. ovsa; Křížanovice po 35 m. žita a ovsa, Letonice 63 m. pšen., 44 m. ječm., 95 m. žita, 147 m. ovsa a 2$^4/_8$ m. prosa.

Slavkovští[2]) platili ještě činže o sv. Janě 80 zl. 39$^3/_4$ kr., o vánocích 104 zl. 4 kr., poddaní v Kroužku (v. t.) a Lysovicích robotovali jen několik dní v roce a místo ostatní roboty platili Kroužečtí 199 zl., Lysovští 508 zl. ročně. Špitálští (v. t.) měli robotu určitou.

Poddaní z ostatních osad robotovali: domkáři bez polí a podruzi po celý rok týdně 1 den s 1 osobou pěšky, podruhyně 26 dní ročně. Po $^3/_4$ roku robotovali týdně: láníci 3 dni s potahem (z 1 čtvrti platili robotní činže 9 zl.)[3]); $^3/_4$láníci 3 dni a $^1/_2$láníci 2 dni s potahem; $^1/_4$láníci 3 dni, podsedníci 2 dni a domkáři s poli 1 den pěšky s 1 osobou. Po $^1/_4$ roku (od sv. Jana Křtitele do sv. Václava) robota se jim zdvojnásobovala kromě podsedníků v Křenovicích, kteří v tomto čase robotovali týdně o den více. — Přiměřená úleva dána všem jen tehdy, připadl-li v týdnu svátek. Vrchnost mohla dle potřeby zaměniti jízdní robotu (s potahem) v pěší robotu se dvěma osobami. Pěší robota trvala po celý rok od východu slunce do západu s odpočinkem 1hodinovým (letní dobou 2hodinovým), tažní robota denně 10 hodin s poledním odpočinkem 2hodinovým.

---

[1]) a místo krmníka 10 zl.

[2]) Kromě židů (v. t.)

[3]) Dle urb. fase (čís. 14) z r. 1775 nedávali již toho platu a robotovali 4 dni týdně.

R. 1834 bylo na panství slavkovském se statkem mor.-pruským:

	panských		poddanských	
polí . . .	1954 jiter	$420^4/_6$ □°	12.571 jiter	6 □°
vinic . .	— „	— „	146 „	$849^5/_6$ „
luk . . .	754 „	$288^4/_6$ „	771 „	$1412^1/_6$ „
pastvin . .	140 „	$1443^5/_6$ „	806 „	$885^5/_6$ „
lesů . . .	3517 „	694 „	531 „	101 „

	panských	poddanských
koní	10	965
hovězího dobytka .	92	1357
ovcí	6690	2858

Dnes má panství slavkovské se statkem mor.-pruským 3338 ha (1466 ha polí, 55 ha luk, 30 ha zahrad, 16 ha sadů, 65 ha pastvin, 1676 ha lesa, 10 ha stavební plochy, 20 ha neplodné plochy.)

Dvorů 7: dva ve Slavkově „Na rybníku" a „Slavkovský" (směrem k oboře), po jednom v Holubicích, Kroužku, Křenovicích, Letonicích a na Heršpicku „Jalový dvůr."[1])

Lesní revíry dva: „U Bílého vlka" a „Na Vrčavě"; hájovny: „U Zlatého jelena", „Mušenice" a „Jalový dvůr."

Parní pivovar[2]) se sladovnou ve Slavkově byl pronajat do r. 1917; cihelna panská ve vlastní správě.

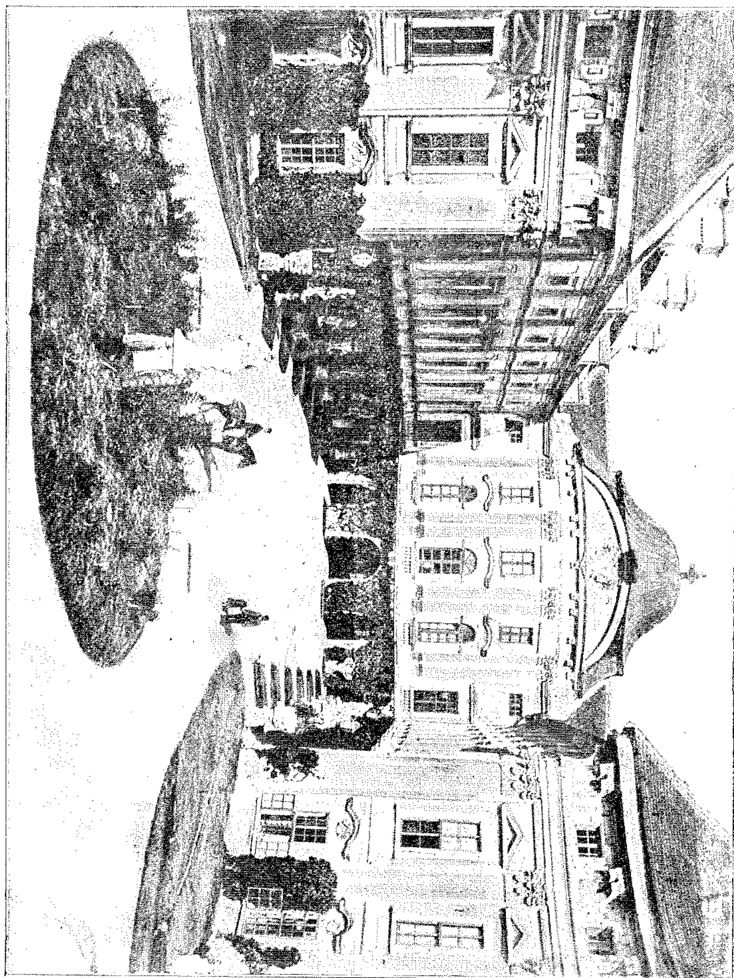
Ústřední ředitel a patronatní zástupce velkostatku slavkovského a uh. brodského: Frant. Novák.

Zámek. (Obr. 35. a 36.) Náleží k nejkrásnějším a největším moravským zámkům pozdního slohu barokového. Již otec knížete Václava Antona Maxmilián Oldřich dal zhotoviti plán pro stavbu zámku a sice nakreslil jej Dominik Martinelli, dle něhož jeho žák Václav Petruzzi asi v l. 1760—1770 stavbu provedl. (Plán nebyl však přesně dodržen.) Dělí se na vlastní zámek a na hospodářská stavení (s plochou střechou). Obě křídla jeho a strana k parku (obr. 37.) jsou otočeny širokými, zděnými náspy (valy). Na nádvoří před oběma křídly jsou kamenné sochy z řeckého bájesloví, průčelí pak zámku (směrem k městu) spočívající na širokých zděných pilířích tvoří elipticky stavená dvorana

[1]) Dvůr holubský pronajat cukrovaru šlapanskému, ostatní cukrovaru slavkovskému.

[2]) Navařilo se ročně 12—14 tisíc hl. R. 1917 koupil jej i se sladovnou rolnický akciový pivovar v Hruškách za 200.000 K.

s kopulí. Mezi okny v průčelí v I. a II. poschodí jsou na z dvojité korintské sloupy a u vrchu ve štítě znak Kouniců-Riet-

Obr. 35. Slavkovský zámek.

berků. V přízemí na konci jižního křídla je zámecká kaple (v. t.), jejíž kopule sahá do I. poschodí. Zámek má 115 pokojů.[1])

V 1. poschodí jsou 3 dvorany (sály): přijímací, rodinný a

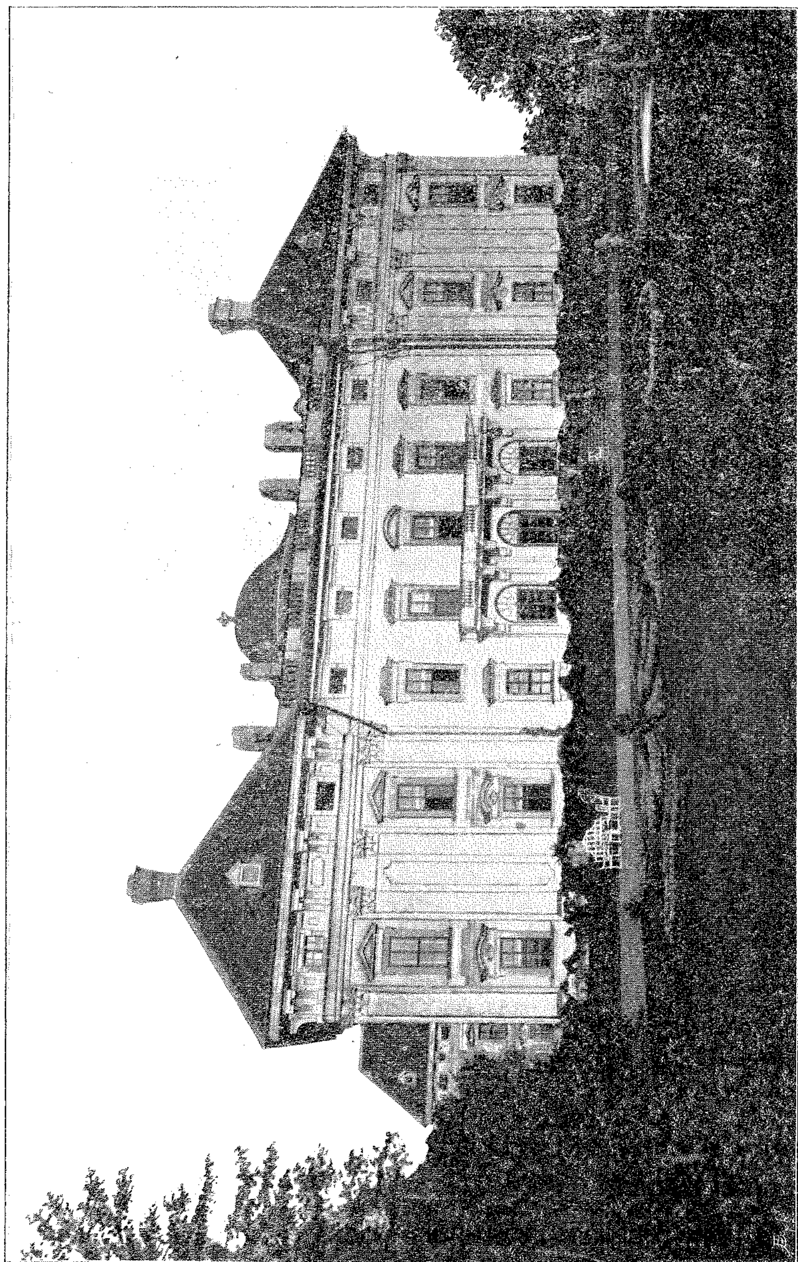
[1]) V jednom z nich se ukazuje postel, na níž spali: císařovna Marie Terezie, císařové Josef II., František II. a r. 1805 Napoleon.

předků, jakož i vzácná obrazárna[1]). Utrpěla od Francouzů r. 1805, kteří (dle Volného) odnesli odtud přes 140 obrazů. Posledně poškozena požárem r. 1897.

V knihách grunt. a j. městského archivu slavk. připomínají se v 16. a 17. stol. z panských úředníků šlechtici: Jiřík Vodický z Jemník (1566—1584); Bohuslav Bořita z Budče, místodržící

Obr. 36. Půdorys slavkovského zámku.

[1]) Obrazy (dle Volného topografie) mají zde: Knoller (Scipionův náhrobek, Regulovo loučení s Římem, Scipio na zříceninách Kartaga, Lukrecie a Tarkvinius, modlící se Judith a j.), Maurer (Odysseus a Kirka, Herkules a Omfale), Trebourg („Pitka“ a „Hrající na loutnu“), Füger (Dido), Brandt, Fischer, Scalpens, Fabricius, de Hondt (vesměs krajinomalby), Ossenbeck (Zvířectvo), Hamilton (koňstvo), van Dyk, Titian (Hlavy histor. osob), Lachtropius (Hmyz), Breughel (Selská svatba), Rubens (kopie jeho loveckých kreseb), Schönberger (Východ slunce — velice cenný obraz) a j.

J. M. p. poručníků, regent panství slavk. (1573—1583); Vaněk z Bubna (1574—1585); Mikuláš Kamenec z Kamena (1585—1586); Mikuláš Kamenec mladší z Kamena (1587—1589); Hanuš Tatous z Vraního (1590—1591); Jiřík Zub z Myslečovic (1591—1596); Jakub Pistovský z Greifenštejna (1613—1614); Jan de Otio, hejtman (1642); Jan Jablonský z Myslína (1647—57), hejtman; Simeon Maxmilián Utverhely (?) (1656—1661), hejtman; Jiřík Anton Velecký (1660—1668), hejtman; Kryštof Diviš Kühn (1670), hejtman; Jiřík Rudolf Burš z Milifrona (1677—1689), hejtman; hofmistři J. M. P.: Jan Džbánovský ze Džbánova (1612) a Oktavián Septala z Mailandu (1617).

Bývalý farní kostel, zasvěcený sv. Jakubu Většímu, stával v ulici Stanovské (nyní: Fügnerově) na hřbitově a na témže hřbitově asi 20 kroků od něho obecní věž se 3 zvony.

Po prvé se jmenuje r. 1322 v listě daném v Avignonu 9./11., jímžto na prosbu zdejšího měšťana Václava několik biskupů udělilo kostelu sv. Jakuba a P. Marie ve Slavkově (Naussedlicz) za jistých podmínek odpustky 40 dní. Biskup olomoucký Konrád potvrdil tyto odpustky r. 1324 a 40 dní odpustků přidal. (C. D. M. VI. 191—192).

R. 1497 hrabě Petr přiřknul kostelu polovici odúmrti, zemře-li kdo z domácích bez závěti a dědiců, a třetinu odúmrti z majetku cizinců zemřelých v městě bez závěti, když se do roka a dne nikdo z jejich příbuzných nepřihlásí.

Z oltářů býv. farního kostela, jichž bylo r. 1672 pět, připomíná se r. 1493 oltář sv. Alžběty. Dle poručení pána slavkovského Buriana z Čisté Studně († asi 1480)[1]) měl bratr jeho Jan Doupovec zříditi při něm nadaci pro 2 kněze „oltářníky“ a do té chvíle toho neučinil. Proto žalovala jej t. r. Žofie z Valdštejna, manželka hraběte Petra, ze 400 zl. uh., avšak mimosoudně se porovnali. (Kn. půh. (tisk.) VII. str. 73—74.)

Farní kostel byl koncem XVII. stol. tak sešlý, že majitel panství Dominik Ondřej z Kounic pomýšlel na novostavbu a dostal k ní též povolení od bisk. konsistoře v Olomouci. Z neznámé příčiny nedošlo k tomu.[2])

---

[1]) Byl pochován ve far. kostele s manželkou svou Kateřinou z Konice, jakož i její první manžel Jan z Valdštejna († 1466).

[2]) Plán kostela zhotovil tehdy Dominik Martinelli. Je uložen v zámku a zmenšený v archivu města Brna.

R. 1757 27./6. farní kostel z části se sesul i byl uzavřen a zbořen. Nežli byl nový kostel vystavěn, konaly se služby Boží v kostelíku na Špitálce.

Největší zvon na obecní věži z r. 1560 pukl r. 1760[1]) i byl nákladem obce přelit v březnu r. 1761 od brněnského zvonaře Libora Martinů. Vážil 22 ct. 80 liber. Ale již následujícího roku za velikého požáru v městě rozlil se s ostatními zvony a znovu byl přelit od téhož zvonaře.

R. 1770 dal kníže Václav Anton obecní věž zbořiti, že překážela nově založené zámecké zahradě. Zvony pak zavěšeny na jedné bráně slavkovské k tomu účelu upravené.

Teprve r. 1786 přikročeno ku stavbě nového farního kostela (obr. 38.) dle plánu vídeňského dvorního architekta Ferdinanda Hetzendorfa svob. p. z Hohenberku ve slohu franc. renaisance. Portál kostela je však slohu starořeckého. Spočívá na 6 korintských sloupech, má překrásný sádrový relief (zobrazující „Rozeslání sv. apoštolů") od vídeňského akad. sochaře Frant. Zacherle a nápis: WENCESL . ANT . PR . A . KAVNITZ . RIETBERG . FECIT . MDCCLXXXIX. (Obr. 39.)

Stavba stála přes 100.000 zl., k čemuž 6738 zl. vzato z vlastního jmění kostela, ostatek dala vrchnost.

V novém far. kostele, zasvěceném Vzkříšení Páně, jsou 3 oltáře z červeného solnohradského mramoru.

Hlavní oltář má svatostánek krytý kopulí, spočívající na 8 jonských sloupcích, a po obou jeho stranách sádrové postavy 2 kořících se andělů v nadlidské velikosti. Na zdi za hl. oltářem je štukový obraz Vzkříšení Páně a nad ním archa úmluvy. (Obr. 40.)

Nad vedlejším oltářem (str. evanď.) je štukový obraz „Křest Páně" a nad vedl. oltářem (str. epišt.) „Poslední večeře Páně."

Všechny 3 oltářní obrazy jsou od vídeňského akad. sochaře Frant. Zacherle.

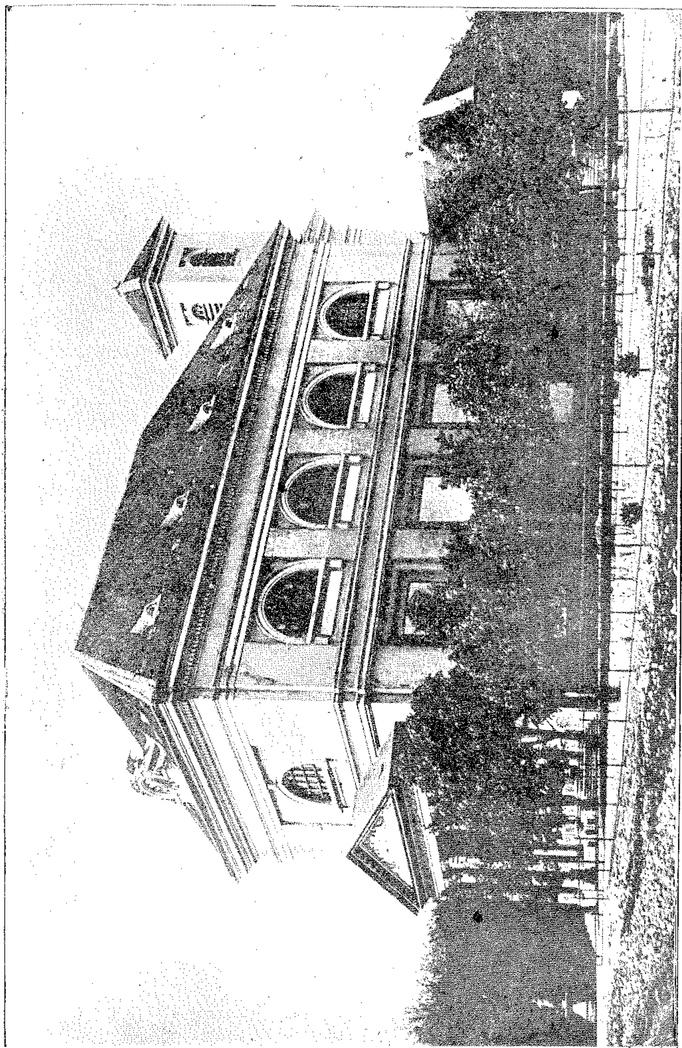
Loď chrámová vyzdobena od let 1893 čtyřmi štukovými obrazy ze sádry: 12letý Ježíš v chrámě a Narození Páně (str. evanď.), pak Vzkříšení Lazara a Ukřižování Páně (str. epišt.).[2])

---

[1]) V nápise zvonu stálo, že pukl 26./12. r. 1761, když se vyzvánělo Klárce Purtgarce. Je to omyl. Klara Burgertová zemřela 25./12. 1760.

[2]) Obrazy 12letý Ježíš a Vzkříšení Lazara, pořízené nákladem Antonie Čápové, provedl r. 1893 sochařský závod Hansman a Stürmer v Brně. — Obrazy Narození a Ukřižování Páně, zjednané z nadací Kateřiny Křivánkové

Zvláštností kostela jsou 3 kazatelny[1]) a v průčelí jeho základy ke 2 věžím až pod střechu vyhnaným, v nichž umístěny oratoře.

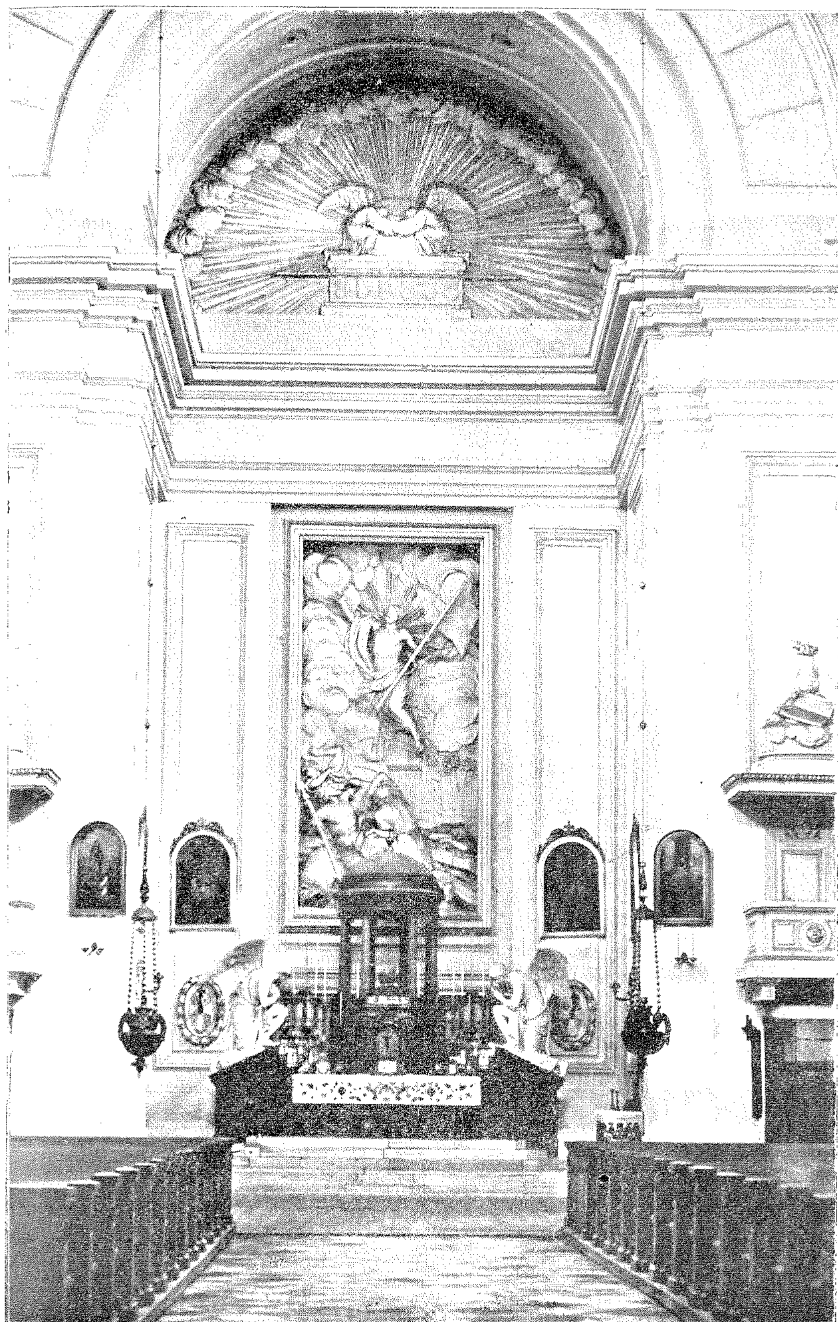
Obr. 38. Farní kostel ve Slavkově.

(2400 K), Tekly Kelčové, Ant. Kociána a ze sbírek, zhotoveny akad. sochařem K. Vosmichem z Prahy.

[1]) Dvou původních na zdi lodní s obou stran hl. oltáře nemohlo se pro špatnou akustiku používati i postavena r. 1804 třetí kazatelna v lodi (str. evanď.) (v nynější své podobě z r. 1852.)

Obr. 39. Průčelí far. kostela ve Slavkově.

Obr. 40. Presbytář far. kostela ve Slavkově.

Pěknou prací ze dřeva jsou velké pozlacené svícny na oltáři a 2 zlacené lampy na věčné světlo s monogramem Kouniců. Pod kůrem jsou 2 vzácné veliké kropenky z mramoru. Křížová cesta z r. 1850 od brněnského malíře Jos. Hübnera.

K cenným památkám náleží velký oltářní obraz sv. Jakuba V. z býv. far. kostela, nyní zavěšený v sakristii, a gotický kalich z r. 1683, zakoupený z pozůstalosti olom. kapitulního děkana Frant. Kryštofa Migazziho († 1826).

Na zdi lodní u vedl. oltáře (str. evanď.) jsou upevněny 4 žerdi z vojenských praporů; pod nimi tabulka ve zdi s nápisem uprostřed: „Estandarten des kaiserlich königlichen 2. Uhlanen Regiments Fürst v. Schvarzenberg, geweiht und erhalten zu Holleschau 1801. Nach Empfang neuer Estandarten abgegeben bei Turas 1830“ a kolem tabulky: „Waren bei den Schlachten vom 1805 bei Geislingen, 1809 bei Eslingen, Aspern und Wagram, 1813 bei Hanau, St. Groix, 1814 Joinville, Moreviglier, Brienne, St. Aubin und Nogent, Nangis, Villeneuve, Doumarie, Bar sur Aube, Troyes, Lusigni, Arcis sur Aube und Paris.“

Kostel byl vylíčen roku 1890 vnitř i zevnitř nákladem 8000 K. Na věži za presbytářem, jejíž výška pro špatný základ jest o málo vyšší střechy kostela, byly do r. 1917 3 velké zvony a 2 menší (v okenici věžní).

*[1]) I. „Sv. Jakub“ 12·79 q. Obšírný český nápis na zvoně zmiňoval se o jeho ulití r. 1560 a dvojím přelití 1761 a r. 1762 (po velikém požáru v městě).

II. „Sv. Jan“ 7·45 q přelit po požáru r. 1762. Pod reliefním obrazem sv. Jana Křtitele je nápis: Joanes est nomen eius. Lucae, cap. 1., v. 63. a pod reliefem sv. Floriána: VOTARE PRO NOBIS SANCTE FLORIANE VT NOS NON LAEDANT FLAMAE. Kolem zvonu u vrchu: „Prolato sonitu curat conscendere templum curatus qui nunc Schaschina pascit oves., dole: Liborius Martinu in Brünn ao. 1762.“

III. „Maria“ 2·87 q na jedné straně reliefy Ukřižovaného Spasitele a P. Marie a nápisy: (majuskulou) „Propter veritatem odio habuerunt me. — Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.“ — „Tota pulchra es amica mea et macula originalis

---

[1]) Všechny zvony hvězdičkou poznačené byly za světové války rekvírovány.

nunquam fuit in te." Na druhé straně obšírný nápis latinský a německý.[1])

* IV. „Andělíček" 28 kg s reliefem andělíčka; ulit r. 1901 ve zvonařském závodě Hillerově v Brně.[2])

* V. „Umíráček" 28 kg.[3]); s legendou (u vrchu): „Sancte Antonii et Ignacii, ora pro nobis," (dole): „Pro agonizantibus Deo et suo patrono pio Antonio pie dedicat Ruprecht." — Reliefy: Sv. Antonín a sv. Ignác.

Vlastní jmění kostelní koncem roku 1913: 13 546 K 91 h.; zádušní: movité 51.523·50 K, nemovité 4 ha 4035 m²; stříbrový fond: 50 K 40 h; mimo to: fond pro kostelníky[4]), pro varhaníka[5]), na udržení kostelních hodin, na vystavění předních věží při far. kostele, na kostelní roucha, na okrasu kostela.

Hřbitov je u špitálního kostelíka sv. Jana Křtitele (v. t.)

V býv. zámecké kapli sv. Anny, jíž r. 1658 rozpadlé, bylo pochováno několik luteránských a českobratrských předků pánů z Kounic.

Hraběnka Eleonora z Kounic žádala t. r. bisk. konsistoř v Olomouci, aby směla kapli zbořiti a těla v ní uložená převézti do luter. kaple v Uh. Brodě. Dovoleno jí pouze zbořiti kapli

[1]) NATA ERA ANNO POST DEPVLSV TVRCARVM WIENA. — Pod tím: VITA FINIVI ET ITERATO INIVI ADIVTORIO F CLi HVIATIS || HELVETAE MATAEI WIRCINGER X 8BRIS || CVRA VIRORVM SENATVS AC EXPESIS CIVITATIS AVSTERLICENSIS SONITV || PRO PRECIBUS AVERSIO NEQVE CONTRARIA SALVTABO || REVEREN: PAROCHVS LOCI MARTIN: LASENSKII CAPELLANVS ERANCISCVS LONSKI || NEC NON COOPERANS CVRAE VENCES: KOLOVRATEK PREFECTVS REGNANTIS SPECTABILIS LITOMISKII ERAT. ||

DER GLOCKEN GVSSER IN BRVNN LIBORI MARTINV EIN VIEL GEEHRTER HERR BEKANNT || DER AVSTERLITZER STADTRAT WIRD IETZT ZVR ZEIT INFOLGLICH GENANNT. Dole na obrubě kolem celého zvonu: FRANC LIPKA, PRIMATOR, BARTOLOME STIRSKY BÜRGERMEISTER, LEOPOLD NAHODIL, STADTRICHTER, JOSEF HOGENAVER, JOHANN BILEK, PAVL ZHORZEL, FRANC WALNICZEK, RATSVERWANTE. JACOB BALTAZAR MAZERLE, STADT SYNDICVS. — (Přelit r. 1776.)

[2]) T. r. pukl dřívější zvon z r. 1754.

[3]) Do r. 1903 byl zavěšen na býv. Hodinové bráně, pak na radnici, od r. 1906 na věži.

[4]) Jmění movité 168 K, nemovité 1856 m².

[5]) Povstal z odkazu zdejšího faráře Frant. Jílka, jenž r. 1858 poručil 6½ honu rolí v trati „Dlouhých" (asi 21 m) a peněžní obnosy na třetího podučitele ve Slavkově. Nadační listinou ze dne 28./12. 1877, potvrzenou r. 1878 bisk. konsistoří a c. k. místodržitelstvím, změněn odkaz v nadaci pro ředitele kůru a varhaníka ve Sl.

a staviva z ní použiti na opravu sešlého kostela v Křenovicích, zároveň doporučeno, aby zřídila na hřbitově slavkovském kryptu a v ní zmíněná těla uložila.[1])

Teprve r. 1668 s povolením olom. konsistoře zřídila kryptu[2]) při vchodu do panské zahrady vedle bytu zahradníkova. Zde pochován též kníže Václav Anton z Kounic z Rietbergu († 27./6. 1794) a Marie Leopoldina († 28./1. 1795), manželka syna jeho Arnošta, jenž postavil t. r. novou kryptu při kostelíku špitálském (v. t.)

Nynější zámecká kaple sv. Kříže vystavěna při stavbě zámku ve slohu renaisančním od Václava Petruzziho a od vídeňského akad. malíře Josefa Pichlera r. 1769 vymalována. Oltář je z červeného solnohradského mramoru; oltářní kříž s obrazem Ukřižovaného Spasitele a 2 kořící se andělé s obou stran svatostánku jsou od víd. sochaře Frant. Messerschmida.

V klášteře ve Slavkově je kaple Božského Srdce Páně. Oltář do ní zjednán v mnichovském závodě Jos. Müllera.

Severně Slavkova na kopci (362 m) ve vinohradech zdaleka viděti kapli sv. Urbana. (Obr. 41.) Půdorys tvoří kříž stejnoramenný. V rameni severním zaokrouhleném je oltář s obrazem sv. Urbana, na němž vyobrazen Slavkov z doby, kdy ještě byl obehnán hradbami.

Dle nadační listiny postavena kaple r. 1712.[3]) R. 1784 byla uzavřena, r. 1805 od Francouzů poškozena a r. 1816 až po základy zbořena.

Nově postavena až po střechu r. 1858 z příspěvků dobrodinců a ze jmění kaple; r. 1861 ze jmění singularistů dostavěna a posvěcena. Celkový náklad byl 2196 zl. 84 kr. nepočítaje v to

---

[1]) Tělesné ostatky byly: Apoleny z Valdštejna († 1597), jejího manžela Oldřicha z Kounic († 1617), jeho dětí: Kateřiny († 1596), Adama († 1600), Juliány Marie († 1606), Polyxeny Johanky († 1613), Apoleny († 1615), Sibyly († 1615), Oldřiška Bohuchvala († 1615); pak Jana Oldřicha Eusebia, syna Bedřicha z K. († 1620); 7 truhel bylo bez nápisu (ve třech byly ostatky: pí. Křinecké z Ronova, p. hraběte z Hodic a Zedníčkové ze Ždánic).

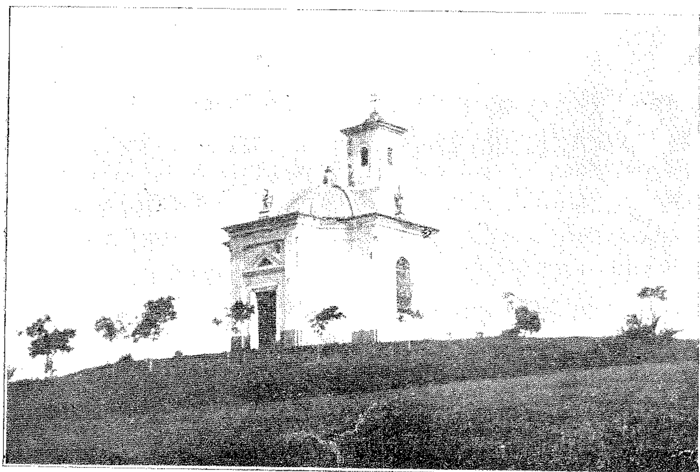
[2]) Používá se jí nyní za komoru; místnost je tmavá s gotickou klenbou.

[3]) Město projevilo v nadační listině přání, aby se tam alespoň jednou za rok sloužila mše sv. a procesí vedlo, začež měl farář obdržeti 1 zl. a hudebníci 24 kr. Také se uvolilo opravovati kapli, pokud by neměla svého jmění. Dle zápisů v městském archivu vydalo město již r. 1716 na novou vazbu, šindelovou střechu a jiné opravy kaple přes 300 zl.

bezplatný materiál, ruční práce a dovoz. Ant. Přikryl dal tehdy na své útraty postaviti na kapli 3 kamenné sochy sv. Antonína, sv. Anny a sv. Karla. Město Slavkov zavázalo se reversem kapli opravovati a udržovati.

Kaplička sv. Donata poblíž cukrovaru postavena druhdy na odvrácení živelních pohrom; později opustla a sloužila vojenské posádce za skladiště prachu.

Při stavbě cukrovaru r. 1872 opravil ji bezplatně stavitel pražský V. Nekvasil a rodák slavkovský P. Peregrin Obdržálek

Obr. 41. Kaple sv. Urbana.

věnoval do ní obraz sv. Donata, železný kříž v průčelí a na opravu kapličky učinil nadaci 20 zl.

Ve farnosti jsou ještě veřejné kaple: sv. Matouše v Hodějicích, sv. Antonína opata v Němčanech a Sedmibol. P. Marie na Luterštéku u Němčan.

Fara náležela od XIII. stol. řádu německých rytířů, jenž ji osazoval svými kněžími. I po ztrátě zdejší komendy držel ji nějaký čas; ještě r. 1460 uvádí se při řádových statcích balie české. Stávala v ulici Stanovské.[1])

[1]) R. 1566 kněz Matěj, farář vážanský, koupil své sestře Dorotě dům v Stanovské ulici podle fary ležící za 80 zl. — R. 1572 prodán dům v Stan. ulici podle fary s jedné strany ležící za 200 zl. (Kn grunt. slavk. II. 92, 322.)

Po znovuzřízení beneficia vystavěna fara z bývalé školy a měšť. domu v nynější ulici Fügnerově. Když pak r. 1770 byla zbořena, bydlil farář v domě č. 109, s býv. farou sousedícím.[1])

R. 1790 postavena nová fara o 1 poschodí při nynějším kostele za presbytářem s obou stran věže; dvůr proti faře postaven teprve r. 1818.[2])

První známý farář Václav byl r. 1409 svědkem na listině, kterou Bartoloměj, probošt u sv. Petra v Brně, koupil od Mikuláše (Niklasa), rektora školy slavk., hřivnu úroku ze 2 lánů zdejších na mešní nadaci za † rektora školy brněnské Štěpána.

V r. 1417 a 1418 připomíná se farář Mikuláš.

Náboženské poměry ve Slavkově od počátku XVI. století do protireformace.[3])

Náboženství katolické, jež zde za dřívější vrchnosti podpory docházelo, počalo upadati od té chvíle, kdy panství slavkovské právem zástavním přešlo na rod Kouniců.

Ještě r. 1506 připomíná se tu katolický farář Jan Kropáč a posléze r. 1527 katolický kněz Martin Kettnar. Ten však už pohoní Jana Šišku z Kounic a na Slavkově i na místě bratří jeho nedílných ze 200 kop grošů českých, „že jest rozkázal purkmistru a starším slavkovským lidem svým odjíti kaplu, ku kteréžto kapli já právo mám, a on mi toho napraviti nechce". Půhon po dvakráte odložen r. 1528 „z hodných příčin", posledně r. 1531 s vůlí obojí strany, načež s vůlí obojí strany vymazán z rozkázání p. Zdeňka Žampacha z Potenštejna, jakožto poručníka v půhoně.[4])

---

[1]) Dosud se tam říká „na staré faře".

[2]) Při dvoře zřízena později zahrádka na pronajatém panském pozemku. Farní stodola se zahradou je v trati „ve Stodolách".

[3]) Ve svém III. díle „Zemské sněmy a sjezdy moravské" (str. 292.) podotýká Frant. Kameníček, že náboženská otázka moravská za 16. století jest velmi složitá, a že „nelze dosud vylíčiti náboženské dějiny Moravy zevrubně z důvodu, že nemáme posud ani dobrých monografií ani nejsou řádně prozkoumány památky archivní".

I nastinujeme z doby té do protireformace náboženské poměry ve Slavkově, pokud o tom dopátráno zpráv z tištěných i původních pramenův. (Viz čas. Mat. Mor. r. 1912 str. 379—390.)

[4]) Kn. půh. B. (orig.) XIII., 286.

Potom až do protireformace není tu paměti o katolické duchovní správě.[1])

O straně *podobojí* (utrakvistech, kališnících) ve Slavkově není určitých zpráv. Dr. Jos. Beck ve svém spise: „Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer in Österreich-Ungarn“ (str. 54.) zmiňuje se pouze o schůzi, kterou vládyka Jan Dubčanský r. 1526 na den 14. března svolal do Slavkova, by o jistých článcích věroučných, pokud možná, jednoty se docílilo mezi utrakvisty a evandělíky. Schůzi té byl též přítomen Osvald Glaidt za Mikulovské, kteří se ještě považovali za evandělíky, a napsal o ní spis: „Handlung yetz den XIIII. Tag Marcy dis XXVI Jars, so zu Osterlutz inn Merhern etc.“ (43. K 112 der kais. Hofbibl.).

Bratří Boleslavští[2]) vyskytují se tu hned r. 1509, kdy Oldřich z Kounic ujal se tu panství. R. 1510 Jan z Lomnice a na Meziříčí, hejtman zemský, pohnal jej ze 100 kop gr., že se podle zřízení a zastání zemského nezachovává o „pikharty“[3]) a jim dopouští se scházeti na gruntech svých. Půhon pak odvolal. (Kn. půh. B. orig. IX. 134.) I později Kounicové až do bitvy bělohorské byli příznivci, ano někteří i stoupenci „Bratří“.[4]) Tito měli zde sbor[5]) a kapli starou,[6]) v nížto se scházeli k náboženství

---

[1]) Volný ve své topografii církevní (III., 478) uvádí sice ve Slavkově r. 1568 katol. faráře Jana Angelíčka, slibivšího zúčastniti se t. r. synody olomoucké; ale pochybuje o jeho pravověrnosti. Lze však důvodně za to míti, že týž byl farářem ve Slavkově (Schlackau) u Opavy, jenž byl lenním statkem biskupa olomouckého, a patronat tamější fary náležel taktéž biskupovi olom.

[2]) Nazývali se tak dle Mladé Boleslavě, jež koncem XV. stol. stala se hlavním střediskem Jednoty bratrské.

[3]) „Pikarti“, povšechný název pro odpůrce svátosti oltářní. Bratřím přezdíváno tak, že nevěřili „v přepodstatnění“.

[4]) Na př. Jan z K. (Čas. Mat. Mor. 1898, str. 252); Oldřich z K. (1566—1570).

[5]) „Kdež prve byl klášter německých rytířů.“ Paprocký ve svém spise: Zrcadlo slavného markrabství Mor. z r. 1593 l. 416 a 417 připomíná v tomto sboře některé náhrobky pánů z Kounic a to české: Václava († 1553), Petra († 1555), Petra ml. († 1562), Jana († 1566), Kryštofa († 1569), Václava († 1569), a latinský: Oldřicha z K. († 1570). — Cerroni (I. 79., fol. 150.—151.) klade tyto náhrobky, z nichž vynechal dva: Petra ml. z K. a Jana z K., do kostelíka na Špitálce. (Praví: „In der dortigen Kirche der Pikarden zbor genannt . . .“). Mimo to uvádí v něm náhrobky dvou bratrských kněží: český „B. Jakuba Klusáka“ († 1585) a latinský „B. Adama Felina“ († 1598).

Do vnější zdi kostelíka (str. vých.) je zazděn dosud zachovalý náhrobek pí. Anny, manželky Gabriele Litenského z Kelče, měštěnína slavkovského († 21./8. 1616).

[6]) Byl to kostelík sv. Jana Křtitele na Špitálce.

svému, a dům vedle sboru, jejž pro správce a bratry starší, učitele své, vystavěli. Aby při tom všem i do budoucna pokojně zachováni byli, Jan z Kounic na žádost Bratří starších dal jim r. 1558 obdarování na sbor a kapli i na dům podle sboru, by v něm Bratří správci učitelé byt svůj svobodný měli a všech platův a robot všelijakých i podle města prázdni byli. K tomuto domu bratrskému přidal jim kus pole v Újezdě panském před zámkem, na kterémž kuchynné věci seli, a v horách Rašovských louku „v Trojanově" a „ve Starém vinohrádku". Nemusili z toho žádných poplatků dávati ani z vinohradů se sádkem, jež dosud měli, anebo které by později přikoupili nebo odkazy získali. Z hor Rašovských směli k potřebě své každoročně 12 vozů dřev narubati, kdež jim od hajných ukázáno bude. Mimo to učitel správce v domě bratrském s čeledí svou mohl řemeslo všelijaké dělati i prodávati bez překážky vrchnosti, úřadu a cechu slavkovského.

R. 1568 Oldřich z Kounic za souhlasu celé obce dal vystavěti při zdi městské nový dům bratrský, což „v urovnání nesnází i nějakých škod tohoto domu" v knihy městské jest zapsáno. Týž potvrdil Bratřím r. 1570 všechny dřívější privileje.

Syn jeho Oldřich z K., zaměniv r. 1593 desátek z vinohradů při S. v plat peněžitý, ustanovil, aby z platu toho Bratřím do sboru z každé čtvrti jejich vinohradů srážela se 12 gr. bílých. Bratří z vinohradů svých „v Judengrutech" a „v hoře Kněžské" nemusili luteránskému faráři zdejšímu žádného platu ani desátku dávati.

Hojných darův a odkazů na penězích a z části na nemovitostech dostalo se sboru ve S. Značný odkaz učinila r. 1590 Magdalena z Kounic, manželka Mikuláše Paběny ml. Voračického z Paběnic a na Otnicích. Poručila Bratřím dům ve S. se všemi jeho svobodami i s loukou na Křenovsku.[1]) R. 1602 Jakub Želkovský, masař, poručil jim na stavení sboru nového slavkovského nebo domu bratrského 80 zl. Některé pozemky k domu bratrskému[2]) zakoupili hospodáři sboru.[3])

---

[1]) Manžel její měl jim vydati 200 zl. za to, že mu ponechala, co se v tom domě najde „od klinot a hotových peněz, šatstva, svrškův a všelijakých nadbytků". Kdyby dům ten chtěli prodati, vyhradila mu v koupi přednost před ostatními. Zatím však zemřel, a Bratří prodali dům i s loukou r. 1592 vládykovi Jiříkovi Zubovi z Myslečovic.

[2]) V archivě Vrbny-Kounice v Jaroměřicích (nyní uloženém v zemském archivě v Brně) uchoval se (bez data) zápis pozemků, patřících k domu bratrskému.

První známý bratrský kněz B. Martin zemřel tu r. 1525.

Správci sboru v S. byli, pokud známo: B. Václav Bílý kolem r. 1560 († 1564 v Rosicích), B. Pavel Rašovský († 1572 v Třebíči jeda tam na léčení), B. Jakub Klusák († 1585), B. Daniel Boreáš († 1592), B. Adam Felinus (Kocourek † 1598),[1]) B. Jan Beneš († 1601),[2]) B. Tobiáš Junius.[3])

Z nich povoláni do „úzké rady“[4]): Pavel Rašovský, Daniel Boreáš, Adam Felinus, Jan Beneš.

Ve S. konala se synoda bratrská r. 1572, jež ostře se vyslovila o nekázni šlechtických bratří.[5])

Za l. 1572, 1576, 1581, 1584 a 1587 zřízeni zde někteří z jednoty dílem na jáhenství, dílem na kněžství anebo povoláni do úzké rady.

R. 1572 byl zde zřízen na jáhna a r. 1576 na kněze Jan Jaffet, dějepisec český. Napsal mimo jiná díla „Historii o původu Jednoty bratrské“, † 1614 v Horažďovicích.

Městské knihy (gruntovní a horenské) zmiňují se o bratrských rolích, zahradách a vinicích; zvláště mnoho bylo vinic

---

Byly ty vinohrady po 2 čtvrtech v Kozí a Staré hoře, čtvrt v Píscích neb Rolích a kus pustého vinohradu v Kněžské hoře pod Babou. Dále 2 štěpnice, do nichž se obilí selo (ve Staré hoře pod 6 a v Kolíbkách pod 4 míry výsevku), pak role ve Vrchních Pracích pod 15 a v Rouské hoře pod 6 m. výsevku. Jiných ještě rolí bylo za 3 čtvrti.

[3]) R. 1601 byli jimi: Jiřík Morkovský a Jiřík Wais, r. 1604 Jiřík Křepelka a Daniel Milívský, r. 1609 Martin Paternus.

[1]) Bývalý rektor bratrského gymnasia v Ivančicích.

[2]) Kniha bratrská dí o něm, že „nechal po sobě nemálo statku nashromážděného, neboť toho byl pilen“. Ovdovělá manželka jeho Zuzana koupila r. 1602 usedlost ve S. kdysi Václava Kavína za 1300 zl. mor.

[3]) Připomíná se r. 1623, kdy s B. Janem Biskupem prodali spravedlnost svou 145 zl. Davidovi Austovi za 43 zl. hotových. Měli ji odkázanou na domě jeho po neb. Pavlovi Švíkovi.

[4]) Úzká rada stála po boku biskupa bratrského jsouc ve všech věcech třetí instancí. První instancí byli soudcové sboru, druhou kněz. Odvolati se mohlo ještě k synodě, na niž scházeli se kněží s laiky.

[5]) Zapovídajíc pití, hry, tance, hudby, ustanovila synoda na nezřízenou nádheru urozených žen až i exkomunikaci.

Dle Cerroniho byla ve Slavkově synoda ještě r. 1567, 1587 a 1611 (I. 32.)

J. Tenora v životopise „P. Martina Středy“ připomíná zde synodu r. 1584 (str. 105.).

bratrských.[1]) Z bratrských kněží měli ve S. domy B. Eliáš Severin[2]) a B. Jan Biskup.[3])

Ve zdejších knihách svateb. smluv mají zapsané svatební smlouvy: r. 1598 Jakub Alfeus, správce sboru třebického,[4]) r. 1600 B. Eliáš Straka,[5]) r. 1605 B. Jan Bojkovský.

Bratří ctili jen památku Husovu.[6]) Ve své původní prostotě nesetrvali; přizpůsobovali se časovým proudům a klonili se později stále více ke kalvinismu. Mládež bratrská vysílána pak na studia do Heidelberka, Strassburka, Basileje a Ženevy. Ze Sl. studoval v Basileji Václav Kavín.[7]) R. 1602 byl už doktorem lékařství. Za l. 1607—1611 uvádí se mezi „Bratřími" v Ivančicích.[8])

Novokřtěnci[9]) přišli do Slavkova nejprve r. 1528 z Miku-

---

[1]) Když tyto vinohrady odchodem Bratří ležely pusty, přenechala je vrchnost za l. 1639—1641 pouze za roční plat do důchodu panského. Některé vinice po „Bratřích predikantech" takto vzdělány jsou opět.

[2]) R. 1691 prodal grunt za 400 zl. a jiný koupil r. 1610 za 1200 zl. od vdovy po Janu Rousinovském.

[3]) R. 1613 koupil dům za 250 zl.

[4]) Svědkem mimo jiné byl mu B. Václav Kříž, správce sboru prostějovského.

[5]) Pojal r. 1599 za manželku Ludmilu, dceru † B. Jiříka Strejce, správce sboru židlochovského, a po její smrti r. 1600 Alžbětu, vdovu po B. Adamovi Felinovi.

[6]) Ve III. knize grunt. slavk. čteme k r. 1592 a 1598, kterak pokládány verunky za grunt „v pondělí den mistra Jana Husi".

[7]) Otec jeho Václav (Vaněk) byl ve S. po více let purkmistrem a též majitelem domu, jenž po jeho smrti prodán r. 1591 se čtvrtí pole, s podsedkem, s vinohrady, stodolou, zahradami, se šafránicí a s haltýřem za 1200 zl.

[8]) Kniha grunt. slavk. I. 215, 234; II. 8, 239, 332; III. 153, 160, 171, 292, 299, 309, 312, 313, 322, 323, 378, 398, 408, 409, 411, 457, 506, 512, 516, 527, 531; IV. 116, 166, 207, 325, 404; I. horenská 12, 27, 44, 122, 189, 190, 436; II. hor. 284, 523; Svat. sml. I. 209, 210, 212, 213, 217, 273, 274. Z. Winter, Život církevní v Čechách, str. 174, 473, 494, 874. Z. Winter, Život a učení na partik. školách v Čechách v XV. a XVI. stol., str. 70. Fr. Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy mor. III. 422 a násl., Čas. Čes. Musea 1861, str. 139—158. Fontes rerum austriacarum. Österreichische Geschitsquellen I., Abth. V., Band II. Todtenbuch der Geistlichkeit der böhm. Brüder.

[9]) Zavrhujíce křest dítek nařizovali obnovení křtu. Nejdůležitější jejich zásadou byl kommunismus. Ke cvičením náboženským scházívali se v domech, kde také společně vařili a jedli, a jež proto kuchyněmi („Haushaben") nazývali. Nejvyšší hodnost mezi nimi zastával „biskup a pastýř obce novokřtěnecké", další stupně hodnosti byli: „kazatelé" (die Diener des Wortes oder Evangeliums), hospodáři (Haushalter, die Diener der Notdurft, vedli správu kuchyní) a starší (die Ältesten).

lova[1]) s Jak. Widemannem a Filipem Jägrem. Páni z Kounic vlídně je přijali, dovolili jim stavěti v městě domy, darovali jim dříví na stavbu a prominuli robotu a všeliké platy na 6 let. Příštího roku přišli sem ještě novokřtěnci z Tyrol s Jakubem Hutrem a Sigm. Schützingrem, asi 80 osob z Českého Krumlova (mezi nimi: Hans Amon, Linhart Lanzenstill a Kryštof Geschäll) a pak ve Švýcarsku působivší Vilém Reublin (Räbl). Huter se Schützingrem vrátili se do Tyrol a poslali do S. nové bratry s Jiřím Zaunriedem.[2])

Záhy bylo jich zde tolik, že musili na 3 místech bohoslužby konati. Kazatelé však nepohodli se v učení, a tak r. 1531 na 150 bratří pod Hutrovcem Zaunriedem a Vilémem Reublinem odebralo se do Hustopeče. Odtud i ze S. podána zpráva do Tyrol Hutrovi, jenž přišel se Schützingrem a rozhodl na prospěch Hustopečských. U Slavkovských shledal rozličné nepřístojnosti (připuštění soukromého jmění, zištnost, rozmařilost, sňatky s jinověrci a j.),[3]) pročež tito počítáni mezi nečisté bratry.

---

[1]) Rozštěpili se tam na 2 strany: Spittelmaierovu, přívrženci meče, války, (měčíři [Schwertler], Sobotáři [Sabbater]) a Widemannovu a Jägrovu, přívrženci berly (Stäbler, odpůrci války), též řečení bratří Houfníci (Häufler) a společníci (Gemeinschaftler, hlásili první na Moravě kommunismus jmění). Poslednější vypověděl z Mikulova majitel panství Linhart z Lichtenštejna.

[2]) Dle Losertha. Beck píše: „Zaunring".

[3]) Kroniky novokřtěnecké podotýkají v těchto věcech: „. . . . haben etliche Diener, welche mer als einer Sprach kündtig gewesen, als sonderlich Frantz Intzinger, Jakob Mändl, Kilian vnd andre mer, vil von Inen selbst gehalten, vnd ainandr Speis vnd Tranck zugeschickht, gantz vnordentlich, auch etlich der Irigen, die den aignen nutz noch geliebt vnd gelt im Beutel behalten, auff den Markt sind gangen zu Kauffen, nach ihrem gefallen, was sy gelustet hat. Solches alles vnd Anders mer haben die andern gesehen, vnd ist darauss vil seufftzen, Klagen vnd Murmlen vnder dem volkh entstanden vnd angericht worden." B.-L., a dále na jiném místě „. . . . das sy fleischliche Freuheiten haben geben auff vilerley weiss, einem Yeden nach seinem gefallen, ins Aigenthumb sich wider (ein: F.) zu richten, . . . vnder die vnglaubigen sich zu uerheiraten! Vnd solcher sachen waren vil, darein sy angefangen haben zu kommen, vnd kein warnung noch straff wolt an Inen helfen. Sindt also von Einer fleischlichen Freiheit in die Andre gewachsen, damit der welt ganz gleich worden, das sy Niemants, von den weltmenschen mer kondt vnderschaiden noch kennen; vnd ruembten sich doch Ires ersten Berueffs, wissen, aber nichts (mer D. F.) davuon." B.-L.

Za l. 1535—1536, kdy pronásledováni bratří slavkovští[1]) s bratry švýcarskými a gabrielitskými, část novokřtěnců slavkovských odešla na Slovensko a část do Polska. (Až do Krasnikowa ve Vladiměřsku, odkud udržovali styky se Slavkovem). Ale již r. 1537 počali ve S. opět sídliti a roku následujícího vystavěli si tu společný dům. Přičiněním tehdejšího představeného (biskupa) obce novokřtěnecké Hansa Amona spojili se s novokřtěnci huterskými. Pozdější nátisky za století XVI. jich už nevypudili. Náleželiť Kounicové k oněm pánům, kteří se jich zastávali, že byli v orbě a průmyslu nad míru způsobilí a značné platy odváděli svědomitě a bez průtahu.

R. 1603 usnesli se bratří ve S., Dambořicích a Heršpicích odejíti odtud, ale po smírném ujednání s majitelem panství Oldřichem z K. ještě zůstali ve Slavkově a v Dambořicích. Z Heršpic odešli mimo několik osob.

Podle přísného dekretu, vydaného dne 17. září 1622, donuceni byli novokřtěnci slavk. s ostatními (celkem ze 24 společných domů) do určité lhůty se vystěhovati z Moravy.

Ve zdejších knihách městských slovou bratří křtění Němci, bratří Houfníci, bratří Huteršti, Toufaři.[2])

Měli domy v městě i na předměstí; bydlili též na panském domě na Bučovské ulici.[3]) Byli majiteli polí,[4]) zahrad, chmelnic a vinohradů dle nich zvaných „novokřtěneckých“.[5]) Jako znamenití vinaři používáni „k vykreftování“ vinohradův obecních i soukromých. Provozovali rozličná řemesla. Dům kovářů novokřtěneckých připomíná se r. 1583 na Bučovské ulici. R. 1591 bratří

---

[1]) V IX. svazku ochranovském (str. 255 a násl.) k r. 1559 je zpráva „o rozmlouvání mezi Bratřími, jenž slovou Boleslavští, a mezi těmi, jež slovou Novokřtěnci Austerličští“; Br. Jan Blahoslav poznamenal však k tomu: „totiž gabrielitští, ne ti společníci.“ (Čas. Mat. Mor. 1898, str. 46 a násl.)

[2]) Dle něm. „Wiedertäufer“.

[3]) Zde asi měli dílnu hrnčířskou společně s ostatními dílnami (kromě kovářské, soukenické a tkalcovské). Jos. Tvrdý, Slavkov a jeho výroba keramická v 16. století. Č. M. M. Z. 1913 str. 21—22. „Dům veliký Němců“ (Kn. grunt. Sl. II. 65.) pokládá za totožný s tímto panským domem.

[4]) R. 1617 náležely jim na Bučovské ulici 3 domy, 2 lány polí, z toho $1^1/_2$ lánu polí svobodných.

[5]) Po odchodě novokřtěnců r. 1622 ještě téhož roku a následujícího vinohrady jejich ponejvíce prodány a peníze za ně spolu i s jinými za věci novokřtěnecké utrženými do rentu J. M. C. zúplna odvedeny jsou.

Houfníci koupili na téže ulici dům vedle domu jejich ležící na ten způsob, aby proti tomu dům druhý, ve kterémž jejich soukeníci a tkalci jsou, člověku hodnému prodali. Učinili tak příštího roku,[1]) při čemž sobě vymínili dílnu, ve které se barví sukno. Velikou péči věnovali výrobě keramické a zvláště majolice, jež došla povšimnutí i na trzích polských, o čemž zprávu podává Dr. Frant. Piekosiński.[2])

R. 1593 spuštěno jim od J. M. P. kus rybníku u S., začež uvolili se ročně 13 kop loktů plátna všelijakého vybíliti, pro případ, že by tolik plátna nebylo, za každou kopu 60 kr. dávati. — Též byli povinni z jednoho domu na Bučovské ulici ročně 5 kop loktů lněné příze napřádati. Za to ponechala jim vrchnost tvaroh ze dvora zdejšího a křenovského, co ho mimo potřebu, dělníky a všelijaké řemeslníky, zůstalo. Naproti tomu za každou kopu, jížto nenapředli, musili platiti při sv. Jiří 3 zl. 30 kr.[3])

Ze šlejfírny při valše dávali novokřtěnci 5 zl., od r. 1604 společně s dambořickými 7 zl. ročně.

Novokřtěnci byli též dobrými ranhojiči. Zápisy městské zmiňují se o jejich lazebnících a barbířích (barvířích), o jejich knihách lékařských a platech za léčení (na př. za hojení ruky, zlé hlavy, úst a j.) Ve S. měli svůj špitál a láznu, jež směla se prodávati jen bratřím.[4])

---

[1]) R. 1603 koupil grunt ten kněz Václav Malenovský.

[2]) Jos. Tvrdý l. c. 18—19.

[3]) V privileji cechu tkalcovského z r. 1597 praví se o tkalcích novokřtěneckých: „Item. Toufaři zdejší i jiní na gruntech mých k Slavkovu náležejících, ti krom díla mého, kterýmž mi povinni jsou, tomu chci, od žádného z poddaných mých domácích neb přespolních žádného přediva buď v předenech neb v klubcích přijímati a dotčeným tkadlcům poddaným mým v tom žádné překážky činiti nemají. Jestliže by se co toho proti tomu našlo, tehdy to všecko týmž novokřtěncům pobráno od cechmistrův a mistrův a na cech obráceno býti má. Však což by se díla jejich domácího tklo, to, kdež by sobě buď zde při městě neb v kterékoliv dědině verštat míti a držeti zvolili, volně zdělati mohou nečiníc při tom nic na škodu těmto, jakž svrchu psáno.“

[4]) Drželi ji lazebníci: r. 1548—1549 Hons Tenneberger; r. 1549—1552 Bernart Eblczort; kolem r. 1556 Hons Jirka Fizner; r. 1556—1568 Hons Penner; 1568—1572 Kryštof Holzinger; r. 1572—1575 Hons; r. 1575—1589 Mikuláš Lipert (Lipart); r. 1590—1603 Jakub Khortner (Gortner); 1604—1621 Jiřík Ertl.

Z barbířů (bradýřů) jsou známi: za l. 1545—1558 Kornelius (psán též „lékař“, byl r. 1553 poručníkem sirotků barvíře Bastla); za l. 1565—1596 Benedikt Gebl (Gebling); r. 1595 Gabriel Gebl; l. 1595—1604 Jak. Pugengrueber; l. 1601—1617 Hans Toman.

Hřbitov jejich byl za panským mlýnem.[1])

Z novokřtěnců, kteří se vyskytují ve S., byli:

a) biskupy (představenými celé obce novokřtěnecké): Jakub Huter do r. 1536, kdy upálen v Inšpruku, po něm Hans Amon, řečený „Soukeník" (Tuchmacher), † 1542 v Šakvicích, a po tomto Linhart Lanzenstill, řečený „Provazník" (Seiler), † 1565 v Němčičkách u Pravlova;

b) kazateli: Jak. Widemann; Filip Jäger; Fr. Intzinger; Jak. Mändl; Kilian; Sigm. Schützinger; Hans Fasser; Kryštof Geschäll; Vilém Reublin; Jiří Zaunried, spisovatel; David Böhm (Behem), Adam Schlegel; Burkart „von Ofen"; Oldřich Stadler, spisovatel († 1540 v Bučovicích); Kašpar Braitmichl jinak „Krejčí" (Schneider), básník a kronikář († 1573 ve S.); Abel Ockershauser († 1593 ve S.); Wolf Schönberger, jinak „Hungermüller" († 1599 ve S.); Valtan Kallenbach († 1620 ve S.);

c) hospodáři: Petr Dietrich, krejčí (1565 ve S.); r. 1577 Toman a Jobst;

d) starším: Hans Wucherer (upálen r. 1537 v Burghausích v Bavorsku.)

Novokřtěnci na Moravu přišlí byli vesměs Němci a také zůstali Němci. Spojení jejich s českými Bratry se neuskutečnilo; za to však spojily se s nimi zbytky bratří Habrovanských neboli Luleckých, jediný to asi český živel v celém tomto vyznání.[2])

K novokřtěncům náleželi bratří „Pilgramští" a „Kornelští," kteří v gruntovních knihách města S. nejednou se uvádějí společně. Jejich společnými hospodáři byli l. 1598—1615 Bastl Herr, Hans a Kašpar Braun, Adam a Hans Czynadr. Když r. 1597 bratří Pilgramští prodali dům v ulici Židovské za 330 zl. a dům za kostelem za 200 zl., přijímali verunky (splátky) z domů těchto zmínění hospodáři jménem bratří Pilgramských i Kornelských. V urbáři z r. 1617 připomíná se v městě S. také dům pil-

---

[1]) R. 1612 koupili si 2 kusy zahrádky za mlýnem „při pohřbu jejich" a r. 1614 opět jeden kus.

[2]) Dr. Fr. Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy mor. III. 471—472. — Zakladatel sekty habrovanských rytíř Jan Dubčanský sám nechtěl s nimi se spojiti pro jejich zásady o kommunismu i snad pro přísná snesení proti nim vydaná. V. Brandl, Čas. Mat. Mor. 1882, st. 86.

gramský.[1]) Bratří tito pěstovali obchod, půjčovali peníze a účastnili se správy městské.

Ve svatebních smlouvách dočítáme se o zadržení podílu dětem, jež se připojily k novokřtěncům.[2])

Luteranismus rozmohl se ve S. mezi obyvatelstvem německým i českým.

Z českých kazatelů luteránských jsou známi: r. 1563 Jan Táborský;[3]) r. 1574 Martin, farář zdejší;[4]) l. 1577—1579 Jan Miletínský, farář slav.;[5]) r. 1580 kněz Simeon Práz (Pressius);[6]) l. 1580—1582 Tobiáš Závorka, farář slav..;[7]) l. 1584—1590 kněz

---

[1]) Platilo se z něho při sv. Jiří a Václavě po 1 gr., robotního při sv. Janě a o vánocích po 8 gr. $3^1/_2$ den.

[2]) Tak Anna, vdova po Matěji Jennerovi, provdavši se r. 1578 za Jiříka Bachmana, vymínila 8 zl. pro svou dceru, která byla mezi novokřtěnci huterskými, s podmínkou, že se od nich odloučí. — R. 1592 Kašpar Kuma, oženiv se s Barborou, vdovou po Hansovi Melovi, vymiňuje, kdyby dítky jeho od novokřtěnců nechtěly odejíti, nemá jim nic z toho statku dojíti, nýbrž všechno manželce jeho.

Prameny: Dr. Jos. Beck, die Geschichtsbücher der Wiedertäufer in Österreich-Ungarn (1883), S. 39; 73—76, 84—87, 91—101, 116—124, 129, 133—135, 149—151, 193, 216—217, 239—240, 248, 319, 330, 335, 354, 408; Dr. J. Loserth, der Communismus der mähr. Wiedertäufer im 16. u. 17. Jahrh. (1895). Čes. Časop. Hist. roč. III. str. 349—358; Kn. grunt. Sl. I. 13, 19, 65, 96, 114, 143, 146, 152, 168, 204, 226, 248, 258, 340; II. 41, 65, 66, 76, 96, 125, 126, 146, 249, 256, 286, 289, 307, 364, 384; III. 38, 125, 214, 250, 258, 261, 264, 300, 326, 334—336. 376, 396, 419, 420, 425, 449, 459, 460, 541, 542; IV. 81, 166, 187, 382, 431; I. hor. 6, 20, 23, 41, 64, 101, 178, 210, 235—237, 247, 285, 294, 323; svat. sml. I. 23, 131, 169, 262; kn. grunt. špit. I. 212, 263, 350, l. (?) 1592, l. (?) 1614.

[3]) Nabízel se t. r. Jihlavanům za kazatele slova božího v jazyku českém.

[4]) Dotknuv se ve 2 kázáních dobré pověsti pánů purkmistrův a radních, musil odprositi.

[5]) Zastupoval na soudě r. 1577 manželku svou Kateřinu, jež z hněvu nemálo na poctivosti urazila Annu, manželku Jiříka Koláře Kučerovského, i musila odprositi. — R. 1579 koupil od něho Jan Butě $^1/_4$ vinohradu v „Písku" za 39. zl.

[6]) † t. r. ve S. — Bratří (boleslavští) se přimluvili, aby děti jeho puštěny byly do Uh. Brodu. Avšak Broďané musili Slavkovským toho ujistiti, že ty děti dorostouce na S. ničeho postihati nebudou.

[7]) Chodě po koledě r. 1581 posekal v Hodějicích s Johannem, rektorem S., jednoho „z Bratří" (Tomáše, ševce z Rousinova, jdoucího z Heršpic za sboru od posluhování domů). Na zámku S. r. 1582 věc srovnána tak, aby oba odprosili raněného, za úraz mu dali kněz 20 a rektor 10 kop a barvíři za hojení kněz $^2/_3$ a rektor $^1/_3$ výloh.

Jiřík Rychnovský;[1]) r. 1595 Ondřej Beránek, farář slav.;[2]) v l. 1602—1607 Jeremiáš Parlagius, farář slav.;[3]) v l. 1603—1610 kněz Václav Malenovský;[4]) r. 1610 Jan Horiaeus Mezřický, farář slav.;[5]) r. 1614 kněz Jan Hussius.[6])

Dle urbáře z r. 1617 platilo se z domu farního při sv. Jiří a sv. Václavě po 1 gr. a robotního o sv. Janě a vánocích po 8 gr. $3^1/_2$ den. V archivě Vrbny-Kounice v Jaroměřicích (nyní v zem. archivu v Brně) poznamenány jsou důchody kněze moravského:

Desátek obilní (pšeničný, režný, ječný a ovesný) ze 30 podsedků v městě, z 11 v Němčanech a ze 6 v Hodějicích; plat desáteční z vinohradů[7]) ročně 10 zl. 8 gr.; accidentia za křty, úvody a oddavky; item kus vinohradu „v Zlaté hoře"; příjem z koledy o vánocích a příspěvek od vrchnosti. Co se knězi a rektorovi za pohřeb a zvonění dávati mělo, o tom zvláštní nařízení dáno dne 28. května 1620 za přítomnosti pánů radních.[8]) O kázání pohřební měl se každý s knězem srovnati sám.

Z německých kazatelů luteránských znám jest Kašpar Lambert r. 1610.[9])

---

[1]) Koupil r. 1584 grunt na Bučovské ul za 100 zl. a za rok potom jej prodal.

[2]) Za něho s vůlí a snesením všech tří rad vinný desátek „z Judengruntů" a z „hory Knězské" změněn v plat peněžitý. Držitelé vinohradů v Judengruntech měli dávati „z každé čtvrti buď dělané neb nedělané i z těch kousků rolí až po cestu" faráři po 8 gr. a z achtele po 4 gr. bílých a k tomu, „z jaké roli J. M. Pánu plat peněžitý dávají, z toho také desátek obilný knězi dávati." Tentýž plat ustanoven z vinohradů v hoře Knězské. Plat peněžitý z Judengruntů dodávati měl faráři slav. úřad němčanský o sv. Václavě. Osvobozeni byli od platu „Bratři boleslavští".

[3]) R. 1602 koupil grunt se $^3/_4$ pole na Buč. ulici za 450 zl.; r. 1607 prodán grunt za týž obnos od jeho rukojmí. — Manželka jeho slula Ester.

[4]) R. 1603 koupil grunt na Buč. ulici za 160 zl. a r. 1610 za tutéž cenu prodal.

[5]) Byl t. r. svědkem při svatební smlouvě Tomáše Prayse, faráře rousinovského.

[6]) Měl spravedlnost 106 zl. 20 gr. na gruntě pí. Anny Rodovské z Hustiřan, jižto odkoupila od něho za 24 zl. 22 gr. hotových peněz.

[7]) „V Judengruntech" a „v hoře Knězské".

[8]) „Když se všemi zvony zvoniti bude, knězi 4 gr., když menšími zvony, 2 gr. Kdo by co mimo toto nařízení knězi z lásky více dáti chtěl, nezbraňovalo se mu.

[9]) Známý reformator italský Bernardino Ochino, zprvu františkán potom kapucín, jenž r. 1542 přestoupil k protestantismu, zemřel zde r. 1564. (Viz Č. M. M. 1916 str. 312—313.)

Dne 7. května 1620 sousedé němečtí koupili knězi německému nynějšímu i budoucímu dům, jejž kdysi držel dr. Markus Eug. Bonacina, s achtelem vinohradů „v Rempercích", ale bez jiných všech rolí za 300 zl.[1])

Ještě r. 1623 je zmínka o faráři německém, jemuž vydáno 10 zl. z pozůstalosti a nápadu Marianny, sirotka Fabiána Alta, bednáře. Poručení dálo se na kostel český a německý. Byl to farní kostel, jehož používali luteráni obojího jazyka.[2])

Roku 1623 obnovena ve Slavkově katolická duchovní správa[3]), a prvním farářem ustanoven Jiřík Scrinius.[4])

---

[1]) Grunt ten na místě pustý koupil r. 1661 Jiřík Unterfuss, ale maje jej stavěti přepustil dobrovolně r. 1665 Jiříkovi Korčákovi.

[2]) Prameny: Kn. grunt. Sl. II. 163, 164, 376, 385,; III. 207, 326, 349, 460, 516; IV. 55, 214, 215; I. hor. 32; svat. sml. I. 263, 283; II. 8, 26, 102. Čas. Mat. Mor. 1899, str. 353—355.

[3]) Schmidl ve svém díle: „Historia Societatis Jesu, III. 409" zmiňuje se, kterak r. 1623 kardinál Dietrichštejn vymohl pro misii ve Sl. jesuitu z koleje brněnské a téhož ještě roku dosadil sem katolického kněze.

[4]) Psal r. 1626 kardinálovi Dietrichštejnovi: „Před V. V. K. M. poníženě netajím, budouc některé rolí v městě Slavkově, z nichž se plat pánu Slavkovskému spravuje. I zůstávaje já již na čtvrté léto tamž v městě Slavkově za správce církevního, odtud žádného vyživení až posavad nemám. V. V. K. M., že by mně z takových rolí desátek spravován byl, tak abych vychování své míti mohl, sice jináče na té faře možné ani obstáti není, že to milostivě nařídí, poníženě prosím. A což tak V. V. K. M. pro mě chudého kaplana učiniti ráčí, na modlitbách svých nehodných V. V. K. M. sobě poručenu míti chci.

Kněz Jiřík Scrinius,
farář v městě Slavkově."

Potom odeslán kardinálem z Olomouce ze dne 4. července 1626 český dopis úředníkovi panství slavkovského Gabrielovi Litenskému z Kelče: „Věrný náš milý! Jakož nám ctihodný kněz Jiřík Scrinius, farář Slavkovský, v příčině nějaké roli a špatného jeho vychování supplikaci podal, a co za stížnost sobě vede, z přečtení porozumíte. I chtějíce My od Vás v tom ve všem gruntovně informirováni býti, Vám o tom dodatečně poroučíme, abyste ihned, jak Vás toto psaní naše dojde, pojma k sobě jednu osobu z rady sem do Olomouce přijeli a mimo to i purkmistra nynějšího též i otce jeho a Jana Prokše sebou vzali, před Nás dostavili a svou správu na to učinili, věda, že v tom milostivá vůle naše naplněna bude."

(Archiv vrchnostenský hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích, nyní v zem. archivu v Brně.)

V obtížné duchovní správě byl podporován misiemi jesuitů[1]) r. 1623, 1624, 1626 (třikrát)[2]) 1630[3]) a 1631.

V nejstarší křestní matrice, počínající r. 1623, dle dosud zachovaných zápisů bylo konversí r. 1624 7, r. 1625 53 (mezi nimi Jan Ratajský s manželkou Annou a Tobiáš Postřihač s manželkou a se 2 syny, druhdy „sborničtí"); r. 1626 105; ještě r. 1632 pokřtěna Alžběta, 18letá dcera po † Tomáši Krejčím, sekty kornelských, a r. 1633 33letý pacholek Václav z Němčan, „jehož rodiče zanedbali dáti pokřtíti."

Po obnovení katol. duchovní správy připadly ku Slavkovu tyto bývalé fary: Křenovice k nimž patřily Hrušky, trvale; Vážany L. do r. 1658; Letonice v l. 1648—1659; Křižanovice do r. 1639,[4]) kdy obnovena zde duch. správa, jež potrvala do r. 1650, pak opět u Slavkova; Kobeřice a Nížkovice do r. 1650[5]) a od r. 1672—1690.

R. 1699 znovuzřízena duch. správa v Křižanovicích a přiděleny k ní Kobeřice, Nížkovice a Rašovice; r. 1908 nově zřízena fara v Křenovicích a přifařeny k ní Hrušky.

Od t. r. náležejí ku zdejší farnosti Slavkov, Heršpice, Hodějice a Němčany. R. 1910 bylo v ní 6384 katolíků.

Jiřík Scrinius byl farářem ve Sl. do r. 1634. Po něm následovali Karel Kraček —1636, Gabriel Vřetenáč —1638, Jiří Bernard Kresta —1641, Jiří Houževka —1644, Jan Tomáš Opolský připomíná se 1648, Jan Václav Gach (?—1652), Blažej Tomanec —1653, Martin Vodný, cisterciák —1655, Matěj Frant. Vaidinger[6]) —1661, Stanislav Kavallier —1666, Jan Stivar —1669, Jiří Stivar —1690, bratr předešlého; Pavel Ličovský —1704, poručil k záduši 1000 zl., stal se kanovníkem brněnským. Ježto vrchnost zamýšlela uvésti do Sl. Piaristy, byli zde zatím administratory: Václav Křížek —1707 a Jan Martin Šimík —1713, na to farářem do r. 1721. Po něm opět administratoři Frant. Maxm. Fischer —1725, Rafael

[1]) J. Schmidl, Historia Soc. Jesu III. 93, 409, 755, 1080.

[2]) Při první misii přestoupilo 5 novokřtěnců, 12 luteránů a několik pikardů. Po 2. a 3. misii až na dva ostatní se stali katolíky.

[3]) Jesuita z Olomouce obrátil jich na 13, kteří se mezi nově obrácenými skrývali.

[4]) V křestní matrice je poznámka v r. 1639, že Heršpice patří nyní do Křižanovic; od r. 1650 opět jsou u Slavkova.

[5]) Do r. 1672 spravovány z Dambořic.

[6]) Za Vaidingera vyskytují se tu: r. 1658 cisterciák P. Šimon, r. 1659 Michal Ustiner z řádu něm. rytířů, r. 1660 dominikáni P. Josef a P. Jakub.

Folkmann —1728 a Jan Delunk —19./9. 1729, pak farářem —1737; Karel Friedrich —1739, Jan Schisterle —1748, Jan Šašina —1767, Martin Lazenský —1777, Frant. Schlosser —1809, první děkan slavkovský; Anton Neumann —1821; Frant. Jílek (1822—1858)[1]); Frant. Myslím —1872, rodák slavkovský; Julius Jiřík —1888, Jos. Pospíšil —1894. Od t. r. Václav Uhýrek, děkan.

Příjem farářův po znovuzřízení beneficia byl kromě štoly desátek obilní[2]), plat desáteční z vinohradů, jejž dostával dříve kněz luteranský, pak z městského pivovaru z každé várky vědro piva[3]). K faře náležely též 2 čtvrti pustého vinohradu.

Jednu čtvrt „v hoře Rouské" zaměnil farář Jiřík Scrinius r. 1628[4]) s Oktaviánem Septalou za jedny honý (půllán), „jak se k Vážanům jde", druhou čtvrt „v Dolní Praci" r. 1631 s Petrem Herzogem za jedny hony proti heršpic. mostku (I. kn. horenská 32, 422, 431).

R. 1678 patřil k faře půllán, řečený „bratrský", louka u Křenovic (vedle panské louky) na 1 vůz sena[5]), desátek obilní (ozimý a jarý) ze Slavkova („z Podsedků"), z Hodějic a Němčan průměrně ročně 40 kop, z Křenovic 90 kop, z Heršpic (od t. r. místo desátku) ročně 8 zl. 48 kr., platu desátečního ze slavk. vinohradů („v Judengruntech" a „v hoře Kněžské", již na pole vzdělaných) 11 zl. 58 kr. 4 d. — Mimo to platu peněžitého ze Slavkova 57 zl., z ulice Špitálské 14 zl. 28 kr., z Hodějic 16 zl. 20 kr., z Němčan 12 zl. 12 kr., z Hrušek 9 zl. 41 kr.

Od vrchnosti za dozor nad špitálem z každé várky vědro piva.

Nyní má fara: movitého jmění 22.732 K, nemovitého 9 ha 7946 m², chudinský ústav farní koncem r. 1913: pro město Slavkov 23.133 K 20 h.

---

[1]) Odkázal faře cenný obraz (olejomalba) „Hostina krále Baltazara" a veliké nástěnné hodiny. — Mimo to poručil všem rektorům přifařených obcí pozemky na přilepšení. Také učinil odkaz na třetího podučitele ve Slavkově (v. t.) a na školní premie 309 zl. (str. 147.)

[2]) Ze Slavkova pouze z rolí „Podsedků" na 20½ kopy.

[3]) Když r. 1660 převzala vrchnost od města pivovar, dávala faráři do své vůle tutéž dávku s podmínkou sloužiti týdně na její úmysl 1 mši sv.

[4]) V jiném zápisu z r. 1636 praví se, že se tak stalo r. 1629.

[5]) R. 1772 byly při faře 3 louky: ve Slavkově (získána rozdělením pastvin), v nížkovském žlebě a u Křenovic celkem na 4 vozy sena a 3 vozy otavy. Zahrady byly dvě: u far. stodoly na předměstí Bučovském a za panskou bažantnicí (tato na zeleninu).

Matriky křestní počínají r. 1623, oddací a úmrtní r. 1659. Farní knihovna založena r. 1820 z odkazu zámeckého kaplana Frant. Haupta.

Dominik Ondřej z Kounic chtěl uvésti do Slavkova řád piaristský. Nežli se věc projednala, zemřel. Syn jeho Maxmilián Oldřich umínil si místo toho zříditi r. 1724 nadaci obnosem 10.000 zl. pro 4 kaplany. Farář slavkovský měl míti titul osobního děkana. Nadace však ukládala kaplanům tolik povinností,[1]) že ji bisk. konsistoř. olomoucká zamítla.

Slavkovské děkanství zřízeno 1. ledna 1787 vyloučením far z děkanství vyškovského, bučovského, brněnského a židlochovského (v. str. 69).

Beneficium katechetské zřízeno r. 1836 z odkazu zdejšího měšťana Josefa Mezníka († 1830). Poručil na ten účel svůj dům na náměstí (nyní č. 66) a Rotšildův los 100 zl. stř. Beneficiátu vykázán v domě tom byt; za povinnost měl vyučovati náboženství na zdejší škole až do 3. třídy, hochy měšťanů slavkovských na gymnasium připravovati, na úmysl zakladatelův kromě neděl sloužiti ještě v týdnu 2 mše sv.[2]) a v duchovní správě vypomáhati.[3])

Nadační kapitál je ve správě obce slavk., jež r. 1862 nadační dům prodala. Obec doplácí ročně nyní na tuto nadaci 226 K.

Beneficiát je nyní zároveň katechetou měšť. školy ve Slavkově a dostával do r. 1906 doplatek z okresní pokladny školní.

T. r. zřízeno samostatné místo katechetské a beneficium Mezníkovo odloučeno. Nynější katecheta je zároveň beneficiátem.

Z beneficiátů déle působili: Antonín Buchta (1836—1843), Frant. Myslím (—1857), Jan Korčián (—1863), byl prvním ředitelem hlavní školy Sl., Frant. Poimon (–1877), Petr Kosík (1882—1897), Jan Staněk (—1906), Frant. Kosík (—1917).

---

[1]) Každý kaplan měl sloužiti týdně na jeho úmysl 3 mše sv.; jeden z nich každou neděli a svátek v křenovském kostele míti kázání, zpiv. mši sv. a křesť. cvičení; na všední dny určoval, o kolika hodinách má každý kaplan sloužiti mši sv. atd. . . .

[2]) Připadne li svátek v týdnu, tedy o tomto dni.

[3]) Na katechetu učinil též odkaz Jakub Zhořel († 1846). — Poručil, aby z 5 honů „u staré valchy" 4 hony se prodaly a utržený obnos na 3 díly se rozdělil: na chudinský fond, na mešní nadaci a na katechetu. Utržilo se 2000 zl. stř. — z toho třetina 666 zl. 40 kr. stř.

Školství. Škola byla tu zajisté záhy při farním kostele.[1]) První známý rektor školy slavk. Mikuláš prodal r. 1409 proboštu brněnskému Bartoloměji hřivnu úroků ze 2 lánů zdejších na anniversarium za † rektora školy brněnské. O škole je písemná pamět teprve z r. 1553. Bratří „boleslavští" koupili t. r. kus při domě † Pavla písaře, kdež bývala stará škola, od dcery jeho Maruše za 20 zl.

Bratří sami měli svou školu v domě bratrském; z jejich učitelů připomíná se r. 1554 Šťastný.

Na městské škole za 2. polovice XVI. století působili již luteránští rektoři (mistři školní), což potrvalo do r. 1622. Jmenují se tu z nich: r. 1575 Jan Pelhřimovský, r. 1578 Johannes Přeštický, v l. 1580—1581 „Johannes" (snad týž Přeštický?), r. 1591 „Martin"[2]), r. 1595 Jiřík Dobřanský (zavražděn od Jana Vilky, varhaníka); z kantorů v l. 1580—1581 „Martin". Rodičové dbali o školní vzdělání dítek; máme důkazy toho jednak ze svatebních smluv, v nichžto ovdovělí manželé vymiňují sobě pozůstalé dítky po nebožtíku do školy a na učení dáti, jednak z účtů sirotčích a gruntovních knih, jež zmiňují se o platech za vyučování a o výlohách na potřeby a předměty školní.[3])

Školného platívalo se ročně obyčejně 1 zl., za drva $7^1/_2$—12 gr. Rektor a kantor měli též příjem z koledy, po níž chodívali se žáky.[4])

R. 1620 u přítomnosti trojí rady nařízeno dávati rektorovi: od pohřbu, když se všemi zvony zvoniti bude, 12 gr., když menšími zvony, 8 gr.; do školy na vychování mládenců, za zpívání a vykonávání prací v kostele dávati z radnice $^1/_4$letně 2 zl., času zimního koupiti do školy provazec dříví; od zvonění klekání[5]) $^1/_4$letně 26 gr.

---

[1]) Ze XIV. století máme zprávy o dvou ze S., věnovavších se stavu duchovnímu, a sice o Mikuláši, synu Pavla ze S. (byl už r. 1346 kanovníkem brněnským) a o Peregrinu ze S. († 1348 jako farář modřický.)

[2]) Koupil t. r. dům v Široké ulici za 70 zl.

[3]) Na př. na papír a černidlo 6 d., za kalendář 1 gr. 1 d., za začátky 1 gr., za knížky 4 gr. 2 d., za konfesi (1589) 4 gr., za katechismus a za knihy (1614) 5 gr. a j.

[4]) Také zvoněním a zpěvy při pohřbu si vydělávali.

[5]) V listině bez data (snad s konce XVI. stol.) rektor slavk. Pavel Fabricius Schosenhradský dožaduje se $^1/_4$letního platu od zvonění a platu 1 ortu (= 8 gr.) od sirotka † Erazima.

Z katol. rektorů ve stol. XVII. známe: Tomáše Stupavského (1647—1664) a r. 1684 Jana Píska; z kantorů „Tomáše" (1644—1646) a r. 1649 „Matěje Štěpavského".

Dle pozdějších zápisů zastával rektor také službu obecní.[1])

Stará školní budova stála v Zahradní ulici čís. 103 (č. nové 107). Na žádost obce dala vrchnost r. 1781 školní světnici rozšířiti. Zdejší školu navštěvovaly tehdy děti ze Sl., Špitálky, Němčan a Hodějic. R. 1783 zřízena expositura školy S. v Němčanech.[2])

Do r. 1819 byl místní rektor správcem i zdejší německé školy židovské za ročních 60 zl. Dával je svému pomocníku, jenž židovské děti vyučoval.

Od 1./10. 1820 zřízena filiální škola slavkovské v Hodějicích.[3])

Zdejší rektor, jsa zároveň varhaníkem, měl příjem r. 1828: užitek ze 2 kousků pole $^5/_8$ m., platu školního[4]) ze Sl., Špitálky a Hodějic 350 zl. víd. m., od každého dítka jak měšťana tak rolníka ročně 4 pecny chleba[5]), od města za službu učitelskou a varhanickou 104 zl. 12 kr., štola 60 zl., náhrady za koledu od Sl, Špitálky, Němčan, Heršpic a Hodějic 18 zl. 45 kr., z nadací far. kostela 20 zl. 30 kr. 3 d., od Němčan jako varhaník 1 zl., žita ze Špitálky, Němčan, Heršpic a Hodějic úhrnem $15^3/_4$ m., z téchže obcí koláče o posvícení. Vrchnost poskytovala na otop školy 8 sáhů dříví. Pomocníka (preceptora) musil vydržovati ze svého.

R. 1832 upravena v sousedním domě vrchnostenském č. 104 (č. nové 108) světnice pro druhou třídu.[6]) Dávku na otop zvýšila vrchnost z 8 na 10, od r. 1834 na 12 sahů dříví ročně.

---

[1]) Tak r. 1751 vyplaceno mu z obecní pokladny mimo služné 73 zl. 12 kr. též od bubnování 15 zl. — Ve fasi rektorově z r. 1788 udává se 25 zl. za zvonění proti mračnům minulého roku.

[2]) Potrvala do r. 1852.

[3]) R. 1850 stala se samostatnou.

[4]) „Sobotalesu": z dítka v I. třídě 2 kr., v II. tř. 3 kr. týdně.

[5]) Od r. 1832 dostával místo chleba z města S. ročně 30 zl. stř. — Špitálští odpírali mu tuto dávku od r. 1830. Rekurs podaný k c. k. guberniu vyřízen r. 1837 tak, že každý $^1/_2$láník, $^1/_4$láník a chalupník s poli na ulici Špit. bez ohledu na počet dítek školou povinných musil mu dávati ročně pecen chleba.

[6]) Dětí bylo již tolik, že abecedáři a slabikanti vyučovali se v létě na síni v přízemí školy, v zimě pak v úzké světnici preceptorově.

R. 1858 zřízena třetí učírna v domě č. 60 (č. nové 63). Obec uvolila se dávati výpomocnému učiteli 150 zl. stř.[1]) a na otop třetí třídy 4 sáhy dříví ročně.

Z rektorů zdejší farní školy v 18. a 19. století delší čas působili: Jan Stránský (asi od r. 1760—1810), Jiří Myslím (1810—1828), Damián Hrbáček (1829—1861).

R. 1859 podalo město žádost k vyšším úřadům, aby ve S. místo dosavadní farní školy zřídila se samostatná 4třídní škola hlavní. C. k. místodržitelství ve srozumění s bisk. konsistoří svolilo k tomu ze dne 6./8. 1861 za těchto podmínek:

„1. Město poskytne nadačnímu katechetovi hlavní školy s přibráním výnosu z nadace Mezníkovy (v. t.) a prvnímu učiteli platu 600 zl., druhému učiteli 400 zl. a podučitelům po 250 zl. ročně.

2. Veškerému učitelstvu zajistí byt a pensi, taktéž pensi i manželkám a dětem učitelstva.

3. Řediteli hl. školy, jímž mohl býti katecheta nebo jeden z obou učitelů, poskytne příplatek 100 zl. ročně.

4. Ředitele a učitele jmenuje po návrhu obce c. k. místodržitelství, katechetu bisk. ordinariát.

Na místě obec. domu č. 3 od c. k. krajské komise za vhodné uznaném postavena v l. 1861—62 nová škola stavitelem a měšťanem slavk. Antonínem Přikrylem nákladem 35.204 zl.[2])

Ve škol. roce 1861-62 vyučovalo se ještě ve starých místnostech školních. Dětí bylo 415. Školní plat stanoven pro 1. tř. 2 zl. 50 kr., 2. tř. 3 zl. 50 kr., 3. tř. 4 zl. 50 kr., 4. tř. 6 zl. ročně.

Prozat. ředitelem jmenován nadační katecheta Jan Korčián, po něm r. 1863 nadační katecheta František Poimon.[3])

---

[1]) Farář slavk. Fr. Jílek ve své závěti z r. 1858 odkázal na třetího podučitele ve S. 6½ honu roli v trati „Dlouhých" a peněžní obnosy. Odkaz ten změněn v nadaci pro ředitele kůru a varhaníka nadací listinou z r. 1877, schválenou bisk. konsistoří a c. k. místodržitelstvím r. 1878.

[2]) Vrchnost přispěla 2000 zlatými, začež podržela starou školu č. 103 i I. poschodí domu čís. 104, kdež se dříve vyučovalo; obci povoleno vypůjčiti na městské pozemky 11.000 zl. a na pozemky ulice Špitálské 2000 zl.; z městské pokladny vydala se hotovost přes 5000 zl.; ze jmění singulárního 2000 zl. — Na stavbu školy použilo se též veškerého materiálu ze zbořené právě brány Bučovské.

[3]) Spisovatel a býv. redaktor „Hlasu"; člen družiny Sušilovy. Napsal monografii svého rodiště Polné. V rukopise zanechal výpisy z archivu městského i zámeckého ve Slavkově. † 1902. — Viz znojemský okres ve Vlastivědě str. 365—366.

Vydáním nových zákonů školních hl. škola ve S. přeměněna dnem 1./10. 1869 v obecnou (národní) školu 4třídní. Ředitelství školy vzato Fr. Poimonovi a proz. ředitelem jmenován první učitel bývalé hl. školy Josef Mazánek,[1]) jenž se stal pak definitivním.

R. 1875 otevřena I. třída měšťanské školy chlapecké, rok na to II. tř. a teprve r. 1884 III. tř. se společnou správou školy obecné.

Do r. 1893 byl ředitelem obec. a měšť. školy Jos. Mazánek, od t. r. Petr Tichavský.

Dívčí škola měšťanská zřízena r. 1905 o I. třídě.[2]) r. 1907 doplněna na 3 třídy.

V l. 1906/7 postavena nová škola obecná a měšťanská (obr. 42.) od brněnského stavitele Ant. Müllera nákladem 256.000 K.

Od r. 1911 je při měšť. škole chlapecké „jednoroční učebný kurs" čili IV. třída měšťanská, přístupná též hospitantkám. Obec ji vydržuje.

Počátkem školního roku 1913/14 rozdělena správa zdejších obecných a měšť. škol pro chlapce a děvčata; ředitelem škol dívčích zůstal Petr Tichavský, ředitelem škol chlapeckých jmenován Ludvík Fiala.

Škola obecná chlapecká i dívčí je nyní o 5 třídách.

Měšť. škola chlapecká má nyní paralelky při 1. a 2. třídě; měšť. škola dívčí je bez paralelek.

Knihovna žákovská[3]) chlapecká má 340 sv., dívčí 280 sv., učitelská (společná pro obě školy): 509 sv.

Na žákovskou knihovnu škol měšť. odkázal 1000 K rodák slavkovský Vilém Vodička († 1909).

Pamětní knihy školní jsou dvě: první založena rektorem Jiřím Myslimem, druhá Jos. Mazánkem.

Z učitelů literárně činných působil ve S. v l. 1880—1891 Jan Funtíček;[4]) z podučitelů: v l. 1869—1870 Ant.

---

[1]) Žák Amerlingův. Psal hlavně do Komenského. Vydal „školu kreslení". † 1895.

[2]) V prvním školním roce byla jen soukromá, otevřená nákladem obce.

[3]) Založena r. 1862.

[4]) Od r. 1891—1915 ředitel měšť. školy v Mor. Budějovicích, c. k. okresní inspektor školní. Psal články z oboru pedagogického, didaktického i národohospodářského. Přispíval do listů vychovatelských, do „Listů Lite-

Zavadil (spisovatel český, nar. r. 1844 v Hodějicích [v. t.]) a v l. 1869—1871 Frant. Charvát.[1])

Nadace pro školní děti založili:

1. Frant. Haupt, zámecký kaplan ve S. († 1820). Odkázal 100 zl. víd. m., by z úroků platil se učiteli školní plat za 2 pilné chudobné děti. Když pak zřízením hlavní školy připadl školní plat obci, změněna nadace r. 1867 v ten způsob, že se z úroků zakupují školní knihy pro 2 pilné chudobné žáky IV. třídy.

2. Frant. Jílek, farář Sl., věnoval na odměny (prémie) školní r. 1836 309 zl. stř. a r. 1858 v závěti 210 zl. Nynější kapitál: 1068 K 86 h.

3. Úrok z 50 zl. nadace Damiána Hrbáčka,[2]) rektora zdejšího, nyní na školní knihovnu. Původně byla nadace určena pro bezúhonné chudobné děvče, ze Sl. rodilé, jež bedlivě navštěvovalo nedělní opakovací hodiny; později dával se úrok pilné chudobné žákyni (kterékoliv třídy).

4. Město Slavkov: *a)* zřídilo r. 1865 „sirotčí fond" (nyní 2000 K), z jehož úroků se zakupuje oděv a obuv chudobným dětem školním. Podělovány bývají o slavnosti vánočního stromku; — *b)* zavázalo se r. 1873 („Giselin fond") poskytovati ročně 20 zl. na zimní ošacení 2 sirotků (hocha a děvčete).

5. Nadace Jos. Adlera (nadační listina ze dne 25./5. 1882) na 500 zl.; z úroků se poděluje 10 chudobných sirotků školních.

6. Nadace Antonie Čápové r. 1896 na 100 K.

7. Z peněz sebraných na zřízení musea ve Sl., k němuž nedošlo, založena r. 1898 nadace Palackého; úrok ze 462 K 24 h dostává chudobný žák zdejší měšť. školy.

8. R. 1907 založena stolová společnost „Včela" na

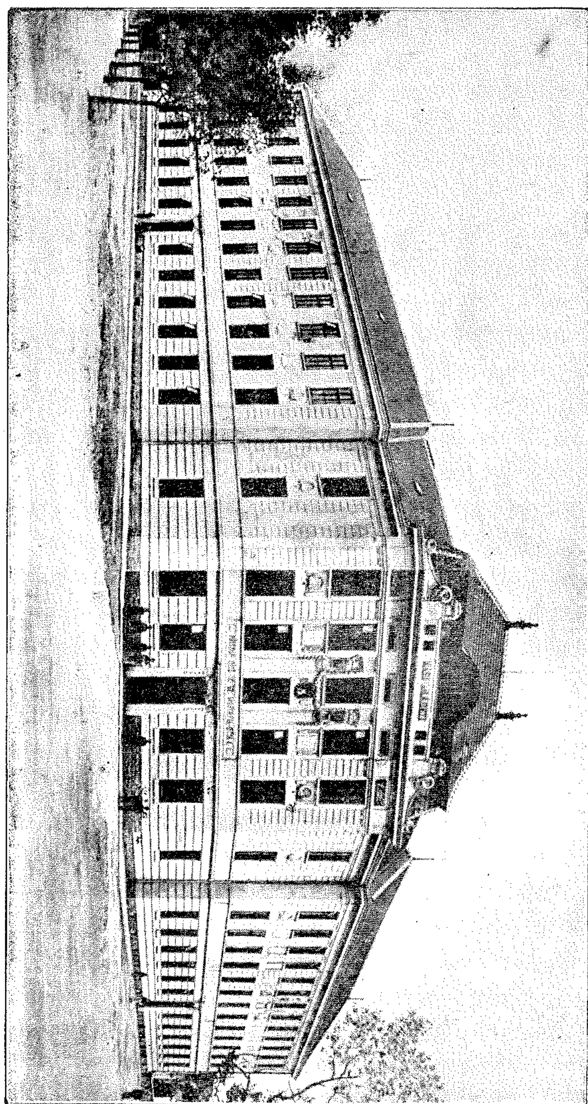
---

rárnich," „Hlídky", „Obecných novin", do kalendáře „Moravana" („Besední hovory", jež měly vznik v čtenářském spolku ve Slavkově. Pseud. J. F. Hanák). Samostatně vydal „Listy vychovatelské", „Volné listy a úvahy", „Vzpomínka, na J. A. Komenského", „Zrnka".

[1]) Od r. 1883—1898 ředitel měšť. školy v Ivančicích, pak v Husovicích, c. k. okresní inspektor školní. Psal do „Učitelských listů," „Komenského" a „Školy měšť." Vydal též schematismus škol obec. a měšť. † r. 1918.

[2]) Nadační listina z r. 1858.

podporu místního chudobného žactva[1]), jež poděluje oděvem o sv. Mikuláši, po případě zakupuje pro ně učebnice.

Obr. 42. Budova škol obecných a měšťanských ve Slavkově.

[1]) K témuž účelu pořádá též sbírky stolová společnost „od Fontány", založená r. 1893. Má za účel sbírati příspěvky hlavně na Ústřední matici školskou, jížto odvedla již přes 25.000 K.

Od r. 1892 je zde pokračovací škola průmyslová 2třídní s přípravkou pro učně a od r. 1911 učňovská besídka.

Soukromá obecná 3třídní česká škola dívčí s právem veřejnosti je v klášteře školských sester „de Nôtre Dame“, zřízeném r. 1883.

R. 1905 otevřena zde I. třída soukromé měšť. dívčí školy, jež r. 1909 doplněna na 3 třídy.

V klášteře jest ještě mateřská školka[1]) pro hochy a děvčata, soukromá škola industriální a hospodyňská škola.

Česká zimní hospodářská škola 2třídní zřízena r. 1904 a r. 1909 převzata v majetek a správu zemskou. Od počátku je ředitelem školy František Žváček, nyní zemský hospodářský inspektor. — Do r. 1914-15 navštěvovalo školu 229 selských synů, z 90% příslušníků okresu slavkovského.

R. 1907 zřízen při škole „drůbežnický ústav“, který r. 1911 přešel ve správu zemskou.

Správa městská. Slavkov spravoval se právem slovanským, v zemi obvyklým. Když pak r. 1288 král Václav II. (viz str. 88) vyjmul poddané zdejší komendy z právomoci úřadů župních a dovolil při Slavkově šibenici[2]) postaviti, zřízen jest na právu německém. V právních pochybnostech hledával naučení v Brně, o čemž písemné zprávy jsou již z 1. polovice XIV. stol.[3])

R. 1422 král Zikmund dal Markovi, synu Janovu z Hodatic a jeho dědicům za věrné služby fojtství (rychtářství dědičné, zákupní) ve S. se svobodným lánem a třetinou vin (pokut). Marek z H., měštěnín v Hradišti, prodal je r. 1442 Martinkovi z Roštína a r. 1447 Pešek z Uh. Brodu a Dorota, někdy manželka Martinka z R., Partlovi, měštěnínu ze Slavkova.[4])

---

[1]) Hraběnka Eleonora z Kounic založila ve Sl. mateřskou školku již r. 1873 pro 40 chudobných dítek v panských domech č. 107 a 108. Dostávaly denně oběd i svačinu a jednou do roku šaty. Vyučování obstarávaly 2 pěstounky. Školka potrvala do r. 1901.

[2]) Stávala vedle silnice na hranicích slavkovsko-křenovských, kdež polím dosud se říká „Pod spravedlností.“

[3]) Brünner Schöffenbuch. Slavkov uvádí se v této knize pode jmény: „Nausserlicz, Naussedlitz“. Viz: Schriften der hist. statist. Sektion XIII. Band. 1860. S. 497.

[4]) Archiv český VII. 580, 581. — Dědičné fojtství koupil pán slavkovský Petr, hrabě od sv. Jiří a z Pézinku, od sestárlého rychtáře slavk. Václava

Privilejí z r. 1497 Petr hrabě od sv. Jiří a z Pézinku, s manželkou svou Žofií z Valdštejna ustanovil o soudnictví v městě: „aby měšťané a všickni obyvatelé města našeho (Slavkova) při soudu zahájeném nebo obecním nebo přistranním i při všech svých starodávních zvyklých obyčejích podle práva a zřízení pánův města Brna beze vší překážky naší a našich potomkův, pánův slavkovských, držáni a zachováni byli a při jich soudech my ani budoucí naši ani úředníci naši anebo kdo jiný nynější anebo budoucí na právě nebo při právu jejich aby nesedali, ani jim co mimo právo brněnské v jejich soudech rozkazovali.“ Jestliže by jakékoli pře, přišlé před radu města S. dostatečně podle práva mezi stranami rozsouditi neuměli, „mají se o to ku pánům starším brněnským na rathúz utéci a jim se dáti tolikrát, kolikrát by toho potřebí bylo, právem naučiti, a což by jim za naučení podle práva svého vydali, na tom přestati.“ Chtěl-li se kdo od práva městského na pána města odvolati, byl povinen dříve hřivnu grošů k městu položiti a pán vyslyšev při, měl ji zase ku právu městskému pustiti a podati. Viny všecky (malé nebo velké buďto soudové anebo kteréžkoli od pánů S. uložené) přenechal k užitku města kromě čtyř vin totiž vraždy, žhářství, kvaltu domovního a násilí.

O každém obnovení rady městské ustanovil, aby stará rada 14 dní před koncem roku jména 12 mužův opatrných a na cti zachovalých na ceduli napsala a pánu nebo úředníku, který by ty časy byl na páně místě na S. usazen, podala, jenž z nich vybere 6 mužů, tito pak zvolí k sobě ještě dva ze staré rady. Těchto osm měl pán nebo úředník na páně místě podle starodávného řádu a obyčeje zříditi, přísahu od nich přijati, je na úřad ten potvrditi a za t) žádných darův ani pocty nebráti.

Mimo to na jiné ceduli měla stará rada napsati jména 4 mužův opatrných a na cti zachovalých, kteří by za fojta se hodili. Z těch měl pán nebo úředník na páně místě jednoho fojtem na 1 rok jmenovati, od něho věrnost přijati a na úřad ten potvrditi.

Ze členů rady městské byli dva purkmistři (starší[1]) a mladší), ostatní sluli „starší“ (konšelé, spoluradní, přísežní). V důležitých

---

Šofara a prodal je 28. srpna 1502 měšťanům za 50 hř. grošů vídeňských. — Náležel k němu tehdy lán roli s loukou a nivou.

[1]) V l. 1639—1783 první purkmistr slul „primátor“.

věcech přibírali k sobě na poradu hlavně odstouplé konšely („starou radu“) a zvali se „trojí radou.“[1])

Městský úřad slavkovský měl r. 1590 spor se 7 dědinami panství zdejšího[2]) o vydržování posla rychtářského. Úřad chtěl, aby sousedé z těchto dědin dávali mu každý pátek a sobotu „trhové“ tak, jakž se mu od jiných cizopanských lidí celý týden dává. S vůlí vrchnosti stalo se narovnání, aby sousedé z těchto dědin dávali mu čtvrtročně o suchých dnech po 2 denárech. Peníze tyto měl rychtář každé dědiny vybrati a rychtáři slavkovskému donésti. (Kn. grunt. Sl. II. 532.)

R. 1660 ze dne 24./5. hraběnka Eleonora z Oppersdorfu znamenajíc nepořádky ve správě obecní vydala nový řád pro město ve 20 článcích.[3])

Veliké výlohy působilo městu vydržování městské stráže, úředních sluhův a zapravování soudních útrat.[4]) I žádal úřad

---

[1]) V zápisech čteme o tom: „páni purkmistři a rada nová i stará města S.“, „p. purkmistr a páni rady všecka troje.“ — Páni starší na místě všech tří rad kupovali též s povolením vrchnosti rozličné nemovitosti k obci: U přítomnosti všech 3 rad uzavíraly se svatební smlouvy vzácnějších osob a učinily důležité nálezy „vejpovědi.“ — Kn. grunt. Sl. I. 124, II. 299, III. 543; svat. sml. I. 8.

[2]) Byly to: Křenovice, Němčany, Hodějice, Heršpiče, Rašovice, Nížkovice, Hrušky.

[3]) Mezi jiným poručila řiditi se při soudech privilejí z r. 1497. Nařídila do roka 24 řádných sezení (po dvě středy měsíčně.) Aby se v obec. hospodářství předešlo nepořádku, ustanovila: 1. městského písaře, obojího zem. jazyka znalého a dle možnosti studovaného (se služným 12. zl., 2 m. pšenice a 4 m. žita), jenž by dával primátorovi čtvrtročně výkaz příjmu a vydání z vinného šenku a prodaného obilí a zhotovil účty roční; 2. sklepmistra (se služným 8 zl., 1 m. pšenice a 2 m. žita) a 2 dozorce k němu, by společně vedli správu obecního sklepu a víno v něm uložené prodávali; 3. vincoura, by dohlížel na obec. vinohrady, správně-li jsou vzdělávány, začež měl platu o 1 kr. denně více nežli ostatní dělníci („kopáči“) a k tomu 2 m. žita ročně; 4. 2 hospodáře obecní se služným po 4 zl. a po 4 m. žita, by vedli účty o zasetém a vymláceném obilí, jakož i o užitku z obec. dobytka a drůbeže. — Poručila též obec. účty psáti dle formy účtů vrchnostenských, opsati privileje do zvl. knihy a vésti inventář všech věcí hospodářských při obec. dvoře. — Konšelé ustanovení nad poli musili též dohlížeti na pekaře, řezníky a mydláře, mají-li váhy v pořádku, a na řezníky, zda-li zdravý dobytek porážejí a maso dle sazby prodávají. Městský lazebník, hlásní musili přísahou se zavázati, že budou službu svou náležitě zastávati.

[4]) Na př. útraty vzešlé s vězni Matoušem Drbutkem (byl oběšen) a Václavem Pastýřem (byl odsouzen na rok a den na Špilberk) činily od 2./8.

městský r. 1699 hraběte Dominika Ondřeje z K., aby vesnice k panství náležející, jimž trestání zločinců rovněž prospívá, na tyto útraty něčím přispívaly. Týž nařídil r. 1700, aby se městské pokladně z pokladny kontribučenské vyplácelo 12 zl.

Některé nálezy „vejpovědi“ a porovnání zaznamenány jsou v II. a III. knize gruntovní města S., v I. a II. knize svatebních smluv a v I. knize gruntovní ulice Špitálské.[1] Zároveň vyskytují se záznamy, z nichž viděti, že provinilec mohl se z vraždy i penězi vykoupiti, jestliže pozůstalí nebo přízeň zavražděného nežádala krve (hrdla) jeho.[2])

Od r. 1784 do r. 1849 spravoval město purkmistr, rychtář, 2 radní a 4 členové výboru; od r. 1850 do června 1864 starosta, 3 radní a 14 členů výboru; na to až do r. 1919: starosta, 4 radní a 25 členů výboru. Dle nového volebního řádu je 30 členů městského zastupitelstva.

Z rychtářů zdejších, pokud známo, déle působili: ve stol. XVIII. Bartl Krasický, Leopold Nahodil, Libor Wurm; ve stol. XIX. Zikmund Pánek, Ferd Heiniš, Albert Novák; „z purkmistrů starších“: ve stol. XVI. Vaněk Kavín, Jan Ryšan z Lesa; ve

---

1684 do 10./3. 1685 163 zl. 35 kr. — V kriminálním procesu se žhářkou Annou Ospalou, jež byla sťata a spálena, napočítáno útrat od 25./6. do 9./8. 1685 110 zl. 12 kr. Vrchnost tehdy přispěla městu na oboje útraty (z nichž některé škrtla) celkem 135 zl. rýn.

[1]) Kn. grunt. Sl. II. 64, 69, 75, 379—384; III. 521, 529, 532—545; svat. sml. I. 282—284; II. (předposl. list.)

[2]) Tak r. 1581 Johanka, vdova po Janu Honšovi, jejž smrtelně posekal a pobodal pekařský tovaryš Jiřík z Otic, na velké a časté prosby a přímluvy purkmistra a rady i jiných osob z obce S. ten skutek mu prominula a hrdlo šetříc mladosti jeho jemu darovala. Avšak za všechny škody, jež vzala, byl povinen vyplatiti jí 60 zl. — Jestliže by tak neučinil, měla moc pí. Johanka neb přátelé její, kdežby ho koliv postihli, k němu sáhnouti a z toho mordu viniti i hrdlo beze vší milosti odníti.

R. 1585 Lída, vdova po Beneši Olicharovi, jejž zabil Pavel Drdáček, na mnohou žádost vrahovu a přímluvu dobrých lidí i také s dovolením J. M. pána z Náchoda porovnala se s ním na ten způsob, by osiřelým dětem jejím vyplatil 45 zl. Strany jedna k druhé měly pak pokojně se chovati pod základem 50 kop gr.

R. 1595 Jan Vilka, varhaník, zavraždil rektora slavkovského Jiříka Dobřanského. Věc ta skrze J. M. p. Oldřicha z Kounic urovnána tak, že vrah Vavřinci Třesohlavovi na místě všech a všelijakých přátel zavražděného za týž mord dal 27 zl.

(Kn. grunt. Sl. III. 525, 538, 545.)

stol. XVII: Jiřík Křepelka, Pavel Fišar, Jonáš Dresl, Adam Kheiling; „z primátorů" v témže století Gabriel Sablík, Matěj Pivoňka; ve stol. XVIII. z primátorů Martin Münzer, Pavel Ruprecht, Petr Seitl, Fr. Lipka; z purkmistrů v témže století Fr. Valníček; ve stol. XIX.: Josef Kalcher; Karel Zhořel; Ferd. Holl (1850—1861); Jan Koláček (1861—1876), zavedl úřadování české, upravil městský archiv, jejž prostudoval, a založil dle pramenů tohoto archivu pamětní knihu obecní; JUDr. Vinc. Materna (1876—1885); Emerich Valníček (1885—1910); Ant. Stojar (—1916). Od t. r. do r. 1917 úřadující radní Frant. Uhlíř; r. 1918 úřadující radní Karel Hladík; od vánoc 1918 opět starosta Ant. Stojar.[1])

Radnice (obr. 43.), budova jednopatrová, byla vystavěna r. 1592 „za Alexandra Bradavičky, staršího purkmistra, a Petra Pekaře, mladšího purkmistra", jak hlásá deska v průčelí nade vchodem.

Na radnici byl do r. 1912 umístěn archiv městský, z něhož mimo četné privileje dlužno ze starší doby ještě připomenouti 4 knihy gruntovní města S.[2]) a 2 ulice Špitalské[3]), 2 knihy svatebních smluv (založ. r. 1574 a 1606) a 2 knihy horenské (založ. 1578 a 1645)[4]). Od t. r. je uložen v zemském archivu moravském v Brně.

Městskou pečeť a znak dostal S. r. 1416 od krále Václava IV. německou listinou, v nížto ještě „Nawssedlicz" se jmenuje. Jest to spojený znak Čech, Moravy a Slezska. Štít jeho je na příč rozpůlený: v dolní polovici v červeném poli půl bílého lva dvojocasého (cvikle u štítu jsou modré), v horní polovici kolmo rozdělené: v pravém poli zlatém čtvrt černé orlice slezské, v levém poli modrém čtvrt moravské orlice červeně a stříbrně šachované (se zlatým zobanem). Obr. 44.

---

[1]) Viz „seznam posloupnosti představenstva a dílem celého zastupitelstva města Slavkova" v obec archivě.

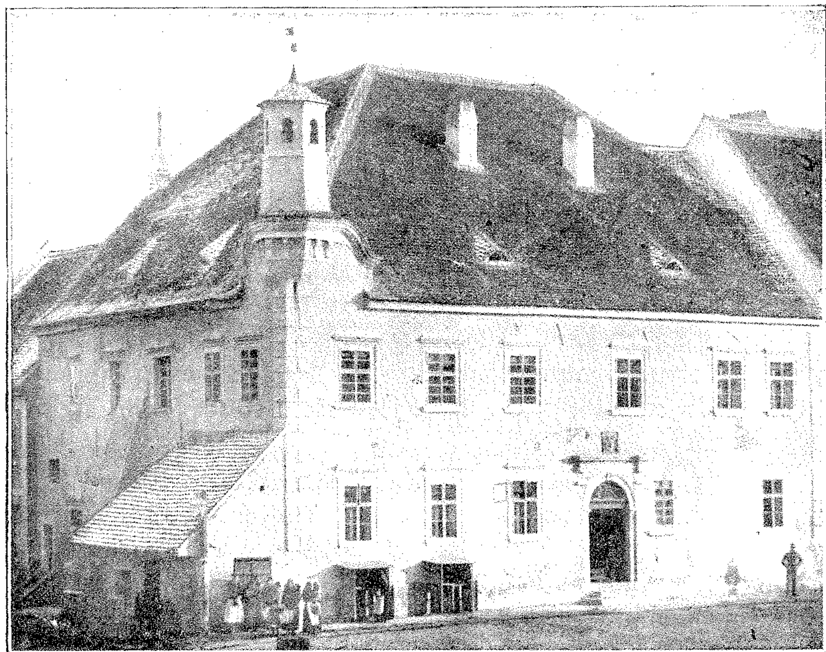
[2]) I. kniha, zvaná „bílá", založena r. 1540, II. má zápisy od r. 1563, III. od r. 1579, IV. od r. 1592. — Knihy tyto zmiňují se o rejstříku rychtářském, o registrech purkmistrovských, purkrechtních a horenských, o inventáři, o knihách sirotčích, malých, nových předměstských a j. knihách. (Kn. grunt. Sl. I. 66, 138, 218, 243; II. 11, 58, 81, 139, 336, 344; III. 52, 139, 177, 218, 300, 322, 467; IV. 164.

[3]) I. kniha počíná r. 1568, II. založena r. 1757.

[4]) III. kniha horenská, založená r. 1692 je při pozemkových knihách okresního soudu ve Slavkově.

Znak tento jest na nové i na všech starých pečetech města, totiž: na větší z r. 1657 s nápisem PECZET . WIETSSY . MIESTA . SLAWKOWA, na menší z r. 1568 s nápisem PECZET . MENSS . MIESTA . SLAWKOWA, jakož i na pečeti rychtářské z r. 1611 s nápisem SIG: IVDICIS . CIVITA: AVSTERLICZ.

Právo pečetiti červeným voskem obdrželo město r. 1566 od císaře Maxmiliána II.

Obr. 43. Radnice ve Slavkově.

Právo tržní. Zdejší trhy již r. 1288 od tržního peníze („lovecké") osvobozené byly četně navštěvovány.[1]) R. 1416 král Václav při udělení městského znaku povolil městu přeložiti týdenní trh ze soboty na pondělí. Do r. 1492 byly ve Sl. 2 výroční trhy na den sv. Jakuba a sv. Alžběty. T. r. král Vladislav na prosbu hraběte Petra udělil třetí výroční trh na neděli 3. po

[1]) Tak r. 1343 na den sv. Lukáše jeli soukeníci a jiní řemeslníci z Brna na trh do Sl., ale za městem nad Křenovou (super Shutam) byli přepadeni, o zboží v ceně 200 hř. oloupeni a přes 20 jich smrtelně raněno. (C. D. M. VIII. 272.)

velikonocích s 8 dny pořád sběhlými; čtvrtý na žádost obce dal r. 1566 císař Maxmilián II. v pondělí po sv. Pavlu na víru obrácení opět s 8 dny a pátý povolil císař Ferdinand II. r. 1633 na první všední den po sv. Matouši (spolu trh dobytčí a koňský). Tři z těchto trhů, propůjčené od svých předchůdců r. 1492, r. 1566 a r. 1633, potvrdil městu r. 1782 císař Josef II. Roku 1817 císař František II. povolil týdenní trh obilní v úterý. Nyní jsou výroční trhy „v pondělí“ 1. po Obrácení sv. Pavla, 2. po neděli 2. po velikonocích, 3. po sv. Matouši, 4. po sv. Alžbětě a 5. druhé pondělí po sv. Jakubu V.[1]) — Koňské a dobytčí trhy v úterý po výroč. trhu. Týdenní trhy v úterý a v pátek.

Obr. 44. Znak města Slavkova na listině z r. 1416.

Mýto. R. 1422[2]) král Zikmund německým listem daným na Slavkově 20./3. věnoval městu Sl. (Nawsedlicz) na městské potřeby mýto, jež kdysi Eliška Vilémova Rysova držela do své smrti. R. 1600 přenechalo je město vrchnosti.

Majetek obecní. Obci náležely od r. 1516 louky „regary“ (obecně „ligary“) u výměře $174^1/_8$ m., jichž měšťané slavkovští užívali od nepaměti společně se špitálskými. Po roce 1848 staly se soukromým majetkem měšťanů „singularistů.“[3])

[1]) V pondělí v poledne se vykládá zboží a v úterý v poledne skládá.

[2]) A. Č. VII. 581.

[3]) O „ligary“ byl několikráte spor. Nejprve v 2. polovici XVIII. stol. mezi měšťany slavk. a špitálskými, jimžto politickými úřady třetina ligar přiřknuta. Zbývající dvě třetiny rozdělili měšťané S. mezi sebou asi r. 1778 dle velikosti svých polností a připsali je knihovně ke svým domům. Než i po tomto připise již koncem XVIII. stol. užívalo se části ligar ku společné pastvě

Dle urbáře z r. 1597 patřila tehdy obci lázeň městská,[1]) dům[2]) se 2 stodolami a ½lánem rolí, pak dům s pivovarem,[3]) ¾lánem rolí, podsedkem a nivou.

Z knih gruntovních a horenských města S. dočítáme se, že obec měla jiné ještě nemovitosti,[4]) zvláště hojně vinohradů držela (téměř ve všech tratech) ve stol. XVII.[5])

---

a část ponechána na obecní louku, z nížto obec za odprodanou trávu tržila ročně několik set zlatých. Nový spor povstal počátkem XIX. stol., kdy nezámožní měšťané, kteří nemohli dobytka držeti, cítili se tím zkrácenými a žádali, aby se ligary rozdělily na stejné díly. Teprve po r. 1848 toho docílili. — Značná část ligar byla odebrána při stavbě dráhy r. 1888, což každému nahrazeno. R. 1911 zřízen v „ligarech" správou singulární rybník.

¹) Nic se z ní vrchnosti neplatilo, rovněž z radnice a 2 obec. pastušek.

²) Jest to nynější dům „singularistů" č. 77 a býv. jízdecká kasárna č. 38. Obec postavila si při něm r. 1612 dvůr (kniha grunt. Sl. III. 488) a r. 1614 s povolením vrchnosti mlýn koni neb voly hnaný. — Uchoval se „rejstřík dvorní" z r. 1635, z něhož viděti, že obec měla ve své správě dvůr obecní s polnostmi a hospodáře „dvorní" si vydržovala. — Příjem z obec. hospodářství r. 1737 činil 321 zl. 53 kr., výdaj 286 zl. 25 kr. — Dle obec. účtů z r. 1751 byl 6letý průměr užitku z obec. polí: 128 m. pšenice, 355 m. rži (žita), 86 m. ječmene a 404 m. ovsa; z luk 12 fůr sena a 8 fůr otavy. V obec. dvoře chovalo se 6—8 krav a 19 ovec. — R. 1771 pronajaty obec. pozemky na 12 let velkostatku slavk. za ročních 1770 zl.; hospodářské nářadí a dobytek prodány r. 1783 za 320 zl. 24 kr. — R. 1790 pronajaty obec. pozemky u výměře 209 m. měšťanům slavk. (pole za ročních 690 zl. 13 kr., louka za roč. 284 zl. 16 kr.).

³) R. 1570 páni starší s povolením vrchnosti s radou osob přítomných ze starých tří rad i obecních některých osob na místě vší obce koupili od Faytle Šenknopa za 1100 zl. ku vzdělání a rozmnožení obecního dobrého dům, pivovar, pánev, káď mísní a jiné kadečky pivovarné, kteréžkoli jsou, kromě dvou nevelkých, bečky, kteréžkoli jsou k pivu pod znamením Faytlovým, tři čtvrti rolí, louky pod rolí a j. příslušenství. (Kn. grunt. Sl. II. 217.) — Dům s pivovarem je nynější panský dům č. 89.

⁴) R. 1575 zakoupen pro obec dům „na druhém rynku" se ¼l. rolí od p. Jana Pavláta z Olšan za 215 zl. — R. 1597 koupena zahrádka v hliníku za stodolou Jana Krška na hliník k obecní potřebě od Esdráše Královského za 8 zl. — R. 1598 koupen k obec. dobru od Jana Rousinovského z Pehemštotu, úředníka panství slavk., grunt se čtvrtí roli, stodolou za buč. ulicí a čtvrtí vinohradu v Remperku za 250 zl. — R. 1601 koupena čtvrt rolí za 72 zl. a r. 1607 od Lorence Ludvíka grunt s ½ l. rolí za 580 zl., od něhož t. r. odprodán ½lán rolí za 300 zl. a podsedek za 120 zl. — Obci patřily též masné krámy. (Kn. grunt. Sl. II. 203, 298, 380; III. 438, 470, 539. 541; IV. 229, 405, 433—442).

⁵) I. hor. 75, 213, 221, 243, 249, 284, 344, 386, 411, 430; II. hor. 32, 81, 86, 143, 189, 218, 420, 490.

Také spravedlnosti (pohledávky) a verunky (splátky) na gruntech skupovány pro obec.[1]) V její prospěch činěny odkazy[2]) a privilejemi zdejší vrchnosti (v. t.) jisté poplatky a pokuty jí poskytnuty.

Za postoupený r. 1660 obecní dům s pivovarem (bez polností) dovolila vrchnost měšťanům páliti bezplatně kořalku na 2 kotlech a ji volně prodávati. Palírna umístěna později v obec. dvoře č. 77 a byla k dobru obce pronajímána.[3]) Na základě obec. zákona ze dne 15./3. 1864 vyloučena jest i s obecním domem č. 77 ze jmění obecního a obojí připsáno knihovně za soukromý majetek měšťanům „singularistům".[4])

Obec měla od vrchnosti právo vinného šenku[5]) a od r. 1706 obchod solní k dobru města.[6])

R. 1750 zakoupila obec dům na náměstí č. 88 za 560 zl. a upravila za kasárnu.[7]) Celkem byly 2 kasárny v městě[8]) a 2 na Špitálce (v. t.). Vojsko odešlo odtud r. 1888.

---

[1]) Na těchto skoupených penězích obec později prodělala, když za války 30leté četné domy byly pobořeny a zpuštěny. Tak dům po Štěpánovi Schrammovi, na němž měla skoupených peněz 61 zl. rýn. 50 kr., oceněn r. 1667 pouze za 6 zl. a obec dostala 3 zl. 45 kr. $2^1/_2$ d. — Na domě Jana Kunzhorského náleželo obci r. 1621 předních peněz 1194 zl., r. 1631 snížen roční verunk ze 35 zl. na 26 zl. a r. 1665 prodán za 750 zl., tak že obec pozbyla tu celkem 518 zl. 15 gr.

(Kn. grunt. Sl. II. 83, 94, 105, 351; III. 107, 450, 451; IV. 34, 43.)

[2]) Kn. grunt. Sl. I. 42; II. 260. 351.

[3]) R. 1737 mělo město z pálení kořalky příjmu 171 zl. 30 kr., r. 1748 110 zl. R. 1778 pronajata palírna za 100 zl., r. 1795 na 6 let za roč. 300 zl., r. 1804 za 600 zl. roč., r. 1834 za 1408 zl. stř. roč., od 1./6. 1906 do 1./12. 1907 za 3600 K.

[4]) V účtech singulárních podílníků od 5./3. 1909 do 31./12. 1910 oceněn majetek jejich po odrážce 6029 K 63 h dluhu v I. mor. spořitelně v Brně na 159.073 K 52 h. (Dům č. 77 s inventářem ceněn za 80.000 K, stodola se zahradou 3000 K, pole 9 honů za 9000 K, 181 podílů po 3 kusech pole domovního (průměrně po 400 K =) 72.400 K a j.)

R. 1910 připadalo na 1 podílníka 878·85 K.

[5]) R. 1737 byl obecní příjem z vína 730 zl. 7 kr.; r. 1748 již 2313 zl. 52 kr.

[6]) R. 1737 byl příjem ze soli 97 zl. 15 kr. R. 1751 vyprodala obec 38 kop, 33 spíšků soli; z každé kopy měla 3 zl. čistého výtěžku.

[7]) Na úpravu si vypůjčila 2535 zl.

[8]) V čís. 38. za palírnou a na náměstí v čís. 88. (V sousedním domě č. 87., zakoupeném od obce, byly vzadu postaveny stáje pro vojenské koně.)

Obci náleželo r. 1753: $207^4/_8$ m. polí, $^2/_8$ m. zahrady, 174 $^1/_8$ m. pastvin, luk po 8 vozů sena a 4 vozy otavy.

Obecní věž, na níž byly 3 kostelní zvony, zabrána r. 1769 od knížete Václava z Kounic do zámecké zahrady, kterouž byl právě směrem k městu rozšířil a novou zdí ohradil. Nedbaje pak proseb obce věž zbořil.

R. 1783 prodala obec za 165 zl. 5 chaloupek při branách městských,[1]) jež sloužily vrátným za obydlí, a v l. 1791 až 1823 odprodala místa při zdi městské na stavbu 123 chaloupek.[2])

Nynější obecní majetek: 1. města Slavkova: 48·886 ha polí, 0·566 ha luk, 0·55 ha zahrad, 23·6 ha pastvin; 2. spojené obce Špitálky: 14 ha polí, 0·02 ha luk, 2·19 ha pastvin. Obecní domy v městě: radnice čís. 64, budova okresního soudu čís. 65, škola stará č. 3 a nová č. 495, domy č. 38, 63, 79, 88, 100, 209 (pastuška), 280, 327, 328, 330, 355, 363; na Špitálce dům č. 55.

Obecní ústavy: chudobinec č. 551 dohotoven r. 1911.[3]) V chudobinci poskytla obec místnosti „Jesličkám" útulně pro nemluvňata, zřízené r. 1911 odborem nár. jednoty. Po čas polních prací mohou si tam dáti chudobné ženy nemluvňata k ošetřování. — Obec přispívá 100 K ročně.

Městský ústav chudinský: 4694·03 K.

Od r. 1908 vedou se obecní účty společně pro město Sl. a spojenou obec Špitálku.

Obec spravuje tyto nadace:

1. Dvě studentské (rodinné): Maxmiliána Potočného z r. 1763 na 1000 zl. v. m., nyní 924 K a Frant. Zhořela z r. 1812 na 1500 zl. v. m., nyní 1344 K.

2. Josefa Mezníka pro katechetské beneficium (v. t.).

3. Pro chudé: „Sirotčí fond" z r. 1865 (nyní 2000 K) a „Giselin fond" z r. 1873 na ošacení chudých školních dětí,

---

[1]) Jedna chaloupka byla u Brněnské, po dvou u Bučovské a Hodinové brány.

[2]) 1 □ sáh za 1 zl. — Majitelé těchto i oněch 5 chaloupek musili konati zdarma obecní posílky, z kteréžto povinnosti byli vybaveni r. 1852 kapitálem po 48 zl. stř.

[3]) Usneseno jej postaviti r. 1908 pro schudlé občany: 4 mužské a 4 ženské; možno však i 16 jich ubytovati.

Theodor Redlich, společník firmy „Redlich a spol." cukrovaru ve Sl., věnoval ve prospěch chudobince státní úpis 2000 K.

„Císařská“ z r. 1888 (nyní Masarykova) na 480 K pro 2 starce a 2 stařeny (obec doplňuje úrok na 32 K ročně), nadace Antonie Čápové po 100 K škole obecné a klášterní, nadace „Palackého“ z r. 1898 na 462 K 24 h pro žáka měšť. školy.

4. Křížovou nadaci Marie Chobolové z r. 1888 na 30 K (nyní 83 K 13 h) na udržování kříže za branou.

5. Na udržování hrobu: Herminy baronky Heydtové z r. 1892 na 1000 K, Antonie Čápové z r. 1896 na 100 K, Aloisie Šteigrové z r. 1900 na 180 K a Kateřiny Křivánkové na 406 K.

Hřbitovní fond založený r. 1902 má 862 K 32 h.

Obec rozděluje též úroky z nadace P. Frant. Haupta, jež dodává zdejší vrchnost, a sice pro 6 bezúhonných dívek z farnosti, pro 1 chudého městského chudinského ústavu a na školní knihy 2 chudým žákům zdejší 4. třídy. R. 1909 zřízena za podpory obce (400 K ročně) opatrovna ve zdejším klášteře pro 40 chudobných školou ještě nepovinných dětí. Potrvala do r. 1913.

Od r. 1914 je Slavkov elektricky osvětlován.

Celkem je v katastru města Sl.: 1313 ha polí, 110 ha luk, 42 ha zahrad, 9·68 ha vinic, 54 ha pastvin, 13·55 ha lesa; v katastru spojené obce Špitálky: 227 ha polí, 5·5 ha zahrad, 0·51 ha vinic, 6 05 ha pastvin.

Trati: Písky, Vlčí Hora, Šumary, Šůstary, Panské Čtvrti, Horní Prace, Drábský, Dolní Prace, Zlatá hora, Kolíbky, Vinogrunty, Desátkový, Krátké, Dlouhé, U bažantnice, Ligary, Zelnice, Šmoles, Věšpigle, U kostí, U židovských hrobů, Podsedky, Vážanský, Koberský a Nížkovský žleb, Povětrníky a j.

Živnosti. Obyvatelstvo zabývá se polním hospodářstvím, řemesly, průmyslem a obchodem.

V XVI. a XVII. stol. pěstovalo se tu hojně víno, jak potvrzují knihy horenské;[1]) též chmel a šafrán.[2])

Již privilej hraběte Petra z r. 1497 zmiňuje se o listě, jejž dal na zdejší hory vinohradné. K udržení pořádku zřízen úřad horenský; skládal se z horného a 4 starších neboli konšelů ho-

---

[1]) Zapisovaly se do nich kupy, prodeje, freimarky (záměny) a odkazy vinohradů.

[2]) Domy prodávány a kupovány s chmelnicemi a šafránicemi. (Kniha grunt. slavk. II. 1, 178, 217, 219, 262, 315, 331, 371; III. 159, 335, 385, 408, 489—490, 542). Byla též panská chmelnice a šafránice (Kn. gr. slavk. I. 175 IV. [příloha k ní]).

renských (přísežných).[1]) Pokud známo, byli delší čas hornými v XVI. stol.: Urban Herman, v XVII. stol. Jiřík Vodička, Jakub Mayer, Martin Klein, Řehoř Erazim.

Trati vinohradní dle II. knihy horenské byly: „Nad příhony“ (8),[2]) Písky a V příhonech (60), Remperky (30), Kolíbky (26½), Stará hora (31), Šústary (24½), Zlatá hora (40½), V dolní Praci (37½), Drábská hora (24½), V horní (vrchní) Praci (48), Vlčí hora (49), Nad panskými čtvrtmi (33), Rouská hora (42), Frumperky (24½), Šímary (21½), Kněžská hora (19), Oujezdy (19), Judengrunty (22½).

Vedle orby a vinařství kvetla druhdy ve S. i řemesla, sloučená v cešich.

Cechy byly:

Krejčovský; obdržel artikule od Jana z Kounic r. 1554.[3]) Oldřich z K. potvrdil je r. 1593 a nové přidal. Podobně učinil r. 1680 Dominik Ondřej z K. na žádost cechmistrův a mistrů města a předměstí S. a městečka Rousinova.

Blanařský (kožišnický); dostal stvrzení řádu cechovního od Jana z K. r. 1556 a opět r. 1703 od Dominika Ondřeje z K.[4])

Řeznický; Oldřich z K. i na místě mladšího bratra svého Kryštofa potvrdil mu r. 1568 pořádek cechovní, jejž dostal r. 1565 od řeznického cechu z Brna. Syn jeho Oldřich z K. přidal k artikulům cechovním r. 1593 ještě obdarování na masné krámy.

Kloboučnický; sestavil si německý pořádek cechovní ve své schůzi dne 1./1. 1580. — (Cechovní pečeť měla uprostřed vysoký, plochý klobouk a kolem nápis: S. D. HVTER—MACHER F. AVSTRLIZ.)

Bednářský; dostal artikule r. 1581 od Jana st. ze Žerotína, jednoho z poručníků statku slavkovského.

---

[1]) Úřad ten směl souditi a trestati, odhadoval vinohrady a z prodaných vinohradů odváděl pro sirotky závdavek a verunky (splátky) do truhlice horenské, uložené na radnici.

[2]) V závorce udává se počet čtvrtí.

[3]) R. 1569 Kryštof z K. na oznámení cechu krejčovského svolil přijati do něho Pavla Reutmanna, postřihače ve S., a udělil mu obdarování na jeho řemeslo, pokud by je ve S. provozoval, aby žádný jiný postřihač ve S. ani jinde na panství S. usaditi se nesměl.

[4]) Kožišníci stávali o trhu do r. 1660 v obecním domě (pivovaře) na náměstí.

Pekařský a pernikářský; dostal společně artikule r. 1595 od Oldřicha z K. a pekařský sám r. 1680 od Dominika Ondřeje z K.

Tkalcovský; Oldřich z K. udělil mu pořádek cechovní r. 1597. Dominik Ondřej z K. potvrdil jej r. 1676 na žádost mistrů z města a předměstí S. a městečka Rousinova[1]) a zlepšil pečeť cechovní (do prostřed 3 člunkův směl se přidati na znamení věrné poddanosti znak Kouniců „dvě u spodu křížem položená bílá lekna.")

Soukenický; Oldřich z K. udělil mu artikule r. 1603.[2])

Stolařský; dostal artikule německy psané r. 1610 od Oldřicha z K.[3])

R. 1680 měl pořádek cechovní od Dominika Ondřeje z K. společně cech kovářský a kolářský ve Sl. a N. Rousinově. K pečeti své směl přidati znak Kouniců.

Ševcovský;[4]) obnovil mu artikule Dominik Ondřej z K. r. 1681 na žádost cechmistrův a mistrů města a předměstí S. a městečka N. Rousinova; svolil připojiti k pečeti cechovní znak Kouniců.

Tesařský; stvrdil mu řád cechovní Dominik Ondřej z K. r. 1691.

Zednický; měl artikule z r. 1734.

III. gruntovní kniha města Sl. zmiňuje se r. 1591 o pernikářích;[5]) r. 1602 a 1609 o Jakubu Franzovi, zlatníku.[6])

O domácím průmyslu ve Sl. škrobařství, děje se zmínka r. 1751. — R. 1771 12 škrobařů zdejších odvádělo vyrobený

---

[1]) Do budoucna měl býti volen jeden cechmistr ze S., druhý (mladší) z Rousinova. Bylo tehdy ve Slavkově 8 mistrů, v Rousinově 12 a na vesnicích též 12. Cechovní truhlice byla ve S.

[2]) Praví se v nich: Kdyby se přivandrovalému tovaryši netrefilo dílo u soukeníků, mohl zatím dělati u kloboučníka ne však u „pančicháře".

[3]) V knize cechovní měl zápisy do r. 1674 jen německé, pak české nebo německé do r. 1746, na to jen české. Poslední zápis je z r. 1760.

[4]) Mohl vydělávati kůže ke své potřebě kromě zmrlin aneb padlých koží, jež dovoleno vydělávati jen koželuhům.

[5]) T. r. zdejší pernikáři Erazim a Ondřej ujednali na radnici, že při prodeji o jarmarcích budou i s potomky svými střídavě užívati obou předních míst před Kavínovým a radnicí. (Kn. grunt. Sl. III. 532.)

[6]) Vyučil se u něho řemeslu zlatnickému r. 1602 Jeroným, syn po Vinc. Kornetovi, a r. 1609 Martin, syn po Tomáši Travném z Násedlovic. (Kn. grunt. Sl. III. 328).

škrob do hlavního skladu mor. slez. v Brně. Mimo ně jmenuje se r. 1775 ještě 6 jiných.

Nyní průmysl ten zanikl.

V době rozmachu akciových podniků průmyslových ustavil se tu spolek „Akciová rolnická továrna na cukr a líh ve Slavkově," jenž r. 1872 postavil ve Sl. cukrovar za 433.591 zl. Ježto základní kapitál dle stanov 300.000 zl. teprve s polovice byl upsán a další upisování akcií následkem úpadku více cukrovarů bylo slabé a také spracování řepy každoročně se škodou se dálo, došlo k úpadku. Cukrovar koupila r. 1876 v exekuční dražbě „První českomoravská továrna na stroje v Praze" jakožto největší věřitel za 110.000 zl. a již příštího roku prodala H. Redlichovi, jenž jej od r. 1885 pod firmou „Heřman Redlich a spol." k stálému rozkvětu přiváděl, tak že se nyní řadí mezi největší cukrovary moravské.[1]) (Obr. 45.)

Průmyslové závody ve S.: cukrovar a čistírna (rafinerie) firmy Heřman Redlich a spol.; býv. panský pivovar parní se sladovnou[2]); 5 cihelen[3]); výroba sodové vody (2 závody) a 3 závody výroby cementové; vatárna (výroba klihovaté juty a bavlněných odpadků) firmy Max Huth a syn; výroba kořálky Jos. Stracha; zelárna firmy Kaperlovy; výroba tvarůžků; strojní zámečnictví; strojní stolařství (2); výroba součástek kol mlýnských, mlýn s benz. pohonem firmy Redlich a spol.

Peněžní ústavy: „Spořitelna slavkovská", založená r. 1871 kontribučenskou záložnou, jest největším peněžním ústavem na okrese. Roku 1871 měla vkladů 43.876·60 K, vlastního

---

[1]) V pořadí cukrovarů mor. je na 4. místě (Břeclava, Kojetín, Hrušovany, Slavkov). Řepy se spracuje ročně asi 650.000 q, ostatní cukr na bílé zboží se kupuje ze surováren. Vyrábí se přes 300.000 q cukru, a sice cukr homolový, kostkový, krystalový, hrubozrný. — V Předlitavsku se spotřebuje z toho asi 100.000 q rafinády a 10.000 q cukru krystalového. Ostatní se vyváží do Řecka, Afriky (Tripolis), Argentiny a Japonska.

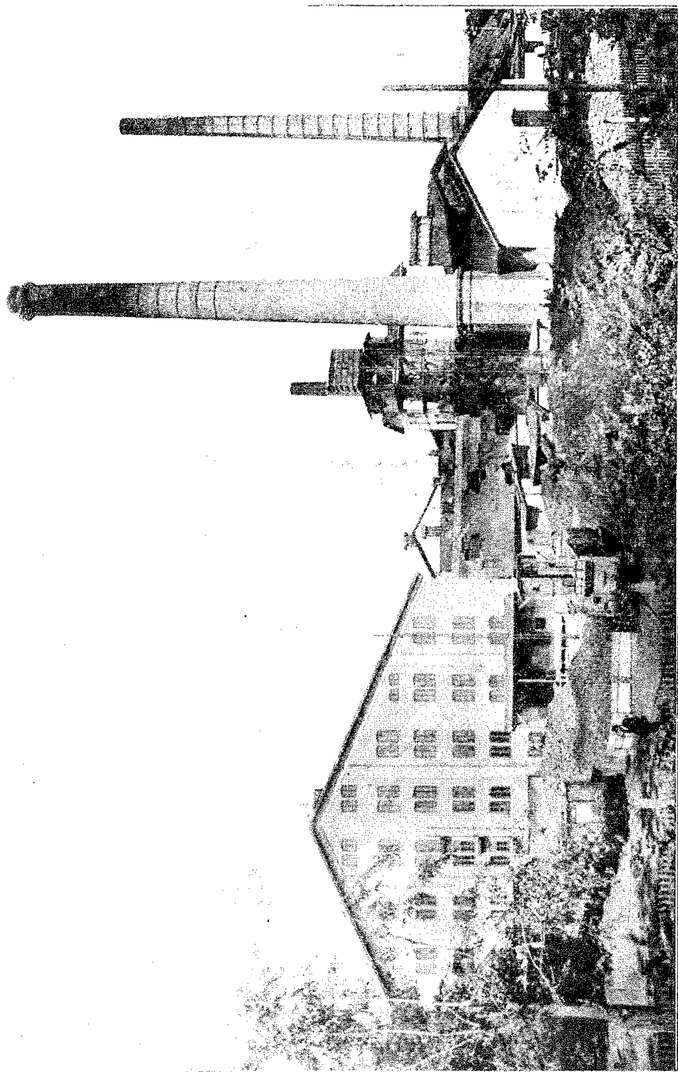
Cukrovar má v pronájmu 11 dvorů: ve Slavkově (2), v Hruškách, Křenovicích, Kroužku, Letonicích, Jalový dvůr (u Heršpic), v Nových Zámcích, Nemoticích, Střílkách, Zástřizlech. Náleží mu dvůr ve Vážanech L.

Do Kojetína (sesterské fabriky) se vozí melasa. Je tam též lihovar i v Zástřizlech.

[2]) Viz str. 115.

[3]) Panská, obecní, Rozehnalova (dříve Dejmalova), Kruhovka, Nadymáčkova, pak cihelna Jos. Kudytka z Heršpic na území slavkovském.

jmění —, čistého výtěžku 230·84 K, obratu pokladního 110.011·32 K; r. 1914: vkladů 4,069.132·49 K, vlast. jmění 346.764·66 K, čistého

Obr. 45. Slavkovský cukrovar.

výtěžku 13.617·59 K, obratu pokladního 4,789.189·53 K. Na dobročinné účely věnovala do r. 1914 73.963 K.[1])

[1]) Na zřízení hospodářské školy ve Sl. 15.000 K, každoročně pak přispívá na její věcné potřeby školní, jakož i okresnímu hospodářskému spolku na jeho zemědělské podniky.

Okresní záložna ve Sl. založena r. 1900. T. r. měla vkladů 67.378·38 K, vlastního jmění 4.687·02 K. čistého výtěžku 133·13 K, obratu pokladního 216.714·86 K; r. 1914: vkladů 615.250·47 K, vlast. jmění 56.564·12 K, čistého výtěžku 1.962·02 K, obratu pokladního 4,645.152 K. Na dobročinné účely věnovala do r. 1914 1250 K.

Spolky: Čten. spolek od r. 1864 (s knihovnou o 2100 sv.); tělocvičná jednota „Sokol" (zal. 1869, zanikla 1877, nově zal. 1892) s odborem divadelním; dobrovolný hasičský sbor od r. 1882; farní jednota cyrilská pro pěstování zpěvu a hudby církevní od r. 1885 (s odborem divadelním); místní odbor Nár. jednoty pro jihozáp. Moravu 1907; tělocvičná jednota „Orel" od r. 1908; sirotčí spolek od r. 1912.[1]) Spolky živnostenské viz na str. 62.

Rodáci. František Smidt (*1751, † ?), profesor botaniky a lesnictví na c. k. teresiánské rytířské akademii ve Vídni. R. 1807 byl učitelem korunního prince Ferdinanda. V l. 1792—1800 vydal veliké 3 svazkové dílo s krásnými mědirytinami: „Österreichs allgemeine Baumzucht oder Abbildungen in- und ausländischer Bäume und Sträuche, deren Anpflanzung in Österreich möglich und nützlich ist." (Czikann: „Die lebenden Schriftsteller Mährens, 1812.)

Peregrin Obdržálek (* 9./5. 1825; † 29./5. 1891 v Břestě u Kroměříže); na kněze vysvěcen r. 1850. Kdekoliv působil, zakládal knihovny při školách, získával údy pro rozličná dědictví, zřizoval hospodářské spolky, záložny a při tom pilně přispíval do rozličných časopisů politických a zábavně poučných veršem i prosou. Zejména vynikl jako humoristický satyrik. Vydal též mnohé písně s nápěvy, rýmovaný katechismus a drahně kázání uveřejnil v „Posv. kazatelně." (Ottův Slovník naučný.)

Ph. Dr. František Koláček (obr. 46.) (* 9./10. 1851, † 8./12. 1913), c. k. dvorní rada a řádný profesor matematické fysiky na české universitě v Praze, rytíř řádu železné koruny III. tř., řádný člen České akademie (pro vědy, slovesnost a umění) a Král. české společnosti nauk, čestný člen Jednoty českých matematiků a fysiků, vynikající theoretický fysik. Jeho práce dotýkají se veškerých oborů theor. fysiky. Vedle 3 knih vydal 54 pů-

---

[1]) Zanikly: Pěvecký spolek „Svatopluk" (zal. 1863); dívčí pěvecký a vzdělávací spolek „Milada" (zal. 1870); spolek vojenských vysloužilců (zal. 1874.)

vodních pojednání (55. vyšlo po jeho smrti). [Viz posmrtnou vzpominku B. Kučery v Almanachu české akademie, roč. XXIV. str. 181—202.]

Vilém Vodička (obr. 47.), (* 16./1. 1857, † 28./9. 1909), dolnorakouský zemský stavební rada. Zúčastnil se při regulaci Bečvy; r. 1886 vypracoval regulační plán v terénu mezi městem

Obr. 46. Dvorní rada Dr. František Koláček.

Jihlavou a stejnojmenným nádražím čes. mor. transversálky (cenou poctěno). Později zabýval se kanalisací města Inšpruku, pak zavodňováním Moravského pole a užitím odpadkových vod vídeňských. Výsledek svých studií uveřejnil ve 4 brožurách. Ke studiu otázky o zužitkování vod odpadkových konal cesty do Německa, Nizozemí a Anglie. Mimo to kromě četných referátů, recensí atd. napsal ještě na 30 pojednání v různých odborných časopisech. Z českých jsou to „Sekretář“, „Zprávy spolku archit. a inž.“, „Technický Obzor“, (Dle posmrtné vzpomínky V. Řehořovského).

Město trpělo ohněm: 14./4. 1762 vyhořelo v městě (dle nápisu na býv. největším zvoně far. kostela) 69 domů, radnice a obecní věž (2 zvony se rozlily), celá ulice špitálská a židovské domy; — 8./8. 1778 vyhořelo 96 domů měšťanských;

krupobitím: 10./7. 1753 (1472 m. polí poškozeno); r. 1889;

povodní: 7./9. 1783 (poškozeno $410^2/_8$ m polí a $50^3/_8$ m vinohradů);

velikým suchem: r. 1834 a 1835 (celé léto nepršelo, téměř všechny studny a potoky vyschly); mrazem: r. 1866;

Obr. 47. Stavební rada Vilém Vodička.

cholerou: r. 1831 (v celé farnosti † 600); r. 1835 († 100); r. 1866 (v celé farnosti † 373 katol., mimo to 51 židů, 28 evandělíků (v Heršpicích) a 40 Prusů; válkami: r. 1642, 1643 a zvláště r. 1645 od Švédů (viz str. 86); r. 1742 od Prusů (zdrželi se tu od 19./2. do 10./4.; na panství slavk. a mor. pruském způsobili celkem škod a útrat za 109.682 zl. 8 kr.); r. 1805 a 1809 od Francouzů; r. 1866 od Prusů.

Dle pamětní listiny z r. 1835, jež vložena byla do býv. Hodinové brány, vtrhli Francouzi do Slavkova dne 21./11. 1805 pod maršálem Soultem a zůstali tu do 28./11. Denně požadovali od

zdejšího velkostatku 5000 bochníků chleba po 3 librách, 1000 měr ovsa, 2000 otýpek slámy, 120 centů sena a 20 volů kromě jiných věcí pro kuchyni, špitál a šat pro vojsko. Dne 1./12. nocovali v zámku slavkovském císař František a car ruský Alexander a dne 3./12. ubytoval se v něm císař francouzský Napoleon. Dle tohoto svého sídla nazval bitvu dne 2. prosince svedenou bitvou slavkovskou, kdežto jeho vojínové ji jmenovali bitvou třícísařskou. Rád vzpomínal na „Slunce slavkovské“. Zdržel se tu do 7./12., načež odjel se svou gardou do Brna. Vojsko jeho zde ponechané odtáhlo odtud ve dnech 4.—6. ledna 1806.

Za tohoto I. vpádu Francouzů rekvirováno na panství slavk. rozličných věcí (dle běžné ceny) za 880.025 zl. 56 kr. v bankocedulích. O bitvě slavkovské viz Praci.

Za II. vpádu na Moravu r. 1809 přišli Francouzi do Slavkova 13./7. a odtáhli odtud 3./11. Slavkov s ulicí Špitálskou musil dodávati každých 10 dní 60 centů mouky a po 80 centech sena a ovsa. V městě zřízena nemocnice jízdecké divise generála hraběte Montbreua, v níž léčeno až 87 nemocných. Náklad na ni od 7./8. do 24./10. v obnosu 10.255 zl. v bankocedulích musilo město samo hraditi.

Za války prusko-rakouské r. 1866 přešlo Slavkovem od 22./5. do 18./6. rakouského vojska všech zbraní a zde nocovalo 283 důstojníků a 11.497 mužů; též 1086 koní ubytováno.

Po bitvě u Králové Hradce přišlo sem ve dnech 18./7. do 1./8. pruského vojska z I., II. a V. armádního sboru 317 důstojníků a 5966 mužů, koní 2318; od 2./8. do 1./9. z I. a VI. armáddního sboru 170 důstojníků, a 3332 mužů, koní 1024.

Za výživu, rekvisici a přípřež vznikl městu náklad 15.868 zl., začež obdrželo náhrady pouze 7087 zl.

R. 1848 jako jinde i ve Sl. zřízena národní garda 169 mužů s 11 důstojníky. Potrvala do r. 1851.

Špitálka, též ulice Špitálská, předměstí Slavkova na straně západní; 2·49 km² rozlohy. Do r. 1850 byla katastrální i politickou obcí se Slavkovem.

Špitál na tomto předměstí byl už založen ve 13. stol. od zdejší komendy německých rytířů. Za válek husitských zanikl i s předměstím.[1]) Znovu jej založil majitel Slavkova rytíř Jan

[1]) V nadaci města Sl. na špitál z r. 1497 se praví: „jakož jest někdy před časy předměstí bylo před branou k Brnu z města Slavkova jdouc, kte-

Zelený z Šanova (1483—1487) a r. 1497 bohatě nadal Petr hrabě od sv. Jiří a z Pézinku s manželkou Žofií z Valdštejna. Věnovalť dědičně chudým lidem tohoto špitálu $7^1/_2$ lánu rolí i s loukou pode vsí Křenovicemi za volné a svobodné, z nichžto nemusili odváděti žádných platův a dávek. Kromě toho poskytli jim dříví z pansk. lesů, kolik by ho potřebovali na stavbu nebo palivo. Správci špitálnímu, jenž byl povinen každoročně klásti účet při sv. Martině, přidali k dobru čtvrt vinohradu „mezi Kolmanovým a panským vinohradem ležícího.“ Měl z něho dávati desátek pánu S. a vzdělávati jej dolováním a třemi kopačkami a to pod pokutou 3 zl. svému nástupci, omešká-li toho. Chtěl-li by později který pán S. vzíti zmíněnou louku[1]) od špitálu, bylo mu zaplatiti ke špitálu 10 kop gr.

Téhož roku učinili i měšťané S. obdarování na špitál. V obdarování zmiňují se nejprve, kterak pán jejich hrabě Petr s manželkou Žofií postoupil chudým lidem tohoto špitálu 26 podsedků na předměstí k Brnu (Špitálce), aby ti, kdož by na tom stavěli, platili ročně ke špitálu, jak list na to vystavený šíře vysvětluje.[2]) Chtíce také tohoto skutku milosrdného účastni býti, což by tu koli k obci Slavkovu aneb oddílně obyvateli jejímu jaké právo příslušelo, kdež si ti lidé špitálští stavějí a stavěti budou, toho všeho se odřekli a právo své na špitál převedli. Také k tomu zvláště svolili, aby chudí lidé téhož špitálu mohli o sv. Janě Křtiteli při posvícení každý rok jakéžkoli 2 drilinky vína (podhorského nebo zdejšího S. svého natížení) vyšenkovati, a jestliže by se kdy berně královská vybírati měla, slíbili ji za ně zapravovati.

Válkou 30letou špitál opět přišel ke zkáze[3]) i pozemky mu odňaty. Znovu jej postavil r. 1676 Dominik Ondřej z Kounic a zřídil při něm nadaci na úplné zaopatření 4 chudých osob mužského a 4 ženského pohlaví.[4])

---

réžto předměstí k obci a k městu Sl. příslušelo jest, a to časy válečnými zkaženo a opustlo jest.“

[1]) R. 1533 Petr z Kounic dovolil obyvatelům vsi Křenovic rozděliti se o ni.

[2]) List je ztracen. Platy v něm obsažené později změněny, jak udáno při poddanských poměrech ulice Špitálské.

[3]) Bylať už r. 1645 ulice Špit. dokonce pusta a domy všechny zkaženy.

[4]) V nadaci dopodrobna určil způsob stravy a oděvu špitálníkův i jaké pobožnosti měli vykonávati. Dohled náboženský nad nimi svěřil faráři slavk., jenž měl v kostele špitálním sloužiti $^1/_4$ročně 2 tiché mše sv. a o sv. Janu

Při špitále je kostelík sv. Jana Křtitele hned s ním asi založený ve XIII. stol.; nově postaven od majitele S. rytíře Jana Zeleného z Šanova.

Za převratů náboženských ve stol. XVI. věnován od vrchnosti „Bratřím Boleslavským“. Pokud známo, měli tu náhrobky dva bratrští kněží a správcové sboru: „český nápis“ B. Jakub Klusák († 1585)[1]) a „latinský“ B. Adam Felinus († 1598).[2])

Do vnější stěny sakristie je zasazen náhrobní kámen (obr. 48.) 1·75 m vysoký a 80 cm široký, dosud velmi zachovalý, paní Anny, manželky Gabriele Litenského z Kelče, úředníka panství slav., horlivého přívržence „Bratří Boleslavských.“[3]) Zní:

Leta Panie 1616 dne 21. Mieſy/cze Srpna O pate Hodjnie z Poledne / Pan Buh Wſſemohauczy Proſtrzed/kem Smrtj cziaſne Powolatj geſt raczil / z tohoto bjdneho Swieta Pocztiwau a / Sſle-

---

Křtit. zpív. mši sv. Za to obdržel z každé vrchnostenské várky vědro piva. Za pohřeb špitálníka ustanovil faráři plat 30 kr., rektorovi se zpěváky a hrobaři po 15 kr. Přísežný dozorce špitálu dosazený od vrchnosti dbáti měl pořádku při něm a spravovati jmění jeho. Po čas úřadování byl osvobozen ode všech platův a povinností panských. — Nadaci potvrdil bisk. Ordinariát olomoucký r. 1679 vyhradiv, že nemá býti na úkor staré nadaci. Požadované v ní pobožnosti po špitálnicích snížil dílem na polovici dílem na třetinu. — Téhož roku nadace vložena do desk zemských.

1) Část náhrobku jeho objevena r. 1880 v lodní kaplici při kladení nové dlažby. Zněl: LETA . PAṄE . 1585 . TEN . ĊTWRTEK . PṘED . SWATYM . LVKASSEM . RANO . WHODINV . VII . DOKONAL . G̅T̅ . ŻIWOT . SWVG . BRATR . IAKVB . KLVSAK . KṄEZ . PAṄE . A . ZPRAWCE . ZBORV . SLAWKOWSKEHO . BYW TV . XIII . LET PLṄE . MVŻ . POBOŻNY . HORLIWY . PRACOWITY . PṘIKLADNY . SKRZE ṄEHOŻ PAN . BVH . PṘI . TOMTO . ZBO(RV . MNOHO . DOBREHO . ZPVSOBYTI . RAĊIL . ODKVDŻ . GISTA . G̅T̅ . NAḊEGE . ŻE . TVTO . POCHOWAN . GSA . W . PANV . ODPOĊIWA . MAGE . WĖKV . SWEHO . LET . LX.) — Slova v závorce jsou doplněna z farního domácího protokolu, založeného děkanem Fr. Schlosserem. Týž použil k tomu starších zápisův od faráře Delunka.

2) Na náhrobku B. Adama Felina byl (dle far. dom. protokolu) nápis: Hoc iacet Adamus tumulo, scitote, Felinus, | cui pietas clarum nomen habere dedit. | Nam populo tradidit | sỳncere dogmata Christi, | redȳt | doctos tum Juvenesque Senesque |. Vere deflendus, erat semper probus et vivere Mathusalem | saecula dignus | erat: cuius ast animam coetus super astra locavit.

3) Kardinál Dietrichstejn psal mu ze dne 30./3. 1630, že se tomu vynadiviti nemůže, proč dle připovědi své dosud k víře katolické nepřistoupil. Tím působí, že někteří spolu s ním oficírové i také poddaní nemajíce od něho příkladu dobrého v kacířství zůstávají. Očekává, že s jinými nejdéle do svatodušních svátků t. r. přestoupí na katolictví.

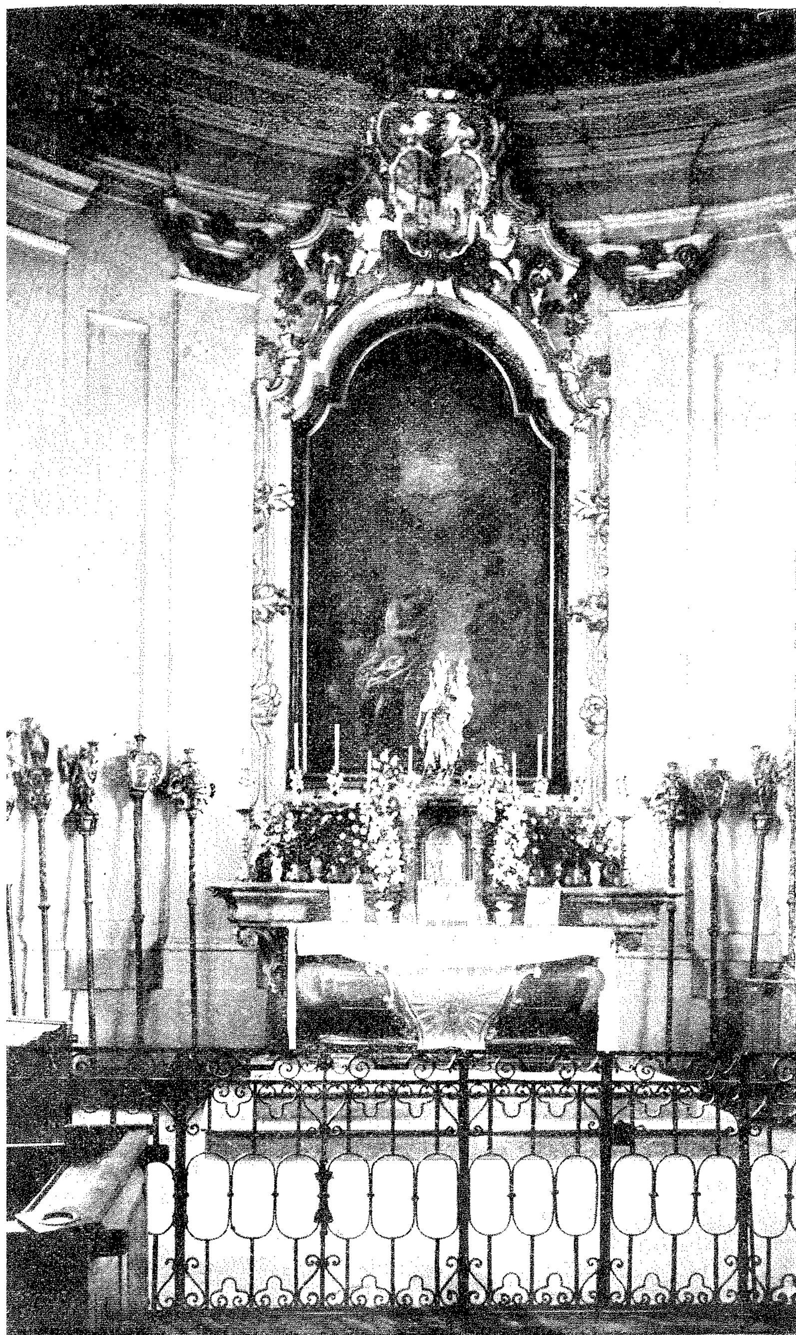
chetnau Matronu Panj Annu / Manzielku Slowautneho Pana Ga/briele Litenskyho z Kelcze Miestienjna / Slawkowskeho Giegjzto Tielo w / tomto Mjstie Pochowani Blahoslawe/neho Wzkryjssenj Oczekawa.

Obr. 48. Náhrobní kámen paní Anny Litenské.

Na spodním poli náhrobku je vytesána postava matronina s rukama sepiatýma; po její pravé ruce nápis: Dnes mnie, po levé: Seytra Tobie.

Špitální kostelík původně slohu romanského má nynější svou podobu (slohu renaissančního) (obr. 49.) z r. 1743 byv rozšířen od Maxmiliána Oldřicha hr. z Kounic-Rietberku.

Obr. 49. Presbytář kostelíka na Špitálce.

Již tehdy měl 3 oltáře: hlavní sv. Jana Křtitele, vedlejší (v bočních kaplicích) P. Marie (str. ep.) a Ukřižovaného Spasitele (str. evanď.)

R. 1882 obě kaplice obnoveny a na jejich oltáře nové sochy zjednány: kříž s obrazem ukřiž. Spasitele (str. epišt.) a Panny Marie Lurdské (str. evanď.)

V kostelíku mají cechovní postavníky (po dvou): obuvníci, zámečníci a kováři, kožišníci, stolaři, řezníci, krejčí, postřihači, soukeníci (potom tkalci), tesaři, zedníci, bednáři.[1])

Při kostelíku je hřbitov, na němž počalo se pochovávati již r. 1659, a pak krypta, zřízena r. 1795 od knížete Arnošta z Kounic-Rietberku. Převezena do ní 7. srpna t. r. těla † Kouniců, uložená před tím v kryptě u zámku (v. t.).[2]) Krypta uzavřena za hr. Václava z Kounic († 1913).

Na vnější stěně umrlčí komory vedle bytu hrobníkova je zazděn náhrobek, jejž postavil své manželce Magdaleně († 1615) a sobě Matouš Roztrkal.[3]) Náhrobek Roztrkalův, pořízený za jeho živobytí, nebyl po jeho smrti doplněn.

Poddanské poměry. Těm, kteří domy stavěli na ulici Špitálské, vyměřil platy r. 1497 hrabě Petr se svou manželkou Žofií a robotu stejně prominul jako městu Sl. — R. 1563 Jan z Kounic nově upravil poddanské poměry na žádost zde usedlých. Bylo jim za těžko dávati platy dle nadačního listu hraběte Petra i prosili ho o list a obdarování na špitál a ulici Špit., by živnosti své tím lépe mohli vésti. Učinil tak a prominul jim platy až na 12 grošů bílých, jež každý usedlý musil odváděti na zámek s polovice při sv. Jiří a s polovice při sv. Václavě. Za to však ustanovil, aby z každého gruntu odesílali ročně na zámek 2 žence po 2 dny a 1 hrabáče na seno, jimžto se dostane v tyto dny piva od vrchnosti. Mimo to na oznámení od purkmistra města

---

[1]) Na půdě kostelíka jsou po dvou starobylé vzácné starší postavníky cechu tesařského, krejčovského, řeznického a tkalcovského.

[2]) Pochováni zde ještě Arnošt z K. († 1797), Dominik Ondřej z K. († 1812), Vilém z K. († 1888) a Albrecht z K. († 1897).

[3]) Nápis zní: LETA . PANIE . ▭ . || SLAWAVTNEHO . PANA . || MATAVSS . POZTRKALA . || ZIWOT . SWVG . A . TVTO . || W˙. PANV . BOHV. ▭
LETA . PANIE . 1 . 6 . 1 . 5 . TEN || PONDIELI . PO . S: ALZBIETE . PRZEDE . DNEM . MEZZ . TRZETI . || A . CZTWRTAV . HODINAV . DO||KONALA . ZIWOT . SWVG . W || PANV . PANI . MANDALENA . PA||NA . MATAVSS . ROZTRKALA . TĚLO.

S. musili vypomáhati robotou koňskou anebo, kdo neměl koní robotou pěší k mostům před rybník i k opravování cest na ulici Špit. Dobytek všelijaký směli pásti na gruntech městských.

R. 1567 Oldřich z K. s bratrem Kryštofem pustil městu S. na ulici Špit. 26 podsedků ke špitálu, aby z nich platy vybíralo a z toho na špitál vynakládalo, jak za vhodno uzná. Městu neměli v to sáhati ani on ani budoucí držitelé panství S.

Dle urbáře založeného r. 1597 platilo na zámek 39 usedlých na ulici Špit. z domův a rolí při sv. Jiří 18 zl. 11 gr. 6 den. a při sv. Václavě 14 zl. 15 gr. 2½ den.,[1]) platu robotního z rolí o sv. Janě 6 zl. 10 gr. 4 den., z pastvy při sv. Martině 4 zl.,[2]) o vánocích každý usedlý 1 slepici.

Též byli povinni o poutní slavnosti vyšenkovati 2 bečky panského vína, a jak kdo sedí, síci ročně 3 dny.

R. 1681 Dominik Ondřej z K. zrušil robotní plat v urbáři stanovený a vyměřil obci Špit. určitou robotu roční: z půllánu 100 dní[3]) s koni, ze čtvrtlánu 100 dní a z podsedku 50 dní pěšky

Syn jeho Maxmilián Oldřich z K. zaměnil na žádost obce r. 1721 robotu v plat peněžitý 300 zl. rýn. Kromě toho měl ještě o žních každý ¾láník 3 kopy, ½láník 2 kopy, ¼láník podsedník a chalupník kopu pšenice sežíti, svázati a v mandele složiti, jakož i každý ¾láník 3 dny, ½láník 2 dny a ostatní 1 den chmel česati. Záměna tato nepotrvala dlouho. Již ve vrchnostenském přiznání z r. 1750 a v urbární fasi z r. 1775 udává se z ½lánu, ¼lánu a podsedku dřívější určitá robota roční, vyměřená Dominikem Ondřejem z K. Ze ¾lánu bylo jí 120 dní s koni. Chalupníci měli společnou s podsedníky, podruzi pěší robotu po celý rok 1 den týdně s 1 osobou, podruhyně 26 dní ročně. Platy z ulice Špit. z r. 1750 viz u Slavkova.

Správní poměry ulice Špit. téhož roku, co poddanské poměry, upravil Jan z Kounic: „Nejprve, aby rychtáře svého a čtyři konšely hodně zachovalé, kteréž by jim pán volil a ustanovil, každý rok měli, a což by jim náleželo a nahodilo se, to aby jednali a řídili, napřed cožby ke cti a chvále Boží bylo a jim pocti-

---

[1]) Na radnici slavk. dle obdarování od hr. Petra při obojím čase po 5 zl. 6 gr.

[2]) Dávali je z pustého rybníčka, pod rybníkem slavk. blíže valchovny ležícího, že na něm dobytek pásli, i za škody dobytkem na hrázi činěné.

[3]) Později snížil ji na 80 dní.

vého k dobrému a užitečnému, a spravedlnost chudému i bohatému aby učiněna byla, a jestliže by toho potřeba byla, a nemohli by sami věc trefiti, tehdy mají se utéci k purkmistrovi a starším města Slavkova, nynějším i budoucím. Oni mají jim radni a pomocni býti."

Konšelé sluli též „starší," „úřadní"; jeden z nich byl purkmistrem. V XIX. stol. uvádí se: purkmistr, 2 konšelé a mladší."

Z rychtářů, pokud známo, více let působili: ve stol. XVI. Klimek (Kliment) Švec, Martin Mikšový, Jiřík Morkovský; ve stol. XVII. Matouš Roztrkal, Václav Šrámek, Gabriel Sablík, Jan Blahunek, Jakub Volenik, Jan Crha; v XVIII. stol. Matěj Oheralý, Jiřík Spáčil, Martin Fux, Jan Ruprecht, Jan Vodička, Jiřík Vrána, Kašpar Spáčil, Jak. Holešovský, Martin Peza; ve stol. XIX. Frant. Novozamský, Josef Peza, Jan Novozamský, Karel Kos, Jak. Šlesinger; z purkmistrů: ve stol. XVI. Toman Houžva; ve stol. XVII. Jan Ruprecht; ve stol. XVIII. Jan Ruprecht, Ondra Bednařík, Bartoň Charvátek, Pavel Kuma, Ant. Májek, Vavř. Andresík, Jak. Pavelka, Ondř. Richter, Jan Sedlmayer; ve stol. XIX. Václ. Schovanec, Mart. Matzenauer, Frant. Kos, Jos. Peza, Frant. Novozamský, Flor. Šmerda.

Obecní pečeť z r. 1611 měla nápis: VLICE-SPITALSKA BLIZ-MIESTA-SLAWKOWA a znakem 2 hrozny příčným trámcem z prava na levo od sebe oddělené a v něm 2 kosíře (nože vinařské.)

Uchovaly se 2 knihy gruntovní[1]) ulice Špit., nyní v zem. archivu mor. v Brně uložené.

Obci náleželo r. 1753: 22 m. polí, luk po 2 vozech sena a 1 voze otavy.

Občané špitálští „singularisté" užívali společně se Slavkovskými $174^1/_8$ m. pastviska „regary" (obecně „ligary"); v. str. 155—156.[2])

[1]) V I. knize počínají zápisy gruntů rokem 1568. Obsahuje též výtah z register nových konšelských města S. z r. 1675, 94 svatebních smluv, několik porovnání a j. (Vše je promícháno, ježto listy v knize nesprávně vyvázány.) — II. kniha grunt. založena r. 1757. Je z části knihou pamětní.

[2]) Když později část tohoto pastviska byla určena na louky k dělání sena, povstal mezi oběma několikaletý spor. Špitálští osobovali si třetinu celého pastviska původního. Politickými úřady dáno jim sice za právo asi r. 1778, mělo to však pro ně nepříjemné následky tím, že měšťané S. důsledně třetinu všech společných výloh (na školu, na ubytování vojska a j.) na ně uvalovali. Povstaly z toho třenice, jež přestaly teprve r. 1850, kdy obě obce

Kasárny byly na Špitálce dvě: v domě singularistů č. 5., nyní pronajatém slavkovskému cukrovaru, a v panském domě č. 26., nyní prodaném a na 4 domky rozparcelovaném.

Koncem XVI. a s počátku XVII. století zakoupili si ze šlechticů usedlosti na Špitálce[1]; r. 1580 pí. Johanka z Věžník, sestra Adama staršího Věžníka z Věžník, dům se čtvrtí roli za 400 zl.[2]; r. 1607 Hons Konrád Rott ze Schreckenstejna dům s lánem rolí, půlčtvrtí vinohradu za 700 zl.[3]; r. 1609 Prokop Jiří Zaska z Vacovic dům za 700 zl.

Před válkou 30letou měla Špitálka $10^4/_{64}$lánů pozemků (682 m. polí a $316^4/_8$ m vinic a 36 domů[4]). Po válce bylo 17 domů pustých ještě r. 1660 a polí 180 m (mezi nimi lán vrchnostenský). V l. 1661—1672 nově osazen 1 půllán (kdysi Ondry Zingra, jenž rozdělen ve 2 čtvrtlány) a 8 domů bez polí. — R. 1753 bylo 42 osedlých (po jednom $^3/_4$lánu a $^1/_2$lánu, 5 čtvrtlánů a 35 chalup bez polí), $339^2/_8$ m. polí orných, $9^6/_8$ m. zahrad, luk po 10 vozech sena a 5 vozech otavy. R. 1792: 59 domů, 310 obyv.; r. 1900 a 1910 viz (str. 87.)

Špitálka trpěla ohněm: r. 1762 celá ulice Špitálská; r. 1788 22./7. (vyhořely domy č. 7—24 a 4 chaloupky na straně k potoku); r. 1791 vyhořela téměř celá ulice Špitálská (45 domů a 25 stodol); r. 1840 9./4. stodoly č. 30—41 a panská kůlna; r. 1858 domy i chlévy u čís. 14—24.

---

se spojily. — Do r. 1887 byla třetina „ligar“ spolu s pozemky „močařinami“ připsány obci špitálské, ale měšťané špit. singularisté jich užívali. Jejich žádosti, podané obec. představenstvu a zems. výboru, by oboje pozemky jim byly připsány, vyhověno s podmínkou, složí-li do obec pokladny špit. 1500 zl. Učinili tak a ligary s močařinami rozděleny mezi ně. Jedna malá močařina vyměřena na 122□ sáhů, velká na 224□ sáhů, ligarský díl na 784□ sáhů. — Dráha téhož roku vystavěná mnoho od ligar odebrala, což každému bylo zaplaceno.

[1]) Kn. grunt. Špit. I. 156, 157, 230, 231.

[2]) Držela jej do r. 1583. R. 1585 koupil jej Vaněk z Bubna, úředník na Slavkově, za 330 zl. a syn jeho Mikuláš prodal r. 1587.

[3]) Jeho manželka prodala vše r. 1611 pí. Kateřině Otislavské z Kopenice.

[4]) Z těchto byly: 2 lány (1 vrchnostenský), 1 tříčtvrtlán, 5 půllánů, 13 čtvrtlánů, 15 domů bez polí. — Skutečných domovních polí Špitálští neměli nýbrž $7^1/_2$ lánů polí, jež mezi ně rozdělená obdělávali, patřila dle privileje, jako fundační špitálu, jemuž musili z nich jistý plat odváděti.

Slavkov, židovská obec,

přísluší katastrem a od července 1919 i politicky ku křesť. obci S. Skládá se z úzké a široké žid. ulice a z domů „u templu.“ Počet osedlých a pustých domů obce žid. ve stol. XVII. a r. 1753 viz str. 86—87.

R. 1792 bylo tu 32 domů s 295 obyv.; r. 1900: 77 d., 558 obyv., z nichž 383 katol., 5 evanď., 170 židů, 379 Čechů, 177 Němců; r. 1910: 85 d., 649 obyv. 524 katol., 18 evanď., 107 židů, 550 Č., 99 N.

V písemných pamětech poprvé se připomíná v 1. polovici XIII. stol., kdy hledala rady v náboženských záležitostech u slovutné rabínské školy v Barceloně.[1])

Poddanské poměry. Oldřich z Kounic s bratrem Kryštofem ustanovil r. 1567, „aby na budoucí časy žádný žid ... žádného křesťana nemohl a svobody neměl skoupiti buď tajně aneb jakýmžkoli jejich židovským obmyslem, tak aby více žádný dům žádnému židu v městě a při městě S. od křesťana prodáván nebyl, ale na těch, kteréž již mají, ať přestanou dotud, dokud se jim toho od nás nebo budoucích pánů S. příti bude.“ Než i přes tento zákaz židé zakupovali si nebo zaměňovali domy v městě.[2])

V urbáři panství slav., založeném r. 1597. uvádějí se četné platy, dávky a povinnosti zdejších židů na zámek.

Platili vrchnosti při sv. Jiří a sv. Václavě po 50 zl., od r. 1601 při témže čase z krámů nově vystavených po 15 zl. 30 kr.; skladného z každé bečky vína (10 věderní) při sv. Jiří 20 gr.; za půjčování koní při vánocích 100 zl. Na dávkách odváděli

---

[1]) Hlavní město knížectví katolonského ve Španělích. Viz Jos Horký „Des böhmischen Freiherrn Löw von Rožmital und Blatna Denkwürdigkeiten- und Reisen. II. Theil S. 66.

[2]) Kn. grunt. Sl. II. 245, III. 244, 302, 369, 390, 526 a j. — Z tehdejších kupův a prodejů domů vidno, že křesťané židům často dlužili, kteří si pak dluh před ostatními věřiteli uhrazovali ze splátek (verunků) koupeného domu.

Kn. grunt. Sl. I. 30, 41, 69, 100, 155, 222 a j.

Jak domácí tak cizí židé drželi tu dosti vinohradů, zvláště ve stol. XVII. Nejvíce jich měl v letech 1644—1665 Izák Koryčanský z Rousinova. Prodával je jiným nejraději na ten způsob, že místo splátek dávali mu každoročně polovici utěženého vína až do zaplacení kupu. — I. hor. 25, 31, 45, 184, 246, 269, 347, 352, 361, 377, 405, 417, 421; II. 113, 114, 126, 287, 293, 310, 327, 351, 385, 395 a j.

na zámek při čase postním tůni slanečků; při sv. Jiří po 2 librách hřebíčku a pepře[1]); koželuzi židovští při témže čase 12 liber zázvoru a 2 libry muškátového květu; řezníci židovští 6 kamenů loje přepuštěného a masa všelikého dodávali na zámek libru po 3 den. a, když by tu vrchnost nebyla, platili místo masa 50 zl. při sv. Jiří a sv. Václavě. Mimo to měli židé za povinnost robotní: buď sami nebo dělníky od nich placenými chmel panský odrhovati, svezené obilí a seno do stodol ukládati, dle potřeby víno do sklepu spouštěti a ze sklepu vytahovati, koření na zámku tříti, nádvoří zámecké mésti a pěkně vyklízeti.[2])

Z lázně židovské platilo se r. 1597[3]) robotního při sv. Janě a o vánocích po $8^1/_2$ gr., z domu při sv. Jiří a Václavě po 1 gr. (Lázeň potrvala do r. 1880). Aby nemusili dobytka v panských dvorech dojivem pronajímati, uvolili se r. 1658 dávati ročně o středopostí a o sv. Janě po 12 zl. 30 kr.

R. 1660 hraběnka Eleonora z Kounic zakázala židům nalévati víno křesťanům po pokutou 20 zl. vrchnosti; kteří pak křesťané dali sobě nalíti víno od židů, pokud byli z města S., zaplatili 10 zl. pokuty městu, pokud odjinud, vrchnosti. Nařídila též židům hraditi čtvrtinu výloh vzešlých s opravou mostů, jež město samo musilo v dobrém stavu udržovati. Aby zamezila časté žaloby vzájemného nevrážení křesťanův a židů, uložila tomu, kdo by začal nepřátelství, buď on křesťan nebo žid, pokutu 10 zl. do důchodu panského a 8 dní vězení. Ježto pak zbraňováno bylo židům pásti dobytek na pastvinách městských, učinila narovnání, aby za roční poplatek 2 zl. do pokladny městské[4]) směli židé pásti 30 krav a 8 volů; co by nad to se odvážili pásti, připadlo městu za kontraband. Do r. 1660 měli ve S. pouze židé obchod solní.

---

[1]) Od r. 1612 přinášeli ještě pansk. úředníku nebo, koho vrchnost ustanovila, 2 neděle před a 2 neděle po sv. Jiří 20 kop hlav ze starých vrabců při městě S. schytaných a to na tak dlouho, dokud by úbytek jak vrabců, tak škod jimi působených uznán nebyl. Dvojnásobná pokuta stanovena, kdyby jinde chtěli vrabce lapati. Od r. 1618 nemusili po 10 let vrabců lapati, za to však dávali ročně při sv. Jiří $^1/_2$ libry zemského šafránu nejlepšího.

[2]) Za tyto roboty pěší platili od r. 1592 ročně při sv. Václavě 50 zl.

[3]) V XVI. stol. je též zmínka o židovském špitále a o žid. lékaři Jakubovi. Dům po něm zůstalý prodán r. 1565 za 300 zl. (II. kn. grunt. Sl. 47, 170.)

[4]) Týž poplatek uvolili se dávati obci Špitálské již r. 1631 při sv. Martině, aby bez všeliké překážky směli pásti dobytek svůj na pastvinách špitálských.

R. 1668 učinili s vrchností smlouvu na 3 léta o pálení kořalky za ročních 90 zl.[1]) Panská palírna ve S. pronajata t. r. židu Jáchymu Koryčanerovi za 30 zl. ročně.

R. 1691 nařídila vrchnost židům přispívati čtvrtinou na opravu zdi městské.

Dle dominikalní fase z r. 1750 platili židé vrchnosti: při sv. Jiří 58 zl. 20 kr., o sv. Janě 12 zl. 30 kr., o sv. Václavě a o vánocích po 116 zl. 40 kr., řezníci židovští 100 zl., ze hřbitova žid. 15 zl., místo tůně slanečků 24 zl., místo koření 10 zl., místo mléka 12 zl. 30 kr., z „košer" vína 18 zl. $17^1/_4$ kr.

V XVI. stol. připomíná se již v žid. obci synagoga (Tempel, modlitebna) a škola; rabín („rabi, kněz židovský"), kantor a rektor („školní žid").[2]) Nynější synagoga vystavěna r. 1858 (obr. 50).

Hřbitov žid. byl prý původně za Bučovskou ulicí směrem k Němčanům, pak do r. 1744, kde je nynější cukrovar; od té doby „ve vinohradech" pod kopcem sv. Urbana.

Z rabínů jsou známi: r. 1580 Jakub; v l. 1581—1604 Feitl; r. 1590 Žalman (Šalomoun) Lev; v l. 1600—1605 Izák; z pozdějších: Jakub Klein (1770—1810); Gerson Buchheim (1812—1848); Heřman Duschak (1849—1866): Dr. Ludvík Lichtschein (1867—1872). Od t. r. je zde jen kantor. V l. 1573—1583 uvádí se kantor Abraham. Z pozdějších déle působili: Heřman Tausky (1859—1868), Jindřich Brandweiner (1872—1890), nynější Heřman Stern od r. 1906. Úřad druhého kantora zastával po 42 let od r. (1830—1872) Heřman Krampfliček.

V čele náb. obce žid.[3]) je představený, 2 radní a 6 přísedících. — Patří jí synagoga, obecní dům (radnice) č. 21, škola č. 46, nemocnice č. 56 a stříbrné nádobí (5 kg) na „thoru" (zákon); pak na 70.000 K jmění nadačního. V l. 1872—1898 byl představeným nábož. obce Max Huth; od t. r. Josef Strach.

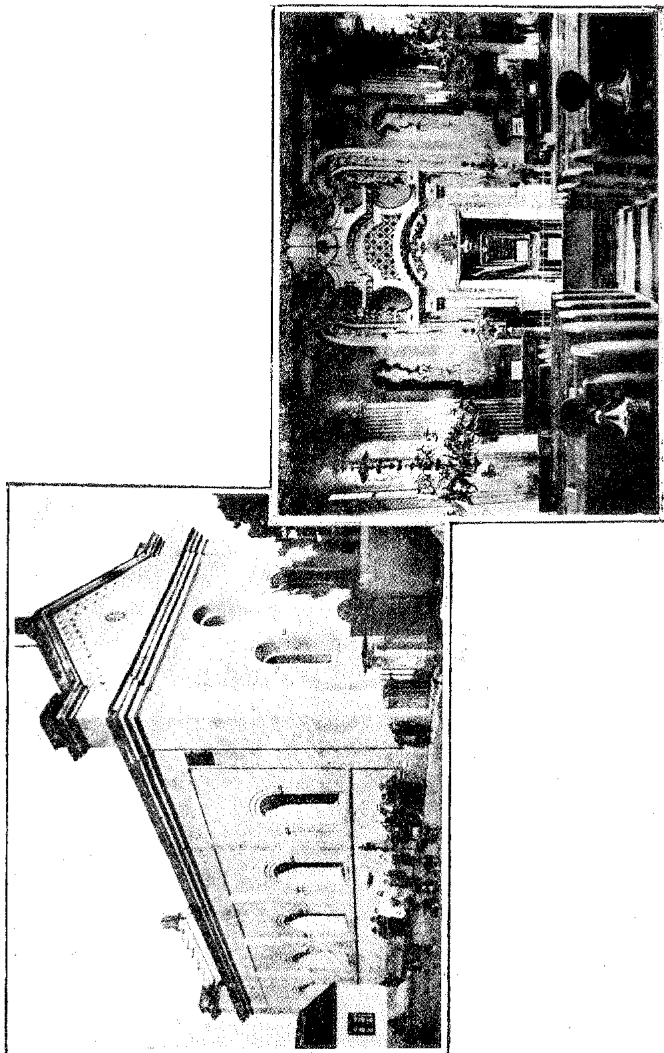
---

[1]) Vyjma pálení kořalky na 2 kotlech, jež vrchnost povolila městu Slavkovu, nesměl nikdo jiný z křesťanů páliti kořalku, sice jí pozbyl a zaplatil 3 zl. pokuty do důchodu panského. Hostinští směli bráti kořalku jen od židů; kdo by cizí kořalku sem dovezl a naléval, odňala se mu a zaplatil 6 zl. pokuty do důchodu pansk.

[2]) Kn. grunt. Sl. II. 5, 13, 25, 97, 113, 118, 245, 362—364, 367; III. 67, 513, 540, 544.

[3]) Do r. 1872 měla společnou správu s polit. obcí žid.

Německá škola žid. byla do r. 1819 podřízena rektoru školy Slavk. v městě; vyučoval v ní jeho pomocník. Od r. 1849—1860 byla 3třídní, —1892 2třídní, od t. r. jednotřídní a r. 1919

Obr. 50. Synagoga ve Slavkově.

zrušena. Ze správců školy v XVI. stol. připomínají se: Jakub (1567—1574), Šalomoun r. 1578; Hiršl r. 1597. Z novějších nejdéle působil Šimon Diamant (1864—1892); po něm Lazar Schönbrun —1913.

Obecní záležitosti. Do r. 1593 spravoval obec židovskou rychtář a 4 starší volení od vrchnosti. T. r. svolila vrchnost na žádost obce, by židé sami si volili ze své obce každý rok rychtáře a 4 osoby do úřadu; měli však vrchnosti nejprve tyto osoby poznamenané ukázati a za toto povolení dodávati ročně na zdejší zámek při sv. Jiří po 2 librách hřebíčku a pepře. R. 1560 byl rychtářem „Laml"; r. 1598 Eliáš Šnerů, r. 1631 Mojžíš Koryčanský.

Rychtář přechovával židovské knihy (rejstra), v nichž byly pouze zápisy o dluh, kdežto kupy, prodeje a frejmarky židů zapisovány do knih městských (gruntovních).

Politická obec židovská nemá majetku. Do července 1919 ji spravoval starosta, 2 radní a 6 výborů. Zastupitelstvo bylo německé a židovské.

Ze starostů déle působili: Šimon Milchspeiser (1854—1864), Eduard Koritschan (1890—1898), Jindřich Flesch (1898—1911). Od t. r. Sigmund Bachrich.

Podpory roční dostává se z nábož. obce židovským chudým 360 K. Spolky: nemocenský a pohřební spolek „Cheora Kadischa" a „Frauenverein" na podporu chudých a nemocných žen.

V žid. obci narodil se 30./5. 1858 Max Katscher. Jako architekt vídeňský vystavěl mnoho krásných vil ve vídeňském okolí a lázeňský dům v Badenu. Zemřel r. 1918 ve Vídni.[1])

Blažovice,

druhdy Blažejovice, katastr. (5·84 km²) a polit. obec, v dolíku při okresní silnici, 8 km sev.-záp. Slavkova. Osadou teče potůček; za Jiříkovicemi vlévá se do Říčky, jež zde též Roketnice slove. Na hlavní ulici jsou rolnické usedlosti, panský dvůr a škola, v postranních domkáři.

Před válkou 30letou bylo tu 28 domů[2]) s $918^6/_8$ m. polí, z nichž po válce bylo r. 1656 16 osazených se $712^4/_8$ m. polí.

---

[1]) Odpověď Frant. Krchňáka, býv. kaplana ve Slavkově, na dotazník Vlastivědy.

[2]) 6 lánů po 75 m, 11 půllánů po $37^4/_8$ m (1 obecní). 3 čtvrtlány po $18^6/_8$ m, 8 domkářů bez polí. (Lanský rejstřík.)

Od r. 1657—1675 4 domy nově osazeny a pustých zůstávalo 8 domů bez polí.

R. 1754: 21 půllánů, 4 domkáři bez polí, obecní dům, kovárna a pastuška, 4 podruzi; polí orných 902 m, pastvin 19 m $5^1/_2$ osminy, zahrad 8 m $1^3/_4$ osminy, luk po 22 vozy sena a $^1/_2$ vozu otavy.[1])

R. 1790: 58 domů, 311 obyv.; r. 1900: 118 d., 688 obyv. katol. česk. vyjma 5 Němců; r. 1910: 135 d., 763 obyv. katol. česk.

V písemných pamětech po prvé se připomínají r. 1131. Náleželo odtud jedno popluží chrámu sv. Petra v Brně.

R. 1317 Kateřina z Deblína, vdova po Tasovi z Lomnice, spoluzakladatelka panenského kláštera sv. Anny na Starém Brně, věnovala tomuto klášteru kromě jiného dědictví svého (po svých rodičích a sestrách Gertrudě a Anně) také vsi Sivice, Blažejovice (Blaswitz majus; gross Blazwicz) a Blažejovičky (Blaswitz parvum; wenig Blazwicz). Z neznámé příčiny právě tu polovici Sivic a Blažejovic, jižto zdědila po své sestře Gertrudě z Deblína, tehdejší hejtman Walter z Hrádku zastavil o své újmě brněnskému rychtáři Václavovi. Pro zpronevěru Václavovu připadla právem zemským králi Janovi, jenž ji r. 1318 vydal Kateřině a svolil, aby ji spojila s ostatním zbožím kláštera sv. Anny. Kateřina potvrdila dřívější věnování své v poslední vůli z r. 1333 s jistými změnami, které se však svrchu uvedených vsí netýkaly. Při klášteře zůstaly Blažejovice se Sivicemi až do jeho zrušení dne 2. května 1782, kdy s ostatními statky klášterními zabaveny pro nábožensky fond.

R. 1824 František Xav. hrabě z Dietrichštejna a z Pruskova koupil v licitaci od c. k. správy státních statků statek blažovský s patronátním právem za 96.050 zl.[2]) Věnovací listinou z r. 1843 (intab. 1844) postoupil jej do společnosti s ostatními statky svými[3]) (však do své smrti pouze s právem užívacím) dcerám svým Marii, Antonii a Teresii provdané hraběnce z Mensdorffu-Pouilly; své manželce vyhradil na všem ročních 10.000 zl. a sobě 5000 zl. Když r. 1847 zemřela dcera jeho Antonie provdaná

---

[1]) Rektif. odd. 166.

[2]) Kupní smlouva vyhotovena r. 1829, v desky vložena 1830. Ke statku blažovskému náležely v okrese slavk. Blažovice a Sivice.

[3]) S panstvím boskovským, sokolnickým, zábrdovským se Křtinami, pak statkem Hradiskem a lénem tuřanským.

Mitrovská, obdrželi třetinu její rovným dílem její synové František a Arnošt Mitrovský, manželu pak jejímu Vladimírovi poukázán z ní čtvrtý díl k užívání do jeho smrti. František hrabě z Dietrichštejna-Pruskova svou věnovací listinu z r. 1843 pozměnil r. 1849 svoliv, aby jeho dcery Marie a Teresie a dědicové jeho † dcery Antonie směli statek blažovský s ostatními statky mezi sebou rozděliti. Učinili tak smlouvou z r. 1850 (intab. 1851). Statek blažovský se sokolnickým, lénem tuřanským, s jinými menšími realitami a odškodnou 72.231 zl. 41 kr. $2^2/_3$ den. zapsán Františkovi a Arnoštovi Mitrovským z Mitrovic a Nemyšle s výhradou, by svému otci do jeho smrti dávali odtud čtvrtý díl příjmu. František zemřel 2. května 1875 a Arnošt 14. října 1875. Dědicem stal se otec jejich Vladimír hr. Mitrovský a po jeho smrti r. 1899 syn jeho Vladimír.[1])

Klášter sv. Anny měl tu dvůr, jenž r. 1604 do základu vyhořel a byl znovu postaven i s pivovarem r. 1607 od převoříše Markety Tibaltinské. R. 1725 dvě strany dvoru opět ze základu postaveny. Na stavení dvoru jsou 3 desky s nápisy.[2])

R. 1750 náleželo ku dvoru 753 m. polí, 7 m. zahrad, luk

---

[1]) C. D. M. I. str. 207 (č. 231); VI. 81—83, 97 354; VII. 133; Güter Quatern, Br. Kreis Nro 16. fol. 413—418; Nro 20. fol. 176—181; Nro 21. fol. 286—300; Nro 22. fol. 15—19, 23—24; Nové zemské desky č. 46.

[2]) Nápisy ve spise Aloisa Procházky „Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyškovsku" str. 38 jsou takto poznamenány:

I.) ANNO · 1 · 60 · 4 · 17 · AVGVS : | ZA CZIAS WELEBNE̅ PAN̅NI MAR|GARE : TIBALTINSKI : PRZEWORISSI | KLASSTERA · S · AN̅NI BLIZ BRNA | GEST TENZ DWVR W BLAZIEGO|WICIH · SE · WSSEMOBILIM · I · SE | WSSEM TE̅MERZ DOBITKEM A | HOSPODARSTWIM DO GRVN̅TV | ZHORZIEL : SASE TATO | WEISS PSANA PANNA DO|TCZENI DWVR I · PIWOWAR S POMOCI BOZI · S GRVN̅TV | WISTAWITI · A · LETA · 1 · 60 · 7 | DOKONATI DALA.

II.) ANNO MDCCXXV VNTER REGIRVNG | DER HOCHWV̈RDIGIN GOTTANDAECHTIGEN | IVNGFRAV BEATRIX LVXETHALLIN VON | LVXENTHAL ORDENS STI DOMINICI DES | IVNGFRAVLICHEN CLOSTERSTIEFFTS S : | ANNA NECHST BRV̈NN PRIORIN, | SEIND ZWEŸ SEITHEN DIESES | BLAŽOWITZER MAŸERHOFFS | VON GRVND NEU : AVFGEBAUET | WORDEN.

III.

sVB
SAPIENTIA
FELICITER REGNANTE
AEDIFICATUM.

po 20 vozů sena a 7 vozů otavy, vinic $3^6/_8$ m.; pivovar na 800 sudů piva, dolní rybníček na 6 kop kaprů.

Blažovští platili vrchnosti r. 1750: na hromnice 2 zl. 40 kr. (za používání panského lesa „hájku" u Sivic); při sv. Václavě 10 zl. 58 kr. pozemk. činže; při sv. Martině 6 zl. za přenechanou do vlastnictví radnici; viničného 14 zl. 40 kr.; za odúmrt[1]) 2 zl. 40 kr.; z domků 3 zl.; slepic 23, vajec 360; desátku právem vrchnostenským $5^1/_4$ kopy pšenice, $23^1/_4$ k. ječmene, $6^3/_4$ k. žita, 14 k. ovsa a $^1/_2$ k. prosa; hostinský z prodeje soli 2 zl.

Sivičtí: na hromnice 30 zl. za užívání pansk. lesa[2]); při sv. Martině 21 zl. 35 kr.; viničného 36 zl. 16 kr.; za odúmrt 2 zl. 20 kr.; z masného krámu 3 zl.; z pasek 18 zl. 30 kr.; z domků 9 zl.; slepic 96, vajec 1080.[3])

Dle smlouvy z r. 1761 místo předíva dávali pak láníci 24 kr., $^1/_2$láníci 12 kr., $^1/_4$láníci 6 kr. a domkáři 3 kr.

R. 1775 robotovali láníci (sivičtí) týdně 4 dni s 2 koni (o žních po 4 neděle kromě této roboty ještě denně s 2 osobami pěšky); $^1/_2$láníci týdně 2 dni s 2 koni[4]) (v čas setí jařin a ozimu, což trvalo 2—4 neděle, 3 dni týdně s 2 koni); $^1/_4$láníci týdně 3 dni s 1 osobou pěšky (od sv. Jana do sv. Michala denně); domkáři a podruzi po celý rok týdně 1 den s 1 osobou pěšky.[5])

Dle smlouvy z r. 1784 platili Blažovští výkupného z roboty ročně 488 zl.[6]) platů úročitých celkem 55 zl. $49^1/_2$ kr., z $^1/_2$láníků dával každý ročně po 2 m. žita a ovsa, po 4 dni nejdále na 2 míle dovážel vrchnosti k stavení potřebné věci, den svážel do blažovské stodoly desátek z těch panských rolí, jež vrchnost mezi ně právě rozdala, a k podzimní honitbě vysílal honce po 2 dni (chalupník 1 den).[7])

---

[1]) Právo odúmrti udělil klášter sv. Anny Blažovským a Sivickým privilejí ze dne 6./1. 1413.

[2]) Od r. 1495 (v tratech „Vogelgesang, Holý kopec aneb Vorderburg, Hinterburg, Säbel.")

[3]) Z prodeje soli platil hostinský 8 zl. — Dom. fase $\frac{233}{1}$

[4]) O žních po 4—5 neděl místo jízdní roboty robotovali dle potřeby s 2 osobami pěšky.

[5]) Urb. fase č. 56. — R. 1784 udává se robota 4 chalupníků po 26 dní, 9 domkářů a podruhů po 13 dní ročně.

[6]) 21 půlláníků po 22 zl.; 4 chalupníci a 9 domkářů po 2 zl.

[7]) Za jiné práce mimo smlouvu požadované obdrželi denního platu: od 1./10. do 28./2. (29./2.) 7 kr., od 1./3. do 30./6. 10 kr., od 1./7. do 30./9. 15. kr.

Ježto vrchnost měla při blaž. dvoře na 800 m. výsevku, vyhradila si, že Blažovští pro r. 1784 panská pole obdělají, začež dostanou za každou míru 18 kr. Příští léta měli tak činiti dle zvláštní úmluvy s vrchností.

Podruzi dali výkupného z roboty po 1 zl. Chalupníci, kteří by se tu později usadili, měli platiti z domku vystavěného na panském pozemku 2 zl., na poddanském pozemku 1 zl. 30 kr. ročně. Rychtář blažovský, druhdy od roboty osvobozený, dostal za vybírání a odvádění výkupného za robotu 20 zl. ročně.[1])

Každý prodej nebo převod statku musili do 6 neděl oznámiti panskému úřadu pod pokutou 10 tolarů; poplatek z převodu („laudemium") činil u příbuzných v přímém pokolení $2^1/_2$ zl., jinak 5 zl. ze sta.

Obytnému stavení pansk. dvoru říkalo se též zámek; v přízemí jeho býval hostinec. Proti dvoru byla palírna; místo ní je nyní škola. Za poslední opravy dvoru r. 1909 věžka při něm odstraněna.

R. 1834 bylo u statku blažovského pozemků

	panských:				poddanských:			
polí a rybníků . .	234	jiter	50	□°	3339	jiter	1006	□°
luk a zahrad . .	20	„	978	„	190	„	68	„
pastvin a úhoru . .	21	„	449	„	481	„	965	„
vinic	—	„	—	„	499	„	476	„
lesů	354	„	642	„	454	„	43	„

K statku blaž. náležely t. r. předměstí brněnské „sv. Anna", Blažovice, díl Jiříkovic, Kohoutovice, díly Ořechového a Ořechoviček, Sivice, díl Syrovic, Šlapanic a Žilošic.

Blažovice přifařeny jsou do Tvarožny. Farář tvarožensky měl odtud r. 1764 od 6 půlláníků[2]) celkem pšenice 6, žita 18, ječmene 6, ovsa 9 mandelů a prosa 6 snopů; koledy po 3—6 kr., na vydržování kooperatora 5 zl.

Školství. Dle pověsti již kolem r. 1775 vyučovalo se tu buď v kovárně čís. 22 anebo na místě nynějších domů čís. 5 a 73. V l. 1799—1851 byly sem přiškoleny Jiříkovice. Později postavena škola u panských mlatů v č. 59 a 95. R. 1864 1./10. koupila obec od vrchnosti starou palírnu a na školu upravila.

---

[1]) Rychtář sivický 16 zl. ročně.

[2]) Ostatní $^1/_2$láníci dávali desátek jen vrchnosti.

Na témže místě vystavěna r. 1885 škola 2třídní (nyní má pobočku při 2. třídě).

Ze správců školy déle působili: Engelbert Ader (1802—1814); Frant. Vavřín (1815—1822); Václav Dvořáček (1826—1853); Jos. Vostřejš (1853—1860); Jan Fritz (1860—1883); Jos. Horáček (1884—1893), založil pamětní knihu a knihovnu školní; od r. 1893 Petr Nakládal.

Obec spravoval do července 1919 starosta, 3 radní a 8 výborů; nyní je 15 členů obec. zástupilelstva. Ze starostů delší čas působili: Frant. Ondráček (1850—1861), Ant. Boček (1895—1913).

Obecní majetek: r. 1656 dům s $^1/_2$lánem roli ($37^4/_8$ m.); r. 1754:[1]) obecní dům, kovárna, pastuška, polí $14^6/_8$ m., zahrad $^2/_8$ m., pastvin 19 m. $5^1/_2$ osminy, luk po 1 vůz sena a $^1/_2$ v. otavy; nyní: škola, dům č. 22 (pastuška), polí 8 ha 816 m², luk 2284 m², zahrad 708 m², pastvin 3 ha 4694 m².

Trati: Nivky, Čtvrtě, Padělky, Podsedky, Ouzký, na Svisłách, Hrubý dvoje, Ospalovska, Míry u tabule, Jandasky, Oulehla, Staré a nové vinohrady, Fitraly (druhdy též Strelas, Akrlík).

Celkem je při obci: 541 ha polí, 14 ha luk, 3·51 ha zahrad, 5·55 ha pastvin. 1 km od obce je stanice sestátněná transversální dráhy Brno—Vlárský průsmyk.

Poštou a telegrafem přísluší do Šlapanic.

Spolky: Čtenářský z r. 1864, hasičský z r. 1896, odbor nár. jednoty z r. 1906, sdružení venkovské omladiny z r. 1907, všeodborové sdružení z r. 1908, potravní spolek.

Kontribučenský fond blažovský má jmění 101.125 K.[2])

Přes 100 let drží rodný dům rodina Kadlecova, Štěpánkova, Tužínova.

Rodáci:

1. Šebastián Kubínek (n. 1./1. 1799, † 18./6. 1882), velmi zasloužilý o rozmnožení údův a rozšíření českých knih z různých „Dědictví“ (i z „Matice Mor.“, ale těchto méně). V ranci maje knihy putoval přes 30 let po Moravě a Čechách prodávaje knihy a sbíraje údy. Rozšířil na tisíce a tisíce dobrých knih.[3])

---

[1]) Obec. pozemků užívali tehdy usedlí společně.

[2]) Patří k němu: Blažovice, Sivice, díl Jiříkovic, Kohoutovice, díly Ořechového, Ořechoviček, Syrovic, Šlapanic a Žilošic. Správa fondu je v Sivicích.

[3]) Viz „Frant. Sušil.“ Životopisný nástin od Dr. P. Vychodila, str. 221.

2. Vinc. Putna (obr. 51.) (n. 20./3. 1841, † 23./9. 1911), dvorní rada, president krajského soudu v Uh. Hradišti. Působil jako okresní soudce 10 let ve Slavkově. Vedle úřadu soudcovského věnoval svoji činnost hlavně péči o opuštěnou a osiřelou mládež.

Obr. 51. Vincenc Putna.

Blažovice utrpěly cholerou r. 1832 († 30 osob), r. 1866 († 69 osob); požárem r. 1896 (sedmkráte hořelo); válkou r. 1805, kdy 2. prosince krvavý a velmi tuhý boj rozzuřil se o tuto ves.[1])

[1]) „Zahrady hořící vesnice byly zdupány, ploty servány, okna samá díra, stromy jako okleštěny a šumný potůček blažejovský zbarven do ruda.“ (A. Slovák „Bitva u Slavkova“ str. 80 - 81.)

R. 1905 na stoletou památku bitvy u Slavkova pořádána zde výstavka archeologicko-ovocnická.[1])

Asi 10 minut od Blažovic v trati „na pastvisku" stávala osada „Blažejovičky" (lid říká: „Staré Blažovice"). Po prvé se připomíná r. 1317; kdy zanikla, neznámo. „Na pastvisku" počíná se nyní stavěti.[2])

Čechyně,

druhdy i Čechy, něm. Tschechen, (1350 Czechin; 1353, 1358, 1371 Czech, 1360, 1385 Czechi), katastr. (4·74 km²) a polit. obec 6 km sv. Slavkova. (Obr. 52.) Leží v úrodné pahorkatině při okresní silnici s obou stran potoka Rakovce.

Rolnické usedlosti jsou na dolním konci; žudry u čís. 3, 7, 25, 45, 46, 50, 59.

Před válkou 30letou bylo tu 39 domů[3]) s $1211^2/_8$ m. polí a 21 m vinic. Po válce r. 1656 31 domů osedlých s $1061^5/_8$ m. polí a 20 m. vinic; od r. 1657—1675 2 domy nově osazeny a 2 nově pusty. (Lanský rejstřík.) — R. 1753: 9 l., 24 $^1/_2$l., 3 $^1/_4$l., 11 domkářů, 5 obec. domů; polí $1553^2/_8$ m., zahrad $28^6/_8$ m., pastvin $65^1/_8$ m., luk po $40^1/_2$ vozu sena a 25 v. otavy, vinic $45^1/_8$ m.[4])

R. 1790: 58 domů, 354 obyv.; r. 1900: 93 d., 459 obyv. katol. (364 N., 94 Č.); r. 1910: 97 d., 518 obyv. katol. (450 N., 66 Č.)

Ve stol. XII. náležela Čechyně pánům z Vildenberka (viz Pozořice), kteří ji prodali r. 1371 markraběti Janovi. Syn jeho markrabě Jošt zastavil Č. r. 1383 Augustiniánům v Brně u sv. Tomáše a v Litomyšli za půjčených 200 hř. gr. a rok na to prodal ji oběma za souhlasu bratra svého Prokopa za přijaté od nich klenoty v ceně 360 hř. gr. Vymínil toliko, že je může sám nebo nástupce jeho za týž obnos do 4 let zpět koupiti;

---

[1]) Obsahovala prehistorické nálezy z okolí (na 700 kusů), sbírku mincí na 600 kusů), památky z bitvy slavkovské r. 1805 (ikony ruských vojínů, křížky, koule, zbraně a pod., přes 200 kusů), vzorky ovoce z Blažovic.

[2]) Odpověď Petra Nakládala, naduč. v Blažovicích, na dotazník Vlastivědy.

[3]) 9 l. po 57 m (jeden obecní); 21 $^1/_2$l. po $28^1/_2$ m; 5 $^1/_4$l. po $14^1/_4$ m; 4 podsedníci. Jména usedlých byla většinou německá.

[4]) Rekt. odd. 147.

práva toho však nepoužil. Ve vkladě do desk zemských r. 1385 jmenují se toliko Augustiniáni z Litomyšle. A také ji potom sami drželi. Když pak se za válek husitských r. 1421 utekli na Moravu a více se do Čech nevrátili, protože klášter v Litomyšli lehl popelem, tu poslední jejich převor Šimon († 1441) zastavil r. 1428 ale jen „na oko" ves Č. Joštovi Hechtovi z Rosic[1]) ve 300 kop

Obr. 52. Náves v Čechyní.

gr. z obavy, aby jí král Zikmund ve své tísni peněžní nezastavil. Čechyně náležela pak Augustiniánům brněnským, kteří r. 1459 pohnali k soudu Zdeňka z Postupic a z Landškrouna, že se jim v tuto ves mocí uvázal; chtěli právo své dskami a listem prokázati. Za svého úpadku v XVI. stol. byli nuceni statky své prodávati i zastavovati. Čechyni zastavili r. 1558[2]) Záviši z Víckova a na Polehradicích v 1500 tolarů na 4 léta.[3]) Za to měli poddaní klášterní ze vsí Kozlan, Bohatých Malkovic a Starých Hvězdlic bráti pivo od Záviše, dokud ves Č. k výplatě nepřijde.

Po Záviši držel v zástavě Č. jeho strýc a dědic Přemek z Víckova, po něm bratři Jindřich a Zikmund ze Zástřizl, pak Jan Martinkovský z Rozseče a konečně od r. 1580 rytíř Mikuláš

---

[1]) Jošt sám to doznal, aby dědicové jeho nečinili si na tuto ves nároků.

[2]) Ve středu po 2. neděli postní.

[3]) Zástavu potvrdil t. r. (v pondělí po Květné neděli) císař Ferdinand I.; měla býti od krále vyplacena, ale nedošlo k tomu.

z Hrádku, podkomoří markrabství mor. Ten dle smlouvy z r. 1587[1]) postoupil klášteru Č. bez uplacení sumy zástavní avšak se závazkem, že klášterní poddaní ze vsí Kozlan, Bohatých Malkovic, St. Hvězdlic, Čechyně, Čerčína a Boršova bráti budou pivo na šenk anebo k domácím potřebám jedině z pivovaru novozamského a to i tehdy, kdyby tyto vesnice jakýmkoli způsobem byly od kláštera zastaveny, odtrženy neb odcizeny. Klášter směl v Čerčíně po jedné a v ostatních vsích po 2 bečkách vína, ale v rozdílný čas šenkovati, poddaní pak toliko ze svých vinohradů víno šenkovati, pokud by ho nemohli prodati pod obručí. Závazek pivní vybaven r. 1642 kapitálem 7000 zl. Čechyně zůstala již při klášteře.[2])

R. 1557 věnoval tu klášter obci Č. dům s $^1/_2$l. roli[3]) a r. 1569 zdejšímu mlynáři Bartoloměji udělil právo odúmrti a osvobodil jej i jeho dědice za plat 25 gr. při sv. Jiří a Václavu od všelikých robot z mlýna a při témže čase za plat 20 gr., 21 vajec a 2 slepice též od robot z $^1/_2$ lánu roli, jejž koupil od kláštera za 87 zl.[4]) — Mlýn tento s 3 koly, zahradou a chmelnicí převzal klášter r. 1602 za 1600 zl. a splativ 1200 zl. přenechal t. r. obci Č. s podmínkou, že z užitku téhož mlýna zaplatí klášteru o každých vánocích po 80 zl. a na zbývající dluh 400 zl. nápadníkům na podělení ročně při sv. Jiří po 50 zl. Pro případ, že by mlýn přišel ke zkáze, uvolil se klášter prominouti obci jedenkráte roční plat 80 zl., by mohla mlýn zase postaviti.[5]) R. 1643 byl mlýn od vojenského lidu vypálen.[6]) Po válce 30leté vyskytuje se tu mlynář Pavel Rychnovský, po něm r. 1656 Jiřík Souček, r. 1749 Anton Rychnovský (klášter vyhradil si, že má přednost před ostatními mlýn zpět koupiti.[7])

---

[1]) V pátek po nanebevstoupení Páně.

[2]) Z. d. B. tisk. I. 179; II. 147; III. 206, 535; IV. 22J; VI. 2, 3; VII. 151. Kn. půh. tisk. IV. 22; C. D. M. XI. 287, 290; XV. 210; A. Č. VII. 593; Archiv kláštera augustin. na St. Brně svazek 12 č. 3, 13; P. Clem. Janetschek: „Der Augustiner-Eremitenstift S. Thomas in Brünn I. 31—32, 65, 139, 174; Transsumpta orig. II. 126, 129—132; Haura, Historia monasterii S. Thomae Brunnae 1714, II. 319, 380, 541.

[3]) Original český u obce Č.

[4]) Archiv kláštera aug. sv. 22, č. 2.

[5]) L. c. sv. 12, č. 21. (Originál český u obce Č.)

[6]) L. c. sv. 22, č. 4.

[7]) Nynější mlýn s benzinovým pohonem a pila patří Al. Klevetovi.

R. 1602 zaměnil klášter Čechyňským tažní robotu za roční plat 81 tolarů 16 gr.[1])

Za války 30leté klášterní obce mnoho utrpěly. Již prelát Gladich prominul jim r. 1635 nezaplacené úroky jakož i zálohy na penězích a obilí. Čechyňským odpuštěno celkem na 4000 zl. Z vděčnosti za to zavázali se r. 1649 obdělati ročně u dvoru v Č. 2 mty (= 64 m) těžkého obilí a 40 m. ovsa, též louky posíci, seno a otavu usušiti, shrabati o odvézti.

Rok na to snížena jim robotní činže na 75 zl. 16 gr. a pozemková činže, (kterou platili při sv. Jiří a sv. Michalu po 34 tol. 23 gr. 3 den.), na 64 zl. 6 gr. 6 den.[2])

Dle smlouvy z r. 1738 měli Čechyňští platiti ročně robotní činže 122 zl. (láníci 70 zl., $^1/_2$láníci 52 zl.), pomáhati při klášterním dvoře u Brna o žních a při sklizni sena i otavy (za stravu a plat), u Čechyně obdělati 2 lány.

Panský dvůr měl r. 1750: $163^4/_8$ m. polí, 4 m. zahrad, luk po 4 vozy sena a 2 vozy otavy. Panského vína dáno na šenk 65 sudů ročně.

Poddaní platili klášteru pozemk. činže při sv. Jiří a Václavu po 32 zl. $52^1/_4$ kr., z chalup 15 zl., přediva 100 liber, slepic 83, vajec $15^1/_4$ kopy, ovsa 34 m.; robotní činže láníci celkem 70 zl., $^1/_2$láníci 52 zl. ročně; z mlýna 18(?) zl., 2 slepice, 120 vajec.[3])

R. 1751 uvolili se Čechyňští platiti ročně 122 zl. robotní činže, robotovati u zdejšího a brněnského dvora, přivážeti potřebné pivo a víno na zdejší šenk a palivo do zdejšího dvora; ku stavbám a opravám klášterním přispívati týdně 3 dni se 4 vozy čtyrspřežními a 8 dělníky; z lesů Račických (nebo jiných stejně vzdálených) 200 sáhů dříví bezplatně přivézti do Č. a 300 sáhů dříví z těchto lesů do Brna po 1 zl. 18 kr. za sáh; kleriky ku svěcení dovézti z Čechyně do Olomouce a zpět (začež dostali píci pro koně a 7 kr. pro pacholka); konečně v Malkovicích dvakrát ročně práti a stříhati ovce, v tamější chmelnici chmel česati, obrati a k sušení přinésti.

[1]) Za to každý osadník musil měsíčně 1 dělníka na 4 dni ke dvoru u Brna odesílati, kde týž dostal stravu a plat. Ku stavbám klášterním musil však s jinými osadami přispívati robotou tažní i ruční. (Janetschek l. c. I. 192.)

[2]) Archiv. klášt. aug. sv. 12. č. 26 a 29. — Za výpomoc při klášterním dvoře u Brna dostávali usedlí stravu i plat. Podruzi musili po 4 dni síci jen za stravu, teprve za další dni dostali stravu i plat.

[3]) Dom. fase 320.

Když pak r. 1775 byl vydán nový robotní patent, žádali Čechynští klášter r. 1777 o ponechání staré roboty, zároveň pak o slevu robotní činže, jež také jim snížena na 12 zl. ročně. Po 3 letech měli znova za to žádati, poněvadž změna roboty mohla se bez souhlasu gubernia povolovati jen na 3 léta.

R. 1794 žádali o výkupné z roboty, ježto jejich výdělky plynuly hlavně z povoznictví, čemuž jízdní robota byla na závadu. Povoleno jim výkupné 949 zl. 59$^1/_2$ kr. Také tato nová smlouva musila se vždy po 3 letech obnovovati.[1])

V obci je pouze kaplička P. Marie. Čechyně je přifařena do St. Rousinova a byla sem do r. 1812 přiškolena. T. r. postavena zde 1třídní škola německá, jež r. 1893 rozšířena na 2třídní a zároveň na místě býv. obec. hostince postavena stavitelem Weissem z Brna nová školní budova za 27.000 K.[2])

Do r. 1898 směli si učitelé při vyučování vypomáhati češtinou.

Prvním správcem školy byl Ant. Šebetovský (1812—1815).

Po něm déle působili: Ant. Fuchs (1815—1829); Václav Král (—1847); Tomáš Adamec (—1852); Ant. Ohnmacht (1854—1873); Edmund Bauška (1875—1886); Alois Kunovský (1888—1901), založil pamětní knihu a knihovnu školní; Jan Schindler (—1906); Raimund Kleinschmidt (—1912). — Od t. r. Josef Hartl.

V zahradě školní je pamětní kámen s českým nápisem,[3]) jenž s jiným ještě stával u potoka Rakovce při stezce k N. Rousinovu.

Obecní majetek: r. 1602 dům s $^1/_2$l. roli a mlýn se zahradou a chmelnicí; r. 1656 dům s lánem rolí (57 m.), jenž do r. 1675 opustl; r. 1753 hostinec, kovárna a 3 domky, polí 40 m, luk na 3 vozy sena a 1$^1/_2$ v. otavy, pastvin 65$^1/_8$ m. (společně s vrchností); nyní škola, hostinec, pastuška, hasičské skladiště, 19·2 ha pozemků. Celkem je v katastru: 424·44 ha polí, 14·38 ha luk, 9·48 ha zahrad, 10·55 ha pastvin. Dědičnou rychtu s lánem

---

[1]) Archiv klášt. $^{22}/_7$, $^{22}/_{11}$, $^{22}/_{14}$.

[2]) Starou školu (nyní obec. hostinec) postavil r. 1865 za 6000 zl. stavitel Kobzínek z Bučovic.

[3]) Na kamenu je kříž. Nápis nad příčným ramenem kříže není již znatelný; pod příčným ramenem: Z K. | BEZ . WSSELGAKE PRZI|CZINI . OD WLASTNICH . | KMOTRVW SWEICH . TO|TIZ . PAWLA SINA WACZ|LAWOWEHO . A IANA . P|OLAKA . PAN BVH RACZ . D|VSSI . GEHO MILOSTIW . | BEGTI.

roli prodal klášteru r. 1649 Martin Täschl za 450 tolarů mor. (tolar = 70 kr.)[1])

Do r. 1898 zasedala v obec. výboře většina Čechů; rokovalo se česky i německy. Nyní spravuje obec 15 členů obec. zastupitelstva. U „Boží muky" stávala do r. 1880 obecní sýpka.

Trati se jmenují: Vinohrádky, V loukách, Malý travník, Lus, Šmoles, Holzles, Mitterles, Breiten, Gaishübl, Grund, Heidles (Hadles), Krückles.

Spolky; hasičský, Raiffeisenka společně s Komořany, Ortsgruppe des deutschen Schulvereines, Lese- u. Gesangverein.

Poštou patří Č. do Nového Rousinova.

Neštěstí při obci: r. 1538 utrpěla tolik požárem, že byla na 3 léta ode všech platů osvobozena; opět vyhořela r. 1552, tak že jí na 3 léta prominuto z ročního platu po 30 zl.; r. 1643 vypálen mlýn od vojenského lidu. Za vpádu Turků na Moravu s počátku září r. 1663 utekli se zdejší sedláci s dobytkem do lesů a jen stěží dali se pohnouti k návratu.[2])

Samoty: $^1/_4$ hod. západně Čechyně je mlýn s pilou, sev. záp. strážní domek želez., 200 m. východně rasovna.[3])

Habrovany,

polit. a katastrálně (5·51 km^2) samostatná obec, 10 km. sev. Slavkova pod lesnatými kopci vysočiny Drahanské. (Obr. 53. a 54.) Osadou vede okresní silnice z N. Rousinova do Olšan a protéká ji potok olšanský, jenž v dalším toku slove habrovanský a vtéká do Rakovce. Části osady při návsi se jmenují: Vinohrádky, Ulice, Brána, Habrovec, Kočov, Cikánov, Vyhnálov a Kříb. Rolnické usedlosti jsou na „návsi" a „v Ulici," v ostatních částech obce podsedníci a domkáři.

Domy se zahrádkami stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice, u čís. 70 a 129 dosud se zachovaly „žudry".[4])

---

[1]) Archiv klášt. aug. sv. 7 č. 24.

[2]) Janetschek I. 126, 138; 302. Arch. klášt. aug. sv. 22, 4.

[3]) Odpověď Aloisa Kunovského, býv. správce školy v Čechyní, na dotazník Vlastivědy.

[4]) Ostatní žudry zanikly za velikého požáru r. 1830 (str. jižní) a r. 1845 (str. severní).

S počátku 17. stol. měli 74 domů. Po válce 30leté bylo 50 domů osedlých[1]) s 808 $^6/_8$ m polí a 24 pustých[2]) s 58 m polí. Od r. 1657—1675 nově osazeny 4 domy a 2 nově pusty. (Lánský rejstřík.) R. 1754 bylo 65 domů (14 $^1/_2$l., 31 $^1/_4$l., 12 domkářů s poli, 6 domkářů bez polí, obec. dům a pastuška); polí orných $935^4/_8$ m a ladem ležících $10^4/_8$ m, pastvin $11^4/_8$ m, zahrad 19 m a čtvrt osminy, luk po $2^1/_4$ vozu sena a 1 vůz otavy.[3]) R. 1790: 125 domů, 700 obyv.; r. 1900: 175 d., 936 českých katolíků; r. 1910: 194 domů, 1015 katol. čes.

Obr. 53. Pohled na Habrovany.

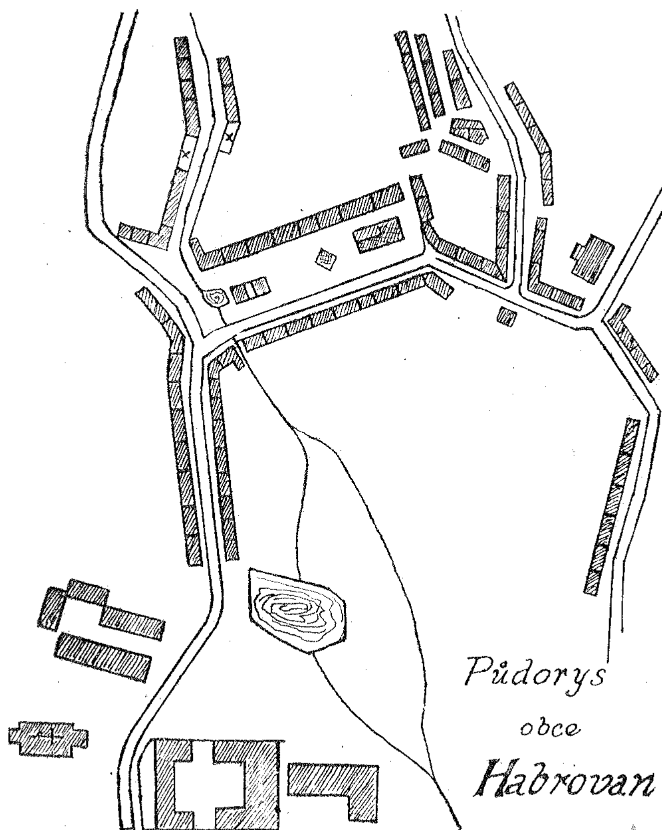
V l. 1350—1358 vyskytuje se tu Mikuláš z Habrovan. Jeho dcera Berta byla provdána za Mikuláše z Kyjovic, jedna sestra a dcera jeho byly jeptiškami v klášteře sv. Anny na St. Brně. R. 1371 Petr z Habrovan věnoval v Nemojanech manželce své Objezdě 7 hř. ročního úroku ve 125 hřivnách a, čeho by se tu nedostávalo, mělo se doplniti ze vsi H. Po 5 letech dostal v léno od markraběte Jošta za věrné služby jemu prokázané zdejši tvrz, dvoje popluží, 19 lánů, 11 podsedků, krčmu, štěpnici a 2 ryb-

[1]) 1 l. (obec. dům) po 52 m., 15 $^1/_2$l. po 26 m., 19 $^1/_4$l. po 13 m., 3 podsedníci, 7 malých podsedníků a 5 domkářů bez polí.

[2]) Panská krčma s $^1/_2$l. polí, 1 $^1/_2$l., 2 malí podsedníci a 20 domkářů bez polí.

[3]) Rekt. odd. 139.

níky, mimo to v Novém Rousinově hřivnu úroku a z jedné kopaniny tamější 3 věrdunky 9 grošů ročně.[1]) Léno to měl sice i pro své mužské potomky, ale nebyli ho účastni. Neboť po smrti Petrově markrabě Jošt vložil ve dsky r. 1385 tvrz a ves

Obr. 54.

H. s lesy a jiným příslušenstvím svému komořímu Benešì z Pamětic, a téhož roku ovdovělá manželka Petrova[2]) Objezda poru-

[1]) Na listině o tom vyhotovené podepsán je za svědka bratr Petrův Mikuláš, farář ve Vážanech u Rousinova. Jako „kněz z Habrovan“ připomíná se r. 1390, kdy prodal Ješkovi Hvězdličce zboží své v Divicích.

[2]) Syn Petrův Bohuš psal se i na dále „z Habrovan“. Za manželku pojal Ofku z Rausenburku, jížto zapsal věnem r. 1407 200 kop gr. na všem, co koupil od Bohuše Holoubka v Nové Říši a Svojšicích (nyní zaniklá osada u Nové Říše).

čila své věno Dobeši z Weitmühle (Veitmile) a Kateřina, vdova po jiném Petrovi z Habrovan, zřekla se tu ve prospěch Beneše z Pamětic věna svého se svolením Dobeše z Weitmühle.

Synové Benešovi byli Jan a Proček, bratří nedílní. V půhonných knihách čteme, kterak Jan z Pamětic odjinud z Habrovan pohnal k soudu r. 1406 Martina z Drahanovic, že mu odkoupil základ jeho Kobeřice od Jana rytíře z Moravan, na němž měl právo své postihnouti. Stalo se totiž, že Jan z Moravan držel bez jeho vůle 12 let ves H. s tvrzí[1]) a v těch letech vzdvihl pravých úrokův kromě jiných poplatkův i pokládal toho za 318 hř. gr. Také pobral mu na tvrzi habrovanské věci k obraně její potřebné[2]) a ve dvoře dobytek, pánev z pivovaru i kádi a j., čehož pokládal za 120 hř. gr. Výsledek tohoto půhonu není znám. Jan z Habrovan několikráte byl žalován u panského soudu dílem sám[3]), dílem s bratrem svým Pročkem. Proček slíbil r. 1416 králi Václavovi věrně sloužiti a dvořiti do jeho života a rok na to spolčil se na všechny své statky s Maršíkem z Radovesic a Mikulášem Abecedou z Pamětic.

Asi r. 1435 bratří Jeroným, Vaněk a Zikmund z Radenína řečení Píškové přijati byli na spolek od své sestry Fronky z Habrovan na její věno v H. a Medlově. Brzy na to Vaněk a Zikmund prodali právo své v Habrovanech Jaroslavovi ze Šellenberka a Rackovi z Cetechovic[4]) a ve vsi Medlově Joštovi Hechtovi z Rosic. Vše to vloženo ve dsky r. 1437. Téhož roku Racek ze Zborovic prodal tu Benešovi z Onšova věno své 17 kop a 5 grošů ročního úroku, jenž na ně vzal na spolek bratra svého Jana Svinku, a markrabě moravský Albrecht dovolil Archlébovi z Vlčnova učiniti spolek se sirotky Pročka z Habrovan na jejich otcovské statky v H. Pro případ, že by sirotci dříve zemřeli, měly statky jejich připad-

---

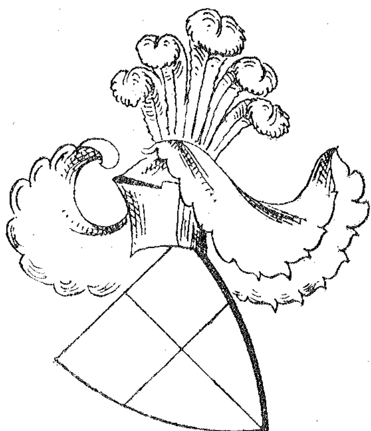
[1]) Jménem pak Jana z Moravan držel zdejší tvrz nějaký čas Bedřich řečený Motyčka z Lilče.

[2]) „Odění, pancířóv, plátóv, přilbic, klobúčkóv, pušek, samostřílóv, střelby a jiných věcí, ježto na tvrzi slušejí ku braní“ . . .

[3]) Tak na př. r. 1409 žaloval jej Duchek z Habrovan ze 100 hř. gr., že mu pobral nadbytek horní i dolní, k tomu hotové peníze i otce jemu jal.

[4]) Psán též ze Zborovic. R. 1436 žaloval jej ze 100 hř. gr. stříbr. Jan Kužel ze Žeravic a Kvasic, že mu odkoupil základu jeho na H., ježto paní Fronce schovati dal klenoty i nadbyt, jakož i jiné věci svěřil. Páni nalezli mezi ním a Vaňkem Píškem z Radenína, zástupcem Rackovým: „poněvadž za mrtvého k jeho právu pohoní, nemá tomu póhonu odpovídati za mrtvého“.

nouti Archlébovi a jeho dědicům, což se také stalo. Zápisu tohoto spolku a věnování do desk zemských marně odporoval Jindřich, syn po Maršíkovi z Radovesic. R. 1447 Jaroslav ze Šellenberka koupil od syna Archlébova Buriana z Vlčnova zdejší ves s pustou tvrzí, alodním dvorem, krčmou a vším příslušenstvím, a od Jana z Onšova podíl jeho v H. Zapsal pak na všem manželce své Veronice z Boskovic 750 kop gr. věna. Syn jeho Jan vložil ve dsky r. 1482 hrad a ves H. se dvorem, mlýnem, rybníky malými i velkými, lesy, háji a vším příslušenstvím Václavovi a Jiříkovi, bratřím Syrovátkům ze Lhoty.[1])

Obr. 55. Znak Dubčanských ze Zdenína.

V l. 1505 a 1506 byl spor mezi Janem Kuníkem a Jindřichem, syny † Václava Syrovátky, a mezi Salomenou, dcerou † Jiříka Syrovátky, kterou zastupovali její bratranci Bohuš a Václav z Kateřinic. A sice r. 1505 žalovala je Salomena z 500 zl. uh., že drží v H. statek jejího † otce, k němuž ona má právo. Byl jí také nálezem panským přiřknut.

Salomena přijala na spolek roku 1512 manžela svého Jana ze Zdenína i děti na tvrz a ves H., vsi Chrudichromy a Mladkov a r. 1513 spolek ten obnovila. Její manžel Jan Dubčanský ze Zdenína[2]) koupil r. 1523 od Jindřicha z Lichtenburka a Jana Čelouda z Palovic ves Lilč (Lulč) s pustou tvrzí a kostelním podacím, dále ves Nemojany a díl Tučap, od kteréž doby zůstal statek lulecký s Nemojany přivtělen k Habrovanům. Jan Dubčanský je

[1]) Před tím však a sice r. 1481 Václav Syrovátka ze Lhoty pohnal Václava z Boskovic, nejvyššího komorníka cúdy olomoucké, pak Albrechta z Boskovic a Letovic a Jakuba ze Šárova ze 1450 zl. uh. a z třetiny výše, že mu slibili za pana Šellenberka za správu za hrad i za ves H., ježto mu je měli ve dsky zemské vložiti na prvním anebo konečně na druhém panském sněmu v Brně a toho neučinili. Poručníkem v těchto půhonech byl mu bratr Jiřík.

[2]) Otec jeho Jan Plzák ze Zdenína byl rukojmím „za Barše z Čehovic za správu Martinovu z Galčic za tvrz a ves Dubčany“ (na Litovelsku); r. 1481—1489 byl už sám držitelem této vsi. Odtud nazýval se rod jeho „Dubčanský“. (Obr. 55.) Dle přívlastku „ze Zdenina“ pocházel z Čech, kde na býv. Prachensku jest osada téhož jména.

znám jako zakladatel sekty bratří Lileckých neb Habrovanských (v. t.) Zemřel r. 1543. Po něm držel H. bratr jeho Vilém Dubčanský ze Zdenína, sudí práva menšího zemského v kraji brněnském. Synové Vilémovi Jan Dubčanský mladší ze Zdenína[1]) a Bedřich,[2]) bratří nedílní, vládli Habrovany již r. 1565. R. 1571 prodali (ve dsky vloženo r. 1574) zdejší zámek, dvůr a ves, jakož i Nemojany, Lilč s pustým zámkem a kostelním podacím na hoře Lilecké Janovi Bohuslavovi Zoubkovi ze Zdětína, komorníku práva menšího zem. v kraji brněnském, a manželce jeho Anně ze Zástřizl. Zápisu tohoto prodeje do desk zemských marně odporovala Alina ze Zástřizl, sestra Anina. Ovdověv pojal Zoubek za choť Kunku z Korotína a zapsal jí r. 1579 na H., Nemojanech a Lilči 14.000 zl. věnem a 2000 zl. nadvěno z lásky manželské. Byl pak od ní vzat na spolek na 8000 zl. jejího věna a celého nadvěna. Po Janovi Bohuslavovi Zoubkovi byl majitelem H. bratr jeho Vilém Zoubek ze Zdětína a na Zdounkách. Vložil ve dsky r. 1588 manželce své Kateřině Rájecké z Mírova věno její 18.500 zl. zajistiv je na zámku a vsi H. se dvorem poplužním, pivovarem a mlýnem, dále na vsích Nemojanech a Lilči s kostelním podacím. Byl na věno to přijat od ní na spolek. Po její smrti oženil se s Mandalenou Stošovnou z Kounic a zapsal jí r. 1595 na témže statku svém 5000 kop gr. věna a nadvěno 1500 kop gr. čes., na čež ona na vše s ním se spolčila. Vilém Zoubek, nejvyšší písař markrabství mor., zemřel r. 1608. Zůstala po něm z prvního manželství dcera Alina, provdaná r. 1606 za Jana Dubského z Třebomyslic, a z druhého manželství dítky Vilém Bohuslav a Kateřina Alžběta. Vilém Bohuslav stal se dle závěti dědicem statku habrovanského a zdouneckého a spolčil se naň později se svou sestrou Kateřinou, jížto také po jeho smrti r. 1625 připadl. Tu však její sestrovec Jiří Vilém, syn zemřelé Aliny, soudil se s ní o polovici obojího statku. Porovnali se r. 1630, když Kateřina zajistila mu 10.000 zl. mor. na statku H. a vyhradila je i v závěti, kterou obojí statek odkázala r. 1635 (ve dsky vloženo 1636)[3]) k založení

[1]) Za manželku měl Markétu z Náchoda.

[2]) Zemřel r. 1583 a jest pochován ve Ždánicích, kdež se dosud spatřuje jeho náhrobek.

[3]) V XLI. svazku zemských desk brněnských fol. 260—261 r. 1636 je poznamenána pamět o darování statku zdouneckého Kateřinou Alžbětou Zoubkovnou P. Jesuitům a fol. 283—284 pamět ze dne 7./3. 1636, což jest Jan

jesuitské koleje v markrabství mor., kde by se císaři, knížeti biskupovi olomouckému a řádu samému vidělo.[1]) Kolej založena s počátku v Kroměříži. Když pak ji Švédové r. 1643 na dobro zničili, zřízena nová kolej v Uh. Hradišti, kamž Jesuité přesídlili. Statek H. se zdouneckým náležel jí až do zrušení řádu r. 1773. Připadl pak fondu studijnímu, jenž v licitaci prodal statek H. r. 1824[2]) Janovi rytíři z Herringu za 95.300 zl. stř. Po jeho smrti r. 1836 zdědili jej rovným dílem adoptivní děti jeho Jan Arnošt a Františka, provdaná pak Lettmayerová, jež svoji polovici prodala bratrovi r. 1845 za 75.000 zl. stř. Jan Arnošt, svob. pán z Herringu-Frankensdorfu, velkoobchodník v Brně, zemřel r. 1871. Jeho synové Viktor a Arnošt drželi po něm statek H. společně do r. 1874, kdy Arnošt na základě smlouvy směnné postoupil své spoluvlastnické právo na H. za 60.002 zl. a dům č. 72 na náměstí Svobody v Brně bratrovi Viktorovi, od něhož je koupili r. 1876 bratří Max a Julius rytíři z Gomperzu.[3]) Max postoupil svou třetinu r. 1883 (intab. 1884) svému bratru Juliovi, jenž zemřel 21./2. 1909. Statek H. zdědil po něm synovec jeho Dr. Filip rytíř z Gomperzu.[4])

Starší Sokolovský a Hendrych Hozlaur u panny Kateřiny Alžb. Zoubkovy vyřídili, na jaký způsob statek svůj Hahrovany P. Jesuitům daruje. Nemohouc se dostaviti před p. úředníka, sdělila ležíc na lůžku nemocna při zdravém rozumu: „Že její celá, dokonalá a dobrovolná vůle a žádost v tom jest, aby zadání její statku H. i se vším jeho příslušenstvím tak, jakž list o tom na pergameně, jehož jest datum v městě Brně 19./11. 1635, s visutými 3 pečetmi vykonán jest, Pánům Patrům Societatis Jesu na fundace koleje v markrabství mor. do desk J. M. K. zemských v kraji brněnském vloženo, zapsáno a vkládáno bylo, že tomu tak a nejináč jest."

[1]) Jesuité spláceli Jiřímu Vilémovi zajištěný obnos po částech až do r. 1641 a dostali naň také od něho kvitanci. Když pak zemřel, syn jeho jal se asi r. 1678 činiti námitky proti závěti Kateřiny Zoubkovny, jako by od Jesuitů byla lstivě vylouděna, ale neprokázav ničeho, byl se svou žalobou odmrštěn.

[2]) Kupní smlouva vyhotovena r. 1831, ve dsky vložena r. 1839.

[3]) Jedna třetina statku vtělena do desk zem. Maxovi a 2 třetiny Juliovi.

[4]) Z. d. B. tisk. I. 214; III. 222, 223; V. 372; VII. 11, 39, 49, 711; VIII. 492; IX. 88; XI. 417, 483; XII. 134—137, 191, 192. 285, 286, 540, 707, 743; orig. XI. 21; XIV. 14, 19; XVII. 1; XXVI. 16, 20, 25, 62; XXVII. 5, 74; XXXIV. 38. C. D. Mor. XI. 28; XIV. 100; Kn. půh. tisk. II. 22, 51, 108, 179, 188, 214; III. 99, 123; V. 336; Kn. půh. B. orig. IX. 43, 54, 55, 58, 67; XXIV. 8; XXV. 26; XXVI. 514, 515, 544; XXVII. 212; Güter Quatern, Br. Kreis N. 19. f. 159—136, 199—201; N. 21, f. 13—14. Brandl, Historische Notizen über

Tvrz připomíná se tu již r. 1376, též dvůr[1]) o dvojím popluží a krčma, r. 1406 pivovar a r. 1482 mlýn.

Nynější panský dvůr s pivovarem postaven r. 1723.

R. 1750[2]) patřilo k němu $574^3/_6$ m polí, $7^6/_8$ m zahrad, 207 m lesa. — Farář vážanský místo desátku dosťával z tohoto dvoru 11 zl. 23 kr. a 2 sudy piva.

Poddaní platili pozemkové činže 33 zl. 40 kr., z polí 4 zl. 10 kr., ze zahrad 39 kr., místo hlídky 16 zl. 54 kr., hus 8, slepic 56 a 7 kop vajec; z krčmy se platilo 6 zl., ze mlýna 12 zl.

Robotovali r. 1775[3]): $^1/_2$láníci po $^3/_4$ roku týdně 3 dni se 2 koni, $^1/_4$láníci 3 dni a domkáři s poli 2 dni s 1 osobou pěšky Od sv. Jana do sv. Václava kromě této roboty $^1/_2$láníci týdně ještě 3 dni se 2 koni, $^1/_4$láníci 3 dni a domkáři 1 den s 1 osobou pěšky. Domkáři bez polí a podruzi robotovali po celý rok týdně 1 den s 1 osobou. Taktéž musili poddaní 2kráte ročně stříhati ovce a sice z každého domu 1 osoba. Za povolenou pastvu hovězího dobytka v Olšanském lese dávali Habrovanští vrchnosti pozořské ročně 17 m. pšenice a $20^1/_2$ m. ovsa, pak z každé dojné krávy 12 kr., z jalovice 6 kr.

Na místě tvrze postaven zde za Jana Dubčanského ze Zdenína zámek; nynější svou podobu (obr. 56.) s rozsáhlou zahradou má z r. 1825. O zámecké kapli sv. Viktorie zmiňuje se matrika děkanství vyškovského z r. 1672; r. 1786 byla zrušena. Bývalý obraz této kaple „Nejsvět. Trojice se sv. Vavřincem a sv. Viktorii“ je nyní na hl. oltáři kostela vážanského.

Filiální kostel Nejsvětější Trojice slohu renaissančního stojí na starém hřbitově.[4]) Postavil jej r. 1523 Jan Dubčanský pro svou sektu a sám v něm kázal. R. 1730 byl kostel obnoven, rozšířen a sklenut, v l. 1748—49 nová věž[5]) k němu přistavěna

---

Lulč, Habrovan u. Hobitschau (herausgegeben von Julius Ritter von Gomperz); Čas. mor. mus. zem. I. str. 131. Hauptbuch, Lit. H. fol. 1—4; Nové zemské desky č. 144.

1) Dle půh. knih. brněnských sídlil na dvoře v H. v l. 1569—1598 Gedeon Gedeon Kotvrdovský z Olešničky; po něm držel dvůr ještě r. 1611 syn jeho Jindřich. Knih. půh. B. orig. XXV. 445; XXVI. 215, 366; XXIX. 601; XXXII. 83; XXXIV. 300.

2) Dom. fase 186.

3) Urb. fase 4.

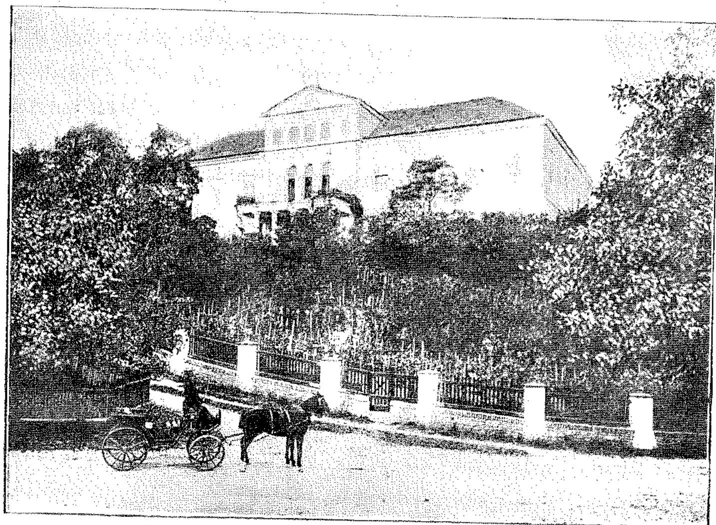
4) Nový hřbitov jest od r. 1838 za osadou.

5) Před tím byla jen zvonice. — R. 1862 dána na věž nová vazba a krytba.

od slavkovského stavitele Václava Petruzziho, r. 1906 klenba nad presbytářem přiměřeně k lodi o $1\frac{1}{2}$ m zvýšena.

Kostel má 3 oltáře: hlavní Nejsvět. Trojice z r. 1902 ze závodu Petra Buška v Sychrově v Čechách, vedlejší P. Marie Lurdské z r. 1885 a P. Marie Bolestné z r. 1886. [R. 1672 byly tu vedlejší oltáře P. Marie[1]) a Maří Magdaleny.[2])]

Na věži byly do r. 1917 3 zvony: I. 672 kg z r. 1650 s nápisem: Haec campana dicata est Deo Trino Sancto Uni in ho-

Obr. 56. Zámek v Habrovanech.

norem magnae Matris et St. Ignatii et St. Victoriae Virginis et Martyris, specialis Collegii et hujus dominii Patronae. Anno Jubilari MDCL mense Aprilis; (dole): St. Victoria, Virgo et Martyr, ora pro nobis.

*II. 336 kg má nápis: „Přelit nákladem obce Habrovan r. 1853.“

*III. 44·8 kg s obrazem Nejsvět. Trojice a P. Marie a s nápisy: „St. Trinitas miserere nobis.“ — Santa Maria, ora pro nobis, — Gegossen im Jahr 1749.

---

[1]) Obraz P. Marie darován kongregaci III. řádu sv. Františka na Sirotčí ulici v Brně.

[2]) Obraz sv. Maří Magd. je nyní ve faře.

Roku 1660 koupen ze jmění kostelního $^{1}/_{4}$lán za 27 zl. od Magd. Fritzlové a vdova po Janu Vychodilovi darovala t. r. kostelu kopaninu „v Žebráčí". Obojí pole pronajímalo se za 9 zl. ročně.

Nynější jmění kostela: movité 28.884 K 91 h, nemovité 4 ha 95 a polí (pronajato), zádušní 4585 K, stříbrový fond 178 K.

R. 1908 podala obec žádost k býv. ministerstvu kultu o zřízení samostatné duchovní správy v H. pro Habrovany a Olšany. Zřízení odročeno hlavně z té příčiny, že nezajištěn kapitál 12.000 K jako náhrada za vyfaření (na opravy a potřeby far. kostela ve Vážanech).

Rytíř Jan Dubčanský (1512—1543) založil zde sektu „bratří Luleckých" (Lileckých) neb „Habrovanských." Pomocníky jeho byli Václav z Lulče a zvláště Matěj řečený poustevník. Stoupenců měli poskrovnu. V učení své přijímali od jiných vyznání, co se jim zamlouvalo.[1]) R. 1530 založena tiskárna v Lulči. Jan Dubčanský byl sice pro své učení se svými druhy Albrechtem Vojkovským a Petrem Malým z rozkazu krále Ferdinanda I. uvězněn v Praze v Černé věži, ale rok na to na zakročení stavů moravských propuštěn z vazby na záruku 10.000 kop gr. čes. a na slib, že nebude vykládati článků víry ani ústně ani písemně, ani doma ani v cizině. Po smrti Dubčanského († 1543) sekta znenáhla zanikla.[2])

Do školy chodívaly děti odtud do Vážan. R. 1783 zřízena pro Habrovany a Olšany exkurrendní škola v H. v obecním domě č. 13., jež se r. 1802 stala samostatnou.[3]) R. 1807 postavena nová škola č. 14., v níž se vyučovalo do r. 1884; t. r. vedle ní vystavěna nová škola 2třídní. V l. 1908—1909 zbudována na nynějším místě škola pro 4 třídy. Obec olšanská vyškolila se r. 1876.

---

[1]) V. Brandl, Jan Dubčanský a bratří Lulečtí. Čas. Mat. Mor. 1882 str. 74—125; B. Bunža, Bratří Lilečtí čili Habrovanští. Hlídka roč. XXXI (1914).

[2]) Někteří přešli k Jednotě bratrské, jiní k Luteránům, jiní ke Zwingliánům (Winter, Život círk. v Čechách I. 304). — Dle Kameníčka (Zemské sněmy a sjezdy mor. III.. 472) spojili se zbytky bratří Habrovanských s Novokřtěnci a byli takto asi jediný živel český v tomto vyznání. — Brandl (l. c. str. 125) shrnuje obojí mínění v jedno. Praví, že Bratří Lulečtí pozbyvše hlavy své přidružili se ti k Luteránům, ti ke Zwingliánům, ti k Bratřím, ti k Novokřtěncům, jak se právě ta neb ona část učení jejich se všech stran sneseného jednotlivcům zamlouvala.

[3]) Obě obce zajistily správci školy 100 zl. ročně (k čemuž použito i škol. platu), pak z každého škol. dítka rolnického bochník chleba.

R. 1884 byla zdejší škola rozšířena na 2třídní a r. 1906 na 3třídní. Prvním samostatným správcem školy byl Frant. Sattler (1802—1805); po něm: Jakub Hanák (—1840); Jesef Hořčica (—1855), založil pamětni knihu školní; Jan Krčmař (—1888), založil knihovnu školní; Alois Valenta (—1896). Od t. r. Frant. Bujárek. — Druhdy spravoval obec rychtář[1]), purkmistr[2]) a konšelé (r. 1749 udává se jich 5); nyní 18 členů obec. zástupitelstva.

Obecní majetek: R. 1656 dům s lánem rolí (52 m); r. 1754 obec. dům, pastuška, polí $6^4/_8$ m, pastvin $11^4/_8$ m, luk po $2^1/_4$ vozu sena a 1 vůz otavy; nyní: radnice (býv. škola), škola[3]), chudobinec, polí 5·51 ha, luk 3·5 ha, zahrady 0·13 ha, pastvin 8·65 ha. Celkem je při obci: 456·01 ha polí, 9·41 ha luk, 17·33 ha zahrad, 9·99 ha pastvin, 38·47 ha lesa.

Trati se jmenují: Újezd od hranic, Újezd podtrhovcí, Dlouhé, Strány, Díly, Zadní hony, Habří, Padělky nad habří, Podluží, Krajiny, Padělky pod lesem, Podmezí, Platice (Blatice), Sekerky, Přední a zadní Komorský, Pod vinohradem, Za skalkou, Kopaniny, Újezd pod lesem, Žleb.

Spolky: čtenářský „Svatopluk“, hasičský, Raiffeisenka, Sokol. V H. je poštovní úřad, telefonní a telegrafní stanice.[4])

Heršpice,[5])

katastr. (18·02 km²) a polit. obec, 6 km jvých. Slavkova, 281 m nad mořem. Leží v dolíku při okresní silnici (z r. 1902) a protéká ji potůček, jenž pramení v blízkých „Dvorcích“ a vtéká pode vsí Hodějicemi do Litavy.

Rolníci bydlí v dolní části osady většinou s obou stran hlavní ulice. Mezi některými domy je úzká mezera a téměř přede všemi zahrádky. „Žudry“ nejpozději zanikly u čís. 21. a 34.

Před válkou 30letou bylo tu 36 domů[6]) se $765^3/_8$ m. polí,

---

[1]) R. 1730 byl rychtářem Bartol. Vacula, r. 1749 Jos. Mojžíš.

[2]) R. 1730 byl purkmistrem Filip Hřebíček, r. 1749 Václav Pecina.

[3]) Obec. hostinec již prodán.

[4]) Odpověď Frant. Bujárka, naduč. v Habrovanech, a Frant Matonohy, faráře ve Vážanech K, na dotazník Vlastivědy.

[5]) Od osobního Hereš.

[6]) 8 lánů po 48 m., 2 $^3/_4$l. po 36 m., 6 $^1/_2$l. po 24 m., 6 $^1/_4$l. po 12 m., 14 podsedků. (Dle lánského rejstříku.)

vinic „ve Staré a Nové hoře“ $16^4/_8$ m. Po válce ještě r. 1656 bylo 15 domů pustých se všemi vinohrady a s 254 m. $7^1/_3$ osminy polí. Od r. 1657—1673 nově osazeny 2 domy se 16 m. polí.

R. 1753: 48 domů[1]); polí orných $935^6/_8$ m., pastvin $100^6/_8$ m., zahrad 13 m. $6^1/_2$ osminy, luk po 52 vozů sena a 26 v. otavy; r. 1790: 60 domů, 365 obyv.; r. 1900: 161 d., 811 obyv. čes. (369 katol. a 442 evanď.); r. 1910: 183 d., 920 obyv. Čechů (402 katol., 516 evanď., 2 bez vyznání).

Řád německých rytířů měl největší komendu ve Slavkově, k nížto náležel též dvůr v Heršpicích. V písemních pamětech uvádí se celá ves u Slavkova (v. t.) i s tvrzištěm řečeným Dvorce[2]) s dvorem r. 1497.

Dominik Ondřej z Kounic založil tu r. 1689 oboru, na nížto mu obec postoupila všechny svoje v okrsku obory se nacházející dědičné louky s pastvisky a vinohrady jmenovitě „v Nové hoře heršpické,“ (v nichžto však nalezené dílo a práci hotově zaplatil). Za to odpustil jí tyto platy: luční 5 zl. 12 kr. 4 haliře; z vinohradů „ve Staré hoře“ na pastvisko obrácených, 5 zl. 26 kr. 4 hal.; z horního rybníčka Nížkovského 6 zl., ze svrchu uvedené Nové hory heršpické 11 zl. 12 kr., z rolí platových 30 měřic ovsa. K vyživení dobytka ponechal obci na pastvisko „ten kus nad rybníkem Svatogrunou i s rybníkem samým, též oba rybníčky Nížkovské a celou oboru starou „Dvorce“ řečenou. Uvolil se též poskytovati jim dle uznání potřebné roždí nebo proutí k ohrazení a opravení plotů jejich v čas náležitý.

Dle urbáře založeného r. 1597 dávali poddaní vrchnosti úroku svatojirského 19 zl. 5 gr. a svatováclavského 21 zl. 26 gr.; z Újezdů 2 zl. 20 gr.; z podsedků 1 zl. 3 gr.; z vinohradů o sv. Martině 14 zl. 8 gr.; z čihadel, z vody a luk při témže čase 6 zl. 11 gr.; z masného krámu loje přepuštěného 1 kámen (= 20 liber), slepic 66, vajec $12^1/_6$ kopy, ovsa sutého 1 met.; z pecí kolomazných po 20 gr.[3])

---

[1]) 13 $^3/_4$l., 2 $^1/_2$l., 19 $^1/_4$l., 3 chalupníci s polí, 7 bez polí, 4 obec. domky, 16 podruhů. Rekt. odd. 74.

[2]) R. 1531 byly již Dvorce tvrzí pustou. Na místě „Dvorců“ je nyní pole osázené stromy, řečené „Na Dvorcích“ nebo „panské Dvorce“; r. 1689 bylo zaměněno vrchností za obecní pozemky u „Konůvek“. Potůček dělí pole „Dvorce“ na 2 části, z nichž jedné užívají $^1/_4$láníci, druhé $^1/_2$láníci a $^3/_4$láníci. — Dvůr stával „nad horním rybníčkem“; dosud tam viděti základy.

[3]) Potrvaly do r. 1870; jedna pec byla obecní.

Za robotní povinnost roční měli: orati 28 dní, nažíti a složiti 180 kop, přivézti 16 fůr dříví, voziti s polí po 16 dní obilí panské a tolikéž dní voziti hnůj; vyšenkovati ročně bečku (= 10 věder) pansk. vína a každá selka i podsednice napřísti 1 předeno přediva všelikého ve 3 lokte plátna (anebo místo přediva dáti za každý loket 3 denáry).

Vrchnost měla tu 2 louky „přední a zadní" celkem na 32 vozů sena, jež se vozilo do dvora křenovského. Za dříví utržilo se průměrně ročně 80 zl. (r. 1617 udává se 171 zl.). Panských kopanin užívali zdejší Novokřtěnci (v. t.). Tři panské rybníčky „Svatogrunský, Štičí (topolový) a nad Štičím (horní)" ponechala vrchnost obci za ročních 9 zl. při sv. Martině.

Platy a roboty v 18. stol. viz u Slavkova.

Oldřich z Kounic a na Slavkově dal r. 1509 lidem svým ze vsí Nížkovic a Heršpic na prosbu jejich právo odúmrti.[1])

Obdarování toto na žádost obce nížkovské a heršpické obnovil a potvrdil r. 1568 vnuk jeho Oldřich z Kounic a na Slavkově i na místě bratra svého mladšího a nedílného Kryštofa z K. (Podotýká při tom, že některé pečeti z dřívějšího listu na odmrt daného pro nešetrné zacházení ke zkažení přišly.)[2])

---

[1]) „Tak že každý obyvatel svrchupsaných vsí buďto bohatý neboli chudý usedlý, podruh aneb člověk hostinský (cizí) přišlý, buď mužského neb ženského pohlaví, bude a budou míti plnou moc a plné právo veškeren statek svůj mohovitý i nemohovitý dáti, poručiti a mocně odkázati za zdravého života neb na smrtelné posteli, komuž se jim líbiti a zdáti bude, a to před fojtem a dvěma konšely dědiny té, ač by jich více k tomu býti nemohlo. A pakli by tu fojta beze lsti býti nemohlo, ale před jedním konšelem a dvěma člověky obecními. A pakli by vždy beze lsti tu žádného konšela býti nemohlo ani fojta, ale před dvěma anebo třemi člověky víry hodnými a usedlými té dědiny buďto na té dědině neb kdežkolivěk vedle způsobu a řádu Slavkovského tak právě, jakož město Slavkov za právo má a práv svých užívá. A pakli by se kdy přihodilo, že by kdo z dopuštění Božího bez poručenství umřel, buďto obyvatel, podruh aneb člověk hostinský přišlý, buď mužského neb ženského pohlaví, tehdy ten veškeren statek toho umrlého mohovitý i nemohovitý na nejbližšího přítele, kterýž by živ byl, přijíti má beze vší překážky. A jestliže by se přihodilo, že by toho umrlého žádného přítele mužského ani ženského pohlaví nezůstalo, tehdy ta odúmrt aby na obec spadla a oni obyvatelé svrchu psaných vsí mají tu odúmrt na obecné dobré, nač by se jim líbilo a zdálo, beze vší překážky mé, erbův i budoucích potomkův mých, pánů Nížkovských a Heršpických." (Dle opisu v archivu hr. Vrbna-Kounic v Jaroměřicích, nyní v zem. archivu v Brně.)

[2]) Dle konceptu v archivu hr. Vrbna-Kounic v Jaroměřicích, nyní v zem. archivu v Brně.

Panství slavkovskému patří nyní v obvodu obce: myslivny „Bílý vlk“ a „Vrčava,“ pak hájovny „Jalový dvůr,“ „Mušenice“ a „U zlatého jelena.“

Zdejší katolíci příslušejí k farnosti slavkovské.

V XVI. stol. usadili se tu „Čeští bratří“ a vedle nich „Novokřtěnci.“ — O „Bratřích“ zmiňuje se grunt. kniha obce heršpické v r. 1565—1622. Měli zde svůj „sbor,“ na nějž peníze poručovány. Z Bratří učitelů jsou známi r. 1591 B. Jiřík, r. 1592 B. Jan.[1])

Novokřtěnci připomínající se v grunt. kn. heršp. v r. 1561—1599.[2]) Nazývají se tu bratří Němci, bratří Němci křtění aneb krátce „Křtění;“ lid jim říká „Habáni.“ Ze zápisů viděti, že zde byli koželuzi (s vlastním domem), ševci, blanař (kožišník); také mlýn si tu postavili.[3]) Měli též své lékaře.[4]) Hospodáři byli dva: r. 1571 Šimon Puča a menší hospodář Pavel Prufa Vincúr; r. 1581 Abraham (také r. 1594) a Jakub Vincúr; r. 1585—86 Mikuláš Kamen; r. 1621 Jiří Hückl (zastřelen t. r. od plenících zde Poláků). Rozličné kupy i frejmarky činili o pozemky (pole, zahrádky, lúčku, vinohrad, humno); od r. 1566 drželi panské „Dvorce“ za 4 zl. ročně (od r. 1584[5]) za 12 zl.).

Dle urbáře panství slavkovského založeného r. 1597 platili ze čtvrti roli při sv. Jiří a Václavě po 10 gr. a v těmže čase z kusu roli při vinohradě po 15 gr., z podsedku o sv. Václavě 1 gr. a ze Dvorců 12 zl., ze 7 achtelů vinohradu „Ve Staré hoře“ o sv. Martině 28 gr.; dávali též 4 slepice, kopu vajec a z panských kopanin desátku 5 kop obilí.

R. 1603 odešli odtud kromě několika osob, zůstavších zde hlavně k vůli nemocným. A opět se sem vrátili; až r. 1622 vypuzeni z Moravy. — Dle podání náležel tu Novokřtěncům dům č. 44.

---

[1]) Kn. grunt. heršp. str. 70, 160, 161, 178, 219.

[2]) Kn. grunt. heršp. str. 121, 240, 349—362.

[3]) R. 1565 Bartošovi Koláčkovi frejmarčili za kus roli, kdež měli mlýn stavěti, jiný kus roli a přidali měřici mouky. Stával prý v zahradě č. 2.

[4]) R. 1574 Jíra Tlustý učinil smlouvu s Bratřími Němci, že jej mají hojiti do velikonoc, začež jim pustil Velký újezd nad vinohrady, by vzali z té roli 6 (zl?) užitku. R. 1577 dáno „lýkařovi“ od hojení pacholete 1 zl. 8 gr.

[5]) Kn. grunt, heršp. str. 362. Dle urbáře platili z Dvorců 12 zl. až do r. 1594; za to jim vrchnost poskytla ještě 2 provazce prostředního proutí v ceně 20 gr., jakž jim od hajných vyměřeno a ukázáno bylo.

Katolická kaple sv. Matouše postavena zde r. 1870 na místě zvonice a obecního domku (býv. školy). R. 1884 přistavěna věžka.[1]) V kapli je oltář s obrazem sv. Matouše od brněnského akademického malíře Josefa Zeleného. Vlastní jmění kaple 747 K 89 h.

Do r. 1857 byli též pohřbíváni na katol. hřbitově (na odděleném místě) zdejší evandělíci.[2])

K evandělickému kostelu položeny základy r. 1864; dostavěn r. 1869. Pro chybnou konstrukci věž r. 1895 zbořena a r. 1898 nově postavena. Měl do r. 1917 3 zvony: *I. 76 kg z r. 1859; II. 3 q z r. 1869 s nápisem: „Nákladem evangelických křesťanů obce Heršpické v r. 1869. Josef Pilát, starosta, Josef Maláč, radní.“ Na protější straně: „Živé volám k Božím službám, mrtvé kvílím, k ohni pílím;“ *III. $122^1/_2$ kg z r. 1869.

R. 1870 prohlášen sbor heršpický samostatným.[3]) Patří k němu Heršpice, Hodějice, Nížkovice, Rašovice, Slavkov a diaspora v hejtmanství vyškovském. R. 1871 postavena fara. Faráři evanď. reform.: August z Nagy (1870—1876); Oskar Opočenský (— 1889); Gustav Švanda (— 1900); Jan Dobiáš (— 1910) Od t. r. Jan Škeřík.

Matriky jsou od r. 1870. — Hřbitov evanď. zřízen r. 1857.

Školství. R. 1750 učil zde Martin Jarek. Potom chodívaly děti do školy nížkovské do r. 1818, kdy zřízena zde exkurrendní škola, jež r. 1859 stala se samostatnou.

R. 1841 zavázali se Heršpičtí dávati rektorovi nížk. na vydržování pomocníka, jenž tu bydlil, po 10 m. pšenice a ječmene, po míře hrachu a čočky a 40 zl. platu.

Původně se učilo v obec. domku, jenž stál na místě katol. kaple. R. 1825 postavena dřevěná školní budova čís. 50, jež r. 1841 přestavěna a rozšířena. Nynější škola čís. 17 postavena r. 1876 uprostřed obce; r. 1881 rozšířena na 2třídní, r. 1903 zřízena pobočka při 1. tř.

Obec ponechala správci školy bezplatně míru pole; od roku 1870 3 míry. Slavkovský farář František Jílek v závěti

---

[1]) Zvonek ve věžce 58 kg s nápisem: „Živé volám k Božím službám, mrtvé kvílím, k ohni pílím.“ Zbudován ke cti a chvále sv. Matouše. Jakub Zástřešek a František Jeřábek 1878.

[2]) Evanděl. reformované vyznání.

[3]) Před tím náležel ke sboru Klobuckému.

z r. 1858 odkázal zdejšímu učiteli na přilepšenou pole u výměře 1 j. 929□°.[1])

Týž farář věnoval škole 100 zl. na zakupování knih do žák. knihovny a pro chudé žáky.

Správcové zdejší školy katolíci: Frant. Inčík (1825–50); Ed. Mička (– 58); Karel Soldán (– 1879); Frant. Podivínský (– 1881); Ant. Pavlík (– 1909), založil pamětní knihu školní a školní knihovnu; od r. 1909 evanď. reform. Václav Lukavec.

Knihovna žákovská má 520 sv., učitelská 144.

Náboženství katolickému učil zde do r. 1894 duchovní správce z Nížkovic.

Obecní majetek: R. 1597 $^1/_2$ lán rolí, taktéž r. 1656; r. 1753: obecní kovárna, jatka, pastuška a invalidovna; polí 22 m., pastvin $100^6/_8$ m., zahrad $^1/_8$ m., luk po 21 vozech sena a $10^1/_2$ v. otavy; nyní: škola se sousedící budovou, chudobinec, pastuška, kovárna, polí 35 ha 51 a, luk 6 ha 84 a, zahrad 12 a, pastvin 10 ha 44 a, lesa 3 ha 8 a. Celkem je při obci: 461·01 ha polí, 52 ha luk, 20·18 ha zahrad, 215 ha vinic, 22 ha pastvin, 1.217·54 ha lesa.

Obec spravoval druhdy fojt (rychtář)[2]) se 4 konšely (staršími): v 2. polovici 17. stol. udává se rychtář, purkmistr a 3 konšelé (anebo 2 konšelé a mladší); nyní 15 členů obec. zastupitelstva.

Obec má gruntovní knihu se zápisy z r. 1537—1622 a pamětní knihu obecní, založenou r. 1697 za purkmistra Jakuba Kučery a rychtáře Bartoně Honsového.

Trati: Stávání, Podsedky, Dlouhé, Široké, Krátké, Rosty, Rozgrunty, Kopánky, Šalóny, Boroví (býval tam les), Zadní a Přední díly, Vinohrady, Staré vinohrady, Pod bořím, V loučkách, V zelnicách, Újezdy, Dvorce, Padělky, Strže, Nad zahradami.

Trati pansk. lesa: U dubu, Vinohrádky, Roviny, U knížecí cesty, Holý kopec, Kočár, Dobré dříví, Mušenice, Kepkov (dosud tam znáti valy bývalé tvrze), U skoku, Hřeben, Bouzky, Třísky, Hřebínek, Kopaný, Líčka[3]), Kuchyňky, U rokle, louky Konůvky.

---

[1]) V l. 1860—70 po delším jednání úředním připsáno škole a užívá ho správce školy, jemuž se čistý výnos katastr. počítá do příjmu.

[2]) V 16. stol. byl déle rychtářem Jíra Šmerc (1562—1572 a 1575—1576) a Vašek Valenta (1577, 1579–1596).

[3]) V této trati říká se místu, kde stával kostel zaniklé osady Kunůvek, „u Kostelíka."

Obyvatelstvo živí se hlavně polním hospodářstvím. Dříve provozovalo se tkalcovství v každém domě (místy o 2—3 stavech); nyní jsou jen 2 tkalcovské stavy v činnosti.

Spolky: hasičský, potravní, odbor Nár. jednoty pro jz. Moravu, Sdružení křesť. dělnictva. — Katolíci mají svou knihovnu o 350 svazcích.

Přes 100 let udržely rodný dům 4 rodiny Kučerovy.

Pošta, telegraf a železniční stanice je ve Slavkově.

Roku 1861 narodil se zde Maxmilián Pilát, naddučitel v Liptále. R. 1906 zvolen za poslance ve voličské třídě „Vsetín venkov" jako kandidát strany agrární. V okrese vsackém je znám z častých přednášek svých hospodářských, vychovatelských a včelařských. Je členem Národního shromáždění.

Obec utrpěla válkou: r. 1621 vypleněna od Poláků; r. 1643 všechny domy zkaženy; r. 1645 od nepřítele pobráno a zkaženo za 1152 zl. 30 kr.; r. 1742 způsobili Prusové škod a útrat za 815 zl. 45 kr.; r. 1805 2./12. po bitvě u Slavkova císař rakouský František a car ruský Alexander I. sestoupili tu v domě (č. 45) chudého rolníka Jana Malzánka, od něhož byli pohostěni kmínovou polévkou a brambory. Téhož ještě dne dojeli na nocleh do Žarošic [1]) Vojsko francouzské pak ves vyplenilo.[2])

V obvodu obce je větrný mlýn Jindřicha Kusáka.

Jihovýchodně Heršpic vystupuje vrch „Kepkov," kdež za starodávna stávala tvrz; v údolí 1 km pod Kepkovem rozkládala se ves **Kunovice** (Kunovičky, Kunůvky). Lid říká „Konůvky."

R. 1365 Jakub z Kunovic prodal Pavlovi ze Sovince ves Kunovice s lukami, lesy, vinicemi i kostelním podacím za 155 hř. Dcera Pavlova Kateřina věnovala je r. 1379 manželu svému Oldřichovi Hechtovi z Rosic a r. 1398 vzala jej na spolek na své dědictví v Kunovičkách a Bohušicích i na všechen statek svůj movitý, jenž nadbyt slove Kateřina ovdověla r. 1409 a 2 léta později žaloval ji Oldřich z Duban, že koupil od ní Kunovičky a o to mu konce neučinila podle smlouvy již na druhé léto a na ten trh vzala od něho díl peněz 35 hř. gr. Pře dopadla v jeho prospěch a Kateřina vložila mu ve dsky r. 1412 ves Kunovičky s tvrzí,

---

[1]) Al. Slovák, Bitva u Slavkova str. 101—102. Stůl, na němž jedli, je nyní majetkem Fr. Ručného.

[2]) Odpověď Ant. Pavlíka, býv. naduč. v Heršpicích, a Frant. Krchňáka, býv. kaplana ve Slavkově, na dotazník Vlastivědy.

polovici zdejšího kostelního podací, alodní dvůr, pole, louky, rybníky, zvláště pak onen rybník, louky a les, jež „Rožmitál“ (Rozental) slovou. R. 1420 Markvart z Duban prodal Kunovičky s tvrzí, alodním dvorem, kostelním podacím a vším příslušenstvím Janovi Kočkovi z Říčan, jenž na všem tom vyjma kostelní podací Kláře z Lilče, manželce své, zapsal 120 hř. gr. věna. Klára spolčila se na ně r. 1437 se svými syny. Jednoho z nich Oldřicha Kočku z Kunoviček pohnal k soudu t. r. Racek ze Zborovic, že dal za jeho otce 50 kop gr. a on po smrti otce svého drže jeho zboží nechce jemu plátce býti. Na soudě bylo dáno Rackovi za právo.

R. 1446 a opět r. 1447 Franěk z Okarce a Rašovic žaloval Jana Racka z Mrdic a Dambořic a Jindřicha Mirka z Chlumu a z Dražejovic ze 60 hř. gr. stř., že jsou mu rukojmí za správu, jakož měli mu ve dsky vložiti Bohušice a Kunovice a toho neučinili. Sám pak pohnán byl r. 1447 od Kláry z Lilče ze 120 hř. gr. stř., že jí drží lesy, hory a rybníky, ježto ke Kunovičkám příslušejí, nemaje k tomu žádného práva. Na soudě zastupoval Fraňka proti Kláře Racek ze Zborovic. Poněvadž Klára na dsky se táhla, žádali páni r. 1447, aby výpis vzala a Racek výpisy nálezů, zvodů i jiných, což jest jim obapolně potřeba, a to před pány okázali; podle toho chtí souditi. I ukázalo se, že Racek zveden byl od úředníků podle půhonu na sirotčí na Kunovičky a na Bohušice na to, což by tu mimo věno Klářino zůstalo. Avšak odhádání a přidědění tohoto zvodu neučinili mu; neboť prve než 18 neděl přešlo, pro nepokoj a bouřky v zemi práva jsou vzdána a více nešla z panského rozkázání. Protož nalezli páni r. 1448, aby Racek nyní sobě odhádání a přidědění na Bohušice[1]) dovedl úřadem v 18 nedělích po posudku. Klára z Lilče pak postoupila a vložila mu ve dsky t. r. věno své v Kunovičkách 120 hř. gr., na něž on přijal na spolek Ondřeje z Bučovic. Pře Fraňkova s Janem Rackem z Mrdic a Jindřichem Mirkem obrátila se v jeho prospěch. Dalť r. 1447 pomocné na jejich zástupce u soudu Racka ze Zborovic a Četochovic. Roku příštího žádal zvodu na Racka ze Zborovic, ale úředníci slyševše, že půhonu jest více než rok, a že by práva a řád pominuly, nechtěli tak učiniti bez panského rozkázání. Pročež Franěk

---

[1]) O Kunovičkách se tu nezmiňují.

žaloval Racka ze 60 hř. gr. stř. pravě: „jakož jsem byl rukojmí jeho pohnal ku právu, tu jest je Racek zastúpil a zastúpiv je i odjel od práva a já jsem jej právem ustál a potom mě vždy na řeči držel a tím mi se toho právo nedokonalo.“ Téhož ještě roku psal Racek úředníkům, aby to Fraňkovi odhádali a přidědili a r. 1450 ohlásil v Olomouci před hejtmanem zemským, že prodal Fraňkovi Bohušice a Kunovičky i s věnem Kláry z Lilče. Vklad do desk stal se však až r. 1464. Mezitím Franěk pohnal k soudu r. 1460 syna Jana Racka z Mrdic, Vaňka z Mrdic a Uhřic ze 62 hř. gr. stř., že mu měl list zprávný obnoviti a Kunůvky a Bohušice ve dsky vložiti, ale neučinil toho. Ten zase žaloval Racka z Lísek (jinak ze Zborovic) za 60 hř. gr. stř.: „že jsem zaň slíbil za správu za Kunůvky a za Bohušice i pohnal mě Franěk z Rašovic za tu správu a Racek to věda nechce mne vyvaditi.“

Když pak r. 1464 obě vsi od Racka ze Zborovic Fraňkovi ve dsky byly vloženy i s věnem Kláry z Lilče, hned proti tomu vložil odpor ve dsky syn Klářin Budivoj Kočka z Říčan. Aby odpor byl platným, žaloval t. r. Racka ze Zborovic ze 200 hř. gr. stř., že jeho vlastní dědictví Kunůvky a Bohušice neprávem vložil ve dsky Fraňkovi, a Fraňka ze 60 hř. gr. stř., že mu drží ves Bohušice s příslušenstvím, ježto on k tomu lepší právo má. Franěk zase z téhož obnosu pohnal Racka ze Zborovic, ježto prodané Bohušice měl mu osvoboditi a spraviti, z čehož nyní jest pohnán a právem narčen, i neučinil toho. Chtěl to listem prokázati. Na soudě nařízeno Rackovi r. 1466, aby učinil podle listu a zápisu svého. Mezi Budivojem a Fraňkem, jejž zastupoval Racek ze Zborovic, vydán t. r. nález panský, aby výpis z desk vzat byl i jiné k tomu potřeby, aby strany sebou měly a kníže milost s pány to slyšíce dle toho chtějí souditi. R. 1475 Jindřich z Dúbravice a Karel z Lilče připověděli se ke Kunůvkám a Bohušicům a v Múřinově k 5 věrdunkům platu i k tomu všemu, k čemu by kde právo měl Budivoj Kočka, že zaň slíbili. Roku příštího Budivoj Kočka odřekl se s erby svými Kunůvek a Bohušic, že k nim více práva míti nemá. Ještě v l. 1480 a 1481 podáno několik žalob o tyto vsi. Tak Elška z Lilče žalovala r. 1480 a opět r. 1481 Sobína ze Zborovic z 25 hř. gr., že drží Kunůvky a Bohušice, ježto k polovici jich právo má. Sobín pak pohnal r. 1480 Alše z Rudy a r. 1481 Jiříka z Miroslavě za 400 zl. uh., že mu slíbili za správu za ves Kunůvky (Konůvky)

a Bohušice a za lán a podsedek u Múřinova za p. Jindřicha Dúbravku a za Karla z Lilče a toho mu spraviti nechtějí. Jiřík z Miroslavě pohnal r. 1481 ze 400 zl. uh. Jindřicha z Dúbravice a Licka z Lilče a Hostěrádek, že jej v rukojemství zapsali za správu za Kunůvky a Bohušice a za lán a podsedek v Múřinově a jej vyvaditi nechtějí. V deskách zemských pak čteme zápis z r. 1481, kterak Ctibor z Cimburka a Tovačova, hejtman markrabství moravského, vložil ve dsky z rozkazu panského Jindřichovi z Dúbravice a Lickovi z Lilče a Hostěrádek i erbům jejich vsi pusté Bohušice a Kunůvky (Kunovky) s tvrzištěm, dvorem i kostelním podacím v Kunůvkách, pak v Múřinově lán a podsedek, jakož Budivoj Kočka z Říčan toho v držení byl, kterýžto nemaje erbův je jakožto rukojmí zmocnil. Oba pak téhož roku jsouce rukojmí a správci za Budivoje umrlého vložili vše ve dsky Rackovi ze Zborovic, jakož i Janovi Sobínovi a Mikuláši ze Zborovic. R. 1497 Racek ze Zborovic zapsal ve dsky Havlovi z Batelova hradisko pusté Kepkov, Dvorce pusté, vsi pusté Kunůvky a Bohušice, lán a podsedek v Múřinově; ten pak hned na to Petrovi hraběti od sv. Jiří a Pézinku a manželce jeho Žofii, majitelům panství slavkovského.[1])

Hodějice,[2])

(ve starých pamětech Hodětice, Hodědice), katastr. (8·18 km²) a polit. obec, 4·6 km v. Slavkova, 213 m nad mořem. Leží na rovině při levém břehu Litavy a vede sem spojovací okresní silnice ze silnice slavkovsko-bučovské.

Části osady slovou: „V dědině“ (široká náves, kdež jsou ponejvíce rolníci), „Na trávníku“, „U Litavy“, „Ve Žlebě“, „V zahradě“, „Na Bezděku“, „Za humny“, „V chaloupkách“, „V cihelně“.

Domy kromě „V chaloupkách“ stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice, před některými jsou zahrádky, u čísel 11., 24. a 46. „žundry“.

---

[1]) Z. d. B. tisk. IV. 189; VI. 696; VIII. 53; IX. 372; XII. 36, 64, 384, 876, 877; XIII. 203, 204, orig. XI. 19; XIII. 8, 10. Kn. půh. tisk. II. 212, 232; III. 156, 181, 238, 239, 281, 282, 319, 322, 323, 338, 339, 387, 390, 405, 417; IV. 47, 56, 98, 112, 194, 203; V. 11, 25, 29, 320, 322; VI. 61, 78, 140.

[2]) Od osobního „Hoděj.“

Před válkou 30letou měly 77 domů[1]) s $2109^6/_8$ m. polí a $90^6/_8$ m. vinic. Válkou tolik utrpěly, že ještě r. 1656 bylo 44 domů pustých se všemi vinohrady a $1191^2/_8$ m. polí. Od r. 1657—1673 14 domů nově osazeno se $471^2/_8$ m. polí.

R. 1753: jen 71 domů[2]); polí orných $2270^2/_8$ m., pastvin $129^5/_8$ m., luk po 105 vozů sena a $53^1/_2$ v. otavy, vinic $6^6/_8$ m.; r. 1790: 88 d., 527 obyv.; r. 1900: 210 d., 1074 obyv. Čechů katolíků, kromě 14 evanď.; r. 1910: 229 d., 1187 obyv. Čechů katol. kromě 8 evanď.

První písemná zpráva o Hodějicích je z r. 1455, kdy Adlička z Cimburku (obr. 57.) přijala zde na spolek na 500 hř. gr. věna Jana z Valdštejna a na Slavkově a manželku jeho Kateřinu z Konice.[3]) Celá ves uvádí se při Slavkově r. 1497. T. r. vložil ji ve dsky Žofii, dceři Jana z Valdštejna, druhý manžel její Petr hrabě od sv. Jiří a z Pézinku. K panství slavkovskému patří dosud (v. t.)

R. 1568 Oldřich z Kounic a na Slavkově i na místě bratra svého mladšího a nedílného Kryštofa z K. potvrdil obdarování dané obci „Hodětické“ od děda jeho Oldřicha z K. a svědčící na odmrt a na roboty, jimiž předešlým pánům svým obyvatelé zdejší povinni byli.[4])

Syn jeho Oldřich z K. prominul „Hodèdským“ r. 1611 k žádosti jejich desátek panský (10. kopu ze všelijakého obilí snopného, ozimého i jarého)[5]), začež uvolili si tyto roboty a povinnosti každoročně ke dvoru jeho slavkovskému konati: láník 2 dny, $^3/_4$láník $1^1/_2$ dne, $^1/_2$láník 1 den na jař orati a týmž způsobem i na úhor, na přeorávání a k setí obilí. Obilí ozimé i jaré z rolí ke dvoru slavk. náležitých spolu s rolníky němčanskými všechno do stodol slavk. svážeti a podsedníci zdejší spolu s němčanskými je ve stodole odmítati. Láník 24, $^3/_4$láník 18,

---

[1]) 17 lánů po 64 m., 8 $^3/_4$ l. po 48 m., 5 $^1/_2$ l. po 32 m., 29 $^1/_4$ l. po 16 m., 1 chalupník s 8 m. polí a 17 bez polí. (Dle lánského rejstříku.)

[2]) 9 l., 18 $^3/_4$ l., 6 $^1/_2$ l., 24 $^1/_4$ l., 6 podsedků, 5 domků, obecní hostinec, kovárna a pastuška; 8 podruhů. Rekt. odd. č. 74. R. 1848 bylo v obci 9 l., 17 $^3/_4$ l., 6 $^1/_2$ l., 31 $^1/_4$ l., 6 podsedků.

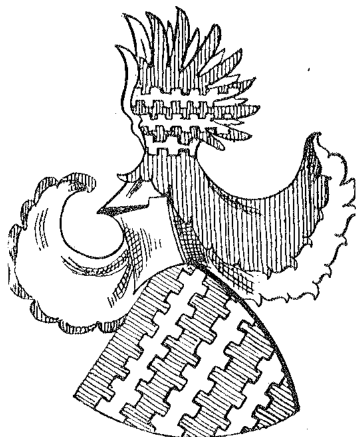
[3]) Do desk zemských vloženo pro tehdejší politické nepokoje až r. 1464. Z. d. B. tisk. XIII. 104.

[4]) Dle konceptu v archivu hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích, nyní v zemském archivu v Brně.

[5]) Dle register správních důchodův panství slavkovského založených r. 1597. Privilej o tom vyhotovena r. 1612.

$^1/_2$láník 12 fůr hnoje voziti a podsedníci zdejší jej nakládati a rozkydávati. Dříví z hor k potřebě zámecké všichni, kteří koně mají, zimním časem nebo kdykoliv se jim poručí po 12 fůrách k zámku přivézti a podsedníci jejich dříví to v horách naroubati. Obilí ozimé, což by ho mimo nažetí robotou němčanských zůstávalo, všichni společně sedláci a podsedníci robotou ostatek dožínati, též ovsy a jinou jař spolu s němčanskými svázati.

Dle urbáře založeného r. 1597 dávali vrchnosti úroku svatojirského a svatováclavského po 61 zl. 7 gr., o sv. Duše za sůl 2 zl., z vinohradů o sv. Martině 11 zl. 28 gr., $2^1/_2$ kopy slepic, $36^3/_4$ kopy vajec, ze 2 masných krámů po kamenu (=20 liber) loje přepuštěného. Vyšenkovati musili ročně o sv. Janě 2 bečke (= 20 věder) pansk. vína, každá selka i podsednice napřísti 1 předeno přediva všelikého ve 3 lokte plátna (anebo místo přediva dáti za každý loket 3 denáry).

Obr. 57. Znak pánů z Cimburku.

R. 1671 byla tu panská olejárna; r. 1750 měl zde olejárnu $^3/_4$láník Jan Kučera.

O dávkách a robotách v 18. stol. viz u Slavkova.

Kaple sv. Bartoloměje postavena u hřbitova v l. 1882—84 stavitelem Čačkou z Lulče. Oltářní obraz sv. Bartoloměje maloval akad. malíř Jos. Zelený z Brna.

Na věži byly do r. 1917 2 zvony: I. („Sv. Josef") 1·76 q (z býv. zvonice) ulit r. 1714 od brněnského zvonaře Zikmunda Kerkra; II. *„P. Maria" ze zvonařského závodu Ad. Hillera vdova a syn v Brně; měl nápis: „Zbudován Janem Florianem t. č. starostou za přispění obce Hodějické L. P. 1905." Vážil 2·27 q.

Farou patří do Slavkova a byli sem též přiškoleni.

R. 1750 připomíná se tu učitel Šebesta Hanusek.

Dle pamětní knihy školní učili zde s poč. XIX. století v čís. 96 a 106 vysloužilí vojínové. R. 1820 zřízena v H. expositura školy slavkovské, jež r. 1850 stala se samostatnou.

R. 1857 postavena na témže místě č. 41. nová škola,[1]) jež r. 1875 rozšířena na 2třídní, r. 1896 na 3třídní. R. 1909 postavena na místě staré obec. cihelny čís. 230 nová budova školní s velikou zahradou na konci vesnice nákladem 65.000 K. R. 1910 zřízena pobočka při třetí třídě.

První exkurrendní učitel Karel Pokorný (1820—38) měl ročního platu 32 zl., druhý Frant. Zavadil (1838—65) $20^1/_2$ m. rži, školního platu z rolnického dítka 1 zl. 20 kr., z domkářského 48 kr. ročně, pak 7 sáhů dříví. Také ponechána mu štola z pohřbů. Založil pamětní knihu školní.

Pozdější správcové školy: Alois Zavadil (— 1874), syn předešlého; Alois Dohnal (— 1911); od t. r. Alois Gregor, známý v okolí sadař a včelař.[2])

Žákovská knihovna má 367, učitelská 290 sv. — Ve škol. archivu uschovány: „Svatební smlouvy z l. 1595—1622 a 1662—1676."

Obecní majetek: r. 1597 obec. dům; r. 1775: 10 poplatných domků, 33 m. polí (mimo to z pole „Zástřeškova" dříve panského platila obec pozemkové činže 1 zl.); $129^5/_8$ m. pastvin, luk po 7 vozů sena a $3^1/_2$ v. otavy; nyní: škola, radnice č. 41, pastuška a chudobinec č. 71; 25 ha 5356 m^2 polí, 1 ha 9771 m^2 luk, 16 ha 3707 m^2 pastvin, 5139 m^2 zahrad; movitého jmění 5.800 K.

Celkem je v obci 725·9 ha polí, 31·72 ha luk, 9·5 ha zahrad, 0·92 ha vinic, 18·68 ha pastvin.

Obec spravoval (ještě r. 1622) rychtář[3]) a 4 starší; r. 1662 uvádí se již rychtář, purkmistr a 3 starší (konšelé); nyní 18 členů obec. zastupitelstva.

Trati: Malé pole, Zakrchovní pole, Padělky, Osoušny, Přední louky, Hatě, Nivky, Trávníky, Zástružní pole, Vinohrad, Žleb, Kopánky, Zahrádky, Návdanky, Miterlose, Štanclice, Chobot.

Spolky: hasičský (1892), potravní, Sokol, Orel; skupina všeodborového sdružení; občanská záložna (1911), hospodářská a vzdě-

---

[1]) Každý čtvrtláník přispěl 15 zlatými a domkař 2 zl. — Nyní se jí používá za radnici a byty pro učitele.

[2]) Za své práce v těchto oborech vyznamenán čestným diplomem, 2 stříbrnými a zlatou medaillí.

[3]) V l. 1590—92 byl rychtářem Pavel Alexů, v l. 1593—1596 Ondra Samson. V 17. stol. déle úřad ten zastávali Jiřík Hořinka, Jiřík Vejnosek, Jan Snažil, Jiřík Chudý, Pavel Vacula.

lávací besídka (1904 s knihovnou o 100 sv.), obec. pojišťovna hovězího dobytka, odbor družstva pro chov hovězího dobytka, družstvo vodní a družstvo parní mlátičky.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Němčanského č. 8., Vykouřilova č. 10., Kučerova č. 11., Červinkova č. 16., Kachlíkova č. 20., Mezníkova č. 22., Markova č. 37., Hrabovského č. 50., Floriánova č. 75., Šimoníkova č. 77.

Pošta a telegraf je ve Slavkově.

V H. se narodil 1./6. r. 1844 Ant. Zavadil, ředitel obec. chlapecké školy v Kutné Hoře, spisovatel český.[1])

Obec utrpěla cholerou: r. 1831 († 114 osob), r. 1866 († 65 osob); válkou: r. 1643 v létě všechny domy zkaženy; r. 1645 poddaným této obce při Slavkově se zdržujícím od nepřítele pobráno a zkaženo za 1328 zl. 31 kr.; r. 1742 způsobili Prusové škod a útrat za 5389 zl. 23 kr.; krupobitím: 1889.

Samota: železniční stanice „Křižanovice“, postavená na území obce H.

Holubice,

vesnice, spolu s Kruhem (v. t.) katastrální (7·29 km²) a polit. obec, 5 km sz. Slavkova, 229 m nad mořem. Leží na stráni a v dolině, Kruh na návrší a jsou spojeny třemi okresními silnicemi se silnicí erární, jež se na blízku rozvětvuje na silnici olomouckou a býv. uherskou.

S počátku 17. stol. měly i s Kruhem (vyjma lenní statek) 28 domů[2]) s 1143 m. polí. Válkou 30letou značně utrpěly. Ještě

---

[1]) Redigoval 5 roč. „Histor. Rozhledů“. O sobě vydal: „Posv. zpěvy Cyrillo-Meth. Zpěvy našeho lidu, Památky Hory Kutné a jiné spisy města toho se týkající, Některé záhady zeměpisné, pak několik povídek pro mládež a j. (Ottův slovník naučný.)

[2]) 1 $^{7}/_{4}$l. po 105 m., 1 $^{6}/_{4}$l. po 90 m., 2 $^{5}/_{4}$l. po 75 m., 7 l. po 60 m., 4 $^{3}/_{4}$l. po 45 m., 1 $^{1}/_{2}$l. po 30 m., 2 po $1^{1}/_{2}$ čtvrtlánu (= $22^{4}/_{8}$ m.), 8 $^{1}/_{4}$l. po 15 m., 1 dům se 3 m. polí, 1 bez polí. (Dle lánského rejstříku.)

Dle vrchnostenského přiznání ze dne 23./1. 1668 bylo v Holubicích 6 domu osazených, 8 vyhořelých a 7 zcela pustých, polí celkem 543 m; v Kruhu 5 domů osazených se 132 m. polí a 2 pusté bez polí, pak 3 svob. dvořáci a jeden podsedník (zahradník) pod lenním právem.

r. 1656 bylo 15 domů pustých a při nich 675 m. polí. Od r. 1657—1673 nově osazeno 11 domů a jeden nově opustl.

R. 1753: 32 rolnických usedlostí[1]) a 7 chalup, podruhů 9; polí 1192$^{4}/_{8}$ m., pastvin 56$^{5}/_{8}$ m., zahrad 4 m. 6$^{1}/_{2}$ osminy, luk po 69 vozů sena a 34$^{1}/_{2}$ v. otavy.[2])

R. 1790 (samy): 48 domů, 242 obyv.; r. 1900: 72 d., 399 obyv. katol. kromě 1 evanď. reform., až na 15 Němců ostatní Češi; r. 1910: 80 domů, obyv. 474 Čechů katol. mimo 1 evandělíka.

Ve XIV. stol. byly Holubice majetkem pánů z Vildenberka (viz Pozořice), kteří je prodali r. 1371 markraběti Janovi. Na to měl je v zástavě Archléb z Hrádku, kterouž mu vyplatil markrabě Jošt, a věnoval je r. 1392 s alodním dvorem, mlýnem a vším příslušenstvím svému hofmistrovi Oldřichovi Stošovi z Bránic. Ten zapsal zde t. r. manželce své Marketě 200 hř. gr. věna a na ostatek i ku pravému dědictví této vsi přijal na spolek Ješka Hrušku a svého sestřence Petra. R. 1418 za souhlasu Jindřicha z Kravař a bratrance jeho Petra z Kravař převedl odtud věno své manželky na polovici města Tasova i tamější pivovar, jakož i na ves Martinice, a téhož roku s přivolením krále Václava prodal H. s alodním dvorem o dvojím popluží a ves Kruhy klášteru v Dol. Kounicích. Za století XV. měl klášter časté spory se šlechtou, jež se zmocňovala platův a majetku jeho. Tak r. 1481 dvakráte žaloval Reginu Šlavingarovu[3]) ze 400 hř. gr., že drží Holubice a Krúžek,[4]) jež od starodávna příslušejí ke klášteru a jich postoupiti nechce. Chtěl to dskami prokázati. Vydán nález r. 1482: „Poněvadž páni nyní s městy v různici jsú, což se práv dotýče, že Regina nemá tomu nyní odpovídati.“ R. 1487 probošt kounický Volfgang opověděl se na Martu z Vídně, sestru Regininu, že drží klášterní vsi Holubice a Krúžek[4]) a spravedlivého jemu o ně od sebe učiniti nechce. A z téže příčiny žaloval ji r. 1490, načež poklidem se porovnali.

Při klášteře zůstaly již H. až do jeho zrušení. Statky klášterní spravovali pak stavové zemští svým hejtmanem a r. 1527

[1]) 1 l., 14 $^{3}/_{4}$l., 5 $^{1}/_{2}$l., 12 $^{1}/_{4}$l. Rektif. odd. č. 74.

[2]) R. 1848 bylo v Holubicích-Kruhu 14 lánů, 8 $^{1}/_{2}$l., 18 $^{1}/_{4}$l., 1 podsedek.

[3]) Při prvním půhoně psána jest: „z Holubic a z Krúžku“ (= z Kruhů), při druhém: „z Brna.“

[4]) = Kruhy, Kruh.

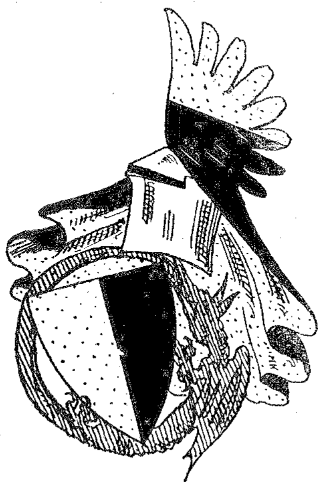
postoupili je králi Ferdinandovi I. ale tak, že neměl jich nikomu dávati aniž co na nich zapisovati. S tímto omezením nesouhlasili biskup olomoucký, preláti a města i navrhovali, aby král stana se pánem statků mohl s nimi nakládati dle vůle. Král nedbaje usnesení stavů daroval r. 1532[1]) H. a některé lidi v Kroužku[2]) Vilémovi Prusinovskému z Víckova a na Cimburku, jenž s povolením králový a biskupa olomouckého Stanislava zaměnil vše r. 1535[3]) s kapitulou u sv. Petra v Brně za polovici vsi Tikovic a přidaných k tomu 500 kop. gr. Po 10 letech[4]) kapitula s povolením královým vyměnila H. a 5 lidí v Kroužku[2]) s Oldřichem Přepyským z Rychmburku (obr. 58.) a na Pozořicích za ves Zvonovice vyjma mlýn nade vsí, 2 rybníčky a některé pozemky. Oldřich Přepyský koupil r. 1567 se svou sestrou Annou dům ve Slavkově, kdež pak bydlil.[6]) Zemřel roku 1572. Jeho dcery sluly Ludmila, Alina, Eliška.[7]) Ovdovělou Alinu pojal za manželku Hanuš Gedeon Kotvrdovský z Olešničky, jenž se po jejím otci jako majitel H. a Kruhu vyskytuje. Holubice zaplatil z peněz, jež na Kotvrdovicích uchoval.[8]) S počátku sídlil v H. na selském gruntě a teprve svým nákladem postavil zde tvrz a dvůr. Po jeho a manželčině smrti[9]) byl poručníkem statku a dětí jeho bratr Gedeon, jenž bydlil na dvoře v Habrovanech. Za manželku měl Sentencii Jankovskou z Vlašimě, vdovu po Petrovi Doudlebském

Obr. 58. Znak Přepyských z Rychmburku.

[1]) Ve dsky vloženo r. 1534.
[2]) = v Kruhu.
[3]) Ve dsky vloženo r. 1536.
[4]) Ve dsky vloženo r. 1560.
[5]) = v Kruhu.
[6]) Kniha grunt. slavk. II. 104r (viz str. 84.)
[7]) Provdaná za Bohuslava Drahanovského z Pěnčina.
[8]) Tak v jednom roce stržil 1000 zl. z lovení tamějšího rybníka.
[9]) R. 1586 byly již oba mrtvi.

z Doudleb.[1]) R. 1588 žaloval ku potřebě sirotků po svém bratru Hanušovi Jana Munku z Ejvančic[2]) z 1000 hř. gr. čes. stř., že mu svědomí dáti nechce, co jest mu o tom povědomo, že svému příteli Hanušovi tvrz a dvůr v H., jež on svým nákladem postavil, vyměřiti a jednati pomáhal a že před tím tam tvrz a dvůr nebyly; i co jest mu povědomo, že Hanuš, aby se se svými mladšími bratry nemusil děliti, smlouvy trhové o 2 díly Holubic na svou manželku vztahovati dal, jako by ona kupovala, jež měla jen věno po svém prvním manželu. Pokildem však se porovnali. R. 1604 dospěv let ujal se statku syn † Hanuše Jaroš Gedeon. Zemřel r. 1610. I žalovala t. r. sestra jeho Alžběta, provdaná za Zikmunda Prakšického ze Zástřizl, svého bratrance Jindřicha Gedeona[3]) ze 24.000 zl., že drží tvrz a ves H. s dvorem poplužním a ves Kruh po bratru jejím Jarošovi, k němuž ona jako vlastní sestra lepší právo má a toho jí postoupiti nechce. Mimosoudně se srovnali Po Jindřichovi Gedeonovi dědili H. a Kruh jeho synové Jetřich a Mikuláš. Pohnal je k soudu r. 1626 Jan Bohuslav Janauer ze Strachnova z 1000 zl., za něž byl rukojmím otci jejich dle zápisu z r. 1618, svědčícím Marketě Odkolkovně z Újezdce (obr. 59.). Z téhož obnosu žalovala je též Marketa Odkolkovna a ještě ze 126 zl. zadrželých úroků. Pro úmrtí Janauerovo upuštěno od projednání půhonů.

Obr. 59. Znak Odkolků z Újezdce.

R. 1628 byli již držiteli H. Jiří Adam Falkenhan z Glošku (obr. 60.) a manželka jeho Eva Šťastná Falkenhanka rozená Loštěvarská z Kostelce a na Lesonicích. Rok na to prodali tvrz a ves H. se dvorem poplužním, ovčírnou a mlýnem, jakož i ves

[1]) Jejich synové byli Bernard a Jindřich. Synové † Petra Doudlebského: Petr a Jindřich.

[2]) A podobně Václava Mouřinovského z Mezilesic na Bošovicích.

[3]) V jiném půhoně z tohoto roku připomíná se vedle Jindřicha bratr jeho Bernard.

Kruh (kromě 4 dvořákův) za 16.000 zl. mor. kardinálu Františkovi z Dietrichštejna, poručníku Lva Viléma z Kounic, jenž je připojil k panství slavkovskému (v. t.).[1])

T v r z stála asi tam kde je nynější hostinec „u knížecí koruny"[1]) (za dvorem blízko mlýna). Polím okolo něho se říká „na knížecku" a domky naproti hostinci, zřízené z býv. ovčírny, slovou „Surdík".

Obr. 60. Znak Falkenhanů z Glošku.

Poddanské poměry v 18. stol. viz u Slavkova.

Výkupné za robotu a dávky roční ze $^3/_4$lánu č. 14. 281 zl. 36 kr. stř., ze $^1/_4$lánu č. 15. 76 zl. 58 kr. stř.

Panský dvůr s polnostmi 197·3756 ha je nyní pronajat cukrovaru šlapanickému.

V H. je k a p l i č k a sv. Gotharda.

Zvon z r. 1892, ulitý v závodu Hillerově v Brně, odevzdán eráru r. 1917. R. 1908 založena kostelní jednota na vystavění chrámu P. a zřízení samostatné duchovní správy.

---

[1]) Z. d. B. tisk. VII. 1051—1053; XI. 547, 559; orig. XX. 20; XXI. 6—8; XXIV. 14; XXVI. 50; XXXIV. 26; Kn. půh. tisk. V. 153, 322, 338, 457; VII. 12; Kn. půh. B. orig. XXIV. 47; XXV. 16, 56; XXVI. 113, 246, 309, 366, 531, 539; XXVII. 94, 297, 333, 334; XXX. 45, 215—217, 236; XXXI. 282, 433, 443, 501; XXXII. 13, 179; XXXIV. 126, 184, 192, 270; XXXV. 170; XXXVI. 112, 440, 451, 452; XL. 233; Arch. čes. XI. 361, 394, 399,

R o d o k m e n v l á d y k ů G e d e o n ů K o t v r d o v s k ý c h z O l e š n i č k y.

Bratří:

Hanuš † 1585,
1. m. Alina Morkovská ze Zástřizl,
2. m. Alina Přepyská z Rychmburku

— Barbora, Jaroš, † 1610, Alžběta, m. Zikmund Prakšický ze Zástřizl.

Gedeon,
m. Sentencie Jankovská z Vlašimě † 1596

— Bernard, Jindřich

— Jetřich, Mikuláš.

(též: Jan, Joachim a Jetřich).

[2]) Nad jižní branou býv. průjezdu hostince, nyní zazděného, je kamenná deska s letopočtem 1679 a znaky tehdejšího majitele Holubic Dominika Ondřeje hr. z Kounic a jeho manželky Marie Eleonory hr. ze Šternberka.

Holubice-Kruh patří farou do Pozořic[1]) a poštou do Nového Rousinova.

Do Pozořic chodívali též do školy asi do r. 1795, kdy dle rozhodnutí býv. krajské komise v Brně byli přiděleni školou do Tvarožny. Tamějšímu rektorovi platili ročně 16 zl. za vyučování dítek.

Teprve r. 1825 počalo se vyučovati v Kruhu v č. 18 (nynějším chudobinci). R. 1827 postavena pro Holubice-Kruh nová školní budova v Kruhu (nyní čís. 32. a 39.) R. 1859 stala se školou samostatnou. Část školní budovy je z r. 1875; její přestavba a přístavba r. 1913 stála asi 52.000 K. Škola rozšířena r. 1881 na 2třídní, r. 1912 zřízena pobočka při 1. třídě. Správcové školy: Blažej Procházka (1825—1851); Frant. Inčík —1854; Josef Cveček —1881, založil pamětní knihu a knihovnu školní; Matěj Sedláček —1885; Frant. Navrátil —1896; Tomáš Žampach —1910; od t. r. Karel Šanca.

Dle dotační listiny z r. 1839 (potvrzené od zem. gubernia r. 1840) měl správce školy od 41 rolníků $10^1/_4$ m. žita, $5^1/_8$ m. pšenice a tolikéž ječmene, 1 m. vařiva (luštěnin), 41 bochníků chleba, pak škol. platu ze selského dítka 3 kr. stř. a z domkářského 2 kr. stř. měsíčně; od obce 6 sáhů a od vrchnosti $^5/_8$ sáhu dříví. R. 1856 přidala obec rektorovi $1^3/_4$ m. žita, $^7/_8$ m. pšenice a tolikéž ječmene, 7 másů vařiva, 7 pecnů chleba, pak z obec. pokladny 125 zl. stř. a k užívání asi 3 míry pole „Nivky". Školní plat činil t. r. 31 zl. 43 kr. stř.

Obecní majetek Holubic-Kruhu: r. 1657 dům s lánem rolí 60 m. (tehdy pustý; teprve r. 1671 počal se obdělávati); r. 1775: 7 poplatných chalup, pastvin $52^2/_8$ m., luk na 1 vůz sena a $^1/_2$ vozu otavy; nyní: škola, hostinec, chudobinec (z býv. kovárny), hasičské skladiště a nemocnice (z býv. pastušky); polí 11·9174 ha, luk 1·8733 ha, pastvin 1·127 ha, zahrad 0·3038 ha.

Obec spravoval do července r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Celkem je při obci H.-K. 677 ha polí, 3 ha luk, 11 ha zahrad, 3 ha pastvin. Pozemky sceleny v Holubicích-Kruhu v l. 1903—1914 za 26.064·14 K.[2])

---

[1]) Výkupné za desátek bylo ze $^3/_4$lánu č. 14: 133 zl. 16 kr. stř., ze $^1/_4$lánu č. 15: 45 zl. 6 kr.

[2]) Rolníci dostali zemské subvence 8000 K a státní 1700 K.

Trati polní po scelení slovou: Od Sivicka, Hřesky, Glosky, Dílce, Sadůvky, U dvora, Od Pozorska, Pod Holubskou, Nad zahradami, Nad křížem, Vysoudilky, Vinohrádky, Nad nádražím, Mezidráží, Němkyně, Valchy, Mezivodí, Pod mlýnem, Nad Rakůvkou, Biče, Žleby, Dlouhé, Slaniska, Cikán, Roviny, Niva nad rybníkem, Rybník, Na knížecku, U cihelen, Pod nádražím, Pastviska, Od Velešovska.[1])

R. 1907 zřízen v H. vodovod od firmy Kunzovy z Hranic pro 15 domů. Od r. 1914 mají Holubice-Kruh elektrické osvětlení; proud na osvětlení a hospodářské stroje veden z elektrárny v Židenicích.

Cihelny jsou 4: dvě Frant. Brtníka, jedna Jos. Střelce z Křenovic a kruhovka Jindř. Floriana a spol.

Spolky: hasičský, Raiffeisenka, odbor Nár. jednoty, Sokol, Skupina sdružení venkovské omladiny, Orel, odbor Zemské dobytčí pojišťovny.

Přes 100 let drží dům rodiny: Florianova č. 12, 14, 35, Koukalova č. 21, Šmerdova č. 24.

V Holubicích se narodil 2. dubna 1842 František Florian, arcikněz, býv. farář tasovský, též literárně činný. (Viz okres velko-meziříčský ve Vlastivědě str. 437—438.)

Obec utrpěla válkou: za války 30leté úplně zkažena, z poddaných zůstali tři na živu; r. 1742 způsobili Prusové škod a útrat v Holubicích-Kruhu za 601 zl. 13 kr.; cholerou: r. 1832 († 24 osob), r. 1866 († 32 osob); ohněm: r. 1855 (5 domů v H.), r. 1888 (8 domů v Kruhu); pádem dobytka: r. 1863.

Samoty: Mlýn vodní pod valchou na silnici do Křenovic 1½ km jižně osady. — 1 km od Holubic je „Surdík".

„Holubská hospoda" na erární silnici a stanice státní dráhy (býv. sev. dráha cís. Ferdinanda).[2])

V býv. polní trati „Nezetice" („Na Nezeticku, Nezatsku, Nezetsku") nad panským rybníkem k Slavkovu blízko hranic velešovských stávala osada Nezetice (Něžetice).

---

[1]) Před scelením pozemků byly ještě trati: Klínek, Zelnice, Příčky, Úlehla, Ležacka, Úzké, Široké, Nivky, Na Šalfii, Čirtoryje, Na hlinku, Za sádky, Nad vývozem, Za trávníky, Bahnoví, Kusy, Nezetice (dle zaniklé osady.)

[2]) Odpověď Karla Šance, naduč. v Holubicích, a Šeb. Párala, faráře v Pozořicích, na dotazník Vlastivědy.

Kapitula olomoucká měla tu ode dávna své statky.[1])

R. 1374 Adam z Nezetic prodal zde Černkovi ze Želovic 6 lánů úročných za 50 hř. gr. a za týž obnos sestře své Barboře zdejší dvůr o dvojím popluží. Černek zapsal r. 1381 na díle svém manželce Marketě 40 kop gr. věna. R. 1390 Mistr (doktor) Adam z Nezetic přijal bratry Jana a Poměna na spolek dědictví svého, kdekoliv je měl, zvláště na dvůr v N. s poli, lukami a pastvinami i na ves samu, která tehdy byla pusta. Poměn žalován byl r. 1414 od svého švakra Čeňka z Myslíkovic, že mu unesl jeho sestru Kačnu do Nezetic, i slíbil mu poukázati jí tu věno 50 hř. a ve dsky vložiti, ale dosud toho neučinil. Teprve příštího roku věnoval jí na zdejší vsi a alodním dvoře 50 hř. a jejího bratra Čeňka z Myslíkovic učinil poručníkem všech svých dětí a statků. Čeněk s manželkou Annou koupil r. 1437 od syna Poměnova Jana Poměna z Nezetic ves Nezetice se dvory, podsedky a vším příslušenstvím i s poli řečenými „Niva“ a „Klín“, ležícími mezi poli holubskými. R. 1446 a opět r. 1448 koupil statky v Syrovicích; kolem r. 1450 byl už majitelem Slavíkovic. Dcera jeho Marta provdala se r. 1442 za Jeronyma z Pivina.[2])

Další osudy měly společny se Slavíkovicemi jsouce k nim připojeny a spolu s nimi k panství pozorskému.[3])

Hostěnice,[4])

katastr. (19·99 km²) a polit. obec, 13 km sz. Slavkova, s obou stran okresní silnice vedoucí z Pozořic do Ochoze. Leží v dolíku na pravém břehu potoka Hostěnského, jenž vyvírá z několika pramenů v lese pod Kalečníkem a za osadou „u vápenek“ se propadá do země.

---

[1]) Zmínka o tom je v listině z r. 1399, v nížto se prohlašuje klatba církevní na markrabí Prokopa a přívržence jeho. Popleněny byly s mnoha jinými statky kapitulními od strany Prokopovy za války, jižto vedl s bratrem svým markrabím Joštem.

[2]) R. 1459 Mikuláš Máj z Rudolce pohnal k soudu Jeronyma z Pivína a Kateřinu Čeňkovou z Brna a z Nezetic z 50 hř. gr., že mu drží ves Nezetice s příslušenstvím, ježto on k tomu lepší právo má, ale mimosoudně se porovnali.

[3]) C. D. M. XII. 457; Z. d. B. tisk. VI. 190, 191, 862; VII. 957; XI. 192, 193; XII. 252, 474, 869; Knih. půh. tisk. II. 292; IV. 18, 177—179.

[4]) Od osobního „Hostěn“.

Domky stojí průčelím do ulice místy nesouvisle od sebe, před některými jsou zahrádky a u čís. 19. „žundr".

Mívaly $^{40}/_{64}$lánu (48 m. polí).

Ještě r. 1675 byli tu jen 4 domkáři s poli a 5 bez polí.

R. 1754: 9 domkářů s polí, 15 bez polí, pastuška a 9 podruhů; polí orných 58 m. $6^1/_2$ osminy, zahrad $5^4/_8$ m., luk po $21^1/_4$ vozu sena a $7^1/_2$ vozu otavy; r. 1775: 8 $^1/_4$láníků, jeden půlčtvrtláník, 17 domkářů, krčma, pastuška; samota: myslivna.[1])

R. 1790: 38 d., 250 obyv.; r. 1900: 102 d., 560 obyv. katol. čes. kromě 9 Němců; r. 1910: 117 d., 657 obyv. čes. katol. až na 1 novokřtěnce.

Ve 14. stol. patřily H. pánům z Vildenberka, kteří hrad Vildenberk s příslušenstvím mezi jiným i ves Hostěnice prodali r. 1371 markraběti Janovi. Od té doby není o nich písemných zpráv, až teprve r. 1604 vyskytují se mezi osadami panství pozorského (v. t.).

Poddanské poměry v 18. stol. viz u Pozořic.

Domkáři mají nyní pronajato 19·93 ha panských polí.

Na panském pozemku u pronajatého kamenného lomu je 5 vápenek (před 20 lety 22); z jednoho palu (asi 12 q vápna) platí se 1 K nájemného.

V obci jsou 2 staré hájovny, na záp. konci nová myslivna z r. 1889 a $^1/_2$ km východně od obce nová hájovna z r. 1908.

Asi $^1/_4$ hod. sz. od obce na kopci „Hádku" je zřícenina kaple sv. Anny, jež byla vystavěna r. 1748 vybídnutím faráře pozorského Jos. Lefflera a opravena r. 1802.[2]) Místo býv. střechy v podobě zvonovité báně je nyní pokryto travou a nízkými smrčky. Na stěnách 4 výklenků bylo do nedávna ještě znáti neumělé malby svatých.

Uprostřed obce je zděná zvonice.

H. jsou přifařeny do Pozořic a byly sem též do r. 1858 přiškoleny. T. r. zřízena tu exkurrendní škola v pronajatém domku č. 57, jejž obec r. 1869 koupila za 640 zl. a přestavěla na 1třídní školní budovu. Teprve r. 1872 stala se škola samostatnou.

Nynější školní budova č. 95 postavena za 30.000 K r. 1899, kdy rozšířena na 2třídní.

---

[1]) Rekt. odd. č. 150; urb. fase č. 58.

[2]) Za 130 zl. sebraných r. 1862 na opravu této kaple postaven r. 1879 kříž v obci naproti zvonici.

Ze správců školy déle působili: Frant. Kruták (1861—1878), založil pamětní knihu a knihovnu školní. Nynější Ant. Šťastný od r. 1888.

Obecní majetek: r. 1775 hostinec, pastuška; nyní: stará[1]) a nová škola, pastuška.

Obec spravoval do července 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

V katastru obce je 91·32 ha polí, 88·48 ha luk, 5·30 ha zahrad, 12·75 ha pastvin, 1790·47 ha lesa.

Trati: (polní) Pod vápenicemi, Mordovně, Kopaniny, Nová pole; (luční) Napajedla, Kosovská, Zbíhov, pod Kalečníkem, Říčky; (lesní) Knězova seč, Pacholčí, Pařeznice, Fořtánka, Napájedla, Roviny, Malinová, Vyšová, Dlouhý vrch, Zbíhoví, Kamenný kopeček, U Havlíčka, U milířů, Anenské údolí; kopce v lese: Baba, Hádek, Dlouhý vrch, Rechtorka, Vyšová, Skalka, Na galašině. Triangulační bod 507 m na kopci „u Bučkovy boudy“.

Hostěnští živí se pracemi v lese, v kamenných lomech a v továrnách brněnských.

Spolky: hasičský 1906, Sokol 1910, Potravní 1912.

Poštou patří obec do Pozořic.

Přes 100 let drží rodný dům rodiny: Bajerova č. 16, Kousalova č. 25, Řičánkova č. 2, 8 a 13, Šedého č. 5, Šlesingrova č. 11 a Šlofova č. 1.

Obec utrpěla cholerou r. 1849 († 19), 1866 († 41); krupobitím r. 1878, 1912; ohněm r. 1898 (11 domů).

Samoty: 2 km sev.-záp. od obce 2 hájovny „pod Hádkem“ a 8 km na sever „Lhotky“ (je tu myslivna, hájovna a hospůdka).[2])

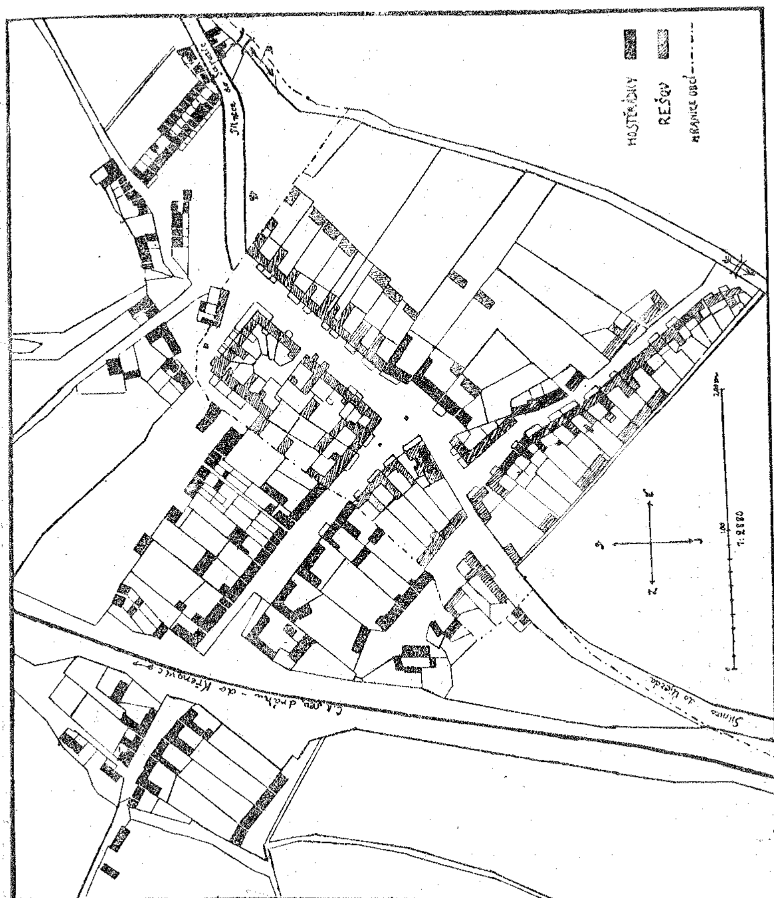
Hostěrádky,

od osobního Hostirad, byly do 1./1. 1913 katastr. (3·69 km²) a polit. samostatnou obcí, od t. r. jsou katastr. a politicky spojeny s Rešovem [obr. 61.][3]) (v. t.).

---

[1]) Je v ní obecní kancelář a hasičské skladiště.
[2]) Odpověď Šeb. Párala, faráře v Pozořicích, na dotazník Vlastivědy.
[3]) Úřední pojmenování sloučených obcí jest: „Hostěhrádky-Rešov“.

Leží 208 m nad mořem, 9 km jz. Slavkova, po pravém břehu mlýnské strouhy potoka Litavy při okresní silnici šaraticko-újezdské. Psávaly se „Malé“ Hostěrádky na rozdíl od „Velkých“ Hostěrádek v okrese klobuckém.

Obr. 61. Plán Hostěrádek-Rešova.

Osadou probíhá býv. sev. dráha cís. Ferdinanda a má zde zastávku.

Před válkou 30letou bylo tu 24 domů (vesměs domkáři s poli) s 876 m. polí a 60 m. vinic („v Netroufalkách“); po ní ještě do r. 1657 jen 3 domy osedlé s 57 m. polí a $19^1/_2$ m. vinic, ostatní pusté. Od t. r. do r. 1672 4 domy nově osazeny a 1 nově pustý. (Lánský rejstřík.) R. 1754 bylo 27 domů (z těch 22 $^1/_4$láníků

po 35 $^{3}/_{8}$ m. polí), 784$^{1}/_{16}$ m. polí, 3 $^{4}/_{8}$m. zahrad, 20$^{5}/_{8}$ m. pastvin, luk po 44$^{3}/_{4}$ vozu sena a 22 vozy otavy, vinic 30 m [1]).

R. 1790: 51 d., 264 obyv.; r. 1900: 74 d., 421 obyv. čes. katol.; r. 1910: 81 d., 432 obyv. čes. katol.

V 2. polovici XIII. stol. náležely již H. brněnským dominikánkám „Herburgám", jež r. 1270 měly spor s farářem šaratickým o zdejší desátek[2]). R. 1432 zastavil je klášter na 4 lidské věky. I vyskytují se pak u hradu Špilberka, s nímž r. 1560 prodány od císaře Ferdinanda I. stavům markrabství moravského. Téhož ještě roku prodali plnomocníci všech čtyř stavů zemských biskupovi Markovi Khuenovi ves Újezd s příslušenstvím (viz okres židlochovský ve Vlastivědě) a ves Hostěrádky s vrchním právem k manovi a příslušenstvím za 6750 kop gr. a za roční plat 6 kop (o 2 terminech) klášteru P. Marie v Brně. Biskup splnomocnil Prokopa z Vlasatic a Filipa Lískovského z Freustadtu, aby převzali obě vsi od stavů k rukám jeho. H. byly potom připojeny k biskupskému panství chrlickému, jež od r. 1864 je majetkem biskupství brněnského.

Zdejší dvůr býval lenním statkem biskupův olomouckých. R. 1391 s povolením biskupa Mikuláše Kuneš ze Zvole a Adam z Dobromělic postoupili si navzájem lenní statky biskupské onen Zvoli a Skaličku, tento dvůr v Hostěrádkách a vinici v Újezdě. Vymínili zároveň, aby statky toho, kdo z nich dříve zemře a mužských potomků nezanechá, přečkavšímu jej připadly. Týž biskup dovolil r. 1393, aby Kuneš ze Zvole prodal zdejší dvůr se vším příslušenstvím Bohuňkovi z Tuřan za 22 hř. gr. pražsk., jakož aby synové Bohuňkovi Petr a Jan spolek učinili r. 1395 s Benešem z Tuřan na lenní statky biskupské a sice na 3 lány v Tuřanech, 2 ve Slatině a 2 lány (= lenní dvůr) v Hostěrádkách. Dvůr v Hostěrádkách připadl později odúmrtí k biskupství olomouckému a byl dlouhá léta pustým, až biskup Pavel dal jej v léno r. 1414 Jakubovi z Hostěrádek[3]) a jeho dě-

[1]) T. r. měl pronajato 5$^{2}/_{8}$ m. vinic a kus louky Max z Flamu. (Rekt. odd. č. 160.)

[2]) Stěžoval si na ně t. r. biskupovi Brunonovi na generální synodě v Kroměříži, že mu odpírají dávati odtud nově ustanovený desátek 3 kopy z lánu. Zástupce jeptišek projevil ochotu jej dávati, učiní-li tak i ostatní přifařené osady. Ve smyslu tom rozhodl i biskup a nařídil, aby se faráři šaratičtí spokojili zatím s dosavadním desátkem. (C. D. M. IV. 57—58.)

[3]) V jiném zápise uvádí se Jakub a Václav.

dicům za roční plat 2 kop grošů a 4 kuřat a r. 1450 bratřím Oldřichovi, Soběslavovi a Vilémovi z Miličína a Janovi a Beneši z Heršic.[1])

R. 1750 bylo při dvoře $444^{5}/_{8}$ m. polí, $^{3}/_{8}$ m. zahrady, luk na 163 dvouspřežní vozy a 15 čtyřspřež. vozů sena, otavy 91 vozů dvouspřež. a 5 čtyřspřež.[2])

R. 1787 rozdělením jeho pozemků vznikla osada Rešov (v. t.).

Zdejší poddaní platili vrchnosti r. 1750 pozemk. činže při sv. Jiří a sv. Václavě po 8 zl. 58 kr., viničného 4 zl. 40 kr., slepic $23^{1}/_{2}$, vajec 367, z neodebraného vína 3 zl. 30 kr., místo přediva 13 zl. 24 kr., ze 3 domků 15 zl. robotní a pozemk. činže. Čtvrtláníci robotovali po $^{3}/_{4}$ roku týdně $1^{1}/_{2}$ dne s 2 koni anebo 3 dni pěšky s 1 osobou, od sv. Jana do sv. Václava týdně 3 dni s 2 koni anebo 6 dní pěšky s 1 osobou; podruzi robotovali po celý rok týdně 1 den s 1 osobou pěšky a podobně i domkáři anebo platili robotní činži.

Faráři šaratickému dával každý $^{1}/_{4}$láník po 15 snopech pšenice, žita a ovsa, koledy po 3 kr.; domkáři a podruzi koledy po 1 kr. 2 den. ročně.

V osadě je zděná zvonice; zvonek v ní ulil r. 1797 brněnský zvonař Karel Stecher.

O škole a spolcích viz u Rešova.

Obecní majetek: r. 1754 pastuška, $5^{1}/_{8}$ m. polí, $20^{5}/_{8}$ m. pastvin, luk po $^{3}/_{4}$ vozu sena; nyní: škola (společně s Rešovem), hostinec a 5 ha pozemků.

Obec „Hostěrádky-Rešov" spravoval do července 1919 starosta, 3 radní a 14 členů výboru.

Celkem je při Hostěrádkách: 361·59 ha polí, 6·31 ha luk, 3·12 ha zahrad, 2·45 ha vinic, 12·68 ha pastvin.

Trati se jmenují: Louky, Klínky, Čtvrtě, Šlachty, Půlměřiční, Široké, Oulehly, Oulehlíčky, Vysoudilky, Netroufalky, Ovčačka, Přídanky, Vinohrádky, Spodky, Stráně.

Poblíž železniční trati je studna, řečená „kobyla", z níž veden vodovod do býv. panského dvora, a jejíž voda jedině se hodí na vaření. Ostatní studny mají vodu tvrdší a po svaření hořkou.

---

[1]) C. D. M. XII. 4, 170, 225; K. Lechner, Die ältesten Belehnungs- u. Lehengerichtsbücher des Bisthums Olmütz (Belehnungsbücher 51, 100, 104, 105.).

[2]) Dom. fase č. 241.

Hrušky,

něm. Birnbaum[1]), katastr. (5·41 km²) a polit. obec, 5 km. jz. Slavkova (obr. 62. a 63.). Leží v rovině při okresní silnici s obou stran potoka Litavy, do něhož zde ústí potok Rakůvka.

Větši část osady po pravém břehu Litavy tvoří náves podoby obdélníkové; je tu pivovar a dvůr, převahou rolnické usedlosti, též řemeslníci. V menší části osady po levém břehu Litavy, řečené „Malé Hrušky" („kolonie", „chaloupky") jsou vesměs domkáři, dělníci tovární.

Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice, před některými jsou zahrádky. „Žundry" byly u čís. 25, 26, 48, 80.

Hrušky patřily ve XIII. stol. pánům z Deblína. Držel je Ratibor z Deblína, po něm jeho starší syn Archléb. Ve XIV. stol. byly již rozděleny.

V 2. polovici XVI. stol. utvořily se díly dva:

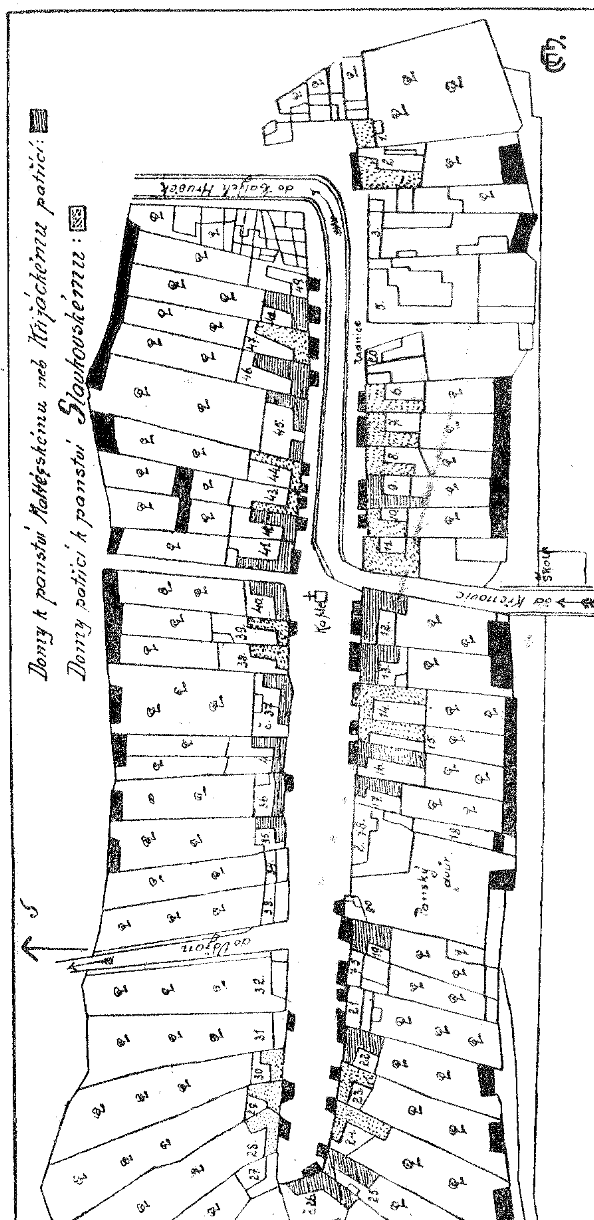
1. Větší díl náležel řádu johanitů (Křižovníkům u sv. Jana) na Starém Brně.[2]) Této části Hrušek dosud se říká „křižácká".

Část tohoto dílu drželi ve XIV. stol. páni z Vildenberka (v. Pozořice). Kněz Oldřich z V. bral odtud ročně 30 hřiven. Odstoupil je r. 1349 svým bratřím Pročkovi, Půtovi, Ješkovi a Beneši, z nichžto Půta zajistil zde oltářníku v Pozořicích 7 hř. 12 gr. ročního platu. R. 1373 dcera jeho Kateřina z V. sděluje, že svolila k tomu, aby její manžel Jindřich z Nevojic prodal podíl její v H. jejímu strýci Beneši z Búzova. Beneš pak prodal r. 1376 dva zdejší mlýny a 8½ lánu úročního svému bratrovci křížovníku Mikeši z V., jenž ustanovil za dědice bratrance svého Půtu Šaclera z V. Syn tohoto Tas z V. přijal na spolek r. 1390 na svůj podíl v H. svou sestru Marketu a r. 1409 vložil jej ve dsky Břeňkovi z Riesenberka a Přibíkovi z Krutěnic.[3]) Z Břeňka přešel tento díl koupí

[1]) R. 1305 Pyrbaum, Pyrbom, Pirpom; 1317 Pyrpaums, 1361 Hrusky, Pyrpaum, 1376 Hruska.

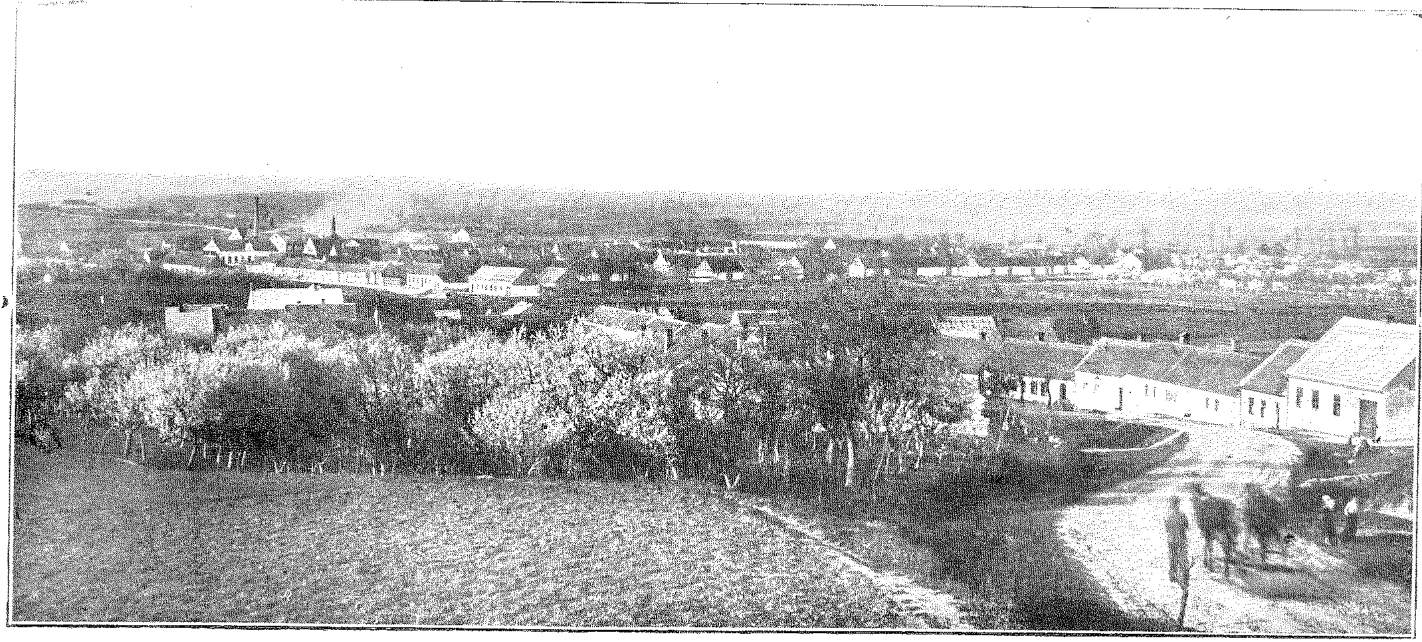
[2]) Později nazýval se řád „maltézským" dle ostrova Malty, jejž mu r. 1530 daroval císař Karel V. — Napoleon Bonaparte odňal mu jej r. 1798.

[3]) Dříve nežli vklad tento učiněn, pohnal Břeňka r. 1406 Boček z Kunštátu řečený z Lestnice z 50 hř., ře mu odkoupil jeho základ v Hruškách od Tasa z V., jejž Tas slibil Bočkovi za věno za Ješka z V. — Břeněk (psaný též z Násedlovic) pohnal za to r. 1407 Tasa z V. a z Hrušek, „že jakož mi jest postúpil toho zboží v Hruškách v mých penězích ve 100 kopách gr., to

Plán obce Hrušek u Slavkova.

Obr. 62.

Obr. 63. Pohled na Hrušky.

r. 1412 na klášter žďárský.[1]) Témuž klášteru prodal v H. již r. 1411 za 107 hř. gr. $5^1/_2$ lánu a 4 podsedky s mlýnem i s $^1/_2$ hřivnou platu na mlýně zbejšovském Jan Puklice z Čechtovic s manželkou Jitkou, jež všechno to koupila od Břeňka z Riesenberka za 90 hř. gr. Za válek husitských byly H. zpustošeny. I prodal klášter r. 1448 s přivolením p. Jiříka z Kunštátu a Poděbrad, oprávce téhož kláštera, na 70 let svůj díl v H. i s platem ze mlýna zbejšovského za 60 kop gr. stř. panoši Mikuláši Bystřickému z Ojnic a Milonic se závazkem, by on s dědici svými pustou ves lidmi osadil. Slíbil tak učiniti listinou ze dne 1./6. 1450. Obdržev zároveň povolení, by směl díl ten po případě jiným postoupiti, použil toho r. 1465 a postoupil jej svému písaři Václavovi z Koryčan. Aby práva svého nepromlčel, opověděl se klášter k svému dílu v H. r. 1492 u zemského soudu v Brně a r. 1502 vyměnil jej s komendou johanitů na Starém Brně za kostelní podací v Dolní Bobrové, Bobrůvce, Radešínské Svratce, Horních Borech a Obyčtově. Vlastní listina o tom vyhotovena teprve r. 1516. — Johanité získali tu ještě díl, jejž ve XIV. stol. držely brněnské jeptišky Herburgy. Byl to lán s chalupou, jež Herburgy postoupily r. 1397 dominikánům v Brně, začež nemusily jim více dávati po korci pšenice, žita a ovsa a tito zavázali se ještě starati se jim o zpovědníka a o hostie ke mši svaté. Dominikáni prodali r. 1511 10 hř. ročního platu v této vsi Janovi Petrovskému z Hrochova, od něhož je koupil r. 1519 za 400 zl. Jan, syn Viléma z Pernštejna a na Helfenštejně. Otec Janův zaměnil r. 1520 s johanity na Starém Brně 10 kop gr. platu ročního zajištěného na lidech svých [kromě 3 lidí[2])] v Hruškách a za přidaných k tomu 400 kop gr. za jejich ves Přibice s kostelním podacím a mýtem.

Za pozdějšího úpadku zastavili johanité svůj díl v H. měst-

---

mi měl vysvoboditi a ve dsky vložiti a toho mi neučinil a proto jsem já pohoněn a k velikým nákladóm přišel.“ Chtěl to prokázati listem s jeho pečetí, k němuž se Tas na soudě znal; pročež nařízeno mu, aby jej plnil. Břenek pak zveden jest r. 1409 na zboží Tasovo na ves Hrušky 100 kop gr.

[1]) K záduši jeho daroval odtud už r. 1317 Jan z Meziříčí, purkrabí brněnský a komoří olomoucký, se svou rodinou $7^7/_8$ hř. ročního úroku ze $4^1/_2$ lánu a 2 chalup. Řeholníkům mělo se z toho kupovati po vyze v adventě a čase postním. V urbáři klášterním z r. 1407 jest příjem ten již vynechán.

[2]) Byli to: Václav s $^1/_2$lánem, Vacula s lánem a Jan Sobota se 2 podsedky.

ské radě brněnské[1]), jež r. 1600 vrátila ze zástavy všechny statky jejich, poněvadž komtur řádový je vyplatil.[2])

S počátku XVII. stol. bylo na tomto díle 29 usedlostí;[3]) po 30leté válce bylo jen 16 usedlých se 507 m. polí a ostatní pusté (mezi nimi mlýn) se $685^6/_8$ m. polí. Od r. 1657-1675 opustlo 9 m. polí ode 2 podsedků, jejichž majitelé stali se půlláníky; r. 1753: 6 $^1/_2$l., 13 $^1/_4$l., 6 podsedníků; polí orných $819^1/_8$ m., ladem ležících $85^2/_8$ m., pastvin (společně s dílem slavkovským) $63^5/_8$ m. (v trati „Rozvis" a „Trávník"), zahrad $6^3/_8$ m., luk po $44^1/_2$ vozu sena a $22^1/_4$ vozu otavy.[4])

R. 1790: 35 domů a dvůr (obyvatelů i s dílem slavkovským 417); r. 1834: 61 domů, 321 obyv. Tehdy byl tu panský dvůr, pivovar,[5]) hostinec a palírna.[6])

R. 1750 bylo u pansk. dvoru 458 m. polí, luk po 24 fůry sena a 6 fůr otavy. V pivovaře navařilo se 120 sudů piva (platilo se z něho ročně 40 zl.)

Poddaní platili vrchnosti pozemkové činže při sv. Jiří a Václavě po 16 zl. 48 kr., dávali ročně 18 hus, 48 slepic a 6 kop vajec. Robotovali 4 dni týdně $^1/_2$láníci s 2 koni a $^1/_4$láníci s 1 koněm; podsedníci po celý rok 1 den týdně s 1 osobou.

---

[1]) V půh. knihách dočítáme se, kterak městská rada brn. r. 1547 žalovala Petra z Kounic, majitele jiné části Hrušek, ze 2000 hř. gr., že udělav stavidla pod mostem v Křenovicích svedl jimi vodu do svého rybníka vážanského na škodu její gruntům v H. Petr pak žaloval ji r. 1550 z 1000 hř. gr., že † mlynáři hrušeckému Hanzlovi dovolila na svých gruntech u téhož mlýna vodu výše vyzvednouti než od starodávna chodívala, na škodu jeho gruntům v H. a mlýnu vážanskému; a opět ze 2000 hř. gr., že mlynáře Štefla a lidi své v H. před soud ku potřebě jeho postaviti nechce. Smrtí Petrovou r. 1555 spor ukončen.

[2]) C. D. M. V. str. 185; VI. 88—89; XII. 390—391. Z. d. B. tisk. I. 69; III. 208; VI. 33, 369—370; VII. 851; IX. 266; X. 65; orig. XIV. 14; XV. 10; XVI. 1. Kn. půh. tisk. II. 12, 85, 144, 148, 150; V. 494. Kn. půh. B. orig. XIX. 96; XX. 71. Archiv český VII. 577; IX. 371, 379—381, 386, 449—450; XVII. 269. 279; XX. 302. Aug. Sedláček, Rozletilé kapitoly ze starého místopisu a dějin rodův (Č. M. Mor. 1893 str. 14—15; Steinbach, Diplom. Sammlung histor. Merkwürdigkeiten II. 7, 52, 128, 148; Dr. Šujan, Dějepis Brna str. 200; Dr. Drož, Dějiny kláštera a města Žďáru.

[3]) 10 l. po 64 m., 16 $^1/_2$l. (jeden náležel mlynáři) po 32 m. a 3 podsedky.

[4]) Lánský rejstřík. Rektif. odd. 24.

[5]) Stával na kopci za Litavou, kde se říká „Na pivovarku."

[6]) V nynějším čísle 78. — Původně tu byla olejárna, jež náležela zdejšímu rolníku Jos. Pospíšilovi.

R. 1775: $^1/_2$láníci týdně 3 dni s 2 koni nebo 6 dní s 1 osobou; od sv. Jana do sv. Václava byla robota dvojnásobná. $^1/_4$láníci měli robotu poloviční; podsedníci jako r. 1750. Podruzi: 4 týdny ročně a vymlátili každý 12 m. obilí. Robotovalo se na podzim a v zimě od 8. hod. ráno do 5. hod. odpol.; na jaře a v létě od 5. hod. ráno do západu slunce s 2hodinnou přestávkou.[1])

R. 1834 bylo na tomto díle:

	panských		poddanských	
polí	185 jiter	173 □°	557 jiter	369 □°
luk	11 „	1176 „	52 „	1176 „
zahrad	— „	— „	11 „	904 „
pastvin	26 „	1549 „	12 „	413 „

Poddaní tvořili obec o sobě, majíce svého rychtáře, purkmistra a 2 starší, jakož i pečeť obecní.

2. Díl slavkovský.

Část jeho držel Jan z Hrušek, jehož manželka byla Anna z Janovic. R. 1358 prodal v H. $1^1/_2$ lánu a 2 chalupy svému strýci Miřanovi a svému sestrovci Vojtěchovi, faráři tuřanskému; oba byli kanovníky olomouckými. Miřan daroval r. 1361 2 zdejší lány a 2 chalupy kapitule olomoucké, jež r. 1538 vložila ve dsky $1^1/_2$ lánu a 2 zahrady v H. Vilémovi z Víckova a na Cimburku. Témuž Vilémovi Jan z Pernštejna zapsal do desk r. 1536 lidi své v H., Vilém pak r. 1544 postoupil zboží své v H. Petrovi z Kounic.

Pánům z Kounic připadl ještě díl Hrušek, jenž v XV. stol. náležel vládykům z Otaslavic. R. 1492 Mikuláš z Otaslavic, syn † Hynka Brodeckého z Otaslavic, vložil ve dsky bratřím Dobešovi a Benešovi z Boskovic a Černé Hory prodej bratra svého Bočka z Otaslavic mezi jiným ve vsi Hruškách lidi platné s činžemi. Syn Benešův Jan prodal tento díl r. 1529 Janovi z Kyjovic a tak připadl ke statku kobylnickému. Jan z Kyjovic zemřel bez dětí i dědil po něm sestrovec jeho Jimram z Doubravice. Poručníky statku jeho byli otec Jimramův Jan Osovský z Doubravice, pak Jan z Kunovic a Jiřík ze Svojkova. R. 1563 dcera Jimramova Ester z Doubravice zapsala do desk statek kobylnický (Kobylníky, Podnitovice, Horákov, Otnice a ve vsi Hruškách, což jí tu náleželo,) Bohušovi Sadovskému ze Sloupna. Od

[1]) Domin. fase 228, urb. fase 54.

ného přešel tento díl H. na pány z Kounic; neboť když r. 1565 Bertold z Lipé vkládal ve desky statek kobylnický (dědictví a zboží sirotkův † Bohuše Sadovského) Janovi Kbelskému z Kbelska, už se při něm Hrušky nejmenují.[1])

S počátku 17. stol. bylo na tomto díle 15 usedlých, později 17; po válce 30leté jen 5 usedlých (1 l. po 64 m. a 4 $\frac{1}{2}$lány po 32 m.) se 192 m. polí, rolí pustých 271 m. V l. 1657—1673 nově osazen 1 podsedek se 3 m. polí a 3 pusté lány (Laníčkův, Vilímův a Valuškův) rozděleny v 6 půllánů. (Viz: Lánský rejstřík.)

R. 1753: 14 čtvrtlánů a 6 podsedků, 3 podruzi; polí orných 489$\frac{3}{8}$ m., ladem ležících 43$\frac{2}{8}$ m., pastvin (společné s dílem „křižovnickým“) 63$\frac{5}{8}$ m., zahrad 5$\frac{6}{8}$ m., luk po 37$\frac{1}{2}$ vozu sena a 18$\frac{1}{4}$ vozu otavy.[2]) R. 1790 bylo pořád ještě 20 domů: r. 1834: 31 domů, 168 obyv.

Dle urbáře z r. 1597 platili poddaní vrchnosti úroku svatojirského a svatováclavského po 8 zl. 8 gr., slepic 34, vajec 272.

Též byli povinni o svých hodech vyšenkovati 6 věder panského piva a každá selka ročně 1 předeno všelikého prediva napřísti ve 3 lokte plátna anebo za každý nenapředený loket dáti 3 denáry o sv. Jiří. Usedlí musili hrabati panskou louku (na 9 vozů sena), začež dostávali plat od ž dů slavkovských.

O robotě a platech vrchnosti v XVIII. stol. viz u Slavkova.

Poddaní tohoto dílu tvořili též obec o sobě, měli vlastní správu a pečeť obecní.

Když bylo poddanství zrušeno, spojily se oba díly r. 1850 v politickou a katastr. obec, v níž bylo r. 1900: 148 domů, 782 obyv. Čechů katol. a 4 Němci židé; r. 1910: 167 d., 870 obyv. (868 Č., 3 N. vesměs katolíci).

Kaple P. Marie postavena s počátku 19. stol.; před tím byla jen zvonice. Ve věžce kaple byly do r. 1917 2 zvony: I. „Sv. Jan Nepom.“ (z býv. zvonice), ulit r. 1787 brněnským zvonařem Klementem Stechrem; *II. z r. 1878.

R. 1902 zřízena jednota pro vystavění a vyzdobení kaple v H., z jejíhož jmění r. 1914 kaple opravena.

---

[1]) C. D. M. IX. str. 83. Z. d. B. tisk. III. 437, IV. 5; orig. XIX. 5; XXI. 8; XXII. 4, 41; XXIV. 33, 43. Z. d. O. orig. XIV. 3.
[2]) Rekt. odd. čís. 74.

Na silnici k Šaraticům „za chaloupkami“ je kaplička s obrazem sv. Františka Serafinského, původu neznámého.

H. příslušely k býv. faře v Křenovicích; r. 1623 přifařeny s Křenovicemi k obnovené katol. duch. správě ve Slavkově.

R. 1908 připojeny k nově zřízené duchovní správě v Křenovicích, kamž byly též do r. 1892 přiškoleny.

Škola, budova jednopatrová, postavena brněnským stavitelem Frant. Přikrylem za 20.150 zl. Původně byla 2třídní, od r. 1896 3třídní.

Správcem školy od počátku jest Josef Horáček, rodák zbejšovský (v. t.); založil pamětní knihu a knihovnu školní. Jest instruktorem školních zahrad v hejtmanství vyškovském a předsedou včelařského spolku pro Křenovice a okolí.

Prvním společným starostou obou dílů H. byl Ondřej Babušík (1850—1857). Po něm déle působili: František Novotný (1859—1867); Josef Labr (1871—73 a 1887—91); Jan Kuba (1873—1887 a 1891—94); Raimund Fuxa (1901—1910). Od r. 1911 Vojtěch Štefan.

Obec spravoval do července 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Obecní majetek r. 1753 na díle „křižáckém“: polí orných 9 m., ladem ležících $1^4/_8$ m., luk po 1 vozu sena a $^1/_2$ v. otavy; na díle „slavkovském“, polí $1^1/_8$ m., luk po $^1/_2$ vozu sena a $^1/_4$ v. otavy. Společně užívaly oba díly $63^5/_8$ m. pastvin.

Nynější obecní majetek: radnice, škola, hasičské skladiště, polí 80·46 ha, luk 2·80 ha, pastvin 4·07 ha, movité jmění 4000 K.

Celkem je při obci: 492·03 ha polí, 9·74 ha luk, 7·48 ha zahrad, 14·51 ha pastvin.

Trati se jmenují: Dolní louky, Záhumenice, Zaposedky, Horalky, U vážanského mlýna, Malý rozvís, Zaplotky, Dolní a vrchní záhoří, Trávníky, Hosnose, Zadní díly, V nalošich, Žleby, Kříb, Vokloušek, Velký rozvís.

Spolky: hasičský, odbor Nár. jednoty pro j. z. Moravu, Sokol.

Nynější pivovar založen r. 1869. Patřil firmě Krištofově, pak Frankově a posléze Hausnerově. R. 1912 přeměněn v rolnický akciový pivovar se sladovnou a moderně přestavěn. Vaří se v něm ročně 11.000 hl. piva. Při pivovaře je též výrobna lihovin a likérů (v čís. 78).

Zrušeny byly cihelny „U chaloupek" a „Pod vinohrady". Tuto vystavěl r. 1847 lékárník Ferd. Holl ze Slavkova.

Nynější cihelna u silnice k Vážanům L., postavená r. 1911, patří zdejšímu rolníku Albinovi Veselkovi.

Poštou patří H. do Křenovic.

Zdravotní obvod „Křenovice-Hrušky" se sídlem v Hruškách.

V H. se narodil 23. října 1854 Josef Střelec, čestný občan v Křenovicích a ve Vyškově. Byl v l. 1892—1903 starostou obce Křenovic; v l. 1906—1913 zem. poslancem; od r. 1910 je předsedou silničního výboru okresu slavkovského.[1])

Jezera

(na Jezerách), druhdy Jezérka,[2]) vesnice 10 km sz. Slavkova, katastr. (11·85 km²) a polit. obec. Založena r. 1710 na panské mýtině. Leží na náhorní rovině u lesa při okresní silnici vedoucí z Pozořic do Hostěnic. Domky souvisejí s domky na druhém kopci v Pozořicích.

Chalup bylo s počátku 18, do r. 1754 i s pastuškou 22 (= $^4/_{64}$ lánu); do r. 1776 postaveny ještě 4 chalupy. Mimo to byla zde panská myslivna (nyní hájovna) „Wildenberg" a rasovna.

Z 18ti nejstarších chalup (jest to řada domků „na hrubé straně")[3]) platilo se r. 1776 pozemk. činže při sv. Jiří a sv. Václavě po 55 kr. $2^2/_3$ denáru, místo přediva o sv. Martině 23 kr. $1^1/_3$ denáru. Držitelé jejich „zahradníci" robotovali 9 dní ročně[4])

---

[1]) Odpověď Viléma Ondráčka, faráře v Křenovicích, na dotazník Vlastivědy.

[2]) V lesní trati „Na kopaninách" je panská louka „Jezero", bývalé jezérko. Takových „jezérek" (nádrží dešťové vody) bylo a jest tam dosud více i v obci samé. Odtud jméno „Jezérka", „Jezera".

[3]) Mají před okny velké zahrady a za dvorkem směrem k lesu pole po 6—8 m., osázené ovocnými stromy.

[4]) 3 dni při senoseči, 3 o žních a 3 buď při sečení otavy nebo řezání chmelu. — Později zahradníci vůbec nerobotovali, užívali zdarma každý po 1 jitru panských kopanin a dostávali ročně 4 kopy tvrdých otýpek proutí a něco vařiva a piva. Po r. 1850 vyvazeny všechny naturálie každému za 100 zl. víd. m. a obdržel každý do vlastnictví 1 míru panského pole u jezerské myslivny.

(za ostatní robotu platili ročně po 5 zl.). Vrchnost platila za ně kontribuci. Z pastušky se neplatilo a nerobotovalo.

Z pozdějších 7 chalupníků robotovalo 6 po celý rok týdně 1 den pěšky s 1 osobou; jeden z nich platil místo roboty 2 zl. ročně, 5 platilo pozemk. činže při sv. Jiří a sv. Václavě po 40 kr. a dva po 1 zl. Držitelé 4 chalup, postavených v letech 1754—1776, platili sami kontribuci po 36 kr. Podruzi robotovali ročně 26 dní; platili, jak zmíněno u Pozořic. —

657 strychů (po 135□°) panských kopanin bylo tehdy pronajato za 32 zl. 51 kr., pak kopanina na $2^2/_8$ m. výsevku za 31 kr. (Urb. fase č. 58.)

R. 1790 bylo tu 38 domů, 221 obyv.; r. 1900: 86 d., 509 obyv. katol. čes.; r. 1910: 105 d., 531 obyv. katol. (528 Č., 3 N.)

Obec je přifařena a přiškolena do Pozořic; i poštou tam přísluší.

V obci je zvonice z r. 1822.

Ve farních matrikách připomíná se po prvé osada „Jezero" r. 1710.

Obecní majetek: chudobinec č. 22, hasičské skladiště a 4200 K kmenového jmění.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 8 výborů. Prvním starostou až do r. 1866 byl Kobliha.

V katastru obce je 70·64 ha polí, 5·14 ha luk, 9·57 ha zahrad, 6·38 ha pastvin, 1.078·54 ha lesa.

Trati: (polní) Za myslivnou, Pod kněží horou, Bílé hlíny, Za humnama, Kopaniny; (lesní): Oulehla, Baba, Mírovec, Nad močidlem, Hrnčířů žlíbek, Prostřední kopec, Kněžova seč, Kalečník, U milířů, Řádky = u chlapečka[1]) = u Wiehlovy boudy, Hrad[2]), Hlásnice, Rékoví, Vysoká, Kopaniny, Mezník, Červený kopec, Na hrádku (u Vítovic), Pod koválovský; kopce v lese: Baba 419 m, Mírovec, Prostřední kopec, Kalečník 534 m, Hlásnice, Vysoká, Červený kopec (536 m, triang. bod).

Spolky: hasičský, skupina textilníků s tělocv. „Lasallem", potravní.

Občané mají nyní pronajata od vrchnosti kopcovitá, štěrková pole, vzdělaná z vymýcených lesů.

---

[1]) Dle pověsti ztratil prý se tam 4letý chlapeček a do smrti se uplakal.
[2]) Zde asi stával hrad „Vildenberk".

Druhdy byla zde panská cihelna, v níž dohlížel kravák. Bydlil na dolním konci obcí č. 1 a směl si držeti 12 krav.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Blaháků č. 4, Šroftů č. 6, Bajerů č. 9 a 10.

Obec utrpěla cholerou r. 1849 († 24), r. 1866 († 21); krupobitím r. 1891.[1])

V obvodu obce jezerské v trati „Na hradě" v lese „Rékovím" nad koválovským potůčkem stával nejspíše hrad **„Vildenberk"**, náležející pánům z Vildenberka (v. Pozořice). Dosud tam znáti valy a zasypanou studni. Zalesněný kopec proti hradu slove „Hlásnice".[2]) Při stavbě okresní silnice ze Šumic do Pozořic v l. 1908—1910 přišlo se na zděnou, klenutou podzemní chodbu (1 m šířky a asi 2 m výšky), jež se považuje za tajnou chodbu, vedoucí z býv. hradu v lese „Rékoví" do Šumic k rybníčku „na Hradské".[3])

V obvodu obce je též hájovna „Vildenberk" (lid říká „vítovská"), oddělená hlubokým žlebem od kopce řečeného **„Hradisko"** nebo **„Hradišček."** Snad tu bylo sídlo vládyků z Hradiska (Hradišťka), kteří se připomínají v deskách zemských ve století XIV. a XV.[4])

Ješek z H. měl r. 1385 statek v Rašovicích od rytíře Mareše z Kostelce. R. 1387 spolčil se naň se svými dědici a r. 1392 s Mirkem z Chlumu. Po 6 letech prodal jej svému švagrovi Janovi Švehlovi ze Soběhrd.[5])

Ovdovělá manželka jeho Eliška žalovala r. 1415 Annu, vdovu po Mikuláši Romanovi z Vítovic, o zprávní list na dvůr ve Velešovicích, sama pak byla od ní t. r. pohnána z 50 hř. gr., že jí odkoupila její základ od Archléba z Vážan.

---

[1]) Odpověď Šebestiána Párala, faráře v Pozořicích, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Dle pověsti Žižka, když dobývaje hradu s ořem svým přeskakoval koválovský potůček „s Hlásnice" směrem ke hradu, zanechal tam na balvaně „na čertově stole" otisky koňských podkov, jež se tam ukazují.

[3]) Na podzemní zděnou chodbu přišlo se v Šumicích též u čís. 27. v trati „Na kopečku" (druhdy „Na pivovaře").

[4]) Psalo se r. 1385 Hradgiestko, 1392 a 1398 Hradistko, 1415 Hradišťko, 1417 Hradissczko. — V novém ukazateli k zemským deskám klade se „Hradisko" ke Kroměříži.

[5]) Měl za manželku sestru Ješkovu Jitku.

R. 1417 Archléb z Lipiny zapsal jí ve dsky i jejímu synovi Ješkovi z H. druhou polovici kostelního podací s podsedkem ve Vážanech, jež po smrti Ješkově připadla králi Jiřímu z Poděbrad; od něho pak vložena ve dsky r. 1466 klášteru kartouzskému v Nové Vsi (v Králově Poli u Brna).[1])

Kavriánov,

politicky samostatná obec, katastrálně spojená se Šaraticemi (v. t.). Založena r. 1785 na pozemcích zrušeného klášterního dvora v Šaraticích. Jméno své má od tehdejšího guberniálního presidenta moravsko-slezského hraběte Ludvíka Cavrianiho.

R. 1790 bylo tu 33 domů, 166 obyv.: r. 1834: 43 d., 286 obyv.; r. 1900: 70 d., 307 obyv.; r. 1910: 72 d., 295 obyv. čes. (285 katol. a 10 evanď.)

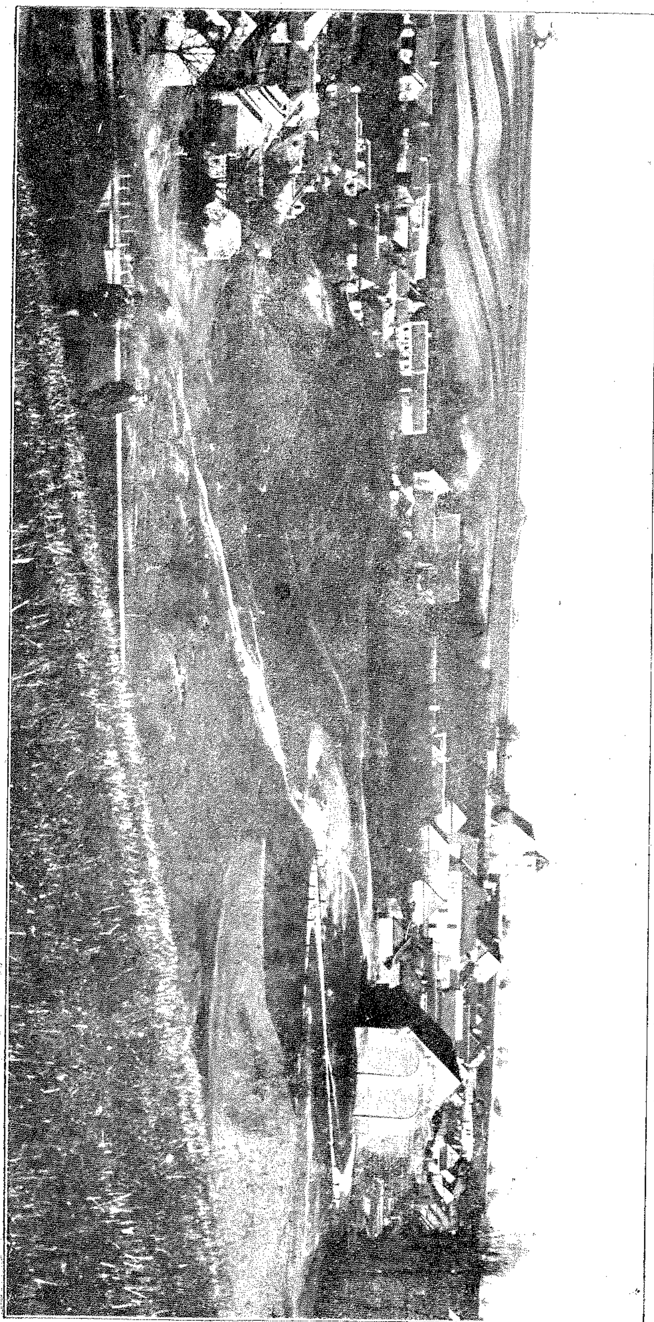
Kobeřice,

(1283 Kobariz, 1366 Cobericz, 1376 Koberzicz), farní ves v pahorkaté krajině na výběžku Ždánského lesa, 8 km. j. Slavkova, katastr. (16·76 km²) a polit. obec, 328 m nad mořem. (Obr. 64.) Od r. 1889 vede jimi spojovací okresní silnice z Otnic do Nížkovic. — Ulice „vrchní" a „dolní", (v nichžto jsou rolnické usedlosti), pak „Beneška" a „Kostelní" stavěny jsou do kříže a sbíhají se v dosti prostrannou náves. Jiné části osady slovou „Kojatky", „Zmola" a „V kedletech", kdež nově postaveny r. 1910 3 mlýny (zděný povětrný, dřevěný povětrný [již není] a s benzinovým pohonem).

R. 1617 bylo tu 61 domů, později 60. Poddaní robotovali při zdejším dvoře, platili úroku sv.-jirského 14 zl. 1 gr. $6^{1}/_{2}$ d. a sv.-václavského 23 zl. 19 gr. $6^{1}/_{2}$ d., platu z rolí při sv. Martině (a sice ze 136 honů pusté vsi Němčan) 22 zl. 20 gr. 6 d., za odúmrt 6 zl. 18 gr., slepic $125^{1}/_{2}$ kusu, vajec $48^{1}/_{4}$ kopy. Každá selka i podruhyně musily napřísti 2 předena ročně.

---

[1]) Z. d. B. tisk. VII. 300 559, 1100; VIII. 40, 41; XI. 341; XIV. 143; Kn. půh. tisk. II. 307.

Obr. 64. Pohled na Kobeřice.

Válkou 30letou ves tolik utrpěla, že ještě r. 1656 bylo ze 60 domů[1]) jen 7 osedlých a $120^2/_8$ m. polí obdělávaných, ostatní domy pusté a při nich $892^6/_8$ m. polí a $60^5/_8$ m. vinohradů („v Kuchyňkách", „V přední a zadní hoře"). Teprve od r. 1657 do r. 1674 nově osazeno 31 a nově pusty 4 domy.

R. 1751 bylo tu 63 domů[2]), 1401 m. polí orných a $74^5/_8$ m. ladem ležících, pastvin $59^3/_8$ m., zahrad $6^1/_8$ m., luk po 106 vozů sena, vinic $59^2/_8$ m. a lesa $7^4/_8$ m.; r. 1837: 98 domů, 636 obyv.; r. 1900: 194 d., 989 obyv.; r. 1910: 218 domů, 1015 obyv. katol. Čechů kromě 6 Němců.

Domy stojí ponejvíce těsně vedle sebe průčelím do ulice; zahrádky před nimi pořídku se uchovaly.

Kobeřice bývaly samostatným statkem a sídlem rytířským.

R. 1366 Vilém z Kobeřic věnoval na této vsi manželce své Zbynce 20 hř. úroku ročního, spolčil se r. 1373 s Jindřichem z Nevojic na všechny statky a brzy na to prodal[3]) celou ves s tvrzí, dvorem, podacím kostelním, s rybníky, vinicemi a vším příslušenstvím Ješkovi řečenému „Marketa" z Rožďálovic. Ten dobrovolně přijal vše v léno r. 1374 od markraběte Jana. Po smrti Ješkově připadly Kobeřice markraběti Joštovi, jenž je daroval r. 1398 Pešíkovi Kdulincovi. Syn Pešíkův Václav vzal r. 1399 Jana z Moravan na spolek svých statků v Kobeřicích a ustanovil jej tu svým dědicem. Jan z Moravan zapsal r. 1407 Lídě, manželce Zbyňka z Dřínového, když při s ní vedenou prohrál, 100 hř. věna na zdejších 5 lánech úročních, 15 chalupách a 2 krčmách, jež na vše se spolčila se svým manželem.[4])

Ze statků Jana Moravanského obdržel tu právem zemským největší díl Martin z Drahanovic[5]), 2 lány Habart ze Sulejovic

---

[1]) Tři $^5/_4$lány po $61^2/_8$ m., 4 lány po 49 m., 5 půllánů po $24^4/_8$ m. (kromě obecního), 24 čtvrtlánů po $12^2/_8$ m. a 24 domkářů. (Lánský rejstřík.)

[2]) 7 l., 2 $^1/_2$l., 37 $^1/_4$l., 6 podsedníků, 10 domkářů, obecní dům. Rekt. odd. č. 177.

[3]) Vklad do desk stal se teprve r. 1376.

[4]) R. 1406 žalovala ještě Jana z M. ze škod 60 hř. gr., které jí touto při vzešly, ale mimosoudně se porovnali.

[5]) Několikráte pohnal k soudu Jana z M. Tak r. 1406 ze 264 hř. a opět ze 300 hř., že mu slíbil ve dsky vložiti ves Kobeřice k dědictví a sobě z desk vyložiti a toho dosud neučinil. Nastal sice poklid mezi nimi, ale již r. 1407 Martin obnovil žalobu. Vytýkal, že Jan z M. nebožtíkovi Erhartovi byl Kobeřice poručil, aby je prodal, a on na tu řeč je u Erharta koupil; nyní pak Jan z M.

(Silůvek), 3 rybníky a všechny lesy mimo les „Černín“ Jan z Hodic a hřivnu ročního úroku na láně hospodáře kostelního brněnský žid Leubman. R. 1412 Habart ze Sulejovic přijal zde na spolek Hanuše z Vedrovic a Jan z Hodic prodal svůj díl Martinovi z Drahanovic, jenž t. r. prodal ves Kobeřice (vyjma 2 lány Habartovy) s tvrzí, kostelním podacím, se všemi chalupami, chaloupkami, lázněmi, krčmami a vším příslušenstvím Sazemovi z Tasova, ale hned zase koupil od něho všechno zpět a zajistil tu manželce své Dorotě 150 hř. věna. R. 1415 přikoupil ještě od žida Leubmana hřivnu ročního úroku na zdejším láně a v l. 1415—1416 zveden jest plným úřadem na díl Habartův.[1]) Proti statkům Martina z Drahanovic ve dsky vloženým marně kladl odpor r. 1415 Petr z Uherska, jenž kdysi měl spolek s Janem z Moravan. Ovdovělá manželka Martinova Dorota vzala na spolek věna a práva svého v K. r. 1420 svou dceru Annu, manželku Beneše ze Strabenic a r. 1455 (ve dsky vložena 1464) její syn Bušek daroval svůj otcovský díl v K. svému bratru Mikuláši, jenž zapsal zde manželce své Elišce z Mejlic a Prus 125 hř. gr. a učinil ji poručnicí všech svých statků. Měla jí zůstati po jeho smrti dotud, dokud by svého vdovského stavu neproměnila. Eliška přijala r. 1490 na spolek věna a práva svého v této vsi své syny Martina, Znatu a Mikuláše, z nichž poslední postoupil tu r. 1492 bratrovi Martinovi svůj otcovský díl i věno po matce k tomuto dílu. Po Martinovi držel statek koberský již r. 1520 bratr jeho Znata, jehož syn Jan poručil r. 1539 (ve dsky vloženo

Obr. 65.
Znak pánů z Vlašimě.

---

nechce mu je podle slibu svého ve dsky vložiti i pokládal si škody za 300 hř. Bylo mu také dáno za právo a r. 1409 zveden jest do Kobeřic a zajištěno mu zde 30 hř. úroku ročního ve 300 hř. na lidech Jana z M. (na 1 svobodném láně a 7 poddanských, na 11 chalupách a 8 chaloupkách osedlých, na lázni, 2 krčmách, na 10 lánech a 10 chalupách pustých, na dvoře pustém o dvojím popluží, na tvrzi, podací kostelním lukách, lese „Černově“, vinicích, desátcích viničních a jiném příslušenství.)

[1]) Vpadl mu totiž Habart r. 1414 v jeho dědictví v K. o více 15 hř. gr., než-li měl míti, a opět r. 1415 držel mu zde o 20 hř. gr. více nemaje k tomu práva.

1540) tvrz a ves K. se vším příslušenstvím své sestře Elišce z Drahanovic, manželce Jana Jankovského z Vlašimě,[1]) a dětem jejich[2]) na ten způsob, aby z toho statku vydala manželce jeho Anně 500 zl. jejího věna, sestře jejich Anně (provdané za Albrechta Bošovského z Polanky) 1500 zl. a služebníkům jeho Havlovi a Chocholovi po 50 zl.

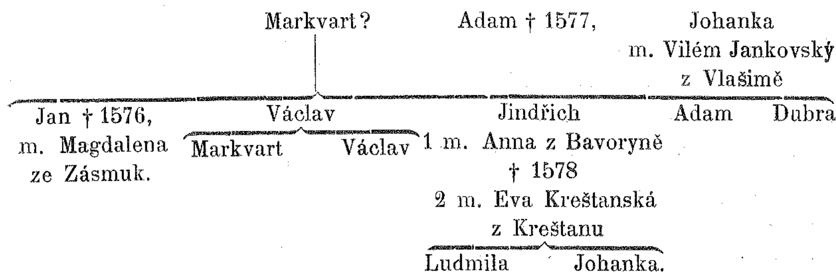
Syn Jana Jankovského Petr vyskytuje se již r. 1566 jako majitel K. — R. 1573 11./11. (ve dsky vloženo 1574) prodal tvrz a ves K. a ves pustou Němčany Janovi Věžníkovi z Věžník[3]) a na Německé Olešné, jenž později byl sudím zemským. Ve své závěti z r. 1576 odkázal manželce své Mandaleně ze Zásmuk 2000 zl. věna a nadvěno 1000 zl. s podmínkou, by dluhy z tohoto statku po něm zůstalé splatila. Pro případ, že by tu nechtěla zůstati anebo se provdala, měli se ve statek K. uvázati bratři jeho Jindřich a Adam, dříve však s manželkou jeho se vyrovnati.[4]) Zemřel r. 1576 a manželka jeho provdala se za Bohuslava Bořitu z Budče na Jiříkovicích. I uvázali se ve statek K. její švagrové Jindřich

[1]) Rod pánů z Vlašimě (obr. 65), jenž se tak psal dle prvotního svého sídla hradu Vlašimě, patří k nejstarším v Čechách a na Moravě. Praotec větve Jankovských z Vlašimě Matěj z Vlašimě a z Jankova připomíná se r. 1360. Rod jejich vymřel r. 1740 v Dědicích u Vyškova Adamem Jankovským z Vlašimě.

[2]) Sluli: Jetřich, Petr, Justina, Sentencie.

[3]) Věžníkové (obr. 66.) jsou z nejstarších rodů, kteří ze stavu vládyckého dostoupili až stupně hraběcího (16./7. 1694). Pocházejí ze středních Čech (z Vlašimska), kdež jest jejich původní sídlo, druhdy tvrz a dvůr, nyní jen dvůr Věžníky u Městečka. V XVI. stol. dostali se na Moravu a nabyli tu statkův i na Slavkovsku.

Rodokmen:

[4]) Kdo by z obou po převzetí statku K. přečkal druhého, měl pozůstalým synům bratrovým vydati odtud, když by k letům přišli po 1500 zl. a každé dceři, když by ku vdání přišla, po 200 zl. věna. Mimo to Markvartovi a Václavovi, synům bratra svého Václava Věžníka, poručil vydati odtud, když by k letům přišli, každému 400 zl.

a Adam a to po smlouvě mezi nimi a Mandalenou v srpnu r. 1577 učiněné. Adam vzat byl r. 1578 při čase vánočním od své tety Johanky ve správu statku milešovského a následujícího roku v úterý po velikonocích učinil smlouvu s bratrem Jindřichem o statek koberský. Z půhonných knih viděti, že Jindřich nežil pak se svým bratrem Adamem a tetou Johankou ve shodě. Vystavěl si v K. novou tvrz a psal se v l. 1580—1587 na Nových Kobeřicích. První podnět k tomu dal bratr Adam, že uvázav se ve statek milešovský nesplatil odtud do roku bratrovi Jindřichovi 500 zl., jak jejich strýc v závěti ustanovil. I žaloval jej proto již r. 1580; ano z půhonu r. 1585 viděti, že se Jindřich měl o něm vyjádřiti, jako by jej o Milešovice ošidil. Smířili se však a r. 1587 Adam prodav Milešóvice sídlil s počátku u bratra a byli si navzájem poručníky v půhonech. Po smrti Jindřichově († 1595)[1]) stal se Adam poručníkem jeho statku a dcer Ludmily a Johanky. Ludmila dospěvši let r. 1599 ujala se statku K. a rok na to i na místě sestry své nedílné Johanky prodala ves K. se starou a novou tvrzí, dvorem, 4 rybníky (mlýnským, němčanským, lovčickým a přestanovským) a jiným příslušenstvím Oldřichovi z Kounic a na Slavkově za 15.000 zl. a 2 bečky vína. Teprve po smrti Ludmilině vložila mu vše ve dsky r. 1609 její sestra Johanka Říčanská z Věžník a na Vodlochovicích.

Obr. 66.
Znak pánů z Věžník

Při panství slavkovském zůstaly do roku 1617, kdy po smrti Oldřicha z K. rozdělili se synové jeho Bedřich, Karel, Maxmilián a Lev Vilém o jeho 4 statky (slavkovský, ždánský, uherskobrodský a lomnický.) Bedřich ujal se statku lomnického, k němuž od statku slavk. připojeny Kobeřice, Nížkovice, Milešovice, a Mouřinov. Pro účastenství na odboji proti císaři Ferdinandovi II. byl odsouzen Bedřich ke ztrátě cti, hrdla a statků. Kobeřice s Nížko-

[1]) Jindřich Věžník těžce urazil t. r. zem. hejtmana Jana Němčického z Němčic i ostatní pány soudce, kteří vzali jej ve svou kázeň. Hořem nad tím zemřel.

vicemi, Milešovicemi a Mouřinovem odloučeny od statku lomnického, jejž koupil Sigfrid Kryštof Breuner, a spojeny se statkem ždánským, v jehož držení dostal se r. 1622 Maxmilián z Lichtenštejna. Při statku tomto již zůstaly (v. Pozořice).[1])

V místě, řečeném „Na valech“, stávala stará i nová[2]) tvrz. Tuto postavil Jindřich Věžník r. 1580, když se nepohodl se svým bratrem Adamem, i psal se pak „na Nových Kobeřicích“. Při nové tvrzi byl dvůr se 2 stodolami, ovčírnou a se štěpnicí pod starou tvrzí. Ze 4 panských vinohradů utěžilo se s počátku XVII. stol. průměrně ročně 5 beček vína.[3]) Mlýn byl o 2 kolech moučných a 1 stupě. Rybníky sluly tehdy: „mlýnský“, „němčanský“ (dle zaniklé osady), „lovčický“ a „přestanovský“.

Poddaní panství ždánského v okrese slavkovském byli povinni vrchnosti r. 1750 těmito platy a dávkami (ve staré měně):

Obec	Činže z pozemků				Viničného		Místo předení o sv. Michalu		Slepic	Vajec
	o sv. Jiří		o sv. Michalu							
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.		
Kobeřice	24	13	27	43	12	43	16	40	97	2894
Lovčičky	9	15	9	15	60	88	8	35 1/2	58	—
Milešovice	37	14	—	—	7	48	16	3	57	330
Nížkovice	44	48	25	38	4	34	19	49	107	1392
Otnice	35	7	35	7	16	2	17	12	64	774

[1]) Z. d. B. tisk. IV. 450; VI. 36, 374; VIII. 70, 288; IX. 180, 181, 357, 418—421; XI. 33, 194; XII. 63; XIII. 116—118; orig. XII. 1, 19; XXII. 21, XXVI. 24, 39; XXX. 16; C. D. Mor. X. 237; Kn. půh. tisk. II. 6, 42, 43, 78, 149—152; 292, 328, 335, 339, 344, 355; Kn. půh. B. orig. XII. 93; XVII. 52, 319, 322; 323; XIX. 220; XXIII. 474; XXV. 452; XXVI. 436; XXVII. 233. 234, 287, 315, 412, 498, 509; XXIX. 149, 308, 411, 485, 628; XXX. 143, 249, 325, 650, 874; XXXI. 503; XXXIII. 91, 40, 159, 161, 193.

[2]) Dle urbáře panství slavkovského „bylo v ní pokojů pod zemí i nad zemí spotřebu.“ — R. 1889 při stavbě okresní silnice přišlo se tu na okrouhlou zeď přes 2 m. tlustou a asi 3 1/2 m. hlubokou z tvrdého kamene. Použito z ní na stavbu silnice 100 m³ kamene.

[3]) V l. 1609 byly již vinohrady „V přední hoře“ (24 1/2 čtvrti) a „V zadní hoře“ (16 čtvrtí) pronajaty za plat 8 gr. ze čtvrti při sv. Martině.

Kobeřšti dávali ještě vrchnosti desátku obilného $^1/_4$ m. pšenice, $32^1/_4$ m. žita, $3^3/_8$ m. ječmene a $21^3/_4$ m. ovsa, Lovčičtí ze sklepů 45 kr., Nížkovští z rybníku 3 zl. 30 kr. a ze zahrádek 2 zl. 56 kr., Otničtí 22 hus[1]), z pastvin 8 zl. 30 kr. a za hlínu hrnčířskou 2 zl.

Mimo to dostávala vrchnost loje z jatek, pokud byly osazeny, po 10 lib.; ze mlýna v Milešovicích 92 zl. a v Otnicích 30 zl.; z panské hospody v Otnicích 158 zl. 20 kr.; platu z chalup v Kobeřicích 3 zl. 20 kr., v Lovčičkách 2 zl., v Milešovicích 4 zl. a v Nížkovicích 1 zl.; od podruhů v Kobeřicích 3 zl., v Lovčičkách 7 zl., v Milešovicích 15 zl., v Nížkovicích 4 zl. a v Otnicích 2 zl.

R. 1750 měla vrchnost ždánská v okrese slavk. tři dvory, jež měly:

	polí:[2])	zahrad:	lesů:	z luk sena	a otavy vozů
koberský	$202^7/_8$ m.	—	$1875^2/_8$ m.[3])	$169^1/_3$	$43^1/_3$
milešovský	$288^1/_8$ m.	14 m.	528 m.[4])	25	—
otnický	522 m.	$15^3/_8$ m.	—	$5^2/_3$	—

Vrchnosti náležel ještě les u Lovčiček v trati „Zadní hájek“ $65^5/_8$ m. a v trati „Horní Novosady“ $84^1/_8$ m.. u Nížkovic les na $92^4/_8$ m.; u Milešovic rybník na 50 kop kaprů. Otničtí musili vyšenkovati ročně 3 sudy panského vína.

Robotovali r. 1775 $^5/_4$láníci a láníci po tři čtvrti roku týdně 2 dni, $^3/_4$láníci $1^1/_2$dne, $^1/_2$láníci 1 den se 4 koni,[5]) $^1/_4$láníci 3 dni a podsedníci $1^1/_2$ dne s 1 osobou pěšky. Od sv. Jana do sv. Michala kromě této roboty robotovali ještě týdně $^5/_4$láníci a láníci 4 dni, $^3/_4$láníci 3 dni, $^1/_2$láníci 2 dni, $^1/_4$láníci 3 dni s 1 osobou pěšky. Domkáři robotovali po celý rok týdně 1 den a podruzi $^1/_2$dne s 1 osobou pěšky.[6])

Farní kostel sv. Jiljí opata, původně slohu gotického, stojí na návrší nad osadou na hřbitově. Z bývalého slohu do-

---

[1]) Již tehdy bylo zvykem dávati místo slepice 7 kr., místo vejce 1 denár, místo husy $13^1/_2$ kr.

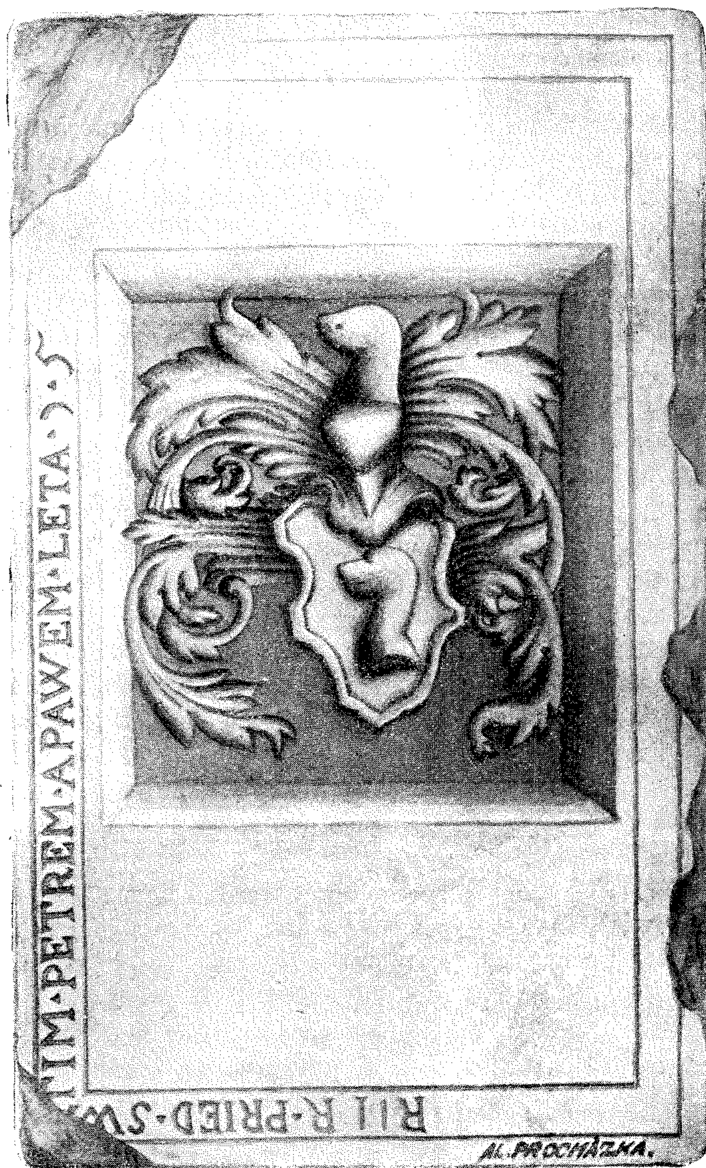
[2]) Třetina polí u všech dvorů ležela ladem. Dom. fase č. 137.

[3]) V tratech: „U bílého vlka“, „Ličák“, „Bezděk“, „Kněžák“, „Komora“ a „Vlčava“.

[4]) V trati „Křestánov“ (pův. „Přestanov“).

[5]) Po případě s 2 koni dvakráte tolik dní.

[6]) Urb. fase č. 61.

Obr. 67. Náhrobní kámen Adama st. Věžníka z Věžník.

choval se got. oblouk nad vchodem z předsíně do lodi a zazděné sanktuarium v presbytáři (str. evanď.).[1])

Kostel má 3 oltáře: hlavní sv. Jiljí; vedlejší sv. Josefa a Ukřižovaného Spasitele[2]) (druhdy sv. Františka Seraf. a sv. Michala).

Před schody na kůr (dříve před stupněm do přesbytáře) je náhrobní kámen Adama staršího Věžníka z Věžník a na Milešovicích († r. 1577). Na kameni je znak Věžníků hlava psí; z nápisu, vrytého velkou latinkou, lze čísti: . . . . R. PRIED . SWATIM . PETREM . A PAWEM . 1 . 5 . . . (Obr. 67.)

Na věži byly do r. 1917 3 zvony:

I. „Sv. Jiljí“ 140 kg, s nápisem anno domini mille CCCC und lx iii ar ihs o rex glorie veni cum pace

* II. „Sv. Jan“ 78 kg ulit r. 1726 brněnským zvonařem Zikm. Kerkrem.

* III. „Umíráček“ 28 kg z r. 1698.

2 staré ornáty z bílé hedbávné látky věnovány odtud mor. slez. průmyslovému museu v Brně.

Kostel má vlastního jmění: 4580 K; zádušního: 3542 K; stavební fond kostelní 10.000 K.

Fara byla tu již v XIII. stol. R. 1283 zdejší farář Jindřich byl svědkem na listině, kterou Hartman z Holštýna věnuje klášteru zábrdovskému ves Bukovany s kostelem, lesy a vším příslušenstvím.[3]) R. 1409 farář Jaroš byl svědkem při zvodu Martina z Drahanovic na statky Jana Moravanského v Kobeřicích.[4])

Za století XVI. osadili zdejší faru luteráni a drželi ji až do protireformace.

Asi r. 1624 („dle Volného“) spravoval Lovčičky s Kobeřicemi katol. kněz Albert Klimkovič, načež do r. 1650 příslušely s Nížkovicemi ke Slavkovu. Od r. 1650—1672 spravoval je farář damborský, pak opět farář slavkovský, až r. 1690 připojeny k obnovené duchovní správě v Křižanovicích a r. 1692 ku zřízené exposituře v Nížkovicích, jež r. 1784 povýšena na lokalii a r. 1859 na faru.

---

[1]) Malá got. sakristie zvětšena r. 1872, při čemž její got. klenba zrušena.

[2]) Nynější oltářní obrazy zjednány po znovuzřízení duchovní správy.

[3]) C. D. M. IV. 282. „Bukovany“ značí tu ves „Bukovinku“ na Brněnsku.

[4]) Kn. půh. tisk. II. 152. — Volny připomíná ještě v Kobeřicích s poč. XIV. stol. faráře „Čekače“ a r. 1414 „Mikuláše“.

Roku 1875 znovuzřízena v Kobeřicích duchovní správa, když se obec postarala o řádnou dotaci faráře i kostela nadační listinou ze dne 15. října 1874.

Nynější fara (býv. myslivna) postavena r. 1811, posledně opravena r. 1900.

Obr. 68. Alois Procházka.

Má vlastního jmění 23.810 K, nemovitého 5 ha 5329 m². Matriky počínají r. 1785.

První farář Josef Svoboda (1875—1888) založil pamětní knihu, horlivě pečoval o výzdobu chrámu. Od r. 1888 dosud: Josef Hammerschmied; založil stavební fond kostelní.

Škola. Děti chodívaly odtud do školy nížkovské. Potom docházel sem třikrát týdně školní pomocník z Nížkovic a vyučoval v malé jizbě při bývalém obec. hostinci č. 12. R. 1811 zřízena zde filiálka školy koberské „v Kostelní ulici“ nákladem náboženské matice; po požáru r. 1834 nově postavena a r. 1850 stala se samostatnou.

Z *filiálních* učitelů déle působili: Frant. Odl (1811—1823); Kajetán Ondráček (1823—1829); Karel Pokorný (1838—1849); ze *samostatných* správců školy: Blažej Procházka, (1850—1857); Karel Julínek (1858—1873); Jan Procházka (1877—1903), založil pamětní knihu a knihovnu školní a učitelskou; Karel Krampl (—1916). Od r. 1919 Alois Procházka (obr. 68.), jehož otec i děd jako správcové školy zde působili. Narodil se 18. května 1875 v Lomnici u Tišnova. Je učitelem od r. 1894 a vyučoval dříve ve Lhotě u Vyškova, v Blažovicích, Křenovicích a Olšanech. Od r. 1906 jest jednatelem „Mor. klubu archeologického“, jejž pomáhal založiti. Vedle článkův archeologických (viz seznam u stati „Slavkovsko za pravěku“ str. 37.) vydal r. 1902 spisek „Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyškovsku“, r. 1905 „Památky z bitvy u Slavkova“, r. 1907 s prof. Černým populární brožuru na ochranu památek archeologických. Na Vyškovsku objevil a prozkoumal četná pravěká naleziště. Rozsáhlé sbírky jeho uloženy jsou v zem. museu v Brně. Pořádal četné přednášky a výstavky archeologické. Je čestným občanem koberským.

R. 1886 postavena „v Benešce“ v zahradě domu č. 54 (nyní obecního) *nová* škola 2třídní; r. 1899 rozšířena na 3třídní; r. 1910 provedena přístavba školy.

Nyní je škola 3třídní s 1 pobočkou.

Obecní majetek: Obci patřil už r. 1617 $^1/_2$lán rolí ($24^4/_8$ m.) a krčma; r. 1751: krčma, pastuška, $13^4/_8$ m. polí orných a $74^5/_8$ m. ladem ležících, $59^3/_8$ m. pastvin, $7^4/_8$ m. lesa; nyní: 63 ha polí, 1 ha zahrady, 8 ha luk, 23 ha pastvin, 17 ha lesa; z budov: škola, radnice č. 54 a stará škola.

Obec spravovali před zrušením roboty: rychtář[1]), purkmistr a konšelé.

Celkem je při obci: 639·84 ha polí, 66·78 ha luk, 9·9 ha zahrad, 8·75 ha vinic[2]), 39·23 ha pastvin, 880·87 ha lesa.

Rybníky jsou již všechny vysušeny.

Trati[3]): (polní) Křesťánůvky, Syslůvky, Létně, Dlouhé, Příčky, Panské, Netroufalky, Kuchyňky, Vinohrady, Podsedky, Přední,

---

[1]) R. 1585 byl rychtářem Jakub Jonálek a horným Ondra Jilkový.

[2]) Stále více se přeměňují v pole.

[3]) Půhony brněnské zmiňují se: r. 1580 o hájích řečených „Černoví, Kuchyňka, Dřínoví a Kerlejtě“; r. 1585 o pozemcích v horách „V lazebničím“ a „Pod bořím“. (Kn. půh. B. orig. XXIX, 150, 606.)

Prostřední, Uzké, Roviny, Kedlety, Čtvrti, Záfagrunty, Nová Pole, Kratiny, N ě m č á n y, Nadzelničky a j.; (lesní) Fagrunt (Pfarrgrund), Kněžák, Líčák, Bezedník (druhdy: Bezděk; studánce v něm říkají „bezedná"), H a k l í k se Zámčiskem, Komora, Kolibský, Vlčava, Křestánov, kopec „Dřínovec".

Pod „Valy" proti panskému dvoru je soukromá c i h e l n a z r. 1913 a „na Valech" jubil. školka „Štěpnice".

Obr. 69. Pomník postavený v Kobeřicích padlým rodákům ve světové válce.

S p o l k y: hasičský, odbor Národní jednoty pro jz. Moravu (z býv. spolku čtenářsko-pěveckého), Sokol.

R. 1919 dal postaviti „Sokol" v K. pomník padlým rodákům ve světové válce. (Obr. 69.) Stál asi 8000 K a zhotovili jej zdejší

rodáci: Jos. Urban, sochař v Přerově, a Jakub Přichystal, kamenický mistr v Jasenici.

Samoty: Asi 2 km východně Kobeřic je myslivna „Pindula“ a 2 km jižně hájovna „ve Vlčavě“.

V trati „Němčány“[1]) stávala zaniklá osada **Němčany** (v. Kobeřice) a s ní hraničila zaniklá osada **Mezilesice** (Mezilešice, Mezlešice), v trati „Haklíku“.[2])

Mezilesice jako statek kláštera zábrdovského byly potvrzeny r. 1237 papežem Řehořem IX.[3])

Později drželi je vládykové z Mezilesic. Tak v l. 1406—1409 vyskytuje se v půhonných knihách jako žalovaný a svědek Vilém Kyj z M. R. 1409 připomíná se Libomír z M.; za manželku měl Ludmilu z Rožtítek. R. 1460 byly již M. u panství slavkovskeho[4]); [r. 1497 uvádějí se při něm jako ves pustá]. Nicméně psali se dle nich vládykové, kteří měli své statky v Mouřinově. Z těchto se připomínají Jindřich (Krúpa) z M. v l. 1446—1466, jeho syn Václav v l. 1466—1504. Synové Václavovi byli Jan, Jindřich, Petr a Bernard, jimžto jakož i jejich matce Zuzaně z Lilče vložil ve dsky r. 1531 Vilém z Víckova a na Cimburku a Alena z Lilče ves Velké Hostěrádky. 5 let později zapsali do desk bratří Jan a Václav z Kounic a na Slavkově Janovi a Jindřichovi Mouřinovským z M. a na Hostěrádkách tvrz a ves pustou Mezilesice a téhož roku Oldřich Přepyský z Rychmburka ves Milešovice (v. t.), k nimž Mezilesice připojeny.

Vládykové z Mezilesic připomínají se též v l. 1573—1616 na Bošovicích. Jsou to: Václav Mouřinovský z M. (koupil Bošo-

---

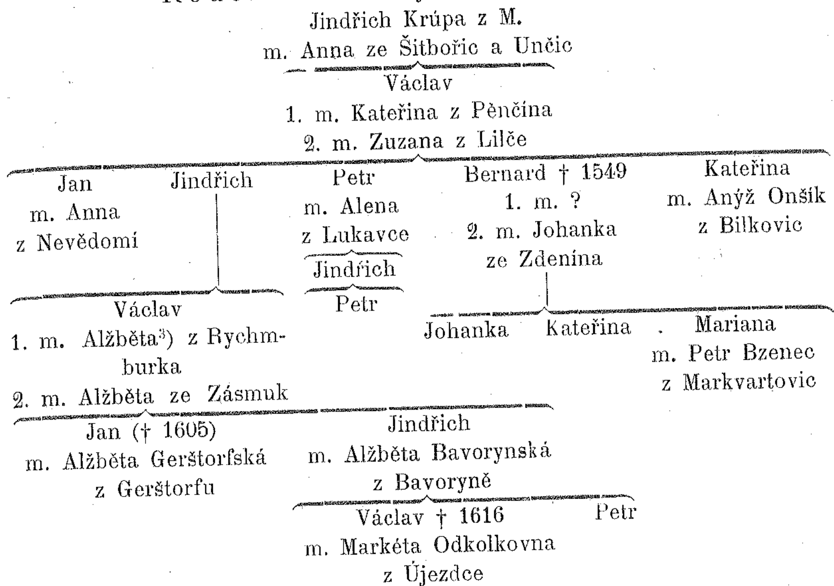
[1]) Na jihovýchodním okraji, v sousedství trati na „Čtvrtích“, kde nynější řídící školy objevil před několika lety 8 kostrových hrobů v řadách se zbytky prken, bez jakýchkoli milodarů.

[2]) Odpověď Marie Jiříčkové, učitelky v Otnicích, na dotazník vlastivědy.

[3]) Gustav Friedrich v Codex dipl. et epist. regni Bohem. tom. II, č. 364 pokládá za podezřelou listinu v C. D. M. II. č 48, jížto král Přemysl Otakar I. potvrdil r. 1210 založení kláštera zábrdovského a statky mu věnované, mezi nimiž se uvádějí Mezilesice. Klášter založil Lev z Klobouk. Ustanovil, zemře-li bez mužských potomkův, aby s jinými statky užívala jich manželka jeho Žofie do svého provdání anebo, nevdá-li se, do své smrti, načež měly připadnouti klášteru.

[4]) Machna ze Začan žalovala t. r. Jana z Valdštejna a na Slavkově i manželku jeho Kateřinu ze 200 hř. gr. stř., že jí drží její vlastní zboží Mezilesice, kteréž na ni spravedlivě spadlo po jejím † otci. Mimosoudně však se porovnali.

vice r. 1573, ve dsky vloženo 1574), jeho synové Jan[1]) a Jindřich a synové Jindřichovi Václav a Petr[2]).

Koválovice[4]),

katastr. (4·44 km²) a polit. obec, 8 km s. z. Slavkova. Leží při okresní silnici v dolíku s obou stran koválovského potůčku. Části osady slovou: Vrchní konec neboli Brnčín, Dříňa, Dědina, Dolní konec, Příhon, Ve dvoře.

---

[1]) Prodal r. 1601 spravedlnost svou 120 zl., jižto měl na gruntě ve Slavkově, Jiříkovi Morkovskému za 42 zl. hotových (Kn. grunt. slavk. III, 503.).

[2]) C. D. M. č. 285.; Z. d. B. tisk. XII. 452, XIII. 89; orig. XII. 25; XIII. 10; XX. 4; XXI. 6, 8; XXVI. 20; XXX. 4, 52; Z. d. O. tisk. VII. 827—829; XI. 169, 170; XII. 452; Kn. půh. tisk. II. 31, 152, 263; IV. 38, 39, 99, 232, 480, 518; VII. 277; Kn. půh. B. orig. XV. 313; XVII. 52, 76, 212, 213, 220; XVIII. 58; XIX. 352; XX. 44; XXII. 134, 402; XXIII. 196; XXV. 456; XXVI. 310; XXVII. 333, 334; XXX. 216, 429, 736; XXXIII. 106, 135, 246; XXXIV. 97, 243, 308, 337; XXXV. 12, 364—365, 376, 377, 435; XXXVI. 20, 21.

[3]) Dle „Z. d. B. orig. XXIII. 16"; v „Kn. půh. B. orig. XXXVI. 20—21" jmenuje se Anna Přepyská z Rychmburku.

[4]) Z apellat. koval = kovač, kovář. — Druhdy byly prý tu na staré silnici „slezské" (vedoucí od Brna na Podolí, Koválovice, N. Rousínov k Věličce) 3 kovárny v nyn. číslech 76, 24, 25.

Domy stojí těsně vedle sebe, před mnohými jsou zahrádky.

Před válkou 30letou bylo tu 45 domů[1]) s 1579 m. polí; po válce bylo ještě r. 1656 23 domů osedlých s 821 m. polí[2]); od r. 1657—1675 nově osazeno 5 domů a 1 lán opustl.

R. 1754: 59 domů (5 l., 2 $^{3}/_{4}$l., 12 $^{1}/_{2}$l., 26 $^{1}/_{4}$l., 11 domků bez polí, obecní jatka, kovárna a pastuška, 18 podruhů; mimo to velkostatek měl zde dvůr, krčmu a mlýn; polí orných bylo $1499^{6}/_{8}$ m., zahrad $17^{6}/_{8}$ m., pastvin 65 m. $4^{1}/_{2}$ osminy, luk po $20^{1}/_{2}$ vozu sena a $10^{1}/_{4}$ vozu otavy[3]).

R. 1790: 68 d., 500 obyv.; r. 1900: 131 domů., 776 obyv. katol. kromě 1 isr., 768 Č., 7 N. a 1 jiné národnosti; r. 1910: 142 d., 784 obyv. katol. čes. a 1 Čech evanď.

R. 1131 náleželo odtud celkem 13 popluží kostelu olomouckému[4]).

Jako statek kláštera zábrdovského byly potvrzeny r. 1237 papežem Řehořem IX.

R. 1371 vyskytují se u hradu Vildenberka a byly s ním t. r. prodány markraběti Janovi. Syn jeho markrabě Jošt věnoval je dědičně r. 1402 (ve dsky vloženo 1406) Petrovi z Kravař[5]) odjinud z Plumlova. Mimo to učinil zápis na této vsi Křišťanovi Stupici, jejž r. 1408 pohnaly k soudu[6]) Kateřina a Anna, dcery Mikulášovy, kancléře markrabina, že jim drží jejich ves Koválovice, jakož markrabě Jošt jejich otci a jeho erbům zapsal, a chtěly to listem markrabiným ukázati. Páni ohlédavše r. 1409 oboje listy a jich data, odložili je na markrabí, „aby jeho milost pány zpra-

---

[1]) Jeden $^{5}/_{4}$l. 75 m, 15 l. po 60 m., 3 $^{1}/_{2}$l. po 30 m., 15 $^{1}/_{4}$l. po 15 m., 5 zahradníků s poli po 6—14 m., 5 zahradníků bez polí, 1 domkář s poli (8 m.). Obci náležel lán rolí bez domu. (Lánský rejstřík.)

[2]) Dva přespolní z Pozořic měli zde 95 m. polí: Martin Degrosa 75 m. a Štěpán Kumpán 20 m.

[3]) K pans. hostinci náleželo $16^{5}/_{8}$ m. polí a $^{2}/_{8}$ m. zahrady, k pans. mlýnu $^{4}/_{8}$ m. polí. — Rekt. odd. č. 150.

[4]) Gustav Friedrich v Codex dipl. et epist. regni Bohem. tom. II. č. 364 pokládá za podezřelou listinu v C. D. M. II. č. 48, jižto král Přemysl Otakar I. potvrdil r. 1210 založení kláštera zábrdovského a statky mu věnované, mezi nimiž se uvádějí též Koválovice.

[5]) Příjmení starožitné a vzácné rodiny moravské, jež jméno své vzala si ode vsi Kravař v pruské části knížectví krňovského. (Obr. 70.)

[6]) Neznaly určitě jména jeho; protož praví se v půhoně, „že pohoní Jana řečeného Stupici, odkud se kolivěk píše, anebo kterak jemu křestné jméno dějí.“

vila, v které míře komu zapsal to zboží Koválovice, a což jeho milost sezná, při tom ostaňte obapolně.“ A r. 1412 rozhodli mezi nimi, že „Křišťan Stupice nemá odpovídati, než mají k dědicovi právem hleděti“. Téhož roku Klára z Dražejovic, manželka Jana Kočičky z Říčan, žalovala Jindřicha, syna Petra z Kravař a z Plumlova, že jí drží ves Koválovice proti její vůli a ona má na tom dvě stě hř. gr. a ty jsou jí zapsány od nebožtíka markraběte Jošta prve nežli jemu a než také Stupici. Výsledek půhonu je neznám, ale nepochybně Jindřichovi z Kravař dáno za právo. Neboť drželi po něm († 1420) tuto ves bratří Václav a Jiřík, synové Petra z Kravař a ze Strážnice, bratrance Jindřichova. Když pak r. 1436 Oldřich Kočička z Říčan pohnal k soudu Křišťana Stupici z Koválovic, že mu drží jeho ves Koválovice se vším příslušenstvím nemaje k tomu žádného práva a toho pokládal 200 hř. gr., tu bratří Václav a Jiřík z Kravař jako zástupcové Stupicovi prohlásili na soudě r. 1437, že Koválovice jsou jejich dědictvím; na to páni nalezli, byli-li by kteří jiní dlužhové, jižto by se dědictví (Koválovic) nedotýkali, z toho že může Oldřich Stupici upomínati.

Obr. 70.
Znak pánů z Kravař.

V červenci t. r. Václav a Jiřík z Kravař vložili ve dsky (podle závěti Jindřicha z Kravař a z Plumlova) Zichovi z Lipiny ves Koválovice s alodním dvorem a dvojím poplužím, s rybníkem pode vsí a vším příslušenstvím. Od něho koupili vše r. 1446 Jakub z Maršova a Marketa z Koválovic. R. 1455 Machna z Koválovic přijala zde na spolek manžela svého Viléma z Bolikovic. Anna z Majetína někdy Stupičina pohnala ji r. 1460 ze 70 hř. gr., jež si od ní Machna vypůjčila, a z téhož obnosu jakožto jistce muže jejího Viléma. Poručníky v půhonu byli Jan z Medlan a Jan z Pozořic. Zatím žalobkyně zemřela a tak dle nálezu panského r. 1464 nemusili tomuto půhonu odpovídati. T. r. pohnal je oba Jan z Pozořic ze 70 hř. a z 50 hř., ale mimosoudně se porovnali.

Sám pak žalován byl dvě léta později od Jana z Medlan, „že vzal odúmrt Anny Stupečné z Kovállovic, peníze i statek a to, ježto mi povinována byla a soběvolností mi to držala a toho požívala, koně, krav i postele a vrátiti mi nechtěla a toho pokládám XIII kop; on to věda nechce mi plátce býti".

Machna z Janova a z Kovállovic prodala r. 1480 Kovállovice s dvorem platným (úročním), mlýnem, rybníkem a vším příslušenstvím bratřím Václavovi a Jiříkovi Syrovátkům ze Lhoty. Václav pohnal r. 1481 Hynka z Mejlic a Šumic z 50 hř. gr., že se mu uvázal v příhoniště řečené Dráhy, kteréž přísluší ke vsi Kovállovicům. Půhon odmítnut, neboť Hynek již zemřel. Synové Václava Syrovátky Jan Kuník a Jindřich vložili ve dsky K. r. 1507 Václavovi Pavlovskému z Vidbachu, jenž rok na to věnoval tu manželce své Elišce z Mejlic 750 zl. uh.[1]) Syn jejich Hynek[2]) prodal r. 1563 (ve dsky vloženo r. 1564) Albrechtovi Černohorskému z Boskovic, podkomořímu markrabství moravského, tvrz a ves K., vsi Šumice a Vítovice se dvory popluž̌nými a vším příslušenstvím. Od něho měl tyto vsi v zástavě Bohuslav Prusinovský z Víckova. Když r. 1569 zemřel, bratr Bohuslavův Vilém Prusinovský, biskup olomoucký, postoupil je po vyplacení zástavy Albrechtovi Černohorskému, jenž je připojil k panství pozorskému (v. t.).[3])

Býv. panský dvůr stál tam, kde je nyní obecní hostinec č. 10 a ulička nazvaná „ve dvoře"; také tvrz byla v těchto místech a věznice (v nynějším domku č. 11.).

O pozemcích pansk. dvora a povinnostech poddanských v 18. stol. viz u Pozořic.

Ze 63·57 ha panských pozemků je nyní pronajato šlapanskému cukrovaru 24·75 ha, ostatek Kovállovským.

V obci je zděná zvonice.

---

[1]) R. 1512 žalovala jej Salomena ze Lhoty, manželka Jana ml. ze Zdenína, z 500 hř. gr., že jí nechce postoupiti vsi K., ku kteréž ona po svém strýci Václavovi ze Lhoty lepší právo má. Páni nalezli r. 1513: „Poněvadž jest z práva přešla, že tomu Václav Pavl. odpovídati nemá."

[2]) Bratří jeho nedílní sluli: Jindřich, Jan, Petr, Václav.

[3]) C. D. M. I. č. 231, II. č. 48, č. 285; XV. str. 362; Z. d. B. tisk. III. 535; VI. 2, 3; VIII. 565; XII. 347, 428; XIII. 88; orig. XI. 7; XIV. 2, 4; XXIV. 35; XXIX. 35; knihy půh. tisk. II. 120, 142, 237, 260; III. 99, 125, 128; IV. 39, 40, 86, 87, 161, 237; V. 313. Kn. půh. B. orig. X. 13; Kn. půh. O. orig. XXIII. 295; XXIV. 1. Knížearcib. archiv v Kroměříži Kop. 9. fol. 117—119, 129—131.

Koválovice náležejí k farní osadě do Pozořic a byly sem též přiškoleny. R. 1873 zřízena zde 1třídní škola pro K. a Šumice[1]), jež r. 1876 rozšířena na 2třídní. R. 1885 odškolily se Šumice; r. 1910 rozšířena škola na 3třídní.

První správce školy Alois Caletka působil tu jen do r. 1874. Po něm do r. 1904 Alois Zavadil, horlivý štěpař; založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od r. 1904 Matěj Klíma.

Obecní majetek: r. 1656 lán rolí (60 m.); r. 1754: jatka, kovárna, pastuška, $4^4/_8$ m. polí[2]), 65 m. $4^1/_2$ osminy pastvin, (jichž usedlí společně užívali), a luk na $9^1/_4$ vozu sena; nyní: škola, hostinec, 20·727 ha pozemků.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů. Déle byl starostou Valentin Severa (1863—1881) a Vinc. Šmerda (1886—1898).

Celkem je při obci: 410·23 ha polí, 19·74 ha luk, 10·95 ha zahrad, 7 ha pastvin. U osady je mlýn.

Trati: (polní) Znanova, Rovina, Žleby, Lišky, Nad pastviskem, Za- a Pod křížem, Hlinky, Honce, Nad skalky, Štěpnice, Kopce, Nad- a Pod hájky, Nade Dříním, Nivky, Pastvisko; (býv. luční, nyní polní): U louk, Na dražkách.

V l. 1908—1911 provedeno odvodnění 170 ha polí nákladem 54.778·93 K[3]).

Do r. 1891 pěstoval se tu anýz. — Zdejší a šumický ječmen je nejlepší v okolí.

Poštou patří K. k Pozořicům.

Spolky: hasičský 1885, spořit. a záloženský spolek 1897, hospodářská besídka s knihovnou 1905, odbor Národní jednoty s knihovnou 1906, Orel 1910. Také je tu společnost na pojišťování dobytka.

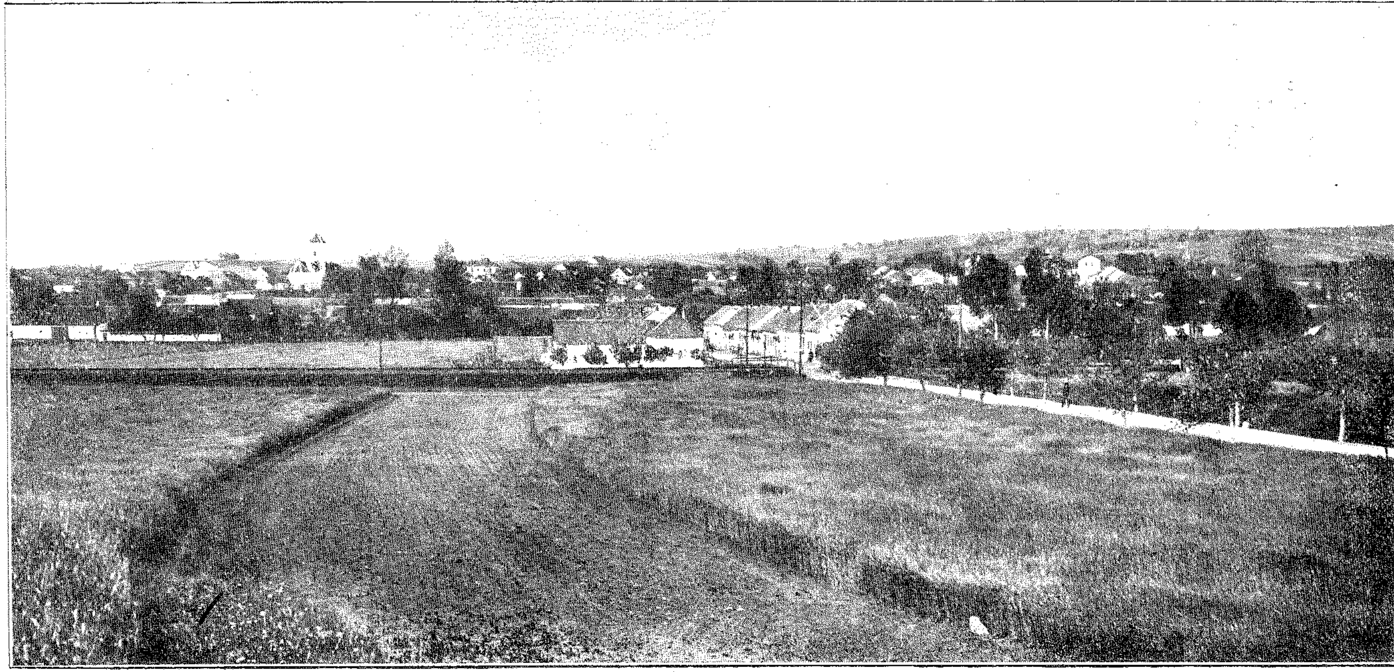
Přes 100 let drží rodný dům rodiny: Bendova č. 1., Blahákova č. 102, Drápalova č. 76, Filipova č. 88, Havlíčkova č. 4, Šmerdova č. 77, Valehrachova č. 79 a 100.

---

[1]) A sice v části býv. panského dvora, kde je nyní obec. hostinec. Na nynějším místě postavena škola r. 1903 za 36.000 K.

[2]) Ostatní pole z býv. obec. lánu rozdělili mezi sebe usedlí a po roce 1754 i obecní louky.

[3]) Z býv. kontribučenského fondu 19.544·69 K, zemská a státní subvence 20.460 K, velkostatek ze svých polí 4045·61 K, pozorská fara 234·06 K, rolníci 10.494·57 K.

Obr. 71. Pohled na Křenovice od východu.

Obec utrpěla: požárem r. 1852 (jen 7 domů zůstalo), r. 1894 (shořely panské mlaty); cholerou: 1836 († 30), 1849 († 13), 1866 († 56); velikým krupobitím 1891, 1902.

Samota: 2·5 km jižně od obce „Stará pozorská pošta“ na erární silnici (v. Pozořice)[1]).

Křenovice,

ve starých listinách Chřenovice, (od os. Chřen), něm. Křenowitz, největší vesnice na okrese, katastr. (8·8 km²)a polit. obec, 216 m nad mořem. Leží dílem na stráni, dílem v rovině s obou stran potoka Rakovce, 3 km zjz. Slavkova. (Obr. 71.) Významnější názvy částí osady jsou: „V dědině, Podsedky, Svárov, Liškov, Chaloupky“.

„Žundry“ byly u č. 7, 11, 21, 30, 36, 60, 64, 87; po požáru v l. 1850 a 1851 zanikly.

Před válkou 30letou bylo tu 64 domů s $2318^4/_8$ m. polí a $102^3/_8$ m. vinic „Ve zlaté hoře“ (= $24^{56}/_{64}$ l.). Válkou tolik utrpěly, že ještě r. 1656 bylo jen 19 domů[2]) osazeno s $1085^2/_8$ m. polí a $42^6/_8$ m. vinic. Od r. 1657—1673 nově osazeno 16 domů[3]) s $842^2/_8$ m.; starých pustých bylo 29[4]). — R. 1753: 68 usedlých[5]) a 5 obec. domků; $2243^5/_8$ m. polí orných a $28^3/_8$ m. ladem ležících, $46^2/_8$ m. pastvin, $21^5/_8$ m. zahrad, luk[6]) po 58 vozů sena a 22 v. otavy, vinic $1^3/_8$ m.

R. 1790: 92 domů, 529 obyv.; r. 1900: 223 d., 1190 Čechů a 4 Němci (až na 1 evanď. ostatní katolíci); r. 1910: 298 domů, 1441 obyv. Čechů katol. kromě 5 evanď. reform. a 1 isr.

---

[1]) Odpověď Šebastiána Párala, faráře v Pozořicích, a Matěje Klimy, nadučitele v Koválovicích, na dotazník Vlastivědy.

[2]) 6 l. po 86 m., 4 3/4 l. po $64^4/_8$ m., 2 1/2 l. po 43 m., 7 1/4 l. po $21^4/_8$ m.

[3]) 3 l., 4 3/4 l., 4 1/2 l., 5 1/4 l.

[4]) 1 l., 3 1/2 l. 4 1/4 l., 4 podsedky, 4 domky s polmi a 13 bez polí. (Lánský rejstřík).

[5]) 4 l., 14 3/4 l., 3 1/2 l., 21 1/4 l., 14 podsedků, 9 domkářů s poli, 14 podruhů. — Rektif. odd. č. 74.

[6]) R. 1597 bylo jich pět: „veliká, lanní, pod nadýmačem, helarka, dvoulanní.“

MĚSTSKÁ LIDOVÁ KNIHOVNA

Křenovice držel ve 13. stol. Archléb z Deblína[1]).

V 2. polovici 14. stol. byly již majetkem řádu německých rytířů. Ve zdejší komendě (řádovém domě), k nížto náležel také dvůr v Hruškách, byli jen 2 řádoví bratři. Dle účetní knihy balie české z let 1382—1392 měla komenda křenovská ½ hřivny úroku, 100 ovec, 27 kusů hovězího dobytka. Zdejší komtur dal zemskému komturovi r. 1383 6 hřiven a farář (kněz německého řádu) 19 hř. (r. 1392 již 40 hř.)

Ne-li dříve, tedy jistě za válek husitských, ztratil řád vedle jiných statkův i zdejší komendu a toliko faru udržel a to ještě kolem r. 1460, jak viděti ze zprávy komtura zemského Viléma ze Schönburku k velmistrovi řádu.

Právem zástavním držel Křenovice Protivec starší z Pavlovic a Ždánic (též ze Zástřizl). Žaloval jej r. 1460 Markvart z Lomnice ze 100 hř. gr. stř. ve sporu o louky, jež Křenovští sesekli a spásli poddaným kláštera sv. Anny a lidem jeho ze Sivic. Spor vlekl se do r. 1480, třebas nálezem panským po dvakráte byl urovnán. — Po Protivcovi vyskytuje se tu Kateřina z Konice a ze Slavkova[2]). Její dcera Žofie z Valdštejna provdala se r. 1492 za Petra hraběte od sv. Jiří a z Pézinku, jenž jí zapsal v desky zemské r. 1497 panství slavkovské, k němuž příslušely též Křenovice se dvorem a kostelním podacím. R. 1531 rukojmi Žofie z Valdštejna vložili ve dsky panství slavkovské bratřím Janovi, Václavovi, Petrovi a Oldřichovi z Kounic, kteříž se o ně rozdělili. Křenovice a Nížkovice připadly Petrovi z K., jenž r. 1533 dal Křenovským právo odúmrti a r. 1536 věnoval na Křenovicích 1000 zl. uh. manželce své Dorotě z Heraltovic. R. 1544 koupil díl Hrušek a r. 1547 Dambořice. Synové jeho sluli Petr, Oldřich a Kryštof, dcery Alina, Mandalena a Dorota. Zemřel r. 1555 i držela K. právem věnným manželka jeho Dorota z Heraltovic. Z jeho synů Petr vládl Dambořicemi († 1562) a Oldřich a Kryštof dostali se r. 1566 v držení Slavkova, k němuž připojili Dambořice, Nížkovice a díl Hrušek. Po smrti Doroty z Heraltovic uvázali se ve ves Křenovice s dvorem poručníci statku slavkovského. I žalovaly

[1]) Připomíná se v l. 1233—1286. Jeho manželka Budislava žila ještě r. 1292.

[2]) Žaloval ji r. 1481 Jan, farář pozorský, ze 3 kop gr. stř., že mu zadržela od 13 let na každý rok 12 hř. stř. úroku na křenovském mlýně, který sluší k faře pozorské, a toho mu postoupiti nechce.

je r. 1571 dcery Dorotiny Alina, Mandalena a Dorota ze 4000 hř. gr., že k tomu právem věnným jejich † matce deskami zapsaným, lepší právo mají. Poručníci pak statku slavk. žalovali je t. r. z 1000 kop gr., že jim poručenství † otce jejich i s mocným listem královským, na něž poručenství učinil, ku potřebě jejich položiti nechtějí, a z 5000 zl., jež dle zápisu † Oldřicha z Kounic matce jejich i s úroky vyplatili, a ony uvázavše se ve všechen statek, v listy a zápisy po své matce, jim toho vydati a v moc uvésti se vzpěčují. Mezitím zemřela Dorota, pročež pozůstalé sestry její Alina a Mandalena r. 1573 žalobu obnovily. Rovněž tak učinili poručníci statku slavk. a ještě pohnaly je ze 436 zl. peněz sirotčích, jež † matka jejich k potřebě své ze vsi Křenovic vypůjčila. Půhony odkládány s vůlí stran do r. 1576, kdy zemřela Alina. Ještě r. 1577 a opět r. 1583 Mandalena sama žalovala o touž věc poručníky statku slavk. a ti zase ji r. 1581, až smlouvou učiněnou mezi nimi spor ukončen. Křenovice zůstaly již při panství slavkovském[1]).

Poddanské poměry. Z výsad, jichžto se dostalo Křenovským od vrchnosti, pokud známo tři se uchovaly[2]).

1. Petr z Kounic na Slavkově, pán a dědic zboží křenovského, udělil r. 1533 obyvatelům vsi Křenovic na žádost jejich právo odúmrti[3]). Za to měli dávati ročně, jakž kdo sedí, z purkrechtu jednu a podsedník půl aneb dva jednu slepici při sv. Janě Křtiteli. Slepice tyto měl rychtář vybírati a vrchnosti, když rozkáže, přivézti. A jakož kdysi Žofie z Valdštejna, hraběnka od sv. Jiří a z Pézinku, smlouvu s nimi učinila o roli újezdní, jížto se všichni podělili, dal k tomu vůli svou na ten způsob,

---

[1]) Čas. Mat. Mor. 1893 str. 14—15. Kn. půh. tisk. IV. 49, 87, 170, 256; V. 279—280, 377; Kn. půh. B. orig. XIII. 195; XVII. 66; XIX. 64, 234; XX. 71; XXI.264, 331; XXII. 150, 264, 277; XXVI. 204, 213—214, 301, 314—315, XXVII. 199; XXIX. 59, 224—225, 453; Z. d. B. orig. XIII. 10; XX. 8, XXI. 4; XXII. 41, 76.

[2]) Uloženy jsou v zemském archivu v Brně.

[3]) Vzdal jim „právo své a všecky odmrti, jakýmž jménem koli se jmenovati mohou, kteréž jsou od starodávna příslušely a připadaly na pány slavkovské a chřenovské podle práva a řádu země této," . . . . . „tak že každý obyvatel chřenovský buďto bohatý nebo chudý mužského aneb ženského pohlaví bude a budou míti plnou moc a právo veškeren statek svůj mohovitý i všelijaký dáti anebo poručiti za zdravého života anebo na smrtelné posteli, komuž se jim zdáti a líbiti bude na té dědině aneb na jiné kdežkoli, podle způsobu a řádu práva slavkovského, tak právě a svobodně, jakož město

že povinni budou z této role a za roboty, jež prve k panskému dvoru zdejšímu konávali, jemu i nástupcům jeho platiti ročně při sv. Martině 7 kop 20 grošů českých. Toliko na zdejší louce panské, na útraty vrchnosti posečené, měli seno hrabati a každý, jakž kdo sedí, vůz sena pánu přivézti, kdežkoli káže. Dovolil jim též rozděliti se o louku pode vsí, která kdysi náležela ke špitálu slavkovskému[1]), ale tak, že žádný nesměl ji od purkrechtu prodati, zastaviti nebo zaměniti, nýbrž spolu s gruntem prodati a odevzdati. Pro sebe pak a nástupce své vymínil, kdyby toho potřeba bylo a chleba nedostatek byl, tedy bude moci za smluvený s nimi plat kus role tak veliký, což by mu mohlo chleba do roka vystačiti, od těch újezdů odníti.

2. Oldřich z Kounic a na Slavkově potvrdil Křenovským r. 1593 na prosbu rychtáře, starších a vší obce všechna nadání a privileje, jež měli od předků jeho, „by tím snáze domy své vzdělávati, živností svých hleděti a jich lépe užívati mohli".

3. Týž Oldřich prominul jim r. 1609 desátek, jejž dávali vrchnosti ze všeho obilí svého v gruntech křenovských utěženého a hned po vytknutí svými koni do stodol při zdejším dvoře panském sváželi a skládali. Za to měli tyto roboty a povinnosti ku dvoru zdejšímu konati:

a) Nejprve Křenovští spolu se sedláky heršpickými a hrušeckými měli všechna pole panská jaře i ozimy náležitě všemi vořbami zorati a spraviti, na ně všechen hnůj ze zdejšího dvoru (a sice každý sedlák heršpický o 10 vozů prvotně před ostatními) vyvážeti, jej sami sobě s podsedníky svými nakydávati, obilí ozimé i jaré do stodol svézti a ve stodole s podsedníky svými odmítati a skládati[2]).

Slavkov za právo má a práv svých užívá. A pakli by se to kdy přihodilo, že by z dopuštěni Božího bez poručenství umřel kdo buď mužského aneb ženského pohlaví, tehdy veškeren ten statek toho umrlého buď mnoho nebo málo na nejbližšího přítele (příbuzného), kterýž by živ byl, přijiti a spadnouti má beze vší překážky. A jestliže by se přihodilo, že by toho umrlého žádného přítele mužského i ženského pohlaví nezůstalo, teda ta odmrť na obec spadnouti má a oni obyvatelé vsi Chřenovic nynější i budoucí z jednostejné vůle na obecní dobré, nač by se jim zdálo, obrátiti mají."

[1]) Viz str. 168.

[2]) O křenovských sedlácích připsáno jest na okraji v privileji jinou rukou: „že mají dávati na pomoc podsedníků každého roku k žetí obilí 2 osoby na jeden den."

b) Křenovští s Hrušeckými byli povinni obilí z mlatu křenovského koni svými na Slavkov nebo pivovar, tolikéž každého roku zároveň s heršpickými dříví po dvou dobrých fůrách do dvoru a ostatek, což by mimo toto spořádání nepostačovalo a potřebí bylo, sami Heršpičtí přivážeti, ryby při lovení rybníka vážanského též slavkovského Křenovští spolu s Hrušeckými do haltýřů křenovských i zase plodů něco do rybníkův odvážeti.

c) Ustanovil, aby při zdejším dvoře každý rok 4 sedláci z Křenovic vykonávali dle potřeby všeliké práce a povinnosti, k nimž dříve se užívalo 2 potahů koňských ve dvoře chovaných, začež nemusili již žádných jiných robot a povinností konati.

Při dvoře byl mlýn o 3 kolech moučných a jednom stupním.

Dle urbáře založeného r. 1597 dávali poddaní vrchnosti úroku svatojírského a svatováclavského po 36 zl. 9 gr., slepic 111, vajec $27^3/_4$ kopy, o sv. Martině z role újezdní 14 zl. 20 gr. a z vinohradů 13 zl. 10 gr., ze 2 masných krámů loje přepuštěného 2 kameny (= 40 liber).

O sv. Vavřinci musili vyšenkovati 2 bečky (po 10 vědrech) panského piva, a každá selka i podsednice ročně 1 předeno předivа všelikého, jakéž se jí dá, napřísti ve 3 lokte plátna[1]).

O robotě a platech vrchnosti v 18. stol. pojednáno u Slavkova.

Farní kostel sv. Vavřince vystavěn původně ve slohu gotickém, čehož důkazem jsou opěrací pilíře zvenčí presbytáře, zazděná gotická okna v presbytáři a gotický oblouk v lodi, jakož i zachované got. okno na věži a got. dveře uvnitř věže. Stojí na návrší. V l. 1860—61 obnoven nákladem 1005 zl. 39 kr., r. 1874 postavena sakristie na nynějším místě (dříve byla pod věží), r. 1885 prodloužena loď v průčelí hlavního vchodu, r. 1901 a opět 1913 kostel opraven a r. 1918 uvnitř vymalován.

Má 4 oltáře: hlavní sv. Vavřince[2]), vedlejší P. Marie Lurdské od r. 1886 (před tím sv. Barbory) a sv. Josefa od r. 1895 (před tím sv. Antonína Pad.), pak oltář sv. Norberta v býv. sakristii.

V presbytáři na evanď. straně je ve zdi výklenek (býv. sanktuarium). — 4 svícny bronzové na vedlejších oltářích jsou

---

[1]) anebo, nedá-li se jí pro nedostatek předivа přísti, za každý loket 3 denáry při sv. Jiří dávati.

[2]) Oltářní obraz sv. Vavřince z r. 1802 od brněn. malíře Ferd. Lichta. T. r. hlavní oltář obnoven.

z r. 1637 a 4 cínové v býv. sakristii z r. 1692. — Staré kamenné křtitelnice z r. 1684 používá se nyní za kropenku.

Nade vchodem kostela je znak strahovský.

Na věži byly do r. 1917 3 zvony:

*I. „Hrubý“ 224 kg; měl u vrchu nápis: AD M : H : ET G : TER . O : M : VIVI TRINI DEI . SSÆ . V . MRÆ : SSRM . MICH : + ARCHAN : LAVRENTII . M . IOSEPH LEONARDI OMMOVE SSRM + + ; dole: IESVS XPS REX GLORIÆ IN PACE XPS VINCIT XPS REGNAT XPS IMPERAT XPS OMNE MALVM FVGAT AMEN. Po stranách byly vypouklé obrazy skupiny kalvarské, sv. Vavřince a sv. Michala, archand., pak erb Kouniců s nápisem pod ním: MAXMILIANVS VLRICVS ET MARIA ERNESTINA FRANCISCA S. R. I. COMES A KAVNITZ ET RITBERG. A. 1705.

II. Prostřední „poledňák“ 168 kg, s vypouklými obrazy skupiny kalvarské a P. Marie s nápisem: S. LAVRENTI ORA PRO NOBIS: CLEMENS STECHER IN BRVNN 1819.

*III. Malý 112 kg s nápisem u vrchu: GEGOSSEN VON CLEMENS STECHER IN BRINN 1811; dole: IN MONAT MAY KOSTET 1 METZEN KORN . 23 F . GERSTE . 21 F . EIN PFVND PROD . 20 KR . FLEISCH . 40 KR . SCHMALZ . 3 F . MAS BIER . 24 KR.; pak uprostřed reliefní obrazy sv. Notburgy a sv. Václava.

Kostel má vlastního jmění: 4115 K, zádušního: 5.896 K, nadace pro varhaníka: 1000 K, světelný fond: 43·96 K. Nynější hřbitov při okresní silnici k Hruškám, postaven r. 1872 pro osady Křenovice a Hrušky; před tím byl kolem kostela.

Duchovní správa byla tu již ve XIII. stol. R. 1222 připomíná se kněz Adolf. R. 1305 Vojslava, vdova po Janovi (Jencovi) z Deblína na dotaz konventu kláštera sv. Anny v Olomouci oznamuje, že ves Hrušky náležela dříve kostelu ve Vážanech u Slavkova, když pak manžel její s bratrem svým Archlébem o dědictví po otci se rozdělil, dostaly se Hrušky Archlébovi, jenž je proti vůli jejího muže i její připojil ke svému kostelu v Křenovicích. R. 1334 zdejší farář a spolu kanovník olomoucký Mikuláš stal se kanovníkem pražským. Dle Volného byli tu beneficiáty: r. 1409 Jan, r. 1417 a 1418 Michal, r. 1431 Matěj, r. 1482 Michal, r. 1490 Tomáš, jenž už r. 1485 jako oltářník zdejší se vyskytuje.

Jako ve Slavkově, i zde za Kouniců počalo náboženství katolické upadati a katolická duchovní správa již v 1. polovici XVI. stol. zanikla. R. 1539 Petr z Kounic žaloval poručníky statku po † Janovi z Kyjovic ze 200 hř. gr., že ves Hrušky od starodávna přísluší k faře křenovské a nyní lidé z Hrušek, jichžto oni na místě p. Jimrama z Doubravice v držení jsou, podle jiných lidí kostela a fary K. opravovati nechtí. Půhon pro úmrtí poručníka statku Jana Osovského z Doubravice nebyl projednán[1]).

Dle urbáře z r. 1597 dával kněz křenovský vrchnosti ročně při sv. Václavě 15 m. ovsa.

R. 1623 Křenovice i s Hruškami přifařeny k obnovené katol. duchovní správě ve Slavkově (v. t.).

R. 1893 ustavila se kostelní jednota na zřízení samostatné duchovní správy v K. Z jejího jmění, z příspěvků členů, sbírkami v obci a jinde postavena r. 1907 fara a r. 1908 na památku 60letého panovnického jubilea císaře a krále Františka Josefa I. obnovena samostatná duchovní správa dnem 22. listopadu tím, že král. kanonie Strahovská v Praze převzala patronát kostela, fary a hřbitova. Duchovními správci jsou kanovníci premonstrátští ze Strahova. Prvním byl Petr Teplý; založil pamětní knihu. Od 1./9. 1910: Vilém Ondráček. Pracoval v regestech prem. Vydal knihy o dějinách řádu premonstr. jako: „Terciáři prem.“, „Divotvorná matka Boží na sv. Kopečku‘“ „Příruční kniha sester Premonstrátek“ a j.

Matriky oddací, křestní a úmrtní (počínajíc r. 1843) přeneseny sem z fary slavkovské.

Jmění obroční: 15.000 K; far. ústav chudinský: 708·84 K, jmění hřbitova: 143 K.

Škola byla původně v ulici „na Liškově“ č. 68; chodily sem též děti z Hrušek[2]). R. 1793 vystavěna nová škola u kostela č. 93. od knížete Václava z Kounic-Rietberku. Nová jednopatrová (na nynějším místě) postavena r. 1856 za 6745 zl. Od 1./9. 1857 učilo se ve dvou třídách, r. 1876 škola přestavěna a rozšířena na 3třídní, r. 1877 na 4třídní, r. 1886 opět přesta-

---

[1]) Volný, Kirchliche Topographie II. Abt., III. Band, S. 475—476. C. D. M. V. 185; VII. 20; Kn. půh. orig. XVII. 66.

[2]) V zimě pro nedostatek místnosti školní učilo se též v protějším obec. hostinci č. 57.

věna. R. 1892 vyškolily se Hrušky i ztenčena škola na 3třídní. Nyní je 4třídní s 2 pobočkami.

Z rektorů se připomíná r. 1617 Johanes; r. 1750 Jan Pekárek. Později byli správci školy: Jan Richter (?—1796); Jan Richter (—1840), syn předešlého; Frant. Kučera (—1873), založil pamětní knihu školní. Napsal „Včelařství", „Katechismus o štěpařství", „Stručný dějepis a zeměpis Moravy pro národní školy" (ve 3 vydáních), přeložil z němčiny „O hedvábnictví", psal do čes. i něm. hospodářských listů, zavedl v Kř. pěstování bource a moruší. Jan Drexler (1873—1885); Matěj Sedláček (—1890); Josef Ludikovský (—1910), napsal „Vojenský tělocvik" a drobné práce metodické. Od r. 1913 Alois Železný.

Dle školní fase z r. 1788 byl příjem rektorův: z polí 5 zl. 13½ kr., za kostelní službu: z Křenovic 22 m. žita (=24 zl. 24 kr.), koledy 3 zl. 30 kr., z Hrušek místo dřívějších 8¼ m. žita 1 zl. 39 kr., za koledu 1 zl. 39 kr., za zvonění proti mračnům 4 zl.; školního platu 130 zl. 20 kr. Celkem 170 zl. 45½ kr.

Dle přiznávacího protokolu z r. 1857 byl čistý příjem rektorův 410 zl. 47²/₄ kr. Na otop dostával 12 sáhů dříví. Pomocník jeho měl 130 zl.

Slavkovský farář Frant. Jílek (†1858) věnoval na zlepšení příjmu zdejšího rektora 100 zl., louku u výměře 933□° a vinohrad 724□°.

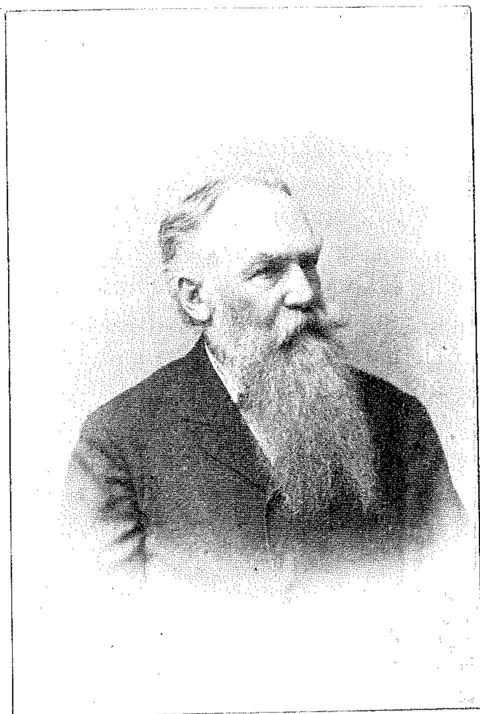
Obecní majetek: R. 1597 obec. dům s ½ lánem rolí. Platilo se z rolí a z krčmy při sv. Jiří a Václavě po 1 zl. 16 gr., pak 2 slepice a 30 vajec; z pole újezdního při sv. Martině 16½ gr. — R. 1753: 5 obec. domků (v nich hostinec, kovárna, pastuška, nemocnice), polí 40 m., pastvin 46²/₈ m., luk po 3 vozy sena a 1½ v. otavy; nyní: 5000 K kmenového jmění, budova staré a nové školy, pastuška; pozemků 35 ha 1353 m². — 400 m. pozemků je majetkem singulárním.

Celkem je při obci: 822·72 ha polí, 4·32 ha luk, 12·29 ha zahrad, 7·26 ha pastvin.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 4 radní a 19 výborů.

Ze starostů déle působili: Ondřej Spáčil (1850—1859), Martin Holomek (1883—1892), Jos. Střelec (1892—1903), (v. Hrušky). Od r. 1903 Ant. Horáček, člen ústředí Raiffeisenek a člen výboru ústředí starostenských sborů na Moravě.

Trati slovou jmenovitě: Ujezdy, Podújezdy, Přední díly za Svárovem, Podsedky, Vinohrady na Zlaté hoře[1]), Padělky několikery, Úzké, Přední a Zadní fidlař, Zelnice, Čertoraje (jsou tu hluboké rokle), Cigán, Zadní díly, Podvrbí, Louky za vody.

Obr. 72. Albín Kučera.

V obci jsou stanice dvou sestátněných drah: bývalé severní dráhy císaře Ferdinanda a transversální dráhy Brno—Vlárský průsmyk. — Též pošta a stanice telegrafní a telefonní.

Spolky: hasičský z r. 1891 (s knihovnou), „Sokol" z r. 1900, včelařský a potravní z r. 1903, Raiffeisenka z r. 1904, řemeslnicko-živnostenská beseda z r. 1906, odbor Nár. jednoty s dámským kroužkem z r. 1907, dělnický podporovací spolek z r. 1908, odbor zemské jednoty zřízenců železničních z r. 1908, „Orel" z r. 1912;

[1]) Na vrcholu „Zlaté hory" je kříž a u něho pohřebiště cholerou zemřelých z Křenovic a Hrušek r. 1830 a 1866; na pravo od kříže jsou 2 společné hroby vojínů padlých v bitvě u Slavkova r. 1805.

„Kroužek divad. ochotníků při „Sokolu", „řemesl.-živn. besedě" a „Orlu". Zanikl spolek vojenských vysloužilců z r. 1870, čtenářský spolek (1870—1908). Veřejná knihovna z r. 1897 (o 400 svazcích) umístěna ve škole.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Spáčilovy č. 6, 32 a 35, Kučerova č. 9, Horáčkova č. 31, Trnkova č. 36, Cenkova č. 64, Holomkova č. 87.

Soukromé cihelny jsou 3: Antonína Horáčka, Ant. Píše a Frant. Misáka.

Mlýn je vodní o 4 složeních; náleží Frant. Jašovi.

Rodáci: Albín Kučera, (ob. 72.) narozen 21./2. 1841; působil jako učitel v Křenovicích, později učil tělocviku na čes. učit. ústavě i na čes. gymnasiu v Brně. Vydal knihy z oboru školního tělocviku. Jako organisátor činnosti pro pěstění ryb na Moravě napsal mnoho pojednání o tomto hospodářském odvětví.

Jan Spáčil, nar. 10./4. 1848; vrchní inženýr rak. Lloydu. Napsal „Bericht über Weltausstellung in Philadelphia".

Dominik Trnka, nar. 2./8. 1876; profesor čes. gymnasia v Rychnově, znamenitý dirigent hudební.

Křenovice utrpěly: ohněm r. 1850 (vyhořela ulice „V dědině"), r. 1851 (vyhořela ulice „Na Liškově"), r. 1888; povodní: r. 1888 a 1897; krupobitím: 1889.

V Křenovicích před bitvou u Slavkova byl sborový stan rakousko-uherský. Zde v noci dne 1. prosince 1805 sešla se v prostranné jizbě selského statku č. 1. válečná porada u ruského generála Kutuzova, vrchního velitele spojené armády rakousko-ruské, aby vyslechla bitevní plán Weyrotherův[1]).

R. 1906 byla tu místní výstavka ovoce a zeleniny, r. 1908 archeologická výstava „Mor. archeologického klubu"[2])

Křížanovice,[3])

katastr. (4·61 km²) a polit. obec, 5 km vých. Slavkova, 227 m nad mořem. Leží v rovině při okresní silnici s obou stran potoka Litavy.

---

1) Al. Slovák „Bitva u Slavkova", 2. vyd., str. 63.

2) Odpověď Al. Procházky, býv. učitele v Křenovicích, a Viléma Ondráčka, faráře v Křenovicích, na dotazník Vlastivědy.

3) Od osobního Křižan.

U čís. 22. dosud se uchoval „žudr."

Před válkou 30letou bylo tu 38. domů[1]) a při nich 980 m. polí a 28 m. vinic. Válkou tolik utrpěly, že ještě r. 1656 byly pouze 3 čtvrtlány (jeden z nich obecní) osazeny. Od r. 1657—1675 nově osazeno 11 domů[2]) s 368 m. polí. (Lánský rejstřík č. 168).

R. 1753 bylo 36 rolnických usedlostí (2 l., 2 $^3/_4$ l., 14 $^1/_2$ l., 18 $^1/_4$ l.,) 6 domkářů s poli po 11 m. a 6 bez polí, mlýn, obec. hostinec a pastuška, 10 podruhů; polí 1070$^6/_8$ m., pastvin 64$^1/_8$ m., zahrad 4$^3/_8$ m. a luk po 92 vozy sena a 37$^1/_4$ vozu otavy.[3])

R. 1790: 58 domů, 360 obyv.; r. 1910: 110 domů, 526 obyv. katol. čes.; r. 1910: 135 domů, 611 obyv. katol. čes.

R. 1131 náleželo odtud 5 lánů ke kostelu břeclavskému.

Křižanovice patřily ode dávna biskupství olomouckému a propůjčovány v léno rozličným pánům, kteří se svolením biskupovým mohli je i jiným prodati. Kdykoli byl nový biskup v úřad svůj nastolen, musili obnovovati přísahu manskou buď osobně nebo svými zástupci.

V popise manství (lén) a manů biskupství olomouckého, sestaveném za biskupa Konráda I. v l. 1318—1325 připomíná se tu 18 lánů, jež kdysi Šebor držel, pak mlýn o 1 malém a jiný o 2 velkých kolech.

Asi r. 1378 převzal zde manství po Albertovi, proboštu kroměřížském, Aleš z Manic. Byl r. 1388 přísedícím na soudě manském. Bratr jeho Štěpán z Manic,[4]) kanovník brněnský, ustanoven byl r. 1391 od biskupa Mikuláše poručníkem dětí bratrových a statků jejich v K. R. 1408 Archléb z Říčan přijal v léno zdejší ves s kostelním podacím a vším příslušenstvím pro sebe, své dědice a bratra svého Pročka z Říčan.[5]) R. 1413 držel ji

[1]) 1 $^5/_4$l. po 80 m., 3 l. po 64 m., 5 $^3/_4$l. po 48 m., 9 $^1/_2$l. po 32 m., 14 $^1/_4$l. po 16 m., 1 domkář s poli na 4 m. a 5 domkářů bez polí.

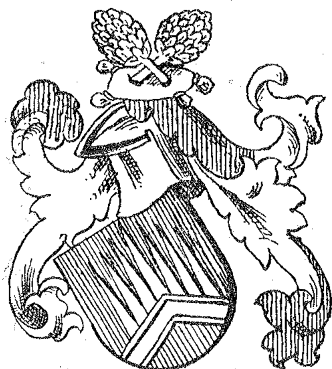
[2]) 1 $^5/_4$l., 1 l., 1 $^3/_4$l., 3 $^1/_2$l. (jeden náležel mlýnu), 5 $^1/_4$l.

[3]) Rektif. odd. č. 74.

[4]) Prodal ves Manice r. 1398 Jindřichovi a Archlébovi z Říčan.

[5]) Proček už r. 1405 pohnal Dětocha z Lilče seděním v Pornicích ze 200 hř. gr., že jemu a lidem jeho ve vsi K. po dvakráte jednou ve dne a jednou v noci pobral dobytek, šatstvo a všechnu špíži, kostel vybil, z něho věci sebral a faráře uvěznil. Dětoch dal naň „pomocné" (pře v jeho prospěch se obrátila). Z podobné příčiny žaloval Dětocha bratr Pročkův Archléb.

každý z polovice. Archléb zastupoval r. 1420 na soudě manském Jana Moravanského o zboží a manství Křižanovice proti Anežce, vdově po Alšíkovi z Bystřice jinak z Milonic. Nestál však k svému právu a dostav rok pomocný 3 dny nemohl svého zastání řádně vyvésti, proto Anežka zvedena jest r. 1422 na K., což zapsáno v knihy manské. Žalobu proti ní o K. obnovil r. 1437 syn Pročkův Vaněk (Václav). Pohnal především k soudu zemskému bratrance své Ondřeje a Archléba z Říčan a Okarce ze 300 hř. gr. stř., že otec jejich Archléb odprodal mu jeho vlastní dědictví v Otnicích a ves K., kteréžto zboží po nebožtíku otci jeho naň spravedlivě spadlo. Chtěl to dskami prokázati.[1])

Obr. 73. Znak pánů z Boskovic.

Na soudě manském pak žaloval Anežku z Milonic prostřednictvím Miloty z Morkovic a Ondřeje z Chvalkovic, že mu drží ves K. Nemaje manství, musil se rukojmími svými zaručiti, že nález manský přijme, pod 400 hř. gr. Manové vydali nález: „Poněvadž ta pře many prve súzena jest a súd přešel a zvod se na to stal a jest v knihách psáno, to se jinak manóm nezdá súditi“. A dále nalezli: „jestli Václav na tom dosti má, jakož jsú manové nalezli, má rukojemství jeho prázdno býti, jakož jest byl proti paní Anežce z Milonic zaručil. A on jest seznal, že má dosti na manském nálezu a z toho nikdy více nemá napomínati“. Syn Anežky z Milonic Mikuláš[2]) byl tu manem od r. 1436 a rok na to s povolením biskupovým spolčil se na K. se svou matkou. R. 1456 přijal je v léno pro sebe a bratra svého Hynka. Byl horlivým přívržencem strany pod obojí. To bylo nepochybně příčinou, že r. 1461 vzdal se tohoto manství a biskup Protasius udělil je Mikuláši z Nevojic. R. 1466 Jiří z Nevojic zřekl se zdejšího manství, jež toho roku propůjčeno rytíři Zbyňkovi ze Zvole a jeho dědicům. Syn † Zbyňka Markvart s povolením biskupa Protasia učinil r. 1467 spolek se svým strýcem Hynkem ze Zvole a Goldštejna

---

[1]) Stran Otnic nařízeno jim, aby obapolně vzali výpis z desk.

[2]) Psal se též později Mikuláš Bystřice z Ojnic jinak z Kroměříže.

i se syny jeho Janem, Bohušem a Vilémem na ten způsob, zemře-li bezdětek, aby K. po něm převzali. R. 1481 žalovala jej Adlička z Malenovic ze 400 zl. uh., „že jest pójčila macocha má čtyř set zl. otci jeho nebožtíku Zbyňkovi na ves K., kteréž jest utržila z rybníka Schonstraského (= Senstrážského u Násedlovic v okr. ždánském) na spuštění, ježto já k nim mám tak dobré právo jako on a on uvázal se po smrti macochy mé v K. a zlatých nám na díl nepoložil".

Z pozdějších manů znám jest Tas z Ojnic a na Bučovicích. Dostal r. 1523 mocný list od biskupa olom. Stanislava I., by po něm dědily jeho dítky obojího pohlaví a podobnou milost prokázal týž biskup r. 1534 zeti Tasovu Václavovi z Boskovic (obr. 73.) a na Letovicích, jenž t. r. přijal v léno K. s kostelním podacím, 2 mlýny, horami vinohradními a vším příslušenstvím. Zemřel r. 1554. Syn jeho Albrecht Černohorský z Boskovic držel K. v manství od r. 1555 i na místě bratra svého mladšího a nedílného Jana Šembery z Boskovic. R. 1560 vzdal se manství i byl manem bratr jeho Jan Šembera sám. Biskup Vilém Prusinovský vyrozuměl r. 1566 obec K., aby od svého pána Jana Šembery přijala ujištění, že k sobě přijal sirotčí peníze a je tak spravovati chce, aby to dědině nebylo na škodu. Dcera Jana Šembery Kateřina provdala se za Maxmiliána z Lichtenštejna, jenž r. 1604 a opět r. 1617 žádal kardinála Dietrichštejna, by směl zdejší ves prodati, ale nedošlo k tomu. Když r. 1643 zemřel bez potomků, synovec jeho Karel Eusebius z L. žádal, aby směl K. po něm držeti s počátku nebylo mu vyhověno. Ještě r. 1650 Melichar Ledenický z Ledenic na Slavičíně, plnomocník biskupského práva lenního, žaloval jej z 9000 tolarů mor. a po druhé z 8000 tolarů, že neprávem drží manství K. po svém bezdětném strýci. Teprve r. 1653 bylo mu vtěleno do desk manských a r. 1684 synu jeho Janovi Adamovi z L., jenž r. 1712 zemřel bez mužských potomků. Roku příštího prodány K. v léno Františkovi Felixovi Žalkovskému ze Žalkovic za 12.000 zl. Od něho koupil K. s oběma mlýny panským i poddanským s povolením biskupovým r. 1720[1]) Maxmilián Oldřich z Kounic za 14.500 zl. Jako lenní statek zůstaly při panství slavkovském do r. 1848, kdy Alois kníže z Kounic-Rietberku zemřel bez mužských potomků. Panství slavkovské dle

[1]) Vklad kupní smlouvy učiněn r. 1721.

fideikomisní primogenitury připadlo pak české linii Kouniců a uvázal se v ně hrabě Michal z Kounic. Ten pokládaje lenní statky Křižanovice, Biskupice a Kruh za příslušenství fideikomisu, ohradil se proti zabrání jich lenním pánem arcibiskupem olom. a dal je soudně sekvestrovati. Lenní dvůr kroměřížský však nechtěl uznati jeho nástupnických nároků na tyto lenní statky. R. 1850 hrabě Michal z Kounic uznal sice právo arcibiskupovo na K., ne však na Biskupice a Kruh. Arcibiskup dal r. 1855 K. v léno bratřím Theodorovi, Adolfovi, Mořici a Erminaldovi Taulovům z Rosenthalu, jejichž otec Antonín Taulov rytíř z Rosenthalu měl na toto léno pro sebe a své mužské potomky nápadní list z r. 1839 od arcib. olom. kardinála Sommerau Beckha. Odhadní cena byla 11.617 zl. 58 kr. R. 1865 zemřel Mořic Taulov a jeho díl přešel na pozůstalé bratry[1]. Říšským zákonem ze dne 15. května 1869 čís. 103 byla zrušena veškerá léna na Moravě. Patronát zdejšího kostela a fary podržel kníže-arcibiskup olomoucký.

R. 1617[2]) platili poddaní úroku o sv. Jiří 11 zl. 29 gr. $3^1/_2$ den., o sv. Václavě 17 zl. $3^1/_2$ den.; ze 2 mlýnů[3]) o sv. Jiří 26 gr. 1 den. a o sv. Václavě 1 zl. 7 gr.; ze 2 krčem[4]) při témže čase po 12 gr., z $29^1/_2$ čtvrti vinohradů po 12 gr. = 11 zl. 24 gr., dávali pšenice a ovsa o sv. Martině po 219 mírách[5]), slepic při vánocích 1 kopu $4^1/_2$, o velikonocích každá hospodyně donášela vajec za groš vídeňský. Panského vína musili vyšenkovati ročně 2 bečky. Kdo víno podhorské zde šenkoval, dal pánu z každého vědra po 2 gr.

---

[1]) K. Lechner, Die ältesten Belehnungs- und Lehengerichtsbücher des Bisthums Olmütz. (Belehnungsbücher 3, 9, 27, 32, 39, 64, 69, 75, 77, 85, 96, 99, 110; Lehengerichtsbücher 130, 141, 144, 146, 309, 310, 317, 321—324); kníže-arcib. archiv v Kroměříži: kopiář H 60, 96—97; kop. 7 fol. 195; Miscellen fasc. I. N. 1, 2; Homaginalia, fasc. I. 1, 4, 5, 6; Lehenverträge fasc. I. 1, 2; Lehenquaterne IV. 17; XI. 42, 79; Q VIIIa 1, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_5$, $^2/_1$, $^2/_4$, $^2/_5$, $^7/_4$; Registra manská 7 fol. 12, 24, 49, 55, 71; 15 fol. 8, 110, 132; C. D. M. I. str. 207; VII. 837; XII. 1, 49; XIV. 51; Z. d. B. tisk. VIII. 148; Kn. půh. tisk. I. 125, 325—326; III. 142, 173; VI. 112—113.

[2]) Dle register správních v kníže-arcib. archivu v Kroměříži. Q VIIIa $^1/_1$.

[3]) Nynější mlýny patří: I. s „benz. pohonem" bratřím Tesaříkovým (je při něm továrnička na stroje mlýnské); II. „o trojím složení" K. Vodičkovi.

[4]) Vyšenkovalo se v nich pansk. piva ročně na 100 beček.

[5]) R. 1640 snížena dávka pšenice a ovsa láníkům ze 23 na 4 míry rži a ovsa, $^3/_4$níkům ze 17 na 3 m., $^1/_2$láníkům ze 6 na 2 m., $^1/_4$níkům ze 3 na 1 m.

Za robotní povinnost měli: obdělávati panská pole, luka a zahrady; voziti hnůj ze dvora a ovčírny, též dříví k pivovaru, k zátopu i na cihelnu a kde ho třeba; přivézti z podhoří 4 bečky panského vína, panské ovce práti a stříhati, s tenaty na hon choditi; jak kdo sedí, napřísti z panského konopí neb koudele 1 předeno ve 3 klubka. Dva mlynáři musili 2 dny dělati na novém stavení sekyrou, kolikrátkoli pán staví při tvrzi nebo při dvoře, staré pak stavení zdarma opravovati.

O platech a robotách v 18. století viz u Slavkova.

Farní kostel Nanebevzetí P. Marie stojí na výšině, na zdí ohrazeném hřbitově. Byl za faráře Kristiána Louckého ze základu postaven. Od r. 1890 provedeny postupně opravy na vnějšku i vnitřku, z nichž největší jest rozšíření kostela přístavbou boční kaple. R. 1903 nákladně vymalován a malbami na skle od B. Škardy z Brna vyzdoben.

Má 2 oltáře: hlavní Nanebevzetí P. Marie z r. 1857 (sochařská práce od litenčického sochaře Jos. Hromádky) a vedlejší[1]) bolestné P. Marie.

Na nové věži z r. 1899 byly do roku 1917 tři zvony:

I. s letopočtem 1451 a se jmény 4 evandělistů.

* II. 138 kg, s nápisem: „Bei lebzeit des H. Pfarrers Mandienetz übergossen von Libor Martinů zu Brünn im Jahr 1777."

* III. 18·5 kg z r. 1699 s nápisem „S. Anna, ora pro nobis."

* Ve věžce uprostřed kostela byl pozdvihováček 22·4 kg z r. 1763.

Jmění kostelní: nemovité 1 ha 6281 m^2,[2]) movité 3475 K; zádušní: nemovité 1917 m^2, movité 18.425 K.

Mimo to fond na vnitřní výzdobu kostela a na zjednání paramentů s kmenovým kapitálem 800 K, pak 4 křížové nadace.

Dle Volného[3]) připomíná se tu z duchovních správců r. 1260 a r. 1267[4]) Jan, r. 1373 Jindřich, r. 1404 Jan Humpele.[5])

R. 1493 dne 10. května Jan Kropáč z Nevědomí na Bučovicích žaloval Havla z Batelova, že k oltáři Matky Boží v ko-

---

[1]) 1772 byly tu 2 vedlejší oltáře sv. Anny a sv. Barbory, na straně evanď. kaple sv. Jana Nepom. a pod kostelem krypta.

[2]) R. 1772 náleželo kostelu 6 m. pole a 5 úlů včel.

[3]) Kirchl. Topogr. II. 4, str. 13—14.

[4]) Viz též C. D. M. III. str. 401.

[5]) V C. D. M. XIII. 331 psáno „Jan Hampel".

stele křižanovském zadržel kaplanu jeho a nevydal úroku $27^1/_2$ zl. vedle smlouvy[1]) i dosud toho spraviti nedbá. Mimosoudně však se porovnali (Kn. půh. tisk. VII. str. 62).

R. 1576 zdejší farář Valentin stal se farářem v Hulčíně. Biskup olom. Stanislav Pavlovský na žádost svého mana Pavla Petrovce z Vetče uvolil se r. 1588 věnovati na stavbu kostela a zvonice v Křižanovicích pec vápna, vypáleného na svém panství hukvaldském.[2])

R. 1597 naporučeno faráři dražovskému, aby do obsazení beneficia měl tu každou 3. neděli mši sv.

Asi od r. 1624—1639 patřily Křižanovice ke Slavkovu. Toho roku obnovena zde duchovní správa, jež potrvala do r. 1650. Pak opět byly u Slavkova, až r. 1690 zřízena zde samostatná duchovní správa a přiděleny jí též Rašovice, Nížkovice a Kobeřice.

R. 1692 zřízena pro Nížkovice a Kobeřice expositura v Nížkovicích (v. t.), podřízená faráři křižanovickému, jež r. 1784 stala se samostatnou lokalií.[3])

Z pozdějších farářů déle působili: Kristián Loucký[4]) (1690—1708); Jan Němec (—1726); Karel Javorek (—1740); Tobiáš Fousek (—1764); Jan Mandinec (1767—1793), místoděkan bučovský; Frant. Čáp (—1818), místoděkan bučovský, založil pamětní knihu farní, zasloužil se o kostel; Ignác Škoda (—1837), děkan buč.; Štěpán Štětina (—1855); Jan hrabě Krakovský z Kolovratů (—1881); Dr. Jan Schneider (—1908), děkan buč., za něhož značným nákladem opravena fara i kostel;[5]) od r. 1909 Karel Berger, děkan buč.

[1]) Již 3./3. 1493 páni nalezli mezi nimi: „Poněvadž se obojí k smlouvě znají, aby se podle smlouvy obojí tak zachovali, a jestliže by jest čeho Havel nevydal vedle této smlouvy k tomu kaplanství, to Havel vydaj a polož, jakž smlouva ukazuje. (Kn. půh. tisk. V. str. 497.)

[2]) Kníže-arcib. archiv kroměřížský, kopiář 26 fol. 215.

[3]) Desátek z Nížkovic a Kobeřic zůstal však faráři křižanovickému a do r. 1838 i štolové poplatky obnosem 40 zl. 30 kr.

[4]) Líčí se „jako muž horlivý a učený, jehož snahou celý kostel, sakristie, kaple, věž ze základů vystavěny i také fara počala se stavěti". (Volný l. c. 14). Matrika děkanství bučovského připisuje to jeho nástupci Janu Němcovi.

[5]) Postoupil za kapitulního děkana do Kroměříže; † 1917. Má veliké zásluhy o poutní svatyně Velehrad a sv. Hostýn. Byl spolutvůrcem „Apoštolátu sv. Cyrila a Metoda" a „Matice Svatohostýnské". R. 1907 zvolen za předsedu nově založené „Jednoty katol. duchovních v diecési brněnské".

K farnosti K. patří nyní: Křižanovice, Rašovice, pak v obci heršpické: myslivna „Vrčava“ a 3 hájovny „Jalový dvůr“, „U zlatého jelena“ a „Mušenice“; v obci hodějské: železniční stanice „Křižanovice“ a 1 dům.

Mimo farní kostel jest ještě hřbitovní kaple sv. Cyrila a Metoda v Rašovicích.

Hned při znovuzřízení fary náležely k ní 2 lány a 2 louky. R. 1772 bylo far. desátku celkem 20 kop pšenice, 112 k. žita, $24^3/_4$ k. ječmene, $41^1/_2$ k. ovsa, po $4^1/_2$ k. zelí a konopí; od obce koberské ještě 5 zl. a z jistých polí jeden rok 16 m. žita, druhý rok 16 m. ovsa, od obce nížkovské 6 zl. ročně.

Nynější jmění obroční nemovité 45 ha 8276 m^2[1]), movité 30.417 K 84 h; farní stavební fond 10.240 K stát. renty; farní ústav chudinský 4000 K stát. renty; fond lidových misií 1000 K st. r.; dobročinná nadace Dr. J. Schneidra 1200 K st. r.[2])

Matriky počínají r. 1690.

Fara budova jednopatrová, vystavěna kolem r. 1708. R. 1742 od Prusů vyloupena a spálena; r. 1807 vyhořela hospodářská stavení se stodolou.

V novější době značnějším nákladem opravena i hospodářská stavení r. 1887, 1900 a 1911.

Školství. Vyučovalo se zprvu v čís. 44., od r. 1777 v čís. 50., až r. 1881 postavila si obec nynější školu č. 31 nákladem 12.000 zl.

Do r. 1818 chodily sem též dítky z Rašovic; t. r. zřízena tam expositura (filiální škola), do níž docházel školní pomocník z Křižanovic[3]). R. 1857 stala se samostatnou. Až do r. 1884 byla škola v K. jednotřídní; od t. r. 2třídní.

R. 1792 zaměněny zdejšímu rektorovi dávky přírodní za vyučování dítek v plat peněžitý, jenž se školným stanoven na 130 zl. ročně[4]); platili je Křižanovští a Rašovští, každý z polo-

---

[1]) 32 ha 8199 m^2 u Křižanovic. 13 ha 77 m^2 u Nížkovic.

[2]) Z 1000 K dává se úrok vždy po 5 letech na výbavu zachovalým chudobným nevěstám, ze 200 K roční úrok na školní prémie.

[3]) Dle smlouvy z r. 1820 dostával naň rektor od obce rašovské 4 m. pšenice, 13 m. rži, pak od každého rolníka, jenž měl dítky školou povinné (nehledíc na jich počet), pecen chleba a od domkáře 30 kr. ročně.

[4]) R. 1824 přidali mu Křižanovští $4^1/_2$ m. a Rašovští 4 m. pšenice, dokud platiti budou 130 zl. ve víd. měně.

vice ve lhůtách čtvrtletních. Štola však zůstala, též koláče na „Tři krále" a vejce v době postní (za soupis duší a odebírání velikon. cedulek). Za zpívání pašijí měl z Křižanovic 30 kr., z Rašovic 15 kr.; o Křížových dnech a o Božím těle z Křižanovic po 12 kr.

Dle fase z r. 1856 byl příjem rektorův i se službou varhanickou 234 zl. 28 kr. stř.[1])

Ze správců školy déle působili: Jiří Rychlý (—1743); Josef Rychlý (—1766); Matěj Seewald (—1787); Jan Schübel (—1806); Matěj Hodes (1815—1826); Jos. Bernard (—1869), založil pamětní knihu školní i obecní; Frant. Vítek (—1880); od r. 1883 dosud Konstantin Hill.

Obecní majetek: r. 1656 $^3/_4$lán (= 48 m.); r. 1753: hostinec, pastuška, polí $22^4/_8$ m., pastvin $64^1/_8$ m., luk na tři vozy sena a $1^1/_2$ v. otavy; nyní: škola, pastuška; polí 11 ha 8320 m², luk 9 ha 9933 m², zahrad 122 m², pastvin 25 ha 5699 m². Obec spravoval do r. 1919 starosta[2]), 3 radní a 18 výborů.

Celkem je při obci: 378·74 ha polí, 28·36 ha luk, 6·06 ha zahrad, 31·47 ha pastvin.

Trati: Nivky, Padělky (nad hliníky, u močidel a j.), Nivy, Žleb, Grešple, Odměrky, Grezvíze, U tabul nebo Pod člupy, Člupy, Katovina, Vinohrady, Hamprlíky, Psář, Kolíbky, Barvířka, Pod strže a j.

Spolky: hasičský, Sokol, odbor Nár. jednoty pro jihozáp. Moravu.

Cihelna je tu od r. 1880.

Poštou přísluší obec do Slavkova.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Cenkova, Floriánova č. 7, Kučerova č. 35, Pavlíkova č. 23, Přerovských č. 20.

Obec utrpěla cholerou 1866; krupobitím 1889; válkou: Po válce 30leté byly ve vsi pouze 2 usedlosti osazeny. R. 1742 vojsko pruské způsobilo tu škody na 2950 zl. 27 kr., požárem zničilo ves až na 5 domů a 9 stodol[3]).

---

[1]) $4^1/_2$ m. pšenice (= 10 zl. 48 kr.), z obec. pokladny 180 zl, školné z dítek rolnických po 48 kr. (= 24 zl.), z nadací 3 zl. 40 kr., průměrná štola 6 zl., od obce rašovské za varhanictví 10 zl.

[2]) Starosta Jan Cenek působil od r. 1882—1888 a od r. 1894—1919.

[3]) Odpověď Konst. Hilla, naditele, a Karla Bergra, děkana, na dotazník Vlastivědy.

Kroužek,

něm. Ringelsdorf, katastr. (3.34 km²) a polit. obec 5 km s. s. vých. Slavkova. Leží v údolí při okresní silnici. U čís. 14 je dosud „žundr“.

Kroužek náležel ke statku kojetínskému. R. 1502 připomíná se již jako ves pustá. T. r. koupil jej i s ostatním zbožím kojetínským od rukojmí † Jana Heralta z Kunštátu a na Plumlově[1]) Adam Tovačovský z Cimburka a na Mladé Boleslavi za 8000 zl. uh. Měl na to zboží rozličné listy a zápisy, jež mu téhož roku v jeden list převedl král Vladislav II. s výhradou, že arcibiskup pražský, bude-li chtíti, může zboží to vyplatiti k vlastnímu držení. Adam Tovačovský nebo dědicové jeho mohli také jinému na to dobrou vůli dáti. Učinila tak matka jeho Johanka z Krajku a postoupila vše r. 1503 Vilémovi z Pernštejna (obr. 74.) a na Helfenštejně. Syn téhož Jan dal výplatu na ves pustou Kroužek Ondráčkovi z Rousinova ve 175 kopách gr. čes. a v 50 zl. červ. ve zlatě s podmínkou, že ji může on nebo dědicové jeho zpět koupiti. Syn Jana z Pernštejna Jaroslav i na místě svých mladších a nedílných bratří Vratislava a Vojtěcha převedl r. 1550[2]) výplatu a všechno právo jejich v této vsi na Jana z Kounic a na Slavkově i dědice jeho, aby zaplativ dětem po Ondráčkovi zůstalým užíval ji, pokud by Jaroslav nebo bratří jeho panství kojetínské drželi. Rovněž převedl naň za sebe a své bratry všechno právo na některá pole a louky v této vsi, jež ve $187^1/_2$ kopě gr. byly zastaveny, tak aby ta pustá ves Kroužek, jak od starodávna, v celosti zůstávala. Téhož ještě roku Jan z Kounic smluvil se s Rousi-

Obr. 74. Znak pánů z Pernštejna.

[1]) Jan Heralt z Kunštátu zanechal veliké dluhy; pročež rukojmí jeho, co zbylo po něm statku, k sobě vzali a jím se, pokud stačil, vyvazovali.

[2]) Pův. listina v archivu hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích, nyní uloženém v zem. archivu v Brně.

novskými, kteří sami chtěli tuto ves koupiti, aby každý z nich, kdož by s vůlí jeho na ní orati a těžiti chtěl, dával mu 8. kopu obilí jarého a ozimého.

Kroužek zůstal už při panství slavkovském.

V urbáři panství slavkovského, založeném r. 1597, udává se v této pusté vsi drahně lánův rolí, jež drželi obyvatelé městečka N. Rousinova a vsi Něměan pod desátkem „skopným" (dával se z kopy snopů). Z louky zdejší těžilo se průměrně ročně 150 vozů sena a 30 vozů otavy.[1]) Kus role odtud patříval augustiánům brněnským. Obdržel je od nich Oldřich z Kounic a pustil r. 1599 Václavovi Břečkovi k domu jeho v N. Rousinově za 1 zl. ročně.

R. 1668 napočítáno zde $3^{54}/_{64}$ lánu nebo 411 m. polí.

Nově osadil Kroužek (většinou něm. obyvateli) Dominik Ondřej z Kounic r. 1690 desíti půlláníky, patnácti čtvrtláníky, 1 čtvrtlán připojil k nově zřízenému obecnímu domu a k panské ovčírně[2]) 517 měr polí.

Každý půlláník dostal 42 a čtvrtláník 21 m. polí a něco luk; osvobodil všechny od mýta slavkovského a rousinovského a dovolil jim společnou pastvu dobytka v blízkém lese „Kroužku".

Za to měli tyto povinnosti:

Panské pivo, víno a kořalku sami sem dovážeti a v obecním domě šenkovati; $^1/_2$láníci 12 dní roboty orné (po 4 dnech na lada (úhor), na orbu zimní a letní), 6 dní hnůj voziti v době mezi velikonočními a svatodušními svátky a 6 dní svážeti obilí; $^1/_4$láníci sežiti a svázati 4 kopy pšenice, shrabati a svázati 2 kopy ovsa, 6 dní seno síci a hrabati, 6 dní chmel česati; všichni, kdykoliv se jim nařídí, na hon se dostaviti. Toliko $^1/_4$lán při obecním domě byl prost těchto robot. Od ostatních robot osvobodil je zúplna, začež platiti měl ročně do důchodu panského $^1/_2$láník 10 zl., $^1/_4$láník 5 zl. robotní činže, mimo to $^1/_2$láník 1 zl. a $^1/_4$láník 30 kr. činže domovní, celá pak obec platiti oboji činží z domu obecního. Z každého i obecního domu měli odváděti ročně z panského přediva jim daného 12 loket napředeného plátna a zapravovati zemské dávky. Vyhradil si zříditi zde dle potřeby

---

[1]) Poddaní ze vsi Němčan byli povinni ji hrabati a do dvoru slavkovského voziti z ní seno i otavu.

[2]) Pozemky její r. 1750 udány u Slavkova.

ještě nové usedlosti z pozemků panských. Aby pak nově osazená ves mohla zkvétati, osvobodil ji ode všech svrchupsaných robot a platů na $5^1/_2$ roku počínaje 1./I. 1691. Časem se ves počeštila.

R. 1750 platili výkupného z roboty 199 zl. ročně. O jiných dávkách viz u Slavkova.

R. 1750 bylo tu 425 $^4/_8$ m. polí orných, $10^5/_8$ m. pastvin, $18^1/_8$ m. zahrad, luk po $11^3/_4$ vozu sena a 4 vozy otavy. Jména usedlých byla tehdy většinou německá a podobně r. 1775, kdy kromě 10 půlláníků a 15 čtvrtláníků byly zde ještě 4 podsedníci s $5^5/_8$ m. polí, 7 chalupníků a 9 domkářů, obecní hostinec a pastuška.

R. 1790: 52 domů, 293 obyv., r. 1900: 77 d., 374 obyv. českých a kromě 2 židů ostatní katolíci; r. 1910: 80 d., 375 obyv. čes. katol. vyjma 1 evandělíka.

V duchovní správě patří k N. Rousinovu a chodili sem též do školy.

R. 1890 postavila si obec svou školu 1třídní,[1]) jež r. 1898 rozšířena na 2třídní.

Prvním zat. správcem školy byl Frant. Obhlídal do 11./5. 1891; od t. r. do r. 1918 byl def. správcem školy Ant. Zapletal. Založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od 1./10. 1919 Alois Melichárek.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 2 radní a 9 výborů. Ze starostů nejdéle působil Jos. Skřivánek (1894—1906).

Majetek obecní: r. 1753 $18^4/_8$ m. polí, $^2/_8$ m. zahrad, $10^5/_8$ m. pastvin, luk po 3 vozy sena a $1^1/_2$ v. otavy, hostinec a pastuška; nyní škola, obecní hostinec.

Celkem je při obci: 303·73 ha polí, 0·42 ha luk, 7·17 ha zahrad, 13·06 ha pastvin.

Trati: Waldacker, Schafleracker, Krautacker, Markacker, Wolfsgrund a j.

V kopci nad Kroužkem je kamenný lom.

Spolky: Odbor Nár. jednoty pro j. z. Moravu, Sokol (společně se St. Rousinovem).

Poštou přísluší k N. Rousinovu.

---

[1]) Postavil ji za 13.000 zl. Jos. Toman, zdejší zednický mistr.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Jandlovy (2), Heinclova, Procházkova, Reichova, Tomanova.

Obec utrpěla krupobitím r. 1891 a 1898.

Asi $1/2$ hodiny jižně od osady je panský dvůr, nyní pronajatý cukrovaru slavkovskému.[1])

Kruh,

druhdy též Kruhy i Kroužek (Krúžek) tvoří polit. a katastr. obec s Holubicemi.

V XVI. stol. uvádějí se v lánském rejstříku společně s Holubicemi (v. t.)

Bratří, Ješek, Bušek a Přibík z Kruhu prodali tu r. 1348 Půtovi z Vildenberka popluží a půllán. R. 1371 páni z Vildenberka prodali zdejší ves markraběti Janovi; jeho syn markrabě Jošt vložil ve dsky r. 1406 K. s dvojím popluzím a vším příslušenstvím, jakož i polovici vsi Němčiček u Pohořelic s mlýnem Oldřichovi Stošovi z Bránic. Ten převedl sem r. 1407 věno sirotků Dětřicha z Omic, jež měli zapsáno od svého otce na Vážanech u Rousinova, a zajistil jim zde na 3 lánech 4 hř. roč. úroku. R. 1416 ustanovil, aby se odtud doplnilo věno Čeňce z Ronova[2]), manželce Racka z Vyškova, pokud by se ho nedostávalo na vsi Němčičkách u Pohořelic, a po 2 létech s přivolením krále Václava prodal K. s Holubicemi klášteru v Dol. Kounicích. S Holubicemi (v. t.) měly pak stejné osudy.[3]) — V písemných pamětech XV. a XVI. století psány jsou též „Krúžek“, „Kroužek“.

Ve zdejší vsi byl lenní statek biskupův olomouckých, pozůstávající ze 3 svobodných dvorů a podsedku.

Z držitelů („manů“) těchto dvorů připomínají se jako přísedící na soudě manském v Kroměříži r. 1376 Budislav z Kruhu,

---

[1]) Odpověď Jana Polišenského, faráře v N. Rousinově, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Před tím však (r. 1414) žalovala jej ze 250 hř. gr., „že mi jest slíbil za mé věno za muže mého, nebožtíka Hynka z Pacova, půltřetího sta hř. gr. a toho mi již plniti nechce.“ Dala také naň r. 1415 přísud (poplatek 2 denárů, že vyhrála při.)

[3]) Z. d. B. tisk. I. 7; VI. 2, 3; VIII. 460; IX. 150; XI. 309, 559; Kn. půh. tisk. II. 295, 329.

r. 1385 a 1386 Vrablec z Kruhu jinak z Kelče a r. 1411 Martin z Kruhu. Budislav stěžoval si r. 1379, že jistý Vrablec ujal se tu téhož dvoru, z něhož on byl neprávem vypuzen. Není znám sice výsledek stížnosti, avšak rod Vrableců i na dále zde sídlil.

Kolem roku 1390 držel jeden dvůr zdejší Mikuláš Vrablec z Kruhu, r. 1399 Václav z Kruhu a r. 1409 Jan z Kruhu též z Krúžku, jenž r. 1412 věnoval na zdejším dvoře s 2 lány manželce své Anně 25 hř. Téhož roku Martin z Kruhu přijal v léno jiný dvůr s 5 lány a podsedkem R. 1436[1]) Mikuláš z Krúžku přijal v manství dvůr s podsedkem a r. 1455 Mikuláš příjmím „Vrablec" z Krúžku dvůr s 5 lány a podsedkem pro sebe, svého bratra a jejich dědice. Jan z Krúžku držel tu již r. 1453 svobodný dvůr s 3 podsedky za $^1/_2$ hřivny berně, r. 1455 přijal zde v léno dvůr pro sebe a bratra svého Matěje a též r. 1460, kdy se při dvoře uvádějí 2 lány. Téhož roku Mikuláš Vrablec z K. převzal v léno dvůr s $2^1/_2$ l. a Jan Vrablec z K. dvůr s 3 l. a podsedkem pro sebe, bratra Mikuláše a jeho syny.

Pozdější známí dvořáci a manové přijali v léno: r. 1544 Ondra z Kroužku pro sebe a svoje dědice dvůr poplužný s 2 l., Tóma z Kroužku pro sebe a děti své dvůr poplužný s $2^1/_2$ l. a podsedkem, Jan Vodnej z Kroužku pro sebe a své dědice dvůr poplužný s $2^1/_2$ l. rolí; r. 1577 Jiřík Dvořáček dvůr s $1^1/_2$ l. a Jan Dražal dvůr s $^5/_4$ l. rolí; r. 1581 Jiřík Dvořáček dvůr s $1^1/_2$ l. rolí a 4 louky[2]), Tomáš Bubeník dvůr s podsedkem, $1^1/_2$ l. rolí a 3 louky; v l. 1612—1618 připomíná se Jan Matyášovský z Matyášovic jako držitel svobodného dvora v Kruhu. R. 1618 obdržel mocný list od biskupa olom. kardinála Dietrichštejna, aby jeho manský statek K. mohli po něm děditi jeho děti obého pohlaví po případě, aby svobodně jej mohl prodati.

Za války 30leté všechny 3 manské dvory v K. opustly a připadly biskupovi olomouckému. Před r. 1650 držel zde 2 dvory Jan Přesek a jeden Martin Dvořák. R. 1650 Martin Maxmilián Früschauer z Froschbachu koupil dvůr odemřelý smrtí Martina Dvořáka za 400 zl. mor. a roční plat 8 zl. do důchodu panství vyškovského a téhož roku ze 2 dvorů odemřelých smrtí Jana Přeska koupil jeden dvůr Matěj Rudolf Helmhut Ostravský, mor.

---

[1]) T. r. Michal Tučák z Lískovce složil přísahu manskou na 1 lán zdejší.

[2]) V tratech: „pod rybníkem Ležáčkem", „V rybníku" a „Mezi rolemi".

zemský advokát, za 450 zl. mor. a ročních 8 zl.[1]) a druhý Jakub Felix (Šťastný) z Bedřichovic za 350 zl. mor. a ročních 8 zl.[1]) Všichni složili přísahu manskou a dali revers, že přijali dvory v léno. Jakubu Felixovi dán r. 1653 dočasně v opatrovnictví lenní dvůr Früschauerův i Helmhutův, že nedodrželi kupní smlouvy a také odpírali pozorskému faráři desátek a potahy. Týž prodal r. 1655 lenní dvůr v K. se svolením lenního pána svému švagrovi Jakubovi Brunclíkovi a Matěj Helmhut r. 1663 svému býv. služebníku Ambroži Žerůtskému.

Roku 1668 drželi dvory: Ambrož Žerůtský[2]), Jiří Červený a Jakub Brunclík; mimo ně příslušel ještě pod lenní právo podsedník (zahradník) Klimeš Jašín. Bydlil na panském dvoře.[3])

Následujícího roku dne 8. října biskup olom. Karel propůjčil tyto 3 dvory, jež mu přiřknuty nálezem manského soudu, svému manskému mandatáři Jiřímu Hausperskému z Fanalu za jeho věrné služby.[4]) Od něho převzal lenní statek v Kruhu r. 1699 za 4000 zl. Dominik Ondřej z Kounic a na Slavkově. Při jeho rodě zůstal do r. 1848, kdy kníže Alois z Kounic-Rietberku zemřel bez mužských potomků. Panství slavkovského ujal se z české linie Kouniců Michal hr. z Kounic, jenž pokládaje lenní statek Kruh za příslušenství slavk. fideikomisu ohradil se proti jeho zabrání lenním pánem arcibiskupem olom. a dal jej soudně sekvestrovati. Při panství slavkovském již zůstal (v. t.)[5]).

R. 1753 bylo u zdejšího panského dvoru 151$^3/_8$ m. polí, $^4/_8$ m. zahrad, luk po 2 vozy sena a 1 v. otavy.

---

[1]) 8 zl. bylo relutum (výkupné) za prominuté fůry pro víno a sůl do Rakous, jež kdysi manský dvořák kružský konával.

[2]) Dle manského archivu; v lanském rejstříku stojí „Haluska".

[3]) 2 manské dvory měly tehdy po 106 m., jeden 79$^4/_8$ m.

[4]) Souhlas kapitulní dán r. 1670, revers Jiřího Hausperského o přijetí léna r. 1671. — Dle Hausperského nazývaly se pak tyto 3 svobodné dvory „Haušperácké" (nyní č. 3., 4. a 5.), jakož i podsedek č. 14 a kovárna č. 2.

[5]) K. Lechner, Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz (Belehnungsbücher 29, 35, 40, 61, 64, 65, 67, 75; Lehensgerichtsbücher 65, 84, 85, 120, 123, 280; Kníže-arcib. archiv v Kroměříži: Registra manská 7 fol. 28 v.; 15 fol. 110, 111, 144; 23 fol. 321; Manský manual č. 41; Manský archiv. V brněns. zem. deskách Repertorium über die Lehenquaterne (Quat. X. 44.); C. D. M, XII. 458; XIV. 59; XV. 277; Kn. půh. B. orig. XXIV. 343; XXXV. 170; XXXVI. 226.

Celkem bylo v Kruhu: 307 m. polí, 3 m. $4^1/_2$ osminy zahrad, luk po 8 vozů sena a 4 v. otavy. Pastvin (společně s Holubicemi) $56^5/_8$ m.

Téhož roku připomínají se tu dva $^3/_4$láníci (Jan Možný a Anton Omasta)[1], jeden $^1/_4$láník (Bohumír Jašín)[2] a podsedník Matěj Možný. — Brzy na to z pansk. dvoru založeny 3 chalupy.

R. 1790 bylo tu 20 domů, 114 obyv.; r. 1900: 46 d., 227 obyv. katol. českých; r. 1910: 50 d., obyv. 258 katol. českých. U čís. 6. je dosud „žundr".

R. 1907 zřízen v Kruhu vodovod od firmy Kuncovy z Hranic pro 11 domů.

V obci je zvonice[3]. Patron obce sv. Ludvík, biskup.

Lovčičky

od os. Lovek, (1349 Lobczicz, 1366 Lowzcicz, 1376 Lowcicz, Lowticz, 1409 Lowczyczky), něm. Klein-Lowčitz, bývalá farní vesnice, politicky i katastrálně (4·05 km²) samostatná, 12 km jjz. Slavkova (obr. 75.). Leží v údolí, z jihu obklopeném rozsáhlými lesy, protéká ji potok a od r. 1905 vede sem spojovací okresní silnice z Otnic. — Rolnické usedlosti jsou hlavně na návsi („V dědině"), chaloupky: „Ve zmoli", „V uličce", „Na bařině" (býval tam rybník)[4], „Pod strážkou" (též „Pod zámečkem") a „Ve svaté" (sídlíval zde poustevník).

S počátku 17. stol. měly 37 usedlostí. Po válce 30leté ještě r. 1656 bylo tu jen 10 domů osedlých[5]) se 198 m. polí a $3^6/_8$ m. vinic („Ve Staré a Nové hoře"), ostatní pusté[6] a při nich 671 m. polí a 175 m. vinic („Ve Staré a Nové hoře"). Od r. 1657 —1675 nově osazeno 15 a nově pusty 4 domy.

---

[1]) R. 1775: František Barták a Ant. Omasta.

[2]) R. 1775: Anton Černý.

[3]) Zvon odevzdán eráru r. 1917.

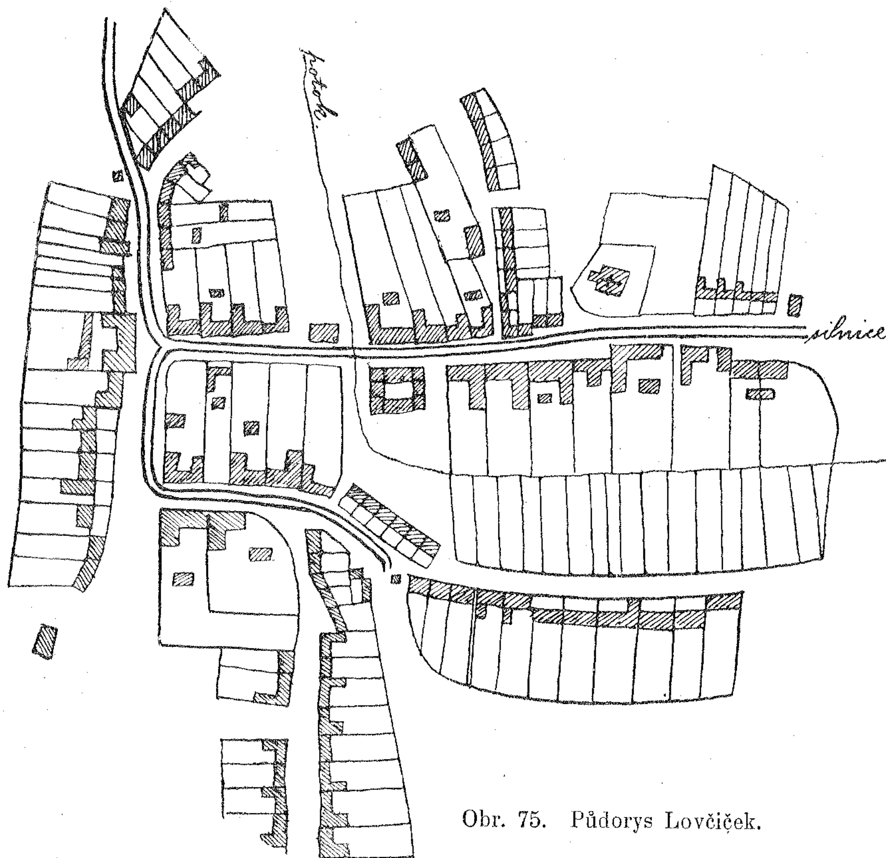
[4]) Ještě dosud znáti hráze.

[5]) 7 $^1/_2$lánů po 22 m. a 3 $^1/_4$lány po 11 m. K tomu obecní $^1/_4$lán bez sídla.

[6]) 5 $1^1/_2$l. po 66 m., 2 l. po 44 m., 1 $^3/_4$lán (33 m.), 6 $^1/_2$l., 5 $^1/_4$l., 8 domkářů bez polí; mimo to jeden $^1/_2$lán a $^1/_4$lán bez sídla. (Lánský rejstřík.)

R. 1751 bylo tu 45 domů[1]), polí 1015 m., zahrad 17 m. $2^3/_4$ osminy, luk po $12^1/_2$ vozu sena, vinic 188 m., pástvin $46^2/_8$ m.; r. 1790: 67 domů, 366 obyv.; r. 1900: 142 d., 759 obyv.; r. 1910: 171 domů, 955 katol. čes., 6 židů Němců.

Na kopci zvaném „Strážka"[2]) na jižní straně osady stávala tvrz.

Obr. 75. Půdorys Lovčiček.

O robotách a dávkách vrchnosti v 18. stol. viz u Kobeřic.

Dějiny. R. 1131 patřilo dvoje popluží zdejší brněnskému chrámu sv. Petra.

---

[1]) i s obecním; rolníků 28: 1 $1^1/_2$l., 4 l., 4 $^3/_4$l., 10 $^1/_2$l., 9 $^1/_4$l. Rektif. odd. č. 177.

[2]) Dosud tam viděti části valů.

Ve stol. 14. připomíná se tu již r. 1349 Adam z Lovčiček. Postoupil si r. 1361 s Buškem z Nosislavě navzájem statky a po 8 letech přikoupil zde od Václava z L. ½lán a 3 podsedky, načež manželce své Anně věnoval 80 hř. na zboží svém v L a na 3½láně v Milešovicích. R. 1366 Hodka z L. se svolením bratra svého Přibíka z Nitkovic a strýce Václava z Nosislavě prodala za 70 hř. gr. dvůr poplužní v L. a 4 hř. úroku (bez 4 grošů) Petrmanovi z Újezda[1]) a manželce jeho Anežce. Petrman zajistil tu věnem r. 1368 manželce své Anně 80 hř. a po 3 letech prodali společně zdejší dvůr, les a patronátní právo Anně, manželce Švajdigera Haugvice, k rukám bratří z Holštýna. Švajdiger koupil zde ještě r. 1376 od Adámka z L. poplužní dvůr, 4½lán, 8 podsedků a polovici kostelního podací a téhož roku prodal vše, co tu měl, vyjma léno markraběcí, svému synu Jindřichu Haugvicovi a manželce jeho Markétě. Jindřich ponechal jí všechno věnem, jehož dle zápisu z r. 1381 bylo 200 hř. gr. Ovdovělá manželka Jindřichova prodala odtud věno své r. 1406 Vilémovi Žákovi z Horšova, jenž je zapsal manželce své Elišce. R. 1409 věnoval manželce své Kateřině na zdejší tvrzi, dvoře, dvojím popluží a vším příslušenství vyjma rybník 50 hř. gr. a od Jindřicha z Lovčiček koupil tu r. 1415 všechno jeho právo s kostelním podacím v této vsi. R. 1447 Vilém z Lovčiček a Jan ze Sokolník spolčili se na své statky v L.[2]). V l. 1466 byl několikerý spor o Lovčičky. Machna z Landštejna pohnala k soudu Milotu Herinka ze Sloupna a Podnětovic (= Puntovic) ze 412 zl. uh., že jí nechce dle zápisu svého zpraviti a ve dsky vložiti Lovčičky. Ten zase pohnal Jiříka z Mořic ze 300 zl. uh., že jest mu podporou za jeho rukojmě, že „slíbil za zprávu za Viléma zboží ves Lovčičky paní Machně z Landštejna Sudlíkové“ a věda, že o tom právem jest narčen, nechce ho vyvaditi. Téhož roku Matěj z Nákla žaloval rukojmě své Karla z Lilče a Hostěrádek, a Vaňka z Mrdic a Dambořic z 800 zl. uh., že měli mu do desk vložiti Lovčičky s příslušenstvím a toho neučinili.

R. 1480 Václav z Horšova vložil ve dsky Marketě (Machně) z Landštejna L. s tvrzí, dvorem, kostelním podacím a vším příslušenstvím a Machna téhož ještě roku Matoušovi z Nákla. Syn

---

[1]) R. 1368 psal se „ze Šlapanic“.

[2]) V půh. knihách vyskytují se jako žalovaní: r. 1446 Bonuše z Lovčiček a Jan z Bítova a Lovčiček, r. 1464 Kateřina ze Žebětina a Lovčiček.

jeho Jan z Nákla zapsal je r. 1492 Hynkovi z Popůvek, ten pak hned na to Alšovi z Polanky a z Bošovic[1]). (Obr. 76.) Manželka jeho slula Kunka z Lazův, synové: Jan, Václav, Albrecht, Petr a Jiřík, jemuž se za podíl dostaly Lovčičky a Otničky. V půh. knihách připomíná se tu Jiřík v l. 1508—1561[2]). Za manželku měl Ludmilu Geblovu z Odlsdorfu. Synové jeho byli: Vilém, Mikuláš, Bartoloměj a Bohuslav. Jiřík zemřel r. 1562, také syn jeho Vilém byl už mrtev, i držel statek L. Mikuláš i na místě bratří svých Bartoloměje a Bohuslava. Zastaviv jej Elišce z Fulštejna vymínil si z něho sirotka Marketu Šimkovu a r. 1565 pohnal k soudu z 50 kop gr. Václava Oderského z Lidéřova a na Uhřicích, že mu tohoto sirotka od něho zběhlého vydati nechce. Vyrovnali se mimosoudně. Oderský pak žaloval r. 1569 bratrance Mikulášova Václava Bošovského z Polanky a Bošovic ze 200 hř. gr. č., že se rozdělil se svými bratry Hynkem, Kryštofem a Janem o jeho nivu v gruntech L. ležící u rybníka Třtináka na pusté vsi Otničkách a jemu ji vydati nechce. Následkem úmrtí Oderského půhon neprojednán. R. 1571 vyskytuje se na L. Jan Bošovský z Polanky[3]) až do r. 1585. Jeho nezletilý syn Petr měl za poručníka svého strýce Ondřeje Bošovského z Polanky. Dospěv r. 1594 zletilosti, ujal se statku L. a r. 1598 vložil ve dsky[4]) za 6700 zl. Karlovi Pogrelovi (Pogralovi) z Gegelné a na Milešovicích tvrz a ves L. se dvorem, kostelním podacím, dědičným mlýnem a ves pustou Malé Otničky. Pogrel zapsal na všem manželce své Marketě Odkolkovně z Oujezdce věno její 2000 zl. a nadvěno 4500 zl., na něž přijala jej na spolek. Po jeho smrti († 1611) provdala se za Václava Mouřinovského z Mezilesic a na Bošovicích. R. 1613 postoupili si navzájem své statky bošovský (Bošovice, Velké

---

[1]) Aleš už r. 1490 žaloval Václava z Pivína a Jana ze Zástřizl a Nemotic z 800 zl. uh., že jsou mu rukojmí za správu vsi L. s příslušenstvím a teď z toho právem jest narčen. Páni nalezli r. 1491, poněvadž se k rukojmí a pečeti znají, aby učinili podle listu.

[2]) Ještě r. 1531 žaloval bratra svého Albrechta z 500 kop gr. č., že držel městečko Bošovice, vsi Otnice, Milešovice, tvrz a ves Lovčičky a pusté vsi Skřipov, Sádkov a Otničky na 4 léta před rozdělením mezi bratry a, což v těch letech užitku všelikého přijal z toho statku, z toho mu počtu řádného učiniti nechce.

[3]) A vedle něho r. 1573 Hanuš Haugvic z Biskupic a na Račicích.

[4]) Dle smlouvy z r. 1596.

Obr. 76.
Znak Bošovských z Polanky na náhrobku
Petra Bošovského z Polanky.

Hostěrádky, pustý Sádkov) a lovčický (Lovčičky a pusté Otničky)[1]) a po roce[2]) prodali společně statek lovčický za 13.500 zl. mor. Václavovi Hejglovi ze Šenperku, jenž pro účastenství na vzpouře r. 1620 o statek ten přišel. I koupil jej (oceněný na 9000 zl.) Maxmilián kníže z Lichtenštejna a připojil k panství ždánskému. Listinu o prodeji statku lovčického spolu se statkem ždánským, 4 vesnicemi od Slavkova a Otnicemi dal vyhotoviti císař Ferdinand II. r. 1626; ve dsky vloženo 18./1. 1648. Při statku ždánském již zůstaly (v. Pozořice).[3])

Filiální kostel sv. Václava (obr. 77.) stojí na návrší na hřbitově; vede k němu od r. 1849 63 kamenných schodů. Z pův. gotické stavby uchoval se presbytář, v jehož zdi na evanď. straně je bývalé sanktuarium.

Má 3 oltáře: hlavní sv. Václava[4]), vedlejší sv. Mikuláše a sv. Jana Nepom.[5])

R. 1895, kdy kladena byla nová dlažba do kostela, objevena pod hl. oltářem zasypaná hrobka se 3 náhrobními kameny. — Dva z nich položeny mezi bránu hřbitovní a dveře chrámové, jeden se znakem (nepochybně pánů z Polanky) lícem dolů, druhý

---

[1]) Vymínila toliko pro svého syna z prvního manželství Jetřicha Rudolfa, když by dosáhl 24 let, aby manžel její vydal mu ze statku lovčického 4000 zl. mor., řetízek za 100 dukátů, 4 lůžka peřenných šatů, prostěradel lněných a konopných po 2 párech, ubrusů lněných a konopných po 6 kusech a tolikéž i ručníků.

[2]) R. 1614 ve středu před sv. Lucií; ve dsky vloženo r. 1617.

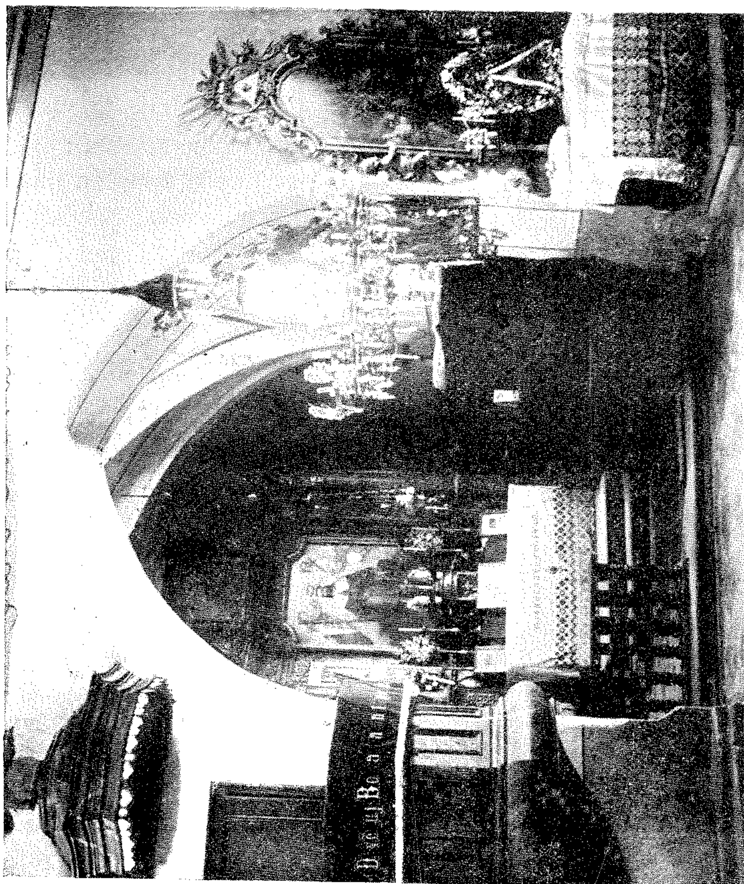
[3]) Prameny: C. D. M. I. str. 207; Z. d. B. tisk. I. 52; IV. 36, 454; V. 150, 281, 282, 414; VI. 365, 404—406, 836; VIII. 576, 577; X. 47; XI. 176; XII. 283, 284, 634, 635; orig. XI. 5; XII. 17; XIII. 10; XIV. 2, 10; XXII. 65; XXVIII. 12, 15; XXX. 52; XXXI. 4; Kn. půh. tisk. III. 236; IV. 113, 161, 234, 235, 254, 520; V. 471; VII. 28, 29, 133; Kn. půh. B. orig. IX. 79, 97; X. 163; XI. 102, 103; XIV. 254; XXI. 206, 334, 336; XXII. 172, 216, 382; XXIII. 195, 350; XXV. 302; XXVI. 218, 316, 404, 463; XXVII. 5, 181, 333; XXIX. 307, 549; XXX. 38, 126; XL. 67, 142; die Güter Quaterne, Brünner Kreis N. 1, fol. 11—12.

[4]) Nový oltářní obraz sv. Václava je z r. 1895 od Jindřicha Poláčka, malíře z Brna. Starobylý oltářní obraz sv. Václava visí nyní na zdi presbytáře (str. evanď.) — proti němu obraz sv. Barbory. Pochází spolu s obrazy sv. Mikuláše a sv. Jana Nepom. ze zrušeného kláštera zábrdovského. Přivezl je odtud r. 1784 lokální kaplan v Lovčičkách Sigard Beran.

[5]) Druhdy p. Marie a sv. Liboria (dle děkan. matriky židlochovské z r. 1735).

lícem nahoru. Nápis na tomto, nyní již vyšlapaný, zněl dle záznamu nadučitele Frant. Boleloucého ve školní kronice takto:

NA SMRT POWOLATI A K S || OBIE WZYTI FRYDRYCHA || POGRELE Z GEGELN͡E SYNA || VROZENEHO KARLA STARS || SYHO POGRELE Z GEGELN͡E A || NA MILESSOWICYCH LETH͡A ||

Obr. 77. Presbytář ve fil. kostele v Lovčičkách.

PANIE 1600 W NEDIELY PRW || NIE W PVSTIE RACZYL GEST || PAN BVOH WSSEMOHA͡VCY ST || OHOTO BIDN͡EHO SWIETA SKRSE || SMRT CZASNAV POWOLATI A || K SOBIE WZYTI KARLA MLADS || SIHO POGRELE Z GEGELNE TO || LYKEZZ SYNA SWRCHVPSANE || HO PANA KARLA STARSSYHO || POGRELE Z GEGELN͡E A NA LOW || CZYCZKACH.¶

Dvou zlomků třetího náhrobku, již nečitelného, použito za stupeň kříže, stojícího vedle schodů, jež vedou ke kostelu. Na věži byly do r. 1917 3 zvony.

* I. „Hrubý“ 196 kg s nápisem: (nahoře) S: MARIA ET S: JOANNES NEPOMUCENE ORATE PRO NOBIS — (dole) B. F. IN BRINN 1747.

* II. „Poledňák“ 84 kg nápisem (nahoře) S: WENCESLAI ET S: SARCANDER ORA PRO NOBIS — (dole) GEGOSSEN VOM ADALBERT HILLER IN BRÜNN ANNO 1850.

III. „Umíráček“ (cingálek) 28 kg pův. z r. 1692; přelit r. 1889. Má legendu u vrchu: Sv. Floriane oroduj za nás — dole: Přelil E. WEBER v Brně 1889. Ulitý r. 1692.

Kostelu náležel les „Kostelňák“, jenž r. 1675 byl prodán knížeti Hartmannovi z Lichtenštejna za 405 zl. — Kolem r. 1690 vyhořel kostel vně i uvnitř.

Z jednoho domku, osvobozeného od roboty a platu panského, platilo se kostelu dle urbariální fase z r. 1775 2 zl. ročně.

Nynější vlastní jmění kostela 2513 K, zádušní 1400 K, stříbrový fond: 42 K.

Již r. 1371 byla zde fara, jejíž patronát náležel zdejší vrchnosti. Přifařeny byly sem Milešovice. Majitel Lovčiček Jiří Bošovský z Polanky měl několikerý spor s vrchností milešovskou k vůli opravě kostela a fary v L.[1])

Ze zdejších farářů luteránských známi jsou: r. 1569 Ondřej Kobžanský z Kobžan, býv. farář otnický (měl spor o desátek

---

[1]) Tak r. 1531 žaloval Bohuše Herinka ze Sloupna z 50 kop gr., že nechce lidí svých milešovských k tomu držeti, „aby peníze ke kostelu na opravu kostela v L. Janovi Kostelníkovi vydali“, a z téhož obnosu, že nechce fojta a starších svých milešovských k tomu míti, aby rejstra, ve kterých jsou peníze ke kostelu v L. náležitě zapsány, ku potřebě jeho položili. — Oba půhony nevyřízeny pro úmrtí Bohuše Herinka. — R. 1548 pohnal k soudu ze 100 kop gr. Bernarda Mouřinovského z Mezilesic, že nechce přidržeti lidí svých milešovských k opravě při kostele v L., „kteřížkté faře do Lovčiček od starodávna přísluší. Bernard zase pohnal jej t. r. ze 100 hř. gr. stříbr., „že v L. při kostele farhof totiž dům kněžský svedl a skrze to ta fara bez faráře jest“ a opět z 25 hř. gr., „že hory kněžské, k faře L. od starodávna příslušící, k tomu záduší na škodu, práva k tomu nemaje k užitku svému smýtiti dal“ a toho jemu a lidem jeho napraviti nechce. — Pro úmrtí Bernardovo k projednání nedošlo. — (Kn. půh. B. orig. XIV. 246; XIX. 132, 165)

s vrchností otnickou a milešovskou)[1]; r. 1580 Jiřík Hradecký[2]; r. 1592 a 1593 (dle Volného) Bedřich Novoměstský.

R. 1624 spravoval Lovčičky s Kobeřicemi Albert Klimkovič. Potom připadly k Otnicům a zůstaly při nich do r. 1784, kdy zřízena zde samostatná lokalie pro Lovčičky a Milešovice. Lokálním kaplanem ustanoven Sigard Beran, býv. premonstrát zábrdovský. Když se r. 1796 stal farářem ve Skřípově (Wachtel, pol. okr. litovelský), lokalie zanikla a Lovčičky s Milešovicemi patřily opět k Otnicům. R. 1798 Lovčičky samotny připojeny k nově zřízené lokalii v Bošovicích a zůstaly při nich do r. 1840, kdy zase přifařeny k Otnicům. (v. t.)

Ku zdejší faře patřila louka a lán pole. Farář dostával původně desátek ze všeho, čím desátková pole oseta; později jen ze žita, pšenice, ječmene a ovsa.

Škola. Původně se učilo v domku č. 114. a chodily sem do r. 1866 též děti z Milešovic. Na nynějším místě je škola od r. 1796, zřízená z býv. fary. R. 1892 rozšířena na 2třídní, r. 1909 na 3třídní a zároveň na místě staré školy postavena nová škola jednopatrová brněnskými staviteli Metodem Charousem a Václavem Lefnerem za 44.000 K. Nyní je škola 3třídní s pobočkou.

R. 1811 byl zde rektorem Frant. Zvolánek. Ze zdejších správců školy, pokud známo, déle působili: Vavřín Oříšek (1860—1878), syn jeho Vavřín (—1883), Josef Turek (1884—1893), Frant. Boleloucký (— 1903), založil pamětní knihu školní. Od r. 1907 Otakar Pavlík.

Ze starých rychtářů je znám r. 1565 Jakub Ledavášek, r. 1574 Jan Vancourek.[3])

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 18 výborů.

Majetek obecní: r. 1656 $^1/_4$lán (= 11 m.); r. 1775 krčma, pastuška, rasovna, polí $13^4/_8$ m. (mimo to užívala obec za plat 142 m. panského pole), luk „pod Babou“ na $^1/_4$ vozu sena, pastvin $46^2/_8$ m.; nyní: škola, kovárna (býv. hostinec), cihelna, polí 20·19 ha, luk 3·79 ha, pastvin 22·85 ha, lesa 0·85 ha.

Celkem je při obci: 334·40 ha polí, 17·52 ha luk, 8·75 ha zahrad, 3·2 ha vinic, 22·85 ha pastvin[4]), 0·85 ha lesa.

---

[1]) Kn. půh. B. orig. XXV. 317, 384.

[2]) Kn. půh. B. orig. XXIX. 180.

[3]) Kn. půh. B. orig. XXIII. 351: XXVI. 539.

[4]) Vzdělávají se na pole.

Trati: (polní) Zahrady pod zámečkem, Dlouhé, Doliny, Čihadla, Líchy, Kopánky, Příčky, Vinohrádky, Strže, Nad skalou, Gruntovní, Stará hora, Nová hora, Baby, Louky pod vinohrady, Zahrádky, Žleby, Neséty, Sádkové[1]), Ouzké, Křtinák[2]) (dříve Třtinák), Podsedky, Nad pastoušky, Hroušoví, Podcibulčí, Nové sedmihrady (dříve: Sedmohrady), Odměrky, Široké a Ouzké nad lesy, Podplatní; (luční): Otničky (dle zaniklé osady), Ve Křtináku, Sádkové, Ouzké, Zahrady pod zámečkem; (lesní): Hroušoví, Ve Svaté.

Cihelny: jedna obecní a 2 soukromé, jejichž majitelé bydlí v Otnicích.

Poštou přísluší do Otnic.

Spolky: hasičský, potravní.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Jedličkova a Kachlířova.

Obec utrpěla: požárem r. 1855 (5 domů „Ve Svaté"), 1865 (4 domy „Nad kostelem"), 1892 (8 d. „Na bařině"); cholerou 1831 († 33 osob), r. 1866 († 21 osob); krupobitím: r. 1889, 1890; povodní: r. 1882[3]).

R. 1912 4./11. při kopání jam v L. našla se nádoba se 100 kusy stříbr. mincí z doby císaře Leopolda II.

V katastru obce lovčické u hranic otnických v polní trati „Otničky" stávala osada téhož jména a patřila k ní i trať „ve Křtináku". Dějiny její viz u Otnic a Lovčiček.[4])

Milešovice[5]),

katastr. (6·59 km^2) a polit. samostatná obec, v údolí mezi výběžky Hříběcích hor. Leží 8 km jjz. Slavkova při spojovací silnici nížkovsko-otnické. „Na návsi" a „Dolním konci" jsou rolnické statky, na návsi též kaple a radnice, „na dolním konci" panský dvůr a škola. Jiné části osady slovou: „Vrchní konec", „Chaloupky"

[1]) Část pozemků z býv. pusté vsi Sádkova.

[2]) Rybník „Třtinák" patřil k pusté vsi Otničkám; nyní vzdělán na pole.

[3]) Veliká škoda způsobena na polích, lukách a domech. Po této povodni byly panské stráně „ve Svaté" (dříve pole) zalesněny.

[4]) Odpověď Otakara Pavlíka, nadučitele v Lovčičkách, a Marie Jiříčkové, učitelky v Otnicích, na dotazník Vlastivědy.

[5]) Od os. Mileš.

a „ve Svaté“. Za „Svatou“ je les téhož jména a studánka „Hrčák“ s nejlepší pitnou vodou v okolí.

S počátku 17. stol. měly 41 domů. Poddaní robotovali při zdejším dvoře, platili úroku o vánocích 35 zl. 28 gr. $3^1/_2$ d., slepic dávali 57, vajec $5^1/_{10}$ kopy; platu sv. martinského: z $41^1/_2$ čtvrti vinohradu 5 zl. 16 gr., z masného krámu 1 kámen (20 lib.) loje přepuštěného, z čihadla „na Přestanově“ 6 gr., z vod (v Bezděčném a Vlčavském žlebě) 15 gr.

Po válce 30leté ještě r. 1656 bylo ze 47 usedlostí[1]) jen 19 osazených s 506 m. polí, ostatní pusté a při nich 1159 m. polí a $44^3/_8$ m. vinic řečených „Troufalka“. Od r. 1657—1675 4 domy nově osazeny a 2 nově pusty.

R. 1751 bylo 61 domů[2]), polí orných 1664 m. a pustých $5^4/_8$ m., pastvin $51^5/_8$ m., zahrad 5 m. čtvrt osminy, luk po $24^1/_2$ vozu sena, vinic $43^4/_8$ m., lesa 60 m.[3]); r. 1790: 76 domů 447 obyv.; r. 1900: 145 d., 723 obyv.; r. 1910: 168 d., 801 obyv. čes., kromě 5 židů ostatní katolíci.

Dějiny. R. 1131 náleželo odtud jedno popluží brněnskému chrámu sv. Petra.

Ve 14. stol. připomínají se M. jako vládycký statek v několik dílů rozdělený. — Jarohněv z Buchlovic koupil tu r. 1366 od Václava z Nosislavě $1^1/_2$ lánu a $^1/_2$ vinice za 14 hř. gr. pražs., 10 let později od Hedviky z Pačlavic všechno její právo v této vsi a od Adama z Lovčiček $3^1/_2$ l. s vinicemi a vším příslušenstvím. Adam z Lovčiček koupil zde již r. 1369 9 podsedků s částí kostelního podací od Václava z Lovčiček, zapsal t. r. manželce své Anně 80 hř. věna na $3^1/_2$ l. v M. a na svém díle v Lovčičkách a r. 1376 prodal polovici louky Švajdigerovi Haugvicovi. Jarohněv z Buchlovic věnoval zde r. 1377 a opět r. 1381 své manželce Ofce 5 hř. úroku roč., r. 1379 učinil spolek na 1 lán v M. s Ješkem ze Šumvaldu na jeho statky v Šumvaldě a r. 1385[4]) postoupil pro dluhy svůj statek v M. i s právem horním Petrovi

---

[1]) Dva $1^1/_2$ l. po 114 m., pět $^5/_4$ l. po 95 m., 3 l. po 76 m., jeden $^3/_4$ l. (57 m.), 2 půllány po 38 m., 26 čtvrtlánů po 19 m., 8 domkářů bez polí. (Lánský rejstřík.)

[2]) 3 lánici, 11 tříčtvrtláníků (jeden byl mlynářem), dva $^1/_2$láníci, 24 čtvrtláníků, ostatní domkáři.

[3]) Rektif. odd. č. 177.

[4]) Do zems. desk brn. zapsáno r. 1386.

z Kravař jinak z Plumlova. Tomu odporovala Hedvika, manželka Bolíka z Olšan, tvrdíc, že tu má 12 hř. gr. roč. úroku a horné. Nebylo jí asi dáno za právo, neboť r. 1387 [1]) Petr z Kravař prodal zde díl svůj i s právem horním [2]) bratřím Archlébovi řečenému Štírkovi a Vítoslavovi řečenému „Šipíkovi" z Obory a týmž bratřím r. 1389 [3]) Pavlík ze Sovince svůj podíl v M., jejž držel právem zemským po Jindřichovi Haugvicovi. Vítoslav zapsal zde r. 1397 své manželce Marketě 6 hř. gr. roč. úroku a bratr jeho Archléb r. 1398 své manželce Kunce 4 hř. gr. roč. úroku věna a mimo to z lásky manželské nadvěno 6 hř. gr. ročně. Téhož roku obdržel od bratra Vítoslava jeho statek v M. a přijal jej naň na spolek. R. 1407 zapsal ve dsky brněnské, že věnoval tu své dceři Anně, manželce Mikuláše Romana z Vítovic, $2^1/_2$ hř. roč. úroku a že vzal ji i s jejími dětmi na pravý spolek v M. [4]) Ovdovělá manželka Archlébova Kunka spolčila se r. 1412 na svoje věno, jež v M. a jinde měla, s dcerou Kunkou a jejím manželem Karlem z Lilče. Tomu odporovala její dcera Anna prostřednictvím svého manžela Mikuláše Romana z Vítovic. Zároveň Archléb z Náměště s bratry Parcifalem z Náměště a knězem Filipem podali r. 1412 odpor proti oběma svým sestrám Kunce a Anně pravíce, že také jim přísluší právo v M., a téhož ještě roku žalovali Annu, že jim drží ves M., jížto se jim od jejich otce a strýce dostalo. Na soudě r. 1415 dáno Anně za právo. Také její sestra Kunka žalovala ji r. 1412, že jí zde drží 4 hř. platu věnného práva, jehož se jí od matky dostalo. Jako majitelé M. vyskytují se r. 1434 Mikuláš a Petr, synové Mikuláše Romana z Vítovic a jeho manželky Anny. Podala na ně t. r. žalobu na 200 hř. gr. jejich sestra Eliška z Vítovic, provdaná za Jana Heralta z Heroltic, že drží M., k nimž ona tak dobré právo má po svém dědu jako oni i nechtí jí z toho díl dáti. Mikuláš přijal tu na spolek r. 1453 [5]) svého bratra Petra. Oba dali Milešovským r. 1454 právo odúmrti. Po jejich smrti a sestry Elišky, připadlo všechno právo jejich v M. králi Matyáši uherskému,

---

[1]) Do zems. desk. olom. zapsáno 1389.

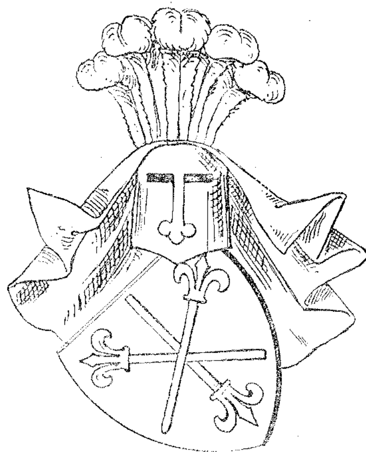
[2]) R. 1391 převedl odtud věno Ofky, manželky Jarohněva z Buchlovic, na Buchlovice.

[3]) Do zems. desk brn. zapsáno r. 1390.

[4]) Do zems. desk olom. zapsán spolek již r. 1406.

[5]) Ve dsky vloženo r. 1464.

jakožto markraběti moravskému, od něhož je obdržel r. 1481 za věrné služby králi prokázané Jan Kropáč z Nevědomí (obr. 78.). Potvrdil r. 1488 Milešovským odúmrt. Své manželce Marketě z Ojnic zapsal v M. r. 1481 věnem 5 hř. platu ročního a rok na to nadvěno 250 zl. a byl od ní r. 1492 přijat zde na spolek. Ale již r. 1495 převedl její nadvěno na Bučovice a prodal Alšovi z Polanky ves M. kromě 2 lánů, jež Charvát držel. Od syna Alšova Václava Bošovského z Polanky koupil r. 1527 [1]) M. s rybníkem, s lesy jménem „čtyři háje" i s lesy „na Přestanově" a „ve Skřípově" Bohuš Herink ze Sloupna, jenž manželce své Johance ze Zdenína zajistil tu věno 250 kop gr. čes. a nadvěno 100 zl. uh. Po jeho smrti hejtman moravský Jan Kuna z Kunštátu na místě sirotků po něm zůstalých Bohuše, Kateřiny a Marty prodal r. 1532 [2]) M. s dvorem Oldřichovi Přepyskému z Rychmburka, ten pak r. 1536 Janovi a Jindřichovi bratřím vlastním Mouřinovským z Mezilesic a na Hostěrádkách. Jejich bratří byli ještě Petr a Bernard, jenž přečkav ostatní připomíná se tu v l. 1543—1549. R. 1548 pohnal k soudu Znatu Prusinovského z Víckova na Uherčicích a Hynka Pavlovského z Vidbachu ze 2000 kop. gr. čes., že jsouce mu rukojmí v listu správním za † bratra jeho Petra podle jiných rukojmí za polovici vsi M. a polovici pusté vsi Mezilesic toho mu vložiti ve dsky nechtějí. Zemřel však dříve, než půhon projednán. I držely po něm M. jeho dcery Johanka,[3]) Kateřina a Mariana. R. 1549 Hynek Pavlovský, jakožto poručník Jindřicha, syna † Petra Mouřinovského, žaloval je ze 3000 hř. gr., že drží M. a Mezilesice, k nimž Jindřich větší

Obr. 78. Znak Kropáčů z Nevědomí.

[1]) Ve dsky vloženo r. 1531.

[2]) Ve dsky vloženo 1535.

[3]) V jednom půhoně jmenuje se omylem Mandalena.

právo má než ony, a jemu jich postoupiti nechtí. Tyto zase žalovaly ze 2000 kop gr. čes. jej a Vzňatu Prusinovského, že jsouce rukojmí jejich † otci za jeho † bratra Petra za vklad ½ vsi M. a Mezilesic toho dosud neučinili. Nežli žaloba skoncována, zemřely sestry Johanka a Kateřina z Mezilesic. Z pozdějších půhonů viděti, že spravoval na čas statek M. Hynek Pavlovský, až r. 1557 postoupil jej Marianě z Mezilesic, provdané za Petra Bzence z Markvartovic.[1]) Počet z užívání statku M. učinil však teprve r. 1563 na nález panský. Mariana z Mezilesic poručila r. 1568 [2]) svému manželu Petrovi tvrz a ves M. s horou a vinohrady jménem „Hoštinky" v gruntech hostěradských i vším příslušenstvím, jak to držela po svém otci. Vymínila však, aby po její smrti vydal z toho sestře její Kateřině ze Sloupna [3]) a dětem Kateřininým 500 zl., bratru jejímu Bedřichovi Bošovskému z Polanky na Čechách a dětem jeho také 500 zl.; mimo to dcerám Bedřichovým Johance a Kateřině každé jedny šaty ložní a dvoje hedbávné, dále Petrovi, synu jejího † bratrance Jindřicha Mouřinovského z Mezilesic, 300 zl. Pak, komu by chtěla, mohla ještě ze statku M. odkázati až 1000 zl. a svoje klenoty na zlatě a stříbře.

Od Petra z Markvartovic koupil statek M. r. 1568 Jan Ryšan z Modřic. Žaloval r. 1569 Jaroše ze Zástřizl na Boskovicích, že mu připověděl r. 1566, koupí-li nějaký statek, půjčiti naň 2000 zl. do dvou let bez úroků, a nyní připovědi své dosti učiniti nechce. Téhož roku pohnal k soudu Dorotu Geraltovskou z Geraltovic na Křenovicích ze 6000 kop gr., že koupivši od něho M. peněz těch dosud nepoložila, čímž nemalou škodu utrpěl. Sám pak byl t. r. žalován od Bedřicha Bošovského z Polanky z 500 zl., jež mu ze statku milešovského splatiti měl Petr z Markvartovic, a on koupiv od Petra Milešovice peněz těch vydati nechce. A ještě žaloval jej Bedřich Bošovský na místě tří dětí svých [4]) ze 300 zl., jež † Petr Bzenec ústně před svědky

---

[1]) R. 1558 Václav, syn Jindřicha Mouřinovského, žaloval ji z 5000 kop gr., že drží neprávem M. a Mezilesice. Půhon čtyřikráte odložen, načež vymazán z rozkazu pánů soudců.

[2]) Ve dsky vloženo r. 1569.

[3]) Bernard z Mezilesic byl jejím otčímem.

[4]) Johanky, Kateřiny a Bartoloměje. Později udal i syna Karla a žaloval ze 400 zl.

poručil jeho dětem ze statku M. Zatím Jan Ryšan zemřel a Bedřich Bošovský z téže příčiny jako na Jana Ryšana podal půhon r. 1573 na držitele statku M. Hanuše Haugvice z Biskupic na Račicích, podkomořího markrabství mor., k jehož projednání nedošlo. Rok na to žaloval Adama Věžníka z Věžník na Milešovicích a ten zase t. r.[1]) rukojmí své v listu správním na statek milešovský. Půhony odkládány až do smrti Adama z Věžník († 1577).

Adam Věžník byl J. M. C. rada, nejvyšší cejkmistr. Ve své závěti z r. 1577 (ve dsky vložené r. 1578) zajistil na M. své sestře Johance Věžníkové z Věžník, vdově po Vilémovi Jankovském z Vlašimě, 3000 zl., jež mu byla půjčila na koupi M., a poručil jí tvrz a ves M. i s pustou vsí Mezilesicemi a vším příslušenstvím, by toho do své smrti užívala. Potom měl vše děditi jeho synovec Adam mladší Věžník a na Sedlově (kdyby zemřel, synové tohoto) a vydati odtud do roka svým bratřím Václavovi a Jindřichovi (kdyby zemřeli, tedy synům jejich) po 500 zl. Svému švagrovi Janovi Bergerovi z Bergu a na Vahančicích odkázal 100 zl. — Sotva se však Johanka Věžníková ujala statku M., žaloval ji Bedřich Bošovský z 500 zl., poručených mu od Mariany z Mezilesic, a ze 400 zl., ústně poručených dětem jeho od Petra Bzence. Johanka pak žalovala rukojmí v listu správním na M., že jí v těch půhonech zastoupiti nechtí, i že jí dle listu toho statek M. do desk zemských nevkládají. Mimosoudně však se porovnali.

R. 1578 přibrala Johanka Věžníková ve správu statku M. svého synovce Adama ml. Věžníka, což nemile nesl jeho bratr Jindřich. Neobdržev pak do roka 500 zl., jež mu strýc jeho na Milešovicích poručil, měl častější spory s tetou i se svým bratrem (v. Kobeřice).

Adam Věžník vložil ve dsky r. 1588 Karlovi Pogrelovi z Gegelné tvrz a ves M. se dvorem, 2 mlýny, s pivovarem při tvrzi i pustou ves Mezilesice a sídlil v Kobeřicích.[2]) Karel Pogrel držel Milešovice do r. 1599. V půhonných knihách vyskytuje se na Milešovicích r. 1599 a r. 1600 Václav ml. Morkovský ze Zástřizl a r. 1604 Václav st. Morkovský ze Zástřizl, jenž r. 1605

[1]) A opět r. 1575 a 1576.

[2]) R. 1589 psal se již „na Trnávce“.

(ve dsky vloženo 1609) prodal za 15.100 zl. tvrz a ves M. se dvorem poplužným, 2 mlýny dědičnými a vším příslušenstvím Oldřichovi z Kounic a na Slavkově. Oldřich z K. připojil je k panství slavkovskému. Další děje viz u Kobeřic a Pozořic.[1])

Privileje. Jan Kropáč z Nevědomí a na Bučovicích potvrdiv Milešovským dne 6. ledna 1488 odúmrt[2]) ustanovil, že mohou statek svůj poručiti buď příteli (příbuznému) svému nebo komukoliv jinému, však s podmínkou, aby z toho statku na jiná panství vynášeno nebylo, ale k polepšení té dědiny zůstalo. Jestli by komu na jiná panství poručili, musil on v Milešovicích se usaditi a tu statku toho požívati bez všelikých překážek pánů milešovských.[3])

Petr Bzenec z Markvartovic a na Milešovicích učinil smlouvu s Milešovskými o některé roboty a touž smlouvou zavázal se jim nadání učiniti na kus země v M. k dělání vinohradu. Po prodeji Milešovic stěžovala si obec, že se jim podle smlouvy nestalo. Pročež bratří † Petra Bzencc Ondřej a Fabián, aby Milešovští dobrou památku po něm měli, listem r. 1570 v úterý po neděli provodní věnovali jim půldruhé čtvrti vinohradu v hoře „Hoštinky“ (v gruntech Hostěradských) za volný a svobodný bez desátkův a poplatků všelijakých.[4])

Nad panským dvorem na „Homole“ stála tvrz a byl při ní již s počátku 17. století dvůr se zahradou a chmelnicí. — Dosud místy znáti valy. Z pansk. vinohradu utěžily se tehdy průměrně ročně 3 bečky vína; z rybníků (6 starších[5]) a jednoho no-

---

[1]) C. D. M. I. fol. 207. Z. d. B. tisk. IV. 462; V. 281, 283; VI. 333, 342, 365; VII. 515, 573, 765, 782; VIII. 88, 96, 97; IX. 80, 81, 304, 324, 352; XIII. 32; orig. XI. 19, 22; XII. 13, 41; XX. 3, 25; XXI. 8; XXV. 18; XXVI. 50; XXVII. 10; XXX. 27. Z. d. O. tisk. III. 158, 381, 558; IV. 196, 671; VI. 43, 69, 255, 553, 778, 779; VII. 52. Kn. půh. tisk. II. 256, 257, 330, 376, 385; III. 87. Kn. půh. B. orig. XIII. 321, 330; XIV. 63; XVIII. 118, 181; XIX. 98, 132, 191, 275, 337, 345, 352; XX. 312; XXII. 106, 116, 131, 197, 306; XXIII. 114; XXV. 333, 334, 420. 421; XXVI. 342, 447, 471—473; XXVII. 58, 159, 287, 316, 328—333; XXX. 325; XXXII, 9, 124, 157; XXXIII. 203. A. Č. XVI. 232. A. Sedláček, Č. M. M. r. 1906, str. 172.

[2]) Právo odúmrti měli již od r. 1454.

[3]) Originál uložen v zem. archivu v Brně.

[4]) Originál uložen v zem. archivu v Brně.

[5]) Sluly: „Starý, Prostřední, Třicátník, Vlčavský, Haklický“, jeden nepojmenován.

vého) utěženo za 250 zl. Mlýny byly dva[1]) každý o 2 kolech moučných.

Poddanské povinnosti v 18. stol. viz u Kobeřic.

Fara zde nikdy nebyla. V zem. deskách[2]) omylem zapsáno r. 1369 kostelní podací v M. místo v Lovčičkách. V půhoně Jiříka Bošovského z Polanky z r. 1548 praví se o Milešovicích, že přísluší od starodávna k faře do Lovčiček.[3]) Po roce 1633 byly připojeny k Otnicům. Když r. 1784 zřízena lokalie v Lovčičkách, přifařeny k ní M.; po zrušení lokalie r. 1796 připadly opět k Otnicům.

Kapli sv. Anny postavila si obec v r. 1866—69, hřbitov r. 1893; před tím pochovávali do Otnic. R. 1917 byly oba zvony zdejší kaple rekvirovány.

Školou patřily do Lovčiček; r. 1866 se vyškolily. Na nynějším místě stojí škola od r. 1878.[4]) R. 1884 rozšířena na 2třídní; nyní je 3třídní.

Ze správců školy déle působili: Kajetán Skalický (1866—1873), Václav Klíma (1881—1894), Čeněk Kříž (1897—1908). Josef Obdržálek (1909—1916). Od 13. 9. 1918 Jos. Burjánek.

R. 1569 byl zde rychtářem Matouš Bradáček, r. 1582 Havel Dubový. Do r. 1919 spravoval obec starosta, 3 radní a 14 výborů.

Majetek obecní: r. 1617 dům s podsedkem; r. 1775 krčma, kovárna, pastuška, polí orných 15 m. a ladem ležících $5\frac{4}{8}$ m., pastvin $51\frac{5}{8}$ m., lesa 60 m.; dnes: škola, radnice s obec. hostincem, polí 22·34 ha, luk 2·61 ha, zahrad 79 m², pastvin 17·72 ha, lesa 1·66 ha.

Celkem je při obci: 530·15 ha polí, 38·10 ha luk, 7·45 ha zahrad, 1·77 ha vinic, 23·50 ha pastvin, 34·64 ha lesa.

Trati: (polní) Jezero (vysušený rybník pod „Homolí"), Za Jezerem, Šif, Dlouhý, Za mlýnem, Zouvalka horní a dolní, Slaměný,

---

[1]) R. 1656 držel panský mlýn Jan Zouvalka, po němž mlýn přezván; náleželo k němu tehdy 76 m polí. — R. 1775 měl $67\frac{6}{8}$ m. polí, luk po $\frac{3}{4}$ vozu sena; platilo se z něho 22 zl. 6 kr. ročně. — R. 1874 mlynář Žandovský prodal mlýn vrchnosti, která jej zrušila, rybník vysušila a v pole proměnila. — Druhý zdejší mlýn povětrný, jenž stál v polní trati „Odměrky", zrušen r. 1912 odchodem majitele jeho do Hodějic.

[2]) Z. d. B. V. 281.

[3]) Kn. půh. B. orig. XIX. 132.

[4]) Staré budovy školní použito za obecní hostinec a radnici.

Nad nivky, Nivky, U kříže, Podsedky, Obravy, Nad obravy, Rylně, Líchy, Odměrky, Vinohrádky, Horava, Čulavy, Homola, Netroufalky, Skříňky, Lejtně, Zelničky, Pod dlouhýma, Zahrada, Úzký, Široký; (luční) Vyhádalky, Trkáče a Žlíbek; (lesní) Svatá, Líchy, Horava, Boří.

Spolky: hasičský, odbor Národní jednoty pro jz. Moravu, dělnický soc. demokr.

Poštou patří M. k Otnicům.

Neštěstí: R. 1787 vyhořela téměř celá dědina vyjma panský dvůr a několik domků; obec utrpěla cholerou r. 1831 († 29 osob), r. 1849 († 18 os.), r. 1866 († 35 os.); r. 1889 krupobitím.

Severně od M. u silnice ke Kobeřicům je lihovar, postavený r. 1914 nákladem několika rolníků z Milešovic, Lovčiček a Kobeřic.

Sev. záp. od M. v polní trati „Nad nivky“ je cementárna na cementové dlaždice a tašky, zřízená od býv. nadučitele zdejšího Čeňka Kříže.

Němčany[1]),

katastr. (6·19 km²) a polit. obec 4 km sv. Slavkova (obr. 79.). Leží v dolíku při potůčku, regulovaném r. 1913[2]). Osadou vede okresní silnice, odbočující ze slavkovsko-bučovské k N. Rousinovu.

Rolníci sídlí hlavně na návsi „v dědině“, domkáři ponejvíce na horním a dolním konci.

Před válkou 30letou měly 53 domů[3]) s 1495 m. polí, vinic $59\frac{4}{8}$ m. v horách „Stunary“ a „Krefty“[4]). Válkou tolik utrpěly, že ještě r. 1656 bylo 36 domů pustých s 1017 m. polí a všemi vinicemi. Od r. 1657—1673 nově osazeno 7 a nově opustly 2 domy.

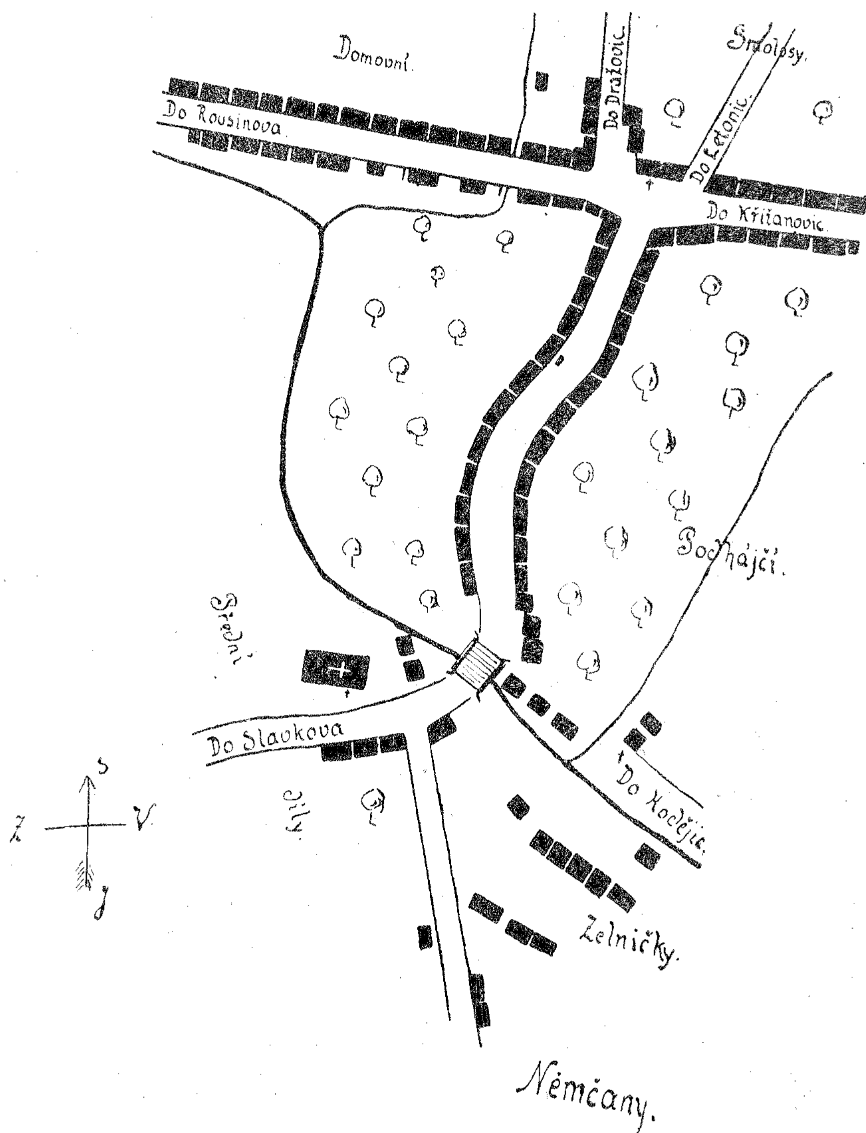
---

[1]) Od os. Němec nebo Němek a příp. janinъ.

[2]) Náklad 2200 K hradili majitelé pozemků při něm.

[3]) 6 l. po 64 m., 11 $\frac{3}{4}$ l. po 48 m., 10 $\frac{1}{2}$ l. 32 m., 11 $\frac{1}{4}$ l. po 16 m., 6 domkářů s poli a 9 bez polí. (Lánský rejstřík).

[4]) Dle urbáře sluly „Stäner“ a „Nemcinger“.

Obr. 79. Půdorys Němčan.

R. 1753: 55 domů[1]), 16 podruhů; polí orných $1506^3/_8$ m., ladem ležících $57^2/_8$ m., pastvin 100 m., zahrad $11^7/_8$ m., luk po 37 vozů sena a 20 v. otavy, vinic $25^7/_8$ m., lesa 10 m.; r. 1790: 68 domů, 391 obyv.; r. 1900: 171 d., 843 obyv. čes., 2 jiné národnosti, 844 katol., 1 evanď. reform.; r. 1910: 198 d., 944 obyv. čes., katol. až na 1 řecko-vých. a 3 evanď. reform.

Řádu německých rytířů ve Slavkově náležel zde dvůr. Celá ves uvádí se u Slavkova r. 1497 (v. t.)

Dle urbáře založeného r. 1597 dávali poddaní vrchnosti úroku svatojirského a svatováclavského po 29 zl. 22 gr. 6 den., z vinohradů o sv. Martině 10 zl., z masného krámu loje přepuštěného o sv. Martině 1 kámen (20 lib.), slepic 85, vajec $15^1/_6$ kopy; z pustého rybníčka pode vsí, ponechaného za pastvisko, 6 zl.

Za robotní povinnost roční[2]) měli: orati 76 dní, voziti obilí s polí 19 dní, síci 94 dní, sena hrabati 52 dní, sena přivézti 38 fůr a dříví 19 fůr; vyšenkovati o sv. Jakubě 2 bečky (po 10 vědrech) pansk. vína; každá selka i podsednice napřísti 1 předeno prediva všelikého ve 3 lokte plátna anebo místo prediva dáti za každý loket 3 denáry.

Platy a roboty v 18. stol. viz u Slavkova.

Za převratu náboženského ve stol. 16. byli v N. „novokřtěnci". R. 1560 vystavěli si tu společný dům (kuchyni), mimo to drželi i dvůr. Obojí prodali r. 1600 a odstěhovali se odtud.

V N. zemřel r. 1570 jejich básník Kryštof Hueter řečený Schiffmann a r. 1573 jejich hospodář Hänsel Schneider z Rottenburku.[3])

I jiné sekty se tu rozmohly.

Veřejná kaple sv. Antonína, opata, s věžkou v průčelí stojí v rohu zdí obehnaného hřbitova. Kaple zbudována již r. 1676 nákladem zdejšího usedlého Matěje Ruprechta, nově postavena r. 1731, posledně r. 1872 přistavěna k ní prostranná sakristie.

Oltáře jsou tři: hlavní sv. Antonína opata (se starobylým obrazem tohoto světce), vedlejší sv. Floriána (str. epišt.) a P. Marie Lurdské (str. evanď.).

---

[1]) 7 l.; 4 $^3/_4$l., 13 $^1/_2$l., 15 $^1/_4$l., 9 podsedků (jeden bez sídla), 5 domkářů s poli, dva obec. domy (hostinec a pastuška). Rekt. odd. č. 74.

[2]) Robotovali při dvoře slavkovském.

[3]) Dr. Jos. Beck, die Geschichtbücher der Wiedertäufer in Österreich-Ungarn (1883) S. 211, 261, 330.

Ve věžce byly do r. 1917 2 zvony: * I. („sv. Antonín“) 70.12 kg, přelit v Brně r. 1895 ve zvonařském závodě „Ad. Hillera vdova a syn“[1]); II. („Nejsv. Trojice“) 50 kg ulit r. 1676 od brněnského zvonaře Pavla Streckfussa nákladem obce němčanské.

Vlastní jmění kaple koncem r. 1913: 2400 K, záduší 5724 K.

Ves je přifařena a do r. 1783 byla přiškolena do Slavkova. R. 1783 zřízena zde expositura školy slavkovské, což potrvalo do r. 1852. Původně se učilo v chaloupce obec. dvoru č. 119; r. 1852 postavena nová škola (kde je nyní obec. radnice). Nynější školní budova jednopatrová č. 37 vystavěna r. 1879 za 8456 zl.; r. 1912/13 rozšířena vhodnou přístavbou[2]), jižto provedl Karel Rozehnal, zednický mistr ze Slavkova.

Škola rozšířena r. 1880 na dvoutřídní; r. 1911 zřízena pobočka při 2. třídě; nyní je 3třídní s pobočkou.

R. 1891 zařízen při škole pokračovací kurs hospodářský.

Dle fase z r. 1856 měl učitel roč. příjmu za 247 zl. 54 kr. stř.;[3]) k tomu 7° dříví s dovozem a poštípáním.

Slavkovský farář Frant. Jílek v závěti z r. 1858 odkázal zdejšímu učiteli na přilepšenou pole u výměře 4 m.

První známý správce školy Jan Viťouch působil tu do r. 1821; po něm syn jeho Matěj Viťouch (—1853); pak Jan Seidl (—1867); Jos Kučera (—1872); Frant. Axman (1873—1876); od r. 1877—1914 Jan Hanosek, č. občan zdejší, r. 1910 obdržel titul ředitelský. Založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od září 1918 Frant. Pour.

Obecní majetek: r. 1597 dům se $^3/_4$ l. rolí; r. 1753: 2 domky (hostinec a pastuška), polí orných 48 m., ladem ležících $1^4/_8$ m., zahrad $^4/_8$ m., pastvin 100 m., luk po 4 vozy sena a 2 v. otavy, lesa 10 m. („u hájku“); nyní: škola č. 37, radnice č. 146, polí 38·72 ha, luk 5·54 ha, zahrad 0·44 ha, pastvin 22·44 ha, lesa 3·97 ha.

Celkem je v katastru: 538·01 ha polí, 14·04 ha luk, 11·75 ha zahrad, 0·25 ha vinic, 30·04 ha pastvin, 3·97 ha lesa.

---

[1]) Pocházel z r. 1686; po prvé přelit r. 1789 od brněnského zvonaře Klementa Stechra.

[2]) Rozpočet byl na 20.511 K 73 h, plán za 644 K.

[3]) Užitek z míry pole „Oulehla“ 3 zl., 17 m. žita (= 27 zl. 12 kr.), 6 m. pšenice (= 14 zl. 24 kr.), 166 bochníků chleba (= 33 zl. 12 kr.), z obec. pokladny 120 zl., škol. platu ze 83 dětí 50 zl. 6 kr.

R. 1913 postaven v obci vodovod firmou Kunzovou z Hranic za 22.000 K; voda přivádí se do obce z nádržek v trati „Tvarolosy“.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Trati: Přední a zadní díly, Domovní, Krátké a dlouhé Hojdy, Volkramy, Bratlosy, Šmolosy, Tvarolosy, Hojda, Vinohrady, Zelnice, Letenárky, Zahájčí, Podhájčí, Oulehla. Vinohrady směrem k Lutrštéku sluly „V dobré praci, Stonary, Kamenice“.

V trati „Hojdy“ je ložisko pískové, patřící dílem obci dílem jednotlivcům[1]).

Spolky: hasičský (1894), Raiffeisenka (1904), čtenářský z r. 1905 s knihovnou o 120 sv., hospodářská vzdělávací besídka z r. 1907 s knihovnou o 150 sv., skupina všeodborového sdružení křesť. dělnictva.

Poštou přísluší obec do Slavkova.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Vránova, Kovaříkova, Rolkova, Pavezkova, Klusalova, Andrlova.

Obec utrpěla válkou: r. 1643 ves dokonce pusta; r. 1645 pobráno poddaným této obce při městě Slavkově se zdržujícím a zkaženo od nepřítele za 116 zl. 48 kr.; r. 1742 způsobili Prusové škod a útrat za 3613 zl. 29 kr.; r. 1805 a 1809 válkou francouzskou; r. 1866 škoda způsobená vojskem pruským z části zemí uhrazena; požárem: hlavně r. 1837 (od čís. 4—38), r. 1842 (čís. 16, 17, 34 a celý dolní konec); r. 1845 (od čís. 22 až na horní konec dědiny); r. 1874 (38 domů, 11 stodol a mnoho dobytka); krupobitím: 1860, 1889, 1891, 1893; průtrží mračen 1889, 1891; mrazem r. 1866; suchem r. 1904; cholerou 1831, 1836, 1866 († 50 osob).

Samoty: Asi $^1/_4$ hod. s. z. Němčan na kopci Hojdě v trati „Vinohrady“ je samota „Lutršték“.[2]) Je zde studánka s velmi zdravou vodou, nad níž od nepaměti stávala kaplička s kamennou sochou bolestné P. Marie. Nynější kaplička postavena asi r. 1860; kamenná socha P. Marie opravena r. 1866. Vody ze studánky používá se v blízkých koupelích, zřízených v hostinci Frant. Prchala.

---

[1]) Fr. Rolkovi, Fr. Pavezkovi, Jos. Šedému, Jos. Hrbkovi, Fr. Čechovi a Karlu Rozehnalovi.

[2]) Snad od „lauter Steg“; vede sem mnoho stezek. — Viz K. Eichler, Poutní místa, díl I., část druhá, str. 379—381 „Lutršték u Němčan“.

R. 1901 zřízena tu i výroba vody sodové firmy Tomáše a Fran-tiška Čecha. Domů je na Lutrštéku 5.

Blízko studánky na kopci je poutní kaple bolestné P. Marie, vystavěná v l. 1867—1877 z milodarů poutníků za 7000 zl. Stavbu provedl Jakub Götz, zednický mistr ze Slavkova. — R. 1900 a r. 1903 kaple opravena. Má 1 oltář, ozdobený r. 1906 velikým obrazem bolestné P. Marie od akad. malíře Jos. Klíra ze Slavkova. — Zvonek ve věžce „sv. Cyril a Metoděj" z r. 1876 váží 63·85 kg. Vlastní jmění kaple 1000 K.

1 km jz. osady je cihelna zdejšího rolníka Jos. Tobka.

Mlýn zanikl r. 1891 utrpěv průtrží mračen r. 1889 a 1891[1]).

Nížkovice,

od os. demin. Niežek (1371 Miskowicz, 1373 Nyscowicz, 1378 Nyezkowicz, 1386 Neskowicz), farní vesnice, 4 km. j. j. vých. Slavkova, katastr. (5·75 km^2) a polit. obec, 285 m nad mořem. Leží v údolí při potůčku u císařské silnice vedoucí ze Slavkova na Hodonín (obr. 80.).

Rolnické usedlosti jsou „Na návsi" a „V ulici", chalupníci „V chaloupkách", „Na cihelně", „U silnice".

R. 1617 bylo 62 usedlých.[2])

Po válce 30leté r. 1656: 21 domů osedlých[3]) a při nich 740$^4/_8$ m. polí a 13 m. vinic „V hoře borové"; domů pustých 43[4]) a při nich 917 m. polí a 20 m. vinic. Od r. 1657 do r. 1674 nově osazeno 21 domů a nově pusto 5 domů.

R. 1751 bylo tu 65 domů[5]), 1700$^3/_8$ m. polí, 46 m. pastvin, 7 m. 3$^1/_2$ osminy zahrad, 73$^7/_8$ m. lesa; r. 1834: 93 domů,

---

[1]) Odpověď Frant. Krchňáka, býv. kaplana ve Slavkově, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Ondra Strachman držel tehdy 2 lány manství; Jan Donát Moznar z Klomu 1 lán. Z domu „poustevničího" platilo se při sv. Jiří a Václavě po 1 gr.; ze sadu sirotčího při sv. Jiří a Václavě po 8 gr., mimo to 1 slepice, 10 vajec a putna višní aneb (když se neurodilo) 10 gr.

[3]) 1 $^7/_4$ l. po 105 m., 1 1$^1/_2$ l. po 90 m, 5 l. po 60 m., 5 $^1/_2$ l. po 30 m., 5 $^1/_4$ l. po 15 m., 4 domkáři bez polí. (Lanský rejstřík.)

[4]) 2 1$^1/_2$ l., 6 l., 1 $^3/_4$ l., 5 $^1/_2$ l., 11 $^1/_4$ l., 18 domkářů bez polí.

[5]) Rolnických 46: 12 1$^1/_4$ l., 2 l., 1 $^1/_2$ l., 31 $^1/_4$ l. — Rekt. odd. č. 177.

594 obyv.; r. 1900; 176 d., 862 obyv. až na jednoho evandělíka katol. čes.; r. 1910; 188 d., 952 obyv. katol. čes.

Ve XIV. stol. byli majiteli N. vládykové z Mejlic.[1]) Alšík z Mejlic zapsal tu na svém díle r. 1371 manželce své Voršile 50 hř. gr. a 7 let později 18 hř. gr. věna. R. 1373 bratří Alšík a Ješek z Mejlic spolčili se s bratřími Herešem a Hanušem z Modřic na všechny statky jmenovitě v Nížkovicích.

R. 1381 řád německých rytířů ve Slavkově koupil od Alšíka z Mejlic a r. 1386 od Ješka z Mejlic jejich díly v této vsi. Markrabě Jošt obojí kup schválil a dovolil jej vložiti ve dsky zemské. Tak celá ves dostala se k panství slavkovskému, jež r. 1531 zapsáno do desk bratřím Janovi, Václavovi, Petrovi a Oldřichovi z Kounic. Tito o panství S. se rozdělili. Petr z K. držel Křenovice a Nížkovice. Zemřel r. 1555. Jeho synové Oldřich a Kryštof spojili opět N. a Křenovice s panstvím slavkovským, v jehož držení se dostali r. 1566. Při panství slavk. zůstaly do r. 1617, kdy synové † Oldřicha z Kounic o jeho 4 statky se rozdělili. Nejstarší z nich Bedřich z K. ujal se statku lomnického, k němuž od statku slavk. připojeny N. s Kobeřicemi, Milešovicemi a Mouřinovem. Další děje viz u Kobeřic a Pozořic.[2])

Nížkovským dostalo se jistých výsad od vrchnosti.

Tak Oldřich z Kounic a na Slavkově dal jim r. 1509 spolu s Heršpickými (v. t.) právo odúmrti, jež jim r. 1568 obnovil a potvrdil vnuk jeho Oldřich z K. i na místě bratra svého Kryštofa.

R. 1549 Petr starší z K. a na Dambořicích prominul jim plat 4 kop vídeňských z rolí „na Ujezdě“ za nějaké škody působené jim na gruntech a pastviskách zatopením ode dvou panských rybníčků.[3]) Syn jeho Oldřich z K. i na místě bratra svého Kryštova z K. obdarování toto potvrdil r. 1568.

Dle urbáře založeného r. 1597 platili poddaní vrchnosti úroku svatojirského a svatováclavského po 30 zl. 16 gr., dávali slepic 108, vajec $21^2/_3$ kopy, ovsa sutého 1 met (= 32 m), desátku obilí ozimého a jarého po $54^1/_2$ kopě, z vinohradů při sv. Martině (ze 33 achtelů po 4 gr.) 4 zl. 12 gr.; od r. 1598

---

[1]) Býv. hrad u Pustoměře.

[2]) Z. d. B. tisk. V. 373; VI. 155, 597; VII. 387; C. D. M. XI. 195.

[3]) Byly zde tehdy 3 rybníčky: starý, přední a horní. Z býv. rybníčka pod „Újezdem“ je dosud patrna hráz.

každý usedlý o sv. Martině 4 gr., že v panském háji nade vsí, rozděleném na 4 mýty, směli mýtiti k opletům plotů a jiných potřebných věcí. — Povinni byli ročně orati $50^1/_2$ dne, obilí nažiti a složiti $207^1/_2$ kopy, jaré i ozimé obilí voziti s pole 26 dní, a tolikéž dní voziti hnůj, jakož i 25 fůr dříví přivézti z hor na zámek. R. 1601 ponechala vrchnost obci za pastvu rybníček horní a r. 1604 rybníček prostřední, každý za 3 zl. ročně.

Obr. 80. Pohled na Nížkovice.

O posvícení byli povinni vyšenkovati 1 bečku (= 10 věder) panského vína a z masného krámu dávati 1 kámen (= 20 lib.) loje přepuštěného.

Roboty a platy vrchnosti v 18. stol. viz u Kobeřic.

Za udělení práva vinného šenku musili odebírati z panských sklepů ročně 10 věder mladého vína za běžnou cenu.

F a r n í k o s t e l sv. Kunhuty, slohu renaissančního stojí na hřbitově rozšířeném r. 1861. Byl vystavěn na témže místě co dřívější v l. 1727—28 za expositů Jana Schusta a Tobiáše Vaculíka.

Pro vadnou konstrukci byl vícekráte opravován (r. 1770, 1790, 1852 [nákladem přes 6000 zl.], 1864). R. 1883 a 1901 opraven vnitř, r. 1905 zevně.[1])

Má 3 oltáře: hlavní sv. Kunhuty (s obrazem z r. 1852 od brněnského malíře Jos. Hübnera), vedlejší sv. Jana Nepom. z r. 1888 a P. Marie Lurdské z r. 1889.[2])

Kostel má starý fialový mešní ornát, opravený r. 1797.

Věžní zvony: I. „Poledňák" 94 kg, bez nápisu; * II. 67 kg, ulit od brněn. zvonaře Zikmunda Kerkera r. 1717; * III. 25 kg. ulit v Brně r. 1842 od Karla Stechra; * IV. „Umíráček", 13 kg.

Vlastní jmění kostela koncem r. 1913 1174 K, zádušní movité 4734 K, nemovité 1·28 ha.

Fara se připomíná po prvé r. 1497; z té asi již doby zachovala se farská pole a luka i zahrada za farou v celkové výměře 13 ha 77 m², náležející nyní faře křižanovické.

Před zánikem fary za století XVI. náležely sem Heršpice, po znovuzřízení fary Kobeřice.

Asi v l. 1624—1650 patřily Nížkovice s Kobeřicemi pod farnost slavkovskou, v l. 1650—1672 k Dambořicům, pak opět ke Slavkovu, až r. 1690 přiděleny k obnovené duchovní správě v Křižanovicích. R. 1692 zřízena zde expositura pro Nížkovice a Kobeřice, podřízená faráři křižanovickému, jenž dával zdejšímu expositovi ročně 182 zl. 30 k[3]) a povoz ke službám Božím o nedělích a svátcích do Kobeřic.

Teprve r. 1784 povolena v N. samostatná lokalie,[4]) jež r. 1859 povýšena na faru. R. 1875 zřízena fara v Kobeřicích.

K farnosti nížk. patří nyní Nížkovice a myslivna „Bílý Vlk" (1 km od osady).

Jmění farního obročí 3700 K, far. ústavu chudinského 1892 K. Matriky křestní jsou od r. 1690,[5]) úmrtní a oddací od

---

[1]) T. r. zdarma vymalován od nížk. rodáků: Františka a Aloisa Zapletalových.

[2]) Druhdy sv. Františka Xav. (později sv. Kateřiny) a sv. Jana Křtitele.

[3]) Příspěvek ten snížen později na 76 zl. 65 kr. a r. 1892 vykoupen státní obligací.

[4]) Desátek však zůstal faráři křižanovickému a do r. 1838 též štolové poplatky ročně 40 zl. 30 kr.

[5]) Od r. 1690—1740 v opise.

r. 1741. Farní budova stojí na býv. hřbitově. R. 1754 úplně shořela; rok na to vystavěna tak špatně, že r. 1797 ze základů znova vystavěna v rozměrech dosavadních, ale zase nedostatečně.[1])

Po znovuzřízení fary byl prvním duchovním správcem Jan Němec (1692—1708). Po něm déle působili: Jakub Němec (1708—1720); Tomáš Javorek (1732—1743); Michal Partsch (1743—1752); Jan Kubík (1761—1773); Florián Hein (1773—1785), vystavěl na dvoře několik hospodářských stavení, upravil zahradu a založil zahrádky před farou; Václav Martiník (1785—1792); opsal matriky pro Nížkovice a Kobeřice z matrik křižanovických od r. 1690—1740, založil pamětní knihu farní; Václav Richter (1792—1804); Rudolf Kies (1814—1823); Anton Novák (1823—1842); Josef Svoboda (—1862); pořídil mnoho na své útraty ve faře i v kostele; Ant. Kunstmüller (1872—1900); Ant. Rosenberg (1900—1916); vydal pamětní spisek „Farní osada Nížkovice na Moravě“ k 50l. památce znovuzřízení fary. Od 1./7. 1916 K. Keprda.

Škola zřízena zde nepochybně již s expositurou. Zmínka o ní se činí r. 1734; r. 1812 postavena na témže místě (u fary) nová škola od nábož. fondu a r. 1841 přestavěna. — Nynější vystavěna r. 1892 uprostřed návsi a stala se t. r. 2třídní, r. 1906 rozšířena na 3 třídy a r. 1910 ještě jedna budova školní postavena.

K Nížkovicům byly přiškoleny Kobeřice (již r. 1811 zřízena tu expositura) a do r. 1818 chodily sem do školy dítky z Heršpic (v. t.).

R. 1772 měl zdejší učitel „za službu varhanickou“ [2]) od obce nížk. $3^1/_2$ m. pšenice a 8 m. žita, od obce koberské 2 m. pšenice a 13 m. žita; od terciářů za slavnosti 1 zl. 36 kr.; od každé obce za zpívání pašijí 1 zl,; mimo to podíl na štole a koledu. R. 1856 zvýšen učiteli plat na 309 zl.

Ze správců školy déle působili: Josef Zbořil (1746—1793); Frant. Havlíček (1797—1806); Tomáš Otmanský (1810—1829), založil pamětní knihu školní; Ant. Vlach (1838—1853); Jan Kočí (1861—1881); Petr Šnédar (1894—1905). Od t. r. Jakub Zapletal.

---

[1]) Následkem slabých základů dostala trhliny a trpěla vlhkem. Byla proto opravena značnějšími náklady v l. 1842, 1858, 1870, 1876, 1901 a 1908.

[2]) Plat školní neudán.

Obec spravoval do r. 1917 starosta, 3 radní a 14 výborů. Obecní majetek: r. 1597 dům se $^3/_4$ lánem a pastušky; r. 1656 byl obec. dům se $^3/_4$ lánem (= 45 m.) pustý; r. 1775: hostinec, kovárna, jatka, pastuška, polí $43^4/_8$ m., pastvin 46 m., vinic 3 m.; nyní: radnice, 2 školní budovy, kovárna, hasičské skladiště, polí 27 ha, lesa a luk po 1 ha, pastvin 7 ha, cest 3 ha, kmenové jmění 1500 K. — Celkem je v katastru: 489·66 ha polí, 14·72 ha luk, 10·42 ha zahrad, 2·7 ha vinic, 15·24 ha pastvin, 19·78 ha lesa.

Trati (polní): Strážky, Na rovinách, Ke žlebu, Zážlebí, Podhráze, Újezdy, Sady, Za — a Pod vinohrady, Záboří, Losky, Zábřesky, Čtvrtě; (pastviny): Oulehla, Kopec; (lesy): Boří, Hájek.

Spolky; hasičský (1885), Potravní (1902), Raiffeisenka (1907), ochotnický (1907), odbor Nár. jednoty pro jihozápadní Moravu s knihovnou z r. 1910 (vznikl přeměnou ze čtenářsko-pěveckého spolku).

Pošta, telegraf a stanice železniční je ve Slavkově; v místě je poštovna.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Audova, Jakšova, Kamínkova, Koukalova, Matulova, Menšíkova, Relichova, Vilamova, Žilkova.[1])

Nový Rousinov[2])

(něm. Neu-Raussnitz), (obr. 81—82.) městečko 5 km severně Slavkova, 241 m nad mořem s 0·95 km² půdy. Leží v údolí po pravém břehu potoka Rakovce s obou stran erární silnice.

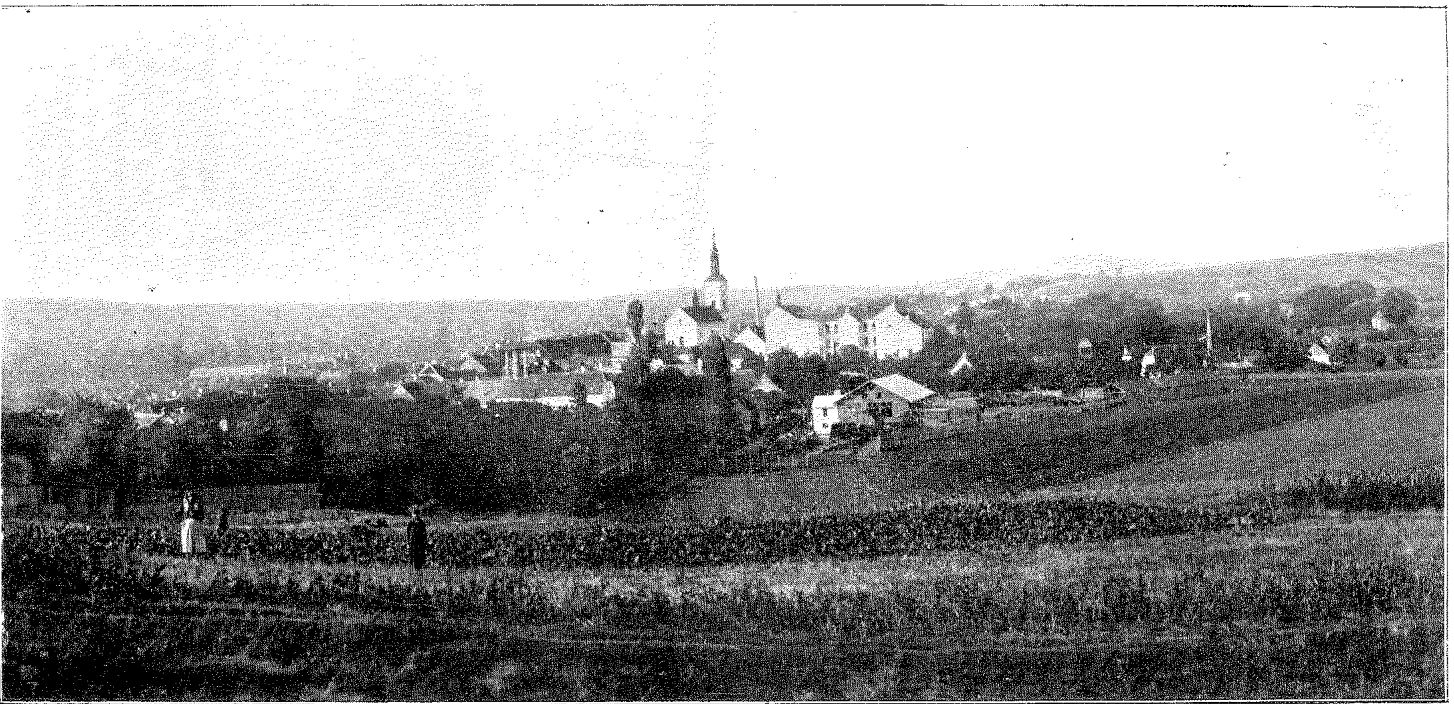
Býval osadou zeměpanskou. Panovník propůjčil někdy část úrokův odtud některému pánovi v léno, na př. markrabě Jošt r. 1376 Petrovi z Habrovan hřivnu úroku a z jedné kopaniny zdejší 3 věrdunky 9 grošů ročně.

Od téhož markraběte držel s počátku XV. století Rousinov s mýtem a jiným příslušenstvím Lacek (Ladislav) z Kravař, od něhož koupila vše r. 1413 se svolením krále Václava IV. kapitula

---

[1]) Odpověď Ant. Rosenberga, býv. faráře v Nížkovicích, a Jakuba Zapletala, nadučitele v Nížkovicích, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Od staročeského osobního jména Rusína. Psalo se: r. 1321 Russins, r. 1354 Rauscins, r. 1366 Rauzzeins, 1464 Russinow, 1466 Rausanum, Russinow.

Obr. 81. Pohled na Nový Rousinov.

u sv. Petra v Brně za tisíc hřiven grošů a od ní r. 1417 město Brno za 900 hřiven grošů, pořád s podmínkou, že panovník může si Rousinov zpět koupiti.

R. 1484 připomíná se tu Beneš z Boskovic, r. 1487 Dobeš z Boskovic ve sporu o zdejší mýto. Roku 1492 král Vladislav zastavil Vilémovi z Pernštejna, jemuž dlužil 6200 zl. uh., Rousinov s mýtem a jiným příslušenstvím i všechny desátky vinné v Židlochovicích dotud, dokud by on nebo jeho zástupce dluhu toho nesplatil.

Z půhonných knih dovídáme se o zástavním pánu Rousinova Vladislavu Meziříčském z Lomnice, jenž r. 1534 žaloval Jiříka ze Sudic ze 200 kop gr., že piva vnově vařiti počal na dvoře svém v Podbřežicích a jiná vystavuje lidem jeho rousinovským ke škodě a proti jejich výsadám. Nebylo mu však dáno za právo, poněvadž Jiřík byl ze stavu rytířského. Zástava potom splacena a Rousinov náležel ku hradu Špilberku v Brně do r. 1560, kdy král Ferdinand I. prodal jej s mýtem stavům moravským a tito téhož roku Vilémovi Dubčanskému ze Zdenína a na Habrovanech za 2600 kop gr.[1]) Po něm byli dědičnými pány Rousinova synové jeho Jan mladší Dubčanský a Bedřich Dubčanský ze Zdenína; od r. 1565 vyskytuje se tu vedle nich jako pán „zástavní“ Jindřich Březnický z Náchoda a na Tulešicích, jenž r. 1575 list zástavní zpět odvedl, a Jan Dubčanský, i na místě bratra svého Bedřicha prodal Rousinov Hanuši Haugvicovi z Biskupic. Od syna Hanušova Václava mladšího Haugvice z Biskupic koupil Rousinov Hanuš Gedeon Kotvrdovský z Olešničky za 8000 zl. a od tohoto zemský hejtman mor. Hynek Brtnický z Valdštejna přidav 2000 zl.[2]) Kup vložen

---

[1]) Obojí kup vložen ve dsky zemské r. 1561.

[2]) Ve srovnání ze dne 2. února 1584 mezi ním a obcí rousinovskou praví se, že Rousinovští měli zápis od Václava ml. Haugvice, kdyby je komu prodal, aby se mohli vyplatiti. Když pak je prodal Hanuši Gedeonovi z Olešničky, vyžádali si s ním roku ku právu zemskému brněnskému. Tu hejtman zemský Hynek Brtnický, jemuž se uvolili sebe vyplatiti, přijme-li je za své poddané, koupil je od Hanuše Gedeona. Zatím však pro chudobu nebylo jim možno se vyplatiti. I žádal po nich toliko 3000 zl. Při sv. Jiří měli mu splatiti 1000 zl., neučiní-li tak, zaručiti se všemi svými statečky a jměním a úrok platiti, dokud toho tisíce nesloží. O dalších 2000 zl. ujednal s nimi: Jakož se uvolil splatiti 2244 zl. 9 gr., jež p. Václav ml. Haugvic dlužil obci rousinovské

mu ve dsky zemské teprve r. 1588 od poručníků[1]) sirotkův a statku † Hanuše Haugvice.

R. 1593 (ve dsky vloženo 1594) Hynek Brtnický prodal Oldřichovi z Kounic a na Slavkově za 22.000 zl. Rousinov s mýtem i se sirotky obojího pohlaví kromě šesti, též s platem stálým 400 zl. od křesťanův a židů z tohoto městečka a se 100 zl. platu stálého za povinnost vyšenkování 10 beček vína.

Oldřich z K. připojil Rousinov ku panství slavkovskému, při němž už zůstal. (v. t.)

Poddanské poměry byly příznivy. Městečko dostalo od vrchnosti rozličné privileje.

Nejstarší listiny svobod a obdarování od králů českých a markrabí moravských, jak se podotýká ve zvláštním listě t. zv. majestátě krále Jiřího z Poděbrad z r. 1460, byly mu za předešlých nepokojných časů od nepřátel vzaty a zničeny. Protož majestátem tímto (latinsky psaným) obnovil Rousinovským jejich práva a svobody, jak o nich hodnověrnými svědky byl spraven. Potvrdil jim, aby se v soudnictví řídili právem města Brna a odvolávali se tam podle obyčeje starodávného.

Udělil právo pivovarečné; kromě zemanův a panošů nesměl nikdo ve vsech na půl míle kolem Rousinova vařiti piva a měšťané rousinovští měli tolik ho navařiti, aby sousední vesnice pro svou

i zvlášť některým křesťanům a židům zdejším, aby obec převzala týž dluh do 2000 zl. a sebe i spolusousedy křesťany a židy spokojila. Zbývajících ještě 244 zl. 9 gr. dluhu aby si srazila z oněch 1000 zl., splatných o sv. Jiří t. r.

Z vděčnosti, že p. Hynek se jich ujal a za poddané přijal, zavázali se ještě Rousinovští dávati mu a dědicům jeho po 5 let ročně 500 zl. s polovice při sv. Jiří a sv. Václavě. Za to ponechal jim odtud, dokud by mu ročně těch 500 zl. dávali, všechny své platy a důchody a sice úroky roční od židův a křesťanů, zvláštní plat od židů za poselství, plat od podruhů židovských, z masných krámů, za vinný šenk a mýto zdejší. Pokud by však mýto vybírali, byli povinni cesty a mosty kolem městečka na svůj náklad opravovati. Též připověděli dbáti toho, by hostinští domové všemi potřebami pro pohodlí pocestných lidí opatřováni i na stavení opravováni byli. (Dle pověřeného opisu z archivu jaroměřického, nyní v zemském archivu v Brně.)

[1]) Jménem uvádějí se z nich: Mikuláš z Hrádku a na Novém Zámku, podkomoří markrabství mor., Ctibor Syrakovský z Pěrkova na Staré Vsi a Paskově, nejvyšší písař markr. mor., Matyáš Žalkovský z Žalkovic a na Dobromělicích.

potřebu neměli nedostatku. Vesnice tyto mohly pouze mest šenkovati až do sv. Martina, žádného však vína, kromě tam, kde právo krčemné bylo od starodávna.

Umřel-li kdo bez závěti, připadl statek jeho nejbližším příbuzným dle práva a obyčeje městečka R. (právo odúmrti). Robot jiných nežli dle starodávného obyčeje nemusili konati kromě své vůle. Ze všech vin (pokut) penežitých příslušel třetí groš rychtáři, ostatek městečku na jeho opravu; však viny krevní

Rodný dům Sušilův.
Obr. 82. Náměstí v Novém Rousinově

neb hlavní (hrdelní) troje, totiž pro žhářství, vraždu a násilí ponechal v moci své a nástupců svých. Měšťany z Rousinova osvobodil ode všeho mýta a cla v Brně, když by mýtem brněnským vezli některé věci tržní pro svou potřebu. Mimo to povolil jim výroční trh na den nejsv. Trojice se 3 dny pořád sběhlými a se všemi právy a svobodami, jak měla jiná okolní městečka.

Král Vladislav II. potvrdil tyto privileje českým majestátem r. 1497 a na žádost obce odložil výroční trh na den a hod sv. Maří Magdaleny se 4 dny pořad sběhlými.

R. 1549 král Ferdinand I. potvrdil obci, zastupované Jiříkem Žabkou z Limberka a na Kounicích, majestát krále Jiřího z r. 1460[1])

---

[1]) Tím přestalo přeložení výročního trhu na den sv. Maří Magdaleny.

a zároveň udělil druhý výroční trh na den sv. Bartoloměje. Císař Leopold I. na žádost Eleonory hraběnky z Oppersdorfu povolil r. 1669 další 2 výroční trhy v neděli a v pondělí po sv. Josefu a po sv. Františku Serafínském. Všechny tyto privileje, vyjma privilej krále Vladislava II., potvrdil r. 1732 císař Karel VI., r. 1747 Marie Terezie, r. 1782 1. května Josef II. a r. 1792 František I.

Z privilejí od zdejší vrchnosti důležity jsou ještě tyto:

R. 1573 Jindřich Březnický z Náchoda a na Tulešicích a Jan ml. Dubčanský ze Zdenína i na místě Bedřicha, bratra svého mladšího a nedílného, držitelé městečka R., dovolili obci, jež žádných důchodů ku zlepšení svému neměla, aby si koupila k užitku obecnímu dům s pivovarem a vším příslušenstvím, pozůstalým po † Jiříkovi Hruškovi, ležící podle uličky na rohu jdouc k Habrovanům. I směla obec v pivovaře tom svobodně piva vařiti, šenkovati, vystavovati na městečko anebo kdežkoli a užitek z toho k obci přivozovati. Obdarování toto nemělo však býti na škodu zdejším sousedům pivovarníkům, kteří mohli piva volně vařiti, vyšenkovati, vystavovati kdežkoli tak, jak od starodávna jim dovoleno. Vymínili také, aby obec týž plat neb úrok vrchnosti dávala, jaký se předešle z toho domu odváděl.

Václav ml. Haugvic z Biskupic dal Rousinovským r. 1582 nadání „na rybníček a mlýn“ při městečku nad R. nad domem a zahradou Pavla Brunclíka a Jiříka Klauze ležící, aby toho rybníčka a mlýna užívali, jak by se jim nejlépe vidělo.

R. 1585 Hynek Brtnický z Valdštejna potvrdil jim výsady od dřívější vrchnosti udělené a nové přidal, aby jim jako věrným poddaným svým skutečnou lásku a dobročinnost pro vzdělání tohoto městečka prokázal a oni s budoucími potomky svými naň dobrou památku majíce, z toho se těšiti mohli:

1. Dal jim a osvobodil šenk vinný, aby mohli všelijaká vína buďto pořádkou aneb k obecnímu dobrému, jak by se o to mezi sebou snesli, šenkovati. Za to dobrovolně se uvolili vyšenkovati 5 drilinků (t. j. 100 věder) vína panského k ruce jeho i budoucích pánů svých; aneb jestliže by on nebo budoucí páni jejich takové víno na který rok šenkovati nedali, s nimi o plat za vyšenkování takového vína se urovnati.

2. Prodej soli drobného vazu tolikéž jim osvobodil, aby nyní i na časy budoucí takovou sůl drobného vazu k ruce obecní skupovati, zas prodávati a užitek z ní k obec. dobrému obraceti mohli.

3. Jakož dům s pivovarem po Jiříkovi Hruškovi k obec. dobrému koupili, ze kteréhož pivovaru děláním sladu, vařením piv a vystavováním buď do městečka nebo do okolních vesnic

Obr. 83. Farní kostel v Novém Rousinově.

nemalý užitek mají, ten dům a pivovar jim osvobodil, aby ho užívali bez překážky vrchnosti a kde by se jim vidělo, piva do městečka nebo přes pole za peníze k užitku obce vystavovali; však to nákladníkům, obyvatelům městečka R., kteří pivovary

své mají a k užitku svému i na výstav pivo vářiti dají, k žádné újmě býti nemělo.[1])

Obr. 84. Vnitřek farního kostela v Novém Rousínově.

4. Obnovil jim obdarování na rybníček a mlýn při městečku R. A poněvadž onoho mlýnu pro skrovnost vody v čas nějvětší potřeby užívati nemohli, potok habrovanský v gruntech panských

[1]) R. 1708 31. července měšťané pivovarníci zřekli se tohoto práva svého ve prospěch pivovaru obecního, což od vrchnosti potvrzeno ze dne 1. ledna 1709.

dědičných protržený a na týž rybníček obrácený jim dal a osvobodil, aby vody tím potokem vedené na mlýn svůj užíti mohli.

Roku 1598 na častější žádost měšťanů zdejších Oldřich z Kounic především potvrdil jim všechny listy, majestáty, privileje a nadání, jež měli od dřívějších pánů svých. Aby pak tím lépe městečko R. vzdělávati, živnosti svých hleděti a se snáze živiti mohli, veškerou obec zdejší křesťanskou i židovskou všech a všelijakých robot prázdnu a svobodnu učinil, tak že nynější ani budoucí obyvatelé rousinovští neměli nižádným vymýšleným způsobem v ničemž, jakýmžkoli obyčejem netoliko koni, ale ani pěšky robotovati k žádnému stavení, boření, k zámku, dvorům, zahradám, oráním, rybníkům, mlýnům, pivovarům, z hor dříví vožení, k opravě cest a silnic v městečku R., (k nižto ostatně ani dříve vázáni nebyli), a vůbec jakýmikoli jmény se povinnosti robotní jmenují. Za to všecko mimo dřívější platy byli povinni dávati ročně 60 zl. (1 zl. čítajíc 70 kr.) a sice 30 zl. o sv. Jiří a 30 zl. o sv. Václavě.

R. 1641 Lev Vilém z Kounic chtěje Rousinovským pomoci, potvrdil na žádost obce městečku Rousinovu, jež „za příčinou tehdejších válek a roztržitostí vojenských téměř k dokonalému zhubení přišlo“, dřívější privileje, zvláště právo odúmrti, které blíže vysvětluje[1]).

[1]) Ustanovil: „1. Aby jedenkaždý z poddaných mých rousinovských obojího pohlaví moc měl na smrtelné posteli aneb za zdravého rozumu o statečku svém mohovitém neb nemohovitém vedle práva brněnského kšaftovati, dáti a odkázati bez překážky mé, erbův a potomkův mých a budoucích pánův a držitelův panství slavkovského; a komuž by tak co kšaftem pořádným odkázáno bylo, při tom zůstati a jedenkaždý toho užiti má. 2. Pokudž by Pán Bůh koho z týchž poddaných rousinovských buď mužského neb ženského pohlaví neb z sirotkův dospělých v stavu svobodném zůstávajících obojího pohlaví bez dědicův a bez kšaftu z tohoto světa pojíti ráčil, aneb že by takový kšaft pro nezachování při něm právních slavností za nepořádný uznán byl, tehdy všecka pozůstalost jeho, na čemž by tak koliv nic nevymiňujíc zůstávala, padni na nejbližšího přítele dle příbuzenství krve vedle práv městských obecních a vyměření obnoveného zřízení zemského J. M. C. až do pátého gradu z obojí strany inclusive. Pak-li by takových přátel krevních se nenacházelo, aneb ve dni a v roce, budouc v zemi, by se neohlásili, tehdy taková pozůstalost má na pána a vrchnost panství slavkovského nynější i budoucí připadnouti a oni v moci míti budou díl nějaký, jakž obyčejně vedle práv a starobylých zvyklostí třetí bývá, na opravu městečka, školy a jiných obecních věcí z milosti darovati, ostatní pak dva díly sobě v důchodech slavkovských zanechati.

Nový Rousinov skládal se ze dvou samostatných politických obcí: křesťanské[1]) a židovské. R. 1919 minist. výnosem ze dne 17./12. byly obě obce politicky spojeny.

V urbáři panství slavkovského připomíná se r. 1617 v městečku 63 domů křesťanských a 21 židovských, za branou[2]) 6 domů křesťanských a 13 židovských. Platilo se tehdy vrchnosti při sv. Jiří a sv. Václavě od křesťanů po 24 zl. 5 gr., z 9 masných krámů celkem 5 zl. 4 gr. 2 d. a ze čtyř ještě loje přepuštěného po 1 kamenu (t. j. 20 liber).

Polí bylo celkem $119^2/_8$ m. Za války 30tileté utrpěl R. škody od Švédů (nepočítajíc v to škody na staveních a pak škody † hospodářů) v křesť. obci 6233 zl. 34 kr., v židovské 1819 zl. 40 kr.

R. 1656 bylo křesť. domů pustých 14 a žid. 16. V l. 1657—1673 nově osazeno 11 usedlostí křesťany a 13 židy, kteří jednu usedlost dříve křesťanskou zaujali a na 2 pustých místech postavili si r. 1658 špitál a obecní dům. Vpádem Prusů na Moravu r. 1742 měla zdejší obec křesťanská škod a útrat na 2762 zl. 47 kr., obec židovská na 1612 zl. 2 kr.

R. 1753 bylo tu 72 domů křesť. a 45 žid., polí $166^2/_8$ m., pastvin $8^6/_8$ m., zahrad $48^4/_8$ m., luk na $8^1/_2$ vozu sena a $6^1/_4$ vozu otavy, rybník na 6 kop kaprů; r. 1790: 80 domů křesť., 735 obyv.; žid. domů 45 a 902 obyv.; r. 1900: v křesť. obci 130 domů, 974 Čechů a 29 Němců (962 katolíků a 41 židů); v žid. obci 132 domů, 413 Čechů a 119 Němců (453 katol., 158 židův a 1 jiné víry); r. 1910: v křesť. obci 146 domů, 1014 Čechů,

Trefilo-li by se pak, že by na některého z přátel, jenž by ani zde v zemi ani v království českém a jiných přivtělených zemích osedlí nebyli, takový nějaký nápad připadl, tehdy takový nemá jemu jináč z městečka propustěn býti, leda předně grunt hodným hospodářem osadí, dluhy spravedlivé splatí a na potřeby obecní desátý díl odvede a složí, takž jakž toho i v jiných zemích a městech obyčej jest. 3. Co se zběhlých a zle zachovalých sirotků, též jiných zločinců dotýče, takové pozůstalosti jich a nápadové, odkudž by koliv jim přišly, na mě pána a vrchnost jejich, po mě pak na erby a potomky mé a budoucí držitele panství slavkovského plným právem připadati a do důchodů téhož panství obráceny býti mají.“ (Uchoval se koncept privileje v archivu jaroměřické, nyní v zem. archivu v Brně.)

[1]) Křesťanské obci říkalo a psalo se také někdy „Pemstott“ (Böhmstadt), České město.

[2]) Obyvatelé za branou sluli „Zábranšti“.

10 Němcův a 1 Charvát (1005 katolíků, 20 židů); v žid. obci 127 domů, 498 Čechův, 148 Němců, 1 jiné národnosti, 523 katolíků, 123 židův a 1 evandělík.

Farní kostel sv. Maří Magdaleny, slohu barokového (obr. 83 a 84.), vystavěn na starém hřbitově místo dřívějšího sešlého kostelíka s povolením bisk. konsistoře olomoucké ze dne 17. března 1699. Má tři oltáře: hlavní sv. Maří Magdaleny (s dřevěnou zlacenou sochou této světice), vedlejší s obrazy: „Zvěstování P. Marie" (strana epišt.) a „Smrt sv. Josefa" (str. evanď.) z r. 1704 od malíře Měřila.

Pod kostelem jsou 2 krypty, zazděné r. 1889 při kladení dlažby.

Na věži byly do r. 1917 4 zvony: *I. „Hrubý" 15·68 q s nápisem na hoře: GLORIA IN EXCELSIS DEO. - S: MARIA MAGDALENA. ORA PRO NOBIS; dole: MAXMILIAN VLERICVS G. V. KAVNITZ . H. PFAR : FRANZ : IOS : FREIND. H · PRIM · FRANTZ . IGN. FLORIAN. - H. P. M. IOH . IACOP HAS - H. R. IOH. DOLLEZEL. - SIGMVND KERKER GOSS MICH IN BRINN . ANNO 1712.

*II. „Prostřední" 9·52 q měl legendu u vrchu: LETA · PANIE 1 · 5 · 8 · 1 SLIT GEST TENTO ZWON KE CTI A K CHWALE PANV BOHV K WOHLA - (dole) SSOWANIE SLOWA BOZIHO HLASATELI · S WVLI OPATRNEICH PANV I WSSECKI OBCE MIESTECZKA RAVSINOWA. OD · MISTRA · IANA · KONWARZE ZWONARZE A OBIWATELÉ MIESTA WISSKOWA.

*III. „Poledňák" 5·04 q s nápisem: GOSS MICH · TOBIAS · FRAVNHOLZ · IN KREMBS .

IV. „Umíráček" 14 kg z r. 1721 věnován od Josefy Ruprechtové - „Stae Mariae et Barbarae" - „S Bohem navždy."

Mimo to ve věžce uprostřed kostela je zvon „Pozdvihováček", 41 kg, ulit brněnským zvonařem Zikm. Kerkrem.

Kostel v novější době značnějším nákladem opraven r. 1877, r. 1883 a r. 1904—1905.

R. 1887 zřízena okrášlovací jednota kostelní.

Farní kostel měl koncem r. 1913 vlastního jmění 3438·95 K; zádušního nemovitého 0·3406 ha a movitého 36.104·83 K; stříbrový fond 453·72 K.

Když zde často hořívalo, vystavěla obec v letech 1727—28 kapli sv. Floriána, jež v letech 1787—1790 byla uzavřena. Posledně opravena 1912. Zvonek ve věžce (42 kg) * ulil r. 1788 brněnský zvonař Klement Stecher.

Nynější hřbitov za městečkem při okresní silnici do Vážan K. založen r. 1706, posledně rozšířen r. 1880. Pochovávají sem též z Kroužku.

Do r. 1696 nemáme písemných zpráv o samostatné duchovní správě v Novém Rousinově; nepochybně přifařen byl do Starého Rousinova, druhdy řečeného „Rousinovec"[1]). Brzy po roku 1560, kdy Rousinov přestal býti osadou zeměpanskou, šířilo se tu nekatolictví. Již r. 1568 dopsal biskup Prusinovský zástavnímu pánu Rousinova Jindřichovi Březnickému: „Máme o tom jistou zprávu, kterak by v kostele městečka Rousinova pikharti nebo bratří valdenští schůzky své mívali, čehož od starodávna nebývalo". A r. 1570 týž biskup psal dědičnému pánu Rousinova Dubčanskému, „kterak by se o to nějaký tkadlec pominulými časy pokoušel v kostele R. kázání činiti a lid od víry křesťanské svozovati". I doufá, že to předejde, aby se více takových kázání v tom kostele kromě od faráře Starého Rousinova a pořádných kněží nedálo.

Za majitele Rousinova Hynka Brtnického, vyznání luteránského, rozmohl se tu luteranismus.

Z luteránských farářů zdejších známe Tomáše Prayse, jenž se r. 1610 oženil s Kateřinou, dcerou po Matěji Wernerovi[2]).

Na žádost purkmistra a rady městečka R., podanou kardinálovi Františkovi z Ditrichštejna, o katolického kněze, ustanoven r. 1626 farářem ve Starém a Novém Rousinově Ondřej Moller.

Nicméně víra katolická jen znenáhla se ujímala[3]).

---

[1]) Faráři katoličtí ze XVI. století, o nichž se zmiňuje Volný ve své topografii církevní u N. Rousinova, byli ze St. Rousinova. K r. 1511 připomíná se tu kaple sv. Maří Magd., při níž ustanoven kněz Jan Hadel. Takovému však nepřislušela duchovní správa.

[2]) Za svědky byli mu Jan Horiaeus Mezřický, farář města Slavkova, a kněz Kašpar Lampert, kazatel německý města Slavkova, oba luteráni. (II. kniha svatebních smluv slavk. list 26.)

[3]) Ještě r. 1630 17. října psal sekretář kardinála Františka z Dietrichštejna v zastoupení jeho úředníku panství slavkovského Gabrielovi Litenčickému z Kelče, že poddaní městečka R., majíce tak prostranný čas k vyučení katol. náboženství, ve svých kacířských bludech neústupně zůstávají. I posečkává jim 6 neděl, by se v době té zpovídali a svátost oltářní pod jednou způsobou obyčejem katolickým přijímali, sice měli zakovaní dopraveni býti do Mikulova. A brzy na to 29. října sděluje mu kardinál sám, že odesílá jednoho jesuitu z Brna, by Rousinovské náboženství katolickému vyučoval.

Farář starorousinovský dostával odtud 40 zl. ročně a z každé várky půl vědra piva.

R. 1696 zřízena byla v Rousinově samostatná katolická duchovní správa[1]).

Prvním farářem byl Anton Kirchsteiner, investován dne 13. září 1696. Z farářů déle zde působili: Karel Bezděcký (1698—1706); Frant. Freundt (1706—1714); Karel Helcher (1725—1736); Filip Vrabec (1744—1784); Frant. Lonský (1785—1794), za něhož obnoven kostel zvenku i uvnitř nákladem 1400 zl; Frant. Gisch (1794—1804); Jan Zdvořilý (1810—1818); Matěj Němec (1822—1843); Ant. Buchta (1843—1859); Jan Neumann (1859—1867); Cyrill Výrubek (1868—1881), založil pamětní knihu farní; Frant. Chudáček (1881—1890); Jan Flášar (1894—1910). Od 1./11. 1910 Jan Polišenský.

Farské obročí mělo koncem r. 1913 movitého jmění 11.528 K nemovitého 9 ha 58 a, farní ústav chudinský 3587·90 K.

Matriky jsou od r. 1697.

Nadaci kaplanskou zřídil r. 1837 zdejší primátor Bernard Freund obnosem 185 zl., r. 1803 věnoval k témuž účelu Frant. Harkaj 800 zl. Ignác Jurášek odkázal r. 1796 na postavení kaplanky 1000 zl. I zakoupen kus dvora od sousedícího stavení s farou a kaplanka postavena r. 1798.

S. 1904 fara (budova jednopatrová) i zahrada farní získala zakoupením sousední plochy za 1000 K.

K farní osadě náleží: Nov. Rousinov a Kroužek (2 km).

Rousinov patřil k děkanství vyškovskému do 1. ledna 1787, kdy připojen k nově zřízenému děkanství slavkovskému.

Školství. Původně byla škola v čís. 67., kde je nyní pošta. Chodívaly sem také děti z Kroužku.

V l. 1814—15 postavena nová škola v čís. 84., r. 1858 zvýšena o 1 patro, r. 1873 rozšířena na 3třídní, r. 1882 na 4třídní. R. 1890 vyškolen Kroužek.

---

[1]) Dle dotační listiny stanoven příjem farářův na 292 zl. 15 kr. a sice: z městečka R. ročně 150 zl. a týdně 1 vědro piva (t. j. ročně 65 zl.), z Kroužku 15 zl. ročně, od vrchnosti pole na 42 m., jež měli Kroužečtí bezplatně obdělávati a Rousinovští 10 fůr hnoje na ně vyvézti (užitku z toho pole počítáno 62 zl. 15 kr.). Mimo to měl chmelnici u výměře 150□° a obec kroužecká ponechala mu pastvu pro 4 kusy hovězího dobytka.

První známý učitel (rektor) Jan Karel Strniskovič připomíná se tu r. 1673.

Pokud známo, delší čas jako správcové zdejší školy působili: Jiří Myslím (1798—1810), Frant. Koutný (—1836), založil pamětní knihu školní; Matěj Adamec (—1841); Karel Mička (—1871); F. Charvát (—1875), založil knihovnu školní; Jan Růžička (1876—1910), založil novou pamětní knihu školní, byl členem okresní školní rady, r. 1908 obdržel titul ředitelský a r. 1910 zlatý záslužný kříž. † 1918.

O služném zdejšího učitele (rektora) a vedlejším jeho zaměstnání dovídáme se nejprve z obecních účtů XVII. století[1]).

Dle uchované listiny z r. 1673 (částečně porušené) byl příjem rektorův: od obce 9 zl. ročně, 2 míry žita, 1 bečka předního piva, 1 fůra dříví, od vyzvánění každého frejunku 8 gr. — Při pohřbu od vyzvánění a zpívání 36 kr., od dvojího vyzvánění o 15 kr. více, za zpívání při rekviem 45 kr. Za povinnost měl: službu rektorskou ve zdejším farním chrámu náležitě zastávati; klekání zvoniti; do knih kostelních, kterého dne dítky byly pokřtěny, a kteří kmotrové jsou, zapisovati; hodiny na věži obecní natahovati; dobrý a bedlivý pozor dáti, by se od ohně škoda nestala; ve škole dítky pilně učiti.

Později (XIX. století) měl zdejší rektor příjmu z Rousinova: 100 zl. z obecní pokladnice, 5 věder piva, půl centu soli, užitek z pole na půl míry výsevku, 140 pecnů chleba, 160 vajec; z Kroužku: 6 m. žita a 4 m. pšenice, 60 pecnů chleba, 80 vajec. Školního platu od žáků I. třídy po 1 kr. a od žáků II. třídy po 2 kr. týdně; na otop 7 sáhů dříví. Z fundací a štoly průměrně ročně 40 zl. Na vydržování podučitele platil R. 80 zl., Kroužek 40 zl. - Naturální dávky školní při obci rousinovské (5 věder piva, 2 špalky soli, 140 pecnů chleba, 160 vajec) byly vybaveny r. 1876 kapitálem 1204 zl. 80 kr., při obci kroužecké (6 m. žita, 4 m. pšenice, 60 pecnů chleba, 80 vajec) kapitálem 1008 zl. 40 kr.

V l. 1904/5 vystavěna architektem Františkem Valentou z Brna a stavitelem Frant. Křivým z Lulče nová škola obecná

[1]) Tak r. 1667 dáno rektorovi roční služby a za $^3/_4$ léta za natahování obec. hodin 9 zl., od vyzvánění každého frejunku 8 gr.; r. 1668 roční služby a za natahování hodin 10 zl. 21 gr. 3 d.; r. 1693 roční služby, za natahování hodin a za zvonění proti povětří 22 zl. 30 kr.; od vyzvánění frejunku 17 zl. 2 d.

a měšťanská (obr. 85.) nákladem 180.000 K; na vnitřní zařízení vydáno 20.000 K. Obecná škola je 4třídní se stálou pobočkou při 4. třídě.

Měšťanská škola chlapecká otevřena roku 1906, r. 1908 doplněna na 3třídní. Při 2. třídě je pobočka.

Měšť. škola dívčí otevřena r. 1907, r. 1909 doplněna na 3třídní. Ředitelem měšť. škol je Antonín Kotrlý, zároveň okresní inspektor školní. Od 1./3. 1910 vede též správu obecné školy.

Ve školním roce 1910/11 zapsáno na obecné škole 91 hochů a 106 děvčat, na měšť. chl. 151 hochů, na měšť. dívčí 75 děvčat. Knihovna žákovská na škole obec. má 170, na škole měšť. 296, učitelská 368 svazků.

Fond pro knihovnu žákovskou, založený učitelskými sbory měšť. škol, má 550 K na válečné půjčce a 42·36 K na hotovosti.

Nadace pro školní děti:

1. Veronika Čáslavová z N. Rousinova odkázala r. 1883 100 zl. Z úroků nadace podělen bývá na štědrý den 1 žák a 1 žákyně šatstvem neb obuví.

2. Jan Růžička, zdejší nadučitel, věnoval r. 1888 1000 zl. jednak na školní potřeby, šatstvo a obuv školním dětem, jednak na pomůcky školní. Za podmínku dáno, by úroků nadace teprve tehdy se používalo, až dalšími dary ještě vzroste na 2000 zl. Od 1. září 1892 jest na tuto nadaci vinkulována rak. kor. renta na 4.200 K. Nyní má nadace 4800 K.

3. Josefa Halová z Nov. Rousinova odkázala r. 1909 zdejšímu fondu školnímu 100 K.

4. Z nadace zřízené na památku zdejšího rodáka Frant. Sušila, podělují se 4 žáci školy R.

Fond na ošacení dítek měšť. škol má 857·48 K.

R. 1891 zřízena pokračovací průmyslová škola chlapecká s přípravkou pro učně[1]). Od škol. roku 1908/9 má II. ročník 2 oddělení. (I. roč. je společný pro všechna řemesla. II. roč. A. pro průmysl dřevařský, II. roč. B. pro ostatní řemesla). — Od 1. ledna 1911 jsou též v I. roč. 2 oddělení v kreslení.

---

[1]) První učňovská výstavka otevřena r. 1902 v Záloženském domě od 29. června do 6. července, druhá v roce 1911 v době trvání krajinské, živnostenské, průmyslové a hospodářské výstavy v Nov. Rousinově od 30. července do 3. září 1911.

Obr. 85. Škola obecná a měšťanská v Novém Rousinově.

Počátkem škol. r. 1912/13 otevřena 2třídní odborná škola pokračovací pro učednice ženské živnosti oděvnické a 3třídní odborná pokračovací škola truhlářská s dílnou.

Do 31. 12. 1912 vedl správu všech pokrač. škol ředitel Jan Růžička; od 1. 1. 1913 ředitel Ant. Kotrlý kromě školy truhlářské, kterou řídí zdejší továrník Richard Osolsobě.

Obecní záležitosti vedl od starodávna purkmistr a konšelé od vrchnosti zvolení a potvrzení na rok.[1]

V 2. polovici XVII. stol. připomíná se již primátor a 5 konšelů (radních), kteřížto se v úřadě purkmistrovském střídali.[2]

Počínajíc rokem 1850 do r. 1885 spravoval obec starosta, 3 radní a 8 členů výboru; potom starosta, 4 radní a 13 členů výboru. Dle nového volebního řádu je po sloučení politické obce křesťanské a židovské 24 členů obec. zastupitelstva.

Delší čas byli starosty: Josef Hauk (1852—1861, 1868—1875); Jan Frank (1861—1868); Frant. Svoboda (1876—1883), zavedl r. 1877 úřadování české; Jan Osolsobě (—1907), založil r. 1890 pamětní knihu obecní s místním nadučitelem J. Růžičkou. Obsahuje paměti od r. 1876. MUDr. Bohumil Vepřovský (1907—1915). Nynější starosta Ant. Macháček od června 1919.

V obecním archivu umístěném na radnici, jsou četné privileje a důležité listiny. „Diarium neb kniha pamětní městečka R." založená r. 1694, staré účty obecní (již z r. 1655). Nejstarší pečeť (z XV. stol.) má znakem českého lva a kolem v majuskulích nápis: SIGILLUM CIVIUM DE RUCCINOW (obr. 86).

---

[1]) Ve srovnání z r. 1584 mezi pánem městečka Rousinova Hynkem Brtnickým a obec. úřadem rousinovským praví se: „Volení, osazování a obnovení úřadu i osob úřadních také sobě jakožto dědičná jich vrchnost pozůstavuji. Při tom chtíce to míti, aby hned tu při obnovení úřadu ti, kteří jako pominulého roku v úřadu byli, ze všech a všelijakých důchodův obecních, peněz sirotčích přede mnou aneb k tomu ode mne nařízenými osobami počty pořádné činili a což by za nimi zůstávalo, hned k novému úřadu odvozovali. Toho v tom nejvíc šetříc, aby velikých a zbytečných útrat na obecní důchody žádným způsobem nevedli, než jako věrní úředníci v svěřených sobě věcech skromnosti a přichovávání hleděli".

[2]) V l. 1693—1707 byl primátorem Martin Freund; v l. 1708—1712 a 1717 Frant. Florián.

Majetek obecní. Obec měla svůj pivovar, vinný šenk,[1]) mlýn, cihelnu, obchod solní, chmelnici, četné krámky[2]) a lázeň.[3])

Dle obec. účtů z r. 1693 byl příjem: z pivovaru 3908 zl. 15 kr. (výdaj 2.930 zl. 1 kr. 2 denáry), z vyšenkovaného vína 317 zl. 11 kr.

Obr. 86. Nejstarší pečeť Nov. Rousinova.

(výdaj na dolívky vinné 17 zl. 58 kr. 3 denáry), z váhy 8 zl. 37 kr. 3 denáry a skladného z vína 10 zl. 54 kr., z mlýnka 141 zl. 13 kr. 2 denáry (výdaj 19 zl. 58 kr.), za prodané cihly 214 zl. 33 kr.

---

[1]) Po celý rok, jednotlivci jen o výročních trzích.

[2]) R. 1694 vystavěna moučnice a 5 krámků ze staré lázně a r. 1698 nový krám u poslového neb obecního trestání, v němž nočně vartýři obývali a ve dne žid prodávati měl, jakož i jiných 6 krámků nových postaveno pro židy u radnice. R. 1702 postaveno 6 dřevěných krámků při moučnici.

[3]) Byla v čís. 67. R. 1690 nařídila vrchnost, aby křesťané rousinovští používali lazebníka křesťanského a ne židovského; přespolním však ponechána v tom volnost.

(výdaj 52 zl. 42 kr.),[1]) z prodané špíškové soli 109 zl. 27 kr., z 9 pronajatých krámků 10 zl. 30 kr., z lázně 8 zl. a j.

Obec měla své správce pivovarní a dvorní (hospodářské). R. 1753 náleželo jí: 67 m. polí, $8^6/_8$ m. pastvin, luk na 6 vozů sena a 4 vozy otavy, rybník na 6 kop kaprů. Obecní mlýn prodán po roce 1775 Matěji Černotskému za 400 zl. a od tohoto za souhlasu obce r. 1792 Janu Schwarzovi za 1.025 zl. rýn. s výhradou, že obec má míti přednost před ostatními jej koupiti za nabízenou cenu. Ale nedošlo již k tomu. Nyní je tu parní mlýn.[2])
Obecní cihelna zanikla r. 1857 a obecní pivovar přeměněn na sladovnu r. 1876.

Radnice, budova jednopatrová, má v průčelí nad hlavním vchodem znak městečka a letopočet 1711.[3])

Mimo radnici č. 68. náležejí ještě obci domy čís. 7., 20., 20.a, 67., 82. (naturální stravovací stanice), 84., 97. a 118.; v cenných papírech uloženo r. 1911 15.300 K a pro obecní chudinský fond (založ. 1888) 6000 K.

Obec. polí je 3 ha 583 m², pastvin 2 ha 1146 m², zahrad 2320 m², cest 1 ha 1244 m².

Nadace pro křesť. chudé jsou tři:

1. Ignác Jurášek odkázal r. 1796 5.000 zl., by z úroků polovice připadla nevinně zchudlým občanům, čtvrtina chudým vdovám po měšťanech a čtvrtina sirotkům po měšťanech.

2. František Harkaj poručil r. 1810 1.000 zl. v bankocedulích.

3. František a Marie Svobodovi závětí z r. 1896 1.000 zl.

Na památku 40tiletého jubilea císaře Františka Josefa založeny r. 1888 sady Františka Josefa a dne 20. srpna 1899 odhalen mu v nich pomník.

Obec měla do r. 1765 právo hrdelní a má právo tržní. Poprava děla se za městem „na spravedlnosti". Naproti radnici stál pranýř, r. 1703 nový kamenný. K zdejšímu právu náležely obce: Nový a Starý Rousinov, Slavíkovice, Velešovice, Vítovice, Vážany, Tučapy, Rostenice, Zvonovice, Lysovice, Dražovice, Podbřežice, Komořany a Čechyně.

---

[1]) T. r. dodáno na chrám P. ve Vážanech K. 32.900 cihel po 4 zl.

[2]) Povolení uděleno ze dne 16. října 1862.

[3]) T. r. byla asi radnice přestavěna. Na železných dveřích do druhé síně radnice je letopočet 1672, na kameni nad krbem 1600.

Právo tržní prospívalo řemeslům a obchodu.

Kromě již zmíněných 4 trhů (str. 314—315) dostala obec právo konati pátý trh v pondělí po Početí P. Marie.[1])

Týdenní trhy s povolením mor. místodržitelství v Brně ze dne 23. října 1869 byly v pondělí a ve čtvrtek (nyní v úterý a ve čtvrtek). Císař Josef II. dal obci listem ze dne 4. července 1782 dva trhy na vlnu dne 14. května a 20. září; císař Ferdinand Dobrotivý dal r. 1842 4 trhy koňské a dobytčí (v úterý po sv. Josefu, po sv. Trojici, po sv. Bartoloměji a po sv. Frant. Seraf.).

Hynek Brtnický z Valdštejna potvrdil roku 1587 cechu bednářskému v Rousinově artikule cechovní, stejné, jaké měl podobný cech v Olomouci. Dominik Ondřej z Kounic potvrdil r. 1676 společné artikule cechu tkalcovskému ze Slavkova a R., r. 1680 cechu krejčovskému, cechu kovářskému a kolářskému, a r. 1681 cechu ševcovskému. Maxmilián Oldřich z Kounic dal r. 1710 pořádek cechovní cechu bednářskému.

Obyvatelstvo R. živí se hlavně z řemesel, zvláště stolařství vyniká. Koncem r. 1910 byli tu 103 samostatní živnostníci. R. 1887 založeno společenstvo živností řemeslných a živností svobodných a koncesovaných, r. 1910 obchodní gremium.

O slavnostních a pohřebních průvodech nosí dosud živnostníci „postavníky“ s odznaky své živnosti. Postavníky tyto jsou ve far. kostele a sice mají po dvou: řezníci, bednáři, tkalci, zámečníci, obuvníci, kováři, krejčí a stolaři.

Asi v r. 1850 vystavěna zde továrna na voňavé olejky, jež vyhořela r. 1878.

Mýto. Vztahuje se na ně památná listina z roku 1321, jížto král Jan osvobozuje od placení mýta ve vsi R. všechny příchozí, kteří nemají sebou zboží na prodej nebo koupeného, a z r. 1357. kterou markraběnka Marketa potvrzuje měšťanům brněnským, že jsou osvobozeni od mýta jdouce skrze Rousinov. — V l. 1484 a 1487 byl spor o mýto rousinovské a slavkovské, pokud bráno býti má. Vydán nález panský. „Poněvadž p. Dobeš (z Boskovic) provodí lidmi starožitnými přisahú zpravenými, pokud mýto Rúsinovské bráno býti má, . . . což jest provedl, toho nyní užiti

---

[1]) Výroční trhy konají se nyní v pondělí: po sv. Josefu, po sv. Trojici, po sv. Bartoloměji, po sv. Františku Seraf. a po Početí P. Marie. Koňský a dobytčí trh den po výročním trhu.

má na krále J. M. místě." — Pán Rousinova Vilém Dubčanský věnoval dědičně Matěji (jinak Matouši) Brychtovcovi z Letovic, písaři svému, louku při městečku R., zvanou „mejtný", na niž mu r. 1565 list a potvrzení dali synové Vilémovi Jan a Bedřich. — R. 1588 povoleno na panském sněmu v Brně, by držitelé městečka R. směli vybírati v něm polovici mýta vyškovského ze všech věcí, z čehož se v městě Vyškově mýto dává. — V urbáři panství slavkovského z r. 1597 udává se výnos mýta rousinovského 1.200 zl., mýta slavkovského 300 zl. ročně.[1])

V Rousinově jest ještě: poštovní úřad spojený od r. 1865 s telegrafní stanicí, četnické stanoviště, sídlo 2 obvodních lékařů (pro zdravotní obvody Nov. Rousinov a Habrovany) a od r. 1907 lékárna.

Úřední dny pro R. a okolí bývají na radnici od okres. soudu slavkovského 2. a 4. čtvrtek a od notáře slavk. 1. čtvrtek v měsíci.

1 km. jihozápadně R., již v obvodu obce Slavíkovic je stanice státní dráhy (býv. severní dráha cís. Ferdinanda) „Rousinov-Slavíkovice."

R. 1848 zastavil se v R. císař Ferdinand Dobrotivý, jejž doprovázel do Olomouce arcivévoda František Josef, aby tam přijal korunu císařskou.

Spolky: čtenářský od roku 1861 (s knihovnou), družstvo ochotnické od roku 1863, záložna od roku 1865,[2]) tělocvičná jednota „Sokol" (založena r. 1871, zanikla r: 1875, nově založena 1902), dobrovolný hasičský sbor od r. 1893, dělnická českoslovanská beseda (soc. demokrat.) od r. 1889 (s knihovnou), jednota nár. socialistů od r. 1889 (s knihovnou), dámská vzděl. jednota „Karolina Světlá" od r. 1899 (s knihovnou), dámský odbor spolku sv. Vincence z Pauly od r. 1901, odbor Nár. jednoty pro jihozápadní Moravu od r. 1903, skupina všeodborového sdružení křesť. dělnictva československého od r. 1907, Raiffeisenka a Beseda „Sušil" od r. 1910.

---

[1]) Pronajato židu mejtnému v téže summě, však nalezen způsob, kdožbykoliv mýto dobrovolně projel nebo prohnal, což by z toho pokuty dotčený žid vzal, polovici vrchnosti měl odvésti.

[2]) Původně slula „výpomocná pokladnice". Dne 23. dubna 1911 usnesen název „občanská záložna", jenž také úředně schválen. Záloženský dům vystavěn r. 1888 nákladem přes 9000 zl. a nově postaven r. 1892 nákladem přes 90.000 K.

Rodáci rousinovští: 1. František Sušil (n. 1804, † 1868), profesor bohosloví v Brně, č. kanovník královské kapituly brněnské. Byl předním mezi křisiteli národnosti a osvěty české na Moravě. Hlavní díla jeho jsou tři sbírky moravských národních písní a překlad a obšírný výklad písma sv. Nového Zákona. Mimo to vydal Spisy svatých Otců apoštolských, Hymny církevní, 3 sbírky pův. básní (čtvrtá vydána po jeho smrti) a j.[1]). Památka jeho uctěna tím, že r. 1871 zasazena na jeho rodném domě pamětní deska a r. 1907 odhalen na náměstí pomník jeho před novou budovou školní.[2])

2. Karel Wittek (obr. 87.) (n. 1824, † 1902), věhlasný pedagog, c. k. školní rada a první ředitel I. čes. gymnasia státního v Brně, jež povznesl na ústav výborný a nejlepší pověsti požívající. O české školství na Moravě získal si nemalých zásluh jako člen zemské školní rady.[3])

3. Jan Tomola (n. 1845, † 1907), majitel uměleckého závodu sochařského v Brně, čestný člen mor. průmyslového spolku, člen c. k. ústřední komise pro živnostenské vyučování ve Vídni.

R. 1805 a 1809 utrpěl R. velké škody od Francouzů a po válce r. 1866 častými pochody Prusů městečkem způsobeno rekvisicemi škody na 11.000 zl.

Velikým požárem utrpěl Rousinov r. 1825 a 1850; průtrží mračen r. 1858.

Židovská obec.

Židovská obec náleží od prosince r. 1919 politicky a katastrálně k obci křesťanské.

Poddanské poměry Dle urbáře panství slavkovského, založeného r. 1617. platili židé vrchnosti při sv. Jiří a sv. Václavě po 7 zl. 7 a půl gr., pak za poselství, podružství a vinný šenk

[1]) Životopis Frant. Sušila vydal Dr. P. Vychodil.

[2]) Sbírka na pomník Sušilův dala 3000 K. Poprsí Sušilovo, ulité dle sádrového vzorku od J. Tomoly v závodech frýdlantských, věnoval kníže arcibiskup olom. Frant. Bauer. Co zbylo ze sbírky, věnováno na nadaci, jejíž účel jest: sloužiti v den úmrtí Sušilova 31. května rekviem s konduktem, poděliti odměnami 4 žáky školy R. a jednoho ze školy kroužecké, pak 1 učně, 1 tovaryše a 1 děvečku.

[3]) Stručný životopis jeho nveřejnil v XXXVI. programu I. českého gymnasia Fr. J. Rypáček.

40 zl. Obojí tento plat ponechala vrchnost obci křesťanské na částečnou úhradu 400 zl., jež z městečka R. dostávala. O sv. Jiří a sv. Václavě dávali ještě židé vrchnosti platu stálého po 50 zl., za roboty koňské a pěší, jimiž k zámku, ke dvorům, k stavení a všelikým jiným opravám povinni byli, po 30 zl., mimo to od

Obr. 87. Školní rada Karel Wittek.

r. 1593, že z mýta vybírání propuštěni, byli po 50 zl. — Počínaje rokem 1600 uvolili se vždy při sv. Jiří donášeti na zámek 1 libru dobrého, zemského šafránu, aby masa všelijaká bez překážky směli prodávati.[1]) — R. 1609 dovolila vrchnost zdejším židům za ročních 80 zl., by nemusili bráti pro sebe piva na šenk z panského pivovaru slavkovského, nýbrž dle libosti buď z domácích

[1]) Od r. 1641 zaměněna dávka v peněžitý plat 34 zl.

nebo jiných bližších pivovarů. — Židé zdráhali se později platiti oněch 40 zl. ve prospěch obce křesťanské a předstírali, že narovnání se stalo o ten plat mezi nimi a křesťany, o něž za válek přišli. Hraběnka Eleonora z Kounic r. 1657 takto je porovnala: Obec křesťanská zřekla se těchto 40 zl., začež obec židovská zavázala se jí jiným platem přispívati a sice domácí židé skladného z každého sudu vína, do židovské obce převezeného, platiti obci křesťanské po 15 kr., cizí však židé a křesťané po 30 kr. — Zakázala také židům nalévati víno křesťanům pod pokutou 15 zl. rýn., jež s polovice měla připadnouti vrchnosti, s polovice (i s odňatou nádobou) obci křesťanské.[1])

Rovněž urovnala r. 1670 spor mezi zdejšími řezníky křesť. a žid. o porážení rozličného dobytka, jakož i vysekávání a zpeněžení masa. Počet žid. řezníků stanovila na šest.

Aby nemusili dobytka v panských dvorech dojivem pronajímati, uvolili se zdejší židé r. 1658, podobně jako slavkovští, dávati ročně o středopostí a o sv. Janě po 12 zl. 30 kr.

R. 1668 učinili na 3 léta smlouvu s vrchností o pálení kořalky za ročních 100 zl.,[2]) r. 1671 za 125 zl. ročně.

Dle dom. fase z r. 1750 platili židé vrchnosti o sv. Jiří, o sv. Janě, o sv. Václavě a o vánocích po 175 zl.

V žid. obci je továrna na stuhové zboží, gumové šňůry a lemovky. — Lázeň dosud se uchovala.

Zdejší synagoga (modlitebna) vystavěna r. 1591.

R. 1689 připomíná se tu rabín David Mandl[3]), r. 1753 Jeremiáš Gotschak. Delší čas, pokud známo, zde působili rabíni: Michal Wronik (1798—1836) a Michal Stössel (1836—1879). Od 1. prosince 1910 rabín dr. Max Steif.

Hřbitov se starobylými náhrobními kameny mají za městečkem směrem ke Starému Rousinovu.

V čele náboženské obce židovské je představený a 2 radní. Patří jí 5 domů a synagoga a stříbrné nádobí (17·71 kg) na „thoru" (zákon). K rabinátu R. přísluší též židé roztroušení po osadách hejtmanství vyškovského.

---

[1]) R. 1666 zákaz ten obnovila.

[2]) Dle smlouvy té nesměl už nikdo z křesťanů kořalku páliti nebo nalévati ani cizí kořalku sem dovézti a prodávati, sice odňala se mu a mimo to zaplatil pokuty 3 zl.

[3]) Kromě vedlejších příjmů měl stálého platu ročně 75 zl.

Židovská normální škola[1]) byla tu do r. 1869, kdy zřízena na místo ní dvoutřídní německá škola obecná se 146 žáky. Stálým ubýváním žactva ztenčena r. 1893 na jednotřídní. Od 16./9. 1919 se v ní nevyučuje, ježto všechny děti přešly do škol českých. Ze správců školy nejdéle působili: Emanuel Munk (1822—1873) a Zikmund Berger (1873—1906).

Obecní záležitosti. Obec židovskou spravoval do r. 1593 rychtář a 2 starší, volení od vrchnosti. T. r. přivolila vrchnost na žádost obce, by židé sami si volili ze své obce rychtáře a 2 osoby do úřadu, měli však vrchnosti nejprve tyto osoby poznamenané ukázati a za toto povolení dodávati ročně na zámek slavkovský 2 libry hřebíčků při sv. Jiří. R. 1641 uvolili se místo toho platiti ročně 6 zl. rýn. — Pán Rousinova Hynek Brtnický z Valdštejna ve srovnání mezi ním a obcí R. r. 1584 ustanovil; „Co se hadrunků, nevolí a vejstupků dotýče, kterých by se židé sami mezi sebou jakýmkoli způsobem dopustili, aby Rousinovští toho nerovnali a nerozsuzovali bez jisté vůle a vědomí jeho, ani aby židům samým toho nedopouštěli mezi sebou ukrývati neb urovnati, nýbrž, přišlo-li by co toho před ně anebo doptali-li by se čeho takového, měli strany vyslyšeti a jemu dále to k uvážení a rozsouzení to podávati."

Politická obec židovská nemá majetku. Do r. 1919 spravoval ji starosla, 3 radní a 8 členů výboru. Zastupitelstvo bylo německo-české. Jako starostové déle v ní působili: David Brüll (1851—1869). Emanuel Oppenheimer (1869—1888) a Emanuel Bauer (1888—1906).

Nadací bylo r. 1911 178 s kapitálem 246.800 K. Značnější nadace jsou:

1. 88.400 K Judy Katschera na chudé (židovské i křesťanské) a výbavu nevěst;
2. 24.000 K Elkana Brücka na vyučování hebrejštině a výbavu svatební;
3. 20.000 K Davida Aschera na vyučování hebrejštině;
4. 36.600 K Abrahama Türkla za spásu jeho duše, na schudlé obchodníky a výbavu svatební.

---

[1]) R. 1753 byli zde 3 učitelé: Michl Salomon, Isák Josef a David Hirschl, pak preceptor Herschl Mandl.

Podpory roční udílí se z obce chudým židovským 1992 K křesťanským 408 K.

Mimo to je lidumilný spolek „Kranken- und Wohltätigkeitsverein“ zvlášť pro mužské a ženské.

Rodáci. František Pisko (nar. r. 1828, † r. 1888), znamenitý fysik, byl ředitelem státní reálky v Šestidomí u Vídně. Zvláště rozšířeny byly jeho učebnice fysiky.

Dr. Max Neuda (n. 1831, † 1914), advokát ve Vídni, vynikající obhájce ve věcech trestních.

Dr. Nehemias Brüll (nar. 1843, † 1891), vrchní rabín ve Frankfurtě n. M. Uveřejnil mimo kázaní četné práce v odborných časopisech, vydával „Die Jahrbücher für jüdische Geschichte u. Literatur“.

Rosa Barach roz. Gottlob (n. 1841, † 1905) psala básně a novely.[1])

Olšany,

vesnice 12 km sev. Slavkova, katastr. (18·71 km²) a polit. obec založená r. 1713 na vymýceném panském lese. Leží v údolí v lesnaté, kopcovité krajině, při okresní silnici z Habrovan. Osadou protéká potok Olšanský.

Starých chalup s pastuškou bylo do r. 1754 28 (= $^{5}/_{64}$ l.). Do r. 1776 postaveno ještě 7 chalup. Mimo to byla zde panská krčma (pronajata) a myslivna.

Staří chalupníci platili r. 1776 pozemk. činže při sv. Jiří a sv. Václavě po 55 kr. $2^{2}/_{3}$ den., místo přediva o sv. Martině

---

[1]) Hlavní prameny, jichžto k této práci použito, jsou: C. D. M. VI. 133; IX. 56, 324; XI. 28. Zemský archiv: Bočkova sbírka č. 10.362—10.365. Rektifikační oddělení č. 74. Z. d. B. tisk XIII. 128, 147, 178—180; XIV. 146; orig. XXIV. 16, 18; XXVII. 4, 71. Archiv český IX. 312—313; XVI. 447—448. Kn. půh. tisk. V., 97, 120. Kn. půh. B. orig. XV. 221; XXIV. 28; XXV. 26, 298. Archiv obecní městečka Rousinova. Archiv vrchnostenský hr. Vrbny-Kounice v Jaroměřicích (nyní v zem. archivu v Brně). Výpisy Frant. Peřin.y, berního správce, z kníže-arcib. archivu v Kroměříži: Kopiář 8 fol. 63; nesign. fol. 118; 10. fol. 112. Volný, Kirchliche Topographie, Brünner Diözese III., 498—501. Farní domácí protokol. Archiv školní. Fr. A. Slavík: O Novém Rousinově. A. Ličman: Nástin dějepisný N. Rousinova. Ottův Slovník naučný. — Odpověď Jana Růžičky a Ant. Kotrlého, ředitelů, a J. Polišenského, faráře v N. Rousinově, na dotazník Vlastivědy.

23 kr. $1^1/_3$ den., robotovali 9 dní ročně[1]) (za ostatní robotu platili ročně po 5 zl.). Kontribuci odváděla za ně vrchnost. Z pastušky se neplatilo a nerobotovalo.

Noví chalupníci robotovali po celý rok týdně 1 den pěšky s 1 osobou; platili kontribuce 36 kr., pozemk. činže při sv. Jiří a sv. Václavě po 1 zl. Podruzi robotovali ročně 26 dní; platili, jak zmíněno u Pozořic.

Chalupníci kromě zahrádky neměli domovních pozemků; za plat užívali panských kopanin[2]), palouků[3]) a dávali desátek z $59^3/_4$ strychů vinic ve „Staré Hoře".

R. 1790: 39 domů, 253 obyv.; r. 1900: 80 d., 508 katol. čes. mimo 2 Němce; r. 1910: 102 d., 538 obyv. katol. Čechů.

Obyvatelé byli většinou tkalci, menšinou kameníci; r. 1913 tkalcovství úplně zaniklo a lid zaměstnán je v lomu.[4])

R. 1888 postavila si obec kapličku sv. Jana Nepom.

Olšany přifařeny jsou do Vážan K. Tamějšímu faráři dávali i s koledou ročně 20 zl.

Do Vážan K. byly též do r. 1783 přiškoleny, potom do Habrovan, až r. 1876 počalo se tu vyučovati v čís. 5.; rok na to vystavěna škola, jež r. 1891 rozšířena na 2třídní.

Prvním správcem školním byl Karel Prokop (1876—1881), po něm Karel Jáchymek (— 1902) (založil pamětní knihu a knihovnu školní), Karel Šanca (— 1911), Alois Procházka (— 23./1. 1919). Po něm nastoupil Josef Musil.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 12 výborů.

Obecní jmění: škola, domek č. 32, pastvina (1 m.).

Celkem je při obci: 104·18 ha polí, 31·81 ha luk, 6·20 ha zahrad, 0·23 ha vinic, 4·06 ha pastvin, 1714·64 ha lesa.

Trati polní: Kantorky, Kaňórky, Seče, Smuhy, Dlouhé, Ostré, Nové a Staré vinohrady, Kamenná a Velká Říčka, Blatice.

---

[1]) 3 dni při senoseči, 3 o žních a 3 buď při sečení otavy nebo česání chmele.

[2]) 870 strychů (po 135 □° za 3 kr.) = 43 zl. 30 kr. a ze $2^7/_8$ m po 16 kr. = 46 kr.

[3]) 631 $^3/_4$ strychů po 3 kr. = 31 zl. 34 kr. 3 den. Urb. fase č. 58.

[4]) Viz str. 2.

Spolky: hasičský, Sokol, polit. organisace soc. demokratická, čtenářský spolek „Palacký“ přeměněn r. 1912 v odbor Nár. jednoty pro jz. Moravu. Společná knihovna těchto spolků má na 500 sv.

Poštou přísluší pod Habrovany; v místě je poštovna.

Samoty: Hájovna „Platice“ (Blatice) 2 km vých., „U lomu“ asi 1 km jižně a „Říčky“ 5 km s. z.

Nová knížecí hájovna postavena r. 1913 „Na příhoně“; $^1/_4$ km. jv. osady.

Otnice,

(druhdy Otmice, 1255 Othmiz, 1369 Otmicz, 1373 Othenicz, Othnicz, Othynicz), farní vesnice, katastr. (8·69 km²) a polit. samostatná obec, 216 m nad mořem, 11 km jz. Slavkova (obr. 88. a 89.). Vede jimi okresní silnice sokolnicko-damborská a spojovací silnice do Milešovic a Lovčiček. Leží většinou v údolí s obou stran otnického potoka, po povodni 22./7. 1882 regulovaného. Do něho vtéká u samé osady potok bošovský a lovčický, mezi nimiž je pole „Frýdek“, bývalý rybník. Rolnické statky jsou „V dědině“ a několik „V dolních chaloupkách“, kdež r. 1882 32 domů zničeno povodní. Od té doby Otnice hlavně „Na Pančavě“ (u Frýdku) se rozšiřují. Část chaloupek je v trati „Měkejšek“, „Kraplovka“, „Na kopci“ a „U mlýna“.[1])

Domy stojí ponejvíce těsně vedle sebe průčelím do ulice.

Ve starých zápisech XIV. a XV. stol. vyskytují se Otnice společně se zaniklou osadou Otničkami, jež jest v katastru obce lovčické.

Otnice jmenují se tu: „dolní, velké, nové“[2]), Otničky: „horní, malé, staré“[3]).

---

[1]) Nade mlýnem na kopci „u Předních Pivovarek“ byly 2 povětrné mlýny dřevěné; dosud se tam říká „u větřáků“. (Jeden z nich vyhořel, druhý prodán do Kobeřic).

[2]) Otmicz (Otmycz) inferior, maior, nova. — Z. d. B. tisk. V. 255, VI. 637, 775; X. 90.

[3]) Otmicz (Otmycz) superior, minor, antiqua.

S počátku XVII. stol. měly Otnice 45 domů. Válkou 30letou úplně opustly, až v l. 1657—1674 41 domů[1]) nově osazeno se 1660 m. polí a od obce ujat $^1/_4$lán bez sídla s 20 m. polí. Staré pusté domy byly 4[2]) se 60 m. polí, pustých vinohradů („v Poltně“ a „ve Staré hoře“) 56$^5/_8$m.

R. 1751 bylo tu 60 domů i s obecním (rolnic. domů 45)[3]), polí orných 1932$^5/_8$ m. a ladem ležících 53$^2/_8$ m., pastvin 39$^2/_8$ m. zahrad 20$^5/_8$ m., vinic 71$^3/_8$ m.; r. 1790: 69 domů, 447 obyv.; r. 1900: 194 d., 1010 obyv.; r. 1910: 215 d. 1140 obyv. (1133 katol., 7 žid., 1132 Čechů, 8 Němců).

Dějiny. R. 1255 připomínají se odtud Hipolyt a syn jeho Jindřich jako svědkové na závěti znojemského purkrabího Bočka z Obřan, jížto věnování učinil klášteru žďárskému.

Otnice a tolikéž Otničky byly již ve XIV. století rozděleny. Tak Marketa, vdova po Tasovi mladším z Lomnice, darovala r. 1317 3 lány v Otnicích starobrněnskému klášteru sv. Anny, do něhož po smrti manželově vstoupila. Přibka z Otnic prodala r. 1351 dvůr v Otnicích se vším příslušenstvím bratřím Filipovi a Jimramovi z Jakubova za 58 hř.; tito pak věnovali tu 30 hř. úroku ročního Petrovi z Kelče a manželce jeho Anežce. Bratři Oldřich a Jan z Heraltic prodali r. 1369 vše, co měli v Horních a Dolních Otnicích, Bočkovi z Hradiště a r. 1373 Albert z Otnic zapsal na láně v Otnicích manželce své Perchtě 8 hř. gr. věna. Téhož roku Boček z Hradiště daroval všechen statek svůj v Otnicích a jinde Beneši z Kravař jinak ze Strážnice. Synové Benešovi Václav a Petr z Kravař prodali r. 1378 vsi Otmice a Otmičky[4]) se dvorem popllužním, kostelním podacím a tvrzí Geblinovi (Geblovi) z Kučerova, od něhož koupil vše r. 1381 Drslav (Držislav) ze Strálku[5]) a spolčil se s otcem svým Benešem na všechny statky zvláště v Otnicích.

V l. 1385 byly Otnice a Otničky třikráte prodány. Drslav prodal je Ctiborovi z Cimburka, ten Štěpánovi z Vartnova vyjma

---

[1]) 3 l. po 80 m., 6 $^3/_4$l. po 60 m., 21 $^1/_2$l. po 40 m., 11 $^1/_4$l. po 20 m.

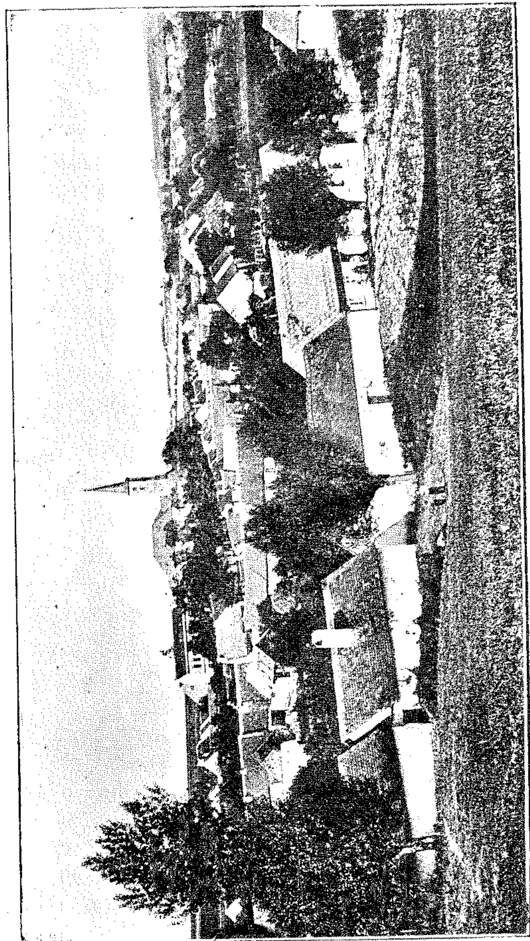
[2]) 2 $^1/_2$l., 1 $^1/_4$l., 1 domkář bez polí. — Lánský rejstřík.

[3]) 10 l., 3 $^3/_4$l., 5 $^1/_2$l., 27 $^1/_4$l. Rektif. odd. č. 177.

[4]) Othmycz major et minor.

[5]) Vkladu tohoto kupu do desk zemských odporovali Heralt z Drahotuš s manželkou svou Marketou a Jindřich z Nevojic na místě sestry své Anny, manželky Drslavovy, pravíce, že mají plné právo na tyto statky jako Drslav.

toliko 6 hř. ročního úroku na Otnicích a Štěpán Bohuňkovi Huhňovi ze Smrčan[1]). Bohuněk na polovici statku svého v Otnicích a Otničkách učinil spolek t. r. s manželkou svou Eliškou

Obr. 88. Pohled na Otnice.

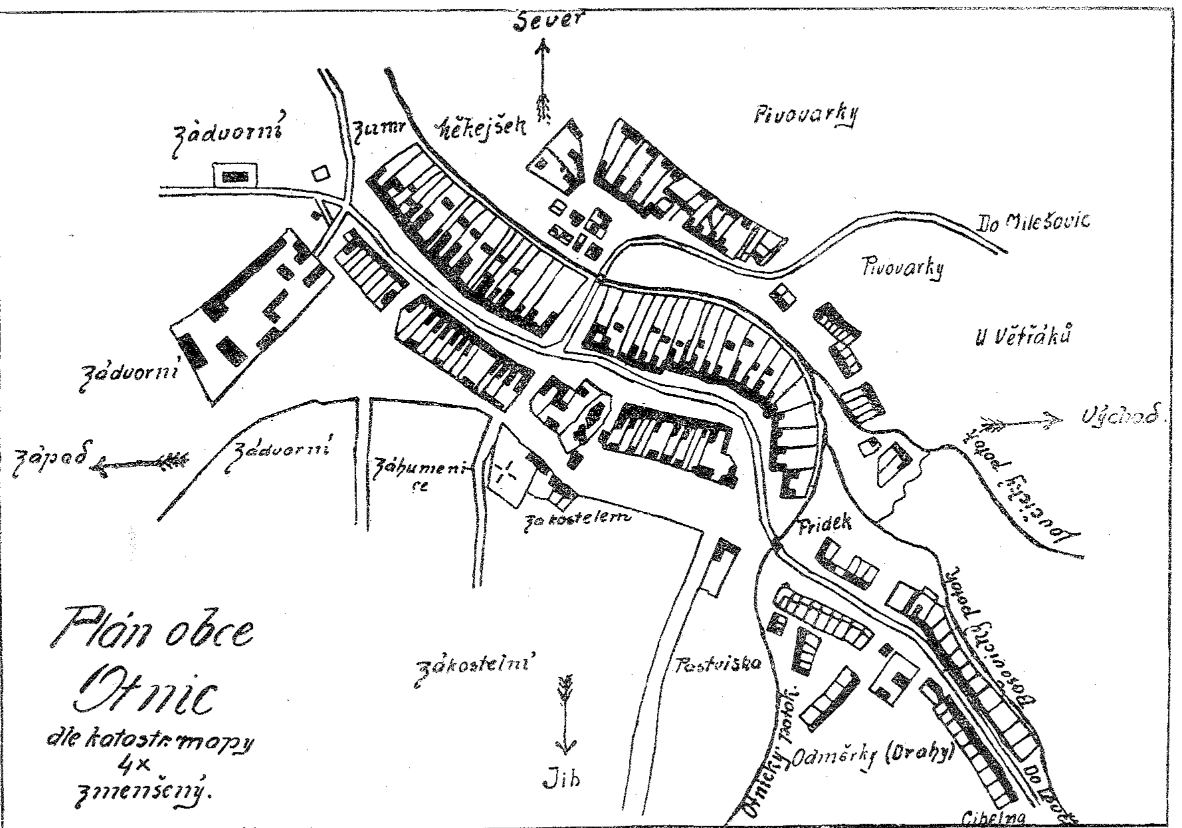
a druhou polovici daroval Mikuláši Keglovi z Brna, jenž se spolčil na ni se svým synovcem Janem. Když pak r. 1386 Štěpán z Vartnova koupil od Ctibora z Cimburku i 6 hř. úroku ročního

[1]) R. 1390 psal se již „z Chlumu".

na Otnicích, zase je prodal Bohuňkovi Huhňovi, jenž přijal na ně na spolek Mikuláše Kegla, rychtáře brněnského, a r. 1390 na své statky v Otnicích, Otničkách a jinde bratra svého Mirka z Chlumu. Mirek hned na to polovici zboží svého v Otnicích a Otničkách vyložil z desk, neboť prodal ji Mikuláši Keglovi, dceři jeho Kateřině a manželu jejímu Petrovi Přísnákovi z Libodržic. Tito pak postoupili si tu navzájem své statky a po 2 letech přikoupili sobě od Mirka z Chlumu též druhou polovici zboží jeho v Otnicích a Otničkách. R. 1390 připomíná se tu ještě Anna, vdova po Hrutovi, jež Fabiánovi z Vážan (okr. boskovský) postoupila lán a chalupu v Otnicích.

Petr Přísnák učinil r. 1398 poručníkem svých dětí a statků Jana Klamosku z Lomnice, rok na to s manželkou Kateřinou přijal zde na spolek své děti a 1406 ustanovil poručníky svých dětí a statků Archléba z Říčan a Smila z Tasova. R. 1409 prodal Václavovi Herinkovi ze Sloupna vše, co měl ve Starých a Nových Otnicích. Pro tento prodej bratři Archléb a Proček z Říčan pohnali k soudu manželku Přísnákovu[1]), Přísnáka samého, Archléb též Václava Herinka. Dlouholetou při, mezi níž Proček z Říčan zemřel, donucen byl Přísnák vložiti ve dsky r. 1416 všechno právo své v obou Otnicích Archlébovi z Říčan a jeho jakož i Pročkovým dědicům. Proti tomu vložila odpor ve dsky manželka Přísnákova pravíc, že oboje Otnice jsou jejím zbožím dědičným. Po smrti muže svého věnovala r. 1418 Bohuňkovi a Vaškovi

[1]) Zaplatili totiž z části dluhy za ni a za jejího muže a ještě měli platiti, začež její muž měl jim ve dsky vložiti své zboží v O., ona však nedala. Poslala jej pryč, kázala se mu schovati, by jim toho ve dsky nevložil, ano ještě oba žalovala, že jí neprávem drží její dědictví a věno v O. Nález panský r. 1412 zněl, že toho dílu v O., jejž otec Přísnákové vložil jí a jejímu muži, má ona polovici držeti a tu druhou polovici, jižto Mirek z Chlumu prodal zde otci jejímu, mají držeti bratři Archléb a Proček až do sv. Jana Křtitele a do toho času nalézti Přísnáka a prokáží-li, že žije, připadne jim. Prokázali to a Archléb žaloval r. 1412 Václava Herinka, že pravil před pány, že Petr Přísnák umřel a tak s ženou Přísnákovou chtěl na něm vysouditi ves Otmice a té vsi nedal mu ve dsky vložiti i přišel skrze to o 100 hř. gr. Současně Proček z Říčan pohnal Petra Přísnáka trhem na tkáče (tkáč = kdo nemá stálého sídla), že jemu a bratrovi Archlébovi měl ve dsky vložiti na prvním panském sněmě ves O. pod základem 100 hř. gr. a toho neučinil. — O půhoně na Václava Herinka páni rozhodli r. 1415, že Herink nemá tomu půhonu odpovídati, než má-li (Archléb) list, jeho upomínej anebo právem hledej.

Obr. 89. Půdorys Otnic.

(zeti svému) řečeným Bavorům z Holovíř[1]) na $3^1/_2$ láně zdejším 3 hř. úroku ročního a vzala oba na spolek všeho, co v Otnicích a jinde měla. Když pak r. 1420 Archléb z Říčan prodal Alšovi z Polanky[2]) polovici Starých a Nových Otnic, polovici mlýna mezi nimi stojícího s rybníkem, polovici podací kostelního a jiné příslušenství, tu zeť Přísnákové Vašek Bavor vložil proti tomu odpor ve dsky jménem manželky své Anny a jejího bratra. Aby odpor byl platným, Anna Bavorová pohnala k soudu r. 1420 Alše z Otnic (jinak z Polanky), že jí neprávem drží její dědictví v Otnicích, Archléb z Říčan pohnal zase matku její Kateřinu z Otnic, někdy Přísnákovu[3]) a později Anina švagra Bohuňka Bavora, že mu Bohuněk drží jeho půl vsi Otnic mimo zemský řád a královo rozkázání, což chtěl prokázati dskami i listem správným. Bohuněk Bavor měl několikráte při o zboží otnické též se švagrovou svou Annou, někdy Bavorovou, jež ovdověvši provdala se za Jana z Malhotic. R. 1437 Vaněk, syn † Pročka z Říčan, žaloval bratrance své Ondřeje a Archléba z Říčan a z Okarce, ze 300 hř. gr., že otec jejich Archléb odprodal mu vlastní jeho dědictví v Otnicích a ves Křižanovice, kteréžto zboží po otci jeho naň spadlo. Páni nařídili, aby obapolně vzali výpis z desk o Otnice, a dle toho je chtí souditi. Téhož ještě roku podal Vaněk proti oběma žalobu na 500 hř. gr., že † otec jejich prodal dědictví Žabovřesky a Otnice s jejich příslušenstvím a oni po smrti otcově držíce jeho zboží, toho zboží mu odvaditi nechtí.

Jan Okarecký z Polanky, bratr † Alše z Polanky a Otnic, měl v l. 1446—1447 s Janem Rackem z Mrdic a Dambořic, jakož i s Petrem z Račic, kapitulním děkanem olomouckým, spor o plat za † Alše, z něhož tito sami se musili odvaditi, on pak drže zboží Alšovo nechtěl jim toho plátce býti. Na soudě panském bylo jim dáno za právo a r. 1447 zvedeni jsou oba plným úřadem na zboží Jana Okareckého v Otnicích a jinde v cúdě brněnské

---

[1]) Psali se také z Čermánkovic.

[2]) Oba učinili t. r. poručníkem svých dětí a statků Vlčka z Okarce, Archléb ještě Bedřicha z Říčan.

[3]) . . . . „že jsem s ní smluven konečně a na to jsem jí svého zboží sstúpil, jakož je ve dskách mám, a ona mi slíbila za své děti i sama za se na tom dosti míti a přes to kázala svým dětem mého súkupa (kupce) pohnati a proto mě připravila o půl druhého sta hř. gr., že mi můj súkup pro ni nedal.“

a sice děkan Petr na 22 hř. gr. a Jan Racek na 11 hř. gr. a mimo to dříve již t. r. na 50 hř. gr., jež mu odhádány byly na 5 lánech zdejších na straně Jana Okareckého[1]).

R. 1447 Anna z Libodržic přijala na spolek svého muže Hynka ze Senic a Mankořovic na vše, co měla v O. Po smrti Hynkově připadl jeho díl (polovice Otnic s příslušenstvím) zemépánu, jenž jej věnoval Vaňkovi z Boskovic, nejvyššímu komorníkovi desk cúdy brněnské. Vaněk prodal r. 1450 polovici O. s dvorem popložním, pustým dvořištěm, sadem, kostelním podacím, mlýnem a vším příslušenstvím Jeronymovi z Pivína, jenž se spolčil na vše s manželkou svou Marketou z Myslíkovic. Pro tehdejší politické nepokoje vložen prodej tento ve dsky teprve r. 1464. Nežli se tak stalo, Heřman a Hynek ze Senic pohnali r. 1459 Vaňka z Boskovic ze 350 hř. gr., že po smrti Hynče ze Senic a Otnic, bratra a strýce jejich nedílného, uvázal se v díl jeho v O., k němuž lepší právo mají než on. Páni nalezli mezi nimi r. 1464, že tomu půhonu p. Vaněk nemá odpovídati. T. r. pohnal Hynek ze Senic sám Jeronyma z Pivína ze 300 hř. gr., že drží díl O. po † Hynči ze Senic, strýci jeho nedílném, nemaje k tomu práva; avšak poklidem se porovnali.

Ještě o jiný díl O. byl tehdy spor. Aleš z Polanky a Jiříkovic žaloval r. 1464 Václava z Říčan a z Okarce ze 300 hř. gr., že jeho otec Ondřej po smrti otce Alšova uvázal se mu v jeho dědictví v Jiříkovicích a v Otnice bez rozkázání páně hejtmanova a nálezu panského a toho k své vůli užíval nemaje k tomu práva a on drže nápad otce svého a věda o tom nechce mu toho navrátiti. Sám pak byl žalován t. r. od Jaroslava z Mrdic a Dambořic z 10 hř. gr., že mu drží v O. hřivnu a 2 gr. platu ročního, jenž panským nálezem byl přisouzen otci jeho. Když pak Jaroslav před vynesením rozsudku zemřel, tu bývalý poručník v jeho půhoně Vaněk z Říčan žaloval Alše r. 1466 tolikéž z 10 hř., že mu drží v O. hřivnu a 2 gr. platu ročního, a téhož roku Eliška z Polanky ze 300 hř., že jí drží v O. nápad jejího † otce Alše z Polanky a z Otnic.

R. 1481 dcera Jeronyma z Pivína Anežka a syn jeho Václav s manželkou svou Anežkou postoupili si navzájem statky ve

---

[1]) Na straně Jana Okareckého bylo zde kromě těchto lánů ještě 7¹/₄ lánů osedlého a nějaké pusté lány, jichž počet byl neznám.

Slavíkovicích, O. a Syrovicích. Václav z Pivína vložil pak ve dsky r. 1490 všechno své právo na polovici Otnic Alšovi z Polanky a Bošovic a témuž Alšovi r. 1492 Jan Zelený z Říčan $4^1/_2$ lánu zdejšího. Manželka Alšova slula Kunka z Lazův, synové: Jan, Václav, Albrecht, Petr a Jiřík. Aleš zemřel r. 1494 i stali se poručníky jeho dětí Jan Koleso z Rakových, Hynek z Popůvek a matka jejich, jež pak provdala se za Jana Čelouda z Palovic. Ze synů Alšových držel Jan a Petr Bošovice, Václav Milešovice, Albrecht Otnice, Jiřík Lovčičky a Otničky.

Albrecht Bošovský z Polanky pojal za manželku Annu z Drahanovic. Děti jeho sluli Jan, Aleš, Vilím, Bohunka a Dorota. R. 1540 zapsal ve dsky Janovi Osovskému z Doubravice a na Hrotovicích ves O. s kostelním podacím, vinohrady a vším příslušenstvím, jak se mu od jeho bratří na díl dostalo. Ten pak připojil O. k statku kobylnickému. Syn Jana Osovského byl Jimram, jehož dcera Estera prodala r. 1563 statek kobylnický Bohuši Sadovskému ze Sloupna.

Když r. 1565 zemský hejtman Bertold z Lipého vkládal ve dsky statek kobylnický (dědictví a zboží sirotkův † Bohuše Sadovského) Janovi Kbelskému s Kbelska, už se při něm O. nejmenuji. Koupila je nepochybně od Bohuše Sadovského Dorota Geraltovská z Heraltovic, vdova po Petrovi z Kounic, jež se tu jako majitelka vyskytuje. Zemřela r. 1570 i dědily O. její dcery Alina, Mandalena a Dorota. Po smrti Aliny a Doroty držela je Mandalena sama, provdavši se r. 1579 za Michala Kremera z Königshofu. Po jeho smrti († 1585) pojala za manžela Mikuláše Paběnu mladšího Voračického z Paběnic. Ve své závěti ze dne 1./7. 1590 poručila dům ve Slavkově tamějším „Bratřím Boleslavským". Ovdovělý manžel její užíval pak O. se svými bratry Jáchymem, Janem a Vilémem. Když pak on a bratr jeho Jáchym zemřel, Jan i na místě mladšího bratra svého Viléma prodal r. 1592 dvůr a ves O. s kostelním podacím, se svobodným šenkem vína a piva, s mlýnem a vším příslušenstvím Bedřichovi Maxovi z Maxen a na mlýně ve Výmyslicích za 6100 zl. Od tohoto koupil vše r. 1598 vyjma dvůr, jenž náležel bratru Bedřichovu Jindřichovi,[1]) Jan Kryštof Jager z Poisbrunnu a na

---

[1]) Náležel mu ještě svob. dvůr s 2 lány rolí a vinohrady v Hor. Kounicích. Za manželku měl Sybilu Gersdorfskou z Gersdorfu, jeho bratr Bedřich Elišku Rozhanku z Janvic.

Uhřicích za 9500 zl. Bedřich Max zemřel r. 1599. I žaloval r. 1602 Jindřich Max Jana Jagra z 500 kop. gr., že mu při prodeji statku O. slíbil dvůr jeho od všelikých robot do života jeho osvoboditi a dosud tak neučinil. Jan Jager žaloval zase Jindřicha z 3000 kop gr. stř., že mu na místě sirotků po † bratru svém Bedřichovi statek O. ve dsky vložiti nedbá. Nežli žaloba projednána, zemřel r. 1606 Jan Jager.[1]) Ve své závěti z r. 1605 učinil poručníky Jiříka Bergra z Bergu a na Tuřanech a Vojtěcha Pavláta z Olšan. Své manželce Zuzaně Pfefferkornové z Ottopachu poručil 3000 zl., klenoty a část dobytka a svršků; svému ujci Martinovi Kryštofovi Grafenštanerovi z Glogenfurtu 1000 zl., aby při školách katolických římských vyučen býti mohl; své dceři Anně Salomeně statek uhřický a otnický. Po případ, že by zemřela před zletilostí nebo provdáním, měl připadnouti obojí statek jeho ujci Martinovi, zůstane-li katolíkem, jenž z něho vydá po 1000 zl. svým sestrám Polyxeně a Felicitě. — Teprve r. 1609 synové † Bedřicha Maxa Zikmund, Jáchym a Jindřich vložili ve dsky O., jež otec jejich prodal Janu Jagrovi, dceři † Jana Jagra, jížto poručníkem byl Jiřík Berger. Týž prodal za 11.000 zl. r. 1611 (ve dsky vloženo r. 1614) tvrz a ves O. s dvorem, mlýnem a vším příslušenstvím vyjma podací kostelní s farou, které již postoupeno bylo biskupství olomouckému, Vilému Přepyskému z Rychmburku a na svob. dvoře v Kvasicích a manželce jeho Zuzaně Pfefferkornové z Ottopachu. Tito r. 1615 postoupili si tu navzájem své statky, vyminivše pro sebe 1000 zl., aby je mohli, komu chtějí, poručiti. Pro účastenství na vzpouře pozbyl Vilém statek O., jejž oceněný na 15.000 zl., koupil r. 1623 Šimon Kratzer ze Schönsberku a brzy na to Maxmilián kníže z Lichtenštejna a připojil k panství ždánskému. Listinu o prodeji tvrze a vsi Otnic s příslušenstvím spolu se statkem ždánským, 4 vesnicemi od Slavkova a Lovčičkami dal vyhotoviti císař Ferdinand II. r. 1626, ve dsky vloženo teprve 18./1. 1648. Při statku ždánském Otnice již zůstaly (v. Pozořice).[2])

---

[1]) Po jeho smrti sestra jeho Marketa domáhala se r. 1608 na poručníku statku Jiříku Bergrovi polovice statku O., jakožto nedílná sestra Jana Jagra a od Karla Pogrela z Gegelné žádala výpověď, že její † bratr statek O. pro ni koupil a ji v něj uvedl, avšak poklidem se porovnala.

[2]) C. D. M. III. str. 201, VI. str. 83—84; Z. d. B. tisk. II. 15, 34, V. 255, VI. 139, 151, 637, 775—777, 799; VII. 12, 142—144, 259, 260, 456, 457, 459, 947, 948, 970, 978, 1143; VIII. 8, 293, 390; X. 90; XI. 257, 258, 574,

Panský dvůr pronajat nyní akciové společnosti modřického cukrovaru.

Nade dvorem na kopci „Strážka" (266 m) a v místech dvoru stávala tvrz.

Farní kostel sv. Aloisa a Havla slohu renaissančního jest už třetí svatyně na tomto místě.[1]) Postaven byl v l. 1855—56 z části z důchodů knížecích, z části od farníků, jak hlásá německý nápis na mramorové desce v průčelí kůru.

R. 1857 provedeno vnitřní zařízení a r. 1882 vymalován strop malbami freskovými. (Obr. 90.)

Oltáře 3: hlavní sv. Aloisa, vedlejší sv. Havla (dříve sv. Jana Nep.) a Neposkvrněného Početí P. Marie.[2])

Na věži byly do r. 1917 3 zvony; *I. 476 kg z r. 1856 od brněn. zvonaře Vojtěcha Hillera; II. 224 kg z r. 1749; *III. „Umíráček" 28 kg.

Vlastní jmění kostela koncem r. 1913: 4250 K; zádušní movité: 7009 K, nemovité: 8481 m². Nynější hřbitov „Na zákostelních" je z r. 1804; před tím byl kolem kostela. Pochovávají sem z Otnic; do r. 1893 též z Milešovic.

R. 1895 postavena „na Pančavě" kaplička Srdce P. Marie. Sochu dodal řezbář Krejčík z Prahy.

Ve farnosti jest ještě fil. kostel v Lovčičkách a kaple v Milešovicích.

Fara připomíná se tu již r. 1378.

R. 1520 zdejší farář Vavřinec žaloval Jiříka Bošovského z Polanky z 15 kop. gr. za odňatý desátek ze vsi Otniček; u soudu bylo mu dáno za právo.[3])

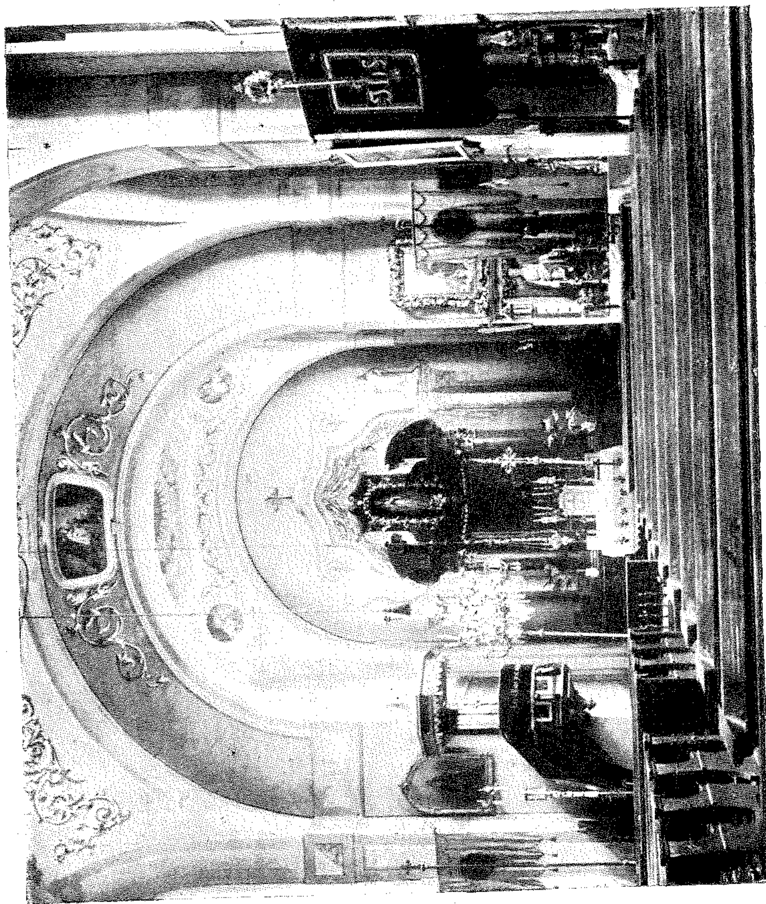
575; XII. 111—114, 713; XIII. 196—198; orig. XI. 16.; XII. 10, 18; XXII. 23; XXIV. 33; XXVII. 63; XXX. 12, 17, 57, 61; Kn. půh. tisk. II. 192, 193, 196, 227, 237, 271, 318, 346, 348, 353; III. 62, 66, 74, 78, 80, 142, 173, 188, 226, 233, 258, 265, 275, 311, 320, 409, 410, 414; IV. 19, 86, 106, 166, 168, 169, 201, 225, 238, VII. str. 117; Kn. půh. B. orig. IX. 79, 97; XIX. 157; XXV. 317; XXVII. 199; XXIX. 489, 548; XXX. 174; XXXIII. 53, 150, 410, 414; XL. 190, 251—252; Die Güter Quaterne, Brünner Kreis N. 1., fol. 11—12.

[1]) Původně zasvěcen sv. Havlovi. Již r. 1614 byl tak sešlý, že majitel statku Vilém Přepyský uvolil se jej zcela obnoviti, jak o tom dopsal olom. konsistoři. Ale teprve r. 1661 nově postaven od knížete Hartmanna z Lichtenštejna.

[2]) Všechny 3 oltářní obrazy maloval vídeňský malíř Michal Rieser r. 1857.

[3]) Kn. půh. B. orig. XII. 126.

Z luteránských farářů jsou známi: r. 1568 Ondřej Kobžanský z Kobžan, r. 1574 Jan Hulezius[1]), r. 1604 Matouš.[2])

Obr. 90. Vnitřek kostela v Otnicích.

---

[1]) V piaristické knihovně města Příbora zachoval se od něho z r. 1574 krásně psaný a ornamenty ozdobený opis knihy: „Exordium na desatero přikázání Pána Boha našeho a při tom i výklad Božských přikázání učiněn v Městě Prostějově od ctihodného kněze Šimona Brodského, faráře Prostějovského. L. P. 1573“.

[2]) Kn. půh. B. orig. XXV. 317; XXXIII. 218.

Majitel Otnic Jan Kryštof Jager z Poisbrunnu (1598—1606) postoupil zdejší kostelní podací olom. biskupovi kardinálovi Dietrichštejnovi a jeho nástupcům. Za Lichtenštejnů připadlo opět vrchnosti. R. 1614 a ještě r. 1633 byla zdejší farnost spravována farářem šaratickým. K Otnicům připadly pak 2 bývalé fary Lovčičky (s Milešovicemi) a Bošovice.[1]) Lovčičky zůstaly při nich do r. 1784, kdy zřízena zde lokalie, což potrvalo do r. 1796. Na to opět byly u Otnic. R. 1798 připojeny (bez Milešovic) k nově zřízené lokalii bošovské a teprve r. 1840 zase přifařeny do Otnic.

Z pozdějších farářů déle působili: Jiří Pavlovský (asi 1660 —1666), Stanislav Kavalír (1679—1697), Jiří Říhovský (1700—1719), Tomáš Dobrozemský (— 1733), Jan Matěj Trolč (1736—1753), David Hain (1754—1772), Josef Dubravius (—1806) založil pamětní knihu farní, Florián Maixner (1807—1826),[2]) Josef Blažek (1828—1840), Václav Petrů (1845—1852), Dominik Palla (—1858), Karel Klauder (—1871), děkan klobucký, Jan Materna (— 1898), děkan klobucký, arcikněz slavkovský, založil knihovnu farní. Od r. 1898 Frant. Šebela.

K faře náležel už r. 1671 lán rolí. R. 1691 měl farář od přifařených obcí snopného desátku 29 kop pšenice, 61 žita, 8 ječmene a 47 kop ovsa.

R. 1831 patřil k faře 3/4 lán, loučka u Lovčiček a v Bošovicích domek se zahradou, v níž byl sklep s presovnou;[3]) r. 1840 farář Jos. Blažek poručil k faře 2 vinice s povinností sloužiti zaň ročně 10 mší sv.

Nynější jmění farní: nemovité 17·1964 ha, movité 48.110 K.

Farní ústav chudinský: 6867 K 20 h.

Fara, budova jednopatrová, vystavěna r. 1805, opravena značnějším nákladem i s hospodářským stavením v l. 1871—73 a 1899.

K farní osadě přislušejí Otnice, Lovčičky Milešovice a od r. 1863 samota: hospoda „U stříbrné koule" (Kandia), jež je částí katastr. a polit. obce újezdské. Celkem 2888 katol.

---

[1]) Bošovská fara mívala 2 lány rolí a 2 louky, jež vrchnost po válce 30leté rozdělila mezi poddané.

[2]) V l. 1826—28 byl zde farářem Alois Pauspertl šlechtic z Drachentalu.

[3]) Sklep prodán r. 1853 a r. 1874 postaven nový v zahradě farní.

Matriky počínají r. 1698.

Škola na nynějším místě jest od r. 1790; v l. 1889—1890 postavena nynější budova jednopatrová. R. 1891 rozšířena škola na 2třídní, r. 1898 na 3třídní a r. 1913 provedena přístavba školy. Nyní je 4třídní s pobočkou při 2. třídě.

Ze správců školy déle působili: Jiří Kafka (1790—1822), Josef Kafka (1848—1870), syn předešlého, Ant. Čecháček (1879—1885). Od r. 1886 Ignác Jakob; založil pamětní knihu a knihovnu školní.

Příjem rektorův pozůstával r. 1691 z obilí ve snopech. R. 1735 dostal za varhanictví od přifař. obcí celkem $44^3/_4$ m. žita, též něco obilí ve snopech; za zpívání pašijí a za slavnosti z kostel. jmění otnického a lovčického po 1 zl. 06 kr., z bošovského 1 zl. 12 kr. Dle obec. účtů z r. 1859 měl služného 136 zl., za koledu 3 zl., mimo to za hostie 6 zl. 36 kr. (pšenici dodali usedlí), za písařství 7 zl. 10 kr., na otop 6 sáhů dříví za soupis duší od usedlých 2—3 vejce. K tomu příjem ze škol. platu, ze štoly a za soupis far. desátku. Také užíval $2^1/_2$ m. obec. pole.

Od r. 1895 je zde učitelkou Marie Jiříčková, jež napsala více článků do „Moravské včely“ (O prakt. zužitkování medu v domácnosti), do „Vychovatelských listův“ a „Katolické učitelky“.

V Otnicích je pošta od r. 1897.

Obec spravoval druhdy purkmistr, rychtář a 2 konšelé; později do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Majetek obecní: r. 1657 $^1/_4$ lán (20 m.); r. 1775 pastuška, $12^1/_8$ m. polí, $39^2/_8$ pastvin; pak z pusté vsi Sádkova $27^3/_8$ m. polí a $224^4/_8$ m. pastvin;[1]) nyní škola, pastouška, 4 ha luk, 6 ha pastvin, 5600 K jmění movitého.

R. 1907 obecní bařina „Klínek“ v trati „Klínky“ nedaleko Kandie prodána za 2200 K majiteli „Šaratice“ MUDr. Frant. Veselému, jenž tu zřídil r. 1908 4 studny hořké vody.[2])

V témže čase Isidor Wolf, správce velkostatku v Otnicích, koupil vinopalnu s 2 lány rolí ve „Šternově“ (katastrem patří k Újezdu, okres židlochovský) a počal kopati na pozemcích mezi

---

[1]) Užívala jich společně s vrchností a s obcí bošovskou. — R. 1751 napočítáno u pusté vsi Sádkova polí $503^5/_8$ m., z čehož užívali Bošovští 186 m., ostatek Otničtí; pastvin napočteno $224^4/_8$ m.

[2]) R. 1913 následkem konkurence postoupil je za 2200 K (bez úroků) obci otnické, jež studny zrušila.

Ujezdem a Otnicemi studny, aby z nich čerpal hořkou vodu „léčivý Šternovský pramen", jež dána do obchodu pode jménem „Otnica", potom přezvána „Moravia" a konečně „Šternovka". Je nyní v obchodě dvojí: čistá pro lidi a méně čistá pro dobytek.

Celkem je dle katastru: 778·89 ha polí, 19·29 ha luk, 11·79 ha zahrad, 4·56 ha vinic,[1]) 20·76 ha pastvin.

Trati: (polní) Zumr, Zadní, Prostřední, Pivovarky, „U větřáků", Hora Poltna[2]) a Stará hora (býv. vinohrady), Odměrky, Dílky, Drahy, Hrubý a Malý Sádkov,[3]) Oulehla, Zákostelní, Záhumenice, Padělky, Ouzký, Klínky, Zádvorní, Dlouhý, Dřínové, Ovčačky; (luční): hrubé louky, v Poltni a Žlíbek.

Spolky: Odbor nár. jednoty pro jz. Moravu (býv. čtenářsko-pěvecký spolek), hasičský, Raiffeisenka (pro Otnice, Lovčičky a Milešovice), Skupina všeodborového sdružení křesť. dělnictva, místní skupina sdružení venkovské omladiny.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Hložkova čís. 10, Jakubcova č. 4, Juráskova č. 96, Kramářova č. 22 a 42, Lattenbergova č. 5, Moricova č. 19, Pospíšilova č. 43, Rafajova č. 34, Svobodova č. 33.

Obec utrpěla cholerou: r. 1831 († 80 osob), 1849 († 27 osob), 1866 († 35 osob); požárem r. 1845, 1865 (vyhořelo 26 domů a 9 stodol); průtrží mračen 1882, 1904.

V obvodu obce je větší část pozemků zaniklé osady Sádkova.

Sádkov již ve XIV. století byl rozdělen. Na jednom díle připomínají se tu r. 1358 bratří Vršek a Kuneš ze S. R. 1376 Vršek z Křepic s vnukem svým Vrškem, synem Jana z Uhřic, postoupili si navzájem své statky v S. a Křepicích.

Jiný díl drželi páni z Kunštátu. Kuna z Kunštátu a Lysic věnoval r. 1365 manželce své Ofce na zdejším popluží a polovici vinohradu, jakož i na polovici vsí Bošovic a Skřípova (Chřípova) 500 kop. gr. Ovdovělá Ofka spolčila se na vše r. 1366 s bratrem svým Ctiborem Tovačovským z Cimburka. Spolek ten později byl zrušen, neboť její věnné právo v těchto vsech připadlo po

---

[1]) Jsou však již proměněny v pole a také většina pastvin.

[2]) Studánka „v Poltně" podobně jako ve „Křtináku" (katastr. obec Lovčičky) má nejlepší vodu v okolí.

[3]) Zaniklá osada u Bošovic.

její smrti markraběti Janovi a bratr její Ctibor přijal je r. 1373 od něho v léno. Syn Ctiborův Albrecht prodal r. 1397[1]) za 200 hř. zdejší vinohrad a půltřetí čtvrti i s polovicí vsí Bošovic a Skřípova, jakož toho po otci svém v držení byl, Alšovi z Kunina Města (Kunštátu) řečenému z Lysic k věrným rukám bratra Alšova Pročka z Lysic a syna Pročkova Heralta. Na druhé polovici Bošovic a Skřípova, jakož i na vsi a tvrzi Bolehradicích a v Sádkově na dvoře s vinohradem i na desátcích vinných ze $4^1/_2$ čtvrti měla r. 1373 zajištěno do své smrti 500 hř. věna teta Alšova Čenka, vdova po Vilémovi z Kunštátu. Syn její Vilém z Kunštátu jinak z Loučky[2]) vložil ve dsky r. 1398 dvoje popluží a vinice v Sádkově s polovicí Bošovic a Skřípova Martinovi Noskovi.

R. 1406 Bedřich z Říčan koupil zde od Alberta ze Sádkova dvůr o dvojím popluží, 13 podsedků, 2 úroční lány, desátky vinné, rybníky a všechno příslušenství vyjma 7 čtvrtí vinic a r. 1408[3]) bratří Aleš a Proček z Kunštátu zaměnili vinohrad v Sádkově a podíly své v Bošovicích a Skřípově s Martinem z Drahanovic za jeho díl v Drnovicích (u Lysic), jenž rok na to prodal vše svému švagru Ondřeji z Nítkovic a manželce jeho Anně.

Syn Noskův Jan z Načešic prodal r. 1412 zdejší dvůr s příslušenstvím s polovicí vsi Skřípova a dílu Bošovic Vojslavovi z Pačlavic a r. 1415 Bedřich z Říčan zboží své v Sádkově Buškovi z Bařic, jenž spolčil se na ně s Vojslavem z Pačlavic. Po 3 letech přikoupil tu ještě alodní dvůr od Alše z Kunštátu jinak z Lysic a jiný alodní dvůr, 3 podsedky a 7 čtvrtí vinic od Viléma z Horšova.

R. 1420 bratří Vojslavovi Filip a Jan řečený Pacák z Pačlavic zapsali do desk Jimramovi z Doubravice kromě dílu svého v Bošovicích a Skřípově též alodní dvůr v Sádkově. Vkladu tohoto dvoru ve dsky zemské odporoval Bušek ze Sádkova. Bratři Jimramovi Zbyněk a Smil z Doubravice jinak z Osového prodali r. 1438 vsi Bošovice, Skřípov a dvůr v Sádkově Janovi Zajíci z Valdeka, jehož manželkou byla Magdalena z Heraltic.

---

[1]) V zápisu do desk r. 1398 psán jest Albert a podíl jeho na Sádkově vynechán.

[2]) Jeho bratří byli Emil a Čeněk.

[3]) V zem. deskách brn. k r. 1409 udává se, že Aleš sám prodal vše (nikoliv zaměnil) Martinovi z Drahanovic.

Později vyskytuje se tu Jan ze Svojkova. Vložil ve dsky r. 1481 Bošovice a vsi pusté Sádkov a Skřípov Alšovi z Polanky. Syn Alšův Petr z Polanky zapsal r. 1544 na Bošovicích manželce své Kateřině z Domamyslic 1000 zl. a městečko Bošovice s tvrzí i pusté vsi Sádkov a Skřípov zůstavil synům svým Hynkovi a Janovi. Od nich koupil vše r. 1574 Václav Mouřinovský z Mezilesic. R. 1613 vnuk jeho Václav Mouřinovský z Mezilesic přijal na spolek manželku svou Marketu Odkolkovnu z Oujezdce na Bošovice, Velké Hostěrádky i ves pustou Sádkov. Marketa po jeho smrti prodala všechno r. 1616 Janovi Čejkovi z Olbramovic, ten pak rok na to Benediktovi Palaštímovi z Kesejova a Benedikt r. 1627 (ve dsky vloženo r. 1635) Maxmiliánovi z Lichtenštejna za 39.000 zl., jenž připojil statek bošovský k panství ždánskému[1]).

Pozořice[2]),

katast. (4·32 km²) a polit. městečko, 322 m nad mořem, 10 km sev. záp. Slavkova. (Obr. 91.) Leží na stráni 3 km od erární silnice, s nížto jsou spojeny okresní silnicí. Části městečka slovou: „Pod školou, Na městečku, V koutě, Ve vejvoze, Na prvním a druhém kopci“.

Domy stojí těsně vedle sebe, ponejvíce se zahrádkami před okny; uchovaly se též 2 žundry s velikými dřevěnými sochami sv. Josefa a sv. Františka Seraf. u čís 39. a sv. Petra a Pavla u čís. 56.

Před válkou 30letou měly jen 26 domů[3]) s $535^4/_8$ m. polí a 11 m. vinic; po válce bylo 21 domův osazených a při nich $411^4/_8$ m. polí a 2 m. vinic. V l. 1657—1675 nově osazeny 2 lány a opustl 1 dům bez polí.

---

[1]) Z. d. B. tisk. III. 225; IV. 185, 410; VI. 113, 328; VIII. 3. 4. 372; IX. 264; X. 37, 40; XI. 162, 163, 486, 586; XII. 58, 59, 246, 249; orig XI. 11; XXII. 40; XXVI. 20; XXX. 52; XXXI. 4, 13; XXXIV. 30; Z. d. O. tisk. 547; C. D. Mor. X. 207; XV. 326. Schwoy II. 368—369.

[2]) Od os. Pozor.

[3]) 4 lány po 62 m., 4 $^1/_2$lány po 31 m, 5 $^1/_4$lánů po $15^4/_8$ m., 7 domů s poli po 11 m., 6 domů bez polí. (Lánský rejstřík.)

Obr. 91. Pohled na Pozořice.

R. 1754: 44 domů, z nichž bylo 24 rolnických usedlostí[1]), 12 podruhů; polí $535^{6}/_{8}$ m., zahrad 5 m. $7^{1}/_{2}$ osminy, vinic $23^{1}/_{8}$ m., lesa („Líchy") 14 m. $^{3}/_{4}$ osminy;[2]) r. 1790: 67 domů, 522 obyv.; r. 1900: 191 domů, 1064 obyv. (1044 Č. a 20 N., 1063 katol. a 1 evanď.); 1910: 213 domů, 1173 obyv. katol. Čechů vyjma 7 Němců.

Tvrz stála na místě budovy nynějšího lesního úřadu.

Ve XIV. stol. drželi Pozořice páni z Vildenberka[3]); nazývali se tak dle hradu, vystaveného na panství pozorském (v. str. 238). Jako držitel tohoto hradu (nepochybně zakladatel jeho) nejprve se uvádí Půta z V.; byl od r. 1318—1340 častěji svědkem v rozličných zápisech. Synové jeho sluli Proček, Půta, Ješek, Beneš a Oldřich (kněz). Proček a Půta obdrželi po polovici hradu Vildenberka, Ješek a Beneš sídlili již r. 1349 na Búzově. Ovdovělá matka jejich Zdeňka postoupila téhož roku svému synovi Půtovi dům v Pozořicích a 6 hř. úroku ročního ve vsi Velešovicích. R. 1350 syn Pročkův Půta Šacler věnoval na polovici vsí Pozořic, Čechyně a Šumic své ovdovělé matce Kláře 350 hř., která je r. 1353 prodala svému švagrovi Benešovi z V. jinak z Búzova. Na druhé pak polovici těchto vsí Půta, bratr Pročkův, zapsal r. 1358 manželce své Marketě 500 hř. gr. věna, jež ona po jeho smrti postoupila r. 1365 bratřím Janovi a Jindřichovi z Meziříčí. Tomu odporovali synové její Půta a Ješek.

---

[1]) 3 l., 2 $^{1}/_{2}$l., 19 $^{1}/_{4}$l. (Rektif. odd. č. 150.)

[2]) R. 1848: 2 l., 4 $^{1}/_{2}$l., 14 $^{1}/_{4}$l.

[3]) Rodokmen pánů z Vildenberka:

Půta z Vildenberka
m. Zdeňka

- Proček, m. Klára, dcera Frenclina Jakubova z Prahy
  - Půta Šacler, m. Marketa
    - Tas
    - Marketa, m. Jan z Moravan
  - Anežka, Dorota, Kateřina
    1. m. Dětlín Mořicův, měšťan brněnský.
    2. m. Smil z Leštnice
- Půta, m. Marketa
  - Půta, m. Anežka
  - Ješek, m. Dorota
  - Mikeš, (křižovník)
  - Kateřina, m. Jindřich z Nevojic
- Ješek z Búzova, m. Anežka
  - Ješek, Půta, Marketa z Loštic, m. Eliška
    - Půta
- Beneš z Búzova, 1. m. Anna z Dubé, 2. m. Marketa
  - Proček, 1. m. Eliška, 2. m. Kateřina
    - Proček, Břeněk, Kateřina
- Oldřich (kněz)

R. 1371 dne 22. února Půta Šacler prodal markraběti Janovi za 1700 hř. gr. polovici hradu Vildenberka s polovicí vsí k němu patřících Pozořic, Šumic, Koválovic, Korolup[1]), Holubic, Kruhu, Čechyně, Vítovic a Hostěnic a dne 5. března t. r. prodali bratrancové Půty Šaclera Půta a Jan témuž markraběti a jeho synovi Joštovi za 2600 hř. gr. druhou polovici hradu V. a jmenovaných vsí i se vsí Velešovicemi. Tak rod jejich navždy z držení Vildenberka byl vyveden, ačkoliv i potom ještě po hradě tom se psávali.

Obr. 92.
Znak Kokorských z Kokor.

Syn markraběte Jana Jošt daroval dědičně roku 1402 (ve dsky vloženo 1406) Petrovi z Kravař[2]) odjinud z Plumlova vsi Pozořice, Šumice a Koválovice, s podacím právem kostela, oltáře a kaple v Pozořicích, s vinicemi a desátky viničnými a vším příslušenstvím kromě zápisů, jež na těchto vsech učinil Janovi Puklici z Čechtovic a Křišťanovi Stupici, a kromě 300 hř. gr. věna, jež měla na Šumicích Marketa Moravina. Syn Petrův Jindřich zajistil r. 1417 Elišce z Dubčan, vdově po Václavovi ze Zvole, 208 hř. věna na zdejší vsi a tvrzi, dvoře o dvojím popluži, na vinicích v horách siveckých i pustých vinicích pozorských, na lukách, jež kdysi Puklice a Václav drželi, háji Lavičíně (ležícím mezi Pozořicemi a Koválovicemi) a jiném příslušenství. Padl v bitvě pod Vyšehradem r. 1420.

Jako majitel Pozořic vyskytuje se pak Jiřík z Kravař a ze Strážnice, syn Petra z Kravař a ze Strážnice, bratrance Jindřichova. Vládl značnými statky. R. 1444 postoupil zdejší podací kostelní se vším, co k němu náleželo, Bočkovi z Otaslavic za kostelní podací a dědictví jeho ve Smržicích. Do desk zemských vtělil mu toto postoupení r. 1447 a téhož roku ostatní právo své dědičné v Pozořicích vložil ve dsky Mikuláši Cigánovi z Če-

---

[1]) Zaniklá osada v okolí Pozořic.
[2]) Viz spis dr. Fr. Dvorského „O starožitném panském rodě Benešoviců“ část. II. („O rodě pánů z Kravař“).

lechovic, ten pak hned na to Janovi z Popůvek a sice Pozořice s alodním dvorem, 10 lánů a 7 chalup. Jan z Popůvek odjinud z Pozořic často poháněl k soudu Bočka z Otaslavic[3]), dvakráte i Hynka, syna jeho[1]).

Syn Jana z Popůvek a Pozořic Hynek zapsal tu r. 1492[3]) manželce své Barboře z Okrašovic 325 zl. věna a převedl ji z dědictví jejího v Okrašovicích na zdejší tvrz, ves a dvůr popplužní, která se na vše to s ním spolčila. Po její smrti oženil se s Kunkou, dcerou Jana Kolesy z Rakovího, s nímž spolek učinil r. 1496 na svůj statek v Pozořicích a manželce své Kunce zapsal na něm 400 zl. Od Beneše Černohorského z Boskovic koupil r. 1503 statek holštýnský a po Václavovi z Pivína zdědil dle závěti jeho z r. 1504 (ve dsky vložené 1508) ulice Novosady (Neustift) a Křídlovice (Grilwicz) v předměstí brněnském, ves Slavíkovice pod Rousinovem a ves pustou Nezetice pod Velešovicemi s podmínkou, by dluhy po něm snad zůstalé napřed zaplatil.

Marketa z Popůvek, dcera Hynkova, vzala na spolek r. 1531 manžela svého Jana Pavlovského z Vidbachu[4]) na tvrz a ves P., na hrad pustý Holštýn, vsi Ostrov a Lipovec a ves pustou

---

[1]) Tak r. 1463: ze 30 hř. gr. stř., „že v mé vsi v P. na kněžském sedlišti zamyslil krčmu šenkovní mimo právo té dědiny a skrze to mi mé požitky krčemné spravedlivé odjal a k škodám připravil a žádal jsem, aby mi to opravil a on mi nechtěl opraviti toho;“ ... ze 30 hř. gr. stř.. „že když jsem sobě dvór svój stavěl v P. na svém gruntu, toho on mi bránil a skrze jeho bránění znamenitú jsem škodu vzal;“ ... ze 20 hř. gr. stř., „že mě svévolně vyvedl z držení robot na těch lidech zádušních v P. a jáť jsem jemu psal, aby mi toho nečinil, a podávaje se na dobré lidi i toho přijíti nechtěl.“

[2]) R. 1466: z 50 hř. gr. stř., „že přes rozkázání páně hauptmanovo učinil a obilé farářské v P. pobral, kdežto já svého a svých lidí dluhu na tom měl jsem postihnúti;“ ... ze 30 hř. gr. stř., „že jsem jemu psal, aby na to obilé farářské v P. nesahal, neb to kněz biskup právem obstavil a on svévolně přes to obstavení práva mé dědině ku potupě pobral to obilé, neb o to jiní ke mně hledí“.

[3]) Téhož roku Mikuláš, syn † Hynka Brodeckého z Otaslavic, vložil ve dsky 3 podsedky a kostelní podací v P., jakož i mlýn nad Podolím bratřím Dobešovi a Benešovi z Boskovic a Černé Hory.

[4]) Koupil od bratří Dobeše a Tasa z Boskovic 3 podsedky a kostelní podací pololánní v P. Ovdovělá manželka jeho Marketa přijala na spolek tohoto i ostatního zboží druhého manžela svého Oldřicha Přepyského, jemuž r. 1538 dle nálezu panského dobrou vůli na to dali pozůstalí bratří Jana z Vidbachu.

Nezetice, a když zemřel, druhého manžela svého Oldřicha Přepyského z Rychmburku r. 1535. Oldřich Přepyský z Rychmburku a na Pozořicích vložil ve dsky r. 1550 Janovi mladšímu ze Zdenína zboží holštýnské a r. 1568 Mikuláši Kokorskému z Kokor (obr. 92.) tvrz a ves P. se dvorem a kostelním podacím, mlýn nad Podolím [1]) a ves Slavíkovice s poplužím, jenž zajistil tu manželce své Justině Jankovské z Vlašimě věna 750 zl. a nadvěna 2000 zl.

Po něm již r. 1569 držel statek pozorský Albrecht Černohorský z Boskovic. Zemřel 7 srpna 1571 bez potomků. Ve své závěti z t. r. [2]) mezi jiným ustanovil, aby panství Černá Hora, Nové Hrady [3]) a Pozořice zůstávala při rodě pánů Černohorských z Boskovic mužského pohlaví. První měl se v ně uvázati bratr jeho Jan Šembera Černohorský z Boskovic a na Bučovicích.

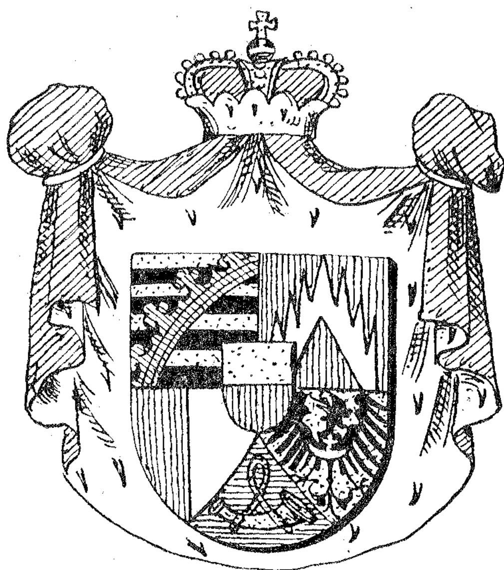
---

[1]) Byl to svobodný mlýn řečený později „Radoušův" neb „Vaňkův". V brněnském okrese Vlastivědy mor. u vsi Podolí je vynechán. Náležel za dávna různým šlechticům. R. 1529 Jan z Boskovic a na Račicích prodal jej za 35 kop gr. čes. Václavovi Kamenickému z Vitiněvsi, jenž jej poručil svému synu Jindřichovi. Od něho koupil jej r. 1542 Petr Malý z Mlýniště za 150 kop míšenských a prodal asi r. 1556 Oldřichovi Přepyskému z Rychmburku na Pozořicích. Tak dostal se mlýn k pozorskému panství. — Až do r. 1655 držitel mlýna platil z něho vrchnosti o sv. Jiří a Václavu po 2 zl. 15 gr. mor., byl povinen vykrmiti 2 vepře z pansk. dvora, všelikého druhu obilí semlíti na mouku a šrot, kolik by ho pán na zámek a dvůr v P. potřeboval, slad mlíti do pivovaru, což odhadnuto celkem na 20 zl. mor. — R. 1650 Václav Radouš oženil se s vdovou po † mlynáři Matěji Vosouchovi; povinné dávky odváděl vrchnosti ještě 5 let, pak přestal, a při tom do budoucna zůstalo. — O 100 let později patřilo k mlýnu 50 m. polí, $1^3/_8$ m. zahrady, $1^1/_4$ vozu sena a rybník na 6 kop kaprů. R. 1776 platil mlynář nějaké ochranné kapitule sv. Petra v Brně, kamž nedaleko ležící ves Podolí příslušela panstvím. (Viz: Aug. Kratochvil, Svobodné dvory na Mor. od 17. stol. podnes. Vrchn. přizn. $142/_3$ urb. fase 58.)

[2]) Kodicil k ní přičiněn r. 1572, do desk vloženo 1573.

[3]) Zprvu měl jen v zástavě panství Nové Hrady (zámek Nový Hrad se dvorem při něm, vsi Olomučany, Habrůvku, Březinu, Babice s kostelním podacím, Kanice, Řícmanice, Bílovice, ves pustou Jehnice, ves Vranov s 2 kostelíky, dvořáka v Útěchově, Jehnicích a Babicích). I žádal krále Ferdinanda I., by mu je dal v dědictví. Učinil tak listem královským r. 1562 v sobotu po Obřezání Páně (ve dsky vloženo r. 1567), začež Albrecht propustil klášter hradištský z 80 kop gr. čes. platu ročního a z opravy dědičné na opatství, jakž to dle smlouvy z r. 1561 (ve středu po 1. neděli adventní) koupil za 3500 zl. od svého strýce Václava z Boskovic na Třebové a bratra jeho nedílného Jana.

Vyhradil si toliko, aby choť jeho Božena z Lipého užívala panství černohorského do své smrti. Kdyby se však provdala anebo ho nechtěla užívati, mělo se jí odtud vyplatiti věno její 20.000 zl. a nadvěno 10.000 zl. Dále ustanovil, kdyby bratr jeho Jan Šembera umřel bez dědiců mužského pohlaví, aby toto trojí panství přešlo na jeho strýce Jana z Boskovic a na Třebové; kdyby i tento neměl mužských potomků, pak teprve mělo přejíti na dcery Jana Šembery, což se i stalo. Jan Šembera zemřel 30. dubna 1597 a dcery jeho Anna a Kateřina dědily po něm. Anna obdržela Černou Horu a Úsov, Kateřina Bučovice, Nové Hrady a Pozořice. R. 1604 přijala na spolek tohoto dědictví manžela svého Maxmiliána z Lichtenstejna, vymínila si však z něho 40.000 zl. věna.[1]) Panství pozorské zabíralo tehdy tvrz a ves P. s kostelním podacím, pivovarem a dvorem poplužním, vsi Kovalovice, Šumice, Vítovice, Hostěnice a Slavíkovice a připojené k němu bývalé panství novohradské zabíralo hrad „Nové Hrady“, vsi Olomučany, Březinu, Habrůvku, Babice s kostelním podacím Kanice, Řicmanice, Útěchov, Jehnice a Vranov s kostelním podacím. Maxmilián zdědil po smrti manželčině r. 1637 panství

Obr. 93. Znak Karla kn. z Lichtenštejna.

[1]) Vkladu spolku Kateřiny Černoh. s manželem jejím na zámek Nové Hrady a tvrz Pozořice s příslušenstvím odporovali r. 1609 Diviš Lacenbok, Božena Žejdlicová, Mandalena i na místě Alžběty Křinecké, bratr a sestry vlastní Slavatovi z Chlumu a Košmberku a žalovali ji ze 60.000 kop gr. č. stříbr., vytýkajíce, že vklad se stal na újmu nápadu jejich podle poručenství p. Albrechta Černoh. z Boskovic ze dne 25./12. 1571. Porovnali se však mimosoudně smlouvou, učiněnou mezi nimi r. 1614.

bučovské i pozorské s novohradským a rodu lichtenstejnskému[1]) patří podnes.

Maxmilián z L., cís. rada a komorník, polní zbrojmistr, od r. 1623 s bratrem Gundakarem povýšen do stavu knížecího[2]). Náleželo mu též od r. 1622 panství ždánské, jež zdědil po něm bratr Gundakar, kdežto panství bučovské s pozorským a novohradským bratrovec jeho Karel Eusebius. Syn tohoto Jan Adam Ondřej získal koupí říšské panství Schellenberk a Vadúz ve Švábsku. Jím vymřela po meči linie Karlova a tak zdědil vše r. 1712 příbuzný jeho Antonín Florián, majitel panství ždánského. Od té doby zůstala již všechna panství lichtenštejnská sloučena.

Dalšími držiteli spojených panství byli: Josef Jan Adam, syn předešlého, cís. komoří, tajný rada a rytíř zlatého rouna. Za něho panství Schellenberk a Vadúz povýšena na samostatné říšské knížectví „lichtenštejnské". Synem jeho Janem Nepo-

---

[1]) Rodokmen pánů z Lichtenštejna (obr. 93. a 94.), jednoho z nejstarších nejbohatších a rodů, pokud nutný pro dějiny osad na okrese slavkovském.

Hartmann (1544—1595)

Karel 1569—1627, m. Anna Černohorská z Boskovic † 1625 | Maxmilián I. 1578—1643 m. Kateřina Černohorská z Boskovic † 1637 | Gundakar 1580—1658

Karel Eusebius 1611—1684 (syn Karlův)

Jan Adam Ondřej 1662—1712.

Hartmann 1613—1686 (syn Gundakarův)

Maxmilian II., 1641—1709 | Antonín Florián, 1656—1721 | Filip Erasmus 1664—1704

Josef Jan Adam 1690—1732 (syn Antonína Floriána)

Jan Nepomuk Karel 1724—1748

Josef Václ. Vavřinec 1696—1772 | Emanuel 1700—1771 (synové Filipa Erasma)

František Josef 1726—1781 (syn Emanuelův)

Alois I. Josef 1759—1805 | Jan I. Josef 1760—1836

Alois II. Josef 1796—1858 (syn Jana I. Josefa)

Jan II. 1840—

Jacob von Falke „Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein"; Michael Witzany „Die Marktgemeinde Eisgrub." II. Band.

[2]) Bratr jejich Karel stal se knížetem už r. 1608.

mukem Karlem větev tato vymřela a její panství přešlo na Josefa Václava z L., rytíře zlatého rouna, reorganisátora rak. dělostřelectva. Zemřel bez potomků i dědil po něm bratrovec jeho František Josef, vynikající diplomat, cís. komoří a tajný rada. Po něm nastoupil syn jeho Alois I. Josef, jenž značně rozmnožil knihovnu a umělecké sbírky rodu. Nezůstavil též potomků i převzal panství bratr jeho Jan I. Josef. Zúčastniv se činně války turecké a válek francouzkých obdržel pro zasluhy vojenský řád Marie Teresie a r. 1806 stal se rytířem zlatého rouna. Syn jeho Alois II. Josef přispěl k rozkvětu a provedl reorganisaci „zemědělské společnosti ve Vídni", jejíž byl předsedou. Zemřel r. 1858, od kteréž doby vládne syn jeho Jan II. z L.[1])

Poddaní panství pozorského v okrese slavkovském platili vrchnosti r. 1750 (dom. fase č. 143):

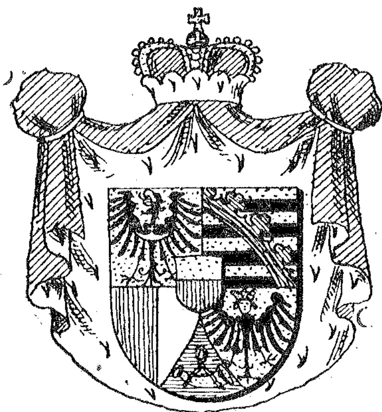
Obce	Úroku o. sv. Jiří a sv. Václavě		Místo přediva		Polní úrok		Z chalup	
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
Pozořice	48	45	11	5	39	—	8	53
Hostěnice	10	21	3	30	38	8	10	12
Jezera	23	42	—	—	—	—	1	20
Kovălovice	99	9	21	49	5	—	5	16
Olšany	35	33	—	—	—	—	—	—
Slavíkovice	146	59	25	5	—	—	—	—
Šumice	124	28	26	1	24	47	2	—
Vítovice	43	13	9	20	90	—	3	50

Jiné platy a dávky byly: odúmrtné z Kovălovic 5 zl. 59 kr. a ze Šumic 5 zl. 8 kr.; viničné z Pozořic 10 zl. 53 kr. a ze

[1]) C. D. M. VI. 105, 113-115, 162; VII. 190, X. 128, 133; XV. 362 Z. d. B. tisk. I. 60, 69, 106, 179, 192; II. 115, 147; III. 206; IV. 188, 220, 221, 355; VI. 2, 3, 33; VII. 367, 851; VIII. 565; XI. 369; XII. 543, 546, 682; orig. XII. 18; XIII. 7; XIV. 3; XX. 7. 22; XXII. 46, 78; XXV. 14; XXVI. 2; XXIX. 35; XXX. 18; Z. d. O. tisk. III. 211, 419; VI. 660; orig. XIV. 3; XXVIII. 1; Kn. půh. tisk. IV. 273, 276, 277, 517; Kn. půh. B. orig. XVI. 357; XXV. 440; A. Č. VI. 500; XVI. 108, 280, 295; Aug. Sedláček Č. M. M. 1893 str. 196 sl.

Šumic 58 zl. 30 kr., z čižby (za chytání ptáků) z Koválovic a Pozořic po 2 zl.; ze svob. mlýna u Vítovic 10 zl.; nájemné z hospody v Koválovicích 36 zl. a v Pozořicích 48 zl. 20 kr.; z pustého rybníka v Hostěnicích a Šumicích po 6 zl.[1]), ve Vítovicích 7 zl. a z pusté louky („V dol. loučkách") v téže vsi 1 zl. 10 kr.

Desátku viničného dávaly vrchnosti Olšany $2^3/_4$ a Vítovice $5^1/_4$ vědra. Za propuštění z panství průměrně ročně 10 zl. 50 kr.

Obr. 94.
Nynější znak knížat z Lichtenštejna.

Mimo to dle urb. fase z r. 1776 dostávala vrchnost nájemné z palírny pozorské, z jatek, pokud byly osazeny, z každé po 20 librách loje přepuštěného; z mlýna ve Slavíkovicích 10 zl. a v Šumicích ? zl.; z vápenice v Hostěnicích průměrně ročně 7 zl. 30 kr.[2]), za 1' (střevíc) nalámaného mramoru, jehož pořídku bylo, 3 kr.; od pohodného z Jezer nájmu z bytu 6 zl.; za žetí trávy v pansk. lese platil každý poddaný ročně 15 kr., za pasení dobytka vepřového v lese dubovém nebo bukovém dle velikosti kusu ročně 6, 12, 18 kr. (cizí jednou tolik), za pastvu dobytka hovězího v pansk. lese dávaly Pozořice $25^3/_8$ m, Koválovice $67^5/_8$ m., Šumice $81^2/_8$ m., Vítovice $40^5/_8$ m. ovsa ročně[3]).

Také měli poddaní pronajaty od vrchnosti kopaniny, louky a vinohrady.

Sousedé městečka Pozořic směli víno ze svých vinohradů svobodně šenkovati od 11./11. do 25./1.[4]), ostatní čas jen víno

---

[1]) Později užívali pustého rybníka v Šumicích Šumičtí společně s Kosválovskými a platila každá obce po 3 zl.

[2]) Kromě toho, pokud k pálení vápna brali suché dříví z pansk. lesa, za každou vypálenou míru vápna 3 kr.

[3]) Obec habrovanská za pastvu dobytka v lese olšanském ročně 17 m. pšenice a $20^2/_8$ m. ovsa.

[4]) Podobně i Šumičtí a Vítovští. Obec slavíkovská směla „do vůle vrchnosti" ve své krčmě cizí víno k obec. užitku po celý rok svobodně šenkovati, začež platila vrchnosti z vědra 15 kr. (průměrně ročně 10 zl.)

panské. Pivo a kořalku, na šenk dané, musili z pansk. pivovaru a palírny odebírati.

Robotovali r. 1775 po $^3/_4$ roku týdně: láníci 3 dni, $^3/_4$láníci $2^1/_4$ dne a $^1/_2$láníci $1^1/_2$ dne s 2 koni; $^1/_4$láníci 3 dni a $^1/_2$čtvrtláníci („malí zahradníci")[1] $1^1/_2$ dne s 1 osobou pěšky. Mimo to v nejpilnějším pro hospodáře čase od sv. Jana Křtitele do sv. Michala robota se zvyšovala a to „tažní" robota u láníků o 1 den, u $^3/_4$láníků o $^3/_4$ dne a u $^1/_2$láníků o $^1/_2$ dne týdně; pěší robota u $^1/_4$láníků o 1 den a u $^1/_2$čtvtláníků o $^1/_2$ dne týdně.

Chalupníci robotovali po celý rok týdně 1 den s 1 osobou pěšky[2] a rovněž i podruzi[3]).

R. 1750 měla vrchnost pozorská v okr. slavkovském 2 dvory:

	polí[4])	zahrad	z luk vozů sena	z luk vozů otavy	lesa
pozorský	$739^2/_8$ m.	$24^7/_8$ m.	80[5])	$5^1/_2$	$1907^7/_8$ m.
koválovský	$273^7/_8$ m.[6])	$4^4/_8$ m.	145[5])	$45^1/_2$	—

Panského lesa bylo u Hostěnic $3064^1/_8$ m., u Šumic $1319^7/_8$ m., u Vítovic $5384^7/_8$ m., u Šumic zahrada na 2 m.

V pozorském pivovaře navařilo se ročně 1716 sudů piva, na všech panských krčmách vyprodalo se ročně na 20 sudů piva.

Panské budovy v Pozořicích r. 1776: dvůr s ovčírnou, pivovar[7]), palírna, hostinec, bednárna a 4 domky pro panské služebnictvo při hospodářství.

Vrchnost tu měla zámek s byty pro úřednictvo.

R. 1834 bylo na celém panství pozorském:

---

[1]) Držitelé menšího podsedku sluli „malí zahradníci", držitelé většího podsedku „velcí zahradníci".

[2]) Pouze v Jezerech a Olšanech držitelé starých domků robotovali ročně 9 dní, za ostatní robotu platili ročně 5 zl.

[3]) Toliko v Jezerech a Olšanech 26 dní ročně. Urb. fase č. 58.

[4]) Třetina polí ležela úhorem.

[5]) Louky u Pozořic byly dílem z pustých rybníků, dílem z vykácených lesů; u Koválovic ze 3 pustých rybníků.

[6]) Vrchnost je počítala v poddanské fasi.

[7]) Potrval do r. 1869. Bral vodu po dřevěných troubách podzemních ze zahrady č. 34., z vývozu a z Jezer č. 1. za kněží horou.

	panských			poddanských	
polí	2845 jiter	958 □°		3642 j.	475 □°
vysušených rybníků .	— „	1152 „		—	—
luk	152 „	1557 „		262 „	299 „
zahrad	165 „	1006 „		143 „	214 „
pastvin	43 „	1100 „		55 „	1238 „
vinic	27 „	535 „		77 „	187 „
lesů	15.436 „	580 „		79 „	1523 „

	panských	poddanských
koní	12	309
hovězího dobytka .	16	749
ovcí	550[1])	450

Dnes má pozorské panství s Adamovem a Křtinami 14.722·3662 ha výměry.

Správa polního hospodářství převedena odtud r. 1909 do Křtin, v Pozořicích zůstal jen lesní úřad[2]). Patří pod něj revíry: Jezera, Hostěnice, Lhotky, Olšany, Nové dvory u Proseče a Ochoze. V revíru olšanském jsou rozsáhlé kamenné lomy na žulu, v hostěnském menší lomy na vápenec.

Z pozemků při dvoře v Pozořicích (304·99 ha) pronajato 184·33 ha šlapanskému cukrovaru a 111·52 ha domkářům.

Také cihelna panská je pronajata.

Nynější farní kostel Nanebevzetí P. Marie[3]) slohu barokového, 37 m dlouhý, 20 m široký a 21 m vysoký, vystavěn s přestávkami v l. 1704—1724.[4]) Stojí na bývalém, zdí obehnaném hřbitově; nový hřbitov postaven r. 1868 pod farní zahradou.

V kostele jsou 4 oltáře: hlavní z r. 1785 s obrazem Nanebevzetí P. Marie od brněn. malíře Ignáce Bayera, rodáka

---

[1]) Ve dvoře pozorském a koválovském.

[2]) Jeho úřadovna je bývalá zámecká kaple. Vedle budovy lesního úřadu k východu je budova bývalého správcovství (nyní byt učitelů, jedné školní třídy a poštovního úřadu). Pod oběma budovami jsou velké sklepy. V třetí budově zámecké bydlí četnictvo. V panské zahradě byla střelnice.

[3]) Dřívější shořel r. 1704; stál ve far. zahradě blízko far. stodoly.

[4]) Dle pověsti upotřebilo se na jeho stavbu kamení z býv. hradu v Rekovím u koválovského potůčku a na římsy pod okapem střechy za hlavním oltářem náhrobních kamenů. Tak na římse nade vchodem do hrobky je nápis (maltou již zakrytý): Anno 1697 den 7. Octobris ist entschlaffen und allhier ruhet... (ostatek ulomeno).

pozorského, a se sochařskými pracemi od brněns. sochaře Tomáše Schweigla; vedlejší: Sv. Antonína Paduánského[1]) a Sv. Rodiny (str. epišt.) a P. Marie bolestné (str. evanď.).[2])

Kazatelna je z r. 1738 od zdejšího stolaře Havla Solusa, mramorová křtitelnice z r. 1730.

Pod kostelem je krypta (nyní prázdná), do níž se pochovávali kněží. Vchod do ní ze hřbitova za hl. oltářem je přikryt kamenem s nápisem: . . . V . . . M . . . VOS IN OPTATA SPE REQVIES AETERNA SVSCEPIT.

Kostel zvenku opraven r. 1914.

Průčelí kostela zdobí 2 věže 40 m vysoké; na jedné z nich (str. evanď.) byly do r. 1917 4 zvony:

* I. „Velký" 747·5 kg[3]) ulit r. 1908 ve zvonařském závodě Hillerově v Brně. Měl nápis: L. P. 1908 v 50. roce zjevení P. Marie Lurdské — 50. roce kněžství papeže Pia X — 60. roce vlády cís. a kr. Fr. Jos. I. — (na protější straně): Bohu chválu vzdávám, živoucí svolávám, mrtvé oplakávám.

II. „Prostřední" (poledňák) 382 kg s minuskulovým textem: anno † domini † i † CCCC † CXXX † III † fecit † me † magister † georgius † de † brunna † ihesus † cristus. †

* III. „Malý" 228 kg tolikéž ze závodu Hillerova s nápisem: L. P. 1908 v 50. roce vladařství Jana II. knížete z Liechtensteina.

* IV. „Umíráček" 20 kg s „legendou": A. 1769 goss mich Joannes Schlichtinger in Brinn".

„Pozdvihováček" ve věžce nad presbytářem 45 kg s nápisem: GlorIa In eXCeLsIs Deo et In terra paX sIt hoMInIbVs eXoptata (= 1692).

Z býv. cechů mají v kostele postavníky po dvou: 1. sedláři, zámečníci, kováři a hrnčíři (společně); 2. koláři, stolaři

---

[1]) Původně byl sem přenesen oltář a obraz sv. Antonína Pad. z kaple tohoto světce, jež stála do r. 1725 mezi far. kostelem a nynější školou č. 14. a připomíná se již r. 1406.

[2]) R. 1764 byly 4 boční oltáře; Sv. Jana Nepom. blízko sakristie (zjednán za faráře Jos. Lefflera), P. Marie bolestné, sv. Antonína Pad. a sv. Rodiny. — R. 1803 jen 3: P. Marie bolestné, sv. Barbory (obraz zavěšen nyní v sakristii) a sv. Rodiny.

[3]) Dřívější zvon 617 kg měl minuskulový text: ave † m † gr † ple † a lucas † marcus † mateus † ioannes.

a bednáři (spol.); 3. řezníci, pekaři a mlynáři (spol.); 4. krejčí; 5. obuvníci (s letopočtem 1759); 6. zedníci, pokrývači a tesaři (spol.)[1] — Postavníky nosívají se o pohřbech řemeslníků.

Červená korouhev cechovní, dříve patřící jen krejčím, má obrazy Nanebevzetí P. Marie a sv. Kryštofa. Obuvníci mívali modrou korouhev s obrazem sv. Kryšpína.

Vlastní jmění kostela movité koncem r. 1913: K 13.959·21, nemovité 16·43 ha polí (u Šumic a Koválovic) a 1·0264 ha luk u Hostěnic, jichž užívací právo má farář.

Záduší: movité jmění K 22.583·45, nemovité 417 m² (pole u Šumic). Stříbrový fond: 334·40 K: 3 křížové nadace celkem 511 K.

Sochovou nadaci (na sochu P. Marie před farou)[2] spravuje zdejší občanská záložna.

Před kostelem je vysoký kamenný kříž, postavený r. 1758 nákladem zdejšího faráře Jos. Lefflera a před sídlem lesního úřadu v zámku sochy sv. Jana Nepom. a sv. Floriána z r. 1731 a socha sv. Kajetána z r. 1823.

Duchovní správa připomíná se teprve ve 14. století.

Ještě r. 1297 dne 25. března král Václav II. věnoval odtud desátky kapli P. Marie na Rybném trhu v Brně. — R. 1347 zemřel zdejší farář Bartoloměj a pochován v kapli sv. Kříže u Minoritů.[3]

R. 1358 Zdeňka, vdova po Půtovi z Vildenberka, darovala podací právo oltáře kostela zdejšího svému synu Půtovi, jenž knězi „oltářníku" zajistil t. r. 7 hř. 12 gr. ročně na vsi Hruškách u Slavkova.

R. 1388 byl zde farářem Sulek. R. 1464 kněz Jan, oltářník z Vyškova, pohnal Buška ze Šumic z 10 hř. gr., že tak 2 léta, když byl farářem v Pozořicích, zadržel mu desátek obilní ze svého dvora; na pansk. soudě bylo mu dáno za právo. Téhož roku žaloval Buška o desátek obilní farář Václav ze 12 hř. gr. a r. 1466 farář Linhart z 10 hř. gr. bez věrdunku; neznámo s jakým výsledkem.

---

[1]) Tyto poslední postavníky patřily dříve tkalcům.

[2]) Stávala u čís. 11; r. 1908 přenesena před faru. — Dal ji postaviti r. 1879 Jan Audy z Pozořic.

[3]) Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens u. Schlesiens. I. Jahrg. 1897, S. 80.

R. 1481 farář Jan podal půhon na Kateřinu z Konice a ze Slavkova ze 3 kop gr. stř., že mu zadržela od 13 let na každý rok 12 hř. stř. úroku na křenovském mlýně, jenž sluší k faře pozorské. Pře nevyhrál, ježto dostatečně neprovodil svědomím. R. 1518 byl farářem Pavel.

Z pozdějších farářů měli spor o desátek: r. 1522 farář Kliment s vrchností pozorskou za pobraný desátek ze dvora a vsi Pozořic (na soudě dáno mu za právo) a s touž vrchností r. 1526 farář Jan za pobraný desátek po 2 léta;[1]) r. 1532 farář Matěj žaloval vrchnost téměř všech přifař. osad pro zadržely desátek; r. 1537 farář Jan vrchnost šumickou a touž vrchnost i koválovskou r. 1538 a opět r. 1542[2]) farář Tomáš, r. 1555 farář Petr Netolický (o desátek z r. 1553—1555), r. 1560 farář Petr Opavský († 1560), r. 1561 farář Blažej a r. 1562 farář Řehoř. R. 1573 žaloval vrchnost židlochovskou Jan Hradecký, býv. farář v Nykolčicích, (o desátek ovesný) a r. 1610 a 1611 vrchnost Holubic a Kruhu farář Linhart Čaban.[3])

Ř. Volný[4]) uvádí ještě r. 1583 faráře Martina Smutného a r. 1593 Ondřeje.

Později byli zde faráři: Daniel Karel Bavarovský z Pinkot, svobodného učení literního a filosofie magister (1637—1644); Šimon Bachelius (—?); Zikmund Stifter (— 1646); Řehoř Tyburc Mylický (1646—1651); Jakub Molitor (—1660); Jak. Rumpel

---

[1]) T. r. žaloval i vrchnost Kruhu i Sivic.

[2]) Půhon odkládán s vůli obojí strany (při čemž i majitel Pozořic Oldřich Přepyský faráře se ujal) do r. 1547, načež vymazán.

Majitel Šumic a Koválo ic Hynek Pavlovský z Vidbachu i na místě bratří svých Jindřicha a Petra pohnal r. 1542 Oldřicha Přepyského z 500 kop gr., že desátky k faře pozorské náležité bere a toho neopatruje, aby na této faře farář a kaplan byli tak, jakž jsou od starodávna bývali, aby lidem jeho a bratřím jeho Šumickým a Koválovským tak posluhovali, jak od starodávna, Oldřich pak žaloval jej t. r. z 50 kop gr., že dal za něho faráři pozorskému Tomáši 8 mtů obilí zadrželého desátku ze vsí Šumic a Koválovic podle smlouvy, kterou učinil s Hynkem Pavlovským, a toho mu navrátiti nedbá. Půhony odkládány do r. 1547, načež mimosoudně se vyrovnali.

[3]) C. D. M. V. str. 61; Z. d. B. tisk III. 207, 208; Kn. půh. (tisk.) IV. 139, 159, 183. 194, 232; V. 377, 455; Kn. půh. B. (orig.) XII. 273; XIII. 182, 183, 228; XV. 165, 166; XVI. 207, 357; XVII. 249; XVIII. 72, 85; XIX. 235; XXI. 326; XXII. 309, 396, 397; XXIII. 87, 88; XXVI. 324, 377; XXXIV. 192, 270, 300.

[4]) Kirchl. Topographie II., 3 sv., str. 494.

(— 1665); Jiří Čubrý (1666—1679); Bohumír Syryčanský (— 1689); Bohumír Molitor (— 1706), věnoval kostelu pole u Koválovic; Karel Bezděcký (— 1719)· Josel Lefler (1720—1774), nejzasloužilejší farář, místoděkan modřický, za něho dostavěn kostel a vyzdoben, postavena fara a hospodářské stavení, založil zahradu farní; Jan Kvapil (—1786), děkan modřický; Jos. Baumgartner (— 1795); David Hein (— 1802), věnoval faře 3 louky u Hostěnic; Mikuláš Kvapil (—1823), děkan slavkovský, č. kanovník brněnský, založil pamětní knihu farní, věnoval kostelu louku u Hostěnic; Karel Kosek (— 1837), věnoval kostelu louku u Hostěnic; Jos. Přikryl (1838 - 1855); Jos. Nesrsta (—1867); Ant. Klíma (— 1885); Jos. Čačka (— 1900). Od r. 1901 Šebestián Páral.

R. 1904 ustanoven zde druhý kooperator („osobní"), když dobrodinci založili k tomu účelu nadaci 4000 K (s roč. úroky 160 K); ostatek doplácí náboženská matice.

K Pozořicům jsou přifařeny: Jezera (1·2 km), Sivice (1·2 km), Koválovice (2·5 km) Šumice (4 km), Holubice – Kruh (4·5 km), Hostěnice (5·5 km); celkem r. 1910 5709 katolíků, 1 evandělík, 1 jiného vyznání.

Matriky úplné počínají r. 1666, neúplné již r. 1637; kostelní účty r. 1766, pamětní kniha farní r. 1804. Farní knihovna má 1280 sv.

Fara budova jednopatrová z r. 1730; r. 1903 opravena nákladem 5000 K. Farské stáje, stodola a studně nově postaveny r. 1766, jak hlásá latinský nápis nad vraty.

Důchody: [1]) Farské obročí má nyní movitého jmění 44·700 K, nemovitého 1·4189 ha zahrady a 1.074 ha polí u Pozořic, 0·4532 ha polí u Sivic a 2·4982 ha luk u Hostěnic. [2])

---

[1]) Dle smlouvy z r. 1607 mezi vrchností a zdejším farářem Čabanem stanoven roční příjem farářův: z důchodů pozorských 40 zl. mor., pšenice 1 met, rži a ovsa po 2 mtech, týdně $^1/_2$ vědra předního a 1 vědro zadního piva; desátek obilní určitý ze Sivic z 18 lánů po 2 kopách rži a 1 kopě pšenice a ovsa, z Holubic z 15 lánů a $^1/_2$ čtvrti a z Kruhu ze $7^3/_4$ lánů 10tý snop ze pšenice, rži, ječmene, ovsa a pohanky.

R. 1775 byl příjem farářův: od vrchnosti pozorské (za desátek z Pozořic, Šumic a Koválovic) 46 zl. 40 kr., piva 13 sudů po 4 vědrech, pšenice 34 m., žita 68 m., ovsa $81^1/_2$ m.; z ostatních obcí desátku snopného 24 kop pšenice, $67^1/_2$ kopy žita, $10^1/_2$ kopy ječmene a $39^1/_4$ kopy ovsa; koledy celkem na 22 zl. 45 kr.; na vydržování kaplana 28 zl. 18 kr.; od vrchnosti slavkovské v Kruhu z polí řečených „Hausperské" 7 zl.

[2]) Farář užívá též kostelních polí u Šumic 14·3391 ha a u Koválovic 2·0936 ha.

Farní ústav chudinský měl koncem r. 1913 11.634·34 K.

Na nynějším místě postavena škola za faráře Jos. Lefflera.

R. 1833 vystavěna zde nová školní budova jednopatrová, r. 1900 provedena přístavba za 23.000 K.

Škola rozšířena r. 1833 na 2třídní, r. 1873 na 3třídní, r. 1896 na 4třídní, r. 1910 na 5třídní. Má paralelky při 4. a 5. třídě.

Chodívaly sem do školy též děti z přifařených osad a sice z Hostěnic do r. 1858, kdy zřízena zde škola exkurendní (samostatnou se stala r. 1872), z Koválovic a Šumic do r. 1873 (kdy zřízena škola v Koválovicích pro Koválovice a Šumice), ze Sivic do r. 1888.

Dosud jsou přiškolena Jezera.

První známý správce školy (rektor) Petr Poledne připomíná se ve farních matrikách v l. 1637—1639.

R. 1664 byl přijat za rektora Martin Alexej Svoboda;[1]) ještě r. 1697 zde působil. František Adamovský připomíná se r. 1699; Martin Obšil v l. 1701—1705; Jan Kratochvíl (1719—1750); Josef Šebetovský (1766—1800); Josef Šebetovský, syn předešlého (—1836); Ant. Šebetovský, syn předešlého (— 1869), Matěj Kocman (— 1886); Tomáš Žalud (— 1895). Od t. r. Ondřej Mík.

R. 1903 zřízena v Pozořicích řemeslnická pokračovací škola pro učně.

Pozořice měly právo hrdelní do r. 1752[2]) a dosud mají právo tržní.

Výroční trhy povoleny r. 1782. Nyní jsou 4 výroční trhy: 1. v pondělí před sv. Fabiánem a Šebestiánem; 2. v úterý po sv. Duchu; 3. v úterý po třetí neděli v říjnu; 4. v pondělí po sv. Ondřeji.[3]) Po každém výročním trhu býval trh dobytčí.

---

[1]) Jeho služné bylo: Od každého usedlého z Pozořic, Sivic, Šumic, Koválovic a Holubic—Kruhu 1 snop rži; platu z Pozořic 2 zl., ze Sivic, Šumic a Koválovic po 4 zl., z Holubic-Kruhu a z Hostěnic po 1 zl. 10 kr., třetinu štoly a koledu o vánocích, na Tři krále, na sv. Blažeje, sv. Dorotu a sv. Řehoře Vel.

[2]) Na hranicích pozorsko-sivických nad údolím „peklem" je návrší, řečené „Na katově"; tam se vykonávaly rozsudky hrdelní.

[3]) Pomýšlí se na změnu dní výročních trhů.

Obecní majetek: r. 1754 škola, pastuška, polí 1 m., vinic $3^2/_8$ m., lesa 14 m. $^3/_4$ osminy; nyní: škola, pastuška, polí 13 m., pastvin asi 10 m., 4000 K movitého jmění.

Starosta Sylvestr Slaný (1870—1888) založil pamětní knihu obecní.

Celkem je při obci: 379·96 ha polí, 0·89 ha luk, 10·56 ha zahrad, 8·81 ha pastvin, 0·04 ha lesa.

Trati: (polní) Kopaniny,[1] Lichy,[1] Kaňourky, Vinohrádky,[1] Pod kostelem, Zahrádky, Lepky, Čtvrtě, Stráně, Padělky, Plachetky, Dvojí, Trojí, Čtvery, V hájkách, Dlouhé, Krátké, Pod poustkou; (panská pole): Zahrada, Lepka, Chmelnice,[2] Vysoudilka,[3] Padělky, Lán, Pod poustkou, Poustka,[4] U lipek, Kněží hora,[5] Maršíky.

V Pozořicích je od r. 1883 živnostenské řádové společenstvo a od r. 1912 obchodní gremium. Mistrovská nemocenská pokladna od r. 1907.

Také je zde: poštovní úřad[6]) spojený s telegrafní a telefonní stanicí, četnické stanoviště jakož i sídlo obvodního lékaře pro celou farnost.

---

[1]) V tratech „Kopaniny, Lichy a Vinohrádky" pěstovalo se dříve víno Panské vinohrady byly i na kopečku „Poustce". R. 1882 měli usedlí 15 j. 658 □ sáhů vinohradů.

[2]) Do r. 1853 pěstoval se tu chmel.

[3]) Pán Jan Šembera z Boskovic prý je vysoudil r. 1571.

[4]) Na kopečku „Poustka", druhdy zalesněném, vystavěl r. 1722 Josef kníže z Lichtenštejna poustevnu. První ji obýval poustevník frater Bernard, jenž r. 1723 putoval do Říma. Poustevna byla zrušena okolo r. 1797; poustka pak osázena ovocným stromovím i vínem a r. 1888 vzdělána na pole.

[5]) Náležela dříve k faře; asi do r. 1825 byla lesem.

[6]) Pro Pozořice, Sivice, Jezera, Hostěnice, Šumice a Koválovice.

Původně byla soukromá dědičná pošta zřízená r. 1785 jako sprostředkující stanice mezi Brnem a Vyškovem na erární silnici blízko Holubic. Dosud se tam říká „Na staré pozorské poště". Posel chodíval sem i ze Slavkova a z Bučovic.

R. 1830 koupil pozorskou poštu od dědičného poštmistra Karla Löfflera Felix Schnaidlinger, spolumajitel panství račického, za 23.000 zl. stř (2000 zl. za právo poštovní a 21.000 zl. za pole, budovy a inventář). R. 1879 s povolením c. k. ministerstva obchodu přestěhovala se pošta odtud do Pozořic na dům č. 60, kdež zůstala do 1./1. 1912. Poslední dědičný poštmistr v P. a vůbec na Moravě Frant. Becker, manžel Gabriely roz. Schnaidlingerové, stal se 1./1. 1912 c. k. poštmistrem v Brně, † 1917.

Spolky: Občanská záložna od r. 1871 (s obmezeným ručením)[1]), hasičský od r. 1885, skupina textilníků (dříve „Havlíček") od r. 1892, tělocvič. jednota „Lasalle"a „Sokol", jednota sv. Josefa od r. 1895, Sdružení venkovské omladiny a Raiffeisenka od r. 1907, „Orel" od r. 1912.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Bartákova č. 35, Přichystalova č. 22 a Sukovatého č. 21.

Městečko utrpělo: válkou r. 1805; cholerou 1836 († 13), 1866 († 22); suchem 1802, 1808, 1811, 1893; požárem 1841 (zničeno 24 stavení); krupobitím 1891.[2])

Prace,[3])

(gen. do Prace, lok. v Praci), něm. Pratze, katastr. (4·73 km²) a polit. obec, na návrší při okresní silnici, 8 km západně Slavkova, 250 m nad mořem.

Části osady směrem ke kopcům, na nichž je nyní „mohyla míru", říká se „Na Měrově", oné pak trati, kde stojí kostel, „Vinohrady". Rolnické usedlosti jsou uprostřed dědiny.

Před válkou 30letou bylo tu 25 domů[4]) s 1738 m. polí. Válkou obec tolik utrpěla, že ještě r. 1656 bylo jen 6 domů[5]) osedlých s 576 m. polí. Od r. 1657—1675 4 domy nově osazeny a 1 opustl.

R. 1752: 7 l., 14 $^1/_2$ l., 7 domkářů, obecní hostinec a pastuška; polí orných 1740 m., pastvin 51 m., zahrad 6 m. $3^1/_2$ osminy, luk po $9^3/_4$ vozu sena.[6]) R. 1790: 50 domů, 286 obyv.; r. 1900: 166 d., 845 obyv. čes. katol. až na 1 evandělíka; r. 1910: 177 d., 873 obyv. čes. katol. vyjma 1 evandělíka.

---

[1]) V l. 1865—71 byl to řemeslnický spolek s 29 členy beze stanov v domě č. 78 u Bohumila Drápala, kde si vzájemně vypomáhali penězi.

[2]) Odpověď Šeb. Párala, faráře pozorského, na dotazník Vlastivědy.

[3]) Psalo se: 1365 Pracz, 1368 Praczen, 1386 Praczin. — (Na staré obec. pečeti: Praca.)

[4]) Jeden $2^1/_2$ lán po 240 m., tři $1^1/_2$ l. po 144 m., 7 l. po 96 m., 5 $^1/_2$ l. po 48 m., 6 $^1/_4$ l. po 24 m., 2 domkáři s poli po 5 m., jeden bez polí.

[5]) Jeden $2^1/_2$ l., jeden $1^1/_2$ l., 1 l., 1 $^1/_2$ l., 2 $^1/_4$ l. (Lánský rejstřík).

[6]) Rekt. odd. 164.

Prace byla již ve XIV. století rozdělena.[1])

Ješek Kluš z Milonic měl zde popluží se 6 chalupami a vložil vše ve dsky r. 1365 za 90 hř. Přibíkovi z Nítkovic a manželce jeho Kačně. Jiný díl v této vsi drželi měšťané brněnští Bohuš z Tišnova a syn jeho Jan. Od nich koupila r. 1362 (intab 1368) kapitula u sv. Petra v Brně ves Praci s kostelním podacím a vším, co jim tu náleželo, za 326 hř. gr., při čemž bratr Bohušův Václav z Tišnova opověděl právo své na polovici zdejšího kostelního podací a na 1 chalupu. Kapitula přikoupila zde ještě r. 1386 od Kačny, vdovy po Přibíkovi z Nítkovic, a od jejího staršího syna Mikšíka popluží se $6^1/_2$ chalupami.

R. 1392 probošt u sv. Petra v Brně Ditvinus upravil s kanovníky správu statků kapitulních rozděliv je na 9 obvodů (obediencie) spravovaných kanovníky; obvod takový byl též v Praci a Velešovicích (v. t.).

Prace s jinými ještě statky kapitulními byla pronajata r. 1566 na 4 léta biskupovi olomouckému Vilémovi Prusinovskému z Víckova.[2]) — Náležela ke kapitulnímu panství podolskému, jež v okrese slavkovském zabíralo ještě vesnice Starý Rousinov a Velešovice.

Zdejší dvůr byl už r. 1750 počítán za poddanský.[3]) T. r. měl $386^4/_8$ m. poddanských polí; platilo se z něho ročně 167 zl. 24 kr.

Poddaní na Slavkovsku platili vrchnosti:

Obce	Úroku při sv. Jiří a Václavě		Při obnovení obecní rady		Z chalup		Výplaty		Viničného		Pobečovního		Slepic	Vajec
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.		
Prace . . .	19	$37^1/_2$	4	12	9	—	6	—	7	—	—	—	28	405
Rousinov St.	11	36	5	—	8	—	—	—	—	—	15	—	—	—
Velešovice .	12	45	6	12	32	30	3	30	24	32	6	—	64	420

[1]) Volný poznamenal, že biskup olomoucký Bruno dal r. 1274 v léno dle Magdeburského práva bratřím Fraňkovi a Albertovi řečeným „Stokvisch" dvě třetiny desátku ve vsi Praci (psáno: „Pratzowe"), kdežto jednu třetinu měl obdržeti týmže právem zdejší farář. — „Pratzowe" neznamená Praci, nýbrž „Vracov" na Kyjovsku. (Volný, Kirchl. Top. II. 1, str. 466. — C. D. M. IV., 122.)

[2]) Prameny: Z. d. B. tisk IV. 209; V. 89, 90; VII. 421; Šujan, Dějepis Brna, str. 150; Volný, Kirchl. Top. II. 1, str. 36.

[3]) Je rozdělen ve 32 familií. Domy čís. 129—134 stojí na místě bývalého dvoru; pak jsou ještě č. 142, 143, 145, 152, 1, 2, 4, 8, 9, 33, 57—59, 66, 67, 75, 82—85.

Robotovali: láníci po $^3/_4$ roku týdně 3 dny a $^1/_2$láníci $1^1/_2$ dne s 2 koni,[1]) $^1/_4$láníci 3 dni a podsedníci $1^1/_2$ dne s 1 osobou pěšky. Avšak v nejpilnějším čase pro hospodáře od sv. Jana Křtitele do sv. Václava musili konati týdně robotu dvojnásobně. Jen chalupníci a podruzi robotovali po celý rok týdně 1 den s 1 osobou pěšky. Robota tažní i pěší trvala od 1. října do 31. března 6—8 hodin, ostatní čas vyjma žně 10 hodin denně; o žních dle potřeby tažní robota 11—12 hodin denně, pěší od východu slunce do západu. Z tažní roboty mohli se každoročně o vánocích vykoupiti a sice láníci za 40 zl. a $^1/_2$láníci za 20 zl.

Rychtáři u všech obcí promíjela se robota pololanská, o žních dostával vědro piva, příjem z obcí byl nestejný.

2 kostelníkům v Praci a St. Rousinově promíjela se střídavě týdně polovice pololanské roboty.[2])

F a r n í k o s t e l sv. Kříže, slohu barokového, stojí na návrší na hřbitově r. 1876 rozšířeném.

Místo dřívějšího sešlého byl vystavěn v l. 1728 30 (ze jmění kostelního použito 2000 zl.) R. 1883 přistavěna k němu kaple na straně severní a sakristie na straně jižní.

Téhož roku založena kostelní jednota na jeho rozšíření a výzdobu.[3]) Oltáře má tři: hlavní sv. Kříže[4]) (opravený po požáru r. 1895); vedlejší P. Marie Svatohostýnské z r. 1882 a sv. Josefa z r. 1886.[5])

Na věži byly do r. 1917 3 zvony: * největší ulit r. 1872 ve zvonařském závodě Hillerově v Brně, prostřední z r. 1709[6]) a * umíráček (dar vdovy Viktorie Šenkyříkové z Prace) ulil r. 1881 Emil Weber v Brně.

Vlastní jmění kostela koncem r. 1913: 4.334·52 K a $^1/_2$lán (9 ha 3642 m²); záduší: 6982 K a pole „na Blažovsku“ (3233 m²).

---

[1]) „Tažní“ robota zaměňovala se dle potřeby v pěší robotu se 2 osobami.

[2]) Dom. fase 142, urb. 55.

[3]) Koncem r. 1913 měla 23.203 K 03 h.

[4]) Oltářní obraz Ukřižovaného Spasitele od Josefa Ploténého z Jiříkovic.

[5]) Druhdy (dle „Volného“): P. Marie bolestné a sv. Barbory.

[6]) Nápis: ECCE CRVCEM DNI FVGITE PARTES ADVERSAE. — ESVS, MARIA ET OMNES SANCTI DEFENDANT NOS A MALIS. ANNO 1709.

Volný[1]) zmiňuje se s jistou pochybností o zdejších arcijáhnech, komořích a cúdařích (sudích) ve XIII. stol. Úřadové tito nebyli zde, nýbrž ve Vracově, kamž mezi r. 1261—70 z Břeclavě se přestěhovali a odtud ve stol. XIV. do Bzence přesídlili. (Palacký, Dějiny národu česk. I., str. 351 a 464).

Taktéž ve Vracově a nikoli v Praci byl farářem Jindřich (stal se r. 1339 vikářem v Olomouci) a nástupce jeho Martin. Kostelní podací připomíná se tu poprvé r. 1362.

Dle Volného byl zde farářem r. 1387 Oldřich, r. 1428 Mikuláš a později Kristián. Potom fara zanikla a zdejší kostel stal se filiálním šlapanského. K faře náležel $1^1/_2$ lán rolí, jehož užívala brněnská kapitula, kdežto farář šlapanský měl odtud po 14 kopách pšenice a žita a 7 kop ovsa.

Již r. 1688 pomýšlela kapitula na znovuzřízení beneficia, ale z neznámých příčin nedošlo k tomu.

Teprve r. 1849 výnosem c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 24. srpna povoleno zříditi v Praci expondituru s ročním platem 250 zl. stř. z náboženského fondu. Obec zavázala se dotační listinou ze dne 1. dubna 1850 a doplňovací listinou ze dne 10. srpna 1852 postaviti faru[2]), věnovati k faře 3 m. pole a na zahradu 372□ sáhů obec. pastviska, kostel (s předměty kostelními) i faru v dobrém stavu udržovati a duchovnímu správci dávati ročně o sv. Václavě po 15 m. pšenice a žita.

R. 1859 (7./12.) zdejší expositura povýšena na faru. Téhož roku ponechala obec[3]) faráři z obec. polí ještě 1 jitro 1250□ sáhů polí a díl parcely č. 67 kolem kostela.[4]) Daně a povinnosti z těchto pozemkův uvolila se sama zapravovati.

První exposita Vincenc Vzácný nastoupil 14. září 1852, ale již příštího roku postoupil za faráře do Šlapanic.

Jeho nástupcové všichni zasloužili se o kostel a faru.

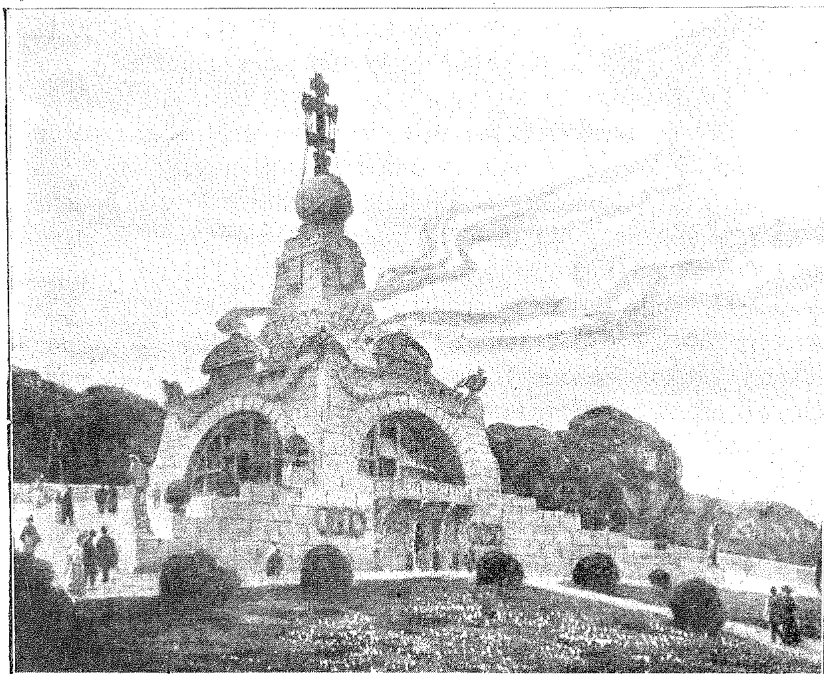
[1]) Kirchl. Top. II. I. str. 465—466. — Viz. C. D. M. IV. str. 49, 311, 396; V. 80; (1270 Lambertus, archidiaconus Praczouiensis; 1286 Mattheus de Chernahora, 1293 Bohuzlaus de Pernsteyn, 1297 Sobereus, camerarii Pracowienses; 1297 Wellislaus, cudarius Pracoviensis.

[2]) Učinila tak r. 1850 nákladem 7000 zl. — Fara postavena pod svahem i trpí vlhkem.

[3]) Listina o tom vyhotovena 26./8. 1860 (originál ve far. archivu) a do knih pozemk. vtělena na veškeren majetek obce pracké 21./1. 1861.

[4]) R. 1876 největší části této parcely použito k rozšíření hřbitova.

Anton Halla (1853—1876), založil pamětní knihu farní; Josef Klíma (1876—1881), spisovatel; rozšířil faru přičiniv se o zakoupení sousedního domku[1]); Augustin Kleveta (1882—1907), děkan; za něho r. 1901 opravena a rozšířena fara. Od r. 1907 Alois Koudelka, lit. referent o cizích literaturách a překladatel z nich (skoro ze všech evropských a některých asijských).

Obr. 95. Mohyla míru.

Nejvíce píše s pseudonymem O. S. Vetti („Osvěta"). Za něho opraven r. 1911 kostel a fara nákladem 7000 K, k čemuž přispěl 2000 K.

Farní ústav chudinský měl koncem r. 1913: 1734 K 56 h vkladu.

Škola je tu od r. 1826 (původně exkurendní, od r. 1852 samostatná).

---

[1]) Místo domku zřízena kůlna, rozšířen dvůr a upraven vjezd do fary.

Učilo se v čís. 131—133. Na nynějším místě postavena škola r. 1855 od zednického mistra Frant. Obdržálka ze Slavkova za 5082 zl. stř.; r. 1888 rozšířena nákladem 10.200 zl.

T. r. byla 2třídní, od r. 1892 3třídní.

Déle působili: Frant. Erben (1826—1841), Frant. Kunc (1841—1886), založil pamětní knihu školní; Ondřej Mík (1888—1896); Josef Ryba (1897—1913). Od t. r. Bedřich Dohnal.

Obr. 96. Ruský ikon (obrázek).

Dle fase z r. 1856 měl učitel příjem ze školní zahrady, pak 10 m. žita a 6 m. pšenice, škol. platu 70 zl. 24 kr., od obce150 zl. (celkem 251 zl. 48 kr.); za službu varhanickou: užitek z pole (1333 □ sáhů), po 4 měrách žita a pšenice, od obce za círk. průvody 2 zl., štola 5 zl. (= 33 zl.). Na otop školy 6 sáhů dříví, 20 q koksu.

Před zrušením roboty spravoval obec rychtář, purkmistr a mladší; před novým volebním řádem: starosta, 3 radní a 14 výborů; od července 1919: 15členné obecní zastupitelstvo.

Obec. majetek: r. 1752 hostinec, pastuška, 72 m. polí, 51 m. pastvin, 1 vůz sena z louky „U prádla"; dnes: škola, 20 ha polí, 8000 K kmenového jmění. Celkem je v katastru: 443·39 ha polí, 2·3 ha luk, 4·56 ha zahrad, 10·46 ha pastvin.

Trati: (polní) Padělky, U louže, Nivky, Příčky, V kopcích, Oulehle, Vinohrady, Čtvrtky a j.; (pastviny) „Na žlábku", Za loučky, Místní trať.

Spolky: Čtenářsko-pěvecký (s knihovnou), hasičský, potravní, dělnický soc. dem., Sokol, Orel, odbor Nár. jednoty pro jihozáp. Moravu (s bohatou knihovnou, věnovanou od nynějšího faráře).

Poštou a telegrafem přísluší do Šlapanic. Železniční zastávka v Puntovicích.

Obec utrpěla požárem r. 1805, 1814, 1818, 1829, 1865 (vyhořel horní konec); válkou švédskou téměř úplně zničena, rovněž v bitvě u Slavkova dne 2./12. 1805. „Po 11. hod. dopol.

bylo Prace i s výšinami, klíče celé bitvy, (od Francouzů) dobyto a obě křídla spojené obrovské armády úplně oddělena. Polední slunce spatřilo vesnici zkrvácenou, opálenou, rozstřílenou, plnou vojska živého i mrtvého.“ [1])

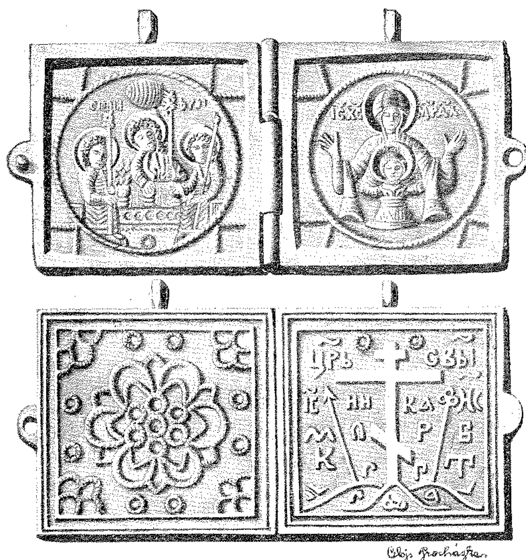

Obr. 97. Skládací oltářík.

Na kopci Prackém, jenž byl klíčem bitvy u Slavkova, postavena v l. 1910—1911 „mohyla míru“ (obr. 89.). Potřebných pozemků zakoupeno 13 měr (7 měr na mohylu s parkem a 6 m. pro strážného s obydlím a na zřízení musea válečných památek na bojišti nalezených). Stavbu mohyly provedla firma Nekvasilova z Prahy dle návrhu pražského architekta Fanty.

[1]) Al. Slovák, Bitva u Slavkova str. 77. (Plán bitvy viz v příloze).

V místech, kde svedena bitva slavkovská, nalezeny vedle válečných předmětů též cínové, bronzové a olověné medailky s nápisy latinskými nebo německými, s obrazy Matky Boží různých poutních míst, s obrazem sv. Jana Nepomuckého, pak křížky jakož i ruské ikony.

Obr. 98. Modlicí knížky.

O těchto pojednal v časopise mor. musea zem. roč. VI. (1906) str. 62—73 nynější naďučitel kobeřský Alois Procházka. Dopátral se 17 exemplářů ikonů,[1]) jež roztřiďuje ve 4 skupiny:

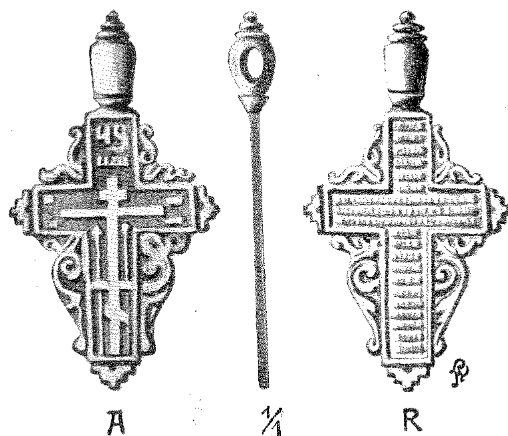
1. Obrázky (6 exempl.); jsou skoro čtvercové deštičky s ouškem, na rubu hladké, na líci tak upravené, že činí dojem zarámovaných obrázku. (Obr. 96.)

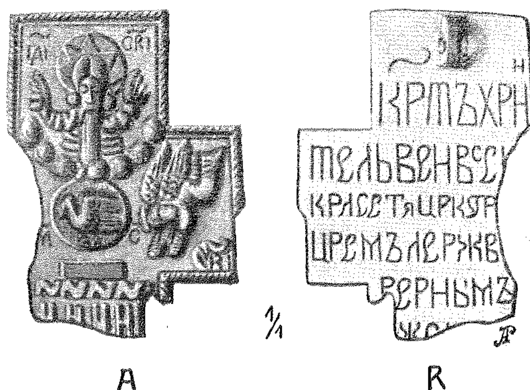
---

[1]) Všechny jsou bronzová litina až na jeden s výzdobou figurální reliefně provedenou, některé i barevným smaltem vyložené. Opatřeny jsou též nápisy (s četnými zkráceninami) v písmě kyrilském. Nejčastější jsou zkratky jmén Ježíšova IC XC a Mariina MP.

(5 ikonů je uloženo v zem. museu v Brně, 3 v brněnském museu průmyslovém, 3 v národopisném spolku ve Vyškově a 6 ve sbírce Procházkově.)

2. Skládací oltáříky (4 ex.), povstavší z ikonů předešlé skupiny. K obrázku připojena v rozích ouška a do nich zavěšena dvířka s výzdobou po vnitřní straně. (Obr. 97.)

Obr. 99. Křížky.

3. Modlicí knížečky (4 ex.), v podobě drobných modlitebních knížek. (Obr. 98.)

4. Křížky (3 ex.). (Obr. 99.)

Rašovice,[1])

katastr. (5·62 km²) a polit. obec, 6 km j. v. Slavkova. Leží v údolí u lesa při okresní silnici a protéká jí potok rašovský, vyvěrající jedním ramenem z obec. lesa „Boří" a druhým ze skály „Hrček".[2])

Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice a jsou před nimi zahrádky s hrušněmi a jabloněmi.

Před válkou 30letou bylo tu 68 domů[3]) s 1555 m. polí; po válce ještě r. 1660 55 domů pustých a při nich 1322 m. polí. Od t. r. do r. 1673 21 domů nově osazeno a 1 čtvrtlán opustl. — R. 1753: 1 $^3/_4$ l., 18 $^1/_2$ l., 31 $^1/_4$ l., 10 chalupníků, 24 podruhů; polí orných 1482 m. 1$^1/_2$ osminy, ladem ležících 78$^6/_8$ m., pastvin 115 m., zahrad 16$^3/_8$ m., luk po 76 vozech sena a 38 v. otavy, lesa „Stráže" 40$^3/_8$ m. (Rekt. odd. č. 74.)

R. 1790: 77 domů, 462 obyv.; r. 1900: 163 d., 763 Čechů katol., kromě 11 evanď.; r. 1910: 166 d., 892 Čechů katol. vyjma 13 evanď.

R. 1131 náležely odtud 3 lány ke kostelu břeclavskému. Ve 14. stol. byli na čas majiteli téměř celých Rašovic[4]) páni ze Sovince (obr. 100.). Připomíná se z nich Pavel ze Sovince odjinud z Rašovic, jehož dcery sluly Bolka a Kateřina.

Bolka třikráte se provdala (1. manžel její Bušek ze Supí Hory [Geierberg], 2. Vilém z Kobeřic, 3. Jan z Heraltic); Kateřina pojala za manžela Oldřicha Hechta z Rosic. Tohoto přijal její otec r. 1374 na spolek svých statků a r. 1376 svého příbuzného Pavlíka ze Sovince. Pavlík zapsal v desky r. 1379 zdejší poplužní dvůr, 5 lánův úročních, 3 podsedky a vinný desátek Oldřichovi z Kostelce a dcery † Pavla věnovaly t. r. svým manželům: Bolka Vilémovi z Kobeřic podíl svůj v R. (11 lánův úročních, 7 větších a 2 menší podsedky) a ves Bohušice, Kateřina pak Oldřichovi Hechtovi z Rosic 5 zdejších lánův a 4 podsedky, jakož i ves

---

[1]) Od os. Raš.

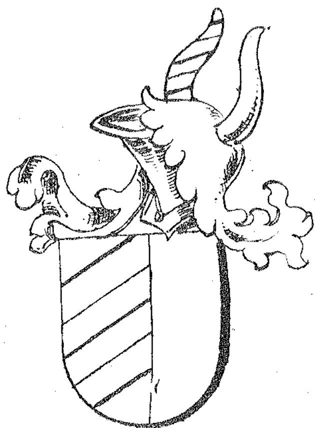
[2]) „Hrčková" voda je známá v okolí svou příjemnou chutí.

[3]) 7 l. po 60 m., 6 $^3/_4$ l. po 45 m., 12 $^1/_2$ l., po 30 m., 22 $^1/_4$ l. po 15 m., 21 domkářů s poli. (Lánský rejstřík.)

[4]) Mikuláš, kanovník olomoucký, měl tu 2 lány, z nichž jeden obdělával Jaklín, druhý Konrád Baier. Na každém z nich věnoval po hřivně grošů k záduši olomouckého kostela sv. Václava.

Kunovice (Kunůvky). Vilém z Kobeřic prodal svůj díl v R. již r. 1381 Kateřině, vdově po Sazemovi ze Želovic, jež hned na to spolčila se na všechny své statky se svým synem Ludvíkem a s Heraltem z Bučovic.

R. 1385 Bolka, vdova po Janovi z Heraltic, nadarmo odporovala tomu, že její dědictví ves R. z rozkazu markraběte Jošta vložena ve dsky jeho komorníku Mysliborovi z Dědkovic [1]) a Oldřich z Kostelce zřekl se zde téhož roku všeho práva, jež by mu příslušeti mohlo z toho, co kdysi rytíř Mareš z Kostelce zapsal Ješkovi z Hradiska na svých statcích v Rašovicích. Ješek z Hradiska přijal r. 1387 na spolek svého zboží v R. své dědice, r. 1392 Mirka z Chlumu a po 6 letech prodal zdejší tvrz, dvůr o dvojím popluží, 5 lánův a 4 podsedky úroční, vinný desátek, právo horní, mlýn a rybník se vším příslušenstvím Janovi Švehlovi ze Soběhrd, který na všem tom zajistil manželce své Jitce, sestře Ješkově, 200 hř. gr. věna. V půhonných knihách vyskytuje se Jan Švehla jako žalobce a žalovaný i jako poručník v půhoně.

Obr. 100.
Znak pánů ze Sovince.

R. 1406 Čeněk z Bludova seděním z Bučovic žaloval jej, že mu drží v R. bez jeho vůle 14 hř. platu, jehož se mu po jeho † otci Ondřeji z Bludova dostalo, a r. 1407 ze 66 hř. gr., že mu držel jeho zboží v této vsi a vybíral odtud úroky a jiné daně a roboty bezprávně.

Páni nalezli mezi nimi r. 1409, že Švehla má Čeňkovi odpovídati dle půhonu a od těch časů, jakož zboží drží, a vrátiti, což jest požil od těch časů, kdy to zboží držel, a chce-li mu v tom Čeněk věřiti, věř, pak-li ne, buď jemu Švehla práv z toho, až do těch peněz, z nichž byl pohnán. Čeněk dal také přísud na Švehlu a žaloval t. r. Archléba z Lipiny odjinud z Rašovic,

---

[1]) a též bratrovi jeho Maršíkovi. — Myslibor zapsal ve dsky r. 1390 všechno právo své v R. Ondřeji z Nechvalína odjinud z Bludova a jeho dědicům.

že mu odkoupil zde jeho základ od Švehly z Rašovic. Nepochybně se porovnali, neboť r. 1412 Jan Švehla zapsal ve dsky zboží své v Rašovicích Archlébovi z Lipiny, jemuž je byl prodal, a převedl odtud věno manželčino na své statky v cúdě olomoucké. Archléb pak doplnil zde věno manželce své Anně, pokud by se jí ho nedostávalo na vsi Vážanech u Rousinova. Téhož roku Kateřina ze Sovince, vdova po Oldřichovi Hechtovi z Rosic, vložila do desk klášteru tišnovskému[1]) dědičné právo svoje v této vsi 6 hř. 4 gr. ročního platu a Čeněk z Bučovic zapsal tu sestře své Elišce 5 hř. ročního platu, na něž ona přijala na spolek manžela svého Heralta z Kunštátu jinak ze Skal, nejvyššího sudího cúdy brněnské, a po jeho smrti r. 1415 bratra svého Ceňka z Bučovic. Archléb z Lipiny prodal r. 1415 statky své v Rašovicích Otíkovi Stošovi z Bránic, ten pak hned na to Janovi z Popůvek a manželce jeho Marketě. R. 1417 bratří Petr Holý a Jan z Bařic koupili od Čeňka z Bučovic 13½ hřivny ročního platu na zdejším láně a podsedcích a od Jana z Popůvek zdejší tvrz s lesem pode tvrzí, alodní dvůr o dvojím popluží, vinice, rybníky, mlýn a roční plat 9½ kopy gr. se vším příslušenstvím. Petr Holý z Bařic prodal již po roce Janovi z Mrdic, Janovi Rackovi ze Želovic a bratřím Jiřímu a Janovi z Mrdic 24 kop bez 6 grošů, zajištěných na zdejších lidech poplatných, tvrzi, alodním dvoře, vinicích, mlýně, rybníku a vším příslušenství vyjma toliko lidi a plat náležející odtud klášteru tišnovskému. R. 1420 bratří Jan a Jiří řečení Rackové z Dambořic spolčili se na své statky s bratrancem svým Janem Rackem z Rašovic. Od Jana Racka z Mrdic a Dambořic koupil r. 1446 Rašovice s příslušenstvím kromě zboží kláštera tišnovského[2]) Franěk z Okarce.

---

[1]) Před tím však (r. 1410) žalovala klášter, že jí drží v R. její dědictví 6 hř. platu, jakož jest po smrti jejího otce na ni spravedlivě spadlo. Klášter pak pohnal t. r. Vzňatu Hechta z Rosic, že slíbil za zprávu toho zboží Rašovic a toho jim nezpravil po dnešní den a skrze to zavazeno jim jest na tom zboží. R. 1412 mezi nálezy panskými je poznamenáno: „Jakož byla paní Kateřina někdy páně Hechtova abatyši z Tišnova a konvent z toho zboží z Rašovic (pohnala), to ona propouští a praví, že více žádného práva nemá k tomu zboží". — Bylo totiž klášteru z rozkazu markraběte Jošta vloženo ve dsky na vsi R. již r. 1386 6 hř. 4 gr. ročního platu, jež Oldřich Hecht klášteru prodal.

[2]) Ve dsky vloženo r. 1447.

Byl však brzy na to žalován od Izáka, žida brněnského, že mu odkoupil základu jeho Rašovic, i což k nim přísluší, ježto měl na tom postihati dluhu svého u Jana Racka z Mrdic. Pokládal toho 60 zl. dob. uh. jistiny na každý zlatý týdně 4 peníze lichvy počítaje. Porovnali se mimosoudně. Franěk pak pohnal t. r. Petra z Konice a ze Slavkova a Jindřicha Mirka z Chlumu ze 180 hř. gr., že jsouce mu rukojmí za správu Rašovic této vsi ve dsky mu nevložili. Chtěl to listem správným prokázati. Páni nalezli r. 1447 mezi Fraňkem a Mirkem, jejž Jan Racek z Mrdic a Dambořic zastoupil: „Poněvadž Jiřík z Mrdic nezapsal se s erby a byl jeho bratr nedílný a Jan Racek jest v listu jistec, aby Jan Racek odbýval podle listu.“ Jan Racek vložil prodej Rašovic do desk Fraňkovi, jenž pomlčev o tomto vkladu, pohnal r. 1447 Markvarta z Prakšic a ze Šenštrasu (zan. ves u Násedlovic v okr. ždánském), jakož i Jana Herinka z Kobylník, ze 200 hř. gr., že jsou mu rukojmí za zprávu, jakož měli mu ve dsky vložiti R. i panským nálezem to rozkázáno a neučinili tak. Na panském soudě Markvarta zastupoval Jan Racek z Mrdic. Páni rozkázali: „Poněvadž Jan Racek táhne se na dsky a druhá strana na panský nález, aby výpisy z desk i panského nálezu, komuž jest potřebí, vzali a to před pány okázali a podle toho páni chtí súditi.“ Na to páni viděvše výpis z desk znamenali, že Jan Racek nemohl toho vkladu učiniti bez Vaňka, syna po Jiříkovi z Mrdic, a Kateřiny, dcery po Janovi z Mrdic a Rašovic, i nařídili, aby všichni tři prodej Rašovic na prvním panském sněmu Fraňkovi ve dsky vložili. Stalo se tak 10. února 1448. Franěk zajistil tu r. 1459 [1]) manželce své Kunce z Pacova a z Batelova 250 hř. gr. věna, na něž r. 1480 přijala na spolek svého syna Jana z Okarce a Rašovic, ten pak ji na všechny své statky. R. 1492 klášter tišnovský vložil ve dsky 5 lánů zdejších a 4 podsedky Havlovi z Batelova [2]) a rok na to Václav z Pivína, Václav z Mezilesic a na Mouřinově, Hynek z Popůvek a na Pozořicích, Liček z Lilče a na Hostěrádkách rukojmí † Kunky z Pacova vložili ve dsky témuž Havlovi dědictví po ní zůstalé tvrz Rašovice s 11 lány usedlými a 6 pustými a podsedky 8 usedlými a 3 pustými. Havel z Batelova zapsal do desk r. 1497 Petrovi, hraběti od sv. Jiří a z Pézinku, a manželce

[1]) Ve dsky vloženo r. 1464.

[2]) Již r. 1486 psal se „na Rašovicích“.

jeho Žofii z Valdštejna tvrz a ves Rašovice s dvorem popllužným a desátky vinnými, vsi pusté Kunůvky a Bohušice, hradisko pusté Kepkov a 2 usedlosti (lán a podsedek) v Mouřinově. Tak dostaly se Rašovice k panství slavkovskému (v. t.).[1])

Tvrz stávala na horním konci zvaném »Hrádek«; dosud tam znáti valy[2]).

R. 1542 Jan a Václav z Kounic dali obci právo odúmrti. Osvobodili ji téměř ode všech robot, potvrdili držení lesa „Paseka" a věnovali jí za ročních 5 kop grošů a 14 m. ovsa některá pole a pastviny. (Listina o tom, daná na Slavkově v úterý po novém roce 1542, je ztracena.)

Dle urbáře založeného r. 1597 měla tu vrchnost 5 rybníků[3]) („Nový", „Starý", „Bartoněc", „Damborský" a „Machačovský") a 3 louky[4]) („Křižačka" na 24, „v Rožmitále" na 70 a „v Bohušicích"[5]) na 150 vozů sena.) Dříví (mimo potřebu panskou) prodalo se průměrně ročně za 150 zl.

Poddaní platili tehdy vrchnosti úroku svatojirského 32 zl. 12 gr. a svatováclavského 32 zl. 18 gr.; o sv. Martině z vinohradů z hor „Bohušických" nových i starých (ze 60 čtvrtí a $1^1/_2$ osminy) 8 zl. 3 gr., při témže čase z rolí újezdních 6 zl., z 5 sadů 20 gr., z čihadla od hajných 6 gr. a ze 2 masných krámů, kdož je drželi, 2 kameny (= 40 liber) loje přepuštěného; slepic (o vánocích) dávali 138, vajec $24^1/_2$ kopy, ovsa (dle listu na to svědčícího) 14 měr.

Za robotní povinnost roční měli: orati celkem 75 dní, obilí s pole voziti 25 dní a tolikéž dní vyvážeti hnůj; hrabati seno

---

[1]) C. D. M. I. str. 207; XI. str. 39; Z. d. B. tisk. VI. 182, 318, 394, 695, 696, 754, 902, 903; VII. 94, 206, 300, 426, 559, 656, 1100; VIII. 40—42; IX. 232, 301, 303, 393, 394; XI. 76, 77, 172, 444, 454, 518; XII. 51, 710, 825; XIII. 1?2; orig. XI. 7; XII. 17, 25; XIII. 10; Z. d. O. tisk I. 280, 1142; III. 156; Arch. čes. VI. 518; Kn. půh. tisk. I. 245, 292; II. 22, 95, 143, 148, 165, 186, 189, 224; III. 227, 239, 261, 282, 320, 334; Aug. Sedláček, Č. M. M. 1893, str. 296—297.

[2]) Při vykopávkách nalezeny zde úlomky starého nádobí, též šavle, koule a různé penízky. Většina nalezených věcí odevzdána mor. zem. museu v Brně.

[3]) R. 1601 přenechala vrchnost obci 3 rybníky (damborský, prostřední a Bartoňců) po 3 zl. ročně. — Z býv. rybníků znáti nyní jen hráze.

[4]) Kdo jich užívali do vůle vrchnosti, musili jí odvézti 2 vozy sena, kam se jim poručilo.

[5]) Stávala tam zaniklá osada „Bohušice" (v. t.)

na louce Křižačce[1]); do zámku slavkovského přivézti o vánocích 12 vozů dříví; dle potřeby dělati tarasy ku zdejším rybníkům, k čemuž dříví dodala vrchnost; vyšenkovati ročně bečku (= 10 věder) panského vína a každá selka i podsedníce napřísti 1 předeno přediva všelikého ve 3 lokte plátna (anebo místo přediva dáti za každý loket 3 denáry).

Dominik Ondřej z Kounic založil tu r. 1689 oboru[2]), za kterouž příčinou obec postoupila mu své horní Újezdy, Bohušické vinohrady a všecky louky v Konůvkách a Rožmitále. Proto odpustil jí plat z obou Újezdů po 7 zl. a 14 měřicích ovsa i plat z bohušických vinohradů. Zároveň zadal jí na pastvisko neb louky vyfrejmarčenou od města Slavkova louku „Špitálku", jakož i oba zdejší rybníky k svobodnému užívání. Ponechal zde na dále jen 20 půlláníkův a 30 čtvrtláníkův, ostatních pak 14 čtvrtlánů mezi tyto pro lepší jich vyživení poměrně rozdělil beze všech platů dalších. Uvolil se též poskytnouti jim k jejich ohradám (plotům) dle uznání potřebné proutí v čas náležitý.

Platy a roboty v 18. stol. viz u Slavkova.

Za převratů náboženských v 16. stol. usadili se tu Novokřtěnci.

Dle urbáře panství slavkovského r. 1597 měl zde Pavel Křtěných $1/_{2}$lán a podsedek.

V Rašovicích je od nepaměti hřbitov na návrší a na něm postavena od obce r. 1869 hřbitovní kaple sv. Cyrila a Metoda, patronů obce. Tehdy přišlo se blíž ohrady hřbitovní na vyzděnou klenutou kryptu dosud zachovanou (5 m. dlouhou, 3 m. šir. a 2 m vys.)[3])

Ve věžce kaple byly do r. 1917 2 zvony: z býv. zvonice a z r. 1869*.

Obec je přifařena do Křižanovic.

---

[1]) Na louce „v Rožmitále" hrabali seno za plat a sedláci přivezli z ní sena po 1 fůře. Na louce „v Bohušicích" hrabali seno po 1 dni poddaní z Němčan a sedláci tamější přivezli po 1 fůře sena.

[2]) Jen částečně se zachovala.

[3]) Nalezly se v ní 2 zpuchřelé rakve a kosti obalené hedbávnou látkou, jež dotknutím se rozpadla.

Školství. Do r. 1818[1]) chodívaly odtud děti do školy křižanovické. T. r. zřízena zde expositura, jež od 1./1. r. 1857 stala se samostatnou.[2])

R. 1897 rozšířena škola na 2třídní, r. 1911 na 3třídní.

Nynější škola postavena r. 1897, dřívější z r. 1854 (čís. 90) upravena za obecní hostinec.

Ze správců školy déle působili: Frant. Vítek (1857—1869); Ant. Jeřábek (1873—1891), založil školní knihovnu a pamětní knihu školní, zvelebil ovocnářství ve zdejší obci; Alois Gregor (—1911). Od t. r. Ant. Srna.

Obecní majetek: r. 1597: $^{3}/_{4}$lán a podsedek; za války 30leté $^{3}/_{4}$lán opustl; r. 1753: krčma s 29 m. polí, pastuška, chudobinec, luk po 6 vozech sena a 3 v. otavy, pastvin 115 m., lesa „Stráže" 40$^{3}/_{8}$ m.; nyní: škola, hostinec, chudobinec, polí 21·45 ha, luk 0·6 ha, zahrad 1·6 ha, pastvin 8·5 ha, lesa 8·5 ha.

Celkem je při obci: 438·34 ha polí, 33·52 ha luk, 17·05 ha zahrad, 3·84 ha vinic, 24·01 ha pastvin, lesa 8·5 ha.

Obec spravoval do července 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Ze starostů nejdéle působil rodák zdejší František Červinka (1872—1912). Byl místopředsedou silničního výboru, velmi zasloužilý o svou rodnou obec. Za jeho starostování založena obecní štěpnice[3]) a zalesněna obecní stráň „Rokle".

Trati (polní): Návdanky, Čtvrtě, Chobot, Podsedky, Padělky, Špitálky, Noviny, Záhony, Záhonky, Díly, Kopánky, Žlíbky, Vinohrady; (luční) Pod skalami, U cihelny, Podhraždí, Žleb; (lesní): Boří, Skály, Rokle.

Spolky: hasičský, sdružení venkovské omladiny, Orel, potravní spolek.

Poštou přísluší obec do Slavkova.

---

[1]) Dle pamětní knihy školy křižanovické. — V přiznání vrchnostenském z r. 1750 již se zde připomíná učitel Matěj Kroupa. (Dle pamětní knihy školy rašovské vyučoval tu v l. 1815—1818 starý muž jménem Strambach beze stálého služného.)

[2]) Služné správce školy: 13 m. žita, 8 m. pšenice, 52 pecnů chleba a 160 zl. z obecní pokladny. Na otop školy 6 sáhů měkkého dříví.

[3]) Štěpy z ní vysázeny na obecní pole. Za ovoce tirží obec ročně na 1600 K.

Obec utrpěla: cholerou r. 1832 († 26 osob), r. 1866 († 54 osob); požárem r. 1891 (3 domy).

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Červinkova, Hrabovských, Rybníkářova, Vránova, Zourkova, Hanouskova, Zábranova, Šujanova, Kromerova, Kučerova, Lužova.

V trati „Bohušky“ 4 km jihovýchodně Rašovic stávala osada **Bohušice.**

R. 1358 Vojslav z Blížic a synové Petra z Bohušic spolčili se navzájem na své statky v Blížicích a Bohušicích. Od Vojslava koupil Bohušice r. 1373 Pavel ze Sovince. Dcera Pavlova Bolka darovala je r. 1379 svému manželi Vilémovi z Kobeřic. Ovdověvši provdala se za Jana z Heraltic a po jeho smrti prodala B. r. 1385 svému švagrovi Oldřichu Hechtovi z Rosic; zároveň spolčila se s ním i s manželkou jeho Kateřinou (sestrou svou) na všechny své statky. Manželka Oldřichova Kateřina přijala jej na spolek r. 1398 na své dědictví v Kunovičkách a Bohušicích i na všechen statek svůj movitý, jenž nadbyt slove. Oldřich zemřel r. 1409 a manželka jeho vložila do desk r. 1416 prodej Bohušic s alodním dvorem, poli, lukami, pastvinami, lesy a rybníky Janovi z Duban, ten pak hned na to Janovi Kočičkovi z Říčan. Potom měly stejné držitele a osudy s Kunovicemi (viz str. 208—211).[1]

Rešov

byl do 1./1. 1913 katastrálně (0.69 km^2) a politicky samostatnou obcí; od t. r. je katastrem a politicky spojen s Hostěrádkami.

Povstal r. 1787 z býv. lenního dvora v Hostěrádkách (v. t.) a nazván tak dle posledního vrchnostenského správce tohoto dvora Resch-e.

R. 1787 měl 38 domů; r. 1834: 45 d., 238 obyv.; r. 1900: 63 d., 285 obyv. čes. katol. vyjma 4 evanď.; r. 1910: 66 domů, 293 obyv. čes. katol. mimo 2 evanď.

Mezi domy rešovskými je 9 hostěrádských a 3 domky rešovské mají dvorky na území hostěrádském.

---

[1]) Z. d. B. tisk. VI. 125, 695; VII. 158, 159, VIII. 53; XI. 235, 236. Z. d. O. tisk. I. 592.

Farou patří k Šaraticům. — Je zde starobylá „Boží muka" (u hranic hostěr.) a zvonice, do nížto dal ulíti zvonek r. 1824 Kašpar Válek u brněnského zvonaře Karla Stechra.

Školu vystavěly tu Hostěrádky s Rešovem r. 1893 za 12.501 zl. 25 kr. Stavěl ji L. Hlaváč, stavitel z Vážan L. Před tím chodily děti do školy šaratické. Škola je 2třídní.

První správce školy Jos. Vackář působil zde 7½ r.; nynější Frant. Brýda od r. 1902.

Až na „Sokol (z r. 1910) mají spolky pro Hostěrádky—Rešov sídlo v Rešově. Jsou to z r. 1904 Raiffeisenka, z r. 1907 podporovací spolek dělnický a odbor organisace děln. (soc. dem.)

Obecní jmění: hostinec, škola (spolu s Hostěrádkami), cihelna, 4 ha polí.

Celkem je při obci: 61·91 ha polí, 2·67 ha zahrad, 0·45 ha vinic a 0·3 ha pastvin.

Trati slovou: Ščerchy, Dlouhé, Kopce, Pod vinohrady.[1])

Rousinov Nový viz Nový Rousinov.

Rousinov Starý viz Starý Rousinov.

Sivice,

katastr. (7·09 km²) a polit. obec (obr. 101.), 11 km sz. Slavkova v dolině, obklopené pahorky nazvanými Nové a Staré hory, Nedbaly, Novosády, Oujezdy a Nová pole. Osadou protéká potok sivický; její části slovou: Krpily, Šebrov, Na dědině (je tu rybníček „Broďák"), Dolanský konec, Vrchní ulice, Hlinky, Na perku,[2]) Za brankou.

Domky „na Krpilech" souvisí s domky pozorskými. Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice; pouze několik má zahrádky. Stráně „Staré hory" směrem k Pozořicům jsou posázeny ovocnými stromy (dříve révou).

---

[1]) Odpověď zdejšího nadučitele Fr. Brýdy na dotazník Vlastivědy.

[2]) Dosud na něm znáti valy z 30leté války.

Před válkou 30letou bylo tu 38 domů[1]) s 976 m. polí a 77 m. vinic (v tratech: Stará hora, Štarcary a Nedbaly.) Po válce bylo r. 1656 31 domů osedlých s 860 m. polí a $39^6/_8$ m. vinic (ve „Staré hoře“ a „Štarcarech“); od r. 1657—1675 nově osazeny 4 domy s 21 m. polí a 3 opustly s 58 m. polí.

R. 1754[2]): 7 l., 16 $^1/_2$l., 14 $^1/_4$l., 13 domkářů bez polí, obec. dům, kovárna a pastuška; polí orných 948 m. $1^1/_2$ osminy, pastvin 4 m. $^3/_4$osminy, zahrad 12 m. $7^3/_4$ osminy, vinic 90 m. $4^1/_2$ osminy, luk po $84^1/_4$ vozu sena a $37^1/_2$ v. otavy.

R. 1790: 75 domů, 430 obyv.; r. 1900: 143 d., 791 obyv. katol. čes. mimo 2 Němce; r. 1910: 174 d., 880 obyv. katol. čes.

První zpráva o Sivicích je z r. 1317, kdy Kateřina, vdova po Tasovi z Lomnice, věnovala je s Blažejovicemi (v. t.) a jinými osadami klášteru sv. Anny na Starém Brně. Od té doby měly stejné osudy s Blažovicemi. Nynějším držitelem statku blažovského, k němuž Sivice náležely, je rod hrabat Mitrovských. (Obr. 102.)

R. 1750[3]) měla tu vrchnost: $11^4/_8$ m. polí a 1 m. zahrady (na místě starých vinohradů a pustého rybníčka), $1^2/_8$ m. vinic v trati „Nedbaly“, luk po 8 vozů sena a 6 v. otavy, lesa 304 m. „Ve vysoké hoře“ a „V Brodě“.

O robotách a dávkách vrchnosti v 18. stol. viz u Blažovic.

Víno ze svých vinohradů mohli Sivičtí po celý rok šenkovati.

Dle smlouvy z r. 1784 platili ročně výkupného z roboty 488 zl. 6 kr., dávali žita a ovsa po 20 mírách, 100 sáhů dříví v lese musili poraziti a řezati a 60 sáhů dříví na $1^1/_2$ míle dovážeti.

Platy za vícepráci polní, robotní platy od podruhův a domkářů, platy z domků nově vystavěných a z převodu statku byly tytéž jako u Blažovic.

Z nadace Dietrichštejnské, založené po smrti Františka hr. Dietrichštejna († 1850), uděluje vrchnost každých 6 let 400 K zdejším zchudlým nebo neštěstím postiženým rolníkům.

Vrchnost má tu polí 1·4386 ha, luk 0·4143 ha, lesa 165·6210 ha a hájovnu č. 70.

---

[1]) 19 l. po 46 m. (1 obecní s domem), 15 podsedníků s poli po 6 m., 4 kopáči s poli po 3 m. Dle lánského rejstříku.

[2]) Rektif. odd. 166, I., II.

[3]) Dom. fase č. $\frac{233}{I}$.

Obr. 101. Půdorys Sivic.

Sivice jsou přifařeny do Pozořic a patří sem též poštou. Faráři pozorskému dávali dle urb. fase z r. 1775 [1]) určitý desátek snopný: 74 mandelů pšenice, 148 žita a 74 ovsa; na vydržování kaplana 4 zl. ročně; koledy od usedlých po 3—6 kr.

Zvonice zděná postavena r. 1868 místo dřívější dřevěné. U silnice k Tvarožné je kamenný kříž slohu barokového z r. 1772 [2]).

Do r. 1888 chodili do školy pozorské. T. r. postavila obec „Na perku" 2třídní školu za 30.000 K; přístavba provedena r. 1913 za 28.000 K. Škola je nyní 3třídní s pobočkou.

První správce školy Rudolf Konečný (1888—1910) založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od r. 1910 Emanuel Papírník.

Obecní majetek: r. 1656 dům s lánem rolí (46 m.); r. 1754 obecní dům, kovárna,[3]) pastuška, polí $3^{4}/_{8}$ m., pastvin 4 m. $^{3}/_{4}$ osminy, z luk 1 vůz sena a $^{1}/_{2}$ v. otavy; nyní: škola, hostinec,[4]) zvonice, hasičské skladiště, pastuška, polí 2·7627 ha, lesa 1424 m²; ostatní les 100·05 ha a louky 3·5424 ha jsou majetkem singulárním.[5])

V obecním archivě jsou dvě privileje: německá z r. 1413, kterou vrchností uděleno Blažovským a Sivickým právo odúmrti a česká z r. 1617, kterou zdejší vrchnost rozdělila v Sivicích, dosavadních 10 lánů a 17 půllánů v 37 selských usedlostí a darovala jim les.

Před zrušením roboty spravoval obec rychtář, purkmistr a mladší; do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Celkem je při obci: 366·48 ha polí, 16·29 ha luk, 10·91 ha zahrad, 10·06 vinic, 10·42 ha pastvin, 277·98 ha lesa.

Trati; (polní) Vrchní a Dolní Krpile, Díly, Vysoudilky, Parygle,[6]) Hósnosy, Zungrovky, Štégle, Kousky, Klínky,

---

[1]) Urb. fase č. 56.

[2]) Nápis na kříži: „fIgVra haeC fVnData est a MartIno HVLa et Consorte sVa". — „Johan Burhal Resbars s IhLaVI Roku 1772."

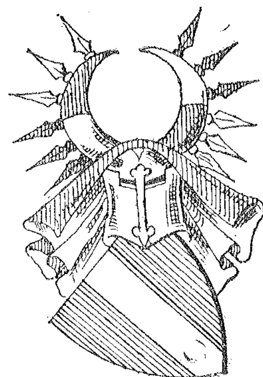
[3]) R. 1884 prodána kováři Frant. Polachovi.

[4]) Postaven r. 1906 za 40.000 K.

[5]) Užitek z nich rozdělují singularisté každoročně mezi sebe na 37 podílů, připsaných na čísla domů: č. 11, 16—18, 20, 101, 104, 30—32, 34, 35, 37, 125, 39, 41—43, 75, 47; 48 a 135 (po půl podílu); 49, 109, 151, 54—64, 123, 117.

[6]) Byla tu do r. 1862 obecní cihelna.

Desátkové hony, Rédy, Čtvrtky, Zajíčka, Hloušky, Nedbaly, Štarcary, Štarcarky, Újezdy, Nová pole, Staré a Nové hory, Široká, Dlouhá; (luční) Pastviska, V zihu, Obecnica, U louček; (lesní) Blažovsko, Nad dlouhýma, Na rovinách, V sádcích, U kapličky, U červené cesty, Jedloví, Žlíbek, Vlčí Žlíbek, V olšičkách, Štumperk. Přední baba, Stráň, V zakázaném, Dvořákův les; (vinohradní) Na Krpilech, Staré hory, Štarcary.

Obr. 102.
Znak hr. Mitrovských.

Četnické stanoviště převedeno odtud r. 1909 do Pozořic.

Spolky: potravní z r. 1897, Hospodářská besídka (s knihovnou) a hasičský spolek z r. 1903; sdružení venkovské omladiny z r. 1907.

Sivice patří ke kontribuč. záložně blažovské, jejíž správa je v Sivicích č. 58. — Obecní sýpka byla v čís. 94 a 95 „Na perku". „Na perku" nad školou je mlýn na koksový plyn.

V obci je soukromá cihelna a za osadou 2 kamenné lomy: panský na stavební kámen a singulární na silniční štěrk.

Na polích „V dílech" u erární silnice nalezeny památky z bitvy u Slavkova r. 1805 jako peníze, koule, přezky, ostruhy, knoflíky, střepiny granátů, též ruský ikon.

Pod domem č. 46 ve sklepě počíná podzemní chodba (nyní zazděná) se světničkami a s otvory na povrch a jde třemi směry: k Pozořicům, k „Perku" a k cihelně (k lesu).

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Crhova, Daňkova, Dvořáčkova, Kalábkova, Kousalova, Ondráčkova, Poláčkova, Skládaných, Smutných, Studýnkova.

Obec utrpěla: ohněm r. 1869 (51 domů a 16 stodol); cholerou 1832 († 27 lidí), 1836 († 16), 1849 († 25), 1866 († 54); pádem dobytka; 1810 (85 kusů), 1830 (60 kusů).[1]

---

[1]) Odpověď Seb. Párala, faráře pozorského, a Rud. Konečného, naducitele sivického na dotazník Vlastivědy.

Slavíkovice,

katastr. (5·05 km^2) a polit. obec, 4 km sev. Slavkova, 227 m nad mořem. Leží v údolí s obou stran potoka Rakovce při erární silnici a státní dráze (býv. sev. dráze cís. Ferdinanda).

Uprostřed osady na návsi jsou rolnické usedlosti, na obou pak koncích domkáři. Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice. U čís. 22. ještě je „žundr"; ostatní zrušeny přestavbou.

S počátku 17. stol. měly 44[1]) domů s 1845 m. dobrých polí. Po válce 30leté bylo r. 1656 jen 24 domů osedlých s 888 m. polí; od r. 1657—1675 12 domů nově osazeno se 627 m. polí a jeden opustl.

R. 1754 bylo 16 l., 14 $^1/_2$ l. (jeden z nich patřil mlynáři), 13 $^1/_4$ l., 7 domkářů bez polí, obec. hostinec a pastuška, 28 podruhů; polí orných, 1616 m. 1$^1/_4$ osminy a ladem ležících $^3/_8$ m., zahrad 9 m. 3$^3/_4$ osminy, pastvin 49$^4/_8$ m., luk po 61$^3/_8$ vozu sena a 20$^1/_4$ v. otavy. (Rekt. odd. č. 150.)

R. 1790: 52 domů, 452 obyv.; r. 1900: 122 d., 586 obyv. katol. čes. až na 17 Němců; r. 1910: 136 domů, 633 obyv. katol. čes. vyjma 14 N.

Již ve XIV. stol. byly rozděleny v několik dílů.

Vok z Holštýna věnoval odtud r. 1351 6 hřiven k záduší chrámu sv. Václava v Olomouci. Od Čeňka z Lipé přijal zde v léno Jindřich z Bludova 9 hřiven ročního platu. Když pak mu je Čeněk r. 1355 daroval, ponechal je věnem manželce své Blance. Jindřich z Lipé prodal tu r. 1366 s vůlí lenníka Ondřeje z Nechvalína 19 úročných lánů a mlýn Peškovi Štětinovi za 250 hř. Ten prodal vše r. 1376 i s polovicí lesa, jižto držel s Ješkem Kropáčem z Holštýna, Majnuši Němcovi z Mlékovic. Roku příštího Majnuš zapsal věnem manželce své Anežce ve Slavíkovicích jinak Loukovicích (Laukwicz) 7 hř. ročního platu a v Podbřežicích poplužní dvůr ve 150 hřivnách; zároveň od Ješka Kropáče přikoupil zde 6 úročných lánů. R. 1387 věnoval manželce své Anežce na zdejších činžovních lanech 15 hř. ročně a se svými syny Hanušem, farářem v Kvasicích, pak s Herešem

---

[1]) Jeden dvoulán (132 m.), jeden 1$^1/_2$l. (99 m.), jeden $^5/_4$l. (82$^4/_8$) (mimo to $^5/_4$ lán obecní bez domu), 13 l. po 66 m., jeden $^3/_4$l. (49$^4/_8$ m.), 7 $^1/_2$l. po 33 m., 16 $^1/_4$l. po 16$^4/_8$ m., 4 domkáři bez polí. Lánský rejstřík.

a Vzňatou zvýšil dotaci oltáře sv. Michala a Václava v klášteře pustiměřském, od jeho předků založenou.[1]) Synové Majnuše z Mlékovic jinak z Mejlic Vzňata a kněz Hanuš, kteřížto byli dílní bratří, se svolením markraběte Jošta spolčili se r. 1398 na všechny své statky a z poručení jeho, cožkoliv měl Hanuš ve Slavíkovicích, vloženo ve dsky Vzňatovi i dědicům jeho. Téhož roku Vzňata z Mejlic koupil od Bočka z Kunštátu jinak z Lestnice zdejší lán úročný a po 8 letech prodal Maršíkovi z Radovesic, komorníkovi markraběcímu, ves Slavíkovice, jak ji sám držel, s alodním dvorem, mlýnem a vším příslušenstvím kromě 2 lánů, z nichž jeden patřil farnímu kostelu v Rousinovci, druhý jeptiškám Králové kláštera na Starém Brně. Maršík pak přijal tu na spolek manželku svou Marketu s dětmi jejich a postoupil si navzájem statky se Vzňatou z Mejlic. Syn Maršíkův Jindřich prodal r. 1437 dědictví své ve Slavíkovicích Mendlíkovi z Greifenberku a manželce jeho Anně, kteří vzali tu na spolek Mikuláše Reichšmída z Brna. Spolek ten vložen do desk až po smrti Mendlíkově r. 1446. Mikuláš Reichšmíd vyskytuje se potom jako majitel Slavíkovic, od něhož je koupil Mikuláš Bystřice z Ojnic.[2]) Byli proto oba pohnáni k soudu r. 1448 od Jeronýma z Pivína ze 300 hř. gr. stř. Reichšmída žaloval, že mu slíbil ves Slavíkovice s jejím příslušenstvím mimo jiné zemským během prodati a ubezpečiv jej o tom slibem svým, nezdržel toho. Mikuláše z Ojnic žaloval, že mu odkoupil vsi Slavíkovic s jejím příslušenstvím, kterou Reichšmíd jemu prve slíbil prodati, a on věda to, nechce mu ji v témž trhu prodati, jak ji sám koupil. Výsledek těchto půhonů není udán. Ze zemských desk však dovídáme se, že po Mikuláši z Ojnic držel zdejší ves tchán Jeronýmův Čeněk z Myslíkovic jinak z Nezetic s manželkou svou Annou, která po smrti Čeňkově zapsala tu zeti svému Jeronýmovi z Pivína $8^1/_2$ kopy gr. ročního platu. Ten spolčil se na to s manželkou svou Martou z Myslíkovic jinak z Nezetic, od nížto již dříve byl přijat na společenství všeho, co ve Slavíkovicích,

---

[1]) Věnovali k tomu účelu $1^1/_2$ hř. stálého ročního platu ze svých dědičných statků ve Slavíkovicích a mimo to $3^1/_2$ hř. platu, jejž odváděl jim ze $3^1/_2$ lánu zdejšího jejich poddaný Martlín. Tehdejší oltářník pustiměřský Václav přikoupil od nich ze svých peněz ještě hřivnu ročního platu v této vsi za 10 hř. gr. pražs.

[2]) Kup tento ohlášen zemskému hejtmanu r. 1459, ve dsky vložen r. 1464.

Nezeticích, Syrovicích i jinde měla. Když pak matka Martina na vše, co kde měla, zejména ve Slavíkovicích a Nezeticích přijala na spolek své vnuky a vnučky, Marta opověděla proti tomu za sebe a bratra svého Zachariáše, že jakožto nedílní na tyto statky právo mají. Spolku tomu odporovala také Dorota z Myslíkovic.[1] Marta sama ještě r. 1466 odpor svůj obnovila a ve dsky vložila. R. 1481 Anežka, dcera Jeronýma z Pivína, a syn jeho Václav z Pivína s manželkou svou Anežkou postoupili si navzájem své statky ve Slavíkovicích, Otnicích a Syrovicích. Václavovi z Pivína daroval dědičně král Vladislav r. 1491 (ve dsky vloženo r. 1497) všechno právo, které naň jako markraběte moravského připadlo po smrti Marty, matky Václavovy, ke vsi Slavíkovicům, k jednomu dílu v Syrovicích a k pusté vísce Nezeticům. Václav v závěti své z r. 1504 (ve dsky vložena r. 1508) poručil Slavíkovice svému strýci Hynkovi z Popůvek a na Pozořicích,[2] jenž připojil je k panství pozorskému (v. t.).[3]

O dávkách a robotách v 18. stol. viz u Pozořic.

Obec směla tehdy ve svém hostinci do vůle vrchnosti šenkovati po celý rok cizí víno za plat 15 kr. z každého vědra. Kromě kopanin ve zdejším hájemství za plat 3 kr. ze strychu (= 135□⁰) užívali též kopanin v hájemství jezerském, hostěnském, olšanském, šumickém i na Březině. Ze zdejší jatky, pokud byla osazena, dávali 20 liber loje přepuštěného.

Býval zde svob. dvůr, jejž s počátku 18. stol. držel Řehoř Ignác svob. p. z Košína. Syn jeho Václav František Karel, kanovník olomoucký, prodal jej po smrti otcově obci slavíkovské dle

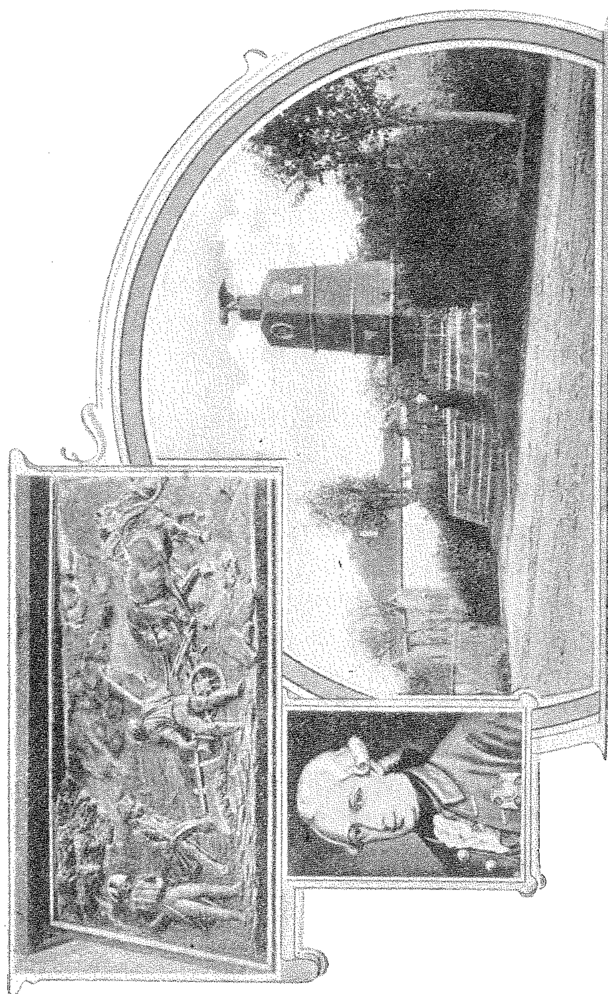
---

[1]) Ve dsky vloženo vše r. 1464.

[2]) Kapitula brněnská měla od Hynka z Popůvek list správní na ves Slavíkovice. I byla pohnána k soudu r. 1524 od Jana Kuny z Kunštátu, hejtmana mor., ze 2000 zl. uh., že mu tohoto listu správního ku potřebě jeho položiti nechce, jakož i že list ten přijala proti zřízení zemskému a té vsi mu postoupiti nedbá. Mimosoudně však se porovnali.

Ještě r. 1535 Oldřich Přepyský z Rychmburku na místě manželky své Markety z Popůvek žaloval kapitulu z 1000 kop gr., že drží ves S. s příslušenstvím v zástavě od Hynka z Popůvek, otce Marketina, na kteréžto vsi táž Marketa výplatu má. Zatím Marketa umřela i sešlo z půhonu.

[3]) C. D. M. XI. 376; Z. d. O. tisk I. 236; Z. d. B. tisk III. 95, 96; IV. 458; VI. 283, 491, 511; VII. 544; VIII. 147, 214, 363, 364, 425; XII. 241, 429; XIII. 147, 157, 178—180, 183, 184, 200; XIV. 146; orig. XI. 16; XIII. 9; XIV. 3; Kn. půh. tisk. 497; Kn. půh. B. orig. XIII. 143, 146, 152, 161—162; XV. 271.

Obr. 103. Pomník u nádraží N. Rousínov-Slavíkovice.

smlouvy ze dne 16./5. 1716[1]) za 520 zl. Náleželo k němu 60 m. polí a z louky sklidilo se sena a otavy celkem 2 fůry.

Ze stavení uděláno zprvu 7 chalup, později na místě dvoru postaveno 15 domků (čís. 34—48). Obec propůjčovala je zdejším vysloužilým vojínům za 2 zl. ročně.

R. 1878 zničeny všechny domky požárem i prodala obec jejich zbytky s povolením zem. výboru těm, kteří je před požárem obývali.

Mlýn se tu připomíná již r. 1366. R. 1656 patřil k němu $^{1}/_{2}$lán role (33 m.) a 30 m. pole poplatného. Držel jej tehdy Jan Malý po Ondrovi Blatném.[2])

V obci je kaple sv. Jana Nepom., patrona obce; je v ní socha jeho z r. 1728. Zvonek ve vížce dal ulíti r. 1723 měšťan novorousinovský Jiřík Křivánek u brněnského zvonaře Zikmunda Kerkra. Farář starorousinovský dostával odtud od r. 1770 po 24 kopách (= 15$^{2}/_{8}$ m.) pšenice a ovsa (za dovoz snopného desátku platil 2 zl. ročně); koledy asi 9 zl. a 2$^{4}/_{8}$ m vařiva.

Do r. 1886 byly S. přiškoleny do St. Rousinova.[3]) V l. 1885—86 postavila si obec školu 2třídní, na níž působil jako nadučitel od počátku až do r. 1915 Karel Kalina. Od r. 1917 Jan Bagar.

Obecní majetek; r. 1656 $^{5}/_{4}$ lán (= 82$^{4}/_{8}$ m); r. 1776: hostinec, pastuška, 7 chalup na místě bývalého svob. dvoru košínského, polí 85$^{4}/_{8}$ m., pastvin 49$^{4}/_{8}$ m. (užívali jich usedlí). luk po 7$^{1}/_{2}$ vozu sena a 3 vozy otavy; nyní: škola, hostinec, chudobinec, 16.301·46 K jmění movitého a 6·9 ha polí. Celkem je při vsi: 468·12 ha polí, 10·43 ha luk, 6·4 ha zahrad.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů.

Trati se jmenují: Díly, Šejby, Loutna, Zadní díly, Auštoty, Fürhapy, Žebraky, Padělky, Vozygrunty, Třičtvrtníky, Podhájky

---

[1]) Originál je v obecním archivu.

[2]) R. 1710 mlynář Jan Malý měl spor s obcí o pole, z něhož ona neprávem platu po něm požadovala. Porovnali se t. r. tím, že obec podržela pole, za to však postoupila mlynáři skoupený nápad od Pavla Křivánka a Matěje Kraseckého po 112 zl. 6 gr. a přidala ještě 10 m. rži a 20 m. ovsa. (Originál narovnání v obecním archivu). — R. 1754 mlynář Karel Malý přikoupil 9 m. 7$^{1}/_{2}$ osminy luk řečených „Šejby“.

[3]) Před r. 1850 dostával odtud rektor starorousinovský 13 m. žita, 6 m. pšenice, 76 zl., sobotálesu $^{1}/_{4}$letně 21 kr. stř., koledy od láníka 8 vajec.

Naturální dávky vykoupeny obnosem 450 zl.

(Podhajčí), Hajky, Nadhajčí, Nivky, Louny, Močidla, Štěrky, Pastviska.

Poštou patří do N. Rousinova.

Spolky: Potravní, Odbor nár. jednoty pro jz. Moravu, Raiffeisenka, Sokol a Místní spolek pro pojišťování dobytka.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Leznařova, Matouškova, Skřivánkova, Šlimarova, Tomanova, Trnkova, Trněných.

Obec trpěla požárem: r. 1852 (8 domů), r. 1853 (17 domů), r. 1878 (15 domů).[1])

V obvodu obce je stanice státní dráhy (býv. sev. dráha cís. Ferdinanda) a při ní pomník na místě, kde císař Josef II. jeda r. 1769 z Brna do Olomouce pluhu rolníka Antonína Trnky ze Slavíkovic se chopil a několik brázd vyoral, aby dal na jevo jak si váží stavu rolnického. Pomník ten postavili stavové moravští r. 1835. (Obr. 103.)

Starý Rousinov,[2])

druhdy Rousinovec, něm. Alt-Raußnitz, katastr. (2.86 km^2) a polit. obec, 235 m nad mořem, 4 km severně Slavkova (obr. 104.). Leží na svahu při okresní silnici a protéká jím potok Rakovec. U čís. 7. dosud se uchoval žundr.

Před válkou 30letou měl 25 domů s 888 m polí.

Po válce bylo zde r. 1656 19 domů osedlých[3]); od r. 1657—1675 4 domy (lány) nově osazeny a 1 domek bez polí opustl. Starý pustý 1 domek bez polí. (Lánský rejstřík.)

R. 1752: 8 l., 12 $\frac{1}{2}$ l., 1 $\frac{1}{4}$ l., 3 podsedky, 8 domkářů, 2 mlýny[4]), obecní hostinec a pastuška; polí 975 $\frac{6}{8}$ m., pastvin

---

[1]) Odpověď K. Kaliny, naďučitele, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Psalo se: r. 1331 Rausniz, 1398 Antiqua Raussans, 1406 Russynowecz.

[3]) 6 lánů po 64 m., 5 půllánů po 32 m. (jeden z nich byl obecní [druhdy lán], jeden náležel svob. mlýnu Pavla Odrážky), 4 čtvrtlány po 16 m., 3 podsedky s poli po 8 m. a 1 domek bez polí.

[4]) Větší Petra Hanáka (o 2 kolech moučných a 1 stupním), menší Jiřího Rychnovského (o 1 kole moučném).

31 m., zahrad 22 m., luk po 31 ½ vozu sena a 1 ½ vozu otavy [1]); r. 1790: 45 domů, 286 obyv.; r. 1900: 77 d., 362 obyv. katol. čes.; r. 1910; 106 d., 546 obyv. čes. katol. až na 1 evandělíka reform.

Dějiny. R. 1331 král Jan zřídil při kapitule sv. Petra v Brně hodnost děkanskou a věnoval k tomu účelu příjmy fary starorousinovské, jejíž podací právo dosud přísluší kapitule. Nejspíše právem zástavním postoupila kapitula r. 1417 statek R. městu Brnu za 900 hř. R. 1463 držel R. kancléř biskupa olomouckého Jakub z Jemnice. Na jeho žádost udělil t. r. biskup olom. Protasius s kapitulou brněnskou Rousinovským právo odúmrti. R. 1553 probošt kapitulní Mikuláš Chyba z Kovačova koupil za 500 zl. od Jana Plesnicara z Plzence [2]) zdejší dvůr se 3 lány rolí a loukami. Téhož Plesnicara dožadovala se u soudu kapitula brněnská r. 1569 o listovní svědectví stran lánu rolí, louky a jiných kousků polí, k nimžto Jan z Kounic jisté právo si tu osoboval a od něho při prodeji zmíněného dvoru před svědky upustil. [3]) R. 1572 probošt Jan Grodecký z Grodu s bratrem Václavem, děkanem kapitulním, darovali odtud 3 lány (kromě značného kapitálu a jiných statků nemovitých) jesuitům brněnským.

Děkanská hodnost při kapitule, r. 1502 králem Vladislavem potvrzená, obnovena r. 1566 biskupem olom. Vilémem Prusinovským a r. 1602 19./10. zřízeno stálé děkanství při kapitule brněnské s náležitými povinnostmi a příjmy. Kardinál olom. František z Dietrichštejna ustanovil r. 1610, aby kapitulní děkan byl prvním po proboštovi, i aby mu patřilo obročí v R. s tamějšími poplatky s podacím právem a polovici vinného šenku [4]), jakož i díl příjmů v Komárově.

V době, kdy stavové moravští přes odpor Žerotínův připojili se k povstání českému a pro správu země zvolili 30člennné direktorium, Bedřich Kounic i na místě bratra Lva Viléma žádal

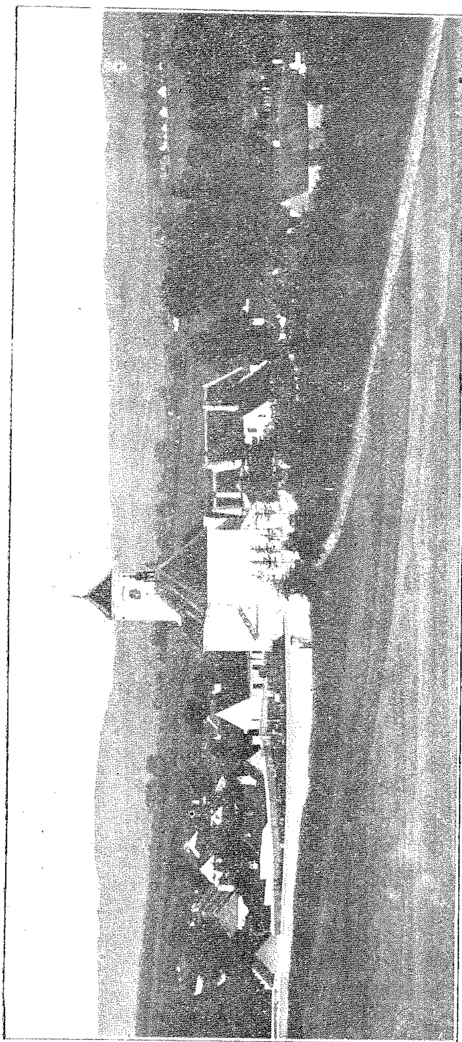
---

[1]) Rekt. odd. 164.

[2]) Měl dvůr na předměstí brněnském za tišnovskou branou.

[3]) Nicméně synovec Jana z Kounic Oldřich osoboval si tu r. 1567 právo na roli a louku kapitulního poddaného Jana Dvořáka a pobral mu posečené seno i oves ve snopech. Kapitula žalovala jej proto r. 1569 ze 4000 kop gr. Pro úmrtí Oldřichovo nedošlo k soudnímu projednání.

[4]) Druhá polovice vinného šenku, šenk pivný, robota, ustanovení rychtáře, dozor nad sirotky a jiná práva měla zůstati při kapitule.

Obr. 104. Pohled na Starý Rousinov.

jich o náhradu za škody, způsobené vpádem nepřátelským na statku slavkovském. I obdržel 16./7. 1620 od komise, ku prodeji statků duchovních zřízené, zabavené statky duchovní oboje Vážany (u Slavkova a N. Rousinova), Velešovice, Starý Rousinovec a Komořany za doplatek 14.000 zl., o nějž zmíněné statky učiněnou škodu převyšovaly. Držel je do 16./1. 1621. Na to opět připadl Rousinov kapitule brněnské a náležel ke kapitulnímu panství podolskému.[1])

O robotách a dávkách vrchnosti v 18. století viz u Prace.

Starý kostel i s farou zničen 9. června 1715 ohněm, založeným ve farní stodole. Teprve dne 9. května 1718 položen základní kámen k novému (nynějšímu) kostelu, jehož stavba úplně dokončena r. 1732. Stavbu provedl Petr Julietti, stavitelský mistr ze Slavkova, rodem Ital (z vévodství milánského).

Farní kostel sv. Václava stojí na mírném návrší.

Má 5 oltářů: hlavní [2]) sv. Václava, vedlejší: Božského srdce Páně,[3]) sv. Jana Nepom., P. Marie Častochovské a pod kůrem P. Marie Lurdské.

Pod kostelem jsou 2 krypty.

Na věži byly do r. 1917 4 zvony;

* I. „Sv. Barbora“ (25 q) z r. 1753 — se 4 reliefy [4]) a nápisy pod nimi i na obrubě zvonu.

---

[1]) Prameny: Volný, Kirchl. Top. II., 1. str. 32 a násl.; C. D. M. VI 331; Z. d. B. tisk. VIII. 363; Kn. půh. orig. XXV. 381—382; Dr. Šujan, Dějepis Brna str. 187, 198; K. Lechner, Lehensgerichtsbücher 114; archiv jaroměřický (nyní uložený v zem. archivu v Brně).

[2]) Zjednán r. 1915 i s oltářním obrazem u bratří Bušků v Čechách.

[3]) Dříve P. Marie Růžencové s obrazem od brněn. malíře Ant. Hübnera z r. 1844.

[4]) 1. „Bouře na moři“ — Domine, salva nos, perimus. S. Mathiae 8. capite.

2. „Sv. Barbora“ — Ora S. VIrgo Barbara Vt feLIX sIt nobIs eXpIrantIbVs DIes VLtIMA atqVe hora.

3. „Skupina kalvarská“ — Clamans voce magna exspiravit. Marci 15. capite.

4. „P. Maria s Ježiškem“ — Beatae VIrgInIs sCapVLarIa IpsIVs RosarIa pIIs FratrIbVs In agone, qVae Vere sVnt reMeDIa saLVtarIa.

Na horní obrubě: HonorI et VeneratIonI In CrVCe ChrIstI eXpIrantIs PaLLhon ParoChVs Vetero-RaVsnICensIs Me feCIt; trahIte fIet sonVs.

Na dolní obrubě: Balthasar Froelinger in Brünn hat mich gossen.

II. „Sv. Václav“ (11 q) z r. 1715 s reliefy (sv. Václav s andělem, sv. Florián, Skupina kalvarská, andílci s věnci kolem celého zvonu) a s nápisy.[1])

* III. „Vzkříšení páně“ [2]) (11 q) z r. 1813.

* IV. „Umíráček“ [3]).

Kostel byl vyloupen r. 1776 (ukradeny: stříbrný kalich, stříbrná monstrance a nejlepší roucha); r. 1807 utrpěl opět požárem. Shořelá báně věžní se již nestavěla a zděná část věže pokryta střechou.

Vlastní jmění kostela koncem r. 1913: 3.222 K 81 h;[4]) zádušní movité 12.862 K 64 h.

V obci je kaple sv. Floriána;[5]) ve farnosti ještě filiální kostel sv. Barbory ve Velešovicích, kaple Narození P. Marie v Čechyni a kaple sv. Jana Nepom. ve Slavíkovicích a Velešovicích.

Na zdejším hřbitově pochovávají též z Čechyně a Slavíkovic.

Podací právo fary připomíná se po prvé r. 1331.

---

[1]) Na horní obrubě: EDo sonos pro gLorIa DeI et DIVI VenCesLaI honore; uprostřed: Hae campanae tres fusae sunt sub praeposito Collegiatae ecclesiae Brunensis in monte Ss. Petri Rmo ac Illmo D. D. Joanne Mathia, R. J. Comite a Turri et Valle Saxina, canonico Olomucensi et patrono, Francisco Xaverio Leffler, decano et canonico ibidem, parocho loci Francisco Godefrido Spicelio MDCCXV.

Na dolní obrubě: Brune, die XVI. Octobris Sigismundus Kercker fecit. — Na věncích kolem zvonu: Dat percussa sonum — prope et procul — dat undique sonum — convocat omnes — errantes revocat — fulmina pellit — quid moles, si non moves.

[2]) Lid mu říkal „Maria“ dle býv. zvonu z r. 1715. — Měl nápis: Zur Ehre Gottes leute ich, die Fromen berufe ich, die Toden beweine ich., Cl. Stecher in Brünn gossen mich. — W roku 1807 oheň mne zkazyl, w roku 1813 pod správou V. P. faráře Ambrosa Rohoržka a farních dobrodinců zas sem obžil a volám lid nábožný ku vzkříšení Páně.

[3]) Nápis: Ulitý léta Páně 1837. — Blahoslavení, kteří v Pánu umírají. Zjev. sv. Jana 14, 13.

[4]) R. 1406 měl kostel lán ve Slavíkovicích (Z. d. B. tisk. VIII, 363.); r. 1652 náleželo mu 20 kostelních krav (5 ve St. Rousinově, z nichž 2 na faře, 9 ve Slavíkovicích a 6 v Čechyni, z nich 2 u obce.) Od r. 1653 platilo se z odstavených telátek, podobně jako z krav, ročně 12 gr. bílých.

[5]) Se starobylým obrazem tohoto světce. Na podstavci oltáříčka je dvouhlavý orel (nad hlavou má letopočet 1731, na prsou C VI (= Carolus VI.).

R. 1398 byl tu farářem Alšík,[1]) r. 1513 Petr, r. 1567 David,[2]) r. 1571 Matěj,[3]) 1589 Ondřej,[4]) r. 1594 Martin Vojt.

Z pozdějších farářů déle působili:

Ondřej Moller (asi v l. 1626—1648); Matěj Kostka (1652—1661), založil pamětní knihu farní, stal se kanovníkem brněnským; Jan Geller (1666—1674); Frant. Spiceli (1697—1721) postavil hlavně svým nákladem faru, zasloužil se o nový kostel, podobně jako jeho nástupci Frant. Langfort (—1727) a Frant. Pallhon (— 1763); Ignác Möller (1775—1796), místoděkan slavkovský; Aurelius Polko, býv. augustinián (—1812); Josef Julínek (1816 – 1824); Ant. Vaněk (1832—1844); Jakub Procházka (—1859); Mořic Dohnal (– 1878); Mořic Kuda (—1895); František Augustin (—1905); Tomáš Rábl (—1912). Od t. r. Jan Raus.

Ke St. Rousinovu náležela do r. 1696 farnost novorousinovská. Po válce 30leté byly spravovány odtud Komořany do r. 1658, farnost vážanská (u Rousinova) od r. 1652— asi 1660, dražovská od r. 1652—1674.

R. 1708 měl farář zahradu u fary a část chmelnice za osadou; desátku snopného: celkem 60 kop[5]) 8 snopů pšenice, 26 kop žita a 40 kop 8 snopů ovsa; desátku sypaného: 17 m. pšenice, 30 m. žita a 47 m. ovsa.[6]) — Nyní má farské obročí jmění movitého 34.040 K, nemovitého 76 a 7 m².

---

[1]) C. D. Mor. XII. 442.

[2]) Biskup Prusinovský psal t. r. úředníku vyškovskému, jakmile farář David z Kremže domů přijede, by mu naporučil do Kroměříže neb Olomouce se dostaviti; neučiní-li tak, měl jej ve Vyškově uvězniti. (Kníže-arcib. archiv v Kroměříži, kop. 8, fol. 63.)

[3]) Žaloval t. r. Gedeona Kotvrdovského z Olešničky a na dvoře v Habrovanech, že jej v bytě faráře vážanského okrvavil, a jemu, když šel na jarmark do Vyškova, v bráně města vyhrožoval. (Kn. půh. B., orig. XXVI., 215—216.)

[4]) Biskup Stanislav Pavlovský poručil kapitule brněnské, aby mu dávala ze vsi Velešovic po mtu (= 32 m.) žita a ovsa a kopu kaprů, ježto příjmy obroční byly tehdy skrovny.

[5]) Kopa počítána za 64 snopů.

[6]) R. 1672, kdy ještě sem příslušela farnost novorousinovská a dražovská, měl farář: z N. Rousinova ročně 40 zl. a z každé várky ½ vědra piva z Velešovic po 30 m. žita a ovsa, z ostatních osad celkem 60 kop žita, 56¾ kopy pšenice a 81¾ kopy ovsa.

Býv. fara shořela r. 1715. Než-li postavili novou, bydlil farář po 5 let v N. Rousinově, kdež sloužil ve všední dny mši sv., v neděle a svátky ve Velešovicích.

Matriky počínají r. 1661. — Farní ústav chudinský měl koncem r. 1913: 3.975 K 40 h.

V celé farnosti bylo koncem r. 1910: 2.720 katolíků a 1 helvet.

Školství. Do zdejší školy chodívaly též děti z Čechyně do r. 1812, z Velešovic do r. 1829, kdy zřízena tam škola exkurrendní, a do r. 1886 ze Slavíkovic.

Dle porovnání z r. 1652 měl zdejší rektor ročně: ze St. Rousinova 2 m. žita a 1 m. ovsa, z ostatních dědin po 2 m. žita, od každého usedlého groš český. R. 1766: od přifař. obcí úhrnem 23 zl. 24 kr., žita 11 m., ze 3 dědin od každého sedláka po snopu pšenice, ve výroční svátky a na hody po koláči, od zápisu do křestní a úmrtní matriky po 3 kr., do oddací po 3—7 kr., festiválu ve svátky výroční a mariánské 6 kr., za zpívání pašijí na květnou neděli 45 kr., od škol. dětí týdně po 1 kr. (když se učily znáti slova) a 1 kr. 2 denáry (když se učily psáti a počítati), mimo to středales a ¼ ročně pecen chleba; o vánoční koledě od každého souseda 1 kr. neb 3 denáry, na Tři krále stravu a 3 denáry, od zápisu k velikonoční sv. zpovědi a za vybírání cedulek zpovědních po 2 vejcích; na sv. Blažeje a sv. Řehoře chodil s dětmi „po kantaci"; z pohřbu: třetinu štoly.

Škola stojí už od r. 1720 na témže místě; nynější postavena r. 1833. — R. 1874 rozšířena na 2třídní (dosti rozsáhlá učírna upravena tehdy na 2 třídy), r. 1886 opět ztenčena na jednotřídní; r. 1911 zřízena pobočka při zdejší škole a umístněna v č. 103. Nyní je škola dvoutřídní.

První známý správce školy Michal Vitouch připomíná se r. 1732.[1])

Pozdější správcové školy; Antonín Roskolník (1760—1767); Jan Jiří Fuchs (—1780); Václav Fuchs (—1820), syn předešlého;

[1]) V opise pamětní listiny, vložené t. r. do báně věžní. — Není tedy správný zápis v pamětní knize školní, že v l. 1720—1760 byl zde správcem školy Jan Vitouch.

František Fuchs (—1869), syn předešlého; Josef Fuchs (—1889), syn předešlého; Jindřich Toman (1890—1903). Od t. r. Josef Lukášek.

Obecní majetek. Před válkou 30letou dům s lánem rolí, po válce jen půllán s 32 m.; r. 1775: obecní hostinec a pastuška, polí $42^6/_8$ m (z nichžto $24^4/_8$ m. užívali usedlí), pastvin 31 m., luk po 2 vozy sena a 1 vůz otavy; nyní: 12·79 ha polí, 0·8 ha luk, 0·17 ha zahrad, 9·55 ha pastvin.

Obr. 105. JUDr. Eduard Špatinka.

Celkem je při obci: 254·96 ha polí, 2·11 ha luk, 7 ha zahrad, 0·02 ha vinic, 10·85 ha pastvin.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 8 výborů.

Ze starostů déle působili: Dominik Špatinka (1853—1859), zdejší mlynář, národní pracovník již z r. 1848; byl činným v komisi vyvazovací po r. 1850 a čilým rádcem svých krajanů u věcech hospodářských i občanských; Tomáš Skřivánek (1863—1869); Jan Kalvoda (—1880); Antonín Skřivánek (—1889); Matouš Horák (—1895); Dominik Schüller (—1904); Josef Skřivánek (—1919).

Trati: Kolíbky, Studýnky, Štanflese, Plácky, Litně, Loučky, Louky, Mezilouky, Nadlouky, Ploštiny, Hájky, Hujdokry, Krátké, Hadlesy (býv. les), Vinohrádky, Akrdle, Šebky a j.

Spolky: Čtenářský s knihovnou, Raiffeisenka, Všeodborové sdružení křesť. dělnictva, Orel.

Poštou a telegrafem přísluší obec do N. Rousinova.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny: Englova, Horákova, Hülkova, Kalvodova, Schüllerova.

V obvodu obce jsou dva mlýny: parní a vodní (na rybníčku o trojím složení), dvě parní pily, 2 cihelny: parní a kruhovka a 2 strojírny na hospodářské a benzinové stroje.

Ve St. Rousinově narodil se dne 3. ledna 1838 JUDr. Eduard Špatinka (obr. 105.), advokát v Mor. Budějovicích, vysoce zasloužilý o národní probuzení tohoto města[1]), o dosažení české většiny v obec. zástupitelstvu, o vybudování škol obecných i měšťanských a národního domu. Měl platnou účast v „Budivoji“, v záložně, v Sokole, v ženském spolku Elišky Krásnohorské, ve spolku okrašlovacím a v uspořádání výstavy národopisné r. 1894. Zemřel 20. května 1898.

Obec utrpěla požárem: r. 1715 (shořel kostel i fara); r. 1807 a 1857 (vyhořela větší část osady); krupobitím a průtrží mračen r. 1891.

Za války švédské měla vrchnost škody za 2172 zl., osada značně utrpěla válkou francouzskou r. 1805.

Šaratice,

od osobního Žirata (Žerata[2]), katastr. (s Kavriánovem) 8·18 km^2 a polit. městečko (obr. 106. a 107.), 8 km jz. Slavkova, 200 m nad mořem. Leží v rovině po levém břehu Litavy při okresní silnici, vedoucí ze Slavkova do Těšan. Domy stojí těsně vedle sebe, průčelím do ulice. U domu č. 5, 7, a 13 ještě jsou „žundry“ a před většinou zahrádky.

---

[1]) V l. 1866—1868 společně tu pracoval na národním probuzení se svým přítelem Václavem Kosmákem, zdejším kaplanem, jenž ho vzpomíná v románu „Eugenii“ pod jménem Dr. Hudec. Viz Hlídka roč. XXXII. str. 93—94.

[2]) Psalo se: 1209 Zyretitz, 1237 Siretitz, 1270 Scheroticz, 1287 Sheratiz, 1298 Saraticz.

Před válkou 30ti letou bylo tu 50 domů, z nichž po válce 31[1]) bylo osedlých s 1194 m. polí; rolí pustých zůstávalo 148 m. a vinic $78^6/_8$ m. V letech 1657—1672 5 domů nově osazeno a 1 zpustl. R. 1756 bylo pořád ještě 50 usedlých (z těch 45 rolníků), polí orných $1497^6/_8$ m., zahrad $14^4/_8$ m, luk po 42 vozy sena a $10^1/_2$ vozu otavy; pastvin (obecních) $23^4/_8$ m. Mimo to bylo při obci 174 m. pastvin, jichž Šaratičtí užívali s vrchností a se Zbejšovskými (každý po 58 m.[2]).

R. 1790: 68 domů, 417 obyv.; r. 1900: 131 d., 616 obyv. Čechů (562 katol. a 54 evanď.); r. 1910: 146 d., 693 obyv. (692 Čechů a 1 Němec, 633 katol. a 60 evanď.)

Jako statek kláštera zábrdovského, jejž založil Lev z Klobouk (obr. 108.), byly Šaratice potvrzeny r. 1235 papežem Innocencem III. a r. 1237 papežem Řehořem IX[3]). R. 1235 markrabě Přemysl osvobodil všechny statky klášterní se všemi poddanými ode všech břemen zemských a vyňal je z práva zemského. Když pak r. 1298 král Václav II. povýšil klášterní ves Klobouky na městys, dovolil mu říditi se při soudě právem měnínským, jež bylo velmi přísné a soudu klobuckému podřídil 10 vsí klášterních (mezi nimi Šaratice a Zbejšov). R. 1314 král Jan udělil poddaným klášterním jmenovitě Šaraticům svobody dle městského práva olomouckého.[4])

S počátku válek husitských král Zikmund zastavil statky klášterní; r. 1422 sice zástavu zrušil, ale bez výsledku. Nad to klášter sám byl r. 1423 od Husitů zbořen a spálen. Teprve opatovi Matěji (1441—1450), jenž vynikal zvláštní výmluvností a obratností ve vyjednávání, podařilo se odcizené statky klášterní zpět získati i klášter sám znovu postaviti.[4]) Při klášteře zůstaly Š. až

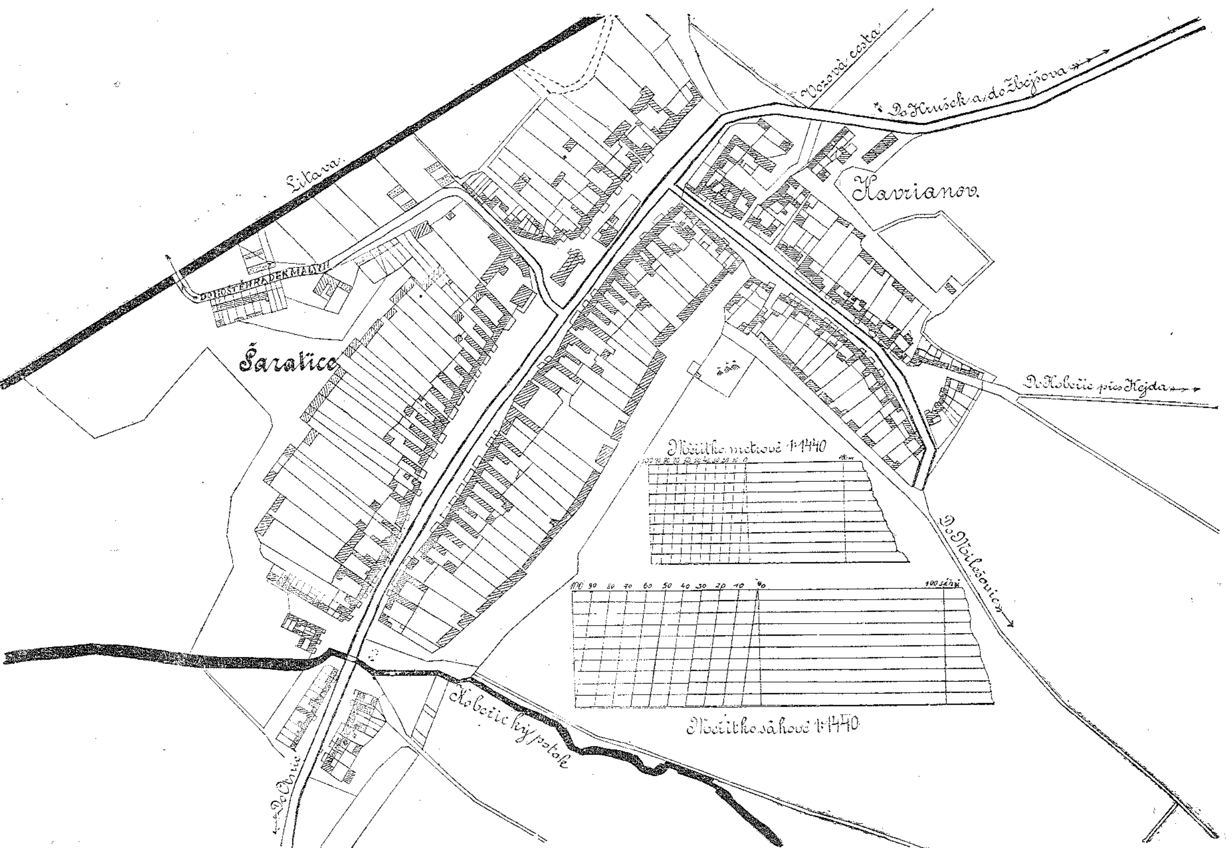
[1]) Jeden dvoulán po 128 m., jeden $1^1/_2$ lán po 89 m., dva $^5/_4$ lány po 69—76 m., 4 lány po 60—69 m. (kromě obecního po 60 m), jeden $^3/_4$ lán po 31 m., 11 půllánů po 28—33 m., 10 čtvrtlánů po 14—15 m., 1 dům bez polí. Pusté byly 1 lán, dva $^1/_2$ lány, jeden $^1/_4$ lán, 1 podsedek s poli, 11 podsedků a 3 staré pustiny bez polí. (Lánský rejstřík.)

[2]) Rekt. odd. 145/II.

[3]) C. D. M. II. č. 46 a č. 285. Gustav Friedrich v Codex dipl. et epist. regni Bohem. tom II. č. 364 a č. 363 pokládá za podezřelé listiny v C. D. M. II č. 48 a č. 49, jimiž král Přemysl Otakar I. potvrdil r. 1210 a r. 1211 založení kláštera zábrdovského a statky mu věnované, jakož i výsady od bratra jeho markraběte Vladislava klášteru udělené.

[4]) C. D. M. II. č. 262, V. č. 95. (str. 97), VI. 79.

[5]) Annales monasterii zabrdov. fol. 13, 15—18, 32—33.

Obr. 106. Půdorys Šaratic.

do jeho zrušení dne 24. července 1784, kdy se Zbejšovem a ostatním zbožím klášterním zabaveny pro náboženský fond.

Bývalé statky klášterní koupil v dražbě r. 1830 (intab. 1833) od nábož. fondu i patronatním právem František Xav. hrabě z Dietrichštejna a Pruskova za 220.000 zl. Věnovací listinou z r. 1843 (intab. 1844) postoupil je do společnosti s ostatními svými statky svým dcerám Marii, Antonii a Teresii; vyhradil si však na statcích býv. kláštera zábrdovského 40.000 zl. k volnému použití.

Dle smlouvy z r. 1850 (intab. 1851) statek býv. kláštera zábrdovského s boskovským a statkem Hradiskem připadl sestrám Marii z Dietrichštejna a Teresii provdané hraběnce z Mensdorfu-Pouilly, jížto Marie postoupila r. 1854 svůj díl za ročních 8000 zl. Teresie zemřela r. 1856 a dědil po ní její manžel Alfons, jenž r. 1874 prodal býv. panství zábrdovské Vincenci hraběti z Bubna a Litic, po jehož smrti r. 1888 zdědil je syn jeho Karel a r. 1896 prodal bez závazku patronátního firmě E. Čermák a spol. v Brně[1]).

Klášter zábrdovský měl v Š. r. 1750 dvůr[2]) a hospodu s $^1/_2$lánem rolí; platilo se z ní 280 zl. ročně.

Poddaní Š. a Zbejšovští (rolníci) robotovali[3]) po $^3/_4$ roku 3 dni týdně a sice láníci se 4 koni, $^3/_4$láník (byl jeden) se 2 koni a ještě s 1 osobou pěšky, $^1/_2$láníci s 2 koni a $^1/_4$láníci s 1 osobou pěšky. Domkaři týdně 1 den s 1 osobou pěšky.

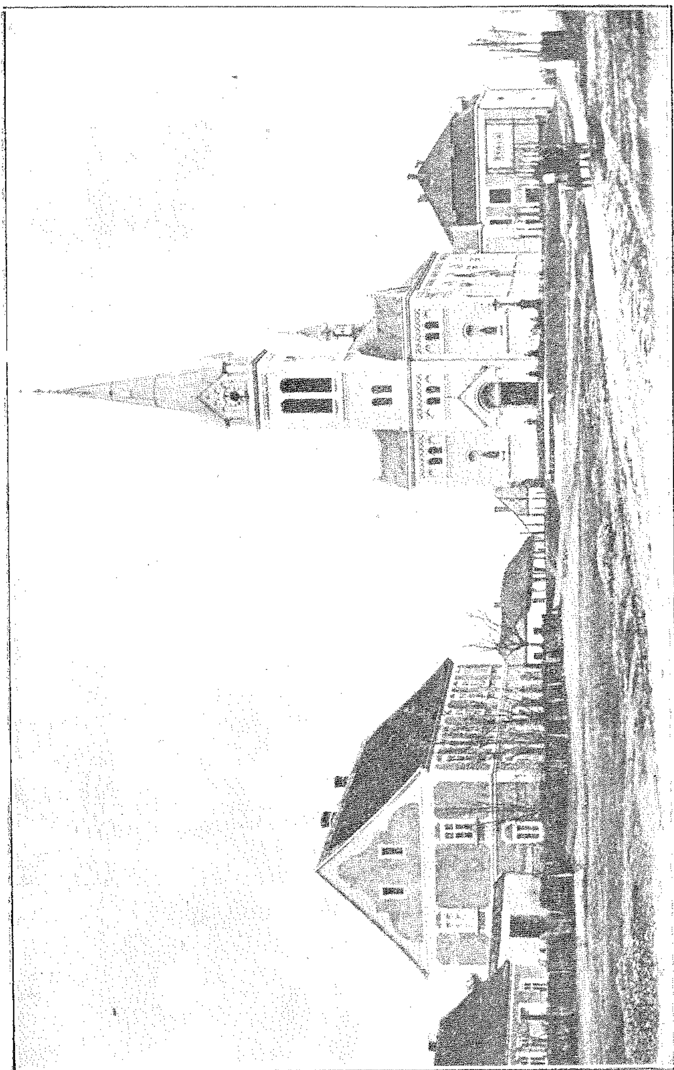
Od sv. Jana Křtitele do sv. Václava měli robotu dvojnásobnou.[4]) Láníci robotovali ještě 3 dni týdně s 1 osobou, $^3/_4$láník s 2 osobami, $^1/_2$láníci a $^1/_4$láníci s 1 osobou pěšky; domkáři ještě 1 den týdně s 1 osobou pěšky. Podruzi po celý rok týdně 1 den

[1]) Güterquatern, Brünner Kreis N. 18, fol. 26—35; N. 21, fol. 286—300; N. 22, fol, 15—19, 23—24; Hauptbuch, Lit. O; Nové zemské desky č. 151.

[2]) R. 1570 držel dvůr Václav Pok z Klazrštorfu; po něm Daniel Kytlice z Rudolce († 1575). Manželka jeho slula Alžběta Kamenická z Kamenice. R. 1609 zdržoval se na něm Jan Kytlice z Rudolce, úředník na Horních Kloboucích (Kn. půh. B. orig. XXVI. 72; XXVII. 366, 367, 423; XXXIV. 48). R. 1750 patřilo ke dvoru 530 m. polí, luk po 21 vozů 4 spřežních sena a 7 vozů otavy, pastvin 70 m. (užívaných od vrchnosti společně s poddanými. Dom. fase č. 153. R. 1885 dvůr zrušen a vznikla z něho osada Kavriánov [v. t.])

[3]) Urb. fase 2.

[4]) Tažní robota zaměňovala se v tomto čase dle potřeby v pěší.

Obr. 107. Fara, kostel a škola v Šaraticích.

s 1 osobou. Robota tažní trvala denně 10 hodin, pěší od sv. Jana do sv. Václava od 5 hod. ráno do 7 hodin večer (s 2hodinným odpočinkem); ostatní čas od 6—8 hod. ráno, od 4—6 hod. večer. Rychtář a kostelník byli od roboty osvobozeni.

Šaratičtí dávali vrchnosti r. 1750 pozemk. činže při sv. Václavě 61 zl. 6 kr., desátku právem vrchnostenským 23 kop žita a 17 kop ovsa, právem farním kopu pšenice a po 5 kopách žita a ovsa. — Zbejšovští: 40 zl. 4 kr. pozemk. činže, místo far. desátku 13 zl. 39 kr., z hospody 100 zl. a ze mlýna 140 zl.

Z pronajatých panských vinohradů v Š., z části na pole vzdělaných, dávali 8. díl užitku; z vinohradů ve Zbejšově plat peněžitý.

R. 1834 bylo pozemkův u statku šaratického:

	panských		poddanských	
polí . . .	191 jiter	1412□° . . .	1497 jiter	232□°
luk	20 „	1446 „ . . .	123 „	26 „
zahrad . .	2 „	927 „ . . .	17 „	463 „
pastvin . .	29 „	544 „ . . .	197 „	1446 „
vinic . . .	1 „	1369 „ . . .	50 „	658 „

Bývalý farní kostel (obr. 109.), püv. slohu gotického [1]), stál uprostřed hřbitova r. 1834 zrušeného a byl 4kráte rozšířen. Na témže místě vystavěn v l. 1902—1903 za 100.000 K [2]) nynější kostel ve slohu novorománském od stavitele Richarda Martina z Božího Požehnání, jenž zhotovil i plán kostela.

Má klenutý presbytář (obr. 110.), v lodi strop kasetový (obr. 111.).

Obraz sv. Mikuláše na hl. oltáři maloval brněnský malíř Jindřich Poláček dle staršího obrazu z r. 1773 od exjesuity Ign. Raaba. — V lodi jsou 2 oltáře: P. Marie Lurdské a sv. Josefa; v kapli křestní: oltář sv. Kříže se skupinou kalvárskou, pak ještě oltář v Božím Hrobě.

V průčelí kostela je věž, do r. 1917 se 4 zvony.

---

[1]) V presbytáři při bourání kostela přišlo se na zazděná gotická okna. — Dle matriky židlochovského děkanství z r. 1735 měl tehdy kostel 6 oltářů: hlavní sv. Mikuláše a vedlejší P. Marie Růžencové, sv. Rodiny, sv. Liboria, P. Marie Křtinské a sv. Kříže.

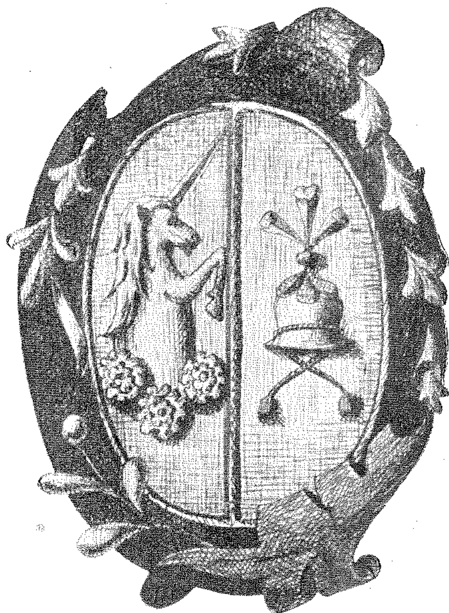
[2]) Farář Karel Vagner věnoval k tomu účelu 5000 zl., manželé Pavel a Háta Horáčkovi z Kavriánova 5500 zl.

1. „Sv. Mikuláš“ též „hrubý zvon“ (13 mc) s minuskulovým nápisem ve 2 řadách: haec campana facta est per magistrum mathiam de mezrzicz anno domini millesimo quingentesimo vicesimo tertio ad laudem dei omnipotentis et in honorem beati nicolai, cuius viget memoria in scharaticz (s vypuklými obrazy sv. Mikuláše a Kalvárské skupiny).

*2. „Mariánský zvon“ („Rakušan“)[1], 4 q, měl legendu: Vom neuen rufe durch 500 Jahre die Bether in Altmünster zu Altare. Firma Franz Seraf. Hollederer's Gußwerk aus Linz 1872. (Obrazy: Nanebevzetí P. Marie, arch. Gabriel, sv. Jan Nepom., Sv. Barbora, sv. František Seraf.)

3. „Poledňak“, 2 q, s nápisem: A fulgure et tempestate libera nos s. Nicolae! Ecclesiae Scharaticensi honori et nomini Sti Nicolai dicata A° 1697.

*4. „Umíráček“, 25 kg, od firmy Hillerovy z r. 1902; měl nápis: S. Joseph adesto morientibus. — Ad. Hilleri vidua filiusque Brunae.

Obraz 108. Znak Lva z Klobouk.

Z téhož roku je ve vížce nad presbytářem *„pozdvihovánek“, 50 kg: „In honorem filiae Emiliae conjuges Zehra“.[2])

Vlastní jmění kostela movité r. 1912: 10.909 K 90 h, nemovité 9394 m. pole (v trati „Nálohy“)[3]); záduší: 19.876 K 15 h; stříbrový fond 442 K 80 h, křížový fond 32 K 64 h.

---

[1]) Zakoupen r. 1902 z Altmünsteru v Hor. Rakousích za 750 K. Pocházel ze 14. stol.; r. 1872 přelit v Linci.

[2]) „Zehra“ byl t. č. správcem statku vážanského.

[3]) Kostel s býv. hřbitovem 1926 m^2; nynější hřbitov 2618 m^2.

Duchovní správa připomíná se již r. 1270, kdy zdejší farář měl spor s Herburgami, jeptiškami brněnskými, o desátek z přifař. vsi Hostěrádek (v. t.).

R. 1287 správce fary Hermann byl svědkem na listině, kterou zábrdovský opat Theodorich postoupil Herburgám všechno právo své ve vsi Divácích za polovici jejich ovocného sadu u Brna při řece Švarcavě.

R. 1487 byl správcem fary Hermann; r. 1562 Jan; r. 1563 augustinián Řehoř Sloninský, jenž se téhož roku dostal do Kelče; v l. 1568—1580 býv. opat zábrdovský Cyril[1]; r. 1593 Václav Skalický[2]; r. 1595 Vavřinec Troch.

R. 1610 vykázány Šaratice za pobyt sesazenému opatovi zábrdov. Šimonovi Farkašovi[3]; ale již příštího roku povolán do Prahy a po $2^1/_2$ roce do Zábrdovic, kdež zemřel r. 1619.

Z pozdějších duch. správců déle zde působili:

Hermann (1652—1658); Jan Scholtz (1659—1665); Hugo Kolinus (—1674); Augustin Sturm (1681—1687); Urban Kulinský (1689—1692 a 1697—1701); Celestin Mudrák (—1711)[4]; Gilbert Ilgner (1713—1721); Bernard Wanke (?—1734); Leopold Raifling (1734—1739); Jakub Těkan (1739—1742, 1745—1747, 1749—1754); Mikuláš Gröger (—1765), Ludolf Gericher (—1776); Fabián Němec (1794); Chrysostom Lavička (— 1800), poslední řeholník ze zábrdov. kláštera; Arnošt Roth (—1804)[5]; Jan Friedl (1809—1817); Jiří Reich (1818—1826); Bernard Špaček (1827—1845), založil pamětní knihu farní; Václav Raška (1846—1875); Karel Vagner (1876—1882); Ferd. Indra (—1896). Od t. r. Adolf Tenora, děkan židlochovský a arcikněz mikulovský.

V Šaraticích byl kaplanem v l. 1845—1852 Jiří Slota (obr. 112.), básník a spisovatel československý, známý spisovatel-

---

[1]) Pochován v kostele Š. před hlavním oltářem. Latinský nápis náhrobního kamene viz v Annales monasterii Zábrdovic, fol. 172.

[2]) Byl t. r. svědkem při svatební smlouvě ve Slavkově (I. grunt. kniha špitálská.)

[3]) Viz ve „Hlídce", roč. XXXV., „Resignace opata zábrdovského Šimona Farkaše r. 1610". Podává Jan Tenora.

[4]) S krátkou přestávkou v l. 1706. — Po něm nastoupil Hugo Bartlicius, jenž r. 1713 zvolen za opata zábrdov. † 1738.

[5]) Odkázal zdejšímu kostelu 4000 zl. a tolikéž zem. chudobinci v Brně s podmínkou, by do něho bezplatně byli přijati onemocnělí chudí z farnosti Š.

ským jménem „Rajecký“. Narodil se r. 1819 v Rájci v župě trenčanské, † 1882. Byl výborný kazatel; zasloužil se velice o rozšíření osvěty mezi katol. Slováky hlavně vydáváním a rozšiřováním dobrých populárních knih. (Viz Osvěta r. 1882, str. 1046.)

K Š. byly přifařeny r. 1658 Vážany Linhartské a zůstaly při nich do r. 1911, kdy obnovena zde duchovní správa. V l. 1613 a ještě r. 1633 spravována odtud i farnost otnická.[1])

Obr. 109. Bývalý kostel v Šaraticích.

V Šaraticích s přifařenými vesnicemi Kavriánovem, Hostěrádkami, Rešovem a Zbejšovem bylo koncem r. 1910 2293 katol. a 75 evandělíků reform.[2])

Katol. hřbitov, r. 1912 značně rozšířený, je od r. 1834 za městečkem; pochovávají sem ze všech přifař. obcí. Vedle něho je hřbitov pro evandělíky.

[1]) V matrice křestní, počínající r. 1654, uvádějí se ještě křty z osad mimo farnost a sice z Otnic, Lovčiček, Milešovic, Heršpic, Hrušek, Křenovic, Prace, Kobylnic, Újezda, Začan.

[2]) Podřízeni jsou superintendentu v Kloboucích. Modlitebnu mají v blízkém Rychmanově.

Fara, prostranná budova jednopatrová, postavena r. 1665 r. 1882 a 1903 důkladně opravena. Hospodářská stavení vyhořela r. 1844; rok na to nově vystavěna.

R. 1691 náležely k faře 2 lány; desátku určitého ze pšenice, žita a ovsa bylo ze Šaratic po 18, ze Zbejšova po 10 a z Hostěrádek po 3 kopách. Jesuité dávali faráři šaratickému z obce Vážan po 20 m. pšenice, žita a ovsa, vědro starého vína a 30 zl.[1])

Před r. 1670 užíval farář též louky u rybníka újezdského, jižto odňal mu úřad panství chrlického.

Farní obročí mělo r. 1912 movitého jmění 24·274 K, nemovitého 3503 m² zahrady, 37 ha 3752 m² polí a 2 ha 2352 m² luk; fond farského sklepa (prodaného ve Zbejšově) 300 K; fond knižní Frant. Boháče 600 K; farní ústav chudinský 2442 K 51 h (založen r. 1809 ze jmění bratrstva růžencového).

Matriky křestní počínají r. 1654, oddací a úmrtní r. 1659.

Škola. Stará budova školní přestavěna r. 1788; místo ní postavena r. 1855 nová jednopatrová a na témže místě r. 1909 nynější o 5 učírnách za 60.000 K.

Chodívaly sem děti ze všech přifař. osad (z Vážan L. do r. 1838, ze Zbejšova do r. 1869 a z Hostěrádek—Rešova do r. 1893). — Od r. 1910 je škola 3třídní.

Rektor dostával „posnopné". R. 1735 měl ze Šaratic, Zbejšova a Hostěrádek po 177 snopech pšenice, žita a ovsa, z Vážan L., 6½ m. žita; od far. kostela za zpívání pašijí 1 zl. 10 kr., za zhotovení kostelních účtů 30 kr.; od pohřbů třetinu štoly farářovy; od kostela vážanského za zpívání v určité dny 45 kr.; od obce Š. 12 zl. a Zbejšova 4 zl.; mimo to za písařství od obce Š. 1 zl. 30 kr. a 1 m. pole.

Později měl od Š. ještě kousek louky „u letního mlýna" a od Zbejšova vinohrad na 1¼ m.; škol. platu z dítka 1 zl. 39 kr.[2]) z každého dítka z gruntu pecen chleba.

Dle fase ze dne 30./5. 1789 byl celkový příjem rektorův 242 zl. 19½ kr., r. 1856 352 zl. ½ kr. stř., r. 1869 376 zl. 35½ kr.

Jako správcové školy zde působili[3]): Josef Skyva (1807—1824); Frant. Boháč (—1862), založil knižní nadaci 300 zl.; Em.

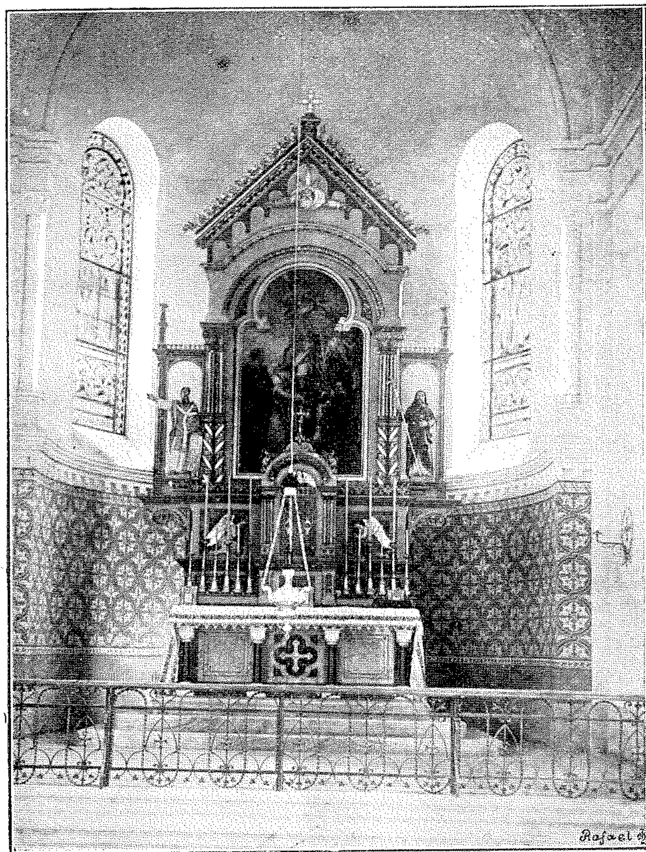
[1]) Za to však užívali býv. farského pole.

[2]) Za chudé děti dostával od kláštera příplatek v penězích a naturaliích.

[3]) Ze starších rektorů je znám z r. 1695 Frant. Jan Adamovský.

Smrčka (—1896); Jan Bezrouk (1897—1905), založil pamětní knihu školní; od r. 1905 Frant. Obhlídal.

V l. 1856—1859 byl zde podučitelem Frant. Bakeš, rodák šaratický. Byl velkostatkářem v Ořechovičkách a zem. poslancem.

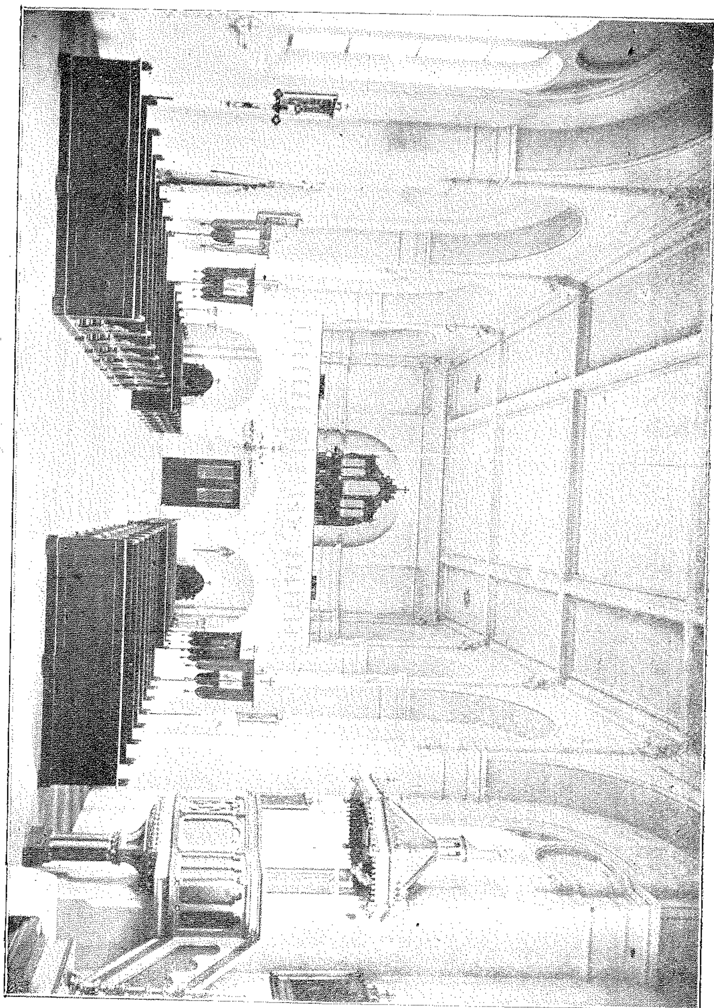

Obr. 110. Presbytář kostela šaratického.

Působil horlivě s manželkou svou Lucií roz. Wanklovou k poznání a zachování starobylých památek, zvláště lidových. (Narozen r. 1833, † 1917 v Brně.)

Právo tržní mají Š. od 31./5. 1869. Výroční trhy se konají v pondělí po 5. neděli v postě a 1. pondělí v září; den na to dobytčí trh.

Pošta je tu od r. 1913; před tím měly Š. poštu v Křenovicích. Správu obecní vedl do r. 1919: starosta, 3 radní a 14 členů výboru.

Obr. 111. Loď kostela šaratického.

Obecní majetek. R. 1657: lán rolí (60 m.); r. 1756: 33 m. polí a $23^{3}/_{8}$ m. pastvin, luk po 4 vozech 2spřež. sena a 1 vozu otavy: nyní: škola, hostinec, dům č. 2, polí 18 ha, luk 9 ha, pastvin 11 ha. Obec. knihovna o 151 sv.

Celkem je při obci (i s Kavriánovem) 725·30 ha polí, 33.67 ha luk, 10·88 ha zahrad, 3·64 ha vinic, 14·60 ha pastvin.

Trati slovou: Hliníky, Pastviska u mlýna, Odměrky, Nálohy, V nových, Ovčačka, Slíny, Na hluboké (cestě), Žleb, U sumra, Pod zouvalkou, Kalužiny (nyní palouk „Šaratice"), Přední, Zadní ke Kandii, Rybníky, Vysoudilky, Nivka, Zápovědi, Na dvorských, Familie, Ostudy, Padělky, Na zahrádkách, Vinohrady, Záhumenice a j.

Obr. 112. Jiří Slota.

Spolky: Čtenářský „Žerotín" s knihovnou, hasičský, Sokol, Raiffeisenka, Katol. omladina, Skupina všeodb. sdružení, agr. hospodářská besídka, pohřební spolek.

Na palouku zvaném „Kalužiny", čerpá se hořká voda „Šaratica".[1]) Náležela dru Frant. Veselému z Brna. R. 1910

[1]) Obsahuje hlavně síran hořečnatý a sodnatý. Předčí ostatní hořké vody příjemnou chutí a bezbolestným účinkem. Užívá se jí proti zácpě a porušenému zažívání, při žloutence, zlaté žíle, návalech krve do hlavy, dně, všeob. ztučnění a různých ženských chorobách.

mor. místodržitelství byvši zmocněno od ministerstva vnitra povolilo zříditi „Akciovou společnost Šaratica“ se sídlem v Brně, jež převzala od dra Veselého zřídla u Šaratic, Otnic a Nesvačilky. Zasílatelství Šaratice je v Křenovicích u Brna.

Městečko utrpělo požárem: r. 1835 oheň ohrožoval půl osady, byl však pomocí vojska omezen; r. 1844 (vyhořelo 17 usedlostí i s hosp. staveními, 10 domků maloroln., 8 domkářů, 2 obecní domky, farská hosp. stavení a stodola u č. 24.), r. 1852 (6 usedlostí a 2 domky); — cholerou: 1831 (tehdy zřízeny u přifař. osad cholerové hřbitůvky), 1836, 1855, 1866; — válkou: r. 1805; krupobitím a průtrží mračen: r. 1882 (chaloupky stály 1 m. ve vodě), 1886, 1887, 1889.[1])

Šumice,[2])

katastr. (4·62 km²) a polit. obec, 10 km sz. Slavkova na stráni pod lesem. Mezi vesnicí a lesem na příkré stráni jsou vinohrady a pod nimi hojně ovocných stromů. Části osady jsou: V hloušku, Na hradské, Na skalce, Náves (uprostřed obce, ponejvíce s rolnickými usedlostmi), Dolní konec, Za branou, Ulice koválovská, Dolní mezírka, Ulice centrální, nová a vítovská, Na kopečku (druhdy „na pivovaře“).[3]) Od r. 1901 vede odtud okresní silnice do Kovárlovic a od r. 1910 do Pozořic.[4]) Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice, většinou se zahrádkami před okny. U čís. 16. a 38. dosud se uchovaly žundry („žebráčky“).

---

[1]) Odpověď Adolfa Tenory, arcikněze, a Františka Obhlídala, nadučitele v Šaraticích, na dotazník Vlastivědy.

[2]) Od osobního Šúma.

[3]) V nynějším čís. 27. (starém 64.) byl prý pivovar; vedly sem zděné podzemní chodby.

[4]) Při stavbě okresní silnice do Pozořic (v l. 1908—1910) přišlo se na zděnou klenutou podzemní chodbu, jež se považuje za tajnou chodbu, vedoucí z bývalého hradu v Rékovím pod Hlásnicí do obce Šumic k rybníčku „Na hradské“.

Před válkou 30letou bylo tu 47 domů,[1]), polí 1173 m., vinic $133^{3}/_{8}$ m. („V psénkách“, „V dolní a vrchní hoře“).[2]) Po válce jen 27 domů osedlých, polí vzdělaných 628 m. a vinic $103^{7}/_{8}$ m.; od r. 1657—1675 11 domů nově osazeno se 395 m. polí. (Lánský rejstřík.)

R. 1754: 62 domů (7 l., 9 $^{1}/_{2}$ l., 30 $^{1}/_{4}$ l., 13 domkářů bez polí, pak obecní krčma, kovárna a pastuška, 18 podruhů); polí orných 1238 m. $4^{1}/_{2}$ osminy, pastvin $7^{1}/_{8}$ m., zahrad 12 m. $6^{1}/_{2}$ osminy, vinic 64 $^{6}/_{8}$ m.[3])

R. 1790: 86 domů, 504 obyv.; r. 1900: 163 d., 900 obyv. katol. čes.; 1910: 177 d., 954 obyv. katol. Čechů.

Ve XIV. stol. patřily Šumice k hradu Vildenberku (viz Jezera str. 238) a byly s ním r. 1371 prodány markraběti Janovi. Syn jeho markrabě Jošt daroval je r. 1402 (ve dsky vložil r. 1406) Petrovi z Kravař odjinud z Plumlova vyjma 300 hř. gr., jež měla tu zajištěny Marketa Moravina. R. 1417 syn Petrův Jindřich prodal Š. se dvorem o dvojím popluží, vinnými desátky, právem horným a vším příslušenstvím Petříkovi z Krumsína za 320 hř. gr.; ten pak manželce své Voršile, dceři Protivcově ze Zástřizl, věnoval zde na lidech poplatných 10 hřiven ročního úroku. Po smrti Petříkově sestra jeho Machna, manželka Fraňkova ze Štěpánova, pohnala r. 1423 Přibíka z Odlochovic a zvláště z Šumic, že jí slíbil neodlučovati jí toho všeho, což bratr její Petřík odumřel, i pokládala toho za 60 hř. gr. R. 1437 Klára z Odlochovic, vdova po Janovi z Krumsína, spolčila se tu na své věno 220 hř. gr. s dcerou svou Machnou a s manželem jejím Fraňkem z Hartmanic. Téhož ještě roku Franěk převedl odtud věno své manželky Machny na Smržice a Slávek z Dobré Vody a Jakub z Dřínového, rukojmě a spoluslibci zemřelého již Sulka z Pacova, zajistili na Šumicích manželce jeho Kateřině z Lulče 200 hř. gr. a sice na zástavě syna Sulkova Hynka, jemuž t. r. Jiřík z Kravař a ze Strážnice se svolením staršího bratra svého Václava prodal

[1]) Jeden $1^{1}/_{2}$l. (90 m.), 7 l. po 60 m. (kromě obecního bez sídla jeden $^{3}/_{4}$l. (45 m.), 7 $^{1}/_{2}$l. po 30 m., 4 $^{1}/_{4}$l. po 15 m., 20 podsedků s poli a 7 zahradníků bez polí.

[2]) R. 1775 jmenují se trati viničné: Dolní hora od humen, Dolní hora Jukla, Vrchní hora, Kopaniny staré od Vítovic, Kopaniny nad skalami, Regle neb Kaňoury, Psénky — celkem 152 čtvrtí $1^{1}/_{4}$ archtelu. (Urb. fase č. 58.)

[3]) Rektif. odd. č. 150.

v Šumicích 34 hř. gr. ročního úroku. R. 1447 Jiřík z Kravař vložil ve dsky své právo dědičné na zdejší vsi a dvoře Buškovi z Mejlic za věrné služby jemu a předkům jeho prokázané. Tomu odporoval Boček z Otaslavic pro věno matky své, jež měla zde zapsáno ve 300 hřivnách. I žaloval r. 1447 Buška, že mu neprávem drží těchto 300 hř. gr. věna, jež po smrti matky jeho naň spravedlivě spadlo; chtěl to dskami prokázati. Páni poručili mu, aby předložil výpis z desk i to chlebení své mateře, že jest u něho chlebila (hospodařila), i jiné, což měl k svému právu, a také druhá strana měla výpis z desk před pány ukázati. Zatím žádná strana výpisů nepřinesla, pročež znovu nařízeno jim, aby výpisy z desk každý k svému právu potřebné vzal a ty na prvním panském sněmu okázal a jiné vedle prvního nálezu a páni to slyšíce chtí souditi. Pře dopadla ve prospěch Buška z Mejlic, jenž r. 1466 zapsal tu věnem manželce své Barboře z Přestavlk 16 lánů ve 160 hřivnách gr. stř. Ještě r. 1477 po smrti Bočka z Otaslavic syn jeho Hynek se svou sestrou Kateřinou bezvýsledně se připovídal k Šumicům. R. 1481 dcera Buška z Mejlic Zuzana vložila ve dsky svému manželu Meinušovi z Mejlic prodej otce svého ves Š. s dvorem, vinohrady, desátky vinnými a vším příslušenstvím; on pak věnoval jí tu 250 hř. gr. Na toto věno spolčila se r. 1492 se svou dcerou Eliškou a jejími dětmi. Eliška pak t. r. přijala zde na spolek svého manžela Václava Pavlovského z Vitbachu. Syn jejich Hynek prodal Šumice se dvorem [1]) jakož i Koválovice a Vítovice r. 1563 (ve dsky vloženo r. 1564) Albrechtovi Černohorskému z Boskovic, jenž je později připojil k panství pozorskému (v. t.).[2])

R. 1654 kníže Karel Eusebius z Lichtenštejna věnoval z pozemku býv. panského dvora lán rolí kostelu pozorskému.[3])

O poddanských poměrech v 18. stol. viz u Pozořic.

---

[1]) O $1^1/_4$ lánu rolí; v trhové smlouvě bylo nesprávně udáno $3^1/_4$ l. rolí.

[2]) Z. d. B. tisk. VI. 2, 3; VIII. 565; XI. 401, 403; XII. 132, 133, 350, 351 545, 547; XIV. 35; orig. XI. 10; XII. 17; XXIV. 35; Z. d. O. tisk. X. 330; Kn. půh. tisk. III. 80, 296, 326, 336; V. 35; Kn. půh. O. orig. XXIII. 295; XXIV. 1.

[3]) Pole toho užívá pozorský farář s povinností udržovati v kostele věčné světlo a platiti daně a přirážky. — Býv. panský dvůr stál kde jsou domy čís. 23—29; přišlo se tam na základy bývalých zdí.

Zvonice[1]) stojí na příkré skále prostřed obce a nad ní „Na skalce“ vysoký, kamenný kříž barokový s letopočtem 1770.

Šumice jsou přifařeny do Pozořic a byly tam do r. 1873 přiškoleny; potom do r. 1885 do Koválovic. T. r. vystavěli si svou školu 2třídní za 30.000 K, jež r. 1908 rozšířena na 3třídní. Nyní je skola 3třídní s pobočkou.

První nadučitel Frant. Sobotík působil zde do r. 1917; založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od r. 1918 Frant. Gregor.

Obecní majetek: r. 1657 lán rolí (60 m.); r. 1775 hostinec se 6 chalupami, povstalými z býv. dvora; kovárna, pastuška; obec. pole 60 m. $1^1/_2$ osminy bylo rozděleno mezi usedlé a 7 m. $^1/_2$ osminy obec. pastvin společně užívali; nyní: škola, hostinec, hasičské skladiště.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů. Dlouho starostoval Petr Barták (1862—1880).

V katastru obce je: 371·07 ha polí, 18·73 ha luk, 24·32 ha zahrad, 21·58 ha vinic, 11·23 ha pastvin.

Trati slovou: Psénky, Lótořeč, Pod hlásnicí, Klínky, Hunce, Čtvrtě, Glósky, Pádělky, Lišky, Tratě, Drahy, Kopaniny, Regle, Dolní hora, Mordovně, Vinohrady, Písařky, Roviny, Loučky, Jezviny, Kaňoury, Skalky, Na krchůvku, Bahňák, Němkyně, Žleb, Pastviska, Díly.

V l. 1908—1911 odvodněno 114 ha pozemků nákladem 42.899 K 10 h.[2])

R. 1914 zřízen vodovod pro dolní konec dědiny (26 domů) ze studně od kovárny. Stál 4000 K kromě odboček do domů.

Spolky: hasičský, rolnická besídka, místní skupina textilníků.

Šumice patří poštou do Pozořic.

Utrpěly: požárem r. 1807 (vyhořela celá dědina), r. 1874 („Skalka“), 1893 („Hradská“ a „Hloušek“); cholera 1836 († 91), 1866 († 71); velikým krupobitím 1891.

Samota: 2 km jv. obce vodní mlýn „Bahňák“ na Koválovském potůčku.[3])

---

[1]) Zvon ulil r. 1848 olomoucký zvonař Volfgang Straub.

[2]) Z býv. kontrib. fondu zaplaceno 20.175·03 K, zemská a státní subvence 16.308 K, od farního beneficia v Pozořicích 1307·29 K, od rolníků 5108·78 K.

[3]) Odpověď Šeb. Párala, faráře pozorského, a Frant. Sobotíka, nadučitele v Šumicích, na dotazník Vlastivědy.

Vážany Královopolské,[1])

farní vesnice, katastr. (4·29 km²) a polit. samostatná obec (obr. 113.), 264 m nad mořem, 7 km sev. Slavkova. Leží v dolině na podlouhlém pahorku při okresní silnici vedoucí z N. Rousinova do Habrovan a Vítovic.

Kolem osady bývaly rybníky, jež později vysušeny a na louky vzdělány. Hráze po nich dosud viděti.

Před válkou 30letou bylo tu 30 usedlostí[2]) s $980^7/_8$ m. polí; po válce 25 domů osedlých a 5 pustých. V l. 1657—1674 3 domy nově osazeny a 1 opustl.

R. 1753[3]): 40 usedlých (8 l., 14 $^1/_2$ l., 6 $^1/_4$ l., 12 domkářů), 3 podruzi; polí orných 1083 m., zahrad $20^1/_8$ m., pastvin $37^3/_8$ m., luk po $58^1/_2$ vozu sena a $24^1/_2$ v. otavy, lesa 216 m.[4]) — Poddaní užívali též $20^2/_8$ m. nově založených vinic „pod Kněží horou“ na panských pozemcích. R. 1790: 49 domů, 288 obyv.; r. 1900: 92 d., 469 obyv. katol. čes.; r. 1910; 100 d., 500 obyv. katol. čes.

Již ve XIV. století byly Vážany rozděleny.

Ctibor z Vážan postoupil tu r. 1355 svému otčímu Mikuláši (Mikši) Kyjovcovi z Kyjovic na věno své matky 60 hř. na $6^1/_2$ láně, 3 léta později spolčil se s bratrem svým Archlébem a sestře své Vratce věnoval zde 40 hř. na 2 lánech, 7 podsedcích a krčmě. R. 1364 Aleš z Vážan švagrové své Marketě, sestře Časa z Černína, zapsal na zdejším dvoře 70 hř. věna, na němž tito společně zajistili 40 hř. manželu Marketinu Domaslavovi z Biskupic. Téhož roku Aleš z Vážan postoupil si navzájem statky s Václavem z Dunajovic a spolu s ním prodal lán ve Vážanech Jindřichovi Huhňovi. Rok na to Mikeš z Kyjovic věnoval tu 60 hř. manželce své Perchtě. R. 1368 Jindřich Huhňa přikoupil zde ještě lán od bratří Alše, Václava a Vojslava z Vážan a prodal t. r. svůj díl ve Vážanech totiž $^1/_2$ popluží s tvrzí a $1^1/_2$ lánu Petrovi Štětinovi a Mikuláši Dítěti. Musil však díl ten zase nabýti, neboť r. 1371

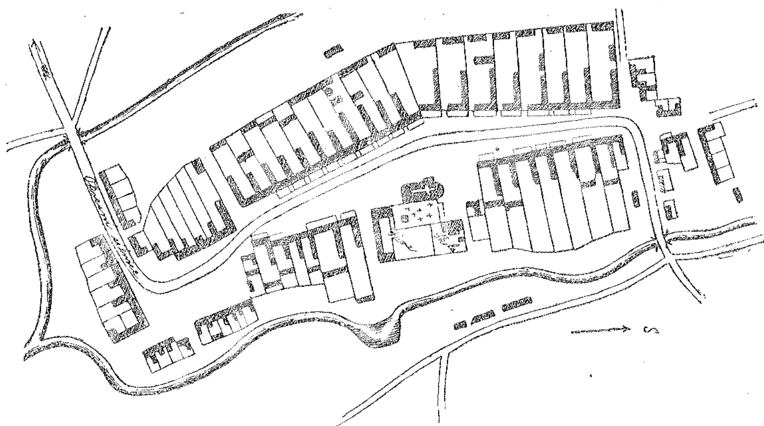
[1]) azvány tak dle sídla panství. — Ve starých listinách jmenují se též „Pomeri m“, „Baumgarten“ (Pawmgorten).

[2]) 0 l. (jeden byl obecní) po 55 m., 2 $^3/_4$l. po $41^2/_8$ m., 10 $^1/_2$l. po $27^4/_8$ m., 6 podsedníků s poli po 4—17 m., 2 domkáři bez polí. (Lánský ejst řík.)

[3]) Rektif. odd. č. 146.

[4]) Obec koupila jej od vrchnosti r. 1467.

zapsal na něm manželce své Kláře 60 hř. gr. věna. R. 1373 Vratka, vdova po Václavovi z Damnic jinak z Dunajovic, postoupila tu 40 hř. gr. svého věna Hanušovi z Ledce a bratrovi jeho Albertovi a r. 1376 Filip z Vážan jinak ze Svojanova, nejvyšší maršálek moravského markraběte, zajistil zde manželce své Kláře 60 hř. na díle Perchtině, manželky Mikše z Kyjovic. Díl ten dle pozdějšího zápisu pozůstával ze $6^1/_2$ lánů a kostelního podací a koupili jej společně od Alše z Vážan. Vklad do desk

Obr. 113. Půdorys Vážan K.

zemských stal se teprve r. 1377. Ovdověv pojal Filip za manželku Annu, dceru Bohuňka ze Křtěnice, jížto r. 1381 věnoval na Vážanech 6 hřiven gr. ročně. Od markraběte Jošta obdržel r. 1384 onu část Vážan, která na markraběte po smrti Alše z Vážan připadla, a s bratrem svým Ješkem ze Svojanova koupil r. 1387 ze 70 hř. gr. zdejší dvůr alodní od Markety, sestry † Časa z Vážan, a jejího sestřence Alšíka. Ovdovělá manželka Filipova Anna přijala na spolek r. 1399 svoje rodiče a strýce své Jana Rohožku a Mikuláše z Rohozova na všechno věno, jež ve Vážanech a jinde měla. Měli ho teprve po její smrti užívati. Provdala se pak za Beneše ze Syrovic a vzala jej r. 1406 na spolek věna svého v Ostopovicích, Horních Dunajovicích a Vážanech. T. r. Jan ze Sovince pohnal k soudu Karla z Lilče pravě, že „mi vpadl ve Vážany pravú mocí, ježto mi markrabí dal, jakož byl on provinil proti jeho zemi i proti jeho městu i také proti jeho

Milosti, a to mi jeho Milost dala za mú službu.“ Chtěl prokázati listem, že mu to markrabí dal; oba však mimosoudně se porovnali. Rok na to markrabě Jošt vložil ve dsky otci Karlovu Bedřichovi staršímu z Lilče prodanou r. 1406 ves V. se dvorem o dvojím popluží, kostelním podacím a vším příslušenstvím, jak toho kdysi Filip ze Svojanova užíval a jemu po jeho smrti připadlo. Bedřich pak dovolil svému synovi Karlovi z Lilče, by na všem tom vyjma kostelní podací věnoval manželce své Kunce 300 hř. gr. R. 1411 Karel z Lilče převedl odtud věno manželčino na vše, co měl v Lilči po Lickovi z Lilče, a prodal ves V. se zbořenou tvrzí, se dvory, dvojím popluţím, kostelním podacím, mlýnem, rybníkem a vším příslušenstvím Archlébovi z Lipiny, jenž na tom zajistil manželce své Anně 400 kop gr. věna.[1]) Do desk zemských zapsáno vše teprve 23. ledna 1412. Zatím Jan ze Sovince odjinud z Pňovic žaloval koncem r. 1411 Archléba, že mu drží zboží jeho Vážany, i chtěl markrabiným listem ukázati, že má k tomu lepší právo. Páni nalezli mezi nimi a zástupníkem Archlébovým Karlem z Lilče: „po súdu vzdání chtějí páni ohledati listy markrabiny a podle toho chtějí súditi.“ Nález tento učiněn byl dne 25. ledna 1412, tedy 2 dny po tom, co již Karlovi Archlébovi z Lilče byly Vážany ve dsky vloženy. A také držel je až do r. 1417, kdy zdejší ves s tvrzí, dvojím popluţím, mlýnem, rybníky a polovicí kostelního podací prodal klášteru kartouzskému v Nové Vsi (Královĕ Poli) u Brna, druhou pak polovici kostelního podací s podsedkem Ješkovi z Hradiska a matce jeho Elišce.[2]) R. 1459 žaloval klášter paní Veroniku z Boskovic, „že se nám uvázala v naše kostelní podací tu ve V. i Rataje nám od faráře otjala, ježto k nám sluší, nemajíc práva.“ Chtěl to listy prokázati. Páni nalezli r. 1464: „poněvadž se obojí na dsky táhnú, aby výpis z desk vzat byl a páni vyslyšíc to chtí súditi“. Po výpise z desk prohlásili: „že kněží podle desk k polovici kostelního podací ve Vážanech právo mají.“ Druhou polovici zdejšího podací kostelního zapsal klášteru do desk r. 1466 král Jiří. Připadla mu po smrti Ješka z Hradiska. Klášter kartouzský držel V. až do svého zrušení r. 1782, kdy s ostatními statky

---

[1]) Čeho by se tu na věno nedostávalo, mělo se doplniti ze vsi Rašovic.

[2]) Věno manželčino převedl odtud a z Rašovic na své statky ve Vlčnově. (Z. d. O. IX. 13.)

klášterními zabaveny byly pro náboženský fond. Od něho koupil v licitaci statek V. r. 1825 býv. inspektor panství Králova Pole Josef Schindler za 8100 zl. Ve své závěti ze dne 1./2. 1831 odkázal jej dceři své Marii, jež r. 1844 provdala se za důstojníka Norberta Lerneta. Zemřela bez závěti r. 1903 a Vážany zdědili synové její Anton, Norbert, Alexander a dcery její Marie provdaná Lernet, Kristina, Žofie provdaná Godderigde, Theodora a Konstantie. R. 1904 Anton jménem všech prodal statek V. Juliovi rytíři z Gomperzu za 11.000 K, po jehož smrti († 21./2. 1909) zdědil jej synovec jeho Dr. Filip rytíř z Gomperzu.[1])

Zdejší vrchnosti klášteru v Nové Vsi (Králově Poli) u Brna náležel ve V. poplužní dvůr se 4 lány, loukou, rybníkem se 2 haltýři a lesem. Asi r. 1458 převor tohoto kláštera Pankrác přenechal dvůr ve Vážanech, následkem války již delší čas pustý a nevzdělaný, Mikuláši Němcovi a jeho manželce Kordule za ročních 5 hř. při sv. Jiří a Václavě. Měli z něho též příslušnou berni platiti a na svůj náklad postaviti.[2]) Nedrželi ho však dlouho. Již r. 1467 25./11.[3]) prodal jej klášter se vším příslušenstvím (poli, lukami, lesy) poddaným vážanským.

Za povinnost měli jako z jiného lánu i z každého z těchto 4 lánů dvorských voziti 3 dni ročně z Vážan do Nové Vsi a zpět dříví nebo kamení anebo, co se jim naloží, jakož i z prodaného lesa bezplatně dodávati dříví, kolik ho zde vrchnost k rybníkům svým bude potřebovati. Mimo to byli propuštěni ze všech odmrtí,[4]) jež vrchnosti v této vsi příslušely.

R. 1750 měl tu klášter královopolský rybník[5]) na 15 kop kaprů. Poddaní platili pozemkové činže při sv. Jiří a sv. Václavě

[1]) Z. d. B. tisk. III. 100, 245, 421; IV. 96, 97, 99, 200; V. 122, 148, 434; VI. 143, 414, 488, 918, 953; VII. 597; VIII. 309, 476; IX. 3, 4, 259, 302, 303; XI. 340, 341; XIV. 143; Kn. půh. tisk. II. 31, 210, 228; IV. 22, 76, 92; Die Güterquaterne, Br. Kreis N. 15, fol. 216—221; N. 17, fol. 162—165; N. 18, f. 15—16; N. 19, f. 325—331; N. 20, f. 158; Hauptbuch, Lit. W. Tom. II., f. 106; Nové zemské desky č. 324.

[2]) Zemský archiv brn.

[3]) Originál u obce vážanské.

[4]) Bezdětní manželé směli statek svůj poručiti, komu se jim líbilo. Ten však musil rok a den na statku zůstati, a chtěl-li pak odtud odejíti, zděděný statek hodným člověkem osaditi. Jestliže pozůstalé dítky zemřely dříve, nežli došly let svých dospělých, tehdy statek sirotčí tak odumřelý připadl vrchnosti.

[5]) R. 1849 odkoupeno z něho 168□° na 4 stavební místa.

po 17 zl. 36 kr., viničného 18 zl. 30 kr.. z pastviny na pustém rybníku[1]) 7 zl.; mimo to po 15 mírách pšenice a žita a 42 vajec.

Robotovali ročně: r. 1775[2]): láníci každý třetí týden celý s 2 koni, $^1/_2$láníci s 1 koněm, $^1/_4$láníci s 1 osobou pěšky, chalupníci v 3. týdnu 3 dni s 1 osobou pěšky. Mimo to o žních láníci s 2 osobami 40 dní pěšky, $^1/_2$láníci a $^1/_4$láníci s 1 osobou 20 dní pěšky a chalupníci 4 dni.

Po zrušení kláštera na základě dvorního nařízení ze dne 10. února 1783 stala se na panství královopolském s poddanými smlouva r. 1784, dle níž zavázali se Vážanští dávati ročně za roboty 349 zl. 30 kr. a 90 m. ječmene.

V místech kde nyní je kostel, fara a škola stávala tvrz.

Nynější farní kostel svatého Filipa a Jakuba slohu renaissančního dostavěn roku 1786 od náboženského fondu.[3]) Při kostele je hřbitov a na něm (odděleně od kostela) věž postavená r. 1828, když dřívější r. 1817 shořela.

Na hlavním oltáři je obraz Nejsvět. Trojice se sv. Vavřincem a sv. Viktorií, z býv. zámecké kaple v Habrovanech, a po stranách dřevěné sochy sv. Filipa a Jakuba (od r. 1897 též sochy sv. Cyrila a Metoda).

Vedlejší oltáře s obrazy „sv. Brunona" z r. 1765 (str. epišt.) a „sv. Jana Křtitele" z r. 1766 (str. evanď.) malovanými vídeňským malířem Kašparem Sambachem, pocházejí ze zrušeného kláštera kartouzského v Králově Poli.

Na věži byly do r. 1917 3 zvony:

* I. „Hrubý zvon", 560 kg, s nápisem u vrchu: DIVAE ANNAE NOMEN SORTITA FUNDOR AD ARAS MDXVIII — (dole): EX GRATIA DOMINI ANTONII SCHINDLER HAEC CAMPANA A LEOPOLDO FRANCISCO STANKE OLOMUCII REFUSA EST. 1832.

II. „Prostřední", 448 kg, má legendu: A PESTE, FAME, BELLO ET IGNE LIBERA NOS DOMINE. — SANCTE FLORIANE

---

[1]) R. 1849 odprodáno z něho 42□° na stavební místo.

[2]) R. 1750 robotovali týdně 1 den láníci se 4 koni, $^1/_2$láníci se 2 koni, $^1/_4$láníci týdně 2 dni a chalupníci 1 den s 1 osobou pěšky. Dom. fasc. č. 227. Urb. fasc č. 27.

[3]) Dle pamětní knihy školní, založené r. 1824, počal jej stavěti již r. 1763 zdejší farář Ignác Buttinger svým nákladem a zdi až po římsu vystavěl,

ORA PRO NOBIS. — DURCH FEÜER UNDT HITZ BIN ICH ZERFLVSSEN, IOHANNES BAPTISTA MELAK HAT MICH IN BRINN GEGOSSEN. A: 1693.[1])

* III. „Umíráček", 28 kg (přelitý r. 1872)[2]), měl nápis: GEGOSSEN A. HILLER IN BRÜNN.

Kostel hlavně zevně opraven r. 1904 od kostelní konkurence za 8000 K; r. 1905 vnitř[3]) za 9400 K (sbírkami).

U kostela je kříž z mramoru hostěnického; postaven r. 1832 „na poděkování Bohu za šťastné skončení cholery".

Ku kostelu náleželo druhdy 15 krav kostelních,[4]) také pole i louka. Koncem r. 1913 vlastní jmění movité 2428 K, zádušní 7992 K, stříbrný fond 226 K, okrašlovací fond kostelní (založ. r. 1886) 200 K, fond pro varhaníka 144 K, křížová nadace z Olšan 48 K.

Ve farnosti jest ještě fil. kostel v Habrovanech.

Dle písemních pamětí měly Vážany duchovní správu již ve 14. stol. Dle „Volného"[5]) byli tu faráři: r. 1374 Jan, r. 1375 Bartoloměj,[6]) r. 1410 Vavřinec, r. 1419 Václav a r. 1490 Lukáš.

Spor o desátek s vrchností habrovanskou vedli u soudu panského v Brně r. 1518 farář Jan, r. 1524 a 1527 Bartoloměj, r. 1538 Pavel, r. 1539 a 1540 Jeroným.[7])

---

[1]) V pamětní knize farní poznamenáno, že kostel vyhořel 1692; byv znovu postaven a zvětšen byl benedikován 28./10. 1693.

[2]) Dřívější vážil 45 kg; měl nápis: „Clemens Stecher in Brünn Ao: 1802."

[3]) T. r. kostel vymalován od akad. malíře Jindř. Tašnera z Prostějova, figurální obrazy provedeny od Frant. Jobsta, akad. malíře z Vídně; obnoveny a pozlaceny oltáře, opravena křtitelnice a kazatelna; do presbytáře dána 2 malovaná a na průčelí kostela mosaikový obraz sv. Filipa a Jakuba z brněnského závodu Škardova.

[4]) Ti, kteří jich užívali, platili kostelu r. 1701 ročně po 3 zl. (dříve 2 groše).

[5]) Kirchliche Topographie II. 3, str. 506.

[6]) R. 1376 Mikuláš, farář ve Vážanech K., byl svědkem na listině svému bratru Petrovi z Habrovan. (C. D. M. XI. 28); připomíná se ještě r. 1390 (Z. d. B. tisk. VII. 711).

[7]) Kn. půh. B. orig. XI. 114; XIII. 156, 285; XVI. 334; XVII. 116—117. — Farář Bartoloměj byl mučen od Jana Dubčanského a r. 1528 po nálezu panském upálen. Vypověděltě naň na mučení pacholek Dubčanského, že jeho návodem Habrovany zapálil. Byl pak i farář mučen a v hrozných mukách na skřipci k tomu se znal. (Brandl, Čas. Mat. Mor. XIV. str. 78—80; Kn. půh. B. orig. XIII. 81 XIV. 80, 90; XV. 98, 100.)

R. 1547—1549 připomíná se farář Řehoř,[1]) r. 1571 Jan Opavský.[2]) Zdejší farář Vavřinec spravoval r. 1579 a s počátku r. 1580 též farnost dražovskou. V l. 1652— asi 1660 spravoval zdejší farnost farář starorousinovský.

Z pozdějších farářů déle působili: Jan Reiter (1667—1684); Matouš Baigar (1691—1698); Anton Kirchsteiner (1698—1712), založil r. 1701 pamětní knihu farní; Jiří Rosatius (1713—1726); Jan Ignác Buttinger (1728—1775); Anton Brosch (1775—1825)[3]), č. děkan; Jan Gregor (1825—1851); Karel Braithut (1859—1895). Od r. 1896 Frant. Matonoha.

Fara vyhořela r. 1692. Nynější farní budova 1patrová postavena r. 1729 za faráře Jana Buttingra, jak hlásá nápis nad vchodem do fary: HANC AEDEM POSVIT IOANNES IGNATIVS BVTTINGER CVRATVS WAŽANENSIS.

Požárem utrpěla ještě r. 1777 a 1817.

Před farou je pěkná kamenná socha sv. Jana Nepom. z r. 1729.

R. 1672 patřily k faře 2 lány rolí a lesík[4]) „Kněží horka". Desátku snopného měl tehdy farář z Vážan a Vítovic 114 kop, z Habrovan místo desátku od vrchnosti 2 sudy piva a na penězích (od vrchnosti a obce) 20 zl.[5])

Nyní má fara: pozemků 28·149 ha, movit. jmění 16.746 K; farní ústav chudin. koncem r. 1913 2197 K.

Matriky počínají r. 1650.

Přifařeny jsou: Vážany, Habrovany, Olšany, Vítovice a samota „Vítovská hájovna" (Vildenberg) vzdálená 2 km, jež je částí katastr. obce Jezer.

---

[1]) Kn. půh. B. orig. XIX. 279.

[2]) T. r. 28./10. Gedeon Kotvrdovský z Olešničky ztýral a okrvavil jej na faře i jeho hosta Matěje, faráře ze St. Rousinova. (Kn. půh. B. orig. XXVI. 215—216).

[3]) Poručil na stavbu věže 500 zl., na farní kostel 108 zl. 35 kr., na filiální 137 zl. 30 kr,

[4]) Dle far. dom. protokolu patřila též k faře louka.

[5]) Dle smlouvy z r. 1540 uzavřené na 6 let mezi klášterem kartouzským na místě zdejšího faráře a mezi Janem Dubčanským na místě manželky jeho Salomeny dostával farář ročně 7 kop gr. a 2 sudy piva. Při tom zůstalo i později.

Škola stála do r. 1808 v čís. 15. proti kostelu; od t. r. na nynějším místě.[1]) Chodívaly sem též děti z Vítovic, Habrovan a Olšan. R. 1783 zřízena pro Habrovany a Olšany exkurrendní škola v Habrovanech, jež r. 1802 stala se samostatnou.

R. 1889 postavena nová budova školní a škola rozšířena na 2třídní. Nyni je 2třídní se stálou pobočkou při I. tř.

První známý správce školy Viktorin Kratochvíl, syn rektora pozorského, zemřel zde r. 1767. Ovdovělá manželka jeho provdala se za Ondřeje Funtíčka, jenž tu byl rektorem do r. 1786. Po něm Frant. Vojáček (—1824), založil r. 1824 pamětní knihu školní, † 1832; Augustin Vojáček, syn předešlého (1824—1842)[2]); Frant. Burget (1843—1866)[3]); Jan Zelený (— 1882), založil knihovnu školní; Ant. Placher (1883—1896). Od t. r. Frant. V. Jeřábek. Píše povídky do „Malého Čtenáře". Zdejší rektor měl příjmu:[4]) z Vážan 10 m. rži, z Vítovic a Habrovan po 5 m. rži; služného z Vážan 2 zl., z Olšan 3 zl., z Vítovic a Habrovan po 1 zl., z Vážan 4krát ročně koláče, z Vítovic a Olšan místo koláčů po 1 zl., z Habrovan za vánoční koledu a za koláče 4 zl.; na sv. Tři krále ze všech přifařených obcí něco hrachu a v čas velikonoční (za soupis duší a sbírání zpovědních cedulek) z domu 1—2 vejce. Z Vážan a Vítovic od rolníků po snopu pšenice, a kdo z nich měl děti školou povinné, dával $^1/_4$ročně pecen chleba; školní plat ustanoven r. 1786 z I. tř. 4 kr., z II. tř. 8 kr. měsíčně. — Mimo to měl podíl na štole (ze křtů 6—9 kr.), z far. a fil. kostela o výročních svátcích a kostelní slavnosti vždy po 4 kr., za zpívání pašijí po 30 kr.

Stará obecní pečeť měla znakem radlici a strom a nápis: PAVMGARTEN. Majetek obecní: 1657 obecní dům s lánem rolí 55 m., (les již od r. 1467); r. 1753: obecní dům, polí 57 m., zahrad $1^2/_8$ m., pastvin $37^3/_8$, lesa 216 m., luk na 8 vozů sena a 4 vozy otavy; nyní: škola, hostinec, chudobinec, pastuška, polí 0·8 ha, luk 1·72 ha, zahrad 0·026 ha, pastvin 6·5 ha, lesa 3 ha (ostatek rozdělen mezi usedlé).

---

[1]) Stavěla se v l. 1807—1808.

[2]) Byl tu již v l. 1803—1809 preceptorem. Byv pak odveden k vojsku, raněn jest v bitvě u Aspern a od vojska propuštěn.

[3]) Přestal r. 1848 choditi po koledě; r. 1857 na svou žádost sproštěn služby kostelnické.

[4]) Dle zápisu v pamětní knize školní.

Celkem je při obci: 294·75 ha polí, 18·83 ha luk, 7·6 ha zahrad, 7·83 ha pastvin, 88·01 ha lesa.

Trati: (polní) Oujezdky, Dlouhé, Hlínky, Černé díly, Oudlesy (Hodles), Za hájem, Dolní, Malé čtvrtky, Kopaniny, Višnovce, Dílce; (luční) Chudé, Dvorské, Široké, Pastviska, Žďátka; (pastviny) Na zahradě, Příhon, Horka; (lesní) Líchy hrubé a malé. Pole s ovoc. stromy: „Vinohrady".

Spolky: Býv. čtenářský (s knihovnou) založen r. 1889, přeměněn r. 1912 v odbor Nár. jednoty pro jz. Moravu; Raiffeisenka (i pro Vítovice); hospodářská besídka (též pro Vítovice).

Obec utrpěla válkou: r. 1805 zdrželi se tu Francouzi po bitvě u Slavkova do konce prosince; 1866 ubytováno zde od 1./8. do 2./9. celkem 1262 Prusův a 330 koní, přípřeží poskytnuto pruskému vojsku 56, rakouskému 18, útraty s ubytováním pruského vojska vzešly obci na 5300 zl.; cholerou: 1831, 1836, 1866 († 45 obyv.[1]); požárem: r. 1692 vyhořel kostel i fara; r. 1777 vyhořela celá dědina vyjma kostel (ve faře zničeny stáje, sýpka a všechna okna); r. 1809 vyšel oheň dne 25./7. v domě Frant. Hasáka a vyhořel kromě obec. domu celý vrchní konec až po dům Cyrila Polívky; r. 1817 31./7. vyšel oheň v čís. 38 vedle pastušky a za $^{3}/_{4}$ hod. vyhořela téměř celá dědina vyjma kostel, školu a 3 chaloupky[2]); r. 1859 vyhořela všechna stavení od fary dolů až k čís. 8.; krupobitím; r. 1822 11./5.; r. 1858 26./5.; velkým suchem: r. 1834.

Do r. 1888 pěstoval se tu anýz a koriandr: poslední chmelnice zrušena r. 1915[3]).

Vážany Linhartské[4]),

farní ves, katast. (6·39 km²) a polit. samostatná obec, 3 km jjz. Slavkova, 215 m nad mořem. Leží v údolí po levém břehu Litavy při okresní silnici, jež od erární silnice ze Slavkova vede tudy na Šaratice do Těšan.

---

[1]) V celé farnosti 109.

[2]) Dle farní pamětní knihy; dle školní kroniky zůstal kostel, škola, obec. dům, 1 chaloupka a 10 mlatů.

[3]) Odpověď Frant. Matonohy, faráře, a Ant. Plachera, býv. naďučitele ve Vážanech K, na dotazník Vlastivědy.

[4]) Nazvány tak dle majitelů tohoto statku Linhartů.

Před válkou 30letou bylo tu 40 domů s 988 m. polí a $60^{1}/_{8}$ m. vinic „v Netroufalkách“; po válce ještě r. 1656 bylo jen 15 domů[1]) osedlých se 576 m. polí a ostatní vše pusté. Od roku 1657—1674 nově osazeno 7 domů[2]) a nově opustl lánský grunt a $^{3}/_{4}$lán bez sídla[3]). (Lánský rejstřík). R. 1754 bylo 11 tříčtvrtláníků, 14 čtvrtláníků, 2 domkáři, obec. dům a pastuška; polí orných 1103 m. $7^{1}/_{4}$ osminy, ladem ležících $1^{7}/_{8}$ m., pastvin 14 m. $5^{1}/_{2}$ osminy, zahrad $7^{6}/_{8}$ m., luk po $65^{7}/_{8}$ vozu sena a $17^{1}/_{8}$ v. otavy. (Rektif. odd. č. 100.) R. 1790: 64 domů, 306 obyv; r. 1900: 145 d., 832 obyv. katol. čes.; r. 1910: 172 domů, 879 obyv. katol. čes.

R 1318 brněnské jeptišky Herburgy koupily Vážany za 210 hř. gr. od Kateřiny, vdovy po Tasovi z Lomnice, jejíž syn Vzňata slíbil jim hájiti jejich práv na tuto ves. Při klášteře již zůstaly až do jeho zrušení. Zrušený klášter císař Rudolf II. daroval r. 1578 jesuitům brněnským, klášterní statky však ponechány městské radě brněnské s povinností, by pečovala o výživu jesuitů. Ale již r. 1581 z nařízení císařova městská rada vydala jesuitům také statky klášterní. Když r. 1773 řád jesuitský byl zrušen, majetek brněnské koleje jesuitské (mezi jiným i Vážany) připadl c. k. fondu studijnímu. Ten pronajal dědičně dne 6./11 1789 Vážany s Diváky a Polehradicemi za ročních 5403 zl. 43. kr. c. k. dvornímu radovi Antonínovi Bedřichovi svob. pánu z Mayernu a dne 4. června 1807[4]) prodal mu tyto statky za 135.093 zl. 7 kr. Od něho koupil dne 19. listopadu t. r.[1]) Vážany samy JUDr. Vincenc Feistmantl za 76.852 zl. 28 kr. a již v prosinci r. 1808[5]) prodal je za 96.000 zl. Františkovi Antonínovi Linhartovi (později rytíři z Linhartů), po jehož smrti († 21./4. 1828) zdědil je syn jeho Ferdinand[6]). Zemřel 30./4. r. 1873 a vlastnické právo na tento statek vtěleno do desk zemských jeho dcerám Roze Karafiátové roz. z Linhartů a Leopoldině z Linhartů (každé s polovice). Po smrti Rozy Karafiátové († 24./4.

---

[1]) 6 l. po 60 m., 3 $^{1}/_{2}$l. po 30 m., 5 $^{1}/_{4}$l. p 15 m.; 1 domkář se 6 m. polí; pak jeden $^{3}/_{4}$lán po 45 m. bez sídla.

[2]) 1 l., 1 $^{1}/_{2}$l., 1 $^{1}/_{4}$l., 4 domkáři s poli.

[3]) Staré pustiny byly: 3 l., 1 $^{1}/_{2}$l., 1 $^{1}/_{4}$l., 5 domků s poli a 8 bez polí.

[4]) Intab. 1808. Patronát kostela podržel fond studijní.

[5]) Kupní smlouva vyhotovena teprve r. 1810 (intab. 1811).

[6]) Intab. 8./8. 1829.

1915) stala se majitelkou celého statku sestra její Leopoldina, která prodala r. 1916 statek Vážany L. slavkovskému cukrovaru[1]).

Panský dvůr měl r. 1750: $520^{4}/_{8}$ m. polí orných, 250 m. ladem ležících, 3 m. zahrad, luk po 18 vozů sena a 6 v. otavy.

Poddaní platili zdejší vrchnosti pozemkové činže 22 zl. 48 kr., slepic 52, vajec 4 kopy, z krčmy 10 zl., z váž. rybníka[2]) „vrchnosti slavkovské" 81 zl. 40 kr.

Zdejší vrchnost kromě býv. farního pole ponechala si též farní desátek (po 10 kopách pšenice a ovsa, 12 kop žita a 8 ječmene), začež dávala faráři šaratickému ročně 30 zl., po 20 m. pšenice, žita a ovsa a vědro starého vína. (Dom. fase č. 156.)

Robotovali odtud po celý rok týdně $^{3}/_{4}$láníci 3 dni s 2 koni, domkáři a podruzi 1 den pěšky; $^{1}/_{4}$láníci po $^{3}/_{4}$roku týdně 3 dni a od sv. Jana do sv. Václava 6 dní pěšky s 1 osobou (při sečení pšenice a žita s 2 osobami, z nichž druhá dostávala denně 7 kr. a obě stravu). (Urb. fase č. 70.)

R. 1834 bylo u statku vážanského:

	panských		poddanských	
polí	351 jiter	1483□°	502 jiter	327□°
luk	17 „	942 „	30 „	210 „
zahrad	7 „	441 „	7 „	731 „
pastvin	36 „	1231 „	19 „	538 „

	panských	poddanských
koní	6	35
hovězího dobytka	14	69
ovcí	500	81

[1]) C. D. M. VI. str. 97; Ř. Volný, Die Markgr. Mähren II., 2. str. 530., Dr. Šujan, Dějepis Brna str. 199.; Die Güterquaterne, Br. Kreis N. 12, fol. 344—349, 357—360, N. 13. fol. 120—121, N. 16., 360—361.; Hauptbuch, Lit. W. Tom. I. 23, 81; Nové zemské desky č. 240.

[2]) Brněnské dominikánky „Herburgy" užívaly ho společně s Petrem z Kounic, ale pro mnohé různice z toho vzniklé rybník opustl. I učiněna mezi nimi smlouva r. 1533 (od krále Ferdinanda I. potvrzena r. 1538, ve dsky vložena r. 1539), dle níž Petr z K. stal se se svými dědici jediným uživatelem rybníku. Za to zavázal se za sebe a své dědice rybník opravovati, při prvním spuštění rybníku do 4 neděl po jeho vylovení dáti Herburgám 100 kop gr. čes. a mimo to každoročně o sv. Martinu 25 kop gr. č., jež měl zapsati na své dědičné vsi Uhřicích a zápis dáti v moc městské radě brněnské jakožto opravkyni kláštera Herburg. (Z. d. B. orig. XXII. 13.) Synové Petrovi Oldřich a Kryštof stali se r. 1566 majiteli panství slavkovského, k němuž rybník ten připadl.

Farní kostel sv. Bartoloměje stojí na kopci na hřbitově. Vystavěn původně v přechodném slohu románském do gotiky, jehož zbytky jeví se ještě na klenbě presbytáře a ve zdivu věže. R. 1651 byl obnoven; posledně opraven r. 1909.

Kostel má 2 oltáře: hlavní sv. Bartoloměje (oltářní obraz od brněnského malíře Jindř. Poláčka), vedlejší P. Marie Lurdské z r. 1912.[1])

Na věži byly do r. 1917 3 zvony[2]): I. největší z r. 1860, ulit od brněn. zvonaře Vojtěcha Hillera; *II. prostřední, 139·3 kg, ulit r. 1911 v brněn. závodě zvonařském „R. Manoušek a B. Valášek"; *III. „Umíráček", 56 kg, s nápisem: LIBORIVS MARTINV IN BRINN 1773.

Vlastní jmění koncem r. 1913: 7588 K,[3]) zádušní 9612 K.

O zdejším podací kostelním je písemná zpráva již r. 1287. T. r. Vojslava, vdova po Jencovi (Janovi) z Deblína, věnovala je i se všemi jeho desátky dominikánskému klášteru sv. Kateřiny v Olomouci,[4]) kde její dcera Atka byla převorkyní. Klášter měl z toho vydržovati duchovního správce ve Vážanech, jenž v zápisech nazývá se buď farářem (plebanus) nebo vikářem (vicarius, vicarius perpetuus).

K duchovní správě ve V. náležely Hrušky ještě ve 13. století, na to připadly ke Křenovicům (v. t.).

Z duchovních správců 14. století známí jsou: Milič, jenž r. 1305 kommutoval s brušperským farářem Hartmannem; dále Mikuláš a po jeho smrti r. 1359 Karel, kanovník vyšehradský; Jan a po jeho resignaci r. 1375 Bartoloměj. R. 1380 Mikuláš kommutoval s oltářníkem v Kroměříži Venou (Václavem), jenž pak vedl při s klášterem dominikánek v Olomouci o služné. Dohodli se r. 1381, že farář obdrží jako dříve na svou výživu 2 lány a mimo to všechen desátek ze 6 lánů ve V.[5])

---

[1]) Druhý vedlejší oltář sv. Josefa zrušen a oltářní obraz „Smrť sv. Josefa" od akademického malíře Josefa Zeleného z Brna zavěšen v lodi chrámové.

[2]) Druhdy 4 zvony: Býv. největší zvon, 392 kg, z r. 1630 (neznámo, kde ulit) a býv. prostřední, 112 kg, z r. 1653, ulit od brněn. zvonaře Kašpara Ertla; nejmenší, 28 kg, z r. 1717.

[3]) R. 1805: 600 zl. kapitál; 4 m. pole a vinohrad (obojí pronajato).

[4]) Věnování to potvrdil klášteru r. 1309 biskup olomucký Jan. (C. D. M. VI. 24—25.)

[5]) C. D. M. IV. 323—324; V. 178, 185; XV. 65, 134—135, 183, 185—168.

R. 1413 (dle Volného) měly dominikánky olom. opět spor o služné s farářem Vavřincem. R. 1516 prodaly podací právo s příslušenstvím brněnským dominikánkám Herburgám, jež už s počátku 14. století koupily zdejší ves.

Ještě r. 1520 připomíná se tu katol. farář Václav.

Když pak za reformace klášter Herburg zachvácen byl úpadkem mravním, rozmohl se ve V. na čas luteranismus. Z luter. farářů je znám Matěj.[1])

R. 1588 opět sem dosazen katol. farář Matouš Jileček.[2])

Po roce 1622 připadly Vážany k Slavkovu do r. 1658, na to k Šaraticům a zůstaly při nich do r. 1911, kdy dnem 1. března obnovena zde samostatná duchovní správa. Prvním farářem stal se Maxmilián Horák.

Fara „jubilejní" vystavěna v l. 1909/10 od zdejšího stavitele Jiřího Michálka nakladem „Jednoty pro zřízení duchovní správy".[3]

Farní obročí má 35.000 K, far. ústav chudinský měl koncem r. 1913 1900 K.

Školství. Vážany byly přiškoleny do Šaratic. Od r. 1810—1823 učil zde v čís. 64. učit. pomocník Kajetán Ondráček. Škola postavena r. 1830, r. 1838 stala se samostatnou,[4]) r. 1885 rozšířena na 2třídní, r. 1908 zřízena pobočka při 1. třídě. Nová budova školní vystavěna r. 1912 za 60.000 K.

Jako správcové školy působili: Jan Marek (1828—1873), založil pamětní knihu školní; Jan Moural (—1879), založil žákovskou knihovnu a Frant. Král (—1903) knihovnu lidovou; Frant. Boleloucký (—1912). Od t. r. Hynek Slepánek.

---

[1]) Své sestře Dorotě koupil r. 1566 dům ve Slavkově (ve Stanovské ulici proti faře ležící) za 80 zl., by ho užívala do své smrti. R. 1577 prodal jej Janovi Košíkovi za 70 zl. V l. 1585—1590 přijímal verunky (splátky) z tohoto domu Stanislav Vyšeněcký, farář hvězdlický, na sirotka kněže Matějového (Kniha grunt. slavk. II. 92).

[2]) Cerroni (sbírka č. 204) a po něm Volný píší Klečig.

[3]) Ze zdejších rodáků hlavní zásluhu má Františka Bačáková darem 20.000 K; Jan Florián, Anežka Hložková a Františka Procházková věnovali po 1000 K; k témuž účelu vydáno celé jmění zdejší kontrib. záložny 10.000 K; matice nábož. přispěla 7000 K.

[4]) Příjem „rektorův" stanoven na 100 zl. 38 kr.; r. 1857 zvýšen na 200 zl. stř., r. 1871 233 zl. 15 kr. (průměrný školní plat 140 zl. 16 kr., od obce 53 zl. 91½ kr., 11¾ m. rži po 2 zl. 50 kr. = 29 zl. 37½ kr., 22 pecnů chleba po 30 kr. = 6 zl. 60 kr., od 40 domkářů místo chleba po 5 kr. = 2 zl., výnos ze zahrady 1 zl. 10 kr.).

Obecní majetek: r. 1754 1 chalupa a pastuška; polí 15 m. $4^1/_2$ osminy, pastvin 14 m. $5^1/_2$ osminy, luk na 2 vozy sena a $^1/_2$ v. otavy; nyní: škola, dům č. 19, polí 7 ha 7841 m^2, pastvin 6 ha 3118 m^2, luk 1 ha 3959 m^2.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 výborů. Ze starostů déle působili: František Man (1850—1866); Albin Hrdlička (1904—1907 a 1910—1919).

Celkem je při obci; 582·06 ha polí, 11·90 ha luk, 11·89 ha zahrad, 1·43 ha vinic, 15·71 ha pastvin, 0·39 ha lesa.

Trati: Dolní, Půllány, Prostřední, Ouzké, Netroufalky, Vinohrady, Zaloučí, Chmelenky, Vrchy, Hrubé kusy, Obůrky, Zahrádky, Záhumenice, Čihadla, Padělky, Žlábky, Okloučky, Na stráních, Na sáhách.

Spolky: čtenářský s knihovnou (1885), divad. ochotníků (1885), hasičský (1896), Raiffeisenka (1906), Sokol (1908).

Poštou patří do Slavkova.

Ve Vážanech L. narodil se 19./7. 1865 Jakub Pavelka, farář v Přibyslavicích. Je literárně činným. Jako básník přispěl do různých časopisů.

Obec utrpěla za vpádu Švédů na Moravu; již r. 1642 byly několikráte vypleněny od samé posádky brněnské. Když pak r. 1645 Brno od Švédův osvobozeno, tito hojně zpustošili okolí. Vážany vypáleny 23./8., takže zůstalo jen holé místo; na polích vše zničeno a zpustošeno a hráze rybníku protrženy. (J. Tenora, Život P. Martina Středy, str. 477, 526.)

Samoty: záp. obce mlýn a 2 km jižně obce dvůr „Oulehle“ neb „Hédy“.[1])

Velešovice,[2])

katastr. (6·71 km^2) a polit. obec, 4 km sev.-záp. Slavkova, v údolí při okresní silnici na levém břehu potoka Rakovce. Části osady: „Náves, přední a zadní chaloupky, na hrázi“. Při jednom stavení je žundr.

---

[1]) Odpověď zdejšího faráře M. Horáka na dotazník Vlastivědy.
[2]) Od os. Veleš.

S počátku 17. stol. měly 29 domů s $1366^4/_8$ m. polí. Po válce bylo zde r. 1656 15 usedlých.[1]) Staré pusté usedlosti: Od r. 1657—1675 2 lány osazeny a 1 podsedek s poli opustl. 5 l. a 7 $^1/_4$ l.

R. 1752[2]): 32 $^1/_2$ l., 4 domkáři, panská krčma, obec. kovárna, pastuška a invalidovna; polí 1644 m., pastvin 13 m., zahrad $6^2/_8$ m., luk po 34 vozy sena a 17 v. otavy, vinic $40^4/_8$ m. („v Nové hoře a v Novosadech".[3])

R. 1790: 82 domů, 493 obyv.; r. 1900: 194 d., 945 obyv. katol. čes.; r. 1910: 206 d., 1024 katol. a čes. obyv.

R. 1131 náleželo odtud čtvero popluží chrámu sv. Petra v Brně.

Ve stol. XIV. drželi Velešovice páni z Vildenberka. Zdenka, vdova po Půtovi starším z Vildenberka, postoupila tu r. 1349 synům svým Pročkovi, Půtovi a Ješkovi věno své 400 hř.; vyhradila si však bráti z něho do své smrti, čeho jí k živobytí třeba, a 100 hř. poručiti za sebe na fundaci. Téhož roku zajistila zde synovi Půtovi ještě 6 hř. ročního úroku. Synové tohoto Půty a Jan (Ješek)[4]) prodali r. 1371 Velešovice markraběti Janovi a jeho synovi Joštovi, od něhož je koupila kapitula u sv. Petra v Brně i s mlýnem a vším příslušenstvím vyjma rybník a mlýn pod tímto rybníkem ležící.[5])

Mezi statky kapitulními uvádějí se Velešovice již r. 1392 jako jeden z jejich obvodů (obediencií); v desky zemské však vloženy byly teprve r. 1406. R. 1566, kdy s jinými ještě statky

---

[1]) 3 l. po 84 m., 6 $^1/_2$ l. po 42 m., 4 $^1/_4$ l. po 21 m., 1 podsedník s poli ($10^1/_2$ m.) a mlynář bez polí. (Lánský rejstřík.)

[2]) Rektif. odd. č. 164.

[3]) Bývaly tu ještě vinohrady „Ve Staré hoře" u výměře $35^1/_2$ achtelu, jichž poddaní s přespolními užívali. Asi před 60 lety proměnila je vrchnost v panské pole. Z achtelu platili vrchnosti 20 kr. ročně.

[4]) Bratr jeho Mikeš postoupil mu zde r. 1368 11 hř. roč. platu.

[5]) Mlýn ten prodal r. 1399 Oldřich, řečený Stoš z Bránic, se svolením manželky své Markety Lackovi z Helfenstejna do jeho života za 12 hř. gr., smluviv s ním: Kdyby Lacek prve umřel, než on, tedy ten mlýn beze všeho měl připadnouti Oldřichovi; kdyby však Oldřich prve umřel, nesměl býti Lacek do svého života od manželky Oldřichovy aniž od koho jiného pro její věnné právo na tomto mlýně upomínán.

kapitulními pronajaty byly na 4 léta biskupovi olomouckému Vilémovi Prusinovskému z Víckova, připomíná se tu dvůr a pivovar.

Velešovice připojeny byly ke kapitulnímu panství podolskému.

V půhonných knihách je poznamenáno:

Bedřich, řečený Motyčka z Lilče, pohnal r. 1407 p. Jana rytíře Moravanského z Kobeřic z 50 hř. gr., „že, když jsem držel tvrz Habrovany od něho, tu jeho kázáním pobral jsem kanovníkóm z Brna v Velešovicích, an mi slíbil, až by mi co o to zašlo, že mě ze všeho má vyvaditi bez mé škody; tu odsúzením páně Petrovým z Plumlova za to pobrání dáti jsem musil kanovníkóm do Brna padesát hř. gr. . . . . í nechce mne vyvaditi.“

R. 1414 Ctibor z Velešovic pohoní Valentina z Majetína ze 40 hř. gr., že slíbil mezi ním a Blahou z Velešovic při skoncovati a toho neučinil. R. 1447 konvent kláštera sv. Jana v Brně pohnal k soudu Mikuláše Romana z Vítovic a Velešovic ze 40 hř. gr. zadrželého úroku (po 10 let ročně 4 hř. gr.), o něž pak se mimosoudně porovnali, a z téže příčiny ze 40 hř. gr. Vavřince z Osvětiman a z Velešovic.[1])

O robotách a dávkách vrchnosti v 18. století zmíněno u Prace (v. t.).

Kapitulní dvůr[2]) měl r. 1750: 565 m. polí, $205^4/_8$ m. pastvin, 5 m. vinic, luk po 70 vozů sena a 24 v. otavy. Dolní rybník velešovský byl na 50 kop kaprů; z mlýna se platilo 15 zl.,[3]) od obce za užívání panských pastvin 3 zl. ročně.

Při každoročním zasedání horného práva dostával zdejší vrchní z 80 achtelů vinohradů po 1 kr.

Kromě rychtáře promíjela se robota pololanská též přísežným (konšelům) a kostelníku (tomuto od r. 1775 v zimě jen polovice).

---

[1]) C. D. M. I. str. 207, XV. 347. Z. d. B. tisk. I. 60, 106; V. 155; VI. 3; VIII. 535. Kn. půh. tisk. II. 108, 429, III. 302, 361.

[2]) Dvůr s ovčírnou a mlýnem zničen byl r. 1645 za války švédské. Kapitula utrpěla škody 1400 zl. (Volný, Markgr. Mähren II. 2, 53; Kirchl. Top. II. 1, 41—42.)

[3]) Robota nebyla žádná.

Velešovští dávali r. 1775 desátku právem vrchnostenským: 41 m. pšenice, 98 m. žita, $56^2/_8$ m. ječmene, 90 m. ovsa, $8^2/_8$ m. prosa, 10 kop zelí a 4 kopy zelné řepy.[1])

Filiální kostel sv. Barbory slohu barokového vystavěný v l. 1731—32, stojí na ohrazeném hřbitově.

Má 3 oltáře: hlavní sv. Barbory (oltářní obraz 14 pomocníků se sv. Barborou v popředí), vedlejší sv. Havla a sv. Jana Nepom.

Na věži jsou 2 zvony: I. 184·8 kg z r. 1660[2]); II. 18·6 kg z r. 1669[3]) (ke cti sv. Barbory).

Podací právo[4]) zdejší fary věnoval Štěpán z Medlova s desátky a vším příslušenstvím býv. panenskému klášteru v Doubravníku. Věnování to potvrdil klášteru r. 1235 markrabě Přemysl a r. 1238 olom. biskup Robert.

R. 1404—1405 připomíná se tu farář Jan,[5]) r. 1422 zdejší farář Hašek založil oltář sv. Volfganga v kostele sv. Jakuba v Brně.[6])

Neznámo, kdy Velešovice byly přifařeny do St. Rousinova.

Farář starorousinovský měl odtud r. 1775 desátku sypaného: $33^6/_8$ m. žita a 40 m. ovsa.

Býv. kaple sv. Jana Nepom. zbořena a postaveno místo ní r. 1904 hasičské skladiště s kapličkou téhož světce.

R. 1901 založena zde jednota pro samostatnou duchovní správu. Nynější jmění její: 12.000 K.

Školou příslušely V. do St. Rousinova. R. 1829 zřízena zde expositura školy starorousinovské,[7]) jež r. 1865 stala se samostatnou.

---

[1]) Dom. fase č. 142, urb. 55.

[2]) Má nápis: Capitulum templum reparavit hoc venerabile Brunense suis sumptibus; me vero comparavit Mathaeus Dubtelius Silesius Clivicensis Canonicus Brunae et Cremsirii M.D.C.LX.

[3]) S nápisem: Jesus Xs Rex gloriae imperat. X. X. P. S. Fugite †.

Diese Glocke ist den 15ten October 1669 zu Ehren der hl. Jungfrau Barbara vom hochwürdigen Herrn Andreas Dirre des Olmützer Bisthums Suffraganen etc. geweiht worden.

[4]) C. D. M. II. str. 341; V. str. 228.

[5]) C. D. M. XIII. 363—365, 393.

[6]) Volný, Kirchl. Topogr. II. 3, str. 496.

[7]) Školní pomocník měl služného 16—20 zl. stř. a 6—8 zl. na obuv. Prvním byl Frant. Hotařík (1829—1849). Bydlil ve Velešovicích. Ostatní školní pomocníci jen kratší dobu zde působili.

Původně se učilo v domku č. 40. Na nynějším místě škola postavena r. 1892 stavitelem Ant. Müllerem za 12.700 zl. T. r. rozšířena na 2třídní, r. 1904 na 3třídní, r. 1911 zřízena pobočka při první třídě.

Prvním správcem školy byl zdejší rodák Frant. Schäfer (1865—1901)[1]; založil pamětní knihu a knihovnu školní. Od r. 1901 Emanuel Kudrnáč.

Obecní majetek: R. 1775 2 obec. domky, polí 38 m., pastvin 13 m., luk na 2 vozy sena a 1 vůz otavy; nyní: škola, 8 ha polí a 2 ha pastvin.

Celkem je při obci: 626·56 ha polí, 2·31 ha luk, 8·28 ha zahrad, 0·75 ha vinic, 12·72 ha pastvin. — Býv. rybníky dolní a horní proměněny v úrodné pole.

Trati: (polní) V chmelenku, Na cikáně, V pískách, Na vrších, Nivky; (pastviny) U mlýna; (viničné) V Nové hoře, V Novosadech.

Spolky: hasičský, Raiffeisenka, odbor Nár. jednoty pro jz. Moravu, potravní spolek „Blahobyt", včelařský spolek pro Velešovice a okolí.[2])

Poštou patří ves k N. Rousinovu; v místě je poštovna.

Jsou zde 2 soukromé cihelny.

Samoty: mlýn o 2 složeních, 3 strážní domky.

Přes 100 let udržely rodný dům rodiny Baláčova, Klementova, Homolkova, Hlásenských, Frankova, Honkova, Cenkova.[3])

Vítovice,

katastr. (1·75 km^2) a polit. obec (obr. 114.), 8 km s. s. záp. Slavkova. Leží u lesa a vede sem okresní silnice z Vážan K. Osadou protéká potok Vítovský a vtéká do Rakovce. Před domy jsou ponejvíce zahrádky, u čís. 23 uchoval se žundr.

Před válkou 30letou bylo tu 19 osedlých[4]) se 489 m. poli. Po válce 13 domů osedlých; od r. 1657—1675 nově osazeny 4 domy.

---

[1]) R. 1865 upraveno služné jeho na 216 zl. V obnosu tom zahrnuto 8 m. žita po 3 zl. a 4 zl. 15 kr. čistý výnos z užívání obec. pole (970☐ sáhů).

[2]) Dočasně je zde sídlo zemského sdružení českých samostat. spolků včelařských na Moravě.

[3]) Odpověď zdejšího nadučitele Em. Kudrnáče na dotazník Vlastivědy.

[4]) 5 l. po 64 m., 2 ½ l. po 32 m., 5 ¼ l. po 16 m., 2 podsedky s poli po 8½ m., 5 domků bez polí (mezi nimi obecní domek). (Lánský rejstřík.)

R. 1754: 27 domů (4 l., 4 $^{1}/_{2}$l., 7 $^{1}/_{4}$l., 9 domkářů bez polí, mlýn[1]) s $^{2}/_{8}$ m. zahrady, obec. hostinec a pastuška, 9 podruhů), polí orných 476 m. $1^{1}/_{8}$ osminy, zahrad $9^{7}/_{8}$ m., pastvin 13 m. $3^{1}/_{2}$ osminy, luk po $3^{7}/_{8}$ vozu sena[2]).

R. 1790: 40 domů, 224 obyv.; r. 1900: 61 d., 281 obyv. katol. čes.; r. 1910: 74 d., 337 katol. a čes. obyv.

Ve XIV. stol. příslušely Vítovice k hradu Ronovu[3]). R. 1365 Čeněk z Hronova jinak z Ronova, řečený Krušina z Lichtenburka, zapsal manželce své Dorotě na hradě Ronově a 11 osadách jeho, mezi nimiž byly také Vítovice, 1400 kop gr. věna. R. 1368 byly již u hradu Vildenberka. T. r. Ješek z Vildenberka postoupil zde dvůr svému bratrovi Mikeši, křížovníku, by ho užíval do své smrti. R. 1371 byly prodány markraběti Janovi. Od jeho syna markraběte Jošta koupil je r. 1406 i s alodním dvorem Mikeš řečený Roman z Myslejovic a věnoval tu na všem 100 hř. gr. manželce své Anně, dceři Archléba Štirky z Obory. Ovdovělá manželka jeho spolčila se r. 1415 se syny svými na všechny své statky a téhož roku byla pohnána k soudu od Elišky, vdovy po Ješkovi z Hradiska, že s ní smluvila dáti jí list na správu na ten dvůr ve V. i na to zboží, jakož sama drží, a to na sv. Ondřeje pod základem 30 hř. gr., a toho jí dosud neučinila. Výsledek půhonu není znám[4]). Dcera její Eliška provdala se za Jana Herolta z Heroltic[5]) a synové její Mikuláš Roman a Petr Roman z Vítovic vložili ve dsky r. 1448 Vítovice s dvorem a vším příslušenstvím Anně z Majetína a ta hned na to Buškovi z Mejlic a Šumic.

Bušek vtělil vše r. 1466 Hanušovi Ryšanovi z Brna a manželce jeho Kateřině, která r. 1480 učinila spolek se svými dcerami Martou a Reginou na Řečkovice a Vítovice. Marta přijala na

---

[1]) R. 1749 držel jej Viktorin Malý, r. 1754 Jan Malý.

[2]) Rektif. odd. č. 150.

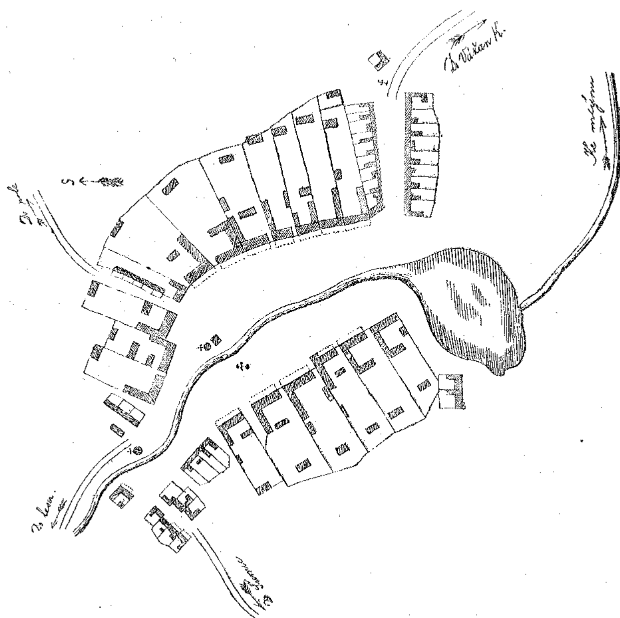
[3]) Stával východně od Útěchova v lesích na strmé skále nad řekou Svitavou. Zanikl nejspíše v XV. stol., jako jiné hrady v okolí. Viz „okres brněnský“ ve Vlastivědě str. 357—358.

[4]) Sama pak t. r. pohnala Elišku z Hradiska, že jí odkoupila její základ od Archléba z Vážan, jenž činil úmluvy a trhy mimo její vůli, a z těch úmluv že jí nyní upomínají a pohoní a skrze to přišla o 50 hř. gr.

[5]) Zapsal jí na Heroticích (u Tišnova) r. 1437 100 hř. gr. věna, na něž ona vzala na spolek r. 1450 (vtěleno 1464) syna svého Alše a dceru Kateřinu.

spolek na V. r. 1490 Volfganga Polcmochara, měšťana brněnského, a Kryštofa, syna Zolcarova Lukášova z Olomouce.

R. 1515 Mořic Zolcar z Loděnic vložil ve dsky polovici této vsi Jeronýmovi Polcmocharovi z Brna, jenž r. 1527 vzal na spolek na V. a Novou ulici u Brna svého strýce Jana Čerta a roku 1439 Jana Leste, měšťana brněnského. Ovdovělou manželku Polcmocharovu Dorotu Voděradskou z Uherčic (Uhřic) žalovali roku 1553 měšťané brněnští Jan Karnar a Šebestián Čert z 1000 hř.

Obr. 114. Půdorys Vítovic.

gr. čes. stř., že se uvázala po svém manželu († 1552) ve ves V. a v Novou ulici na předměstí brněnském, ku kterémužto statku oni jakožto nejbližší přátelé (příbuzní) Polcmocharovi lepší právo mají. Bylo jim také na panském soudě přiznáno, neboť Dorota neprovodila, „jakým pořádným právem, jak zřízení zemské ukazuje, statek ten držela“. A novou žalobu podali na ni r. 1555 z 60 kop gr., jež dle jejich odhadu získala z držení tohoto statku až do nálezu panského[1]). Téhož roku sestra Šebe-

[1]) Jiřík Čeloud a Oldřich Přepyský slíbili zadost stran Doroty.

MĚSTSKÁ LIDOVÁ KNIHOVNA

stiánova Zuzana Čertová z Vídně pohnala bratra svého z 500 kop gr., že spolu s Kryštofem Bolem z Aurachu na Řečkovicích a Janem Karnarem drží statek po Jeronýmovi Polcmocharovi, k němuž ona stejné právo má jako oni a jí dílu spravedlivého postoupiti nechtí. Páni nalezli, „poněvadž Zuzana, když se o ten statek nález stal, v zemi nebyla a stav panský a stav rytířský se stavem městským v nápadích se nesrovnával, že ji mají v díl toho statku vpustiti". A rovněž dali za právo r. 1559 Žofii Čertové z Vídně, sestře Šebestiána a Zuzany, když je, jakož i Kryštofa z Aurachu a Jana Karnara žalovala ze 300 kop gr., že jí dílu spravedlivě jí náležitého postoupiti nechtí. Z téhož obnosu podala t. r. půhon i na Hynka Pavlovského z Vidbachu, že drží ves V. a jí dílu jejího postoupiti nechce, Hynek pak na Oldřicha Přepyského, že jsa mu podle jiných dobrých lidí rukojmím v listu správním za ves V., jej v tom půhoně zastoupiti a toho statku jej očistiti podle slibu svého nechce. Hynek Pavlovský vyskytuje se na to jako majitel Vítovic. Prodal je r. 1563 (ve dsky vloženo 1564) Albrechtovi Černohorskému z Boskovic, jenž je později připojil k panství pozorskému (v. t.)[1])

O platech a robotách v 18. stol. viz u Pozořic.

Faráři vážanskému dávali r. 1775 láníci pšenice a ovsa po 2 kopách 24 snopech, $^1/_2$láníci polovici a $^1/_4$láníci čtvrtinu z toho. Koledy měl asi 3 zl.

V obci je kromě zvonice[2]) ještě kaplička sv. Jana Nepom. s kamenou sochou tohoto světce z r. 1754[3]).

Vítovice jsou přiškoleny do Vážan K.

Obecní majetek: r. 1657 domek bez polí; později $^1/_4$lán se 16 m., z něhož před r. 1754 5 m. $1^1/_2$ osminy užívali usedlí a později o ostatek se rozdělili. Obecní pastvina 13 m. $3^1/_2$ osminy r. 1775 společně se užívala; obecní domy byly: nový domek,

---

[1]) Z. d. B. tisk. IV. 226; V. 155; VI. 2, 3; VIII. 386, 387; XI. 44, XII. 213, 861, 866; XIII. 206; XIV. 22; orig. XI. 8; XII. 11; XIV. 20; XVIII. 2; XXII. 12; XXIV. 35; XXIX. 35; Kn. půh. tisk. II. 307; Kn. půh. O. orig. XXIV. 1.

[2]) Zvon přelit r. 1912.

[3]) Nápis na soše: SanCte Ioannes | NepoMVCensIs, esto | patronVs et ProteCtor | VItoVICensIs. | HaeC pIe preCatVr Ioan|nes IgnatIVs BVttInger | ParoChVs Važanen|sIs; || LaVrentIVS PetrželKa eX DeVotIone | sVa orbIs thaVMatVrgo FIerI CVraVIt.

hostinec, pastuška[1]). Nyní: hostinec, kovárna, pastuška, 5·34 ha polí, 0·76 ha luk, 0·19 ha zahrad, 2 ha pastvin a rybník.

Celkem je při obci: 145·43 ha polí, 6·23 ha luk, 5·25 ha zahrad, 2.85 ha vinic, 7·71 ha pastvin; rybník 39 a 28 m².

Trati: (polní) Nad pastviskem, Oujezdy, Přední a zadní kopce, V hluku, Čtvrtě, Za loukami, Stráně; (luční) Na rybníku; pastvisko „Hradišček".

Spolky: Sokol; skupina všeodborového sdružení křesť. dělnictva českoslov.; hospodářská besídka a Raiffeisenka, obě společně s Vážany K.

Poštou patří V. do N. Rousinova.

Na okresní silnici z Vítovic do Vážan K. je mlýn.

R. 1852 vyhořelo ve V. 25 domů se stáji a stodolami.

Zbejšov,

od osobního Zbýš, (r. 1237 Bissou, 1298 Pysson, 1409 Sbyssow) katastr. (4·83 km²) a polit. obec, 209 m nad mořem, 6 km jz. Slavkova na spojovací okresní silnici z Prace do Šaratic a Hrušek. Leží na úpatí „Staré Hory" a probíhá jí státní dráha (býv. sev. dráha cís. Ferdinanda).

Osada má podobu obdélníka, tvoří 1 hlavní a 5 vedlejších ulic ve dvou řadách. Rolníci sídlí uprostřed osady, chalupníci na sev. a již. konci.

S počátku 17. věku měl Z. 30 domů, 1194$^1/_8$ m. polí a 73$^7/_8$ m. vinic („V Zlaté hoře" a „V krátkých achtelích"); po válce 30leté bylo 18 domů osedlých s 816$^1/_8$ polí)[2], vinic vzdělaných 38$^1/_8$ m., v l. 1657—1672 3 domy (dva $^1/_2$lány a jeden $^1/_4$lán) nově osazeny.

R. 1756[3]): 37 domů (z těch 28 rolnických usedlostí), polí (s býv. vinicemi na pole vzdělanými) 1283$^4/_8$ m., obec. pastvin 53 m. (kromě 58 m. pastvin od Šaratic), zahrad 5$^1/_8$ m., luk po 44 dvouspřež. vozech sena a 4 vozech otavy.

---

[1]) Urb. fase č. 58.

[2]) 5 lánů po 72 m., 7 $^1/_2$l. po 36 m. (kromě $^1/_2$lánu obecního), 6 $^1/_4$l. po 18 m. Pusté byly: 3 l., 4 $^1/_2$l.. 1 $^1/_4$l., 4 chalupy bez polí. (Lánský rejstřík.)

[3]) Rekt. odd. 145.

R. 1790: 43 domů, 270 obyv.; r. 1900: 110 d., 569 obyv. katol. čes.; r. 1910: 130 d., 655 čes. obyv. (652 katol. a 3 evanď.)

Jako statek kláštera zábrdovského byl Z. potvrzen r. 1237 papežem Řehořem IX. (v. Šaratice)[1]).

V půhonných knihách dočítáme se o Z., kterak Kateřina, vdova někdy Sulkova z Radkova, pohnala k soudu r. 1414 opata Bernarda, že „zapsavše mi ves Zbýšov s plným právem a na to mi davše list pod svými pečetmi, že bych to zboží měla držeti pokojně a bez příkazy (překážky), tu mě pohání bez viny a skrze to připravuje me k nákladům nespravedlivým".

R. 1437 Šimon opat a konvent pohoní Herolta z Heroltic ze 200 hř. gr., „že jim bezprávně drží jich zboží Zbýšov, ves klášterskou zpupnou (svobodnou, alodní) nemaje k tomu žádného práva". Páni nalezli: jakož markrabina milost po p. Janovi z Lomnice vzkázal pánům, aby toho nesoudili bez jeho milosti a že to sám chce přeslyšati, zdá se pánům, že bez jeho milosti vůle toho souditi nechtí". Ještě r. 1446 opat Matěj s konventem pohnal Jana z Heroltic, že jim drží ves Zbýšov se vším příslušenstvím, nemaje k tomu žádného práva. Rok na to ves klášteru vrácena[2]).

Opat Jan pro nedostatek v klášteře zastavil na 4 léta roku 1558 ves Zbejšov a pustou ves Bohumělice Petrovi z Kounic za 1500 zl. mor., což téhož roku potvrdil král Ferdinand, a r. 1568 opat Cyril zastavil tytéž vsi na 8 let Oldřichovi z Kounic za 17000 hřiven mor. se svolením císaře Maxmiliána. Zástavu tuto vykoupil r. 1576 opat Kašpar Schönauer[3]).

Další děje a poddanské poměry viz u Šaratic.

Klášter zábrdovský měl tu krčmu a mlýn[4]) s ½lánem roli.

Po válce 30leté byl mlýn pustý a jeho ½lánu rolí ujal se ½láník Lukáš Brakoš. Později mlýn znovu zřízen, ale polnosti již k němu nepřipojeny.

Nyní je tu mlýn parní (spolu i vodní).

V duchovní správě patří k Šaraticům.

---

[1]) C. D. M. II. č. 285.

[2]) Kn. půh. tisk. II. 293; III. 143, 165, 241.

[3]) Annales monast. zabrdov. fol. 167, 169, 172, 174.

[4]) V l. 1604—1611 připomíná se vládyka Petr Katharyn z Katharu na svobodném mlýně zbejšovském. (IV. grunt. kn. Slavk. f. 211.; Kn. půh. B. orig. XXXIII. 241, 276, 310, XXXIV. 272—273).

Je zde kaplička Sedmibolestné P. Marie, v jejíž dvou rozích jsou zazděny dělové koule z bitvy r. 1805[1]).

Do školy chodívalo se do Šaratic; r. 1869 vystavěna zde 1třídní škola, r. 1883 rozšířena na 2třídní.

První správce školy Josef Laštůfka (1869—1901) založil pamětní knihu školní (škol. knihovnu obec r. 1870); Vojtěch Kuželka (od r. 1902—1919). Od r. 1920 Alois Holý.

Obecní jmění: r. 1659 $^1/_2$lán rolí; r. 1775 obecní domek, $25^4/_8$ m. polí a 53 m. pastvin.

Obec spravoval do r. 1919 starosta, 3 radní a 14 členů výboru.

Celkem je při obci: 433·78 ha polí, 22·61 ha luk, 4·45 ha zahrad, 1·49 ha vinic, 4·80 ha pastvin.

Trati slovou: Krajiny, Pastviska, Mezivodí, Chmelník, Zahrádky, Spodky, Zlóbky, Čulavy, Padělíčky, Brněnky, Krchůvek, Vinohrady, Kousky, Na skalkách, Končinky, Prosniska, Zácestky, Suché, Netroufalky.

Poštou patří do Křenovic; denně zastavuje tu 5 děl. vlaků.

Spolky: Rolnická záložna (z r. 1871); pěvecko-čtenářský spolek „Havlíček", hasičský, Sokol (s odborem divad. ochotníků), zásobní spolek, polit. spolek soc. dem., odbor Nár. jednoty.

Ve Zbejšově narodil se 5./3. 1856 Josef Horáček, nadučitel v Hruškách (v. str. 235.).

---

1) Sev. vých. osady je kříž, památka na vojíny, padlé na bojišti slavkovském r. 1805. Kosti vojínů převezeny později ze šachet u tohoto kříže na „Krchůvek", kdež se pochovávalo za cholery r. 1831.

Opravy a doplňky.

Str. 1. řádek 10. zdola místo Prateckém čti Prackém.

„ 6. „ 15. „ „ Prateckým „ Prackým.

„ 41. „ 14. „ „ vsích „ vsech.

„ 84. „ 9. „ „ Stanovksé „ Stanovské.

„ 86. „ 10. „ „ spůsobili „ způsobili.

„ 87. „ 19. shora „ spůsobeným „ způsobeným.

„ 88. „ 12. zdola „ Konrad „ Konrád.

„ 89. „ 5. shora „ markrabeii „ markraběti.

„ 91. „ 11. „ „ vsemi „ vesmi.

„ 111. „ 7. „ „ roli „ rolí.

„ 114. „ 1. „ „ slavki „ slavk.

„ 131. „ 17. „ poznámka [3]) patří ku str. 130.

„ 146. „ 10. „ připoj: Od 1./10. 1919 Jan Vincent.

„ 150. „ 2. zdola misto roli čti rolí.

„ 170. „ 3. shora „ Wzkryjſſenj čti Wzkrzjſſenj.

„ 185. „ 12. „ „ roli „ rolí.

„ 189. „ 14. „ „ „ „ „

„ 191. po řádku 19. zdola přidej: Dne 14./9. 1919 otevřena v Čechyni 1třídní česká škola; je ve společné budově s něm. školou. Zat. správcem školy jmenován Jos. Sýkora.

„ „ řádek 15. zdola místo roli čti rolí.

„ 192. „ 1. shora „ „ „ „

„ 196. „ 5. zdola „ [3]) „ [2]).

„ 205. „ 18. a 19. zdola misto roli čti rolí.

„ „ „ 7. a 8. „ „ „ „ role.

„ 213. „ 15. shora misto bečke čti bečky.

„ 218. „ 8. zdola „ Loštěvarská čti Hostivařská.

„ 223. „ 5. „ „ polí „ poli.

„ 249. „ 3. zdola „ koberské „ nížkovské.

„ 344. „ 15. „ „ z Heraltovic čti Geraltovská z Geraltovic.

„ 356. „ 3. shora „ [3]) „ [1]).

„ „ „ 4. „ „ [1]) „ [2]).

„ 366. „ 15. zdola „ Kováloic „ Kovalovic.

REJSTŘÍK JMEN A VĚCÍ.

SEZNAM OBRAZŮV.

OBSAH.

I. Všeobecný přehled.

II. Jednotlivé obce.

III. Zaniklé osady.

Mapa okresu slavkovského. Vzdělal Alois Procházka.

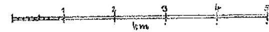
SOUDNÍ OKRES SLAVKOVSKÝ.

VZDĚLAL ŘÍD. UČ. ALOIS PROCHÁZKA.

MĚŘ. 1 : 150.000

VÝKLAD ZNAČEK:

- Osada.
- Kostel.
- Kaple.
- Kříž.
- Stanice žel.
- Mlýn.
- Myslivna.
- Lom.
- Cihelna.
- Továrna.
- Pomník.
- Výškový bod.
- Triangulační bod.
- Lázně.
- Pošta.
- Hranice okresní.
- Železnice.
- Silnice říšská.
- Silnice okresní.
- Vozová cesta.
- Rybník.
- Lesy.

Zaniklé osady

Nez = Nezelice, Ně = Němčany,
Mez = Mezilesice, Ol. = Olničky,
Kun. = Kunovice, Boh = Bohušice,
Bl = Blažovičky.

Nákladem Musejního spolku v Brně.